SANTI PADRI E DOTTORI
163 F 28.
BIB. NAZ. NAPOLI

BIBL. NAZ.
163
F
28
NAPOLI

OPVS ERVDITISSIMVM

DIVI IRENAEI EPISCO-

PI LVGDVNENSIS IN QVINQVE LIBROS DIGE-
ſtum, in quibus mire retegit & confutat ueterum hæreſeon impias ac por-
tentoſas opiniones, ex uetuſtiſſimorum codicum collatione quantum licuit
emendatum opera DES. ERASMI ROTERODAMI, ac nunc
eiuſdem opera denuo recognitum, correctis ijs quæ prius ſuffugerant.
Additus eſt index rerum ſcitu dignarum.

FRO BEN.

BASILEAE IN OFFICINA FROBENIANA
ANNO M D XXXIIII

Neap. 29. Junij 1577.
[illegible]

oppreſſæ ſint. Valentinus philoſophus oppugnauerat eccleſi[illegible]m. [illegible] Iuſtinus philoſophus, & IRENAEVS philoſophus defendit. Marcion philoſophus impetijt ueritatem, ſed Tertullianus philoſoph[illegible] con[illegible]fecit hoſtem. Celſus philoſophus blaſphemias euomuit in Chriſtum, ſed Origenes melior philoſophus ex illius blaſphemijs illuſtrauit CHRISTI gloriam. Libanius ſophiſta defendit idololatriam, ſed hoc facundior Chryſoſtomus aſſeruit uerum dei cultum. Idem fecit orator Symmachus quod Libanius, ſed hunc confodit potentior orator Prudentius Itaq; bona quædam ſpes habet animum meum fore, ut hanc eccleſiæ tempeſtatem dominus inſcrutabili ſuo conſilio uertat in bonos exitus, excitetq; nobis Irenæos aliquot, qui compoſitis diſſidijs pacem orbi reſtituant. Hunc interim IRENAEVM uelut ominis fauſti loco læta fronte dignaberis accipere Præſul optime, tui nominis auſpicijs in lucem prodeuntem. Id ut facerem non tam mihi perſuaſit ſingularis quidam, ac ut gratuitus, ita perpetuus animi in me tui fauor, quàm uno omnium ore prædicata morum tuorum integritas, cum admirabili prudentia pariq; humanitate coniuncta. Sed nulla laus Epiſcopo dignior, quàm quod ubique ſtudes paci concordiæq; Chriſtiani populi. Atq; hæ quidem in te uirtutes hoc ſunt admirabiliores, quod ætate florenti Neſtorem quendam, ut ita loquar, præſtas, tum illuſtriſs. principi FERDINANDO, tum eccleſiæ CHRISTI. Nec ignota, nec tuas dotes prædico, ſed pro donis in te collatis, & deo gratias agimus, & nobis gratulamur. Amplitudinẽ tuam bonis omnibus augeat is, [illegible] ſolo proficiſcitur uera felicitas. Datum Baſileæ ſexto Calend. Sep[illegible]

ANNO M D XXVI

DIVI IRENAEI OBTESTATIO AD SCRIBAS

ADIVRO TE, QVI TRANSSCRIBIS LIBRVM ISTVM PER DOMINVM IESVM CHRISTVM, ET PER GLORIOSVM EIVS ADVENTVM, QVO IVDICATVRVS EST VIVOS ET MORTVOS, VT CONFERAS POSTQVAM TRANSSCRIPSERIS, ET EMENDES ILLVM AD EXEMPLAR, VNDE SCRIPSISTI, DILIGENTISSIME: HANC QVOQVE OBTESTATIONEM SIMILITER TRANSFERAS, VT INVENISTI IN EXEMPLARI

INCIPIVNT CAPITVLA IRENAEI LVGDVNENſis epiſcopi in librum primum contra hæreſes.

NArratio omnis argumenti diſcipulorum Valentini. 1
Expoſitio prædicationis ueritatis, quam ab apoſtolis eccleſia perciplens cuſtodit. 2
Oſtenſio, neque plus neq; minus de ea quæ eſt in fide poſſe quoſdam dicere. 3
Secundum quid fiat putare alios quidem plus, alios uero minus agnitionis habere. 4
Quæ eſt Valentini ſententia in qua diſcrepant aduerſus eum diſcipuli eius. 5
Quæ ſunt in quibus non conſonant aduerſus inuicem hij qui ſunt à Valentino omnes. 6
Qualis conuerſatio ipſorum & quæ eſt figuratio uitæ. 7
Quæ eſt Colarbaſeorum & Marci doctrina. 8
Quæ eſt induſtria Marci,& quæ ſunt quæ ab eo fiunt. 9
Quemadmodum quidam ex eis per numeros & per ſyllabas & per literas conantur conſtituere eam, quæ eſt ſecundum eos, argumentationem. 10
Quomodo ſoluunt parabolas. 11
Quemadmodū conuerſationem ſecundum figuram eius qui apud eos eſt pleroma exponunt factam. 12
Quemadmodum ea quæ ſunt in lege, in ſuum transferunt figmentum. 13
Quemadmodum incognitum hominibus conātur inducere patrem 14
Quibus ex ſcripturis teſtimonijs utuntur. 15
De redemptione ſua quanta dicunt & faciunt. 16
Quot modi apud eos ſunt redhibitionis. 17
Quemadmodum imbuant eos qui ſibi credunt & quibus ſermonibus utuntur. 18
Quod eſt propoſitum omnibus hæreticis & quò tendunt. 19
Quæ Simonis Samaritæ magi doctrina. 20

Quæ eſt

Quæ eſt Menandri ſententia & quæ operationes ipſorum. 21
Relatio eius quæ eſt ſecundum Baſilidem doctrina. 22
Quæ eſt Saturnini argumentatio. 23
Quæ eſt Carpocratis doctrina, & quæ operationes ipſorum qui ab eo ſunt omnia. 24
Qualis eſt doctrina Cerinthi. 25
Quæ eſt Ebionitarum doctrina. 26
Quæ ſunt Nicolaitarum opera. 27
Quæ eſt Cerdonis ſententia. 28
Quæ ſunt quæ Marcion docuerit. 29
Quæ eſt continentium aduerſatio. 30
Qualis Tatiani doctrina. 31
Vnde hij, qui differentias induxerunt, acceperunt occaſionem. 32
Quibus temporibus fuerint omnes qui prædicti ſunt & à quibus initia & doctrinas acceperunt. 33
Quæ genera gnoſticorum & quæ ſecundum eos ſententiæ. 34
Quæ eſt Ophitarum & Cainorum irreligioſitas & impudentia & unde conſcripta ipſorum. 35

FINIS INDICIS

DIVI IRENAEI EPI-
SCOPI LVGDVNENSIS ADVERSVS HAE-
reſes Valentini ſimiliumq́;, Liber primus.

PRAEFATIO.

QVATENVS ueritatem reſutãtes quidã inducũt uerba falſa, & Genealogias infinitas, quæ quæ- ſtiones magis præſtant, quemadmodum Apo- ſtolus ait, quàm ædificationem dei, quæ eſt in fi de: Et per eã quæ eſt ſubdole exercita uerifimili tudo, tranſducunt ſenſum eorum, qui ſunt inex- pertiores, & in captiuitatẽ ducunt eos, falſantes uerbum domini, interpretatores mali eorum quæ bene dicta ſunt effecti: & multos euertũt, attrahentes eos ſub occaſione agnitionis, ab eo qui hãc uniuerſitatem con ſtituit & ordinauit, quaſi altius aliquid & maius habentes oſtẽdere, quàm eum, qui cœlum & terrã, & omnia quæ in eis ſunt, fecit: Suadenter quidem illi illiciunt per bonorum †morem ſimpliciores ad requirẽdi modum, male autem perdunt eos iniqui, & impiam ſententiam ipſorũ factam non oſten dunt, ne denudatus fiat comprehenſibilis, ſuaſorio autem cooperimento ſubdole adornatus, & in ipſa ueritate (ridiculum eſt & dicere) ueriorem ſe- metipſam præſtat, ut decipiat exteriori phantaſmate rudiores: quemadmo dũ à meliore nobis dictũ eſt de huiuſmodi. Quomodo lapidẽ pretioſum, ſmaragdum, magni pretij apud quoſdam uitreum in eius cõtumeliam per artem aſſimilatum, quoaduſq; non adeſt qui poteſt probare & artificium arguere quod ſubdole ſit factum. Quum enim commixtũ fuerit æramen- tum argento, quis facile poterit, rudis cum ſit, hoc probare? Igitur ne forte & cum noſtro delicto abripiantur quidã quaſi oues à lupis, ignorantes eos propter exterius ouilis pellis ſuperindumẽtum, à quibus cauere denuncia- uit nobis dominus, Similia quidem nobis loquentes, diſſimilia uero ſenti- entes, neceſſarium duxi, cum legerim Commẽtarios ipſorum, quemadmo- dum ipſi dicunt, Valentini diſcipulorum, quibuſdam autem ipſorum & cõ greſſus, & apprehendens ſententiam ipſorum, manifeſtare tibi dilectiſſime portentuoſiſſima & altiſſima myſteria eorum, quæ non omnes capiunt, quia nõ omnes cerebrum habent, ut & tu cognoſcens ea, omnibus hijs qui ſunt tecum, manifeſta facias, & præcipias eis obſeruare ſe à profundo inſen ſationis, & eius quæ eſt in deum blaſphemationis. Et quantum nobis uirtu tis adeſt, ſententiã ipſorum, qui nunc aliud docent, dico autem eorum, qui

1. Timo. 1

ἔχοντες. i. ualentes

πιθανῶς.

aliâs, mortem

Solæ.

φυλάξαι. i. cauere.

b ſunt

Ptolemaeus hæreſim à Valentino deliniatam auxit.

ſunt circa Ptolemæum, qui eſt uelut floſculus Valentini ſcholæ, compẽdio ſe, & manifeſte oſtendemus, & alijs occaſiones dabimus ſecundũ noſtram mediocritatem ad euertendum eam, nõ cõſtantia neq; apta ueritati, oſtendentes ea, quæ ab hijs dicuntur, neq; cõſcribere conſueti, neq; qui ſermonũ arti ſtuduerimus: Dilectione autem nos adhortãte, & tibi & omnibus qui ſunt tecum manifeſtare, quæ uſq; adhuc erant abſconſa. Iam autem ſecundum gratiam dei in manifeſtum uenerunt doctrinæ ipſorum. Nihil enim eſt coopertum, quod non manifeſtabitur, & nihil abſconſum, quod non cognoſcetur. Nõ autem exquires à nobis, qui apud Celtas commoramur, & in barbarum ſermonem plerunque auocamur, orationis artem quam non didicimus, neque uim conſcriptoris, quam non affectauimus, neque ornamentum uerborum, neque ſuadelam quam neſcimus: Sed ſimpliciter & uere & Idiotice, ea quæ tibi cum dilectione ſcripta ſunt, cum dilectione percipies, & ipſe augeas ea penes te, ut magis idoneus quàm nos, quaſi ſemen & initia accipiens à nobis: & in latitudine ſenſus tui in multum fructificabis ea, quæ in paucis à nobis dicta ſunt, & potenter aſſeres hijs qui tecum ſunt, ea quæ inualide à nobis relata ſunt. Et quemadmodum nos elaborauimus olim, quærenti tibi diſcere ſententiam eorum, non ſolum facere tibi manifeſtam, ſed & ſubminiſtrationem dare, uti oſtenderemus eam falſam: Sic & tu efficaciter reliquis miniſtrabis ſecundum gratiam quæ tibi à domino data eſt, ut iam non abſtrahantur homines ab illorum ſuadela, quæ eſt talis.

FINIS PRAEFATIONIS.

Narratio omnis Argumenti Valentini diſcipulorum. Caput I.

αἰών, ſeculum. προαρχὴν.i. ante principiũ ſiue priorem principio. προπάτωρ.i. patre prior. Βυθὸς, profũditas. ἔννοια, cogitatio proprie tacita. χάρις, gratia. σιγὴ, ſilentium. Hinc reſtitue locũ deprauatum apud Tertullianum, de præſcriptis hæreticorũ, & pro, & ſua charitate, lege ex ſua charite, νοῦς, mẽs. ἀλήθεια ueritas.

DICVNT eſſe quendã in inuiſibilibus & inenarrabilibus altitudinibus perfectum Æonem qui ante fuit. Hunc autẽ & proarchen & propatora, & Bythõ uocant: eſſe aũt illum inuiſibilẽ, & quẽ nulla res capere poſſit. Cum aũt à nullo caperetur, & eſſet inuiſibilis, ſempiternus, & ingenitus, in ſilentio & in quiete multa fuiſſe in immenſis Aeonibus. Cum ipſo aũt fuiſſe & Ennœan, quam etiam Charin & Sigen nocant, & aliquãdo uoluiſſe à ſemetipſo emittere hunc Bythum, initium omnium & uelut ſemen. Prolationem hanc præmitti uolunt, & eam depoſuiſſe quaſi in uulua eius quæ cum eo erat Sige. Hanc autem ſuſcepiſſe ſemen hoc, & prægnantẽ factam generaſſe Nun, ſimilẽ & æqualẽ ei qui emiſerat, & ſolum capientẽ magnitudinẽ patris. Nun aũt hunc unigenitũ uocant, & patrẽ, & initiũ omniũ. Vnà aũt cum eo emiſſam ueritatẽ, & hãc eſſe primã & primogenitã Pythagoricam quaternationem, quam & radicem omnium dicunt. Eſt enim Bythus & Sige, deinde Nus & Alethia. Sentientẽ autem unigenitũ hunc in quæ prolatus eſt

tus eſt, emiſiſſe & ipſum Logon & Zoën patrē omniū eorū, qui poſt ſe futuri eſſent, & initium & formationem uniuerſi pleromatis. De logo autē & Zoë emiſſum ſecundum coniugationē hominem & eccleſiam, & eſſe hanc primogenitam octonationem, radicem & ſubſtantiam omnium, quatuor nominibus apud eos nuncupatam, Bython & Nun, & Logon, & Anthropon. Eſſe enim illorum unumquenq; maſculofœminam. Sic initio propatorem illum coiſſe ſecundum cōiugationem ſuæ Ennœæ, id eſt cogitationi quam gratiam & ſilentiū uocant. Vnigenitum autē, hoc eſt Nun, Alethiæ, id eſt, ueritati. Logon autem Zoë, id eſt, uitæ, & Anthropon cum eccleſia. Hos autē Aeonas in gloriam patris emiſſos, uolentes & ipſos de ſuo clarificare patrē, emiſiſſe emiſſiones in coniugationē, Logon quidē & Zoën poſteaq; emiſſus eſt homo, & eccleſia, alteros decem Æonas, quorum nomina dicunt hæc: Bythus & Mixis, Ageratos & Henoſis, Autophye & Hedone, Agne & Homoſyncraſis, Monogenes & Macaria. Hij decem Æones, quos dicūt ex Logo, & Zoë emiſſos. Anthropon aūt & ipſum emiſiſſe cū eccleſia Aeonas XII. qbus nomina hęc donauit, Paracletus & Piſtis, Patricos & Elpis, Metricos & Agape, Aenos & Syneſis, Eccleſiaſticos & Macariotes, Teletos & Sophia. Hij ſunt XXX. erroris eorū Aeones, qui tacentur & nō agnoſcunt. Hoc inuiſibile & ſpiritale ſecundū eos pleroma, tripartite diuiſum in octonatione & decada & duodecada: & propter hoc ſaluatorē dicunt (Nec enim dominū eum nominare uolūt) per XXX. annos in manifeſto nihil feciſſe, oſtendentē myſteriū horū Aeonū: Sed & parabola eorū operariorū, qui in uineam mittuntur, dicūt manifeſtiſſime XXX. hos Aeonas declaratos. Mittuntur enim alij quidem circa primam horam, alij circa tertiam, alij circa ſextam, alij circa nonam, alij circa undecimā. Compoſitæ igitur prædictæ horæ in ſemetipſas XXX. numerū adimplent. Vna enim, & tres, & ſex, & nouem, & undecim, triginta ſunt. Per horas autē Aeonas manifeſtari uolunt, & hæc eſſe magna & admirabilia, & abſcondita myſteria, quæ ipſi fructificāt, & ſicubi quid eorum quæ dicuntur in ſcripturis poterunt adaptare & aſſimilare figmēto ſuo. Et propatorem quidem eorum cognitū ſoli dicunt ei, qui ex eo natus eſt monogeni, hoc eſt Nus. Reliquis uero hominibus inuiſibilem & incomprehenſibilem eſſe. Solus autē Nus, ſecundum eos, delectabatur uidens patrem, & magnitudinem immenſam eius conſiderans exultabat, & excogitabat reliquos quoq; Aeonas participare magnitudinem patris, quantus & quàm magnus exiſteret, & quemadmodum erat ſine initio & incapabilis & incomprehēſibilis ad uidendū. Continuit autem eum Sige uolūtate patris, quoniam nollet omnes hos in intellectum & deſideriū exquiſitionis patris ſui adducere. Et reliqui quidē Aeones omnes tacite quodammodo deſiderabant prolatorem ſeminis ſui uidere, & eam quæ ſine initio eſt radicem cōtemplari. Præſilijt autē ualde

λόγος ſermo. ζωὴ uita.

πλήρωμα conſummatio.

ὀγδοάς, octonarius numerus.

Μίξις, mixtura.

Αγήρατος, qui nō ſeneſcit, nōnulli codices agenitos.

Αγέννητος aūt innaſcibilis, pro Henonis legendū Henoſis i. unio.

Αὐτοφυὴ, naturalis dexteritas. ἡδονὴ uoluptas. ἁγνὴ, pura, Quanquam ex lib. 2. cap. 19. appareat pro agne legendum, acinetos. Illic enim iungit immobilem & contemperamentum.

Quidā codices hoc loco habebāt Oſe et ſycraſis, quidā horoſyncraſis ex his legendum arbitror ὁμοσύγκρασις.

μονογενὴς. i. unigenitus.

μακαρία, beata.

παράκλητος, conſolator. πίστις fides

πατρικὸς. i. paternus. ἐλπὶς, ſpes.

μετρικὸς moderatus. Αγάπη charitas. αἶνος laus. σύνεσις intelligentia.

ἐκκλησιαστικὸς aptus ad concionandum. μακαριότης beatitudo. τέλειος perfectus.

σοφία ſapientia

ultimus & iunior de duodecade ea, quę ab Anthropo & eccleſia emiſſa fue/
rat, Æon, hoc eſt, Sophia, & paſſa eſt paſſionem ſine complexu coniugis
Teleti, quæ exors quidē fuerat in hijs quæ ſunt erga Nun & Alethian. De
riuauit aūt in hunc Æonē, id eſt, Sophiam demutatam ſub occaſione qui
dem dilectionis, temeritatis autem, quoniā non cōmunicauerat patri per/
fecto, quemadmodum & Nus. Paſſionē autē eſſe exquiſitionē patris: uo/
luit enim, ut dicunt, magnitudinem eius comprehendere. Dehinc cum non
poſſet, quoniam impoſſibilem rem aggrederetur, in magna Agonia conſti
tutum propter magnitudinē altitudinis, & propter quod inueſtigabile pa/
tris eſt, & propter eam quæ erat erga eum dilectionē. Cū extenderetur ſem
per in priora ad ultionem eius, nouiſſime forte abſorptum fuiſſet & reſolu/
tum in uniuerſam ſubſtantiam, niſi ei, quæ confirmat extra inenarrabilem
ὅρος magnitudinem & cuſtodit omnia, occurriſſet uirtuti. Hanc aūt uirtutē Ho/
finis eſt ron uocant, à qua abſentem & confirmatū uix reuerſum in ſemetipſum, &
credentē iam, quoniā incomprehēſibilis eſt, depoſuiſſe priſtinam intentio/
nem cum ea quæ acciderat paſſione, ex illa ſtuporis admiratione. Quidam
aūt ipſorum huiuſmodi paſſionem & reuerſionem Sophiæ, uelut fabulam
narrant, impoſſibilem & incomprehenſibilem rem eam aggreſſam, pepe/
riſſe ſubſtantiam informem, qualem naturam habebat fœmina parere, in
quam cum intendiſſet, primo quidem contriſtatam, propter inconſumma/
tionem generationis, poſt deinde timuiſſe ne hoc ipſum finem habeat, de/
hinc expauiſſe & aporiatam, id eſt, confuſam, quærentem cauſam. & quem
admodum abſcōderat id quod erat natum. In hijs autem paſſionibus fa/
ctam, accepiſſe regreſſionem, & in patrē regredi conari aliquandiu auſam,
tamen defeciſſe & ſupplicem patri factam. Vnà aūt cum ea rogaſſe, & reli/
quos Æonas. Maxime aūt hinc dicunt primum initiū habuiſſe ſubſtātiam
materiæ, de ignorātia, & tedio, & timore, & ſtupore. Pater aūt prædictum
Horon ſuper hæc per Monogenem præmittit in imagine ſua, ſiue coniuge
maſculofœmina. Patrem enim aliquando quidem cum cōiuge Sige, modo
σταυρὸς crux. λυτρωτὴς redemptor uero & pro fœmina eſſe uolunt. Horon uero hūc & Stauron, & Lytroten,
& Carpiſten, & Horotheten, & Metagogea uocāt. Per Horon autem hūc
καρπιστὴς fructifi/cator. ὁροθέτης finium deſignator dicunt mandatam & confirmatam Sophiam, & reſtitutam coniugi. Sepa/
rata enim intentione ab ea cum appendice paſſione, ipſam quidē infra Ple/
μεταγωγεὺς, qui ducit in ulteriora roma perſeueraſſe: Cōcupiſcentiā uero eius cū paſſione ab Horo ſeparatā
& crucifixam, & extra eum factam eſſe quandam ſpiritalem ſubſtantiam,
& naturalem quendam Aeonis impetum, informē uero & ſine ſpecie, quo/
niam nihil apprehēdiſſet, & propter hoc fructum eius inualidum & fœmi/
neum dicunt. Poſtea uero quàm ſeparata ſit hæc extra Pleroma Aeonum,
& mater eius redintegrata ſuæ coniugationi, Monogenem iterum alteram
emiſiſſe coniugationem, ſecundum prouidentiam patris, Chriſtum & ſpiri
tum

tum ſanctum, à quibus conſummatos eſſe dicunt Æonas. Chriſtum enim docuiſſe eos coniugationis naturam, innati comprehenſionē, cognoſcētem ſufficiēter ſibi illos idoneos eſſe: declaraſſe quoq; in eis patris agnitionem, quoniam incapabilis eſt, & incomprehenſibilis, & non eſt neq; uidere neq; audire eum, niſi per ſolum Monogenem. Et cauſam quidē æternæ perſeuerationis, ijs omnibus incomprehenſibilem, patris eſſe: generationis autem & formationis comprehenſibilia eius, quod quidē filius eſt. & hæc quidem nunc emiſſus erat Chriſtus in eis operatus. Spiritus uero ſanctus adæquatos eos omnes gratias agere docuit, & uerā requiē induxit, & ſic forma & ſententia ſimiles factos Aeonas dicūt uniuerſos, factos Noas & Logos, & omnes anthropos, & fœminas ſimiliter omnes Alethias, & Zoas, & ſpiritus & eccleſias. Cōfirmata quoq; in hoc omia, & requieſcētia ad perfectū cum magno gaudio dicūt hymnizare propatorē magnæ exultationis participantē, & propter hoc beneficium una uoluntate & ſententia uniuerſum pleroma Æonum conſentiente Chriſto & ſpiritu unumquēq; eo quod habebat in ſe optimum florentiſſimum cōferentes, collationem feciſſe. Et hæc apte compingentes, & diligēter in unum adaptantes emiſiſſe problema & honorem & gloriam † Hori, perfectiſſimum decorē quēdam, & ſidus pleromatis perfectum fructum Ieſum, quem & ſaluatorē uocari, & Chriſtum & Logon, patronymice, ac omnia, quoniā ob omnibus eſſet. Satellites ſq; ei & honorem ipſorū eiuſdem generis angelos cum eo prolatos. Hęc igitur eſt, quæ intra pleroma ipſorum dicitur negatio, & paſſi Aeonis, & penè perditi, & quaſi in multa materia propter inquiſitionē patris calamitas & Hori & crucis ipſorū, & redemptoris, & Carpiſtæ, & Horothetæ, & Metagogei & Aeonum compago, & primi Chriſti cum ſpiritu ſancto † de pœnitētia à patre ipſorū. Poſtrema Aeonum Geneſis & ſecūdi Chriſti quem Soterem dicunt ex collatione compoſita fabricatio. Hæc autem manifeſte quidem non eſſe dicta, quoniam non omnes capiant agnitionem ipſorum. Myſterialiter autem à ſaluatore per parabolas oſtenſa ijs qui poſſunt intelligere: ſic XXX. Aeonas ſignificari per triginta annos, ſicut prædiximus, in qbus nihil in manifeſto dicunt feciſſe Saluatorē, & per parabolam operariorum uineæ. Et Paulum manifeſtiſſime dicunt Aeonas nominare ſæpiſſime. Ad huc etiam & ordinem ipſorū ſeruare ſic dicentem, in uniuerſas generationes ſeculi ſeculorum. Sed & nos ipſos denique in gratiarum actionibus dicentes Aeonas Aeonum illos Aeonas ſignificare, & ubicunq; Aeon aut Aeones nominātur, in illos id referri uolunt. Duodecadis autem Aeonum emiſſionem ſignificatam per id quod XII. annorū exiſtēs dominus, diſputauerit cum legis doctoribus, & per Apoſtolorum electionem. Duodecim enim Apoſtolos elegit. & reliquos XVIII. Aeonas manifeſtari per id quod poſt reſurrectionem à mortuis XVIII. mēſibus dicant cōuerſatū eum cum

Alij ſcribunt orti, ut paradiſum intelligas cuius meminit.

forte, dependentia.

diſcipulis. Sed & præcedentes nominis eius duas literas Iota & Eta XVIII Aeonas ſignificanter manifeſtare. Et x. autem Aeonas ſimiliter per Iota literam quod præcedit, in nomine eius ſignificari dicunt, & propter hoc dixiſſe Saluatorē, Iota unum, aut unus apex nō præteriet quoadusq; omnia fiant. Hāc autem paſſionem quæ circa duodecim Aeonum facta eſt, ſignificari dicunt per Apoſtaſiam Iudæ, qui duodecimus erat Apoſtolorum, & quoniam XII. mēſe paſſus eſt. Vno enim anno uolūt eum poſt baptiſma prædicaſſe. Adhuc etiam in ea quæ profluuium ſanguinis patiebatur, manifeſtiſſime hoc ſignificari. Duodecim enim annis paſſam eam per domini aduentum eſſe ſanatam, cum tetigiſſet fimbriam ueſtimēti eius, & propter hoc dixiſſe Saluatorē: Quis me tetigit? docentem diſcipulos quod factum eſt inter Aeonas myſterium, & curationem paſſi Aeonis. Per illa enim quæ paſſa eſt XII. annis, illa uirtus ſignificatur, eo quod extenderetur, & in immēſum flueret eius ſubſtantia, quemadmodum dicunt, & niſi tetigiſſet ueſtimentum, hoc eſt illius filij, qui eſt ueritatis primæ tetradis, quæ per fimbriam manifeſtata eſt, aduenifſe in omnem ſubſtantiam ſuam. Sed ſtetit & quieuit à paſſione per egreſſam uirtutem filij. Eſſe autem hunc Horon uolunt, qui curauit eam, & paſſionem ſeparauit ab ea. Quod autem Saluatorem ex omnibus exiſtentem omnem eſſe per hoc reſponſum, Omne maſculinum aperiens uuluam, manifeſtari dicunt. Qui cum omnia ſit, aperuit uuluam excogitationis paſſi Aeonis, & ſeparata ea extra Pleroma, quod etiam ſecundam Ogdoadam uocant, de qua paulò poſt dicemus. Et à Paulo autem manifeſte propter hoc dictum dicunt, & ipſe eſt omnia. & rurſus: Omnia in ipſum, & ex ipſo omnia. & iterum: In ipſo habitat omnis plenitudo diuinitatis. Et illud: Recapitulata eſſe omnia in Chriſto, per deum. Sic & interpretātur dicta, & quæcunq; alia ſunt talia. Adhuc etiam de Horo ſuo quem etiam plurimis nominibus uocant, duas operationes habere eum oſtendunt, confirmatiuam & ſeparatiuam. & ſecundum id quidem, quod confirmat & conſtabilit, crucem eſſe. ſecundum id uero quod diuidit, Horon. Saluatorē autem ſic manifeſtaſſe operationes eius. Et primo quidem confirmatiuam, in eo quod dicit: Qui non tollit crucem ſuam, & ſequitur me, diſcipulus meus eſſe non poteſt. & iterum: Tollēs crucē, ſequere me. Separatiuam autem in eo quod dicit: Non ueni mittere pacem, ſed gladiū. Et Ioannem dicunt hoc ipſum manifeſtaſſe, dicentem, uentilabrum in manu eius emundare aream, & colliget frumentum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili, & per hæc operationem Hori ſignificaſſe. Ventilabrum enim illud crucem interpretatur eſſe, quæ ſcilicet conſumit materialia omnia, quemadmodum paleas ignis: emundat autē eos qui ſaluantur, ſicut uentilabrum triticum. Paulum autem apoſtolum & ipſum reminiſci huius crucis dicunt ſic: Verbū enim crucis hijs qui pereunt ſtultiTia eſt

Forte duodecimū aeonem.

τετρὰς, quaternio

cia eſt,hijs autem qui ſaluantur uirtus dei.& iterum: Mihi autem non eueniat in ullo gloriari, niſi in Chriſti cruce,per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Talia igitur de pleromate ipſorum, & plaſmate uniuerſorum dicunt,adaptare cupiẽtes ea quæ bene dicta ſunt, hijs quæ male adinuenta ſunt ab ipſis. Non ſolum autem ex Euangelicis & Apoſtolicis tentant oſtenſiones facere,conuertentes interpretationes,& adulterãtes expoſitiones:ſed etiam ex lege & prophetis,cum quando multę parabolæ & allegorię ſint dictæ,& in multa trahi poſſint,ambiguũ per expoſitionẽ propenſius ad figmentum ſuum & dolos adaptantes,in captiuitatem ducunt à ueritate eos,qui non firmam fidem in unum deum patrem omnipotẽtem, & in unum Ieſum Chriſtum filium dei conſeruant. Ea uero quæ extra pleroma dicuntur ab hijs,ſunt talia:Enthymeſin illius ſuperioris Sophiæ,quã & † Achamoth uocãt,ſeparatã à ſuperiore pleromate cum paſſione dicunt in umbratę uanitatis locis deſeruiſſe per neceſſitatem:extra enim lumen facta eſt extra pleroma,informis, & ſine ſpecie quaſi abortus, ideo quia nihil apprehẽdit.Miſertum autem eius ſuperiorem Chriſtum,& per crucem extenſum ſua uirtute formaſſe formam quæ eſſet ſecũdum ſubſtantiã tantum,ſed non ſecundum agnitionem:& hæc operatum recurrere ſubtrahentem ſuam uirtutem,& reliquiſſe illã,uti ſentiens paſſionem, quæ erga illam eſſet per ſeparationem pleromatis, concupiſcat eorum quæ meliora eſſenr, habens aliquam adorationẽ immortalitatis relictam in ſemetipſam à Chriſto & ſpiritu ſancto. Quapropter & ipſam duobus nominibus uocari. Sophiam paternaliter(Pater enim eius Sophia uocatur) & ſpiritum ſanctum ab eo qui eſt erga Chriſtum ſpiritus, formatam ante eam & ſenſatam factam: ſtatim autem euacuatam ab eo qui inuiſibiliter cum ea erat uerbo, hoc eſt, Chriſto, in exquiſitionẽ egreſſam eius luminis,quod ſe dereliquiſſet,& non potuiſſet apprehendere illud, quoniam cohercebatur ab Horo. Et ſic Horon cohercentem eam ne aduerſarius irrueret dixiſſe Iaioth,unde & Iaioth nomen factũ dicunt:& cum nõ poſſet pertrãſire Horon,quoniam complexa fuerat paſſionẽ,& ſola fuiſſet derelicta foris,omni parte paſſioni ſuccubuiſſe multifariæ & uariæ exiſtẽti: & paſſam eam triſtitiam quidem, quoniam non apprehendit, timorem autem ſuper hoc. Ignorans autem omnia, non quemadmodum mater eius prima Sophia Aeon, demutationem in paſſionibus habuit, ſed cõtrarietatem. Super hæc autem eueniſſe ei & alteram adfectionem conuerſationis ad eum qui uiuificauit eam collectionem,& ſubſtantiam fuiſſe materiæ dicunt, ex qua hic mundus conſtat.De conuerſione enim mundi & Demiurgi omnem animam Geneſim accepiſſe. De timore autem & triſtitia reliqua initium habuiſſe. A lachrymis enim eius factam uniuerſam humidam ſubſtantiam, à riſu autem lucidam, à triſtitia autem & pauore corporalia mundi elementa. Ali-

ἐνθύμησις inuentio, ſiue cõmentatio.

† Oportet uocem eſſe Hebraicam.

Iaioth.

Δημιουργός, fabricator mundi.

ſibile eas exterminari quemadmodum prioris,eo quod iam habilia & poſ/
ſibilia eſſent. Sed ſegregantem ſeparauit cõmiſcuiſſe & coagulaſſe,& de in/
corporali paſſione in corporalem materiam tranſtuliſſe eas, & ſic aptabili/
tatem & naturam feciſſe in eis, ut in cõgregationes & corpora uenirent, uti
fierent duæ ſubſtantiæ,una quidem mala ex paſſionibus,altera autem cõ/
uerſionis paſſibile, & propter hoc uirtutem ſaluatorem fabricaſſe dicunt,
Hanc autem Achamoth extra paſſionem factam concepiſſe de gratulatio
ne eorum quæcunque ſunt luminum uiſionem,id eſt,angelorum qui erant
cum eo,& delectatam in conſpectu eorum peperiſſe fructus, ſecundum il/
lius imaginem docent, partum ſpiritalem ſecũdum ſimilitudinem factum
ſatellitum ſaluatoris. Tria igitur hæc cum ſubſiſtant ſecundum eos, unum
quidem ex paſſione quod erat materia, alterum uero de cõuerſione, quod
erat animale,alterum uero quod enixa eſt, quod eſt ſpiritale,ſic cõuerſa eſt
in formationem ipſorum. Sed ſpiritale quidem non potuiſſe eam forma/
re,quoniam eiuſdem ſubſtantiæ ei erat. Conuerſa autẽ in formationẽ eius,
quæ facta erat de cõuerſione eius animalis ſubſtantiæ,emiſiſſe quoq; à ſal/
uatore doctrinas. Et primo quidem formaſſe eam de animali ſubſtãtia di/
cunt, deum patrem & ſaluatorem & regem omnium eius ſubſtantiæ ei, id
eſt,animalium,quas dextras uocant, & eorum quæ ex paſſione & ex mate
ria,quas ſiniſtras dicunt. Ea enim quæ poſt eum ſunt eum dicunt formaſſe
latenter motum à matre ſua. Vnde metropatorẽ & apatorem & Demiur/
gum eum & fratrem uocant. Dextrorum quidem patrem dicentes eum, id
eſt,Pſychicorum, Siniſtrorũ uero,id eſt,Hylicorum, Demiurgũ,omnium
autem regem. Hãc enim Enthymeſin uolentem in æonum honorẽ omnia
facere,imaginem dicunt feciſſe ipſorum,magis autem ſaluatorẽ per ipſam.
Et ipſam quidem in imagine inuiſibilis patris conſeruaſſe incognitam à De
miurgo. Hanc autem unigenitum filium: Reliquorũ uero æonum, eos qui
ab hoc facti ſunt angeli & archangeli.Patrem itaq; & deum dicunt factum
eorum quæ ſunt extra pleromata,fabricatorem eſſe omnium pſychicorum
& hylicorum:ſeparantem enim duas ſubſtantias confuſas,& de incorpora
libus corporalia facientẽ,fabricaſſe quæ ſunt cœleſtia & terrena, & factum
hylicorum & pſychicorum,dextrorum & ſiniſtrorum fabricatorẽ, leuium
& grauium,ſurſum aduolantium,& deorſum demergentium.Septẽ quoq;
cœlos feciſſe,ſuper quos Demiurgum eſſe dicũt,& propter hoc hebdoma/
dam uocant eum. Matrem autem Achamoth Ogdoada, ſeruantẽ nume/
rum primogenitæ & primariæ pleromatis Ogdoadis, Septem aũt cœlos,
quos intellectuales eſſe dicunt. Angelos autem eos tradunt & Demiurgũ,
& ipſum angelum: deo autem ſimilem, quemadmodum & paradiſum ſu/
pra tertium cœlum exiſtentem uirtutẽ archangeli Nun dicũt eſſe,& ab hoc
aliquid accepiſſe Adam conuerſatum in eo. Hæc autem Demiurgũ dicunt
à ſemet/

μητροπάτωρ qui matris eſt pater, aut qui ſimul pater & mater.
ὑλικὰ,id eſt, materialia.
ψυχικὰ,id ẽ, animalia.

à ſemetipſo quidem putaſſe in totum fabricaſſe, feciſſe aũt ea Achamoth. Cœlum enim feciſſe neſcientem cœlum,& hominẽ plaſmaſſe ignorantem hominem,terram autem oſtendiſſe non ſcientem terram,& in omnibus ſic *Alij ſemetipſũ autem* dicunt ignoraſſe eum figuras eorũ quæ faciebat & ipſam matrẽ,& † ſemetipſum putaſſe omnia eſſe.Cauſam autem ei fuiſſe matrem eius talis operationis dicunt,quæ ſic uoluerit producere eum:caput quidem & initium ſuæ ſubſtantiæ, dominum autem uniuerſæ operationis. Hanc autem matrem & ogdoadem uocant,& Sophiam, & terram, & Hieruſalem,& ſpiritũ ſanctum & dominum maſculiniter. Habere autem medietatis locum eum, & eſſe quidẽ ſuper Demiurgum, ſubtus aũt ſiue extra pleroma uſq; ad finẽ. Quoniam quidem materialem ſubſtantiam ex tribus paſſionibus conſtare dicunt,timore,& triſtitia, & aporia. *ἀπορία, deſperatio* De timore quidem & de cõuerſione animalia ſubſiſtentiã accepiſſe.De conuerſione quidã Demiurgum nolunt Geneſim habuiſſe. De timore autẽ reliquam omnem animalem ſubſtantiam, mutorum animalium & hominum: & propter hoc ſuperiorem eum exiſtentem præſcire quæ ſunt ſpiritualia, & ſe putaſſe ſolum deum, & per prophetas ſe dixiſſe:Ego deus,& præter me nemo. De triſtitia autẽ ſpiritalia malitiæ docẽt facta. Vnde & diabolum Geneſim habuiſſe,quẽ & Coſmocratorem uocant, & dæmonia, & omnem ſpiritualem malitiæ ſubſtantiam. *κοσμοκράτωρ .i. dominus mũdi. Paulus eo uerbo eſt uſus* Sed Demiurgum quidem pſychicũ filium, filium matris ſuæ dicunt. Coſmocratorem uero creatorem Demiurgi. & Coſmocratorẽ quidem intelligere ea quæ ſunt ſuper eum,quoniã ſit ſpiritualis malitia, Demiurgum uero ignorare cum ſit animalis. Habitare matrem quidẽ ipſorum in eo qui ſit cœleſtis locus,hoc eſt,in medietate. Demiurgum uero in eo qui ſit in cœlo locus,hoc eſt hebdomade. Coſmocratorem uero in eo qui ſit ſecundum nos mundo. De expaueſcentia uero & Aporia quaſi de ueſaniori corporalia,quemadmodum prædiximus,mundi elementa facta eſſe. Terram uero ſecundum expaueſcentiæ ſtatum, aquam uero ſecundum timoris motum, aërem uero ſecundum materiæ fixionem. Ignem uero omnibus hijs ineſſe mortem & corruptelam, quemadmodum & ignorantiam omnibus tribus paſſionibus inabſconſam docent. Cum fabricaſſet igitur mundum,fecit & *χοϊκός, terrenus* hominem Choicum,non autẽ ab hac arida terra,ſed ab inuiſibili ſubſtantia,& ab effuſibili & fluida materia accipientem: & in hunc inſufflaſſe pſychicum definiunt, & hunc eſſe ſecũdum imaginem & ſimilitudinẽ factum. ſecundum imaginem quidem hylicum eſſe, proximum quidem, ſed non eiuſdem ſubſtantiæ eſſe deo. ſecundum ſimilitudinem uero pſychicum, unde & ſpiritum uitæ ſubſtantiam eius dictam, cum ſit ex ſpiritali definitione. Poſt deinde circundatam dicunt ei adamantinam tunicam. Hãc autem ſenſibilem carnem eſſe uolunt. Partum uero matris ipſorum quæ eſt Achamoth, quem ſecundũ inſpectionẽ eorũ angelorum qui ſunt erga ſaluatorem

uatorem generauit, exiſtentem eiuſdem ſubſtantiæ matris ſuæ ſpiritalis. Et ipſum enim ignoraſſe Demiurgum dicunt, & latenter depoſitum eſſe in eum neſciente eo, uti per eum in eam quæ ab ea eſſet animam ſeminatum, & in materiale hoc corpus, geſtatum quoq; uelut in utero in hijs & amplificatum, paratum fiat ad ſuſceptionẽ perfectę rationis. Latuit igitur quemadmodum dicunt Demiurgum cõſeminatus in ſubflatione eius a Sophia ſpiritalis homo, inenarrabili uirtute & prouidentia. Quemadmodũ enim matrem ſuam ignorauit, ſic & ſemẽ eius. Quod etiã ipſum eccleſiam eſſe dicũt, exemplum ſuperioris eccleſię, & hunc eſſe in ſemetipſis hóminẽ uolunt, uti habeant animam quidem à Demiurgo, corpus aũt a limo, & carnem à materia: Spiritalem uero hominem à matre Achamoth. Cum ſunt igitur tres, Alterum materiale, quod etiam ſiniſtrum uocant, ex neceſſitate perire dicunt, quippe cum nullam †ſeparationem incorruptelæ recipere poſſit. Animale uero quod etiam dextram appellant, cum ſit medium ſpiritalis & materialis illuc redigi quocunq; declinauerit. In ſpiritalẽ uero emiſſum eſſe uti hic animali coniunctum formetur coëruditum ei in conuerſatione. Et hoc eſſe dicunt ſolem & lumen mundi. Opus erat enim animali ſenſibilibus diſciplinis. Ob quam cauſam & mundum fabricatum eſſe dicunt, & ſaluatorem ad hoc ueniſſe animalem, quia ſuæ poteſtatis eſt, ut id ſaluet. Quæ eñ̃ ſaluaturus erat, eorum primitias eum ſuſcepiſſe dicunt. Ab Achamoth quidem ſpiritale, à Demiurgo autẽ indutum pſychicum, id eſt, animalẽ Chriſtum, à diſpoſitione autem circundatum corpus, animalem habẽs ſubſtantiam. Paratum uero inenarrabili arte, ut & uiſibile, & palpabile, & paſſibile fieret. Et hylicum autem nihil omnino ſuſcepit. Non enim eſſe hylicon capacem ſalutis. Conſummationem uero futuram, cum formatum & perfectum fuerit ſcientia omne ſpiritale, hoc eſt, homines qui perfectam agnitionem habent de deo, & hij qui ab Achamoth initiati ſunt myſteria: Eſſe aũt hos ſemetipſos dicunt. Erudiuntur autem pſychica, id eſt, animalia, pſychici, id eſt, animales homines, qui per operationem & fidem nudam firmantur, & non perfectum agnitionem habent. Eſſe autem hos, nos qui ſumus ab eccleſia, dicunt. Quapropter & nobis quidẽ neceſſariam eſſe bonam cõuerſationem reſpondẽt, aliter enim impoſſibile eſſe ſaluari. Semetipſos aũt nõ per operationem, ſed eo quod ſunt naturaliter ſpiritales omnino ſaluari dicunt. Quemadmodum enim choicum impoſſibile eſt ſalutem percipere, non enim eſſe illum capacem ſalutis dicunt: ſic iterum quod ſpiritale, quod ſemetipſos eſſe uolunt, impoſſibile eſſe corruptelam percipere, licet in quibuſcunq; fuerint facti. Quemadmodũ enim aurum in cœno depoſitum nõ amittit decorem ſuum, ſed ſuam naturam cuſtodit, cum cœnum nihil nocere auro poſſit: ſic & ſemetipſos dicunt, licet in quibuſcunq; materialibus operibus ſint, nihil ſemetipſos noceri, neq; amittere ſpiritalem ſubſtãtiam.

Ab ſpiratione

Fides & opera.

Quapropter

Quapropter & intimoratè omnia quæ uetãtur, hij qui ſunt ipſorum perfe-
cti, operantur. De quibus ſcripturæ cõfirmant, quoniam qui faciunt ea, re-
gnum dei non hæreditabunt. Etenim idolothyta indifferẽter manducant,
nihil inquinari ab hijs putãtes, & in omnem diem feſtum ethnicorum pro
Delectus die- uoluntate in honore eorum factum primi conueniunt, ut in nihilo quidem
rũ & ciborũ. abſtineant, quod eſt apud deum & apud homines otioſum muneris homi-
cidiale ſpectaculum. Quidam autem & carnis uoluptatibus inſatiabiliter
inſeruientes, carnalia carnalibus, ſpiritalia ſpiritalibus reddi dicunt. Et qui-
dam quidem ex ipſis clàm eas mulieres quæ diſcunt ab eis doctrinam hãc,
corrumpũt: quemadmodum multæ ſæpe ab hijs ſuaſæ, poſt conuerſæ mu-
Vxores com- lieres ad eccleſiam dei cum reliquo errore & hoc confeſſæ ſunt. Alij uero &
munes. manifeſte ne quidem erubeſcentes, quaſcunq; adamauerint mulieres, has
à uiris ſuis abſtrahentes, ſuas nuptas fecerunt. Alij uero ualde modeſte ini-
tio, quaſi cum ſororibus fingentes habitare, procedente tempore manife-
ſtati ſunt, grauida ſorore à fratre facta, & alia multa odioſa & inreligioſa
facientes. Nos quidem qui per timorem dei timemus etiã uſq; in mentibus
noſtris & ſermonibus peccare, arguunt quaſi idiotas, & nihil ſcientes, ſemet
Spirituales. ipſos extollunt, perfectos uocantes, & ſemina electionis. Nos enim in uſu
gratiam accipere dicunt. Quapropter & auferri à nobis, ſemetipſos aũt pro
prie poſſidere, deſurſum ab inenarrabili & innominabili ſyzygia deſcẽden
συζυγία con tem habere gratiã, & propterea adijci eis, quapropter ex omni modo opor
iugatio. tere eos ſemper Syzygiæ meditari myſterium. Et hoc ſuadent inſenſibili-
bus hijs ſermonibus, dicẽtes ſic: Quicunq; in ſeculo eſt, & uxorẽ nõ amat,
ut ei coniungatur, non eſt de ueritate, & non tranſiet in ueritatem. Qui aũt
de ſeculo eſt mixtus mulieri, non tranſit in ueritatem, quoniam in concupi-
ſcentia mixtus eſt mulieri. Quapropter nobis quidem, quos pſychicos uo-
cant, & de ſeculo eſſe dicunt, neceſſatiam continentiam, & bonam operatio
nem, uti per eam ueniamus in medietatis locum. Sibi autem ſpiritalibus &
perfectis uocatis, nullo modo. Non eñ operatio in pleroma inducit, ſed ſe
men quod eſt inde puſillum quidem demiſſum, hic autem perfectum fa-
ctum. Cum autem uniuerſum ſemẽ perfectum fuerit, Achamoth quidem
matrẽ ipſorũ tranſire de medietatis loco dicunt, & intra pleroma introire,
& recipere ſponſum ſuum ſaluatorẽ, qui eſt ex omnibus factus uti ſyzygia
fiat ſaluatoris & Sophiæ, quæ eſt Achamoth, & hoc eſſe ſponſum & ſpon
συμφωνὴ cõ ſam: Symphonẽ uero uniuerſum pleroma. Spiritales uero expoliatos, ani-
centus. mas & ſpiritus intellectuales factos inapprehenſibiliter & inuiſibiliter inter
pleroma ingreſſos, ſponſas reddi, hijs qui circa ſaluatorẽ ſunt angelis. De-
miurgũ uero trãſire & ipſum in matris ſuæ Sophiæ locũ, hoc eſt, in medie-
tatẽ. Iuſtorum quoq; animas refrigerare, & ipſas in medietatis loco. Nihil
enim pſychicũ intra pleroma tranſire. His aũt factis, ita qui latet in mundo
ignis

ignis exardeſcens,comprehendens uniuerſam materiam cōſumit,& ipſum ſimul conſumptum, abire in id ut iam nō ſit. Demiurgum autem nihil horum cognouiſſe oſtendunt ante ſaluatoris aduentum. Sunt autem qui dicunt emiſiſſe eum Chriſtum filium ſuum,ſed animalem,& de hoc per prophetas locutum eſſe. Eſſe autem hunc qui per Mariam tranſierit,quemadmodum aqua per tubum tranſit, & in hunc in baptiſmate deſcēdiſſe,illum qui eſſet de pleromate ex omnibus ſaluatorem in figura columbę,fuiſſe autem in eo & illud quod eſt ab Achamoth ſemen ſpiritale.Dominum igitur noſtrum ex quatuor hijs compoſitum fuiſſe dicunt, ſeruantem typum primogenitę & primę quaternionis,de ſpiritali,quod erat in Achamoth,& de animali quod erat de Demiurgo,& de diſpoſitione,quod erat factum inenarrabili arte,& de ſaluatore,quod erat illa quæ deſcēdit in eum columba. Et hūc quidē impaſſibilem perſeueraſſe. Nō enim poſſibile erat pati eum, cum eſſet incomprehēſibilis & inuiſibilis,& propter hoc ablatum eſſe,cum traderetur ad Pilatum, illū qui depoſitus erat in eum ſpiritus Chriſti. Sed ne id quidem quod à matre erat ſemē,paſſum eſſe dicūt. Impaſſibile enim & illud,quippe ſpiritale & inuiſibile,etiā ipſi Demiurgo. Paſſus eſt autem, ſecundū hos,animalis Chriſtus,& ille qui ex diſpoſitione fabricatus in myſterio,ut oſtendat per eum mater typum ſuperioris Chriſti,illius qui extenſus eſt cruci, & formauit Achamoth formationem ſecūdum ſubſtantiam. Omnia enim hæc exempla illorum eſſe dicunt: eas uero quæ habuerunt ſemen id quod eſt ab Achamoth, animas meliores dicunt fuiſſe ꝙ reliquas. Quapropter & plus eas dilectas à Demiurgo nō ſciente cauſam, ſed à ſemetipſo putante eſſe tales. Quapropter & in prophetas,aiūt,diſtribuebat eas & ſacerdotes & reges,& multa de hoc ſemine dicta per prophetas. Exponunt quippe eum altioris naturæ eſſe.Multa autem & matrem de ſuperioribus dixiſſe dicunt. Sed & per hūc,& per eas, quæ ab hoc factæ ſunt animæ. Ac deinceps diuidunt prophetias, aliquid quidem à matre dictum docentes,aliquid à ſemine,aliquid autem ab ipſo Demiurgo: & Ieſum tantundem aliquid quidem ſaluatorem dixiſſe, aliquid à matre,aliquid à Demiurgo,quemadmodum oſtendemus, procedente nobis ſermone. Demiurgum autem,quippe ignorantem quæ eſſent ſuper eum, moueri quidem in hijs quæ dicūtur:Contempſiſſe uero ea,aliam atq; aliam cauſam putantem, quam ſpiritus qui prophetat, habens & ipſe ſuam aliquā motionem, ſiue hominem,ſiue perplexionem peiorum,& ſic ignorantem conſeruaſſe, uſq; ad aduētum ſaluatoris. Cum ueniſſet autem ſaluator didiciſſe eum ab eo omnia dicunt,& in gaudium ei ceſſiſſe cum omni uirtute ſua,& eum eſſe illum in Euangelio Centurionem dicentem ſaluatori, Et ego enim ſub poteſtate mea habeo milites & ſeruos,& quod iuſſero faciūt.Perfecturum autem eum,eam quę ſecuudum ipſum eſt mundi creationem,uſq; ad id tem

pus quod oportet,maxime autem propter eccleſiæ diligētiam atq; curam, & propter agnitionem præparati præmij,quoniam in locum matris tranſibit. Hominum autem tria genera dicunt,ſpiritalem, pſychicum , choicum, quemadmodum fuit Chain,Abel,Seth,ut oſtēdant & ex his tres naturas, iam non ſecundum unum quenq;,ſed ſecundū genus. Et choicum quidem in corruptelam abire. Animalem uero ſi meliora elegerit in loco medietatis refrigeraturum, ſi uero peiora , tranſire & ipſum ad ſimilia. Spiritalia uero inſeminat Achamoth ex illo tempore uſque nunc, propter quod & animæ erudientur quidem hic:& ſemina enutrita,quia puſilla emittantur, poſt deinde perfectionem digne habita ſponſas reddi ſaluatoris. Angelis reſpondent animabus eorum ex neceſſitate in medietate cum Demiurgo,refrigeraturis in æternū.Et ipſas aūt animas rurſus ſubdiuidētes , dicunt quaſdam quidem natura bonas, quaſdā autem natura malas. Et bonas quidem has eſſe,quæ capaces ſeminis ſiūt.Alias uero natura nequam nunquam capere illud ſemen. Cum ſit igitur tale illorum argumētum, quod neq; prophetæ prædicauerunt,neq; dominus docuit,neq; apoſtoli tradiderūt,quod abundantius glorientur plus ꝙ cæteri cognouiſſe , de hijs quæ non ſunt ſcripta, legentes,& quod ſolet dici , de harena reſticulas nectere adfectantes , fide digna aptare conantur hijs quæ dicta ſunt,uel parabolas dominicas,uel dictiones propheticas,aut ſermones apoſtolicos, ut figmentum illorum non ſine teſte eſſe uideatur , Ordinem quidem & textum ſcripturarū ſupergradientes , & quantum in ipſis eſt ſoluentes membra ueritatis . Transferunt autem & transfingūt, & alterum ex altero facientes, ſeducunt multos ex hijs quæ aptant ex dominicis eloquijs male compoſito phantaſmati. Quo modo ſi quis regis imaginem bonam fabricatam diligēter ex gemmis pretioſis à ſapiente artifice,ſoluens ſubiacentem hominis figuram, transferat gemmas illas , & reformās faciat ex hijs formam canis , uel uulpeculæ , & hanc male diſpoſitam,dehinc conformet & dicat,hanc eſſe regis illam imaginem bonam , quam ſapiens artifex fabricauit , oſtendens gemmas quæ bene quidem à primo artifice in regis imagine compoſitæ erant,male uero à poſteriore in canis figuram tranſlatæ ſunt , & per gemmarum phantaſiam decipiat idiotas , qui comprehenſionem regalis formæ non habeant , & ſuadeat , quoniam hæc turpis uulpeculæ figura, illa eſt bona regis imago.Eodem modo & hi anicularum fabulas aſſumentes,poſt deinde ſermones & dictiones & parabolas hinc inde afferentes , ut aptare uolunt fabulis ſuis eloquia dei. Et quāta quidem hijs qui ſunt intra pleroma aptant, diximus. Quanta autem de hijs qui extra pleroma ſunt ipſorum , ad ſuos inſinuare conantur ex ſcripturis , ſunt talia . Dominum in nouiſſimis mundi temporibus,propter hoc ueniſſe ad paſſionem dicunt , ut oſtendat quæ circa nouiſſimum æonum facta eſt paſſioné, & per hunc finem manifeſtet

παροιμία

Similitudo cō tra deprauate utentes ſcripturis ſacris

finem

finem eius quæ eſt circa æonas diſpoſitionis. Duodecim autem annorum uirginem illam archiſynagogi filiam, quam inſiſtens dominus à mortuis liberauit, typum eſſe narrant Achamoth, quem extenſus Chriſtus eorum, figurauit, & ad ſenſibilitatē adduxit eius, quod dereliquerat eam, luminis. Quoniam autem ei manifeſtauit ſemetipſum ſaluatorem exiſtenti extra pleroma in abortionis partu, Paulum etiam dicunt dixiſſe in prima ad Corinthios epiſtola, Nouiſſimo autē tanq̃ abortiuo uiſus eſt & mihi: & illam quæ eſt cum coætaneis ſaluatoris aduentatio ad Achamoth, ſimiliter manifeſtaſſe eum in eadē epiſtola dicente, Oportere mulierem uelamen habere in capite propter angelos, quoniā & aduentante ſaluatore ad eam propter uerecundiam uelamen impoſuit Achamoth in faciem ſuam. Et paſſiones autem quas paſſa eſt ſignificaſſe dominum dicunt: in hoc quidem, quod derelicta eſt à lumine, in eo cū dicit in cruce, Deus meus, deus meus, ut quid me dereliquiſti? manifeſtaſſe eum quoniā derelicta eſſet à lumine Sophia, & prohibita eſt ab Horo in priora impetum facere. Tædium autem eius in eo quod dixiſſet, Quàm triſtis eſt anima mea. Timorem autem in eo quod dixerit, Pater ſi poſſibile eſt tranſeas à me calix iſte. Et aporiam aūt, id eſt, cōſternationem ſimiliter in eo quod dixerit, Et quid dicam neſcio. Tria autem genera hominū oſtendiſſe docent eum, Hylicum quidem in eo, quod reſponderit dicenti, ſequar te, Nō habet filius hominis ubi caput reclinet. Animale autem in eo quod dixerit dicenti, Sequar te, permitte autem mihi ire & renuntiare domeſticis. Nemo ſuper aratrum manum imponens & in poſteriora reſpiciēs aptus eſt regno cœlorum. Hunc autem dicunt de medijs eſſe: & illum aūt ſimiliter, qui multas partes iuſtitiæ confitebatur ſe feciſſe, poſt deinde noluiſſe ſequi, ſed à diuitijs uictū, ut ne fieret perfectus, & hunc de pſychico genere fuiſſe uolunt. Spiritale uero in eo quod dicit, Remitte mortuos ſepelire mortuos ſuos, tu aūt uade & annuntia regnum dei. Et Zacheo publicano, dicens, Deſcende quoniam hodie in domo tua oportet me manere. Et in fermenti parabola quod mulier abſcondiſſe dicitur in farinæ ſata tria, tria genera manifeſtare dicunt: mulierem quidem Sophiā dici docēt, farinæ uero ſata tria, tria genera hominū, ſpiritale, animale, choicum, fermentum uero ipſum ſaluatorē dictum dicunt. Et Paulum aūt manifeſte dixiſſe, choicos, animales, ſpiritales† choicus tales & choici. Alibi autem, animalis homo non percipit quæ ſunt ſpiritus. Alibi autē, ſpiritalis examinat omnia, animalis autem non percipit quæ ſunt ſpiritus, de Demiurgo dictum dicunt, qui cum pſychicus ſit, nō cognouerit neq; matrem ſpiritalem exiſtentem, neq; ſemen eius, neq; eos qui ſunt in pleromate æones. Quoniam autem eorum qui ſaluaturus erat ſaluator initio accepit, Paulum dixiſſe, & ſi delibatio ſancta, & maſſa. Delibationem quidem quod eſt ſpiritale dictum docētes, cōſperſiones autem nos, id eſt, pſychicam eccleſiam,

forte, qualis choicus

ſine ipſo factum eſt nihil. Omnibus enim hijs qui poſt eum ſunt æonibus
formationis & generationis cauſa uerbũ factũ eſt, Sed quod factum eſt in
eo,inquit,uita eſt.Hic enim ſyzygias manifeſtauit:omnia enim ait ꝑ ipſum
facta ſunt,uita autẽ in ipſo. Hæc ergo quæ in ea facta eſt proximior eſt q̃
ea,quæ per ipſum facta ſunt:cũ ipſo eſt enim, & per ipſum fructificat,quo-
niã infert,& uita erat lux hominũ.Homines aũt nunc & eccleſiam ſimili no-
mine ſignificauit,ut per unũ nomen manifeſtet ſyzygiæ cõmunionem. Ex
Logo enim & Zoë homo generatur & eccleſia . Lumen aũt dixit hominũ
uitam,quoniã illuminati ſunt ab ea,quod eſt formatũ & manifeſtatũ. Hoc
autem & Paulus dicit,Omne enim quod manifeſtatur lumen eſt, Quoniã
igitur uita manifeſtauit & generauit hominem & eccleſiam , lumẽ dicta eſt
eorum. Aperte igitur manifeſtauit Ioãnes per ſermones hos,& alia & qua-
ternionem ſecũdam Logon & Zoën,anthropon & eccleſiam,ſed & primã
ſignificauit tetradam.Narrans enim de ſaluatore & docens omnia quæ ex-
tra pleroma ſunt,per eum formata , fructum quoqꝫ cũ eſſe dicens intra ple-
roma: & enim lumen dixit illum,quod in tenebris lucet,& non comprehen-
ditur ab eis,quoniam omnia quæ facta ſunt ex paſſione formans , ignora-
tus eſt ab eis: & filium & uerbum & uitam dicit eum, & uerbum carnem fa-
ctum,cuius gloriã uidimus ait,& erat gloria eius quaſi unigeniti, quæ à pa-
tre data eſt ei,plena gratia & ueritate. Dicit autem ſic,& uerbum caro factũ
eſt,& habitauit in nobis , & uidimus gloriam eius,gloriam , quaſi unigeni-
ti à patre , plena gratia & ueritate. Diligenter igitur oſtendit primam qua-
ternationem,patrem dicens & gratiam & monogenen & ueritatem.Sic Io-
annes de prima & matre omnium æonum ogdoade dixit: patrem enim di
xit & gratiam & monogenen & ueritatẽ , & uerbum & uitam & hominem
& eccleſiam. Et Ptolemæus quidem ita.Vides igitur dilectiſſime adinuẽtio
nem qua utentes ſeducunt ſemetipſos , calumniantes ſcripturis , fictionem
ſuam ex eis conſtare adnitentes. Propter hoc enim & ipſas eorum adpoſui
aſtutias & dictiones,ut ex eis cõſideres malitiam inuentionis, & nequitiam
erroris. Primo enim ſi propoſitum eſſet Ioanni illam quæ ſurſum eſt octo-
nationem oſtendere,ordinem cuſtodiſſet utiqꝫ emiſſionis, & primam qua-
ternationem,cum ſit uenerabilior,quemadmodum dicunt,in primis utique
poſuiſſet nominibus,& ſic adiunxiſſet ſecũdam,ut per ordinem nominum,
ordo oſtenderetur octonationis . Et nõ utiqꝫ poſt tantum interuallum qua
ſi oblitus de re cõmemoratus in nouiſſimo primæ memoratus fuiſſet qua-
ternionis , Deinde aũt & cõiugationes ſignificare uolens,& eccleſiæ nõ præ
termiſiſſet nomẽ,ſed aut & in reliquis coniugationibus cõtentus fuiſſet ma-
ſculorum appellatione;, ſimiliter cum poſſent & illa ſimul ſubaudiri, ut uni-
tatem pet omnia eſſet cuſtodiens. Aut ſi reliquorum cõiugationes enume-
rabat,& anthropi,id eſt, hominis utiqꝫ manifeſtaſſet coniugẽ, & utiqꝫ non

aliàs, remiſiſſet

reminiſſet de diuinatione nos accipere nomen ipſius. Manifeſta igitur ex-
poſitionis eorum transfictio: Ioanne enim unũ deum exponente, & unum
unigenitum Chriſtum Ieſum adnunciante, per quem omnia facta eſſe di-
cit, hunc uerbum dei, hũc unigenitum, hunc factorem omnium, hũc lumen
uerum illuminans omnem hominẽ, hunc mundi fabricatorem, hunc in ſua
ueniſſe, hũc eundem carnem factum, & habitaſſe in nobis: Hij tranſuerten-
tes ſecundum uериſimilem expoſitionẽ, alterum quidem Monogenen uo-
lunt eſſe, ſecundum emiſſionem, quam ſcilicet & principiũ uocant: alterum
autem ſoterem, id eſt, ſaluatorem fuiſſe uolunt, & alterum Logon, id eſt, uer-
bum filium monogenûs, id eſt, unigeniti, & alterum Chriſtum, id eſt, ad
emendationem pleromatis emiſſum: & unum quodq; eorũ quæ dicta ſunt
auferentes à ueritate, & abutentes nominibus in ſuam argumentationem
tranſtulerunt, ut ſecundum eos in tantis Ioannes domini Chriſti Ieſu me-
moriam non fecerit. Si enim patrem dixiſſet, & Charin, & monogenen, &
alethian, & Logon, & Zoën, & anthropon, & eccleſiam ſecũdum illorũ ar-
gumentationem de prima ogdoade dixit, in qua nondum Ieſus, nondum
Chriſtus Ioannes magiſter. Quia autem nõ de ſyzygijs ipſorum Apoſto-
lus dixit, ſed de domino noſtro Ieſu Chriſto, quem & uerbum ſcit eſſe dei,
idem ipſe fecit manifeſtum. Recapitulãs enim de eo uerbo quod ei in prin-
cipio dictũ eſt, inſuper exponit, & uerbum caro factũ eſt, & habitauit in no-
bis. Secundum autẽ illorum argumentationẽ, nõ uerbum caro factum eſt,
quod quidẽ nec uenit unq; extra pleroma, ſed qui ex omnibus factus eſt,
& ſit poſterior uerbo ſaluator. Diſcite igit' inſenſati, quoniã Ieſus qui paſſus
eſt pro nobis, qui inhabitauit in nobis, idem ipſe eſt uerbũ dei. Si enim ali-
us ex æonibus pro noſtra ſalute caro factus eſt, æſtimandũ erat de altero
dixiſſe Apoſtolum. Si aũt uerbum patris qui deſcendit, ipſe eſt & qui aſcen-
dit, ab uno deo unigenitus filius ſecundũ patris placitũ, incarnatus pro om-
nibus, nõ de alio aliquo, neq; de ogdoade Ioannes ſermonẽ fecit, ſed de do-
mino Chriſto Ieſu. Neq; enim uerbum ſecundum eos principaliter caro fa-
ctum eſt. Dicũt enim Sotera induiſſe corpus animale, de diſpoſitione apta-
tum inenarrabili prouidentia, ut uiſibile & palpabile fieret. Caro eſt autem
illa uetus, de limo ſecundũ Adam facta plaſmatio à deo, qua uere factum
uerbum dei manifeſtauit Ioannes, & ſoluta eſt illorum prima & primoge-
nita octonatio. Cum enim unus & idem oſtenditur Logos & monogenes,

qũs lumen

& Zoe & phos, & Soter, & Chriſtus filius dei, & hic idem incarnatus
pro nobis, ſoluta eſt octonationis illorum compago. Hac autem ſoluta, de-
cidit illorum omnis argumentatio, quam falſo nomine ſomniantes infa-
mant ſcripturas ad propriam argumentationem confingendam. Poſt de-
inde dictiones & nomina diſperſim poſita colligentes trãsferunt, ſicut præ-
diximus, ex eo quod eſt ſecundũ naturam in id, quod eſt contra naturam,

ſimilia facientes hijs qui controuerſias ſibimetipſis quaslibet proponunt, poſt deinde conantur & Homericis uerſibus meditari eas:ita ut idiotæ pu tent ex illa temporali declamata controuerſia, Homerum uerſus feciſſe, & multi abducuntur per compoſitam conſequentiam uerſuum, ne forte hæc ſic Homerus fecerit.quemadmodum Herculem ab Euryſtheo ad eum qui apud inferos eſt canem miſſum, ex Homericis uerſibus ſcribens ita: Nihil enim prohibet, exempli gratia commemorari, & horum cum ſit ſimilis & eadem utriſq; argumentatio.

Cento ex uerſibus Homericis contextus Numerus ſyllabarum tantum ſeruatus eſt non quantitas

Hæc ubi dicta dedit, emiſit limine flentem
Herculem inuictum magnarum non inſcium rerum,
Euryſtheus natus Sthenelo proſapia Perſei,
Ducturum ex Herebo canem atri Ditis ad auras.
Vadit at ille, uelut leo nutritus montibus acer,
Vrbem per mediam:noti ſimul omnes abibant,
Et ſenes & pueri, & nondum nuptæ puellæ,
Plorantes multum, ac ſi in mortem irent, at ipſe
Mercurius præmittit & cæſia Pallas euntem,
Fratrem etenim ſciebat quatenus dolor exagitaret.

Quis non ex ſimplicibus abripiatur ab huiuſmodi uerſibus, & putet ſic illos Homerum in hoc arguměto feciſſe? Qui autem ſcit Homerica, cognoſcet quidem uerſus, argumentum autem non cognoſcet, ſciens quoniam aliquid quidem eorum etiam de Vlyſſe dictum, aliud uero de Hercule, aliud uero de Priamo, aliud de Menelao & Agamemnone. Si autē tulerit illos, & unumquenq; ſuo libro reddiderit, auferet de medio præſens argumentum. Sic autem & qui regulam ueritatis immobilem apud ſe habet, quam per baptiſmum accepit, hæc quidē quæ ſunt ex ſcripturis nomina & dictiones & parabolas cognoſcet, blaſphemum autem illorum argumentum non cognoſcet. Etenim ſi gemmas agnoſcet, ſed uulpem pro regali imagine nō recipiet. Vnumquenq; autem ſermonum reddens ſuo ordini & aptans ueritatis corpuſculo, denudauit & inſubſtantiuum oſtendit figmentum ipſorum. Quoniam autem ſcenæ huic deeſt redemptio, ut quis minimum ipſorum explicant deſtructorem ſermonem inferat, bene habere putauimus, oſtendere primo in quibus ipſi partes huius fabulæ diſcrepant aduerſus ſe inuicem, quaſi qui ſint ex uarijs ſpiritalibus erroris. Et ex hoc enim diligenter cognoſcere eſt, & ex oſtēſione, eam firmam, quæ ab eccleſia prædicatur, ueritatem, & ab hijs id quod fingitur falſiloquium.

Expoſitio prædicationis ueritatis, quam ab Apoſtolis
Eccleſia percipiens cuſtodit. Cap. II

Eccleſia enim per uniuerſum orbem uſq; ad fines terræ ſeminata, & ab Apoſtolis, & à diſcipulis corū accepit eā fidem, quæ eſt in unū deum,

patrem omnipotentem, qui fecit cœlum,& terram, mare & omnia quæ in eis ſunt, & in unum Ieſum Chriſtum filium dei, incarnatum pro noſtra ſalute,& in ſpiritum ſanctum,qui per prophetas prędicauit diſpoſitiones dei & aduentum,& eam quæ eſt ex uirgine generationem,& paſſionem, & reſurrectionem à mortuis, & in carne in cœlos aſcenſionē dilecti Ieſu Chriſti domini noſtri,& de cœlis in gloria patris aduentum eius, ad recapitulanda uniuerſa,& reſuſcitandam omnem carnem humani generis: Vt Chriſto Ieſu domino noſtro,& deo,& ſaluatori,& regi, ſecundū placitum patris inuiſibilis omne genu curuetur,cœleſtium,terreſtrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur ei, & iudicium iuſtum in omnibus faciat. Spiritalia quidem nequitiæ,& angelos trāſgreſſos,atq; apoſtatas factos,& impios,& iniuſtos,& iniquos, & blaſphemos homines in æternū ignē mittat. Iuſtis aūt & ęquis, & præcepta eius ſeruantibus,& in dilectione eius perſeuerantibus, quibuſdam quidem ab initio, quibuſdā autem ex pœnitētia, uitam donās, incorruptelam loco muneris conferat, & claritatem æternam circundet.

Oſtenſio neq; plus, neq; minus de ea quæ eſt in fide poſſe quoſdam dicere. Cap. III

HAnc prædicationem cum acceperit,& hanc fidem,quemadmodū prędiximus,eccleſia,& quidem in uniuerſum mundum diſſeminata, diligenter cuſtodit,quaſi unam domū inhabitans,& ſimiliter credit hijs,uidelicet quaſi unam animam habens & unum cor,& conſonanter hæc prædicat & docet & tradit quaſi unum poſſidēs os. Nam & ſi in mūdo loquelæ diſſimiles ſunt, ſed tamen uirtus traditionis una & eadē eſt. Et neq; hæ quæ in Germania ſunt fundatæ eccleſiæ aliter credunt,aut aliter tradūt,neq; hæ quæ in Hiberis ſunt,neq; hæ quæ in Celtis, neq; hæ quæ in Oriente, neq; hæ quæ in Ægypto, neq; hæ quæ in Libya, neq; hæ quæ in medio mundi ſunt conſtitutæ: ſed ſicut ſol creatura dei in uniuerſo mundo unus & idem eſt,ſic & lumen, prædicatio ueritatis,ubiq; lucet, & illuminat omnes homines,qui uolunt ad cognitionem ueritatis uenire. Et neq; qui ualde præualet in ſermone, ex hijs qui præſunt eccleſijs, alia quàm hæc ſunt dicet, Nemo enim ſuper magiſtrum eſt: neq; infirmus in dicendo deminorauit traditionem. Cum enim una & eadem fides ſit,neq; is qui multum de ea poteſt dicere amplius,neq; is qui minus,deminorat.

Secundum quid fiat putare alios quidem plus, alios uero minus habere agnitionis. Cap. IIII

PLus autem aut minus ſecundum prudentiā noſſe quoſdam intelligentiam,non in eo quod argumētum mutetur efficitur, & alius deus excogitetur præter fabricatorem & factorem & nutritorem huius uniuerſitatis, quaſi non ipſe ſufficiat nobis,aut alius Chriſtus, aut alius monogenes: ſed in eo quod omnia quæ in parabolis dicta ſunt exquirere, & adiungere ueritatis

ritatis argumento, & in eo ut inſtrumentum & diſpoſitionem dei in genere humano factam enarret. Et quoniam magnanimus extitit deus, & in trans greſſorum angelorum apoſtaſia, & in inobaudientia hominum, ediſſerere: & quare alia quidē temporalia, alia uero æterna, & quædā cœleſtia, quædā terrena unus & idē fecit annūtiare. Et quare cū inuiſibilis apparuit ꝓphetis dei, non in una forma, ſed alijs aliter adeſſe, & quare teſtamenta multa tra/dita humano generi, annunciare, & quis ſit uniuſcuiuſqꝫ teſtamētorum cha racter, docere, & quare concluſit omnia in incredulitatem deus, ut uniuerſis miſereatꝰ, exquirere, & quare uerbum dei caro factum eſt, & paſſus eſt, gra/tias agere, & quare in nouiſſimis tēporibus aduentus filij dei, hoc eſt, in fine adparuerit, & nō in initio, annuntiare, & de fine, & de futuris quæcunqꝫ po/ſita ſunt in ſcripturis reuoluere, & quare deſperatas gētes cohæredes & cor/poratas & participes ſanctorum fecit deus, nō tacere, quemadmodum mor talis hęc caro induet immortalitatem, & corruptibile incorruptelam, annun ciare, & quemadmodum factus eſt, qui non erat populus, populus, & non dilecta, dilecta, & quemadmodum plures filij eius quæ deſerta eſt, magis quàm eius quæ habet uirū pręconiare. In talibus enim & in ſimilibus excla mauit Apoſtolus, O altitudo diuitiarum ſapientiæ & agnitionis dei, quàm inſcrutabilia iudicia eius & inueſtigabiles uiæ eius. Sed non in eo, ut ſupra creatorem & fabricatorē & illorum Enthymeſin æonis errātis adinuenires, & ad tantam peruenire blaſphemiam, neqꝫ in eo quod eſt ſuper hāc rurſus pleroma, aliquando quidem XXX. aliquando uero innumerabiles multitu dines æonum mentiri. Quemadmodum dicūt hi qui uere ſunt deſerti à di/uina ſententia magiſtri, cum ea quę eſt eccleſia uniuerſa unam & eandem fi dem habeant in uniuerſo mundo quemadmodum prædiximus.

Quæ eſt Valentini ſententia, in quibus diſcrepant aduerſus eum diſcipuli eius. Cap. V

VIdeamus nunc & eorum inconſtātem ſententiā, cum ſint duo uel tres quemadmodū de eiſdem nō eadē dicunt, ſed & nominibus & rebus contraria reſpondent. Qui enim eſt primus ab ea quæ dicitur gnoſtica hæ/reſis, antiquas in ſuum characterem doctrinas transferens Valentinus ſic diffinit, Dualitatem ſecundam quādam innominabilem, cuius quidem ali/quid uocari inenarrabile, aliud autē ſigen, Poſt deinde ex hac dualitate ſe/cundam dualitatem emiſſam, cuius aliud quidē patrem uocant, aliquid aūt Alethian. Ex hac aūt quaternione fructificari Logon & Zoën anthropon & eccleſiam. Eſſe aūt hāc octonationem primam: & à Logo quidē & Zoē decem uirtutes dicit demiſſas, ſicut prædiximus. Ab anthropo autē & eccle ſia XII. ex quibus unā diſcedentem & deſtitutam, reliquam diſpoſitionem feciſſe. Terminos aūt duos adhibet. Vnum quidē inter bythū & pleroma, de termino aūt natos æones & infecto patre. Alterū uero ſeparātem illum

Nus

Nus matre à pleromate. Et Chriſtum aũt nõ ab his qui ſunt in pleromate æonibus emiſſum, ſed à matre: foris autẽ facta ſecundũ memoriam meliorum enixam eſſe cum quadã umbra. Et hũc quidem quippe cum eſſet maſculus abſcidiſſe à ſemetipſo umbram & regreſſum ad pleroma, Matrem aũt ſubrelictam ſub umbra, uacuatam autem ſpiritali ſubſtantia, alterum filium emiſiſſe. Et hunc eſſe Demiurgum, quem & omnipotentem dicit eorum quæ ei ſubiacẽt. Coëmiſſum autem ei & ſiniſtrum principem ſimilem hijs qui dicentur à nobis falſi nominis gnoſtici. Et Ieſum autem aliquando quidem ab eo qui ſeparatus à matre eorum, & coadunatus eſt cum reliquis emiſſum dicit, id eſt, † à teleto: aliquãdo autem ab eo qui recurrit ſurſum in pleroma, hoc eſt à Chriſto: aliquãdo autem ab anthropo & eccleſia. Et ſpiritum autem ſanctum à ueritate dicit emiſſum, in examinationem & fructificationem çonum, inuiſibiliter in eos introëuntem, per quem æones fructificarent folia ueritatis. Hæc quidem ille. Secũdus aũt primam ogdoadem ſic tradidit, dicẽs, Quaternionem eſſe dextram, & quaternionem ſiniſtram, & lumen & tenebras, & deſcendentem autem deſtitutam uirtutem nõ à triginta æonibus dicit fuiſſe, ſed à fructibus eorum. Alius uero quidam, qui & clarus eſt magiſter ipſorum, in maius ſublime, & quaſi in maiorem agnitionem extenſus, primã quaternionem, dixit ſic, Eſt quidẽ ante omnes proarche proanennoëtos & inennarrabilis, & innominabilis, quã ego Monotetem uoco. Cum hac monotete eſt uirtus, quam & ipſam uoco henotetem: henotes & monotes cum ſint unum, emiſerunt, cum nihil emiſerint, principium omnium noëton & ageneton aoraton, quam archen ſermo monada uocat. Cum hac monade eſt uirtus eiuſdem ſubſtantiæ ei, quam & eam uoco hen. Hæ autem uirtutes, id eſt, monotes & henotes & monas & hen emiſerũt reliquas emiſſiones æonum, iu, iu, & pheu, pheu. Tragicum uero dicere oportet, ſuper hanc nominum fictionem ei tantam audaciam, quemadmodum ſine rubore mendacio ſuo nomina poſuit. Nemo enim quod dicit eſt ante omnia proarche proanennoëtos, quam ego monoteta uoco. Et iterum, cum hac monotete eſt uirtus, quam & ipſam uoco henotetem. Manifeſtum quoniam figmenta ſunt quæcunq; ab eo dicta ſunt: confeſſus eſt, quoniã ipſe nomina poſuit figmento, quæ à nemine altero poſita ſunt: qui niſi hæc auderet, hodie ueritas ſecundũ eum non habuiſſet nomina. Nihil igitur prohibet & alterum quendam in tali argumento ſic præfinire nomina. Eſt quædam proarche regalis proanennoëtos proanypoſtatos uirtus proprocylindomene: cum illa autẽ eſt uirtus, quã & ipſam uoco perinane, hæc cucurbita, & perinane cum ſint unum, emiſerunt, cum nõ emiſiſſent fructum, ſermo cucumerem uocat. Cum hoc cucumere eſt uirtus eiuſdẽ poteſtatis ei, quam & ipſam peponem uoco. Hæ uirtutes cucurbita & perinane & cucumis & pepo emiſerunt reliquam multitudinem Valentini delirioſorum

apud Tertullianũ legitur, τῆλος

Secũdus unus ſectatorum Valentini

προανεννόητος præincogitabilis

μονότης ſingularitas

ἑνότης unitas

νοητὸς, intelligibilis

ἀγέννητος, innaſcibilis

ἀόρατος, inuiſibilis

προαρχὴ, id ẽ principiũ ante principiũ

προανεννόητος præincogitabilis.

προανυπόστατος, id eſt, qui ante non ſubſtiterit

προπροκυλινδομένη, id eſt quæ prius adoratur.

ſorum peponum. Si enim eum ſermonem qui de uniuerſis fit trāſfigurari in primam quaternionem oportet, & quemadmodum uult aliquis ipſe ponere nomina, quis prohibet his nominibus & multo credibilioribus & in uſu poſitis & ab omnibus cognitis. Alij autem rurſus ipſorum primam & archegonon octonationem his nominibus nominauerunt. Primum proarchen, deinde anennoëton, tertiam aūt arreton, & quartam aoraton. Et de prima quidē proarche emiſſum eſſe primo & quinto loco archen, ex anennoëto ſecundo & ſexto loco acatalepton, & de arreto autem tertio & ſeptimo loco anonomaſton, de aorato autem quarto & octauo loco ageneton. Pleroma hoc primæ ogdoadis, has uolunt uirtutes fuiſſe ante Bythum & Sigen, ut perfectorum perfectiores appareant, & gnoſticorum magis gnoſtici uiri, ad quos iuſte quis hoc dicat.

O pepones Sophiſtæ uituperabiles & non uiri.

Etenim de ipſo Bytho uariæ ſunt ſententiæ apud eos. Quidam enim ſine coniugatione dicunt eum neq; maſculum, neq; fœminam, neq; omnino aliquid eſſe. Alij aūt & maſculum & fœminā dicentes eſſe, hermaphroditi geneſim ei donāt. Sigen aūt alij cōiugem ei addunt, ut fiat prima cōiugatio.

[Margin: ἀνεννόητος. incogitabilis — ἀκατάληπτος, incōprehenſibilis — ἀνονόμαστος id eſt, innominabilis — Carmē Hom. πέπων apud Græcos nonnunꝙ́ ſonat ſtupidum]

Quæ ſunt in quibus non conſonant aduerſus inuicem hij qui ſunt à Valentino omnes Cap. VI

Hi uero qui ſunt circa Ptolemæum ſcientiores, duas coniuges habere Bython dicunt, quas & diſpoſitiones uocant, Ennœam & Theleſim. Primo enim mente concepit quid emittere (ſicut dicunt) poſt deinde uoluit. Quapropter duobus his affectibus & uirtutibus, id eſt, ennœas theleſeos, uelut commixtis inuicē, emiſſio monogenis & Alethiæ ſecūdum cōiugationem facta eſt. Quos typos & imagines duorum affectuū patris adgreſſas eſſe inuiſibilium uiſibiles, thelematis quidē Nun, ennoias autē Alethian: & propter hoc aduentitiæ uolūtatis maſculus eſt imago, Innatæ uero ennœæ fœmininus, quoniā uolūtas uelut uirtus facta eſt ennœæ. Cogitabat enim ennœa ſemper emiſſionē, non tamen & emittere ipſa per ſemetipſam poterat quæ cogitabat. Cum aūt uoluntatis uirtus aduenit, tūc quod cogitabat emiſit. Non uidētur tibi hi, ô dilectiſſime, Homerici Iouis, propter ſollicitudinē non dormiētis, ſed curæ habētis, quando poterit honorare Achillem, & multos perdere Grçcorū, apprehēſionem habuiſſe, magis ꝙ eius qui eſt uniuerſorū deus? qui ſimul ut cogitauit, perficit id quod cogitauit, & ſimul ac uoluit & cogitat hoc quod uoluit, & tunc uolens cum cogitat, cum ſit totus cogitatus, & totus ſenſus, & totus oculus, & totus auditus, & totus fons omniū bonorū. Qui aūt prudentiores putātur illorum eſſe, primā octonationē nō gradatim, alterū ab altero æonem emiſſum dicunt, ſed ſimul & in unum æonum emiſſionem à propatore, & ennœam eius cum crearētur ipſi obſtetricaſſe affirmāt. Et iam nō ex Logo & Zoe anthropon & eccleſiam,

[Margin: θέλησις uoluntas]

ſed

ſed ex anthropo & eccleſia Logon & Zoën dicunt generatos in hunc mun
Forte, uoluit dum,dicentes, Quãdo aliquid † emittere propator,hoc pater uocatus eſt, at ubi quæ emiſit uera fuerũt,hoc Alethia uocatum eſt. Cum autem uoluit ſemetipſum oſtendere,hoc anthropos dictus eſt. Quos autem præcogitauerat poſteaq́ꝫ emiſit,hoc eccleſia uocata eſt. Locutus eſt anthropos Logon,hic eſt primogenitus filius, ſubſequitur autem Logon Zoë, & ſic prima octonatio completa eſt.

Qualis conuerſatio ipſorum,& quæ eſt figuratio uitæ. Cap. VII

MVlta auté pugna apud eos, etiam de ſaluatore. Quidam enim cum ex omnibus generatum dicũt,quapropter beneplacitum uocari,quo
εὐδοκία niam uniuerſum pleroma bene ſenſit per eum glorificare patrẽ. Alij autem ex ſolis æonibus, qui ſunt à Logo & Zoë emiſſi,& propter hoc Logon, & Zoën dici eum,parentum nomina cuſtodientem. Alij autem ex duodecim æonibus hij qui ſunt ab anthropo & eccleſia facti, & propter hoc filiũ hominis ſe confiteri,uelut poſtgenitum anthropi. Alij à Chriſto & ſpiritu ſancto eorum qui ad firmamentũ pleromatis emiſſi ſunt, factum eum dicunt, patris ſui à quo emiſſus eſt cuſtodientem appellationem. Alij autem ſunt qui ipſum propatorem omnium & proarchen & proanennoëton anthropon dicunt uocari,& hoc eſſe magnum & abſconditum myſterium,quoniam quæ eſt ſuper omnia uirtus & continet omnia, anthropos uocatur, & ideo hoc filium hominis dicere ſaluatorem.

Quæ eſt Colarbaſeorum & Marci doctrina. Cap. VIII

ALius uero quidam ex hijs qui ſunt apud eos magiſtri emendatorem ſe eſſe glorians,Marcus eſt autem illi nomen,magicæ impoſturæ peritiſſimus,per quam & uiros multos,& nõ paucas fœminas ſeducens, ad ſe conuertit,uelut ad ſcientiſſimum & perfectiſſimum, & uirtutem maximam ab inuiſibilibus Logis habentem fecit, præcurſor quaſi uere exiſtens Antichriſti. Anaxilai enim ludicra cum nequitia eorum qui dicuntur magi commiſcens per hæc uirtutes perficere putatur apud eos qui ſenſum nõ habent & à mente ſua exceſſerunt.

Quæ eſt induſtria Marci,& quæ ſunt,quæ ab eo fiunt. Cap. IX

PRo calice enim uino mixto fingẽs ſe gratias agere & in multum extendens ſermonem inuocationis,purpureum & rubicundum apparere facit,ut putetur ea gratia ab hijs quæ ſunt ſuper omnia ſuum ſanguinem ſtillare in illius calicem per inuocationem eius, & ualde cõcupiſcere præſentes ex illo guſtare poculo,ut & in eos ſtillet quæ per magum hunc uocatur gratia. Rurſus mulieribus dans calices mixtos, ipſas gratias agere iubet, præſente ſe:& ubi hoc factum eſt,ipſe alium calicem multo maiorem,quàm eſt ille in quo illa ſeducta euchariſtiam facit proferens, & transfundens à minori qui eſt à muliere euchariſtia factus in illum qui eſt ab eo allatus multo

maiorem

maiorem,ſtatim dicẽs ita,Illa quæ eſt ante omnia inexcogitabilis & inenarrabilis gratia, adimpleat tuũ intus hominem, multiplicet in te agnitionem ſuam, inſeminans granum ſinapis in bonam terram. Et alia quædam dicens, & in inſaniam mittens illam infelicem admirabilia faciens apparuit, quando maior calix adimpletus eſt de minori calice, ut & ſupereffunderet ex eo. Et alia quædam diſsimilia faciens, exterminauit multos & abſtraxit poſt ſe. Datur autem intelligi eum & dæmonem quendam paredrum habere,per quem ipſe quoque prophetare uidetur,Et quotquot dignas putat fieri participes ſuæ gratiæ, prophetare facit. Maxime enim circa mulieres uacat, & hoc circa eas quæ ſunt honeſtæ & circumpurpuratæ & ditiſſimæ, quas ſæpe adducere tentans,dicit blandiens eis,Participare te uolo ex mea gratia,quoniam pater omnem angelum tuum ſemper uidet ante faciem ſuam: locus autem tuæ magnitudinis in nobis eſt, oportet nos in unum conuenire,ſume primum à me & per me gratiam,adaptare ut ſponſa ſuſtinens ſponſum ſuum, ut ſis quod ego,& ego quod tu. Conſtitue in thalamo tuo ſemen luminis,Sume à me ſponſum,& cape eum, & capere in eo.Ecce gratia deſcendit in te,aperi os tuum, & propheta. Cum autem mulier reſponderit,nunq̃ prophetaui & neſcio prophetare, inuocationes quaſdã faciens denuo ad ſtuporem eius quæ ſeducitur, dicit ei, Aperi os tuum,& loquere quæcũq;,& prophetabis. Illa autem ſeducta & elata ab hijs quæ prædicta ſunt, concalefaciens animam à ſuſpicione quod incipiat prophetare, cum cor eius multo plus quàm oporteat palpitet, audet & loquitur deliriosa, & quæcunq; euenerint,omnia uacue & audaciter, quippe calefacta ſpiritu,ſicut meliora nobis de talibus prophetis exequitur, eo quod audax & uerecunda anima, quaſi uacuo aëre excalefacta eſt, & exinde prophetidem ſemetipſam putat, & gratias agit Marco,ei qui participauit ei ſuam gratiam: & remunerare eum geſtit,non ſolum ſecundũ ſubſtantię ſuæ dationem,unde diuitiarum copiam magnam collegit,ſed & ſecundũ corporis copulationem,& ſecundũ omnia unire ei cupit,ut cum eo deſcendat in unum. Iam uero quædam ex fideliſſimis mulieribus,quæ habent timorem dei,& nõ ſunt ſeducibiles,quas ſimiliter ut reliquas affectauit ſeducere,iubens eas prophetare, exſufflantes & anathematizantes eum ſeparauerunt ſe ab huiuſmodi inſano, qui ſe diuinum ſpirare ſimulabat, pro certo ſcientes, quoniam prophetare nõ à Marco mago inditur hominibus,ſed quibuſcunq; deus deſuper immiſerit gratiam ſuam, hi ab eo traditã habent prophetiam, & tunc loquuntur,quãdo deus uult,ſed non quãdo Marcus iubet. Quod enim iubet,eo quod iubetur maius eſt & dominatius,quoniam illud quidem principatur,illud autem ſubiectum eſt. Si ergo Marcus quidem iubet, uel alius quis,ſicut ſolent in cœnis ſortibus hij omnes ludere & ſibimetipſis inuicem imperare ut prophetent,& ſecundum ſuas concupiſcentias eos ſibi prophe-

Paredroi aſſeſſor

tare,erit ille qui iubet & maior & dominãtior prophetico ſpiritu,cum ſit ho
mo,quod eſt impoſſibile.Sed tales quidem qui iubentur ab ipſis ſpiritus,&
alij, inferni loquuntur quãdo uolunt ipſi, terreni & † infirmi ſunt:audaces autem & im-
pudentes à ſatana immiſſi ad ſeductionem & perditionem eorum,qui non
firmam fidem,quam ab initio per eccleſiam acceperunt,cuſtodiunt.Adhuc
forte, adle-ctantia etiam ut amatoria & † ad letantia efficit,ut & corporibus ipſarum contume-
liam inroget, hic idem Marcus quibuſdam mulieribus, etſi non uniuerſis.
Hæ ſæpiſſime conuerſæ ad eccleſiam dei,confeſſæ ſunt, & ſecũdum corpus
exterminatas ſe ab eo uelut cupidine,& inflãmatas ualde illum ſe dilexiſſe,
ut & diaconus quidam eorum qui ſunt in Aſia, ſuſcipiens eum in domum
ſuam inciderit in huiuſmodi calamitatem. Nam cum eſſet uxor eius ſpecio
ſa,& ſentẽtia & corpore corrupta eſſet à mago iſto, & ſecuta eũ eſſet multo
tempore, poſt deinde cum magno labore fratres eam conuertiſſent, omne
tempus in exomologeſi cõſummauit,plangens & lamẽtans ob hanc quam
paſſa eſt ab hoc mago corruptelam. Et diſcipuli autẽ eius quidem circum
obuerſati in hijſdem,ſeducentes mulierculas multas corruperunt,perfectos
ſemetipſos uocantes, quaſi nemo poſſit exæquari magnitudini agnitionis
ipſorum,nec ſi Paulum aut Petrum dicas, uel alterum quẽdam Apoſtolo-
rum, ſed plus omnibus ſe cognouiſſe, & magnitudinem agnitionis illius,
quæ eſt inenarrabilis uirtutis ſolos ebibiſſe. Eſſe autem ſe in altitudine ſu-
per omnem uirtutem. Quapropter & libere omnia agere, nullum in nullo
timorem habentes, propter enim redemptionem & incomprehenſibiles &
inuiſibiles fieri iudici. Si autẽ & apprehẽderit eos, aſſiſtentes ei cum redem
ptione hæc dicẽt, O aſſeſſor dei myſtice illius pro Æonon Siges quam ma
gnitudines ſemper uidentes faciem patris ſui à te & adductore utentes ab-
ſtrahunt ſurſum ſuas formas, quas ualde audax illa ductã phantaſmate
propter bonum propatoris emiſit nos imagines illorum, tunc intentionem
illorum quæ ſunt ſurſum,quaſi ſomnium habens.Ecce iudex in proximo &
præco me iubet meæ defenſioni adeſſe, tu autẽ quaſi quæ ſcias utrorumq;
noſtrorum rationem tanquam unum te ex te exiſtentem iudici aſſiſte.Ma-
ἄϊδος κυνῆ. ter autem cito audiens hæc, Homericam inferorum galeam eis ſuperimpo
uide prouer-biũ orci galea ſuit,ut inuiſibiliter effugerent iudicem, & ſtatim eripiens eos in thalamum
duxit,& reddidit ſuis ſponſis. Talia autem dicentes, & operantes,& in hijs
quoq; quæ ſunt ſecundum nos regiones, Rodanenſes multas ſeduxerunt
mulieres,quæ cauteriatas conſcientias habentes quædam quidem & iam in
manifeſto exomologeſin faciunt, quædam autem reuertẽtes,hoc ipſum in
ſilentio ſenſim ſemetipſas retrahunt, deſperantes à uita dei. Quædam qui-
dem in totum abſceſſerunt: Quædam autem intra utrumq; dubitantes,
ἐπαμφοτερίζειν quod eſt prouerbij,paſſæ ſunt,neq; intus neq; foris exiſtẽtes, hũc fructum
habentes ſeminis filiorum agnitionis.

Quemad-

Quemadmodum quidam ex eis per numeros & ſyllabas & per litteras conantur conſtituere eam quæ eſt ſecundum eos argumentationem. Cap. X

HIc igitur Marcus uuluam & ſuſceptorium Colabarſi ſilentij ſemet ſolum lumen fuiſſe dicens, quippe unigenitus exiſtẽs ſemen quod depoſitum eſt in eum, hic enixus eſt illam quæ eſt à ſummis & ab inuiſibilibus locis quaternationem deſcendiſſe figura muliebri ad eum. Quoniá, inquit, eius maſculinum mundus ferre nõ poterat, & oſtẽdiſſe quoq; ſemetipſam quæ eſſet, & uniuerſorum geneſim quã nemini unquam neq; deorum neq; hominum reuelauit, huic ſolo enarraſſe, ita dicentem, Quando primum pater, cuius pater nemo eſt, qui eſt inexcogitabilis & inſubſtantiuus, qui neq; maſculus neq; fœmina eſt, uoluit ſuum inenarrabilem, narrabilem fieri, & quod inuiſibile ſibi eſt, formari, aperuit os, & protulit uerbum ſimile ſibi, quod aſſiſtens oſtendit ei quod erat ipſe cum inuiſibilis forma apparuiſſet. Enunciatio autem nominis facta eſt talis: locutus es uerbum, uerbum primum nominis eius fuit ἀρχὴ & ſyllabæ eius litterarum quatuor. Cõiunxit & ſecundam, & fuit hæc litterarum quatuor. Poſt locutus eſt & tertiam, & fuit hæc literarum x. Et eam quæ eſt poſt hæc locutus eſt, & fuit ipſa litterarum XII. facta eſt ergo enunciatio uniuerſi nominis, litterarum XXX. ſyllabarum autem quatuor, unumquodq; autem elementorum ſuas litteras & ſuum characterem, & ſuam enunciationem & figurationes & imagines habere: & nihil eorum eſſe, quod illius uideat formam, neque ipſum ſuper elementum eſt. Sed nec cognoſcere eum, ſed ne quidem proximi eius unumquodq; enunciationẽ ſcire, ſed quod ipſe enũciat, ita omne quod enunciat, illud quod eſt totum nominet. Vnumquenq; enim ipſorum, pars exiſtens totius, ſuum ſonum quaſi omne nomen, & nõ ceſſare ſonantia, quoadusq; extra nouiſſimam litteram nouiſſimi elementi ſingulariter enunciata deueniant. Tunc aũt redintegrationem uniuerſorũ dicit futuram, cum unam & eandem cõſonationem ſonent, cuius exclamationis imaginem eſſe, Amen, ſimul dicentibus nobis tradidit. ſonos autem eos eſſe, qui formant inſubſtantiuum & ingenitum Æona, & eſſe hos formas, quas dominus angelos dixit, quæ ſine intermiſſione uident faciem patris. Nomina autem elemẽtorum communia & enarrabilia æonas & uerba & radices & ſemina & plenitudines & fructus uocauit, ſingula autem ipſorum & uniuſcuiuſq; propria in nomine eccleſiæ contineri, & intelligi ait. Quorum elementorum nouiſſimi elementi ultima littera uocem emiſit ſuam, cuius ſonus exiens ſecũdum imaginem elementorum elementa progenia generauit, ex quibus & quæ ſunt hic, diſpoſita dicit, & ea quæ ſunt ante hæc generata: ipſam quidem litteram cuius ſonus erat conſequens ſonum deorſum à ſyllaba ſua ſurſum receptam dicit, ad impletionem uniuerſi. Remanſiſſe autem deorſum ſonum,

Colarbas

ἀνυπόστατος

quaſi foras proiectum, elemẽtum autem ipſum ex quo litera cum enuncia-
tione ſua deſcẽdit deorſum, literarũ ait eſſe XXX, & una quæq; ex his XXX
literis in ſemetipſo habere alias literas, per quas nomen literæ nominatur.
Et rurſus alias per alias nominari literas, & alias per alias, ita ut in immen-
ſum decidat multitudo literarum. Sic aũt planius diſces quod dicit, Delta
elementum literas habet in ſe quinq;, & ipſum Δ, & E, & Λ, & T, & A, &
hæ rurſus literæ per alias ſcribũtur literas, & aliæ per alias. Si ergo uniuerſa
ſubſtantia deltæ in immenſum decidit, alijs alias literas generantibus & ſuc
cedentibus alterutrum, quanto magis illius elementi maius eſſe pelagus li-
terarum. Et ſi una litera ſic immenſa eſt, uide totius nominis profundum li-
terarum, ex quibus propatora Marci ſilentium conſtare docuit. Quapro-
pter & patrem ſciẽtem incapabile ſuum dediſſe elementis, quę & æonas uo
cat, unicuiq; eorum ſuam enunciationem exclamare, eo quod non poſſit,
unum illum quod eſt totum enunciare. Hæc itaq; exponente ei quaterna-
tionem dediſſe. Volo autem tibi & ipſam oſtendere ueritatem. Depoſui
enim illã de ſuperioribus ædificijs ut circumſpicias eam nudam. & intuearis
formoſitatem eius. Sed & audias eam loquentem, & admireris ſapientiam
eius. Vide quid igitur in caput eius ſurſum primum α & ω. Collum autẽ β
& ψ. Humeros cũ manibus γ & χ. Pectus δ & φ. Cinctum ε & υ. Ventrem
ζ & τ. Verẽda η & σ. Femora θ & ς. Genua ι & π. Tibias κ & ο. Crura λ & ξ.
Pedes μ & ν. Hoc eſt corpus eius quæ eſt ſecũdum magum ueritatis, hæc
forte, factura futura elementi, hic character literæ, & uocat elementum hoc, hominem,
eſſe autẽ fontem ait eum omnis uerbi, & initium uniuerſæ uocis, & omnis
inenarrabilis enarrationem, & taciti ſilentij os, & hoc quidem corpus eius.
Tu autem ſublimius alleuans ſenſus intelligentiam, autogenitora & patro-
dotora, uerbum ab ore ueritatis audi. Hæc autem cum dixiſſet illa atten-
dentem ad eum ueritatem & aperientem os, locuta eſt uerbum: uerbum au
tem nomen factum, & nomẽ eſſe hoc quod ſcimus & loquimur Chriſtum
Ieſum, quod cum nominaſſet, ſtatim tacuit. Cum autem putaret Marcus,
plus aliquid eam dicturam, rurſus quaternatio ueniens in medium ait, Tan
quam cõtemptibile putaſti eſſe uerbum, quod ab ore ueritatis audiſti, non
hoc quod ſcis & putas habere, olim eſt nomen. Vocem enim tãtum habes
ἰησοῦς eius, uirtutem autem ignoras. Ieſus autem eſt inſigne nomen ſex habens li
teras, ab omnibus qui ſunt uocationis cognitum. Illud autẽ quod eſt apud
æonas pleromatis, cum ſit multifarium exiſtens, alterius eſt formæ, & alte-
rius typi. Quod intelligitur ab ipſis, qui ſunt cognati eius, quorum magni-
tudines apud eum ſunt ſemper. Hæc igitur quæ apud nos ſunt uigintiqua-
tuor literæ, emanationes eſſe intellige trium uirtutum, imaginales eorum
quæ continent uniuerſum, quę ſunt ſurſum, elemẽtorum numerum. Mutas
enim literas nouem putat eſſe, patris & ueritatis, quoniam ſine uoce ſint,

hoc eſt

hoc eſt,inenarrabiles & inloquibiles, ſemiuocales autem cum ſint octo Lò/
gi eſſe & Zoës, quoniã quaſi mediæ ſint inter mutas & uocales, & recipere
eorum quidem quæ ſuperſint emanationem, eorum uero quæ ſubſint ele/
uationem. Vocales autẽ & ipſas ſeptem eſſe Anthropi & eccleſiæ,quoniam
per Anthropum uox progrediens formauit omnia.Sonus enim uocis,for/
mam eius circumdedit. Eſt igitur Logos habens & Zoë VIII. Anthropos
autem & eccleſia VII. Pater aũt & Alethia IX. Ex minori autem computa/
tione quod erat apud patrem deſcendit, emiſſus illuc † fuerat ſeparatus ad al. defuerat
emendationem factorum,ut pleromatum unitas æqualitatem habens fru/
ctificet unam in omnibus quæ eſt ex omnibus uirtus: & ſic is qui eſt nume/
ri VII. eorum qui ſunt octo accepit uirtutem, & facta ſunt tria loca ſimilia
numeris, cum ſint octonationes quater in ſe uenientia uigintiquatuor oſten/
derunt numerum: & tria quidem elementa,quæ dicit ipſe trium in coniuga/
tione uirtutũ exiſtere, quæ fiunt VI. ex quibus emanauerũt uigintiquatuor
literæ, quadripertita inenarrabilis quaternationis ratione eundẽ numerum
faciunt,quæ quidem dicit illius qui eſt innumerabilis exiſtere, Indui autem
eas à tribus uirtutibus, in ſimilitudinẽ illius qui eſt inuiſibilis. Quorum ele/
mentorum imagines imaginum eſſe eas quæ ſunt apud nos duplices literę.
Quas cum XXIIII literis adnumerãtes uirtute quæ eſt ſecundũ analogiam
XXX faciũt numerũ. Huius rationis & diſpoſitionis fructum dicit in ſimi/
litudinem imaginis apparuiſſe,& illum qui poſt VI. dies quartus aſcẽdit in
montem,& factus eſt VI. qui deſcẽdit & detentus eſt hebdomade cũ eſſet
inſignis octonatio,& habet in ſe omnem elementorum numerum,quẽ ma
nifeſtauit,cũ ipſe ueniſſet ad baptiſmum,columbę deſcenſio,quę eſt ω & α.
Numerus enim ipſius unum & DCCC. & propter hoc Moyſen in ſexta die
dixiſſe quæ eſt in cœna pura nouiſſimum hominem in generationem pri/
mi hominis apparuiſſe. Cuius diſpoſitionis initium & finẽ ſextam horam
in qua affixus eſt ligno: perfectum enim ſenſum ſcientem eum numerum
qui eſt ſex uirtutum fabricationis & regenerationis habentẽ, manifeſtaſſe
filijs luminis eam generationem quæ facta eſt per eum, qui manifeſtatus
eſt inſignis, in eum numerum. Hic etiam & duplices literas numerum inſi/
gnem habere ait. Inſignis enim numerus commixtus uigintiquatuor ele/ ἐπίσημον
mentis XXX. literarum nomen explicuit. Vſus eſt autem Diacono VII. nu
merum magnitudinem quẽadmodum dicit Marci Sige, ut ab ſe cogitatæ
cogitationis manifeſtetur fructus: & inſignem quidem hunc numerum in
præſenti ut eum qui ab inſigno figuratus eſt,intelligi eum qui quaſi in par/
tes diuiſus eſt aut præciſus & foris perſeuerauit,qui ſua uirtute & prudentia
per eam quæ eſt ab eo emiſſionem, hũc qui eſt ſeptem uirtutum ſecundum
micationem hebdomadis uirtutis animauit mundum, & animam poſuit
eſſe huius uniuerſi quod uidetur. Vtitur autem & ipſe hic hoc opere quaſi

ſpontaneæ ab eo, ab eo fœtore, aliqua miniſtrant cum ſint imitationes immu-
tabilium enthymeſin matris. & primum quidem cælum ſonat α, quod au-
tem eſt poſt illum ε, tertium autem η, quartum uero & medium numeri VII
Iota uirtutem enarrat, quintum uero ο, ſextum autem υ, ſeptimum autem
alis, exclamat & IIII. à medio, ω elementum † exdant, quemadmodum Marci ſige, quæ
multa quidem locatius exequitur, nihil autem uerum loquēs affirmat, quæ
uirtutes, ait, omnes ſimul in inuicem complexæ ſonant & glorificant illum à
quo emiſſa ſunt, gloria autem ſoni mittitur in propatorem. Huius autem
glorificationis ſonum in terram delatum ait plaſmatorem factum, & gene-
aliâs, qui ratorem eorum † quæ ſunt in terra.

Quomodo ſoluunt parabolas. Cap. XI

OStenſionem autem affert ab hijs, qui nunc naſcuntur infantibus, quo-
rum anima ſimul ut de uulua progreſſa eſt, exclamat uniuſcuiuſq; ele
menti hunc ſonum. Sicut ergo ſeptē uirtutes, inquit, glorificant uerbum, ſic
& anima in infantibus plorans & plāgens Marcū glorificat eū. Propter hoc
aūt & Dauid dixiſſe, Ex ore infantiū & lactentiū perfeciſti laudē: & iterum,
Cœli enarrāt gloriam dei. Et propter hoc quādo in doloribus & calamita-
tibus anima fuerit in releuationem ſuam dicit, O, in ſignum laudationis, ut
cognoſcens illa quæ ſurſum eſt anima quod eſt cognatū ſuum adiutorium
ei deorſum mittat. Et de omni quidē nomine quod eſt XXX. literarū, & de
bytho qui augmētum accepit ex huius literis, adhuc etiā de ueritatis corpo-
re quod eſt duodecim membrorū, unoquoq; mēbro ex duabus literis con-
ſtāte, & de uoce eius quā locuta eſt nō locuta, & de reſolutiōe eius nominis
aliâs, quod eſt † quod non eſt enarratum, & de mundi anima & hominis ſecundū quæ ha
aliâs, delirauit bent illā quæ eſt ad imaginē diſpoſitionem ſic † declarauit. Dehinc autem
quemadmodū ex nominibus æquiparatā uirtutem oſtendit eorum quater
natio referemus, ut nihil lateat te dilectiſſime eorū, quæ ad nos peruenerūt
ex ijs quæ ab ijs diſcuntur, quemadmodum ſæpe poſtulaſti à nobis.

Quemadmodum conuerſationem ſecundum figuram eius qui
apud eos eſt pleroma exponunt factum. Cap. XII

SIc autem annunciat per quàm ſapiēs eorū Sige generationem XXIIII
elementorum cum ſolitate eſſe unitatē, ex quibus duæ ſunt emiſſiones
ἓν unum ſicut prædictum eſt, monas & hen, quæ duplicatæ IIII. factæ ſunt, bis enim
μονὰς ſolitas duo quatuor, & rurſus duo & quatuor in idipſum compoſitæ; VI. manife-
ſtauerunt numerum. Hi autem ſex quadruplicati uigintiquatuor genera-
uerunt figuras. Et quidem quæ ſunt primæ quaternationis nomina ſancta
ſanctorum intelliguntur, quæ non ſunt narrari, intelliguntur autem à ſolo
filio quæ pater ſcit, quæ nam ſunt. Alia uero quæ cū grauitate & honore &
fide nominātur apud eos, ſunt hæc ἄῤῥητος, σιγὴ, πατὴρ, ἀλήθεια. Huius
autem quaternationis uniuerſus numerus eſt literarum uigintiquatuor, ἄῤ-
ῥητος

ῥητος enim nomen literas habet in ſe ſeptem σιγὴ quinq;, πατὴρ quinq;,
& ἀλήθεια VII. quæ compoſita in ſe bis quinę & bis ſeptem uigintiquatuor
numerum adimpleuerunt. Similiter & ſecunda quaternatio Logos & Zoë
Anthropos & eccleſia eundem numerum elementorum oſtenderunt, & ſal-
uatoris quoq; narrabile nomen ΙΗΣΟΥΣ literarũ eſt ſex. Inenarrabile
aũt eius literarum uigintiquatuor. Et χριστὸς literarum VII. quod eſt aũt in
Chriſto inenarrabile literarũ † XXX. Et propter hoc ait eum α & ω, ut per ab, XII
iſta manifeſte cum hunc numerum habeat hæc auis. Ieſus aũt hanc habet,
inquit, inenarrabilem geneſim. A matre enim uniuerſorũ, id eſt, primæ qua-
ternationis, in filiæ locum proceſſit ſecũda quaternatio, & facta eſt octona-
tio, ex qua proceſſa eſt decas, ſic factum XVIII. decas itaq; adiuncta octo-
nationi & decuplum eam faciens octuagies decies octingentorum nume-
rum fecit, ut ſit uniuerſus literarum numerus ab octonatione in decadam
progrediẽs octo & LXXX. dat, quod eſt Ieſus. Ieſus enim nomen ſecũdum *dat, uidetur*
Græcarum literarum computum dat ſummam LXXXVIII. habens mani- *deprauatũ ex*
feſte & ſupercœleſtis Ieſu, ſecundũ eos geneſim. Quapropter A B Græcorũ *dccc. nã hunc*
habere monadas VIII. & decadas VIII. hecatontadas VIII. dat LXXXVIII *numerũ con-* *ficit Ἰησοῦς.*
numerum oſtendentia, hoc eſt, Ieſum qui eſt ex omnibus cõſtans numeris; *ἑκατοντὰς*
& propter hoc α & ω nominari eum, cũ ſignificet ex omnibus eius genera- *centenarius*
tionem. Et iterum ita primæ quaternioni ſecundũ proceſſionem numeri & *numerus*
ſemetipſam compoſitæ X apparuit numerus. α enim & β ut ς & δ in ſemet
ipſo compoſita X faciũt, quod eſt ι, & hoc eſſe uolunt Ieſum. Sed & Chri-
ſtus, inquit, literarum eſt octo, ex quibus primã octonationem ſignificari,
quæ cum Iota applicata dat LXXXVIII. numerum generauit. Dicitur aũt
ait, & filius Chriſtus, hoc eſt, duodecas: υἱὸς enim nomẽ literarum quatuor
eſt, χριστὸς autem VIII. quæ compoſita duodecadis oſtenderũt magnitudi-
nem. Prius autem, inquit, quàm huius nominis inſigne appareret, hoc eſt,
Ieſus filius, in ignorantia magna fuerunt homines & errore. Cum autem
manifeſtum eſt VI. literarum nomen hoc, quod eſt ſecundum carnem ami-
ctum eſt ut ad ſenſibilitatẽ hominis deſcenderet, habẽs in ſemetipſo ipſum
quoq; III. & uigintiquatuor, tunc cognoſcentes eum ceſſauerunt ab ignora-
tione, & à morte in uitam aſcenderunt, nomine eis facto ducatore ad pa-
trem ueritatis. Voluiſſe enim patrem uniuerſorum ſoluere ignorantiam, &
deſtruere mortem. Ignorantiæ autem ſolutio, agnitio eius fiebat, & pro-
pter hoc dictum, ſecundum uoluntatem eius, eum qui eſt ſecundum imagi-
nem eius, quæ ſurſum eſt uirtus, diſpoſitum hominẽ: à quaternatione enim
progreſſi ſunt æones. Erat autem in quaternatione Anthropos & eccleſia
Logos & Zoë. Ab iјs igitur uirtutes, ait, emanatæ generauerunt eum qui
in terra manifeſtatus eſt, Ieſum. & logi quidem locum adimpleſſe angelum
Gabriël, Zoës autem ſpiritumſanctum, Anthropi autẽ altiſſimi uirtutem,

eccleſiæ autem locum uirgo oſtendit, & ſic ille qui eſt ſecundum diſpoſitio-nem per Mariam generatus apud eum homo, quem pater omnium tran-ſeuntem per uuluam elegit per uerbum ad agnitionem ſuam. Cum autem ueniſſet ipſe ad aquam, deſcendiſſe in eum quaſi columbā eum qui recucur rit ſurſum, & impleuit XII. numerum, in quo inerat ſemen eorum qui conſe-minati ſunt cum eo, & condeſcenderunt & coaſcenderunt. Ipſam autem uir tutem quæ deſcēdit ſemen dicit eſſe patris, habens in ſe & patrem & filium, & eam quę per eos cognoſcitur innominabilis uirtus ſiges & omnes ęonas, & hunc eſſe ſpiritum qui locutus eſt per os Ieſu, qui ſe confeſſus eſt filium hominis, & manifeſtauit patrem, deſcēdens quidem in Ieſum unitus eſt, & deſtruxit quidem mortem ait, qui fuit ex diſpoſitione ſaluator Ieſus. Agno uit autem patrem Chriſtum Ieſum eſſe. ergo Ieſum nomen quidem eius, qui eſt ex diſpoſitione homo dicit. poſitum autem eſſe in adſimilationem & figurationē eius qui incipit in eum deſcendere hominis, quem capientem habere & ipſum hominem & ipſum Logon & patrem & arrheton & ſigen ὑῦ ϲ φιῦ & alethian & eccleſiā & Zoën. Hæc iam ſupra, iu, iu, & ſuper pheu, & ſuper uniuerſam tragicam exclamationem & doloris uociferationem ſunt. Quis enim non oderit eum qui tantorum mendaciorum malus compoſitor eſt poëta, cum uideat ueritatem idolum à Marco factam, & hoc Alpha beta li teris ſtigmatā nuper, ſicut quod eſt ab initio, quod dici ſolet, & heri & ante Græci confitentur ab æſtimatione prima ſedecim accepiſſe. Poſt deinde procedentibus temporibus ſemetipſos adinueniſſe, aliquando quidē adſpi ratas, aliquando autem duplices. Nouiſſime autem omnium Palameden aiunt longas his adpoſuiſſe. Prius igitur ꝙ apud Græcos hæc fierent non erat ueritas? Corpus enim eius ſecundum te Marce poſterius eſt tempore ꝙ Cadmos, & eos qui ante eum ſunt. Poſterius autem his qui reliqua ele-menta addiderunt temporis ꝙ Palamedes, poſterius autem tempore ꝙ & tu ipſe. Tu autem ſolus in idolum depoſuiſti eam quæ à te prædicatur ueri tas. Quis autem ſuſtinebit tuam illam quæ tātum uerbo ſata eſt ſigen, quæ innominabilem nominat æonem, inenarrabilem exponit, & eum qui inue-ſtigabilis eſt enunciat, & aperuiſſe os dicit eum quem incorporalem & infi-guratum dicis, & emiſiſſe uerbum quaſi unum ex his quæ compoſita ſunt animalia. Verbum quoq; eius ſimilem eſſe ei qui eum emiſit, & formā inui ſibilis factam elemētorum quidē eſſe XXX. ſyllabarum aūt IIII. Erit ergo ſecundum ſimilitudinem uerbi pater omnium ſicut tuus, elementorum qui-dem XXX. ſyllabarum aūt IIII. Aut iterum quis ſuſtinebit te, in ſchemata & numeros, aliquādo quidem XXX. aliquādo autem XXIIII. aliquādo VI tantum, concludentem uniuerſorum cōditorem, & Demiurgū, & factorem uerbum dei, & minuētem eum in ſyllabas quidem IIII. elementa aūt XXX, & omnium dominū qui firmauit cœlos in DCCC.LXXXVIII. deducētē nu-

meros

meros,ſimiliter atq; alphabetum : & ipſum qui omnia capit patrem,à nullo autem capitur in quaternationem & octonationem & duodecadem ſubpartientem, & per huiuſmodi multiplicationes illud quod eſt inenarrabile & incognoſcibile,quẽadmodum tu dicis,patris enarrantem. Et quem incorporalem & inſubſtãtiuum nominas, huius materiam & ſubſtantiã ex multis literis alijs ex alijs generatis fabricas,ipſe Dædalus fictor & faber malus factus ſublimiſſimæ uirtutis,& quẽ indiuiſibilẽ dicis ſubſtãtiam in mutas & uocales & ſemiuocales ſonos ſubdiuidẽs,id quod eſt mutũ. In his omnium patri & huius intentioni mentiens, in ſummam blaſphemiam & magnam impietatẽ immiſiſti omnes qui tibi credũt. Quapropter & iuſte & apte tali temeritati tuæ diuinæ adſpirationis ſenior & præco ueritatis inuectus eſt interdicens ſic,Idolorum fabricator Marce & portẽtorum inſpector,aſtrologiæ cognitor & magicæ artis, per quæ confirmas erroris doctrinas,ſigna oſtendens his qui à te ſeducuntur apoſtaticæ uirtutis operationes,quæ tibi præſtat tuus pater ſatanas per angelicam uirtutem azazel facere,habens te præcurſorem cõtrariæ aduerſus deum nequitię. Et hæc quidem amator dei ſenior. Nos autem reliqua myſteria eorum quæ ſunt longa conabimur breuiter expedire,& ea quæ multo tempore ſunt occultata in manifeſtum producere. Sic enim fit ut facile argui & conuinci poſſint ab omnibus.

Quemadmodum ea quæ ſunt in lege in ſuum transferunt figmentum. Cap. XIII

Generationem itaq; æonum & errorem ouis & adinuẽtionem adunantis in unum, myſtice audent annunciare hij, qui in numeros omnia deduxerunt,de monade & dualitate dicentes omnia cõſtare, & à monade uſq; ad quatuor numerantes, ſic generant decadem. Vnum enim & duo & tres & quatuor in unum compoſitæ x. ęonum generauerunt numerum. Rurſus autem dualitas ab ea progreſſa uſq; ad epiſemon, duo & quatuor & ſex, duodecadem oſtendit, & rurſus à dualitate ſimiliter numerantibus nobis,uſq; ad XL. numerus oſtenſus eſt,in quo eſt ogdoas & decas & duodecas. Vnde eadem igitur eo quod epiſemon habuerit conſequentem ſibi propter epiſemum paſſionem uocant. Et propter hoc circa duodecim numerum cum labes quædam facta fuiſſet ouem luxuriatam aberraſſe. Quoniam apoſtaſiam à duodecade factam dicunt. Similiter & à duodecade abſcedentem unam uirtutem periſſe diuinant,& hanc eſſe mulierem quæ perdiderit dragmam,& accenderit lucernam & inuenerit eam. Sic igitur & numeros reliquos in dragma quæ ſunt nouem, in oue uero undecies IX. perplexos ſibi ſemetipſis XC VIIII. numerum generare, quoniã nouies undecim XC VIIII. fiant. Quapropter tamen hũc habere dicũt numerum. Non pigritabor autem tibi & aliter eos interpretantes annunciare, ut undique conſpicias fructum eorum. Literam enim η cum epiſemo ogdoadam eſſe

uolunt

uolũt cum ab alpha beta octauo ſit poſita loco, rurſus iterum ſine epiſemo computantes numerum ipſarum litterarum & componentes uſque ad η triacontadem oſtendunt. Incipiens enim quis ab α & perfiniens in η, per numeros litterarũ, abſtrahens autem epiſemum & inſuper cõiungens incrementum litterarum, inueniet tricenarium numerum. Vſq; ad ι litteræ xv fiunt, poſt deinde appoſitis eis vii. numerus ii & xx perficit. Cum aũt appoſitum eſt eis η, quod eſt viii. admirabilem triacontadem adimpleuit, & hinc oſtẽdunt ogdoadem matrem xxx æonum. Quoniã igitur ex tribus uirtutibus unitus eſt tricenarius numerus, ter idẽ factus xc. fecit. Et ipſa aũt trias in ſe compoſita viiii. generauit. Sic ogdoas xc ix. generauit numerum. Et quoniam duodecimus æon abſiſtẽs reliquit, rurſum xi. conſequenter dicunt typum litterarum in figura Logi poſitum eſſe, undecimam enim in litteris eſſe λ qui eſt numerus xxx. & ſecundũ imaginẽ poſitũ eſſe ſuperioris diſpoſitionis, quoniã ab Alpha ſine epiſemo ipſarũ literarũ numerus uſq; ad λ. compoſitum ſecundum augmẽtum litterarum cum ipſo λ xc & ix faciũt numerum. Quoniam aũt λ, undecimo loco eſt in ordine, ad ſimilis eorum deſcendit inquiſitionem ut impleret xii numerum, & cum inueniſſet eum adimpleta eſt: manifeſtũ eſſe ex ipſa figuratione litteræ: λ enim quaſi ad ſui ſimilis inquiſitionem aduenieſ, & inueniens & in ſemet rapiens ipſum duodecimi adimpleuit locũ, M littera ex duobus λambdis ΛΛ cõſiſtẽte. Quapropter & figuræ eos per agnitionẽ xc ix. locum, hoc eſt, demi-
Supputatio noratione‍m typum ſiniſtræ manus ſectari. Qui aũt unum quod additum
in digitis ſuper xc ix. in dexteram eos manum tranſtulit. Tu quidem hæc pertrãſiens dilectiſſime, optime ſcio quoniam ridebis multum, tantam illorum in tumore ſapientem ſtultitiam. Sunt autem digni planctu, qui tantam dei religionem & magnitudinem uere inenarrabilis uirtutis, & tantas diſpoſitiones dei per A & B, & per numeros tam frigidos & ſic extortos enunciant. Quotquot autem abſiſtunt ab eccleſia & hĳs anilibus fabulis aſſentiunt, uere à ſemetipſis ſunt damnati. Quos Paulus iubet nobis poſt primam & ſecũdam correptionem deuitare. Ioannes enim domini diſcipulus superextendit damnationem in eos, neq; aue nobis eis dici uolens. Qui enim dicit, inquit, eis aue, communicat operibus ipſorum nequiſſimis, & merito: Non eſt enim gaudere impĳs, dicit dominus. Impĳ autem ſuper omnem impietatem hĳ ſunt, qui factorem cœli & terræ, unum deum omnipotentem ſuper quem alius deus non eſt, ex labe & ipſa ex altera labe facta miſſum dicunt: & ſic iam ſecũdum eos eſſe eum emiſſionem tertię labis. quam ſententiam digne exufflãtes & catanathematizantes, oportet porrò alicubi & longe fugere ab eis: & quanto plus hæc affirmant & gaudent in hĳs adinuentionibus ſuis, tanto magis ſciamus plus eos agitari ab ogdoadis nequiſſimis ſpiritalibus, quemadmodum hĳ qui in phreneticam paſſionem inciderunt,

aut

aut plus rident & ualere ſe putant, & quaſi ſani omnia agunt, quædam autem & quaſi plus quàm ſani ſunt, tanto magis male habẽt. Similiter autem & hĳ quo magis plus ſapere putãtur eneruantes ſemetipſos ſuper † tonum ſagittantes, tanto magis non ſapiunt. Exiens enim immundus ſpiritus ignorantiæ, dein uacantes eos non deo, ſed mundialibus quæſtionibus inueniens, aſſumens alios ſpiritus ſeptem nequiores ſemetipſo, & infatuans illorum ſententiam, quaſi poſſint quæ ſunt ſuper deum adinuenire, & aptabiliter in excluſionem compoſitam ogdoadem ignorantię nequiſſimorum ſpirituum in eos depoſuit.

† τόνος, intenſio qualis eſt arcus aut chordæ

Quemadmodum incognitum omnibus conantur inducere patrem. Cap. XIIII

VOlo autem tibi referre, quemadmodum & ipſam cõditionem ſecundum imaginem inuiſibilium à Demiurgo quaſi ignorante eo, fabricatam per matrem dicunt. Primo quidem quatuor elemẽta dicunt ignem, aquam, terram, & aërem, imaginẽ emiſſam eſſe ſuperioris quaternationis, & operationes eorum cum eis annu[m]eratas, id eſt, calidũ & frigidum, humectum & aridum, diligẽter imaginare ogdoadem, ex qua decem uirtutes ſic enumerant. Septem quidem corpora circundata, quæ etiã cœlos uocant. Poſt deinde continẽtem eos circulum quem octauum cœlum uocant, poſt deinde ſolem & lunam. Hæc cum ſint decem numero, imagines dicunt eſſe inuiſibilis decadis eius, quæ à Logo & Zoë progreſſa ſit. Duodecadem autem oſtendi per eum qui Zodiacus uocatur circulus. XII enim ſigna maniſeſtiſſime hominis & eccleſiæ filiã duodecadẽ quaſi per quãdam umbram pinxiſſe dicunt: & è contrario ſuper iunctum, inquiunt, uniuerſorum oneri cum ſit uelociſſimum quod ſuperpoſitum eſt cœlum, quia d ipſam cõcauationem adgrauat, & ex contrarietate moderatur illorum uelocitatem ſua tarditate, ita ut in XXX annis circuitum à ſigno in ſignum faciat, imaginem dicunt eum Hori eius, qui trigeſimam nominis illorum matrem circumcontinet. Lunam quoq; rurſus ſuum cœlum circumeuntem XXX. diebus, per dies numerum XXX. æonum ſignificare. Et ſolem autẽ in duodecim menſibus circumeuntem & perficiẽtem circularem ſuam apocataſtaſin, per duodecim menſes duodecadem manifeſtare. Et ipſos autem dies XII. horarum habentes, typum non adparentis duodecadis eſſe: ſed & horam dicunt quod eſt duodecimum diei ex triginta partibus adornatam propter imaginem triacontadis: & ipſius autem Zodiaci circuli circum commenſurationem eſſe partium CCC. LX. quodq; enim ſignorũ partes habere XXX. Sic quoq; per circulum imaginem copulationis eorum quæ ſunt duodecim ad XXX. cuſtoditam dicũt. Adhuc etiam & terram in XII. climata diuiſam dicentes, & in unoquoq; climate unamquanq; uirtutem ex cœlis ſecundum dimiſſionem ſuſcipientem, & ſimiles generantem filios ei uirtuti quæ dimiſerit

ἀποκατάστασις, reſtitutio

miſerit deſtellationem, typum eſſe duodecadis & filiorum eius manifeſtiſſimum aſſeuerant. Ad hæc autem uolentem aiunt Demiurgum ſuperioris ogdoadis interminabile & æternum & infinitum & intemporale imitari, & cum non potuiſſet perſeuerabile eius & perpetuum deformari, ideo quod fructus ſit labijs, in temporum ſpacia & tempora & numeros multorum annorum, æternitatem eius depoſuiſſe, exiſtimantem in multitudine temporum imitari eius interminatum: Hic dicunt, cum effugiſſet eum ueritas, ſubſequutum mendacium: & propter hoc deſtructionem adimpletis temporibus accipere eius opus.

Quibus ex ſcripturis teſtimonijs utantur. Cap. XV

ET de conditione quidem talia dicentes, cotidie adinuenit unuſquiſque eorum queadmodum poteſt, aliquid noui. Perfectus enim nemo, niſi qui maxima mẽdacia apud eos fructificauerit. De propheticis autem quæcunq; transformãtes coaptant, neceſſarium eſſe manifeſtantes argutionem his inferre. Moyſes enim, inquiunt, incipiens id quod eſt ſecundum conditionem opus, ſtatim in principio matrem omnium oſtendit, dicens, In principio fecit deus cœlum & terram. Quatuor hæc nominans, deum & principium, cœlum & terram, quaternatione ipſorum, queadmodum ipſi dicũt, figurauit. Et inuiſibile autem & abſconditum eius manifeſtantem dicere, terra autem erat inuiſibilis & incompoſita. Secundam autem quaternationem progeniem primæ quaternationis ſic eum dixiſſe uolũt, abyſſum nominantem & tenebras, in quibus ſunt & aquæ, & qui ferebatur ſuper aquas ſpiritus. Poſt quam decadis commemorantem lumen dicere, & diem & noctem & firmamentum & ueſperam & quod uocatur mane, & aridam & mare, ad hoc etiam & herbam & decimo loco lignum: ſic quoq; per decem nomina X. æonas manifeſtaſſe. Duodecadis autẽ ſic formatam apud eos uirtutem. Solem enim dicere & Lunam & ſtellas, & tempora & annos, & cetos, adhuc etiam piſces & ſerpentia & uolatilia & quadrupedia, feras quoq; & ſuper hæc omnia duodecimum hominem: ſic ab ſpiritu triacontadem per Moyſen dictam docent. Nec nõ & formatum hominem ſecundum imaginem ſuperioris uirtutis habere in ſe eam quæ ſit ab uno fonte uirtutem. Cõſtitutam autem eam eſſe in eo qui ſit in cerebro locus, ex quo defluant uirtutes quatuor ſecundum imaginem ſupernæ tetradis, quæ uocatur una quidem uiſio, altera autem auditus, tertia odoratus, & quarta guſtatio. Octonationem autem dicunt ſignificari per hominem, ſic: aures quidem duas habentem, & totidem uiſus, adhuc etiam odorationes duas, & duplicem guſtationem amari & dulcis. Totum autem hominem omnem imaginem triacontadis ſic habere docent. In manibus quidem per digitos decadam baiulare: in toto corpore, cum in XII. membra diuidatur, duodecadem. Diuidũt autem illud, quemadmodum ueritatis apud eos diuiſum eſt corpus

corpus de quo prædiximus, Ogdoadem autem & inenarrabilem & inuiſi-bilem, in uiſceribus abſconditam intelligi. Solem quoq; iterum qui ſit magnum luminare, in quarta dierum fieri, propter quaternationis numerum dicunt. Tabernaculi quoq; quod à Moyſe compoſitum eſt, atria de byſſo & hyacintho & purpura & coccino facta, eandem apud eos oſtẽdere imaginem: ſacerdotis quoq; poderem quatuor ordinibus lapidũ pretioſorum adornatum quaternionẽ ſignificare præfiniũt. Et ſi qua omnino talia ſunt poſita in ſcripturis quæ quatuor poſſunt numerum deſignare, propter quaternationem ipſorum dicunt factum. Octonationem rurſus oſtendi ſic, in octauo dierum formatum dicunt hominem. Aliquando enim dicunt eum ſeptimo die factum, aliquando aut octauo, niſi forte choicum quidem in ſeptimo dierum dicunt formatum, carnalem autem in octauo: diſtincta ſunt enim hæc apud eos. quidam autem & alterum eſſe uolunt qui ſecundum imaginem & ſimilitudinem dei factus eſt homo maſculofœminus, & hunc eſſe ſpiritalem, Alterum autem qui ex terra plaſmatus ſit Seth. Arcæ aũt diſpoſitionẽ in catacly ſmo, in qua octo homines liberati ſunt, manifeſtiſſime dicũt ogdoadem oſtendere: Hoc autem idem & Dauid cum octauus eſſet genitus inter fratres ſuos ſignificare. Adhuc etiã & circunciſionem quę octauo die fit, circũciſionem ſuperioris ogdoadis manifeſtare, & omnino quæcunq; inueniuntur in ſcripturis adduci poſſe ad numerum octauum, myſterium ogdoadis adimplere dicũt. Sed & decadẽ ſignificari per decem gentes, quas promiſit deus Abrahæ in poſſeſſionem dare, dicunt. Et diſpoſitio autem quæ eſt ſecundum Saram, quomodo poſt decem annos dat ei ancillam ſuam Agar, ut ex ea filium faciat, idem ſignificare. Et ſeruus autem Abraham miſſus ad Rebeccam & ſuper puteum dans ei armillas aureorum decem, & fratres eius tenentes eam diebus decem. Adhuc etiam Ieroboam qui decem ſcripta accepit, & tabernaculi decem atria & columnæ decem cubitorum, & decem filij Iacob ad emptionem tritici prima uice in Ægyptum miſſi, & decem apoſtoli, quibus manifeſtatur poſt reſurrectionem dominus, cum Thomas nõ eſſet præſens, inuiſibilem defigurabant, ſecundum eos, decadem. Duodecadem autem erga quem & myſterium paſſionis labis fuiſſe, ex qua paſſione uiſibilia fabricata eſſe uolunt, ſignanter & manifeſtiſſime poſitam ubiq; dicunt: & duodecim filios Iacob ex quibus duodecim quoq; tribus, & Logium uarium duodecim habens lapides, & duodecim tintinnabula, & eos qui à Moyſe poſiti ſunt ſub monte duodecim lapides. Similiter autem & eos qui à Ieſu in flumine poſiti ſunt, & alteros qui tranſpoſiti ſunt, & portantes arcam teſtamenti, & eos qui ab Helia poſiti ſunt in holocauſto uituli, Et numerus quoq; Apoſtolorum, & omnia omnino quæcunq; duodecim numerũ cuſtodiunt, Duodecadem ipſorum ſignificare uolunt. Horum autem unitatem omnium, quæ uocatur triacon-

tas,per arcam cuius triginta cubitis altitudo fuit,& ſub Noë,& per Samue-
lem declinantē Saul qui triginta diebus abſcōdebat in agro, & per eos qui
cum eo intrauerunt in ſpeluncam, & propter id quod longitudo fuerit ſan-
cti tabernaculi,triginta cubitorū. Et quæcunq; alia æqualia numeris his in-
ueniuntur, triacontadem ipſorū per huiuſmodi oſtendunt adſeuerationes.

De redemptione ſua quanta dicunt & faciunt. Cap. XVI

NEceſſarium autem duxi addere hijs & quanta de propatore ipſorum,
qui incognitus erat omnibus ante aduentum Chriſti,eligentes de ſcri-
pturis ſuadere contendunt, ut oſtendant dominum non alterum annuncia-
re patrē præter fabricatorem huius uniuerſitatis,quē ſicut prædiximus,im-
pie blaſphemantes labis fructū eſſe dicunt , Prophetā igitur Eſaiam dicen-
tem,Iſraël autem me non cognouit & populus me non intellexit,inuiſibilis
Bythi ignorantiam dixiſſe coaptant. & in Oſee,quod dictum eſt : Non eſt
in eis ueritas neq; agnitio dei,in hoc idem tendere conantur:& nō eſt intel-
ligens aut requirens deum, omnes declinauerunt , ſimul inutiles facti ſunt,
in Bythi ignorantia apponūt. Et per Moyſen autem dictum , Nemo uide-
bit deum & uiuet,in illum habere ſuadent relationem. Et fabricatorem qui-
dem à prophetis uiſum dicunt,illud autem quod ſcriptum eſt: Nemo uide-
bit deum & uiuet , de inuiſibili magnitudine & incognita omnibus dictum
uolunt. Et quoniam quidem de inuiſibili patre factore omniū dictum eſt:
Nemo uidebit deum,& omnibus nobis manifeſtū eſt , quoniam autē non
de hoc qui ab hijs adinuentus eſt Bythus , ſed Demiurgo, & ipſe eſt inuiſi-
bilis deus,oſtenditur procedente ſermone.Et Danielem autem hoc idem ſi-
gnificare, in eo quod interrogat angelum abſolutionis parabolarum quaſi
non ſcientem , ſed & angelum abſcondentem ab eo magnum myſterium
Bythi dicere ei , recurre Daniel . Hij enim ſermones obſtructi ſunt quoad-
uſq; intellectores intelligant & albi inalbentur,& ſeipſos eſſe albos & intel-
lectores gloriantur.

Quot modi apud eos ſunt redhibitionis. Cap. XVII

SVper hæc autem inenarrabilem multitudinem apocryphorum & per-
perum ſcripturarum quas ipſi finxerunt adferunt ad ſtuporem inſenſa-
torum,& quæ ſunt ueritatis non ſcientium literas. Aſſumunt autem in hoc
& illam falſationē, quaſi dominus cum puer eſſet & diſceret literas,cum di-
xiſſet magiſter eius,quemadmodum in conſuetudine eſt,dic a,reſpondit a.
Rurſum cum magiſter iuſſiſſet dicere eum b , reſpondiſſe dominum,tu pri-
or dic mihi quid eſt A,tunc ego dicā tibi quid eſt B.Et hoc exponunt quaſi
ipſe ſolus cognitū ſcierit, quod manifeſtauit in typum A. Quædam autem
eorū quæ in Euāgelio poſita ſunt in hūc characterē transfigurāt,Sicut illud
quod ad matrē ſuā,duodecim annorū exiſtens,reſpōdit,dicens : Non ſcitis
quoniā in hijs quæ patris mei ſunt oportet me eſſe . Hunc quē non ſciebāt,

dicunt

dicunt,patrem annunciabat eis,& propter hoc emiſiſſe diſcipulos in duodecim tribus annunciantes ignotum eis deum. Et ei qui dixiſſet illi: Magiſter bone,eum qui uere bonus eſſet deus confeſſum eſſe reſpondentẽ. Quid me dicis,unus eſt bonus pater in cœlis. Cœlos autẽ nũc æonas dicunt, & propter hoc non reſpondiſſe eis, qui ei dixerunt, In qua uirtute hoc facis, ſed ẽ contrario interrogatione ſua cõſternaſſe eos:inenarrabile patris in,eo quod non dixerit nõ oſtendiſſe eum interpretãtur. Et in eo quod dixerit, ſæpius cõcupiui audire unum ex ſermonibus iſtis,& nõ habui qui diceret mihi, manifeſtantis dicunt eſſe per hoc unum eum,qui ſit uere unus deus,quem non cognouerint:In eo quod appropinquauit ad Hieruſalẽ,plorauit ſuper eam & dixit, Si cognouiſſes & tu hodie quæ ſunt ad pacem, abſcondita autem ſunt à te,per eum ſermonem qui eſt abſcõditus apocryphum Bythum manifeſtaſſe, Et iterum dicentem: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis,diſcite à me,ueritatẽ patris annunciaſſe. Quod enim neſciebãt,inquiunt,hoc eis promiſiſſe docturum. Oſtenſionem autem ſuperiorũ, & uelut finem regulæ ſuæ adferunt hæc.Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quoniam abſcondiſti à ſapientibus,& prudentibus,& reuelaſti ea paruulis, Ita pater meus, quoniam in conſpectu tuo placitum factum eſt:omnia mihi tradita ſunt à patre,& nemo cognouit patrem niſi filius, & filium niſi pater, & cuicunq; filius reuelauerit. His enim manifeſtiſſime aiunt oſtendiſſe eum, quod ante aduentum eius nemo manifeſte cognouerit patrem ueritatis,& à patre uolunt quod quaſi fabricator & conditor ſemper ab omnibus cognitus ſit,& hæc dominũ dixiſſe de cognito omnibus patre, quẽ ipſi adnunciant.Redemptionis autem ipſorum traditionem euenit inuiſibilem eſſe & incomprehenſibilium & inuiſibilium matrem, & propter hoc cum ſit inſtabilis non ſimpliciter neq; uno ſermone referendum eſt quoniam unuſquiſq; illorum,quemadmodum ipſi uolunt tradunt eam.

Quemadmodum imbuunt eos qui ſibi credunt, & quibus ſermonibus utuntur. Cap. XVIII.

QVanti enim ſunt huiuſmodi ſententiæ myſtici Antiſtites,tot ſunt redemptiones,& qui ad negationem baptiſmatis eius quę eſt in deum generationis & uniuerſæ fidei †reſtitutionẽ repromiſſionem inremiſſe eſt ſpecies hæc à ſatana,arguentes eos referemus aptiori loco. Dicunt aũt eam neceſſariam eſſe hijs,qui perfectam agnitionem acceperũt,ut in eam quæ eſt ſuper omnia uirtus,ſint regenerati.Aliter enim nobis impoſſibile eſſe infra pleroma introire,quoniã hæc eſt quæ in profundũ Bythi deducit ſecundum eos. Et baptiſma quidem apparentis Ieſu in remiſſionem eſſe peccatorum, Redemptionem autem eſſe eius qui in eo deſcẽderit Chriſtus ad perfectionem:& illud quidem animale, illa autem ſpiritalia eſſe reprõmittunt. Et baptiſma quidẽ ab Ioanne adnunciatum in pœnitentia; redemptionem

ab,reſtractionem.

autem eius qui in eo eſt Chriſti poſitam eſſe ad perfectionem: & hoc eſſe, de q̃ dicit. Aliud baptiſma habeo baptizari, & ualde propero ad illud. Sed & filijs Zebedæi, matre ipſorum poſtulante, ut ſedere faceret eos à dextris & à ſiniſtris, cum eo in regno, hanc adpoſuiſſe redemptionem dominũ dicunt, dicentem, poteſtis baptiſmo baptizari, quo ego debeo baptizari? Et Paulum manifeſte dicunt eam quæ ſit in Chriſto Ieſu redemptionẽ ſæpiſſime oſtendiſſe, & eſſe hanc eã quæ ab ipſis uarie & inconſonãter traditur. Quidam enim ex ipſis ſponſale cubiculũ quoddã adaptantes, & quaſi myſticum conficiunt cum quibuſdã prophanis dictionibus hijs qui ſacrantur, & ſpiritales nuptias dicunt eſſe id, quod ab eis fit ſecundum ſimilitudinem ſupernarum coniugationum. Alij aũt adducunt ad aquam, & baptizantes ita dicunt, In nomine ignoti patris omnium, in ueritate matris omnium, & in nomine deſcendentis Ieſu ad unitionem & redemptionem & cõmunionem uirtutum. Alij aũt & Hebraica nomina ſuperfantur, ut ſtupori ſint uel perterreant eos qui ſacrãtur, ſic, Baſyma eacabaſa eanaa, irraurista dyarba da cacotaba fobor camelanthi. Horum autem interpretatio eſt talis. Hoc quod eſt ſuper omnem uirtutem inuoco, quod uocatur lumen & ſpiritus & uita, quoniam in corpore renaſci. Alij autem rurſus redemptionem profantur ſic, Nomen quod abſconditum eſt ab uniuerſa deitate & dominatione & ueritate quod induit Ieſus Nazarenus in Zonis luminis, Chriſtus domi nus uiuentis per ſpiritum ſanctum in redemptionem angelicam. Nomen quod eſt reſtaurationis meſſiau far magnoin ſeenchaldia moſomeda eaacha faronepſeha Ieſu Nazarene, Et horũ interpretatio eſt talis, Chriſti non diuido ſpiritum cor & ſupercœleſtem uirtutem miſericordẽ, fruar nomine tuo ſaluator ueritatis. Et hæc quidem profantur ipſi qui ſacrant. Qui autem ſacratur reſpondit, Cõfirmatus ſum & redemptus ſum & redimo animam meam, ab æone hoc & omnibus quæ ſunt ab eo in nomine Iao, qui redemit animam eius in redemptionem in Chriſto uiuente. Dehinc ſuperfantur qui aſtant, Pax omnibus in quibus hoc nomen requieſcit. Poſt deinde ungunt ſacratum opobalſamo. Vnguentum enim hoc typum dicunt eius ſuauitatis quæ ſit ſuper uniuerſa. Quidam autem eorum adducere quidem ad aquam ſuperuacuum eſſe dicunt: admiſcẽtes autem oleum & aquam in unum cum quibuſdam prophanis dictionibus ſimilibus quæ ſupra prædiximus, mittũt ſuper eorum caput qui ſacrantur, & hoc eſſe redemptionem uolunt, ungunt autem & ipſi opobalſamo. Alij autem hæc omnia recuſantes dicunt nõ oportere inenarrabilis & inuiſibilis uirtutis myſterium per uiſibiles & corruptibiles perfici creaturas, & ea quæ mẽte cõcipi non poſſunt, & incorporalia & inſenſibilia per ſenſibilia & corporalia. Eſſe autem perfectam redemptionem, ipſam agnitionẽ inenarrabilis magnitudinis: ea enim quæ ſunt de ignorantiæ labis & paſſione facta, per agnitionem diſſolui uni

Forma baptiſmi

Portenta uerborum

uerſum

uerſum ignorantiæ ſtatum, uti ſit agnitio interioris hominis: & neq; corporalem eſſe eam, corruptibile enim eſt corpus, neq; animalem, quoniam anima de labe eſt ſpiritus uelut habitaculũ: ſpiritalem ergo oportere & redemptionem eſſe, redimi enim per agnitionẽ interiorem hominem ſpiritalem, & ſufficere eis uniuerſorum agnitionem, & hãc eſſe redemptionem ueram. Alij ſunt qui mortuos redimunt ad finem defunctionis, mittentes eorum capitibus oleum & aquam, ſiue prædictum unguentes cum aquã, & cum ſupradictis inuocationibus, ut incomprehẽſibiles & inuiſibiles principibus & poteſtatibus fiant, & ut ſuperaſcendãt ſuper uiſibilia * interiorũ ipſorum in creatura mundi relinquatur, anima uero projciatur Demiurgo: & præcipiunt eis uenientibus ad poteſtates hęc dicere, poſteaquam mortui fuerint. Ego filius à patre patris qui ante fuit, filius autem in eo qui ante fuit. Veni autem uidere omnia quæ ſunt mea & aliena, non autem aliena in totum, ſed ſunt Achamoth quæ eſt fœmina, & hæc ſibi fecit, deducit enim genus ex eo qui ante fuit, & eo rurſus in mea unde ueni: & hæc dicentem euadere & effugere poteſtates dicunt. Venire quoq; ad eos qui ſunt circa Demiurgum, & dicere eis. Vas ego ſum pretioſum, magis quàm fœmina quæ fecit uos. Si mater ueſtra ignorat radicem ſuam, ego autẽ noui meipſum, & ſcio unde ſim, & inuoco incorruptibilem Sophiam quæ eſt in patre. Mater eſt autem matris ueſtræ, quę non habet patrem neq; coniugem maſculum, fœmina autem à fœmina efficit uos, ignorans & matrem ſuam & putans ſeipſam eſſe ſolam, ego autem inuoco eius matrem. Hæc autem eos qui circa Demiurgum ſunt audientes ualde conturbari & reprehendere ſuam radicem & genus matris, ipſos autem abeuntes in ſua projcientes nodos ipſorum, id eſt animam. Et de redemptione quidem ipſorum, hęc ſunt quæ quidem in nos uenerunt. Cum autem diſcrepant ab inuicẽ & doctrina & traditione, & qui recentiores eorum agnoſcuntur, affectant per ſingulos dies nouum aliquid adinuenire & fructificare quod nunquam quiſquam excogitauit, durum eſt omnium deſcribere ſententias.

Vnctio

Aliâs, interior

Quod eſt propoſitum omnibus hæreticis, & quò tendant Cap. XIX

CVm teneamus autem nos regulam ueritatis, id eſt, quia ſit unus deus omnipotens, qui omnia cõdidit per uerbum ſuũ, & aptauit & fecit ex eo quod non erat ad hoc ut ſint omnia, quemadmodũ ſcriptura dicit, Verbo enim domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum. Et iterum: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Ex omnibus autem nihil ſubtractum eſt, ſed omnia per ipſum fecit pater: ſiue uiſibilia, ſiue inuiſibilia: ſiue ſenſibilia, ſiue intelligibilia: ſiue temporalia, propter quandam diſpoſitionem, ſiue ſempiterna, & ea omnia, non per angelos, neq; per uirtutes aliquas abciſas ab eius ſententia, nihil enim indiget omnium deus, ſed per uerbum & ſpiritũ ſuum omnia faciens & diſponens

 & gubernans

ſtinere uocari ſe quodcunq; eum uocant homines. Simon autem Samarita-
nus ex quo uniuerſæ hæreſes ſubſtiterunt, habet huiuſmodi ſectæ materi-
am. Hic Helenam quãdam, quam ipſe à Tyro ciuitate Phœnices quæſtua-
riam cum redemiſſet, ſecum circunducebat, dicens, hanc eſſe primam men-
tis eius conceptionem, matrem omnium, per quam initio mente concepit
angelos facere & archangelos. Hanc enim Ennoiam exilientem ex eo, co-
gnoſcentem quæ uult pater eius degredi ad inferiora, & generare angelos

Eccleſiaſtica Hiſtoria lib. 2 cap. 22. citãs hic Irenæum Selenẽ uocat non Helenam

& poteſtates, à quibus & mundum hunc factum dixit. Poſteaquam autem
generauit eos, hæc detenta eſt ab ipſis propter inuidiam, quoniam nollent
progenies alterius cuiuſdã putari eſſe. Ipſum enim ſe in totum ignoratum
ab ipſis, Ennœan autem eius detentam ab ijs quæ ab ea emiſſæ eſſent pote-
ſtates & angeli, & omnem contumeliã ab ijs paſſam, uti non recurreret ſur-
ſum ad ſuum patrẽ, uſq; adeo ut & in corpore humano includeretur, & per
ſecula ueluti de uaſe in uas tranſmigraret in altera muliebria corpora. Fuiſ-
ſe autem eam & in illa Helena, propter quam Troianum contractũ eſt bel-
lum, quapropter & Steſichorum per carmina maledicẽtem eam; orbatum
oculis, poſt deinde pœnitentem & ſcribentem eas quæ uocãtur palinodias
& in quibus hymnizauit eam rurſus uidiſſe. Tranſmigrantem autem eam
de corpore in corpus ex eo *ut propter contumeliam ſuſtinentem, in nouiſ-
ſimis etiam iam in fornice proſtitiſſe: & hanc eſſe perditam ouem, quapro-

Al. ut ſemper

pter & ipſum ueniſſe uti eam aſſumeret pœnam & liberaret eam à uinculis,
hominibus autem ſalutem præſtaret per ſuam agnitionem. Cum enim ma-
le moderarentur angeli mundum, quoniam unuſquiſq; eorum concupiſce-
ret principatũ, ad emendationem ueniſſe rerum, & deſcendiſſe eum transfi-
guratum, & aſſimilatum uirtutibus & poteſtatibus & angelis, ut & in homi-
nibus homo appareret ipſe cum non eſſet homo, & paſſum autẽ in Iudæa
putatum, cum non eſſet paſſus. Prophetas autem à mundi fabricatoribus
angelis inſpiratos dixiſſe prophetias, quapropter nec ulterius curarent eos,
hij qui in eum & in Helenam eius ſpem habeãt, & ut liberos agere quæ ue-
lint, ſecundum enim ipſius gratiam ſaluari homines, ſed non ſecundũ ope-
ras iuſtas. Nec enim eſſe naturaliter operationes iuſtas, ſed ex accidentia,
quemadmodũ poſuerunt qui mundũ fecerunt angeli, per huiuſmodi præ-
cepta in ſeruitutem deducentes homines. Quapropter & ſolui mundum, &
liberari eos qui ſunt eius ab imperio eorum qui mundũ fecerunt, repromi-
ſit. Igitur horum myſtici ſacerdotes libidinoſe quidem uiuunt, Magias aũt
perficiunt, quemadmodũ poteſt unuſquiſq; ipſorum. Exorciſmis & incan-
tationibus utuntur, Amatoria quoq; & agogima, & qui dicuntur paredri
& oniropompi, & quæcunque ſunt alia parerga apud eos ſtudioſe exer-
centur. Imaginem quoq; Simonis habent factam ad figuram Iouis, & Se-
lenæ in figurã Mineruæ, & has adorant: habent quoq; & uocabula à prin-

cipe impiiſſimæ ſententiæ Simone dicti Simoniani, à quibus falſi nominis ſcientia accepit initia, ſicut ex ipſis aſſertionibus eorum adeſt dicere.

Quæ eſt Menandri ſententia & quæ operationes ipſorum Cap. XXI

HVius ſucceſſor fuit Menander Samarites genere, qui & ipſe ad ſummum Magiæ peruenit. Qui primam quidem uirtutem incognitam ait omnibus, ſe autem eum eſſe qui miſſus ſit ab inuiſibilibus ſaluatorem pro ſalute hominum. Mundum autẽ factum ab angelis, quos & ipſe ſimiliter, ut Simon, ab Ennoia emiſſos dicit. Dare quoq; per eam, quæ à ſe doceatur magiam ſcientiam, addidit, ut & ipſos qui mundũ fecerunt uincat angelos. Reſurrectionem enim per id quod eſt in eum baptiſma accipere eius diſcipulos & ultra nõ poſſe mori, ſed perſeuerare nõ ſeneſcentes & immortales.

Relatio eius quæ eſt ſecundum Baſilidem doctrina Cap. XXII

EX ijs Saturninus qui fuit ab Antiochea quæ eſt apud Daphnen & Baſilides occaſiones accipientes, diſtantes doctrinas oſtenderunt, alter quidem in Syria, alter uero in Alexandria. Saturninus quidem ſimiliter ut Menander unum patrem incognitum omnibus oſtendit, qui fecit angelos, archangelos, uirtutes, poteſtates. A ſeptem autem quibuſdam angelis mundum factum & omnia quæ in eo. Hominem autem angelorum eſſe facturam, deſurſum à ſumma poteſtate lucida imagine apparente, quam cum continere nõ potuiſſent, inquit, eo ſtatu qui ſtatim recurrerit ſurſum, adhortati ſunt ſemetipſos, dicentes, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. qui cum factus eſſet & non potuiſſet erigi plaſma per imbecillitatem angelorum, ſed quaſi uermiculus ſcarizaret, miſerantem eius deſuper uirtutem, quoniam in ſimilitudinem eius eſſet factus, emiſiſſe ſcintillam uitæ, quæ erexit hominẽ & articulauit & uiuere fecit. Hanc igitur ſcintillam uitæ poſt defunctiouem recurrere ad ea quæ ſunt eiuſdem generis, dicit. Et reliqua ex quibus facta ſunt illa reſolui. Saluatorẽ autem ignotum demonſtrauit, & incorporalem, & ſine figura, putatiue autem uiſum hominem. Et Iudæorum deum unum ex angelis eſſe dixit, & propter hoc quod diſſoluere uoluerint patrem eius omnes principes adueniſſe Chriſtum, ad deſtructionem Iudęorum dei & ad ſalutem credentium ei. eſſe aũt hos qui habent ſcintillam uitæ eius. Duo enim genera hic primus hominũ plaſmata eſſe ab angelis dixit, alterum quidem nequam, alterum autẽ bonum. Et quoniam dęmones peſſimos adiuuabant, ueniſſe ſaluatorem ad diſſolutionem malorum hominum & dæmonum, ad ſalutem autem bonorum. Nubere autẽ & generare à Satana dicunt eſſe. Multi autem ex ijs qui ſunt ab eo, & ab animalibus abſtinent, perfecta huiuſmodi cõtinentia ſeducentes multos. Prophetias autem quaſdam quidam ab ijs angelis qui mundum fabricaue-

fabricauerint dictas, quaſdam autem à ſatana, quem & ipſum angelum ad uerſarium mundi fabricatoribus oſtendit, maxime autem Iudæorum deo.

Quæ eſt Saturnini argumentatio. Cap. XXIII.

BAſilides autem, ut altius aliquid & uerisimilius adinueniſſe uideatur, in immenſum extendit ſententiam doctrinæ ſuæ, oſtendens Nun primo ab innato natum patre, ab hoc autem natum Logon, deinde à Logo Phroneſin, à Phroneſi autē Sophiam & Dynamin, à Dynami autem & Sophia uirtutes & principes & angelos, quos & primos uocat, & ab hijs primū cœlum factum. Dehinc ab horum deriuatione alios item factos, aliud cœlum ſimile priori feciſſe, & ſimili modo ex eorū deriuatione alij facti eſſent, tanti typi eis ſuper eos eſſent, aliud tertium deformaſſe cœlum, & à tertio deorſum deſcendentiū quartum, & deinceps, ſecūdum eum modū alteros & alteros principes & angelos factos eſſe dicūt & cœlos CCCLXV. quapropter & tot dies habere annū ſecūdum numerū cœlorum. Eos aūt qui poſterius continent cœlū angelos, qui etiam à nobis uidentur, conſtituiſſe ea quæ ſunt in mūdo omnia, & partes ſibi feciſſe terræ, & earū quæ ſuper eam ſunt gentiū. Eſſe aūt principem ipſorū eum qui Iudæorū putatur eſſe deus. Et quoniam hic ſuis hominibus, id eſt Iudæis uoluit ſubigere reliquas gentes, reliquos omnes principes cōtraſtetiſſe ei, & contra egiſſe. Quapropter & reliquæ re fiduæ ruerūt gētes eius genti. Innatum aūt & innominatū patrem uidētem perditionē ipſorum miſiſſe primogenitū Nun ſuū, & hunc eſſe qui dicitur Chriſtus, in libertatem credentium ei, à poteſtate eorum qui mundum fabricauerunt. In gentibus ipſorum autem apparuiſſe eum in terra hominem & uirtutes perfeciſſe. Quapropter neq; paſſum eum, ſed Simonem quendam Cyrenæum angariatū portaſſe crucem eius pro eo: & hūc ſecundum ignorantiam & errorem crucifixum transfiguratū ab eo, uti putaretur ipſe eſſe Ieſus: & ipſum autem Ieſum Simonis accepiſſe formam, & ſtantem irriſiſſe eos. quoniam enim uirtus incorporalis erat æternus innati patris, transfiguratum quemadmodum uellet, & ſic aſcēdiſſe ad eum qui miſit eum deridentem eos, cum teneri nō poſſet & inuiſibilis eſſet omnibus. Et liberatos igitur eos qui hæc ſciant à mundi fabricatoribus principibus, & non oportere confiteri eum qui ſit crucifixus, ſed eum qui in hominis forma uenerit, & putatus ſit crucifixus, & uocatus ſit Ieſus, & miſſus à patre uti per diſpoſitionem hanc opera mundi fabricatorum diſſolueret. Si quis igitur, ait, cōfitetur crucifixū, adhuc hic ſeruus eſt, & ſub poteſtate eorū qui corpora fecerunt. Qui autē negauerit, liberatus eſt quidem ab hijs, cognoſcit autem diſpoſitionem innati patris: animæ autē ſolæ eſſe ſalutem, corpus enim natura corruptibile exiſtit. Prophetias autem & ipſas à mundi fabricatoribus fuiſſe ait principibus, proprie autem legem, à principe autem qui eduxerit populum de terra Ægypti. Contemnere autem & idolothyta & nihil arbitrari, ſed ſine

ri, ſed ſine aliqua trepidatione uti eis. Habere autem & reliquarum opera-
tionum uſum indifferentem & uniuerſæ libidinis. Vtuntur autem & imagi-
nibus & incantationibus & inuocationibus, & reliqua uniuerſa parerga: no-
mina quoq; quædam affingentes quaſi angelorum annunciant, hos qui-
dem eſſe in primo cœlo, hos aũt in ſecundo, & deinceps nituntur CCCLXV.
ementitorum cœlorum & nomina & principia & angelos & uirtutes expo-
nere. Quemadmodum & mũdus nomen eſſe in quo dicunt deſcendiſſe &
als, caula eſſe caudeum aſcendiſſe ſaluatorem † eſſe cauſa caulcum. Igitur qui hæc didicerit, & ange-
los omnes cognouerit, & cauſas eorum, inuiſibilem & incomprehenſibilem
als, cada cana eum poteſtatibus uniuerſis fieri, quemadmodum & † cauda canam fuiſ-
ſe. & ſicut filium cognitum omnibus eſſe, ſic & ipſos à nemine oportere co-
gnoſci, ſed cum ſciant ipſi omnes & per omnes tranſeant, ipſos omnibus in-
uiſibiles & incognitos eſſe. Tu enim, aiũt, omnes cognoſce, te autem nemo
cognoſcat. Quapropter & parati ſunt ad negationem qui ſunt tales, imò
& magis ne pati quidem propter nomẽ poſſunt cum ſint omnibus ſimiles.
Non autem multos ſcire poſſe hæc, ſed unum à mille, & duo à myriadibus.
Et Iudæos quidem iam non eſſe dicunt, Chriſtianos autem nondum: &
non oportere omnino ipſorum myſteria effari, ſed in abſcondito contine-
re per ſilentium. CCC autem LX quinque cœlorum locales poſitiones di-
ſtribuunt ſimiliter ut mathematici. Illorum enim theoremata accipientes in
ſuum characterem doctrinæ tranſtulerunt: eſſe autem principem illorum
ἀβράξας, & propter hoc CCCLXV numerus habere in ſe.

Quæ eſt Carpocratis doctrina, & quæ operationes eo-
rum qui ab eo ſunt. Cap. XXIIII

CArpocrates autem & qui ab eo mũdum, quidem, & ea quę in eo ſunt,
ab angelis multo inferioribus ingenito patre factum eſſe dicũt. Ieſum
autem è Ioſeph natum, & qui ſimilis reliquis hominibus fuerit, diſtaſſe à
reliquis ſecũdum id quod anima eius firma & munda cum eſſet † comme-
forte, commemorata, rata fuerit, quæ uiſa eſſent ſibi in ea circulatione quæ fuiſſet in ingenito deo:
als, à deo & propter hoc † ab eo miſſam eſſe ei uirtutẽ, ut in mundi fabricatoribus ef-
fugere poſſet, & per omnes tranſgreſſa, & in omnibus liberata, aſcenderet
als, ad eum † ad deum, & ea quæ ſimilia ei amplecteretur ſimiliter. Ieſu autem di-
cunt animam in Iudæorum cõſuetudine nutritam contempſiſſe eos, & pro-
als, in pœnis pter hoc uirtutes accepiſſe, per quas euacuauit quæ fuerũt † in peius paſſio-
nes quæ erant hominibus. Ea igitur quæ ſimiliter, atq; illa Ieſu anima po-
teſt cõtemnere mundi fabricatores archontas, ſimiliter accipere uirtutes ad
operandũ ſimilia. Quapropter & ad tantũ elationis prouecti ſunt, ut quidã
quidem ſimiles ſe eſſe dicant Ieſu. Quidam autem adhuc ſecũdum aliquid
illo fortiores qui ſunt diſtantes amplius quàm illius diſcipuli, utputa quàm
Petrus & Paulus & reliqui apoſtoli. Hos autem in nullo deminorari à Ieſu,
animas

animas enim ipſorum ex eadem circumlatione deuenietes, & ideo ſimiliter cōtemnētes mundi fabricatores, cadē dignos habitos eſſe uirtute, & rurſus in idē abire. Si quis autē plus quàm ille contempſerit, ea quæ ſunt hic, poſſe meliorem quàm illum eſſe. Artes enim magicas operātur & ipſi, & incantationes, philtra q́q; & charitcſia & paredros oniropompos & reliquas malignationes, dicentes ſe poteſtatem habere ad dominandū iam principibus & fabricatoribus mundi huius. Non ſolum autem ſed & hijs omnibus quæ in eo ſunt facta. Qui & ipſi ad detractionē diuini nominis & eccleſiæ, quēadmodum & gentes à ſatana præmiſſi ſunt, uti ſecūdum aliū modum quæ ſunt illorum audientes homines, & putantes omnes nos tales eſſe, auertant aures ſuas à præconio ueritatis. Aut & uidentes quæ ſunt illorū, omnes nos blaſphement in nullo eis communicātes, neq; in doctrina, neq; in moribus, neq; in cotidiana conuerſatione. Sed uitam quidē luxurioſam, ſententiam autem impiam ad uelamen malitiæ ipſorum nomine abutuntur, quorū iudicium iuſtum eſt, recipiētium dignam ſuis operibus à deo retributionem: & in tantum inſania effrenati ſunt, uti & omnia quæcūq; ſunt irreligioſa & impia poteſtatē habere operandi ſe dicāt. Sola enim humana opinione negotia mala & bona dicunt. Et utiq; ſecundum tranſmigrationes in corpora oportere in omni uita & in omni actu fieri animas, ſi non præoccupās quis in uno aduentu omnia agat ſemel ac pariter: quæ non tantum dicere & audire non eſt fas nobis, ſed ne quidem in mente cōceptionem uenire, nec credere ſi apud homines conuerſantes in hijs quæ ſunt ſecundum ſcripta eorum, dicunt in omni uſu uitæ factæ animæ ipſorum, exeuntes in nihilo adhuc minus habeant, Ad operandum autē in eo ne forte propter eam quod deeſt libertati aliqua re cogantur iterū mitti in corpus, propter hoc dicunt Ieſum hanc dixiſſe parabolam. Cum es cum aduerſario tuo in uia da operam, ut libereris ab eo, ne forte te det iudici, & iudex miniſtro, & miniſter mittat te in carcerē. Amen dico tibi non exies inde donec reddas nouiſſimū quadrantem, Et aduerſariū dicunt unū ex angelis, qui ſunt in mūdo, quem diabolum uocant, dicentes factum eum ad id ut ducat eas quæ perierunt, animas à mundo ad principem. Et hunc dicunt eſſe primum ex mundi fabricatoribus, & illum altero angelo qui miniſtrat ei tradere tales animas, uti in alia corpora includat. Corpus enim dicunt eſſe carcerem, & id quod ait, Non exies inde quoad nouiſſimum quadrantē reddas, interpretantur qua ſi non exeat quis à poteſtate angelorum eorum, qui mundum fabricauerunt, ſic trāſcorporatū ſemper quoaduſq; in omni omnino operatione, quæ in mundo eſt fiat: & quum nihil defuerit ei, tum liberatam eius animam eliberari ad illum deum, qui eſt ſupra angelos mundi fabricatores. Sic quoq; ſaluari & omnes animas, ſiue ipſæ præoccupātes in uno aduētu in omnibus miſceantur operationibus, ſiue de corpore in corpus tranſmigrantes uel im-

miſſæ in una quaq; ſpecie uitæ, adimplentes & reddētes debita liberari, uti iam nō fiant in corpore. Et ſi quidem fiant hæc apud eos quæ ſunt irreligioſa & iniuſta & uetita, ego nequaquam credo, In cōſcriptionibus autem illorum ſic conſcriptum eſt, & ipſi ita exponunt. Ieſum dicentes in myſterio diſcipulis ſuis & apoſtolis ſeorſum locutum, & illos expoſtulaſſe ut dignis & aſſentientibus ſeorſum hæc traderent: per fidem enim & charitatem ſaluari, Reliqua uero indifferentia cum ſint, ſecundum opinionem hominum quædam quidem bona, quædam autem mala uocari, cum nihil natura malum ſit. Alij uero ex ipſis ſignant cauteriantes ſuos diſcipulos in † ſuperioribus partibus † extās dextræ auris. Vnde & Marcellina quæ Romam ſub Aniceto uenit, cum eſſet huius doctrinæ, multos exterminauit. Gnoſticos ſe autem uocant, etiam imagines quaſdam quidem depictas, quaſdam autem & de reliqua materia fabricatas, habēt, dicentes formā Chriſti factam à Pilato illo in tempore quo fuit Ieſus cum hominibus, & has coronant & proponunt eas cum imaginibus mundi philoſophorum, uidelicet cum imagine Pythagoræ & Platonis & Ariſtotelis & reliquorum, & reliquam obſeruationem circa eas ſimiliter ut gentes faciunt.

aliàs, in poſterioribus
aliàs, extātie

Qualis eſt doctrina Cerinthi. Cap. XXV

CErinthus autem quidam in Aſia non à primo deo factum eſſe mundum docuit, ſed à uirtute quadā ualde ſeparata & diſtante ab ea principalitate quæ eſt ſuper uniuerſa, & ignorante eo, qui eſt ſuper omnia deo. Ieſum autem ſubiecit non ex uirgine natum, impoſſibile enim hoc ei uiſum eſt, fuiſſe autem eum Ioſeph & Mariæ filium ſimiliter ut reliqui omnes homines, & plus potuiſſe iuſtitia & prudentia & ſapiētia prę omnibus, & poſt baptiſmum deſcendiſſe in eum Chriſtum ab ea principalitate quæ eſt ſuper omnia figura columbæ, & tunc annunciaſſe incognitum patrem & uirtutes perfeciſſe, in fine autem reuolaſſe iterum Chriſtum de Ieſu, & Ieſum paſſum eſſe & reſurexiſſe, Chriſtum autem impaſſibilem perſeueraſſe exiſtentem ſpiritalem.

Quæ eſt Ebionitarum doctrina. Cap. XXVI

QVi autem dicuntur Ebionei conſentiunt quidem mundum à deo factum, ea autem quæ ſunt erga dominum non ſimiliter ut Cerinthus & Carpocrates opinantur. Solo autem eo quod eſt ſecundum Matthęum Euangelio utuntur, & apoſtolum Paulum recuſant, apoſtatam cū legis dicētes. Quæ aūt ſunt prophetica, curioſius exponere nitūtur, & circuncidun tur ac perſeuerant in hijs cōſuetudinibus quæ ſunt ſecundū legem & Iudaico charactere uitæ uti, & Hieroſolymam adorant, quaſi domus ſit dei.

Quæ ſint Nicolaitarum opera. Cap. XXVII

NIcolaitæ autem magiſtrum quidem habent Nicolaum unum ex VII. qui primi ad Diaconium ab Apoſtolis ordinati ſunt, qui indiſcrete uiuunt

uiuunt. Pleniſſime autem per Ioannis Apocalypſim manifeſtatur, qui ſint, nullam differentiam eſſe docentes in mœchando & Idolothytum edere, quapropter dixit & de ijs ſermo. Sed hoc habes quod odiſti opera Nicolaitarum, quæ & ego odio.

Quæ eſt Cerdonis ſententia. Cap. XXVIII

ET Cerdon autem quidam ab ijs qui ſunt erga Simonem occaſionem accipiens, cum ueniſſet Romam ſub hoc Hygino qui nonum locum Epiſcopatus per ſucceſſionem ab Apoſtolis habuit, docuit eum qui à Lege & prophetis annuntiatus ſit deus, non eſſe patrem domini noſtri Chriſti Ieſu. Hunc enim cognoſci, illum autem ignorari, & alterum quidem iuſtum, alterum autem bonum eſſe.

Quæ ſunt quæ Marcion docuerit Cap. XXIX

SVccedens autem ei Marcion Ponticus adimpleuit doctrinam impurate blaſphematus eum, qui à lege & prophetis annunciatus eſt deus, malorum factorem & bellorum concupiſcentem, & inconſtantem quoq; ſententia & contrarium ſibi ipſum dicens.† Ieſum autem qui eſt à deo patre ſuper mundi fabricatorem deum, uenientem in Iudæam temporibus Pontij Pilati præſidis, qui fuit procurator Tiberij Cæſaris, in hominis forma manifeſtatum, hijs qui in Iudæa erant, diſſoluentem prophetas & legem & omnia opera eius dei, qui mundum fecit, quem & Coſmocratorem dicit: & ſuper hæc, id quod eſt ſecundum Lucam Euangelium circuncidens, & omnia quæ ſunt de generatione domini conſcripta auferens, & de doctrina ſermonum domini multa auferens, in quibus manifeſtiſſimo cõditorẽ huius uniuerſitatis ſuum patrem confitens dominus conſcriptus eſt, ſemetipſum eſſe ueraciorem quam ſunt hij, qui Euangelium tradiderunt Apoſtoli, ſuaſit diſcipulis ſuis, non Euangelium, ſed particulam Euangelij tradens eis. Similiter autem & apoſtoli Pauli epiſtolas abſcidit, auferens quæcunq; manifeſte dicta ſunt ab Apoſtolo de eo deo, qui mundum fecit, quoniam hic pater domini noſtri Ieſu Chriſti, & quæcunq; ex propheticis memorans Apoſtolus docuit prænunciantibus aduentum dei. Salutem autem ſolum animarum eſſe futuram earum quæ eius doctrinam* didiciſſent. Corpus autem uidelicet quoniam à terra ſit ſumptum, impoſſibile eſſe participare ſalutem. Super blaſphemiam autem quæ eſt in deum adiecit & hoc, uere diaboli os accipiens, & omnia contraria dicens ueritati. Caim enim & eos qui ſimiles ſunt ei, & Sodomitas & Aegyptios & ſimiles eis, & omnes omnino gentes quæ in omni permixtione malignitatis ambulauerunt, ſaluatas eſſe à domino, cũ deſcendiſſet ad inferos, & accurriſſent ei, & in ſuũ aſſumpſiſſe regnum. Abel autem & Enoch, & Noe & reliquos iuſtos, & eos qui ſint erga Abraam patriarchas, cũ omnibus prophetis, & hijs qui placuerunt deo non participaſſe ſalutem, qui in Marcione fuit, ſerpens præconiauit. Quoniam

† al's, Ieſum autem ab eo patre qui eſt ſuper mundi

** al's audiſſent*

niam enim ſciebant,inquit,deum ſuum ſemper tentantem eos, & tunc tentare cũ ſuſpicati non accurrerunt Ieſum,neq; crediderunt annũciationi eius & propterea remanſiſſe animas eorũ apud inferos dixit. Sed huic quidem quoniam & ſolus manifeſte auſus eſt circuncidere ſcripturas, & impudorate ſuper omnes obtrectare deum,ſeorſum cõtradicemus,ex eius ſcriptis arguentes eum, & ex ijs ſermonibus qui apud eum obſeruati ſunt domini & Apoſtoli quibus ipſe utitur,euerſionem eius faciemus præſtante deo.

Quæ eſt continentium auerſatio. Cap. XXX

NVnc autem neceſſario meminimus eius,ut ſcires quoniam omnes qui quoquo modo adulterant ueritatem & præconium eccleſiæ lædunt, Simonis Samaritani magi diſcipuli & ſucceſſores ſunt. Quamuis non confiteantur nomen magiſtri ſui ad ſeductionem reliquorum, attamen illius ſententiam docent,Chriſti quidem Ieſu nomen tanquam irritamentũ præferentes,Simonis autem impietatem uarie introducentes mortificant multos,per nomen bonum ſententiam ſuam male diſperdentes,& per dulcedinem & decorem nominis amarum & malignũ principis apoſtaſiæ ſerpentis uenenum porrigentes eis. Ab hijs autem qui prædicti ſunt iam multæ propagines multarum hæreſum factæ ſunt, eo quod multi ex ipſis,imò omnes uolunt doctores eſſe,& abſcedere quidem ab hæreſi in qua fuerunt. Aliud autem dogma ab alia ſententia, & deinceps alteram ab altera componentes, noua docere inſiſtunt,ſemetipſos adinuentores ſententiæ quamcunq; compegerint,enarrantes. Vt exempli gratia dicamus,à Saturnino & Marcione qui uocantur continentes,abſtinentiã à nuptijs annunciauerunt, fruſtrantes antiquam plaſmationem dei,& oblique accuſantes eum,qui & maſculum & fœminam ad generationem hominum fecit:& eorum quæ dicuntur apud eos animalia abſtinentiã induxerunt, ingrati exiſtentes ei qui omnia fecit deo:contradicunt quoq; eius ſaluti qui primus plaſmatus erat, & hoc nunc adinuentum eſt apud eos.

Qualis eſt Tatiani doctrina. Cap. XXXI

TAtiano quodam primo hanc introducente blaſphemiam,qui cum eſſet Iuſtini auditor, in quantum quidem apud eum erat,nihil enarrauit tale:poſt uero illius martyrium abſiſtens ab eccleſia, & præſumptione magiſterij elatus & inflatus,quaſi præ cæteris eſſe proprium characterem,doctrina conſtituta,non quaſdam inuiſibiles, ſimiliter atq; hij qui à Valentino ſunt uelut fabulam enarrans: nuptiarum autem corruptelas, fornicationes ſimiliter ut Marcion & Saturninus dicens,Adæ autem ſaluti ex ſe contradictionem faciens.

Vnde ij qui differentias induxerunt,acceperunt occaſiones. Cap. XXXII

ALij autẽ rurſus à Baſilide & Carpocrate occaſiones accipientes, indifferentes coitus,& multas nuptias induxerunt, & negligentiã ipſorum

quæ ſunt

quæ ſunt idolothyta ad manducandum, non ualde hoc comparare dicentes deum. Et quid enim non eſt numerum dicere eorum qui ſecundum alterum & alterum modum exciderunt à ueritate.

Quibus temporibus fuerunt omnes qui prædicti ſunt, & à quibus initia & doctrinas acceperunt. Cap. XXXIII

SVper hos autẽ ex hijs qui prædicti ſunt Simoniani multitudo gnoſticorũ Barbelo exurrexit, & uelut à terra fungi manifeſtati ſunt, quorum principales apud eos ſententias enarramus. Quidam enim eorum æonem quendam nunquam ſeneſcentem in uirginali ſpiritu ſubijciunt, quem Barbelum nominant. Vbi eſſe patrem quendam innominabilem dicunt, uoluiſſe autem hunc manifeſtare *ea ſe ipſi Barbeloni: ennœam autẽ hanc progreſſam ſtetiſſe in conſpectu eius, & poſtulaſſe prognoſin: cum prodiſſet autem & prognoſis his rurſum petentibus prodijt incorruptela, poſt deinde uita æterna: in quibus gloriantem Barbelon, & proſpicientem in magnitudine & conceptu, delectatã in hanc generaſſe ſimile ei lumen. Hanc initiũ & luminationis & generationis omniũ dicunt: & uidentem patrem lumen hoc, unxiſſe illud ſua benignitate ut perfectum fieret. Hunc aũt dicunt eſſe Chriſtũ, qui rurſus poſtulat quemadmodũ dicũt adiutoriũ ſibi dari Nun, & progreſſus eſt Nus. Super hæc aũt emittit pater Logon. Cõiugationes aũt fiẽt Ennoię & Logi, & Aphtharſias & Chriſti, & æonia aũt Zoe thelemati coniuncta eſt, & Nus prognoſi, & glorificabitur ei magnum lumen & Barbelon. Poſt deinde & de Ennoia, & de Logo autogenen emiſſum dicũt ad repræſentationem magni luminis, & ualde honorificatum dicũt, & omnia huic ſubiecta. Coemiſſam autem ei Alethiam, & eſſe coniugationẽ Autogenus & Alethiæ. De lumine autem quod eſt Chriſtus, & de incorruptela quatuor emiſſa luminaria ad circumſtantiã Autogeni dicunt, & de Thelemate rurſus & æonia Zoe quatuor luminaria, quas nominat Charin, theleſin, ſyneſin, phroneſin, Et Charin quidem magno & primo luminario adiunctam, hunc autem eſſe Sotera uolunt, & uocant eum Harmogen. Theleſin autem ſecundo, quem & nominant Raguel. Syneſin autẽ tertio luminario, quẽ uocant *Dauid. Phroneſin aũt quarto quẽ nominãt Elelet. Con firmatis igitur ſic omnibus, ſuper hæc emittit Autogenes hominem perfectum & uerũ, quem adamantẽ uocant, quoniã neq; ipſe domatus eſt, neq; ij, ex quibus erat, qui & remotus eſt primo lumine ab Harmoge. Emiſſam autem cum homine ab Autogene agnitionem perfectam & coniunctã ei, unde & hũc agnouiſſe eum, qui eſt ſuper omnia, uirtutẽ quoq; ei inuictam datam à uirginali ſpiritu, & refrigerant in hoc omnia hymnizare magnum æona. Hinc enim dicunt manifeſtatã matrem, patrem, filium. Ex Anthropo autem & Gnoſi natum lignum quod & ipſum Gnoſin uocant. Deinde ex primo angelo qui aſtat Monogeni emiſſum dicunt ſpiritum ſanctum,

als ei

Alß Dadud forte legendũ Daduchum

quem & Sophiam & pronicum uocāt. Hunc igitur uidentem reliqua omnia coniugationem habentia, ſe autem ſine coniugatione, quæſiſſe cui adunaretur: & cum non inueniret aſſeuerabat & extendebatur & proſpiciebat ad inferiores partes, putans hic inuenire coniugem, & non inueniens exilijt tædiata quoq;, quoniam ſine bona uoluntate patris impetum fecerat. Poſt deinde ſimplicitate & benignitate acta generauit opus, in quo erit ignorantia & audacia. Hoc autem opus eius eſſe proarchontem dicunt fabricatorem conditionis huius: uirtutem autem magnā abſtuliſſe eum à matre narrant, & abſtuliſſe ab ea in inferiora, & feciſſe firmamentum cœli, in quo & habitare dicunt eum. Et cum ſit ignorantia, feciſſe eas quæ ſunt ſub eo poteſtates, & angelos, & firmamenta, & terrena omnia. Deinde dicunt aduniatum eum* Atabadiæ generaſſe Kakian, zelum, & phthonon, & erinnyn, & epithymian. Generatis autem hijs mater Sophia contriſtata refugit, & in altiore ſeceſſit, & fit deorſum numerantibus octonatio. Illa igitur ſecedente ſe ſolum opinatum eſſe, & propter hoc dixiſſe: Ego ſum deus Zelotes, & præter me nemo eſt. Et hij quidem talia mentiuntur.

al's, Atabidiæ
φθόνον. i. inuidiam
ἐριννύς furia
ἐπιθυμία, cõcupiſcentia

Quæ ſint gnoſticorum genera, & quæ ſecundum eos ſententiæ. Cap. XXXIIII

ALij autem rurſus portentuoſa loquuntur, eſſe quoddam primum lumen in uirtute Bythi beatum & incorruptibile, & interminatum. Eſſe autem hoc patrem omnium, & uocare primum hominem. Ennœā autem eius progredientem filium dicunt emittentis, & eſſe hunc filium hominis ſecundum hominem. Sub hijs autem ſpiritum ſanctum eſſe, & ſub ſuperiora ſpiritu ſegregata elementa aquam, tenebras, abyſſum, Chaos, ſuper quæ ferri ſpiritum dicunt primam fœminam eam uocantes. Poſtea dicunt exultante primo homine cum filio ſuo ſuper formoſitate ſpiritus, hoc eſt, fœminæ, & illuminantem eam generauit ex ea lumen incorruptibile tertium maſculum, quem Chriſtum uocant filium primi & ſecundi hominis, & ſpiritus ſancti primæ fœminæ. Concumbentibus aūt patre & filio fœminæ, quam & matrem uiuentium dicunt, cum autem non potuiſſet portare nec capere magnitudinem luminum, ſuper repletam, & ſuper ebullientem ſecundum ſiniſteriores partes dicūt, & ſic quidem filium eorum ſolum Chriſtū, quaſi dextrum & in ſuperiora alleuatitium arreptum ſtatim cum matre in incorruptibilem æonem. Eſſe autem hanc & ueram & ſanctam eccleſiā, quæ fuerit appellatio, & conuentio, & adunatio patris omnium primi hominis, & filij ſecūdi hominis, & Chriſti filij eorum, & prædictæ fœminæ. Virtutem autem quæ ſuperebullit ex fœmina habente humectationem luminis, à patribus decidiſſe deorſum docent, ſua autem uoluntate habentem humectationem luminis, quem & ſiniſtram, & Pronicon, & Sophian, & maſculofœminam uocant, & deſcendentes ſimpliciter in aquā, cum eſſent immobiles

biles,& ne mouiſſe quoq; eas petulāter agentem uſq; ad abyſſos, & aſſum pſiſſe ex eis corpus. Humectationē enī luminis eius omnia accucurriſſe & adhæſiſſe dicunt,& circumtenuiſſe eam,quam niſi habuiſſet,tota abſorpta fortaſſe fuiſſet & demerſa à materia. Deligatam igitur hāc à corpore quod erat à materia & ualde grauatam repſiſſe aliquando & conatā eſſe fugere aquas,& aſcendere ad matrem.Non potuiſſe autem, propter grauedinem circumpoſiti corporis. Valde autem male ſe habentem machinatā eſſe abſcondere illud quod erat deſuper lumen, timentem ne & ipſum læderetur ab inferioribus elementis quemadmodum & ipſa:& cum uirtutem accepiſſet ab humectatione eius quod erat ſecundum eam lumen,reſilijt & in ſublimitatem elata eſt,& facta in alto dilatauit & cooperuit, & fecit cœlū hoc, quod apparet à corpore eius,& remāſit ſub cœlo quod fecit,adhuc habens aquatilis corporis typum, cum accepiſſet concupiſcentiam ſuperioris luminis,& uirtutem ſumpſiſſet per omnia depoſuiſſet corpus & liberatā ab eo. Corpus autem hoc exuiſſe dicunt eam fœminam à fœmina nominant, & filium autem eius dicunt habuiſſe & ipſum aſpirationem quādam in ſe incorruptelæ à matre relictam ei,per quam operatur,& potens factus emiſit & ipſe,ut dicunt,ab aquis filium ſine matre, neq; enim cognouiſſe matrem eum uolunt,& filium eius ſecundum patris imitationem alterum emiſiſſe filium.Hic quoq; tertius quartū generauit, & quartus ipſe generauit filium; de quinto ſextum filium generatum dicunt, & ſextus ſeptimum generauit: ſic quoque hebdomoda perfecta eſt apud eos, octauum matre habente locum.& quemadmodum generationibus,ſic & dignitatibus,& uirtutibus præcedere eos abinuicem: & nomina autem mendacio ſuo talia poſuerūt. Eum enim qui à matre primus ſit Ialdaboth uocari, eum autē qui ſit ab eo Iao,& qui ab eo ſabaoth magnum,quartum autem adoneum,& quintum eloeum,& ſextum horreum,ſeptimum autem & nouiſſimum omniū aſchaphæum.Hos autem cœlos & arotheas,& uirtutes, & angelos,& cōditores *Areothas* ſubijciunt per ordinem ſedētes in cœlo ſecundum generationem ipſorum, apparentes regere quoq; cœleſtia & terreſtria, primo ipſorum Ialdaboth contemnente matrem in eo quod filios & nepotes ſine ullius permiſſu fecerit, adhuc etiam angelos, & uirtutes,& poteſtates, & dominationes:quibus factis ad litem & iurgiū aduerſus eū conuerſos eſſe filios eius de principatu: propter quæ contriſtatum Ialdaboth & deſperatum conſpexiſſe in ſubiacentem faciē materiæ, & conſolidaſſe concupiſcentiā ſuam in eam, unde natum filium dicunt. Hunc eſſe Nun in figura ſerpentis contortum, dehinc & ſpiritum & animam, & omnia mūdalia inde generatam omnem obliuionem,& malitiam,& zelum,& inuidiam,& mortem.Hunc autem ſerpentiformem & contortum Nun eorum adhuc magis euertiſſe patrem dicunt tortuoſitate, cum eſſet cum patre ipſorū in cœlo & in paradiſo. Vnde

exultante Ialdaboth in omnibus hijs quæ ſub eo eſſent gloriatum & dixiſſe, Ego & pater, & deus, & ſuper me nemo. Audientem autem matrem clamaſſe aduerſus eum, noli mentiri Ialdaboth, eſt enim ſuper te pater omnium primus Anthropus, & Anthropus filius Anthropi. Conturbatis autem omnibus ad nouam uocem & inopinabili nuncupatione, & quærentibus unde clamor, & aduocãdos eos, & adeſſe ſe ducendũ dixiſſe Ialdaboth dicunt: uenite faciamus hominem ad imaginem noſtram. Sex autem uirtutes audientes hæc, matre dante illis excogitationem hominis, uti per eum euacuet eos à principali uirtute, cõuenientes formauerunt hominẽ immenſum latitudine & longitudine. ſcarizante autem eo, tantum adduxerunt eum patri ſuorũ, & hoc ſophia operante uti & illum euacuet ab humectatione luminis, uti nõ poſſet erigi aduerſus eum qui ſurſum eſt, habens uirtutem. Illo autem inſufflante in hominẽ ſpiritum uitæ, latenter euacuatum eum à uirtute dicunt: hominem autem inde habuiſſe Nun & Enthymeſin, & hæc eſſe quæ ſaluanẽ, ut dicunt: & ſtatim gratias agere eum primo homini relictis fabricatoribus. Zelantem autem Ialdaboth uoluiſſe excogitare euacuare hominem per fœminã, & de ſua Enthymeſi eduxiſſe fœminam, quam illa prunicos ſuſcipiens inuiſibiliter euacuauit à uirtute. Reliquos autem uenientes & mirantes formoſitatẽ eius uocaſſe eam Euam, & concupiſcentes eam hanc, generaſſe ex ea ſibi filios, quos angelos eſſe dicũt. Mater autem ipſorum argumẽtata eſt per ſerpentem ſeducere Euam, & Adam ſupergredi præceptum Ialdaboth. Eua aũt quaſi à filio dei hoc audiens facile credidit, & Adam ſuaſit manducare de arbore, de qua dixerat Deus non manducare. Prunicum autem uidentem, quoniã & per ſuam blaſphemiam uicti ſunt ualde, ualde gratulatum & rurſum exclamaſſe, quoniã cum eſſet pater incorruptibilis olim hic ſemetipſum uocans patrem mentitus eſt, & cum homo olim eſſet, & prima fœmina & hæc adulterans peccauit. Ialdaboth autem propter eam quæ circa eum erat obliuionem ne quidẽ intendentem ad hæc proieciſſe Adam & Euam de paradiſo, quoniã tranſgreſſi erant præceptum eius. Voluiſſe enim filios ei ex Eua generari & non adeptum eſſe, quoniam mater ſua in omnibus contrairet ei, & latenter euacuãs Adam & Euam ab humectatione, quæ maledictionẽ participaret, neq; opprobriũ is qui eſſet à principalitate ſpiritus. Sic quoq; uacuos à diuina ſubſtantia factos maledictos eſſe ab eo, & deiectos à cœlo in hunc mundum docent. Sed & ſerpentem aduerſus patrem operantem deiectum ab eo in deorſum mũdũ: in poteſtatem aũt ſuam redigentẽ angelos qui hic ſunt, & ipſum ſex filios generaſſe, ſeptimo ipſo extante ad imitationem eius, quæ circa patrẽ eſt hebdomadis. Et hos ſeptem dæmonas mundiales eſſe dicũt aduerſantes & reſiſtẽtes ſemper generi humano, quoniã propter eos pater illorũ proiectus eſt deorſum. Adam autẽ & Euam prius quidem habuiſſe

lenia & clara,& uelut ſpiritualia corpora,quemadmodum & plaſmati ſunt: uenientes autem huc demuraſſe in obſcurius pinguius & pigrius. *Sed* & animam diſſolutam & languidam,quippe à factore tantummodo inſufflationem mundialē habentes,quoaduſq; iterum prunicos miſerata eorū reddidit eis odorē ſuauitatis humectationis luminis, per quā in cōmemorationem uenerunt ſuā ipſorū, & cognouerunt ſcipſos nudos, & corporis materiam,& cognouerunt quoniā mortem baiulant,& magnanimes extiterunt, cognoſcentes quoniā ad tempus corpus circundatū eſt eis:& eſcas quoq; inueniſſe eos præeunte eos Sophia,& ſatiatos coiſſe inuicē carnaliter & generaſſe Cain,quem deiectibilis ſerpēs cum filijs ſtatim ſuſcipiens uertit,& adimpleuit mundiali obliuione ſtulticia & audacia,immittens ita ut & dū fratrem ſuū Abel occideret, primus zelum & mortē oſtenderit: poſt quos ſecundū prouidentiā prunici dicūt generatū Seth, poſt Noreā,ex quibus reliquam multitudinē hominū generatā dicunt, & ab inferiori hebdomade in omnem malitiam immiſſam,& apoſtaſiā ſuperiori ſanctæ hebdomadæ & idololatriam,& reliquam uniuerſam contemptionē, cum contraria eis eſſet ſemper mater inuiſibiliter,& propriū ſaluaret,hoc eſt,humectationē luminis.Sanctam aūt hebdomadem,ſeptem ſtellas quas dicūt planetas eſſe uolunt,& proiectibilē ſerpentem duo habere nomina,Michael & Samuel dicunt. Iratum aūt Ialdaboth hominibus,quoniā eum nō colebant,neq; honorificabant,quaſi patrē & deum,diluuiū eis immiſiſſe,ut omnes ſimul perderet. Contra ſtante autem & hic Sophia ſaluatos eos eſſe qui circa Noe erant in arca,propter humectationē illius luminis quod ab eo erat,per quā iterum adimpletum eſſe mundū hominibus: ex quibus quendā Abraham elegiſſe & ipſum Ialdaboth, & teſtamentū poſuiſſe ad eum,ſi perſeuerauerit ſemen eius ſeruiens ei,dare ei hæreditatem terræ. Poſt per Moyſen eduxiſſe eos ex Aegypto, qui ab Abraham eſſent, & dediſſe eis legem, & feciſſe eos Iudæos, ex quibus elegiſſe ſeptem dies, quos & ſanctam hebdomadam uocant, & unuſquiſque eorum ſuum præconem ad ſemet gloriandum, & deum annuntiandum,uti & reliqui audientes glorias, ſeruirent & ipſi hijs qui à prophetis annuntiantur Dijs. Sic autem prophetas diſtribuunt: huius quidem Ialdaboth Moyſen fuiſſe,& Ieſum Naue, & Amos, & Abacuc. Illius autem Iao, Samuel & Nathan, & Ionam, & Micheam. Illius autem Sabaoth Helian, & Ioel, & Zacharian. Illius autem Adonai, Eſaiam, & Ezechiel, & Ieremiam, & Daniel. Illius autem Eloy,Tobiam & Aggeum. Illius autem Orei Micheam & Naum. Illius autē Aſtanfei Heſdram & Sophoniam. Horum igitur unuſquiſq; glorificans ſuum patrem & deum Sophian,& ipſam per eos multa† loquutam eſſe, de primo homine & incorruptibili æone, & de illo Chriſto, qui ſit ſurſum dicunt præmonentem,& rememorantem homines in incorruptibile lumen,& in primum

als, loquutum

hominem,& in deſcenſione Chriſti,in quibus conterritis principibus & ad mitantibus nouitatem in hijs quæ à prophetis annunciabantur, operatam eſſe pronicum per Ialdaboth neſcientem quid faciat duorum hominum fa ctas eſſe emiſſiones. Alterum quidem de ſterili Elizabet,alterum autem ex Maria uirgine.& quoniam non haberet eadem ipſa requiem,neq; in cœlo, neq; in terra,contriſtatam inuocaſſe in adiutorium matrem. Mater autem eius prior fœmina miſerata eſt ſuper pœnitētia filiæ, & poſtulauit à primo homine adiutorium ei mitti Chriſtum, qui & deſcēdit emiſſus ad ſororem ſuam,& ad humectationem luminis. Cognoſcentem autem eam quæ de orſum eſt Sophiam deſcendere ad fratrem eius,& annunciaſſe eius aduen tum per Ioānem,& præparaſſe baptiſmum pœnitentiæ, & ante adaptaſſe Ieſum,uti deſcendens Chriſtus inueniat uas mundum,& uti per filium eius Ialdaboth fœmina à Chriſto annuntiaretur. Deſcendiſſe autem eum per ſeptem cœlos,aſſimilatum filijs eorum dicunt, & ſenſim eos euacuaſſe uir tutem. Ad ipſum enim uniuerſam humectationem luminis concurriſſe di cunt,& deſcendentem Chriſtum in hunc mundum,induiſſe primum ſoro rem ſuam Sophiam,& exultaſſe utroſq; refrigerātes ſuper inuicem,& hoc eſſe ſponſum & ſponſam definiunt. Omnia autem quippe ex uirgine per operationem dei generatum ſapientiorem & mundiorem, & iuſtiorem ho minibus omnibus fuiſſe in Chriſtum perplexum Sophiæ deſcēdiſſe,& ſic factum eſſe Ieſum Chriſtū.Multos igitur ex diſcipulis eius non cognouiſſe Chriſti deſcenſionem in eum dicunt. deſcendente autem Chriſto in Ie ſum,tunc cœpiſſe uirtutes perficere,& curare,& annuntiare incognitum pa trem,& ſe manifeſte filiū primi hominis confiteri.In quibus iraſcentes prin cipes & patrem Ieſu operatos ad occidendum eum:& in eo cum adducere tur ipſum quidem cum Sophia abſtitiſſe in incorruptibilem æonem dicūt. Ieſum autem crucifixum, non autem oblitum ſuum Chriſtum; ſed miſiſſe deſuper uirtutem quandam in eum,quæ excitauit eum in corpore,quod & corpus animale & ſpirituale uocant, mundialia enim remiſiſſe eum in mun do. Videntes aūt diſcipuli reſurrexiſſe eum, non eum cognouerunt, ſed ne ipſum quidem Ieſum,cuius gratia à mortuis reſurrexit. Et hunc maximum errorem inter diſcipulos fuiſſe dicūt, quoniā putarent eum in corpore mun diali reſurrexiſſe,ignorantes quoniam caro & ſanguis regnum dei non ap prehendunt.Confirmare autem uolunt deſcenſionem Chriſti & aſcenſio nem ex eo,quod neque poſt baptiſmum,neq; poſt reſurrectionem à mor tuis aliquid magni feciſſe Ieſum dicant diſcipuli, ignorantes adunitum eſſe Ieſum Chriſto, & incorruptibilem æonem hebdomadi, & mundiale cor pus animale dicunt. Remoratum autem eum poſt reſurrectionem XVIII. menſibus, & ſenſibilitatem in eum deſcendentem didiciſſe quod liquidum eſt, & paucos ex diſcipulis ſuis, quos ſciebat capaces tantorum myſterio rum do

rum docuit hæc,& ſic receptus eſt in cœlum, Chriſto ſedente ad dexteram patris Ialdaboth , ut animas eorum qui cognouerunt eos poſt de paſſione mundialis carnis recipiat in ſe,ditans ſemetipſum patre eius ignorante, ſed ne uidente* quidem eum , uti in quantum Ieſus ſemetipſum ditat in ſanctis animabus,in tantum pater eius in detrimentis factus diminoretur euacuatus à uirtute ſua per animas. Iam enim non habiturum eum animas ſanctas, ut rurſus demittat eas in ſeculum,ſed tantum eas quæ ſunt ex ſubſtantia eius,id eſt,quæ ſunt ex inſufflatione. Conſummationem autem futuram quando tota humectatio ſpiritus luminis colligatur,& abripiatur in æonem incorruptibilitatis. Tales quidem ſecundum eos ſententiæ ſunt, à quibus uelut Lernæa hydra multiplex capitib. fera,de Valentini ſchola generata eſt. Quidam etiam ipſam Sophiam ſerpentem factam dicunt,quapropter & contrariam extitiſſe factori Adæ, & agnitionem hominibus immiſiſſe,& propter hoc dictum ſerpentem omniũ ſapientiorem. Sed & propter poſitionem inteſtinorum noſtrorum per quas eſca infertur, eo quod talem figuram habeant,oſtendentem abſconſam generatricem ſerpentis figuræ ſubſtantiam in nobis.

Quæ eſt Ophitarum & Cainorum inreligioſitas, etiam impudentia,& unde conſcripta ipſorum. Cap. xxxv

Ophitæ à ſerpente nomen habent, quem colũt p Chriſto: Caini Cain & Iudam Iſcariotem uenerantur

ALij autem rurſus Cain à ſuperiore principalitate dicunt & Eſau & Core & Sodomitas, & omnes tales cognatos ſuos confitentur, & propter hoc à factore impugnatos neminẽ ex eis male acceptos. Sophia enim illud quod proprium ex ea erat abripiebat ex eis ad ſemetipſam,& hæc Iudam proditorem diligenter cognouiſſe dicunt,& ſolum præ cæteris cognoſcentem ueritatem perfeciſſe proditionis myſteriũ , per quem & terrena & cœleſtia omnia diſſoluta dicunt,& confinctionem afferunt huiuſmodi,Iudæ Euangelium illud uocantes. Iam autem & colligi eorum conſcriptiones, in quibus diſſoluere opera hyſteræ adhortantur,Hyſteram autem fabricatorem cœli & terræ uocant : nec enim aliter ſaluari eos niſi per omnia eant, quemadmodũ & Carpocrates dixit, & in unoquoq; peccatorũ & turpium operationũ angelũ aſſiſtere,& operantẽ accidere audaciã & immunditiam inferre,id quod ineſt ei operationi angeli nomen edicere. O tu angele ab. a.te.or.opere tuo fatua illa poteſtas, perficio tuam operationẽ: & hoc eſſe ſcientiã perfectã,ſine tremore in tales abire operationes , quas ne nominare quidem fas eſt. A talibus matribus,& patribus, & proauis eos qui à Valentino ſint,ſicut ipſæ ſententiæ & regulæ oſtendunt eos,neceſſariũ fuit manifeſte arguere,& in medium afferre dogmata ipſorum,ſi qui forte ex hijs pœnitentiam agentes,& conuertentes ad unum ſolum cõditorem & deum factorem uniuerſitatis,ſaluari poſſint . Reliqui autem* niſi abſtrahantur à praua quaſi uериſimili ſuaſione eorum , putantes maius & aliquid altius ab

ὑστέρα uulua

Conſentiebãt ueſtigia codicũ nec quicq̃ adhuc potuit elici

al, iam non abſtrahantur

hijs

hijs ſcituros ſe myſterium. Sed à nobis bene diſcentes, quoniam ab illis male docentur, derideant quidem doctrinam eorum. Illorum autem miſerentur, qui adhuc tam miſerrimis & inſtabilibus fabulis tantam elationem aſſumpſerunt, ut meliores ſemetipſos reliquis propter talem magnitudinem, imò ignorantiam arbitrētur. Delectatio autem eorum hæc eſt, ſiue aduerſus eos uictoria eſt ſententiæ eorum manifeſtatio. Quapropter conati ſumus uniuerſum male compoſitum uulpeculæ huius corpuſculum in medium producere, & apertum facere manifeſtum. Iam enim nō multis opus erit ſermonibus ad euertendum doctrinam eorum, manifeſtam omnibus factam. Quemadmodum beſtiæ alicuius in ſylua abſconditæ, & inde impetum facientis, & multos uaſtantis, qui ſegregat & denudat ſyluam, & ad uiſionem adduxit ipſam feram, iam non elaborauit ad capiendam uidentes, quoniam ea fera fera eſt: ipſis enim adeſt uidere & cauere impetus eius, & iaculari undiq;, & uulnerare & interficere uaſtatricem illam beſtiam. Sic & nobis cum in manifeſtum redegerimus eorum abſcondita, & apud ſe tacita myſteria, iam nō erit neceſſarium multis deſtruere eorum ſententiam. Adeſt enim & tibi & omnibus qui tecum ſunt ad hæc quæ prædicta ſunt exerceri &*excutere nequam ipſorum doctrinas & inconditas, & apta ueritati oſtendere dogmata. Cum igitur hæc ſic ſe habeant, quatenus promiſi ſecundum noſtram uirtutem inferemus euerſionem ipſorum, omnibus eis contradicentes in ſequenti libro: Enarratio enim in longum pergit, ut uides: & uiatica quoq; dabimus ad euerſionem ipſorū, occurrentes omnibus ſententijs ſecundum narrationis ordinem, ut ſumus non tantum oſtendentes, ſed & uulnerantes undiq; beſtiam.

*al's euertere

IRENAEI LVGDVNENSIS EPISCOPI CONTRA hæreticos liber primus explicit.

INCIPIVNT CAPITA LIBRI SECVNDI

HAec inſunt in ſecundo libro redargutionis & euerſionis falſo cognomine agnitionis.

1 Oſtenſio quod neque extra pleroma ſit uniuerſorum deus, neq; extra plenitudinem eius eſſe aliquid, neq; quidem duos eſſe deos immenſo interuallo ab inuicem diſtantes, neq; uirtutem aliquam mundi fabricatricem immenſum ſeparatam à patre ignorante eam.

2 Neq; interim in ijs quæ continentur à patre alium quendam fabricaſſe hunc mundum, neq; patrem per alia adminicula eam quæ ſecundū nos eſt feciſſe conditionem, ſed tantum per uerbum ſuum: eſſe autem conditorem eū, qui eſt ſup omnia deus, & ipſum patrē eſſe domini noſtri Ieſu Chriſti.

3 Quoniam inuiſibilis quidem eſt pater, ſed nō incognitus, neq; ignorare eum quidem poterant angeli licet plurimum deorſum deiecti eſſent ab eo.

4 Quoniam ſubbilis eſt pleroma Valentini diſcipulorum.

5 Oſtenſio

5 Oſtenſio non eſſe eam quæ eſt ſecundum nos creaturam imaginem pleromatis eorum neq; Demiurgum unigeniti.
6 Quomodo immenſus excidit de imaginibus eorum ſermo.
7 Quoniã nõ eſt uериſimile ea quæ ſunt hic umbrã pleromatis eorũ eſſe.
8 Quàm falſa umbra & uacua eorum oſtenditur.
9 Oſtenſio quoniam eſt & ſubſiſtit mũdi fabricator deus, nõ conſtat autem qui ſuper hunc adinuenitur pater.
10 De quæſtionibus & parabolis quomodo oporteat ſoluere ea quæ quæruntur.
11 Quoniam ſubſtantiã materiæ labi adiungere non conſtat, uoluntate autem & uirtute dei conſtat & fidem habet.
12 Contradictiones hijs qui ſunt à Valentino.
13 Quomodo is ſermo qui eſt de triacontade illorum concidit in utroq;, & ſecundum id quod plus eſt, & ſecundum id quod minus.
14 Quoniam impoſſibile eſt ſeparatas eſſe ab inuicem eas quæ infra plenitudinem dicuntur coniugationes, adunitis autem hijs impoſſibile eſt Sophiam ſine coniuge aſſumpſiſſe labem, aut etiam generaſſe aliquid.
15 Quoniam in eodem pleromate non poterat uerbum & ſilentium eſſe
16 Quoniam nullius momẽti oſtendit͛ primus ordo emiſſionũ ipſorum.
17 Quoniam ſenſus non potuiſſet emitti, quia ipſe emittebat reliqua.
18 Quid eſt emiſſio, & quoniam hæ quæ ab hijs dicuntur emiſſiones hominibus congruant magis quàm deo.
19 De quæſtionibus quomodo & hinc ethnici uериſimilius de uniuerſorum generatione reſponderunt & gratius, & quodo ab ipſis quæ ſunt à Valentino initia ſumpſerunt eiuſq; ſunt ſecundum eos regulæ.
20 Quæſtio de omni ſpecie emiſſionis & de pleromatis inconſequentia.
21 Quoniam quæ nobis qui ſumus ab eccleſia imputant ij qui ſunt à Valentino, illis rurſum imputant hij qui ſunt à Baſilide, & illis iterum alij.
22 Quoniam ſi quis tranſmotus fuerit à Demiurgo, in multos deos & infinitos mundos excidere eum neceſſe eſt.
23 Oſtenſio quoniam Logos in diminutione non eſt prolatus.
24 Quoniam ſecundum hæreticos uoluntas patris inuenitur feciſſe ignorantiam & labem.
25 Quoniam Sophia nunquam ignorantia & in deminoratione eſt.
26 Oſtenſio quomodo neq; enthymeſis ſine æone propriam habuerit ſubſtantiam, neq; paſſio ſine enthymeſi.
27 Quoniam neq; diſſolui neq; pati æon poterat cum eſſet ſpiritalis & in his quæ ſimilia erant conuerſans.
28 Quoniam patris exquiſitio & inueſtigatio magnitudinis eius neque paſſionem neq; labem ſed tantum perfectiones faciebat in æone.

29 Quoniam

29 Quoniã nõ capit æonem infra pleroma deſideriũ paſſionis percepiſſe
30 Quomodo de ſemine ipſorum ſermo uniuerſus inſtabilis oſtenditur.
31 Quoniam non ignorauit Demiurgus in eum ſeminis depoſitionem.
32 Et quoniam ſi in eum depoſitum fuiſſet ſemen, nõ potuiſſet ignorare ea quæ ſunt ſuper eum.
33 Quomodo contraria de matre & labe eius conſilia decreuerunt.
34 Oſtenſio quod neq; conceptio neq; generatio ſeminis fuerit.
35 Quoniam ex ſolutione parabolarum inpropriam & inconuenientem fictionem ſuam faciunt.
36 Oſtenſio quod uno anno non præconiauerit dominus poſt baptiſ-
Alĩ ſed omnẽ mum * ſermonem ipſe eam ætatem.
37 Quomodo deſtruetur qui eſt de numeris ipſorũ & nominibus ſermo.
38 Quoniam ſecundum Legem neq; imagines neq; figuræ exiſtunt plenitudinis ipſorum, ſed neq; figuræ eſſe poſſunt.
39 Quoniam omnis numerus conſtare poteſt ex ſcripturis, & typus dici omnis argumenti.
40 De diebus & horis & menſibus & uocabulis & ſyllabis, de amen, & de nonagintanouem ouibus ex quibus una perijt & inuenta eſt.
41 Oſtenſio quoniam neq; ſecundum formam pleromatis eorum facta ſint quæ facta ſunt, neq; rurſus uane & prout euenit.
42 Quoniam non poſſit conſtare per numeros ueritas.
43 Quæ ſunt quæ à nobis poſſunt exolui & quæ ſunt quæ remittuntur deo fabricatori.
44 Oſtenſio quoniam Demiurgus non ſit ſupergreſſibilis mente, neque ſuper eum alteram diuinitatem eſſe.
45 Quid ſit quod à Paulo dictum eſt, ſcientia inflat, dilectio aũt ædificat
46 Quomodo oportet parabolas exolui.
47 Quoniam omnem agnitionem non poſſumus habere in hac uita.
48 Quomodo de emiſſionibus eorũ ſermo compoſitus oſtendit patrem & non ſimplicem, nec uniformem.
49 Quoniã non eſt ueriſimile uerbum tertiã habere à patre emiſſionem.
50 Oſtenſio quoniã Nus & Logos Nus, & Nus ipſe eſt pater omnium.
51 Quomodo dominus quædam cõcedit patri, & quæ cauſa eſt propter quam diem & horam à nemine altero cognoſci ait niſi à ſolo patre.
52 De natura animæ, quoniam ſecũdum illorum ſermonem, cum animæ ſeruentur, neceſſe eſt & corpora participare ſalutem.
53 Quoniã in nullo poteſt interior illorũ homo ſupergredi Demiurgum
54 Quoniam non eſt uerſimile hos quidem ſpiritales eſſe, Demiurgum autem animalem,
55 Oſtenſio quod non ſit animalis Demiurgus.

56 De aſſumptione Apoſtoli uſq; ad tertium cœlum, & cur dixit, ſiue in corpore, ſiue extra corpus.
57 Quomodo ea quæ aduerſus Valētinū dicunť omnē euertūt hæreſim
58 Conuerſio hæreticorum omnium in hijs quibus non communicant cum Valentino.
59 Oſtenſio quod non tranſeant animæ in alia corpora.
60 Oſtenſio quod nō bibant ſecundum Platonem obliuionis poculum.
61 Oſtenſio quoniam corpus non eſt obliuio.
62 Quoniam in corporis communione non amittit ſuas uires anima.
63 Oſtenſio quod unuſquiſq; noſtrum ſuam habeat animam ſicut & ſuum corpus.
64 Quomodo perſeuerant animæ corporis habentes figuram.
65 Quomodo animæ cum ſint generales in futurum incorruptibiles perſeuerant.
66 Euerſio Baſilidis cœlorum fabricationis.
67 Oſtenſio quoniam prophetæ non à uarijs dijs fecerint prophetationes, ſed ab uno & eodem.
68 Expoſitio hæreticorū nominum eorū quæ in prophetis poſita ſunt.
Expliciunť capitula ſecundi libri.

I primo li[illegible] . Valētini & a..
qui hunc ſ[illegible] ..es, quæ ferè tales ſunt, ut
in lucem p[illegible] .. coſutaſſe. Hic cum ſingulorum
dogmatib[illegible] ..itur, indic[illegible] id à quibus philo
ſophis ſint [illegible] ad [illegible] one ſimplic[illegible] etici.
Sic aūt cum illis [illegible] ſorū doctri[illegible] te
la, qu[illegible]bus illos conficiat. Vix enim ſibi [illegible] qui multa cōminiſcić.
Eſt [illegible] s aut alter locus in hoc libro q[illegible] candidū interpretē, Vnus
eſt [illegible] 49. Vbi uidetur ſentire quod ſol[illegible] ſciuerit diem & horā, igno
[illegible] io. Verba S. Irenæi ſubſcriba[illegible] dominus ipſe fi
[illegible] pſum iudicij di[illegible] n, manifeſte
[illegible]s, De die aūt illa & h[illegible] ſolus. Si igitur
ſcientiam diei illius, filius [illegible] xit quod oc
rum eſt, neq; nos erubeſcimus &c. Dubi
ſu[illegible] ec ſcripſerit Irenæus. Sed pulchre
qui [illegible] eſcire, etiam in rebus diui
re[illegible] nū non fuiſſe paſſum
ultr[illegible] geſimum annum do

[illegible]mat ratione & autoritat[illegible] em hanc adfert, quod qu[illegible]d/
n[illegible]um dominus pueris, adol[illegible], uiris & ſenibus ſeruandis u[illegible]
ra[illegible]conueniebat ut omnium ætates ſuſciperet, poſt annum autem qua/
drageſimum homo uergit ad ſenium. Autoritatem [illegible]fert ex Euangelio
Ioannis, Quinquagint[illegible] annos nondum habes & Ab[illegible] uidiſti, ex hoc
colligit dominu[illegible] [illegible]mporis prætergreſſum a[illegible]m quadrageſimum,
nondum autem ad quinquageſimum perueniſſe. Confirmat hoc teſtimo
nio diſcipulorum qui cum Ioanne Euangeliſta uixerant in Aſia, qui ſe præ
dicarent hæc audiſſe, non ſolum ab ipſ[illegible]anne, uerumetiam ab [illegible]ĳs Apo
[illegible]s. Hæc opinio plurimum diſcrepat ab [illegible] nunc ſequ[illegible]
[illegible]. Conſideret lector.

INCIPIT PRAEFATIO SECVNDI LIBRI

IN primo quidem libro qui ante hunc eſt arguentes falſi no/
minis agnitionem, oſtendimus tibi dilectiſſime, omne ab hĳs
qui ſunt à Valentino per multos & cõtrarios modos adinuen/
tum eſſe falſiloquium, & ſententias expoſuimus eorum, qui
priores extiterunt, diſcrepantes eos ſibimetipſis oſtendentes, multo autem
prius ipſi ueritati. Et Marci quoq; magi ſententiã, cum ſit ex hĳs, cum ope/
ribus eius omni diligẽtia expoſuimus, & quanta ex ſcripturis eligentes, ad/
aptare conantur fictioni ſuæ, diligenter retulimus, ĳdem quonãmodo per
numeros & per uigintiquatuor elementa alphabetæ ueritatẽ affirmare co/
διεξιέναι nantur & audent, minutatim perexiuimus. Et quemadmodum conditio/
nem ſecundum imaginem inuiſibilis apud eos pleromatis factam dicunt,
& quanta de Demiurgo ſentiunt ac docent renunciauimus, & progenitoris
ipſorum doctrinã Simonis Magi Samaritani & omnium eorum qui ſuc/
ceſſerunt ei manifeſtauimus. Diximus quoq; multitudinẽ eorum qui ſunt
ab eo gnoſtici, & differentias ipſorum, & doctrinas & ſucceſſiones adnota
uimus, quæq; ab eis hæreſes inſtitutæ ſunt, omnes expoſuimus, Et quoniã
omnes à Simone hæretici initia ſumẽtes, impia & inreligioſa dogmata in/
duxerũt in hanc uitam oſtendimus, & redemptionem ipſorũ, & quomodo
initiant eos qui perficiuntur, & factiones eorum & myſteria manifeſtaui/
mus: & quia unus deus conditor, & quia non poſtremitatis fructus, & quia
neq; ſuper illũ, neq; poſt eum eſt aliquid. In hoc aũt libro inſtruemus, quæ
nobis apta ſunt, & quæ permittit tempus, & euertemus per magna capitu/
la omnem ipſorum regulam, quapropter quod ſit detectio & euerſio ſen/
tentiæ ipſorum, operis huius cõſcriptionem ita titulauimus. Oportet enim
abſconditas ipſorum coniugationes per manifeſtarum coniugationum in/
dicium & euerſionem Bythum diſſoluere, & quoniam neq; fuerit aliquan/
do, neq; ſit accipere oſtenſionem.

OSTENSIO QVOD

NEQVE EXTRA PLEROMA SIT VNIVERSORVM DEVS;
neq; extra plenitudinem eius eſſe aliquid, neq; quidem duos eſſe deos
immenſo interuallo ab inuicem diſtantes, neq; uirtutem ali/
quam mundi fabricatricem, immenſum ſeparatam
à patre ignorante eum. Cap. I

BENE igitur habet à primo & proximo capitulo
inchoare nos à Demiurgo deo qui fecit cœlũ &
terrã & omnia quæ in eis ſunt, quem ij blaſphe/
mantes extremitatis fructum dicunt: & oſtende
re, quod neq; ſuper eũ, neq; poſt eũ eſt aliquid
neq; ab aliquo motus, ſed ſua ſententia & libere
fecit omnia, cum ſit ſolus deus & ſolus dominus,
& ſolus conditor, & ſolus pater, & ſolus cõtinens
omnia, & omnibus ut ſint, ipſe præſtans. Quem
admodum enim poterit ſuper hunc alia plenitudo, aut initiũ, aut poteſtas,
aut alius deus eſſe: cum oporteat deum horũ omnium pleroma in immen
ſo omnia circumcontinere, & circũcontineri à nemine. Si aũt extra illum ali/
quid, iam non omnium eſt pleroma, neq; continet omnia. Deerit enim ple/
romati aut ei qui ſit ſuper omnia deo, hoc quod extra eũ dicitur. Quod au/
tem deeſt & delibatum eſt ab aliquo, nõ eſt omniũ pleroma. & terminum
autem & medietatẽ & finem habebit, ad eos qui ſunt extra eum. Si autem
finis eſt in ea quæ ſunt deorſum, initium eſt ad ea quæ ſunt ſurſum. Simili/
ter autẽ & ex reliquis partibus neceſſitas eſt omnis id ipſum experiri, & ab
eis qui foris ſunt cõtineri, & determinari, & includi. Is enim qui eſt deorſum
finis neceſſario omni modo circumſcribit & circundat eum qui* firmatur in alʃ, finiatur
eum. Et iterum ſecundũ eos, pater omniũ, quẽ uidelicet & *proonta & pro/ προὸν, id eſt
archen uocãt cũ pleromate ipſorũ. Et Marcionis bonus deus in aliquo con qui prius fuit
ditus & recluſus & à foris circũdatus ab altera principalitate quã neceſſe eſt
maiorẽ eſſe, quoniã id quod cõtinet, eo quod continetur maius eſt, quod aũt
maius eſt, id & firmius eſt & magis dominus, & quod maius eſt & firmius,
& magis dominus, hoc erit deus. Cum enim ſit ſecundũ eos & aliud quid,
quod quidẽ extra pleroma eſſe dicunt, id quod eſt ſuperiorẽ erraticã uirtu/
tem deſcendiſſe opinantur, neceſſe eſt omni modo & cõtinere id quod ex/
tra eſt, cõtineri aũt pleroma, alioquin nõ erit extra pleroma. Si enim extra
pleroma eſt aliquid, intra hoc ipſum quod extra pleroma dicunt, erit plero
ma, & cõtinebitur pleroma ab eo quod eſt extra. Cum pleromate aũt ſub/
audiatur & primus deus, aut rurſus in immẽſum diſtare & ſeparata eſſe ab

inuicem,id eſt & pleroma,& quod eſt extra illud,Si autē hæc dixerint, ter/
tium quid erit,quod in immenſum ſeparat pleroma, & hoc quod eſt extra
ab,aqua illud,& hoc tertium circum definit & continebitur*aquæ, & erit maius ter/
tium hoc pleromate & eo quod extra illud, ſicut in ſuo ſinu cōtinēs utraq;
& in infinitum de hijs quæ continentur,& de hijs quæ continent incidet ſer
mo.Si aūt tertium hoc initiū habebit in ſuperiora,& finem in inferiora,om
nino neceſſitas eſt & à laterib. definiri illud, uel inchoās,uel definēs ad alia
quædā,& illa rurſus & alia quæ ſunt ſurſum & quæ deorſum, ad alia quæ/
dam habebūt initia,& hoc uſq; in infinitum, ut nunquam ſtet eorum cogi/
tatio in uno deo,ſed per occaſionem pluſquā eſt quærendi,in id quod non
ſit excidat, & abſiſtat à uero deo . Similiter autem hæc & aduerſus eos qui
ſunt à Marcione aptata ſunt.Continebantur enim & circumfiniebantur &
duo dei,ab immenſo interuallo,quod ſeparat eos ab inuicem.Si aūt id ex/
cogitandi eſt neceſſitas,ſecundū omnem partem multos deos immenſa ſe/
paratione diſtantes,ab inuicem quidem inchoantes,ad inuicem aūt finien/
tes,& illa ratione, qua nituntur docere ſuper fabricatorem cœli & terræ eſſe
aliquod pleroma aut deum,eadem ratione utens quiſq; adſtruet ſuper ple
roma,alterū eſſe pleroma, & ſuper illud rurſus aliud , & ſuper Bythū aliud
pelagus dei , Et à lateribus autem ſimiliter eadem eſſe, & ſic in immenſum
excitante ſententia & ſemper neceſſitas erit excogitare altera pleromata,&
alteros Bythos,& nunq; aliquantos conſiſtere,ſemper quærētes alios præ/
ter dictos.Erit autē incertum utrum nam hæc ſint deorſum quæ ſunt ſe/
cundū nos,an hæc ipſa ſuperiora ſint,& quæ dicuntur ab eis ſurſum,utrum
nam ſurſum aut deorſum ſint:& nullus ſtatus,neq; firmitas continebit ſen/
ſum noſtrū, ſed in immenſos mundos & indeterminatos deos excedere ne
ceſſitas erit.Et cum hæc ſic ſe habeant , unuſquiſq; deus ſuis contentus erit,
& non curioſe aget de alienis:ſi quo minus,iniuſtus erit & auarus & ceſſans
eſſe quod deus eſt.& unaquæq; conditio ſuum fabricatorē glorificabit, &
ipſo ſufficiens erit,& alterum non cognoſcet: ſi quo minus,apoſtata iuſtiſſi
me ab omnibus iudicatus,digniſſimā concipiet pœnam.Oportet enim aut
unum eſſe qui omnia continet, & in ſuis fecit unumquodq; eorum quæ fa/
cta ſunt,quemadmodū ipſe uoluit:aut multos rurſus & indeterminatos fa/
ctores & deos,ab inuicem quidē incipientes,ad inuicem aūt definentes per
omnem partem : & alios omnes à foris ab alterutro quodāmodo reconti/
neri, & uel incluſos & manentes in ſuis unumquenq; eorū confiteri neceſſi
tas erit,neminem aūt horum omniū eſſe deum. Deerit eñ unicuiq; eorum
partem minimam habēti, ad comparationem omnium reliquorum,& ſol/
uetur omnipotentis appellatio,& neceſſitas erit in impietatem cadere talem
ſenſum . Qui autē ab angelis mundum dicunt fabricatum,uel ab alio quo/
dam mūdi fabricatore,præter ſententiā eius qui ſuper omnia pater eſt,pri/

mo qui/

mo quidem ex hoc ipſo peccant, præter uoluntatem primi dei, talem & tan tam conditionẽ angelos feciſſe dicentes: quaſi efficaciores ſint angeli quàm deus, aut rurſus quaſi ille negligens ſit, aut minor exiſtens aut nullam curam habens eorum, quæ in proprijs ipſius fiant, utrumnam male an bene fiant, ut illud quidem diſſipet & prohibeat, alterum autem laudet & gaudeat: hoc autem ne homini quidem ſolerti applicet quis, quãto magis deo? Poſt deinde dicant nobis, Vtrumnam in hijs quæ ab illo continentur, & in proprijs eius fabricata ſunt hæc, an in alienis & extra eũ poſitis. Sed ſi quidem dicant extra eum, ſimiliter omnia prædicta inconuenientia occurrent eis, & includetur primus deus ab eo qui extra eum eſt, in quo & deſinere eum neceſſe erit.

Neq; iterum in hijs quæ continentur à patre, alium quendam fabricaſſe hunc mundũ, neq; patrem per alia adminicula eam quæ ſecundum nos eſt feciſſe conditionem, ſed tantum per uerbum ſuum, eſſe autem conditorem eum, qui eſt ſuper omnia deus, & ipſum patrẽ eſſe domini noſtri Ieſu Chriſti. Cap. II

SI autem ualde uanum erit præter ſententiam eius in eius proprijs ab angelis & ipſis qui ſunt poteſtatis eius, aut ab alio quodam dicere fabricatum eſſe mundũ, aut quaſi nõ omnia reſpiciat ipſe quæ ſint in ſuis, aut non ſciat quæ ab angelis futura ſunt. Si autem non præter uoluntatem eius, ſed uolente & ſciente, quemadmodum quidam opinantur, nõ angeli uel mundi fabricator cauſæ erant fabricationis iſtius, ſed uolũtas dei. Si enim mundi fabricator eſt, angelos ipſe fecit, aut etiam cauſa creationis eorũ ipſe fuit: & mundum ipſe uidebitur feciſſe, qui cauſas fabricationis eius præparauit: licet per longam ſucceſſionem deorſum angelos dicant factos, uel mũdi fabricatores à primo patre, quemadmodũ Baſilides ait, nihilominus id quod eſt cauſa eorum quæ facta ſunt, in illum qui prolator fuit talis ſucceſſionis recurret: quemadmodum in regem correctio belli refertur, qui præparauit ea quæ ſunt cauſa uictoriæ, & cõditio huius ciuitatis, aut huius operis, in eũ qui præparauit cauſas ad perfectionẽ eorũ quæ deorſum facta ſunt. Quapropter nõ iam ſecurim dicimus incidere ligna, uel ſerram ſecare, ſed hominem concidere & ſecare rectiſſime quis dicat eum, qui ipſam ſecurim & ſerram ad hoc fecit, & multo prius armamẽta omnia, per quę fabricata ſunt ſecuris & ſerra. Sic igitur iuſte ſecundum illorum rationem pater omnium dicetur fabricator huius mundi, & non angeli, neq; alius quis mundi fabricator, præter illum qui fuit prolator, & prius cauſa factionis huiuſmodi præparationis exiſtens. Sit fortaſſe hic ſermo ſuaſorius ſiue ſeductorius apud eos qui ignorant deũ, & hominibus qui aſſimilant eum in operibus, & hijs qui nõ poſſunt ſtatim aliquid ex parato fabricare, ſed indigentibus multis

alš, ſi autem illius

organis ad eorum fabricationem: nõ autem uerifimilis in totum apud eos, qui ſciunt, quoniam nullius indigens omnium deus, uerbo condidit omnia & fecit, neq; angelis indigens adiutoribus ad ea quæ fiunt, neq; uirtute aliqua ualde inferiori ab illo, & ignorante patre, Neq; aliqua labe, neq; ignorãtia, ut is qui inciperet eum cognoſcere homo fieret: ſed ipſe in ſemetipſo, ſecundum id quod eſt inenarrabile & inexcogitabile nobis omnia prædeſtinans fecit quemadmodum uoluit, omnibus conſonantiam & ordinem ſuum & initium creationis donans. Spiritalibus quidem ſpiritalem & inuiſibilem, & ſupercœleſtibus cœleſtem, & angelis angelicam, & animalibus animalem, & natantibus aquatilem, & terrigenis terrigenam, omnibus aptam æqualitatis ſubſtantiam: omnia autem quæ facta ſunt, infatigabili uerbo fecit. Proprium eſt enim hoc dei ſupereminentiæ, non indigere alijs organis ad conditionem eorũ quæ fiunt, & idoneus eſt & ſufficiens ad formationem omnium proprium eius uerbum, quemadmodum & Ioannes domini diſcipulus ait de eo. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil, In omnibus autem eſt & hic qui eſt ſecundum nos mundus. Et hic ergo à uerbo eius factus eſt, ſicut ſcriptura geneſeos dicit, omnia quæ ſunt, ſecundum nos feciſſe deum per uerbum ſuum. Similiter autem & Dauid exequitur. Quoniam ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. Cui igitur magis credemus de mũdi fabricatione, hijs ne qui prædicti ſunt, hæreticis, ſic fatua & inconſtantia garrientibus, an diſcipulis domini, & fideli famulo dei Moyſi & prophetæ? qui primo geneſim mundi narrauit, dicens. In principio fecit deus cœlum & terram, & deinceps reliqua omnia, ſed non dij, neq; angeli.

Quoniam inuiſibilis quidem eſt pater, ſed non incognitus, neq; ignorare eum quidem poterant angeli, licet plurimum deorſum deiecti eſſent ab eo. Cap. III

QVoniam autem hic deus eſt pater domini noſtri Ieſu Chriſti, & de hoc Paulus apoſtolus dixit, Vnus deus pater qui eſt ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nobis, Iam quidem oſtendimus unum eſſe deum: ex ipſis autem apoſtolis, & ex domini ſermonibus adhuc oſtendemus. Quale enim eſt, prophetarum & domini & apoſtolorum relinquentes noſ uoces, attendere hijs nihil ſanè dicentibus? Inſtabilis igitur qui eſt ſecundum eos Bythus, & id quod eſt huius pleroma, & Marcionis deus. Siquidem, quemadmodum dicunt, extra ſe habet ſubiacens aliquid, quod uacuum & umbram uocant, & uacuum hoc maius pleromate ipſorum oſtenditur inſtabile. Eſt autem & hoc dicere, infra ſe omnia continente eo ab altero quodam fabricatam eſſe cõditionem: oportet enim illos neceſſarie uacuum aliquid & informe confiteri, in quo fabricatum eſt hoc, quod eſt uniuerſum, infra ſpiritale pleroma, & informe hoc, utrum ſciente & propatore,

quæ in

quæ in eo futura erant ex ſtudio ſic reliquiſſe, an ignorante. Et ſi quidẽ ignorante, iam non omnium erit præſcius deus. Sed nec quidem cauſam reddere habebunt, propter quam rem locum hunc temporibus tantis otioſum ſic reliquit. Si autem præſcius eſt & mente contemplatus eſt eam cõditionem, quæ in eo loco futura eſſet, ipſe fecit eam, qui & præformauit eam in ſemet ipſo. Quieſcant igitur dicere, ab alio factum eſſe mundum: ſimul enim ac mente cepit deus, & factum eſt hoc, quod mente cõceperat. Nec enim poſſibile erat alium quidẽ mente concipere, alium uero facere quæ ab illo mente concepta fuerant. Sed aut æternum mundum mente concepit ſecundum eos hæreticos deus, aut temporalem, quę utraq; incredibilia. Sed ſi quidem æternum eum mente concepit, & ſpiritalem & uiſibilem, talis & factus fuiſſet. Si autem talis qualis eſt, & ipſe fecit eum talem, qui talem quidẽ mente conceperat, aut in præſentia patris uoluit eſſe eum ſecundum mentis conceptionem talem, & compoſitum & mutabilem & tranſeuntem. Cum autem ſit talis, qualem pater deformauerat apud ſemetipſum, dignum eſſe patris fabricatione. Quod autem à patre uniuerſorum mente conceptum eſt, & præformatum, ſic quemadmodum & factum eſt, labis eſſe dicere fructum & ignorantiæ prolationem, magnæ blaſphemiæ eſt. Erit enim ſecundum illos, pater omnium ſecundum ſuam mentis conceptionem in pectore ſuo, labis emiſſionis & ignorãtiæ fructus generans: quæ enim mente conceperat, hæc facta ſunt.

Quoniam ſubbilis eſt pleroma Valentini diſcipulorum. Cap. IIII

Videtur reddidiſſe Græcã uocem ὑπό-χολος

CAuſa igitur quærenda eſt huiuſmodi diſpoſitionis dei, ſed non fabricatio mundi altero aſcribenda: & ante præparata omnia dicenda ſunt à deo ut fierent, quemadmodum & facta ſunt. Sed non umbra & uacuitas quæretur, utrum ab omnium patre & prolatore, ſecundũ eos & ipſum prolatum, & eſt æqualis honore & cognatum reliquis æonibus, forte autem & antiquius ipſis. Si autem ab eodem emiſſum eſt, ſimile eſt ei qui emiſit, & hijs cum quibus emiſſum eſt. Neceſſitas ergo erit omni modo & Bythum ipſorum cum Sige uacuo ſimilem eſſe, hoc eſt uacuum eſſe: & reliquos æonas, cum ſint uacui fratres, uacuam & ſubſtantiam habere. Si autem nõ eſt emiſſum, à ſe natum eſt, & à ſe generatum eſt, & æquiparans in tempore ei qui eſt ſecundum eos Bytho omnium patri: & ſic eiuſdem naturæ & eiuſdem honoris erit uacuum ei, qui eſt ſecundum eos, omnium patri. Oportet enim illum emiſſum eſſe ab aliquo, aut à ſe generatũ, & à ſe natum eſſe. Sed ſi quidem emiſſum eſt uacuum, uacuus & prolator eſt Valentinus, uacui & ſectatores eius. Si autem non prolatum eſt, ſed à ſe generatum eſt, & ſimile eſt & fraternum & eiuſdem honoris id quod eſt uacuum ei patri qui prædictus eſt à Valentino: antiquius autem & multo ante exiſtens

Vterq; fuit imitator Valentini

& honorificentius reliquis æonibus ipſius Ptolemæi & Heracleonis,& reli quis omnibus qui eadem opinantur. Si autem & aporiati in hijs confitean tur continere omnia patrē omnium, & extra pleroma eſſe nihil. Nam ne ceſſitas eſt omni modo definire eum & circumſcribi ab aliquo maiore,& id quod extra & quod intus, dicere eos ſecundum agnitionem & ignorātiam ſed non ſecundum localem ſententiam. In pleromate autem uel in hijs quæ cōtinentur à patre facta à Demiurgo aut ab angelis quæcunq; & facta ſci mus,contineri ab inenarrabili magnitudine,uelut in circulo centrum,aut ue lut in tunica maculam: Primo quidem qualis Bythus erit ſubſiſtens in ſinu ſuo maculam fieri,& permittens in ſuis alterum quendam condere uel pro ferre,præter ſuam mentem, quód quidem imbecillitatem uniuerſo plero mati afferre inciperet,cum poſſet ab initio abcidere labem,& eas quæ ab eo initium acceperunt emiſſiones,neq; ignorantia,neq; in paſſione,neq; in la be cōſtitutionem creationis permittere accipere. Qui enim poſtea emenda labet & uelut maculām emendat labem, multo prius poterat obſeruare ne quidem initio in ſuis fieri talem maculā. Vel ſi initio quidem conceſſit,quo niam aliter fieri non poterāt,quæ facta ſunt, oportet & ſemper ſic fieri illa, Quæ enim initio non poſſunt emendationē perficere,quemadmodū hanc poſtea percipient,aut quemadmodū homines aduocari,aut quem factum dicunt cauſæ ex quibus facti ſunt homines uel ipſe Demiurgus uel angeli in labe dicantur eſſe:& ſi ideo quod benignus ſit in nouiſſimis temporibus miſertus eſt hominum,& perfectum eis dat,illorum primo miſereri debuit qui fuerunt hominis factores, & dare eis perfectum. Sic utiq; & homines miſerationem percepiſſent,de perfecto perfecti facti. Si enim operis ipſo rum miſertus eſt,multo prius illorum miſereri debuit, & non ſinere in tan tum cæcitatis uenire eos. Soluetur autem eorum & ille qui eſt de umbra & uacuo ſermo, in quibus eam quæ eſt ſecundum nos factam dicunt cōditio nem, ſi in hijs quæ continentur à patre facta ſunt hæc: ſi enim paternum il lorū lumen tale opinantur, ut omnia adimplere poſſit quæ intra eum ſunt, & omnia illuminare,quemadmodum uacuum & umbra in hijs quæ à ple romate & à paterno lumine continentur poterat eſſe. Oportet enim eos & locum oſtendere intra propatorem aut intra pleroma nō illuminatum nec retentum ab aliquo, in quo aut angeli aut Demiurgus fecit quæcunq; uo luit. Nec enim modicus locus eſt,in quo tanta & talis conditio facta eſt. Ne ceſſitas erit itaq; uniuerſa intra pleroma,aut intra patrem ipſorum localiter uacuum aliquid & informe & tenebroſum fieri eos, in quo fabricata ſunt quæ fabricata ſunt: incuſationem quoq; recipiet paternum ipſorum lumen, quaſi non poſſit ea quæ intra ipſum ſunt illuminare & implere. Adhuc au tem labis fructū dicentes ea,& erroris operam,labem & errorem adducent intra pleroma & in ſinum patris.

Oſtenſio

Oſtenſio non eſſe eam quæ eſt ſecundum nos creatu-
ram, imaginem pleromatis eorum neq; Demiurgum
unguenti. Cap. V

ADuerſus eos igitur qui dicunt extra pleroma uel ſub bono deo hunc mundum factum, ea quæ pauloante dicta ſunt à nobis apta ſunt, & concludentur tales cū patre ſuo ab eo qui extra, in quo etiā & deſinere eos neceſſe eſt. Aduerſus eos autem qui dicunt in hijs quæ continentur à patre, ab alijs quibuſdam factum hunc mundum, omnia quæ nunc dicta ſunt ab ſurda & incōuenientia occurrent, & cogentur aut omnia lucida & plena & operoſa ea quæ ſunt intra patrem confiteri, aut paternum lumen accuſare, quaſi qui non poſſit omnia luminare: aut ſicut pars, ſic & uniuerſum pleroma ipſorum uacuum & indiſpoſitum & tenebroſum confitendum. Et reliqua omnia quæcunq; ſunt conditionis accuſant, quaſi tēporalia ſint, & æterna choica, aut inaccuſabilia eſſe oportet, cū ſint intra pleroma & in ſinu patris: aut etiam in uniuerſum pleroma ſimiliter uenient incuſationes, & cauſa ignorātiæ inuenietur, Chriſtus eorum. Sic enim dicunt eum formaſſe ſecundum ſubſtātiam, matrem ipſorum foras proiecit extra pleroma, id eſt ſeparauit ab agnitione. Ipſe igitur in ea ignorantiā fecit, qui ſeparauit eam ab agnitione. Quomodo igitur idem ipſe reliquis quidem æonibus ijs qui eo anteriores erāt præſtare agnitionem poterat, matri autem eius cauſa eſſe ignorantiæ: extra agnitionem enim fecit eam, extra pleroma eam projciens. Adhuc quoq; ſi ſecundum agnitionem & ignorantiam, intra pleroma & extra pleroma dicent, ſicut quidam ex ipſis dicūt, quoniam qui ignorantiæ eſt intra id eſt quod agnoſcit ſaluatorem, quē omnia eſſe dicunt in ignorantia fuiſſe conſentire eos neceſſe eſt. Dicunt enim eum cū foras extra pleroma ueniſſet formaſſe matrem ipſorum: ſic igitur id quod eſt extra ignorantiam dicunt uniuerſorum: exijt autem ſaluator ad formationem matris ipſorum, extra agnitionem uniuerſorum factus eſt, hoc eſt in ignorantia. Quomodo igitur illi agnitionem præſtare poterat, cum & ipſe extra agnitionem eſſet: & nos enim extra agnitionem cum ſimus ipſorum, extra pleroma eſſe dicunt. Et iterum. Si igitur ſaluator exiuit extra pleroma ad inueſtigationem perditæ ouis, pleroma autem eſt agnitio, extra agnitionem factus eſt, quod eſt ignorantia. Aut eñ localiter quod eſt extra pleroma con ſentire eos neceſſe eſt, & omnia quæ prædicta ſunt contraria occurrent eis, Vel ſi ſecundum agnitionem dicunt, quod eſt intus, & ignorantiam quod eſt extra, ſaluator illorū & multo ante Chriſtus ignorantia facti erunt extra pleroma, egreſſi ad formationem matris ipſorum, quod eſt extra agnitionem. Hæc autem aduerſus omnes qui quolibet modo uel ab angelis, uel ab alio quodam præter uerbum dei mundum factum eſſe dicunt, ſimiliter adaptabuntur. Quam enim incuſationem faciunt de Demiurgo & de hijs

quæ facta ſunt materialia & temporalia, recurreret in patrem. Si quidem quéadmodũ in uentre pleromatis facta ſunt, quæ inciperent mox demum diſſolui ſecundum conceſſionem & ad placitum patris. Iam igitur nõ eſt fabricator cauſa huius operationis, ualde bene putans ſemetipſum fabricare, ſed qui in ſuis concedit & probat labis prolationis & erroris opera fieri, & in æternis temporalia, & in incorruptibilibus corruptibilia, & in hijs quæ ueritatis ſunt, ea quæ ſunt erroris. Si autem non concedente neq; approbante patre uniuerſorum facta ſunt hæc, potẽtior & fortior & dominatior is qui fecit in hijs quæ propria illius ſunt, quæcunq; ille non conceſſit. Si aũt non approbans conceſſit pater ipſorum, quemadmodum quidam dicũt, aut potens prohibere conceſſit per neceſſitatem quandam, aut nõ potens. Sed ſi quidem non poterat, inualidus & infirmus eſt. Si autem potens, ſeductor & hypocrita & neceſſitatis ſeruus, non conſentiens quidem, concedens autem quaſi conſentiens, & initio concedens ſiſtere errorem & creſcere illum conatur, quando iam multi male perierunt per labem. Non decet aũt eum qui ſuper omnia ſit deus, cum ſit liber & ſuæ poteſtatis, neceſſitati ſeruiſſe dicere, ut ſit aliquid ſecundũ conceſſionem præter ſententiã eius. Alioquin neceſſitatem maiorem & dominationem facient, quàm deum, quando id quod magis poteſt antiquius ſit omnibus. Et ſtatim in principio cauſas abcidere neceſſitatis debuit, & non cõcludere ſemetipſum ad habendam neceſſitatem, concedendo aliquid præterquam deceat eum. Multo enim melius & cõſequentius & magis deificum erat, ut in principio initium excederet huiuſmodi neceſſitatis, quàm poſtea quaſi de pœnitentia conaretur tantum fructificationem neceſſitatis eradicare. Et ſi neceſſitati ſeruiens erit mater uniuerſorum, & ſub fatum cadet modeſte ferens in hijs quæ fiunt, præter neceſſitatem autem & fatum nihil agere poſſit, Similiter atq; Homericus Iupiter qui per neceſſitatem dicit. Et ego enim tibi dedi uelut uolens nolente animo. Secundum igitur hanc rationem neceſſitatis & fati inuenietur ſeruus Bythus ipſorum. Quomodo aũt & ignorabant uel angeli aut mundi fabricator primum deum, quando in eis proprijs eſſent & creaturæ exiſterent eius & continentur ab ipſo. Inuiſibilis quidem poterat eis eſſe propter eminentiam, ignotus autem nequaquam, propter prouidentiã. Etenim licet ualde per deſcenſionem multum ſeparati eſſent ab eo, quoquo modo aũt, ſed tamen dominio in omnes extenſo, oportuit cognoſcere dominantem ipſorũ, & hoc ipſum ſcire, quoniã qui creauit eos eſt dominus omniũ, Inuiſibile enim eius cum ſit potens magnam mentis intuitionem & ſenſibilitatem omnibus præſtat potentiſſimæ & omnipotentis eminentiæ. Vnde etiam ſi nemo cognoſcit patrẽ niſi filius, neq; filium niſi pater, & quibus filius reuelauerit, tamen hoc ipſum omnia cognoſcunt, quando ratio mentibus infixa moueat ea & reuelet eis, quoniam eſt unus deus omnium dominus, &

Iliados, Α καὶ γάρ ἐγώ σοι δῶκα ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ

nus, & propter hoc altiſſimi & omnipotentis appellationi omnia ſubiecta ſunt, & huius inuocatione etiam ante aduentum domini noſtri ſaluabantur homines & à ſpiritibus nequiſſimis & à dæmonijs uniuerſis, & ab uniuerſa apoſtaſia. Non quaſi uidiſſent eum terreni ſpiritus aut dæmones, ſed cum ſcirent quoniam eſt ſuper omnia deus, cuius & inuocationem tremebant & tremit uniuerſa creatura & principatus & potentia, & omnis ſubiecta uirtus. Aut nunquid hi qui ſub Romanorũ imperio ſunt quamuis nunquam uiderint imperatorem, ſed ualde & per terram & per mare ſeparati ab eo, cognoſcent propter dominium eum, qui maximã poteſtatem habet principatus? Qui autem ſuper nos erant angeli, uel ille quem mundi fabricatorem dicunt non cognoſcent omnipotentem? quando iam & muta animalia tremant &*credant tali inuocationi, & utiq; non uiderũt eum, tamen domini noſtri nomini ſubiecta ſunt omnia, ſic & unus qui omnia fecit & condidit uocabulo, cum alter non ſit quam ipſe qui mundum fecit. Et propter hoc Iudæi uſq; nunc hac ipſa aduocatione dæmonas effugant, quando omnia timeãt inuocationem eius qui fecit ea. Si itaq; mutis animalibus irrationabiliores uoluerint angelos eſſe, inuenient quoniam oportebat, licet non uidiſſent hij eum qui ſuper omnia deus eſt, uti cognoſcerent potentatum & dominium eius. Ridiculum enim uere adparebit, ſi ſe quidem qui ſub per terrã ſunt cognoſcere dicunt, cum qui ſuper omnia eſt deus, quem nunquam uiderunt: ei autem qui eos fecit & uniuerſum mundum ſecundũ eos non permittant, cum ſit in ſummis & ſuper cœlos, cognoſcere ea quæ ipſi quum ſint in humilibus ſciunt: niſi ſi forte ſub terra in tartaro eſſe Bythum ſuum dicunt, Quapropter & primos ſe cognouiſſe eum quàm hij qui in altitudine habitant angeli, in tantam amentiã uenientes, uti dementem pronuncient mundi fabricatorẽ: quorum quidem uere eſt miſereri, cum in tanta dementia dicant neq; matrem agnouiſſe eum neq; ſemen eius, neq; pleroma æonum, neq; propatorem, neq; quid eſſent quæ fabricauit. *al. cedant

Quomodo immenſus accidit de imaginibus eorum ſermo. Cap. VI

ESſe autem imagines eorum quæ intra pleroma ſunt, latenter ſaluatore operato ſic fieri in honorẽ eorum qui ſurſum ſunt, ignoranteq; Demiurgo uniuerſa ſaluatorem dicunt honoraſſe pleroma in conditione per matrem, ſimilitudines & imagines eorũ quæ ſurſum ſunt emittentẽ. Sed quoniam quidem impoſſibile erat extra pleroma eſſe aliquid, in quo imagines dicunt factas eſſe eorũ, qui ſunt intra pleroma, ab alio quodam præter primum deum fabricari hunc mundum oſtendimus. Si autẽ ſuaue eſt undiq; euertere eos, & mẽdaces arguere, dicemus aduerſus eos, quoniã ſi in honorem eorũ quæ ſurſum ſunt, facta ſunt hæc ſecundũ illorũ imaginem à ſaluatore ſemper ea oportet perſeuerare, uti & ſemper ſint in honore quæ ſunt inhonorata. Si autem tranſeunt, quæ utilitas huius breuiſſimi temporis

honoris

honoris,qui aliquando quidem non fuit, rurſus autem non erit? Vanæ igitur gloriæ appetitor magis erit ſaluator,quàm honorans quæ ſunt ſurſum arguitur à nobis. Quis enim honor eſt æternorũ eorum quæ ſemper ſunt, ea quæ ſunt temporalia, eorum quæ ſtant,ea quæ prætereũt,incorruptibilium corruptibilia? Quandoquidem & apud homines qui ſunt temporales nulla gratia eſt eius honoris qui celeriter præterijt, ſed eius qui plurimum quantum poteſt perſeuerat. Quæ autem ſtatim ut facta ſunt exterminantur,in contumeliam magis eorum qui putantur honorari, facta eſſe iuſte dicentur,& contumelioſe tractari id quod eſt æternum, corrupta eius & ſoluta imagine. Quid autẽ non ploraſſet & aporiata eſſet mater ipſorum non habuiſſe ſaluator per quæ honoraret plenitudinem extremæ confuſionis, non habentis propriam ſubſtantiam, per quam honoret propatorem. O uanæ gloriæ honor,qui ſtatim præterit & iam non apparet,Erit aliquis æon in quo in totum talis honor fuiſſe non reputabitur, & inhonorata erunt tunc quæ ſunt ſurſum,aut aliam iterum neceſſe erit matrem emittere plorantem & aporiatã in honorem pleromatis. O indiſſimilis ſimul autem & blaſphemæ imaginis,imaginem mihi dicitis emiſſam à mundi fabricatore unigeniti,quem & Nun uultis eſſe patris uniuerſorum,& imaginem hanc ignorare quidem ſemetipſam,ignorare autem & conditionem, ignorare autem & matrem,& omne quodcunq; eſt ipſorum quæ ſunt,& eorum quæ ab eo facta ſunt,& non erubeſcitis aduerſus uos ipſos ignorantiam inducentes uſq; ad ipſum Monogenen. Si enim ſecundum ſimilitudinem eorũ quæ ſunt ſurſum,à ſaluatore facta ſunt hæc,ignorante eo qui ſecundum ſimilitudinem factus eſt, neceſſe eſt & circa eum & ſecundum eum ad cuius ſimilitudinem factus eſt is qui ignorat huiuſmodi ignorantiam non exiiterit ſpiritualiter. Non enim poſſibile eſt cum ſint utriq; ſpiritualiter emiſſi,neq; plaſmati, neq; compoſiti, in quibuſdam quidem ſimilitudinem ſeruaſſe, in quibuſdam uero deprauaſſe imaginem ſimilitudinis, quæ in hoc ſit emiſſa,ut ſit ſecundum ſimilitudinem eius,quæ ſurſum eſt emiſſio:quod ſi non eſt ſimilis, ſaluatoris erit incuſatio,qui diſſimilem emiſit imaginem, quaſi reprobabilis artifex. Nec enim dicere poſſunt,quaſi non haberet poteſtatem emiſſionis ſaluator,quem omnia eſſe dicunt. Si igitur diſſimilis eſt imago,malus eſt artifex,eſt culpa ſaluatoris ſecundum eos. Si autem ſimilis eſt,eadem ignorantia inuenietur circa Nun propatoris ipſorum,hoc eſt, Monogenen: & ignorabit quidẽ ſemetipſum Nus patris, ignorauit autem & patrem,ignorauit autem & ea quæ ab eo facta ſunt. Si autem cognoſcit ille & eum qui ad ſimilitudinem eius factus eſt à ſaluatore, neceſſe eſt cognoſcere quæ ſunt ſimilia, & ſoluta eſt ipſorum, ſecundum ſuam regulam maxima blaſphemia. Et ſine hoc autem,quonã modo ea quæ ſunt creaturæ ſic uaria & multa & innumerabilia,eorũ æonum qui ſunt intra pleroma

xxx.imagines eſſe poſſunt, quorum & nomina quæ ſunt & ſecundū quod dicunt, in eo qui eſt ante hunc libro poſuimus? Et nō tantum uniuerſæ creaturæ uarietatem, ſed ne quidem partis alicuius aut cœleſtium, aut ſuperterreſtrium, aut aquatilium poterint adaptare pleromatis ipſorum paruitati. Quoniam enim pleroma ipſorum xxx. æones ſunt ipſi teſtantur, quoniam autem in una parte ipſorum quæ dicta ſunt non xxx. ſed multa milia ſpecierum eſſe adnumerant, eos oſtendere omnis quicunq; confitebitur. Quomodo igitur ea quæ tam multa ſunt conditionis, & cōtrarijs ſubſiſtentia, & repugnantia inuicē, & interficientia alia, imagines & ſimilitudines eſſe poſſunt xxx. æonum pleromati, ſi quidem unius naturæ, quemadmodum dicunt ex æquali & ſimili exiſtant, & nullam habeant differentiam. Oportebat autem ſi hæc illorum imagines ſunt, quemadmodum natura nequam homines dicunt quoſdam, & natura rurſus bonos, & æonum ipſorū oſtendere tales differentias, & quoſdā quidē ex ipſis natura bonos dicere emiſſos, quoſdam autem & natura malos, ut imaginis illorum adinuentio congruens eſſet æonibus. Adhuc autem quoniam in mundo altera quidē ſunt manſueta, altera uero fera, & quædam quidem innocentia, quædam aquatilia, quædam uolatilia, quædam cœleſtia, ſimiliter æonas oſtendere debēt tales habere affectiones, ſi quidem hæc illorum imagines ſunt. Et ignis aūt æternus, quē præparauit pater diabolo & angelis eius, cuius eorū qui ſunt ſurſum æones imago ſit, interpretari debent, & ipſe enim in conditione numeratur. Si autem excogitationis eius qui paſſus eſt æonis dicent imagines hæc eſſe, primum quidem impie agēt aduerſus matrem ſuam, malorum & corruptibilium imaginum initiatricem eſſe eam dicentes, Deinde autem ea quæ ſunt multa & diſſimilia, & contraria natura, quo iam modo unius & eiuſdem imaginis erunt? Et ſi pleromatis angelos multos eſſe dicent, & horum, illa quæ ſunt multa imagines eſſe, nec ſic conſtat ratio. Primo enim differentias pleromatis angelorum contrarias inuicem debent oſtendere, quemadmodum & ſubiacentes imagines contrariæ naturæ inuicem ſunt. Deinde aūt cum ſint multi & innumerabiles circa factorē angeli, quemadmodum omnes confitentur prophetæ, denamilia denum milium aſſiſtere ei, & multa milia milium miniſtrare ei, & ſecundum eos pleromatis angeli angelos factoris imagines habebunt, & manet cōditio integra in imagine pleromatis, iam non conſequentibus xxx. æonis in multiformem conditionis uarietatē. Adhuc etiam, ſi ſecundum ſimilitudinē hæc illorū facta ſunt, illa rurſus, ad quorum ſimilitudinem erant facta? Si enim mūdi fabricator non à ſemetipſo fecit hæc, ſed quēadmodū nullius momēti artifex, & quaſi primum diſcens puer de alienis archetypis trāſtulit Bythus ipſorum, unde habuit ſpeciem eius, quam primum emiſit diſpoſitionis? conſequens eſt igitur illum ab altero quodam qui ſuper eum eſt exemplū accepiſſe, & illum

rurſus ab altero. Et nihilo minus in immenſum excidet de imaginibus ſermo, quead modum & de his, ſi non fixerimus ſenſum in unum artificem, ut in unum deum, qui a ſemetipſo fecit ea quæ facta ſunt. Aut de hominibus quidem aliquis permittit a ſemetipſis utile aliquid ad uitā adinueniſſe Ei autē deo qui mundum conſummauit, non permittit a ſemetipſo feciſſe ſpeciem eorum quæ facta ſunt, & adinuentionem ornatæ diſpoſitionis. Vnde autem & hæ illorum imagines, cum ſint illis cōtrariæ, & in nullo poſſint eis communicare. Quæ cum ſint contraria, eorum quorum ſunt contraria eſſe quidem poſſunt exitioſa, imagines uero nullo modo, quemadmodum aqua igni, & rurſus lumen tenebris, & alia tanta nequaquam erunt inuicem imagines. Sic nec ea quæ ſunt corruptibilia & terrena, & compoſita, & prætereūtia, eorum quæ ſecundum eos ſunt ſpiritalium imagines erunt, niſi ſi & ipſa compoſita, & in circumſcriptione, & in figuratione confiteantur eſſe, & non iam ſpiritalia, & effuſa, & locupletia, & incomprehenſibilia. Neceſſe eſt enim ea in figuratione eſſe & circumſcriptione, ut ſint imagines ueræ, & abſolutum eſt ea non eſſe ſpiritalia. Si autem illa ſpiritalia, & effuſa, & incōprehenſibilia dicunt, quomodo poſſunt quæ ſunt in figura & circumſcriptione, imagines illorum eſſe quæ ſunt ſine figuratione & incōprehenſibilia. Si autem ſecundum figurationem, nec ſecundum formationem, ſed ſecundum numerum & ordinem emiſſionis imagines ea dicent eſſe, primo quidē nō ſunt imagines dicenda hæc & ſimilitudines eorum, qui ſurſum ſunt æonum. Quæ enim nec habitum, nec figuram illorum habent, quemadmodum imagines ſunt ipſorum? Poſt deinde & numeros, & emiſſiones ſuperiorum æonum eoſdem & ſimiles ad eos qui ſunt conditionis adaptent. Nunc autem xxx oſtendentes æones, & tantam multitudinem eorum quæ ſunt in conditione, imagines eorum quæ ſunt xxx dicentes, iuſte ut inſenſati arguentur à nobis.

Quomodo non eſt ueriſimile ea quæ ſunt hic umbram pleromatis eorum eſſe. Cap. VII

SI autem hæc illorum umbram dicent eſſe, quemadmodū quidam ipſorum audent dicere, aut ſecundū hoc imagines eſſe, neceſſe erit & corpora ipſos ea quæ ſunt ſurſum confiteri. Ea enim quæ ſurſum ſunt corpora umbram faciunt, non autem iam ſpiritalia, quandoquidem nulli obſcurare poſſunt. Si autem & demus illis, quod quidē eſt impoſſibile, eorum quæ ſunt ſpiritalia, & lucida umbram eſſe, in quam matrem ſuam deſcendiſſe dicunt tamen cum illa ſint æterna, & ea quæ ex ipſis efficitur umbra ſempiterna perſeuerat cum hijs quæ ſe adumbrant. Si autem hæc tranſeunt, & illa neceſſe eſt, quorum hæc ſunt umbræ, tranſire: illis autem perſeuerantibus, perſeuerant & umbræ ipſorum. Si autem non ſecundum id quod obumbretur dicentes eam umbram eſſe, ſed ſecundum id quod multo ab illis ſeparata

ſeparata ſunt, paterni luminis ipſorum puſillitatem & infirmitatem accuſa/bunt, quaſi non attingát uſque ad hæc, ſed deficiat adimplere id quod eſt uacuum, & diſſoluere umbram, & hoc quando nemo ſit impedimẽto: in ca liginem enim conuertetur ſecundum eos, & obcæcabitur paternum lumen eorum, & deficiet in hijs quæ ſunt uacuitatis locis, cum minime poſſit adim plere omnia. Non igitur iam dicant pleroma eſſe omnium Bythum ipſo/rum, qui id quod eſt uacuum & umbra, neque adimpleuit, neque illumina uit, ut iterum umbram & uacuum permittant: ſi quidem adimplet omnia paternum ipſorum lumen. Neq; igitur extra primum patrem, id eſt, qui ſu per omnia eſt deus, aut pleroma aliquid eſſe poteſt, in quod enthymeſin paſſi æonis deſcendiſſe dicunt, ut non * diffiniatur & circumſcriptura ab eo qui eſt extra, & contineatur ipſum pleroma, uel primus deus: neq; uacuum eſſe aut umbram capiet cum iam ante ſit pater, uti ne deficiat lumen eius & *definiatur in uacuum. Irrationale eſt autem & impium adinuenire locum, in quo ceſſat, & finem habet qui eſt ſecundum eos propator & proarche, & omniũ pater, & huius pleromatis: nec rurſus in patris ſinu alterum * quod/dam dicere tantam fabricaſſe conditionem fas eſt, uel conſentiente, uel non conſentiente, & propter prædictas cauſas. impium eſt enim ſimiliter & de/mens dicere tantam conditionem ab angelis aut ab emiſſione quadã igno rante uerum deum in hijs quæ ſunt ipſius fabricaſſe. neque infra pleroma ipſorum, cum ſit uniuerſum ſpiritale, ea quæ ſunt terrena & choica poſſibi/le facta eſſe: ſed ne quidem ſecundum illorum imaginem, cum dicitur pau/ci & ſimilis formationis & unum eſſe, poſſibile eſt, & quæ multæ conditio/nis, & contraria inuicem facta eſſe.

als, definiatur

als, definiatur

Videtur & aliâs uſurpaſſe definire iuxta quartam coniugationem, quód præteritum habeat defiui

als, quendam

Quàm falſa umbra, & uacua eorum oſtenditur. Cap. VIII

FAlſus autem apparuit, & qui eſt de umbra Cenomatis, id eſt, uacui ipſo rum ſermo, ſecundum omnia. Itaq; uacuum oſtenſum eſt figmentum eorum, & inconſtans doctrina, uacui autem & hij qui attendunt eis, uere in profundum perditionis deſcendentes. Quandoquidem eſt mundi fabrica/tor deus, conſtat & ipſis qui multis modis cõtradicunt ei & cõfitentur eum, fabricatorẽ eum uocantes, & angelum dicentes, ut non dicamus quoniam omnes clamãt ſcripturæ, & dominus hunc patrem qui eſt in cœlis docet, & non alium, quemadmodum oſtendemus procedente ſermone.

κένωμα

Oſtenſio, quoniam eſt, & ſubſiſtit mundi fabricator deus, non con/ſtat autem qui ſuper hunc adinuenitur pater. Cap. IX

NVnc autem ſufficit id quod eſt ab eis qui contraria nobis dicunt teſti/monia, hominibus ad hoc demum ſentientibus, ueteribus quidem & in primis à primoplaſti traditione hanc ſuadelam cuſtodientibus, & unum deum fabricatorem cœli & terræ hymnizãtibus. Reliquis autem poſt eos à prophetis dei huius rei commemorationem accipientibus, ethnicis uero ab

ipſa conditione diſcentibus. Ipſa enim conditio oſtendit eum, qui condidit eam, & ipſa factura ſuggerit eum qui eam fecit, & mundus manifeſtat eum qui ſe diſpoſuit. Eccleſia autem omnis per uniuerſum orbem hanc accepit ab Apoſtolis traditionē. Conſtante igitur hoc deo, quēadmodū diximus, & teſtimonium ab omnibus accipiente, quoniam eſt ille ſine dubio, qui ſecundum eos adinuenitur pater, inconſtans & ſine teſte eſt, Simone mago primo dicente ſemetipſum eſſe ſuper omnia deum, & mundum ab angelis eius factum: poſt deinde hijs qui ſucceſſerunt ei ſecundū quod oſtendimus in primo libro uarijs ſentētijs impias & inreligioſas aduerſus fabricatorem circumducentibus doctrinas, quorum diſcipuli cum ſint hij, & ethnicis peiores efficiunt eos qui aſſentiunt eis. Illi enim creaturæ potius quàm creatori ſeruientes, & hijs qui non ſunt dij, uerum tamen primum deitatis locum attribuunt fabricatori huius uniuerſitatis deo, Hij autem hunc quidem labis fructum dicentes & animalem eum uocantes, & non cognoſcentem eam quæ ſuper eum eſt uirtutem, dicentem quoq;, Ego ſum, & præter me non eſt alius deus, mentiri eum dicentes, ipſi mentiētes, omnem malitiam copulantes ei, eum qui non eſt ſuper hunc quod ſit fingentes, ſecundum ſententiam ſuam deteguntur eum quidem qui eſt deus blaſphemantes, eum aūt qui non eſt, deum fingentes, in ſuam ipſorum condemnationem.

De quæſtionibus & parabolis, quomodo oporteat ſoluere ea quæ quæruntur. Cap. X

ET qui dicunt ſemetipſos perfectos, & uniuerſorum habere agnitionē, Ethnicis peiores, & magis blaſphemi ſenſu, etiam aduerſum ſuum factorem inueniuntur. per quàm itaque irrationale eſt, prætermittentes eum, qui uere eſt deus, & qui ab omnibus habet teſtimoniū, quærere ſi eſt ſuper eum is qui non eſt, & qui à nemine unquam adnunciatus eſt. Quoniā enim manifeſtū eſt, dictū eſt de eo, & ipſi teſtimonium perhibent. Quia aūt parabolæ, quæ quærūtur & ipſæ quomodo dictæ ſint, male ad eum qui adinuentus eſt ab ipſis transfigurātes, alium nunc qui ante nunquam quæſitus eſt generant, manifeſtum eſt. Per hoc enim quod uelint ambiguas exoluere ſcripturas, ambiguas autē non quaſi ad alterum deum, ſed quaſi ad diſpoſitiones dei, alterum deum prædicauerunt, quemadmodum prædiximus de harena reſticulas nectentes, & quæſtioni minori quæſtionem maiorem adgenerantes. Omnis autem quæſtio non per aliud quod quæritur habebit reſolutionem, nec ambiguitas per aliam ambiguitatem ſoluetur, apud eos qui ſenſum habent, aut ænigmata per aliud maius ænigma, ſed ea quæ ſunt talia ex manifeſtis & conſonantibus, & claris accipiunt abſolutiones. * Hij autem bis quærentes exoluere ſcripturas & parabolas, alteram maiorem & impiam quæſtionem introducunt, ſiquidem ſuper mundi fabricatorem deum, quod alius ſit deus, non exoluentes quæſtiones,

(Margin: Prouerb. ix ἐπὶ ψάμμου χοινίον πλέκειν)

(Margin: * al, bis autem quærentibus)

(unde

(unde enim?)ſed minori quæſtioni magnam quæſtionem adnectentes, & nodum inſolubilem inſerentes. Vt enim ſciant hoc ipſum ſcire, quod utiq; xxx.annorum dominus uenit ad baptiſmum ueritatis, hoc non diſcentes, ipſum deum fabricatorem qui miſit eum ad ſalutem hominum,impie contemnunt: & ut putentur poſſe enarrare unde ſubſtãtia materiæ,nõ credentes quoniam deus ex hijs quæ non erant, quemadmodum uoluit, ea quæ facta ſunt,ut eſſent omnia,fecit ſua uoluntate & uirtute, ſubſtantia uſus,ſermones uarios collegerunt,uere oſtendentes ſuam infirmitatem. Quoniam quidem hijs quæ ſunt non credunt,in id quod non eſt ceciderunt. Quod enim dicunt ex lachrymis Achamoth humectam prodiſſe ſubſtantiam,à riſu autem lucidam,à triſtitia autem ſolidam,& à timore mobilem, & in hijs altum ſapere,& inflatum eſſe, quomodo hæc non digna riſione,& uere ridicula,qui non credunt quidem,quoniam ipſam materiam, cum ſit potens & diues in omnibus deus,creauit,neſcientes quantum poteſt ſpiritalis & diuina ſubſtãtia,credentes autem quoniam mater ipſorum, quam fœminam à fœmina uocant,à prædictis paſſionibus emiſit tantam conditionis materiam: exquirentes quidem unde ſuppeditauit fabricatori conditionis ſubſtantia,non quærentes autẽ unde matri ipſorum quam Enthymeſin & impetum æonis errantis dicũt,lachrymas tantas aut ſudores, aut triſtitias,aut reliqua materiæ emiſſio.

Quoniam ſubſtantia materiæ labi adiungere non conſtat,uoluntate autem & uirtute dei conſtat & fidem habet. Cap. XI

ATtribuere enim ſubſtantiam eorum quæ facta ſunt uirtuti & uoluntati eius qui eſt omnium deus,& credibile & acceptabile, & conſtans, & in hoc bene diceretur. Quoniam quæ impoſſibilia ſunt apud homines, poſſibilia ſunt apud deum. Quoniam homines quidem de nihilo nõ poſſunt aliquid facere, ſed de materia ſubiacenti. Deus autem quàm homines melior,eo quod materiam fabricationis ſuæ cum ante non eſſet, ipſe adinuenit. Dicere autem de Enthymeſi æonis errantis prolatam materiam, & longe quidẽ æonem ab Enthymeſi eius ſeparatam, & huius rurſus paſſionem & affectionem extra ipſam quidem eius eſſe materiam,& incredibile, & fatuum,& impoſſibile,& inconſtans.& non credentes quidem,quoniam hic qui eſt ſuper omnia deus, in hijs quæ ſunt eius uaria & diſſimilia uerbo fabricauit,quemadmodum ipſe uoluit, cum ſit omnium fabricator,ut ſapiens Architectus & maximus rex.

Contradictiones his qui ſunt à Valentino. Cap. XII

CRedentes autem quoniam angeli aut uirtus aliqua ſeparata à deo & ignorans eum,fecit hanc uniuerſitatẽ.Sic igitur & ueritati non credentes, in mendacio autẽ uoluntatis perdiderunt panem uitæ ueræ, in uacuum & in profundũ umbræ incidentes, ſimiles Aeſopi cani,ei qui panẽ quidem

h 3 reliquit

reliquit,in umbram autem eius impetũ fecit, & perdidit eſcam. Et ex ipſius autem domini uerbis facile eſt oſtendere confitentis unum patrem & factorem mundi,& plaſmatorem hominis, qui à lege & prophetis annuntiatus ſit,& alterum neſcientis,& hunc eſſe ſuper omnia deum, docentis autem & per ſe eam quæ eſt ad patrem adoptio filiorũ,quæ eſt æterna uita omnibus iuſtis attribuentis. Sed quoniã amãt incuſare & ea quæ ſunt ſine calumnia, & calumnioſi concutiunt,multitudinẽ parabolarum & quæſtionũ inferentes nobis, bene hæc arbitrati ſumus primo interrogare eos è contrario de ſuis dogmatibus,& quod nõ eſt ueriſimile ipſorũ oſtẽdere,& temeritatem ipſorũ excidere,poſt deinde domini ſermones inſerere, ut non ſint tantum ad proponendum uacantes:ſed propter hoc quod nõ poſſint ad ea quæ interrogantur ratione reſpondere,diſſolutam ſuam uidentes argumentationem,aut reuertentes ad*unitatem, & ſemetipſos humiliantes, & ceſſantes à multifaria ſua phantaſia, placantes de hijs quæ aduerſus eum blaſphemauerũt,ſaluentur,aut ſi perſeuerauerint in ea, quæ præocupauit animum ipſorum nana glòria,argumentationem ſuam immutent.

al, ueritatem

Quomodo is ſermo qui eſt de triacontade illorum concidit in utroq;, & ſecundũ id quod plus eſt,& ſecundũ id quod minus. Cap. XIII

PRimo quidem de triacontade ipſorum ſic dicamus, uniuerſam eam utrinque concidere, & ſecundum id quod minus habet, & ſecundum id quod plus,propter quod dicunt xxx annorum dominũ ad baptiſmum ueniſſe. Hæc autem dicentes manifeſta erit uniuerſæ argumentationis ipſorum euerſio: & ſecundum deminorationem quidem ſic: primo quidem, quoniam annumerant reliquis æonibus propatorem. Pater enim omnium annumerari non debet cum reliqua emiſſione,qui non eſt emiſſus, cum ea quæ emiſſa eſt,& innatus cum ea quæ nata eſt, & quem nemo capit, cum ea quæ ab eo capitur, & propter hoc incapabilis, qui figuratus eſt cum ea quæ figurata eſt: ſecundum enim id quod melior quàm reliqui non debet cum eis annumerari,& hoc cum æone paſſibili & in errore cõſtituto,qui eſt inpaſſibilis,& non errans.

Quoniã impoſſibile eſt ſeparatas eſſe ad inuicem eas,quæ infra plenitudinem dicuntur cõiugationes: adunitis autem his impoſſibile eſt Sophian ſine coniuge aſſumpſiſſe Labem,aut etiam generaſſe aliquid. Cap. XIIII

QVoniam enim à Bytho inchoantes triacontada enumerant uſq; ad Sophian,quam æonem errantem dicunt,oſtendimus in eo libro,qui eſt ante hunc librum,& quæ dicunt nomina ipſorũ poſuimus: hoc aũt non annumerato iam nõ ſunt xxx ſecundũ eos emiſſiones æonũ, ſed xx & viij fiunt. Poſt deinde primã emiſſionẽ Ennoiam,quam Sigen uocãtes,ex qua rurſum & Alethian emiſſos dicunt in utriuſq; exorbitẽt. Impoſſibile eſt eñ ennœan alicuius aut ſilentiũ ſeparatim intelligi, & extra eũ emiſſum ꝓpri-

am

am habere figurationem. Si autem non dicent emiſſam eſſe illam extra, ſed adunatam propatori, ut quid cum reliquis æonibus annumerant eam hijs qui nõ ſunt adunati, & propter hoc ignorant magnitudinẽ eius. Si aũt & unita eſt, conſideremus & hoc. neceſſitas eſt omnis adunita cõiugatione & inſeparabili, & una exiſtente, indiſcretã & unitã eam quæ ex ea eſt emiſſionem fieri, ut non diſſimilis ſit ab eo qui emiſit. hoc autem ſe ſic habente unum & idem fiet, quemadmodum Bythus & Sige, ſic & Nus & Alethia ſemper adhærentes inuicem, & quod nõ poſſit alterum ſine altero intelligi, quemadmodum neq; aqua ſine humectatione, neq; ignis ſine calore, neq; lapis ſine duritia: unita ſunt enim inuicem hæc, alterũ ab altero ſeparari non poteſt, ſed ſemper coexiſtere ei. Sic & Bythum cum Ennœa adunitum eſſe oportet, & Nun cum Alethia, eodẽ modo, rurſus & Logos & Zoe ab unitis emiſſi unitos eſſe, & unum eſſe debent. Secundũ hæc aũt & homo & eccleſia, & uniuerſa reliquorũ æonum coniugationis emiſſio, unita eſſe debet, & ſemper coexiſtere alterum ab altero. Fœminã enim æonum pariter eſſe oportet cũ maſculo ſecundũ eos, cum ſit uelut affectio eius: & hæc cum ita ſe habeant, & cũ hæc dicãtur ab ipſis, impudorate audent docere iuniorem duodecadis æonẽ, quem & Sophian appellãt, ſine permixtione coniugis, quem teletũ uocant paſſam eſſe paſſionem, & ſeparatim ſine eo fructũ generaſſe, quẽ & fœminã à fœmina nominant, in tantũ dementiæ progreſſi, ita ut manifeſtiſſime duas contrarias de eodẽ ſententias cenſeãt. Si em̃ Bythus adunitus eſt cum Sige, Nus cum Alethia, & Logos cũ Zoe, & reliqui deinceps, quemadmodũ poterat Sophia ſine coniugis perplexione pati ali quid, uel generare? Si aũt hæc ſine ullo paſſa eſt, neceſſe eſt & reliquas coniugationes abceſſionẽ & ſeparationẽ à ſemetipſis accipere: quod eſt impoſſibile, ſicut prædiximus. Impoſſibile eſt ergo & Sophian paſſam eſſe ſine teleto, & ſoluta eſt ipſorum rurſus omnis argumentatio.

Quoniam in eodem pleromate non poterat uerbum & ſilentium eſſe. Cap. XV

DE paſſione enim quam ſine complexione coniugis paſſam eam dicũt, iterum derelinquã, uniuerſam uelut tragœdiæ compoſitionẽ affinxerunt. Si autem impudorate & reliquas cõiugationes diſiunctas ab inuicem dixerint eſſe ſeparatas propter nouiſſimam coniugationẽ, uti non ſoluatur illorum uaniloquiũ, primo quidem impoſſibili inſiſtunt rei. Quemadmodum enim ſeparabunt propatorẽ ab ennœa eius, aut Nun ab Alethia, aut Logon à Zoe, & reliquos ſimiliter: quemadmodum autem & ipſi ad unita tem recurrere dicunt, & omnes unum eſſe, ſiquidem hæ quæ ſunt intra pleroma coniugationes unitatem non cuſtodiunt, ſed diſtantes ſunt ab inuicem, in tantum uti & patiantur & generent ſine alterius complexu, quemad modum gallina ſine caponibus. Poſt demum & ſic ſoluetur illorũ rurſum

prima & Archeogonos Ogdoas:erunt enim ſpecialiter in eodẽ pleromate Bythus & Sige,Nus & Alethia,Logos & Zoe, Anthropos & ecclesia.Impoſſibile eſt aũt Logo præſente Sigen eſſe, aut iterũ Sige præſente Logon oſtendi.Hæc enim conſumptibilia ſunt inuicem,quemadmodum lumen & tenebræ in eodem nequaquam erunt, ſed ſiquidem lumen ſit,non ſunt tenebræ,ubi autem tenebræ ſunt, non erit lumen,ueniente enim lumine ſolutæ ſunt tenebræ.Sic ubi eſt Sige, non erit Logos,& ubi Logos,non utique eſt Sige.Si autem Endiatheton Logon dixerint, Endiathetos erit & Sige, & nihilominus ſoluetur ab Endiatheto Logo.Quoniam autem non eſt Endiathetos,ipſa hæc ordinatio ipſorum emiſſionis ſignificat,Iam igitur non dicant primam & principalem Ogdoadẽ ex Logo & Sige conſtare,ſed aut Sigen aut Logon refutent,& ſoluta eſt illorũ Ogdoas. Si enim unitas coniugationes dixerint, ſoluta eſt eorum uniuerſa argumentatio. Quomodo enim unitis eis Sophia ſine coniuge Labem generauit? Si aũt ſicut in emiſſione unumquemq; ex æonibus propriã ſubſtantiam habere dicẽt,quemadmodum in eodem oſtendi poteſt Sige & Logos? Et hæc quidem ſecundum diminutionem,ſecundum autem id quod plus eſt, rurſus ſoluitur triacontas ipſorũ ſic,Emiſſum enim à Monogene dicunt, ſicut & reliquos æonas Horon,quem plurimis nominibus uocant, ſicut prædiximus in eo,qui ante hunc eſt liber.Hunc autem Horon quidam quidẽ à Monogene emiſſum dicunt,alij uero ab ipſo propatore in ſimilitudine ſua,adhuc etiã emiſſionem dicunt factã à Monogene Chriſto & ſpiritu ſancto,& hos non annumerant ad numerum pleromatis, ſed neq; ſaluatorem, quem etiam totum eſſe dicunt.Hoc enim manifeſtum eſt & cæco,quoniam non ſolum triginta emiſſiones ſecundum illos emiſſæ ſunt,ſed & quatuor cum iſtis xxx. Ipſum enim propatorem annumerãt in pleroma, & eos qui ex ſucceſſione ab inuicem emiſſi ſunt,quod iſti non annumerabũtur illis in eodem pleromate exiſtẽtes,qui adepti ſunt eandem emiſſionem. Quam enim & dicere poſſunt iuſtam cauſam,ob quam non annumerant cum reliquis æonibus, neq; Chriſtum quem uolente patre à Monogene dicũt eſſe emiſſum,neq; ſpiritum ſanctum,neq; Horon,quem & ſotera dicunt,ſed neq; ipſum ſaluatorem qui uenit ad auxilium & formationem matris ipſorum:utrum quaſi ſint iſti infirmiores illorum, & ideo indignos eſſe æonũ appellatione & numero,aut quaſi meliores ſint & differẽtes:Sed infimi quidẽ quomodo fiẽt, qui etiã in fixionem & emendationem reliquorum emiſſi ſunt:meliores autem rurſus prima & principali tetrade eſſe nõ poſſunt, à qua & emiſſi ſunt, & illa enim annumeratur in prædictum numerũ.Oportuerat autẽ & iſtos annumerari in pleromate æonum,aut & illorum æonum honorẽ huiuſmodi appellationis auferri. Cum ergo ſoluta illorum triacontas ſicut oſtendimus,& ſecundum id quod minus eſt, & ſecundum id quod plus eſt, in tali enim

enim numero ipſius fuerit, aut minus reprobabilem faciet numerũ, quanto magis tanta. Inſtabilis igitur ea quæ de Ogdoade ipſorum, & de duodecade fabula. Inſtabilis aũt & uniuerſa illorũ regula, ipſo firmamento ipſorum diſſipato, & in Bythum, hoc eſt, in id quod non eſt, diſſoluto. Quærãt igitur iam amodo alias cauſas oſtendere, quare xxx. annorum dominus ad baptiſmum uenerit, & duodecadis Apoſtolorum, & eius quæ eſt ſanguinis profluuium paſſa, & reliquorum quæcunq; uane laborantes delirant.

Quomodo nullius momenti oſtenditur primus ordo emiſſionis ipſorum. Cap. XVI

ET ipſum quidem primum ordinem emiſſionis ipſorum reprobabilem eſſe ſic oſtendimus. emiſſum enim dicunt de Bytho & huius Ennoia, Nun & Alethiam, quod quidem cõtrariũ oſtenditur. Nus enim eſt ipſum quod eſt principale & ſummum, & uelut principium & fons uniuerſis. Ennoia autem quæ ab hoc eſt, qualis libet & de quo libet facta motio. Non capit igitur ex Bytho & Ennoia emiſſum eſſe Nun: ueriſimilius enim erat dicere eos, de propatore & de hoc Nu emiſſam eſſe filiam Ennoian. Non enim Ennoia mater eſt Noos, ſicut dicunt, & Nus pater ſit Ennoiæ. Quemadmodum autem & emiſſus eſt Nus à propatore, qui principalem, & primum eius qui eſt intus abſconditæ & inuiſibilis affectionis locum cõtinet, à qua ſenſus generatur & Ennoia, & Enthymeſis, & alia quæ non alia ſunt præter Nun, ſed illius ipſius, quemadmodum prædiximus de aliquo incogitate diſpoſitæ qualislibet motionis ſecundum perſeuerationem, & augmentum, non ſecundum immutationem uocabula accipientis, & in cognitionem conterminatæ, & in uerbum coemiſſæ ſenſum à mente intus & condente, & adminiſtrante, & gubernante libere, & ex ſua poteſtate, quemadmodum & uult, quæ prædicta ſunt: prima enim motio eius de aliquo Ennoia appellatur, perſeuerans autem & actam, & uniuerſam apprehendens animam Enthymeſis uocatur. Hæc autem Enthymeſis multum temporis faciens in eodem, & uelut probata nominatur: hæc autem ſenſatio in multum dilatata conſilium facta eſt, augmentum autem & motus in multum dilatatus conſilij, cogitationis examinatio quæ etiam in mente perſeuerans uerbum rectiſſime appellabitur, ex quo emiſſibilis emittitur uerbũ. Vnum autem & idem eſt omnia quæ prædicta ſunt, à Noq; initium accipientia & ſecum augmentum aſſumentia appellationis. Quemadmodum & corpus hominis aliquãdo quidem nouellum, aliquando quidẽ uirile, aliquando autem ſenile, ſecundum augmentum & perſeuerantiã accepit appellationes, ſed non ſecundum ſubſtantiæ demutationem, nec ſecundũ corporis amiſſionem, ſic & illa. De quo enim quis contemplatur, de eo cogitat, & de quo cogitat, de hoc & ſapit, de hoc & conſiliatur, & quod conſiliatur, hoc & animo tractat, & quod animo tractat, hoc & loquitur. Hæc autem omnia

quemad

quemadmodum diximus, Nus gubernat, cum ſit ipſe inuiſibilis, & à ſemetipſo, per ea quæ prædicta ſunt, ſicut per radium emittens uerbum, ſed non ipſe ab alio emittitur. Et hæc quidem in hominibus capit dici compoſiti natura, & ex corpore, & anima ſubſiſtentis: qui autem dicunt ex deo emiſſam eſſe Ennœam, & ex Ennœa Nun, deinceps ex ijs Logon, primo quidem arguendi ſunt improprie emiſſionibus uſi, poſt deinde hominum affectiones, & paſſiones, & intentiones mentis deſcribentes. Deinde autē ignorantes quidem ea quæ obueniunt hominibus ad loquendū eis applicant, omnium patrem, quem etiā ignotum omnibus dicunt, negantes quidē ipſum mundum feciſſe, ut ne quidem puſillus putetur, hominum autem affectiones & paſſiones donantes. Si autem ſcripturas cognouiſſent, & à ueritate docti eſſent, ſcirent utiq;, quoniam nō ſit deus quemadmodum homines, & non ſic cogitationes eius, quomodo cogitationes hominum. Multum enim diſtat omnium pater ab hijs quæ proueniunt hominibus affectionibus & paſſionibus, & ſimplex, & non compoſitus, & ſimilimembrius, & totus ipſe ſibimetipſi ſimilis, & æqualis eſt totus, cum ſit ſenſus & totus ſpiritus, & totus ſenſu habilitas, & totus Ennœa, & totus ratio, & totus auditus, & totus oculus, & totus lumen, & totus fons omniū bonorum, quemadmodum adeſt religioſis ac pijs dicere de deo. Eſt autem & ſuper hæc, & propter hæc inenarrabilis, ſenſus enim capax omniū bene & recte dicetur, ſed non ſimilis hominum ſenſui, & lumen rectiſſime dicetur, ſed nihil ſimile ei, quod eſt ſecundū nos lumini. Si autem eſt in reliquis hominibus, nulli ſimilis erit omnium pater hominum puſillitati: & dicitur quidem ſecundū hæc propter dilectionem, ſentitur autem ſuper hæc ſecundum magnitudinem. Si igitur & in hominibus ipſe quidem ſenſus non emittitur, neq; ſeparatur amnois qui emittit reliqua, ammonitiones autem eius & effectus perueniunt ad manifeſtum, multo magis dei, qui totus ſenſus eſt, ipſe à ſemetipſo nequaquam ſeparabitur, neq; quaſi ab alio aliud emittitur.

Quoniam ſenſus non potuiſſet emitti, qui ipſe emittebat reliqua. Cap. XVII

SI enim ſenſum emiſit ipſe qui emiſit ſenſum ſecundum eos compoſitus & corporalis intelligitur, ut ſit ſeparatim quidem qui emiſit deus, ſeparatim autem qui emiſſus eſt ſenſus. Si autem de ſenſu ſenſum dicāt emiſſum, præcidunt ſenſum dei & partiuntur. Quò autem & unde emiſſus eſt? quod enim ab aliquo emittitur, in aliquod ſubiectum emittitur? Quid autem ſubiacebat quàm ſenſus dei, in quo emiſſum dicunt eum, quantus autem & erat locus ut ſuſciperet & caperet dei ſenſum? Si autem quemadmodum à ſole radium dicunt, ſicut ſubiacet aer hic ſuſceptor, & antiquior erit ꝙ ipſe radius, & illic oſtendant ſubiacens aliquid in quo emiſſus eſt ſenſus dei, capabile eius & antiquius: poſt oportebit quemadmodum ſolem minorem eſſe

quem omnia uidemus longe à ſemetipſo emittente radios, ſic & propato- rem dicere extra longe & à ſemetipſo emiſiſſe radium* quidam autem ex- *forte, quidnā* tra aut longe ſentiri à deo poteſt in quod radium emiſit: ſi autem non emiſ- ſum extra patrem illum dicēt, ſed in ipſo patre, primo quidem ſuperfluum erit etiam dicere emiſſum eſſe eum. Quemadmodum enim eſt eius quod emittitur extra emittentem manifeſtatio, poſt deinde hæc emiſſio, & is qui eſt ab eo Logos erit intra patrem, ſimiliter autem & reliquæ Logi emiſſio- nes. Iam igitur non ignorabunt patrem, cum intra eum ſint, nec ſecundum deſcenſionem emiſſionum quis cognoſcet eum, undiq; omnes patre æqua liter circundati: ſed & impaſſibiles omnes ſimiliter perſeuerabunt, cum ſint in paternis uiſceribus, & deminoratione nemo ipſorum erit. Non enim eſt deminoratio pater, niſi forte uelut in circulo magno minor continetur circu lus, & intra hunc rurſus alter minor: aut uelut ſphæræ ſimilitudinem, aut te- tragoni patrem dicant, intra ſe undiq; continere ſphæræ ſimilitudinem uel quadratam reliquam æonum emiſſionem, unoquoq; illorum circundato, ab eo qui eſt ſuper eum maior, & circundāte eum qui poſt ſe eſt minorem, & propter hoc minorem & ultimum omnium in medio conſtitutū, & mul- tum à patre ſeparatum, ignoraſſe propatorem. Si autem hæc dixerint, in fi gura & circumſcriptione concludent Bythum ipſorum eum circundantem & circundatum: cogentur enim & extra illum confiteri eſſe aliquid, quod cir cundet eum. Et nihilominus in immenſum, de hijs qui continent & conti- nentur incidit ſermo, & corpora incluſa eſſe, & omnes manifeſte appare- bunt: adhuc etiam aut uacuum eſſe eum confitebuntur, aut omne quod eſt intra eum omnes ſimiliter participabunt de patre.

Quid eſt emiſſio, & quoniam hæ quæ ab hijs dicuntur emiſſio- nes hominibus congruant magis quàm deo. Cap. XVIII

QVemadmodum in aqua circulos ſi quis faciat, uel rotundas, uel qua- dratas figuras, omnia hæc ſimiliter participabunt de aqua. Quemad modum & quæ in aere fabricabūtur neceſſe eſt participare de aere, & quæ in lumine, de lumine. Sic & qui ſunt intra eum omnes ſimiliter participa- bunt de patre, ignorantia apud eos locum non habente. Vbi enim partici- patio patris adimplentis: ſi autem adimpleuit illic & ignorantia nō erit. ſol- uetur igitur ipſorum deminorationis opera, & materiæ emiſſio, & reliqua mundi fabricatio, quæ ex paſſione & ignorantia uolunt ſubſtantiā habuiſ- ſe. ſi autem uacuum illum cōfitebuntur, in maximā incidentes blaſphemiā, denegabunt id quod eſt ſpiritale eius. Quemadmodum enim eſt ſpiritalis is, qui ne quidem ea quæ intra eum ſunt adimplere poteſt. Hæc autē quæ dicta ſunt de ſenſu emiſſionis, ſimiliter & aduerſus eos, qui à Baſilide ſunt, aptata ſunt & aduerſus reliquos gnoſticos, à quibus hij initia emiſſionum accipientes, coniuncti ſunt in primo. Sed quoniam quidem reprobabilis & impoſſi-

impoſſibilis prima Noos, id eſt,ſenſus ipſorũ emiſſio eſt, manifeſte oſtendimus. Videamus autem & de reliquis.ab hoc enim Logon & Zoen fabricatoris huius pleromati dicunt emiſſos,& Logi,id eſt,uerbi quidẽ emiſſionem ab hominum affectione accipientes, & addiuinantes aduerſus deum quaſi aliquid magnũ adinuenientes in eo quod dicunt à Nu eſſe emiſſum Logon,quod quidem omnes uidelicet ſciunt, quoniam in hominibus quidem conſequenter dicatur,in eo autẽ qui ſit ſuper omnes deus, totus Nus & totus Logos cum ſit,quemadmodũ prædiximus, & nec aliud antiquius nec poſterius, aut aliud anterius habente in ſe, ſed toto æquali & ſimili,& uno perſeuerante,iam non talis huius ordinationis ſequetur emiſſio:quemadmodum qui dicit eum totum uiſionem,& totum auditum,quo autem uidet in ipſo & audit,& in quo audit,in ipſo & uidet,non peccat:ſic & qui ait, totum illum ſenſum,& totum uerbum,in quo ſenſus eſt, in hoc & uerbum eſſe,& uerbum eſſe eius hunc Nun, minus quidẽ adhuc de patre omnium ſentiet:decentiora autẽ magis quàm hij, qui lationem prolatiui hominum uerbi transferunt in dei & æternum uerbum,& prolationis initium donantes & Geneſim,quemadmodũ & ſuum uerbum: & in quo diſtabit dei uerbum,imò magis ipſe deus,cum ſit uerbum,à uerbo hominum,ſi candẽ habuerit ordinationem & emiſſionem generationis.Peccauerunt autem & circa Zoen,dicentes eam ſexto loco emiſſam,quam oportebat omnibus præparare,quoniam deus uita eſt,& incorruptela & ueritas:& non ſecundũ deſcenſionem,& quæ ſunt alia acceperunt emiſſiones, ſed earum uirtutũ quæ ſemper ſunt cum deo appellationes ſunt, quemadmodum poſſibile eſt & dignum hominibus audire & dicere de deo. Appellatione enim dei eo obaudient ſenſus,& uerbum,& uita,& incorruptela,& ueritas,& ſapientia, & bonitas, & omnia talia: & neq; ſenſum uita antiquiorem aliquis poteſt dicere,ipſe enim ſenſus uita eſt,nec uitam poſteriorem à ſenſu,uti non fiat aliquando ſine uita is,qui eſt omnium ſenſus,id eſt deus.Si autem dixerint in patre quidem fuiſſe uitam,ſexto autem loco prolatam,ut uiuat uerbũ,multo ante eum quidẽ oportebat quarto loco emitti,ut uiuat Bythus ipſorum: cum propatore ipſorum adnumerare quidem Sigen, & hanc coniugem ei donare,non connumerare autem Zoen, quomodo non ſuper omnem eſt inſipientiam? De ea autẽ quæ eſt ex hijs ſecunda emiſſione hominis & eccleſiæ ipſi patres eorũ falſo cognominati gnoſtici, impugnant aduerſus inuicem ſua propria indicantes, & malos fures ſemetipſos conuincentes, aptabiles eſſe magis emiſſiones dicentes uti uerisimile ex homine uerbum,ſed non ex uerbo hominem emiſſum,& eſſe hominẽ uerbo anteriorẽ, & hunc eſſe qui eſt ſuper omnia deus.Et uſq; hoc quidem,quemadmodum prædiximus omnes hominum affectiones & monitiones mentis & generationis uerborum conijcientes uerisimiliter, nõ uerisimiliter mentiti ſunt aduerſus deum

al. uindicãtes

deum. Ea enim quæ accidunt hominibus, & quæcunque patientes ipſi recognoſcunt, ad diuinam rationem adducentes, apta dicere uidentur apud eos qui ignorant deum, & per humanas has paſſiones transducentes eorum paſſiones, ſenſum, geneſim & probolen quinto loco uerbo dei enarrantes mirabilia myſteria & inenarrabilia & alta à nullo alio cogitata dicunt ſe docere, de quibus & dixerit dominus, quærite & inuenietis, ut quærant ſcilicet, qui de Bytho & Sige & Nu & Alethia proceſſerunt, ſi ſunt ex eis rurſus & Logos & Zoe, dehinc ex Logo & Zoe, anthropos & eccleſia. προβολὴ

De ſpeciebus, quomodo & hinc Ethnici uerisimilius de uniuerſorum generatione reſponderunt & gratius, & quomodo ab ipſis qui ſunt à Valentino initia ſumpſerũt eiusque ſunt ſecundum eos regulæ. Cap. XIX

MVlto uerisimilius & gratius de uniuerſorum geneſi dixit unus de ueteribus comicis Antiphanes in Theogonia. Ille enim de nocte & ſilentio Chaos emiſſum dicit, dehinc de Chao & nocte cupidinem, & hoc lumen, dehinc reliquam ſecũdum eum primam Geneſim. Poſt quod rurſus ſecundam deorum generationem induxit & mundi fabricationem, dehinc de ſecundis dijs narrat hominum plaſmationem: unde ipſi aſſumentes ſibi fabulam, quaſi naturali diſputatione cõmenti ſunt, ſolummodo demutantes eorum nomina, idipſum autem uniuerſorum generationis initium & emiſſionem oſtendentes, pro nocte & ſilentio Bythum & Sigem nominantes, pro Chao autem Nun, & pro cupidine per quem ait Comicus reliqua omnia diſpoſita, hi uerbum attraxerunt, & pro primis ac maximis dijs æonas formauerunt, & pro ſecundis dijs eã quæ eſt extra pleromatis ipſorum enarrant diſpoſitionem, ſecundam ogdoadem uocantes eam, ex qua mundi fabricationem, & plaſmationem hominum ſimiliter atque ille annunciant, inenarrabilia & incognita myſteria ſolos ſe dicẽtes ſcire, quæ ubique in theatris ab hypocritis ſplendidiſſimis uocibus comœdiſant, trãsferentes in ſuum argumentum, imò uero his de argumentis docentes, tantum immutantes nomina: & non ſolum quæ apud comicos poſita ſunt arguunt, quaſi propria proferentes, ſed etiam quæ apud omnes qui deum ignorãt, & qui dicũtur philoſophi, ſunt dicta, hęc congregant, & quaſi centonẽ ex multis & peſſimis panniculis cõſartientes *ſuperficiem ſubtili eloquio ſibi ipſi præparauerunt, nouam quidẽ introducentes doctrinam, propterea quod nunc noua arte ſubſtituta ſit, ueterem autem & inutilem, quoniam quidem de ueteribus dogmatibus ignorantiam & irreligioſitatem uolẽtibus hæc eadem ſubſecuti ſunt. Thales quidem Mileſius uniuerſorum generationem & initium id aquam dixiſſe, Idem autem eſt dicere aquam Bythum. Homerus autem poeta Oceanum deorum geneſim, & matrẽ Thetin dogmatizauit, quæ quidem hij in Bythum & Sigen tranſtulerunt. Anaximander autem

Antiphanis Theogonia

ab, ſictum ſuperficium

Thales

Homerus

hoc quod immenſum eſt omnium initium ſubiecit ſeminaliter habens in ſe metipſo omnium geneſim, in quo immenſos mundos conſtare ait, & hoc autem in Bythum & in Aeonas ipſorum transfigurauerunt. Anaxagoras autem qui & Atheus cognominatus eſt, dogmatizauit facta animalia, decidentibus è cœlo in terram ſeminibus, quod & hij ipſi in matris ſuæ tranſtulerunt ſemina, & eſſe hoc ſemen ſeipſos ſtatim cõfitentes apud eos qui ſenſum habẽt & ipſos eſſe quæ ſunt Anaxagoræ irreligioſi ſemina. Vmbram autem & uacuum ipſorum à Democrito & Epicuro ſumentes ſibimetipſis aptauerunt, cum illi primum multum ſermonem fecerint de uacuo & atomis, quorum alterum quidem quid eſſe uocauerunt, alterũ uero hoc quod non eſt appellauerũt, & quemadmodũ & hij eſſe quidẽ illa quæ ſunt intra pleroma uocant, quemadmodum illi Atomos, non eſſe autẽ hæc quæ ſunt extra pleroma, quemadmodum illi uacuum: ſemetipſos ergo in hoc mundo cum ſint extra pleroma in locum qui non eſt deputauerunt. Quod autem dicunt imagines eſſe hæc eorum quæ ſunt, rurſus manifeſtiſſime Democriti & Platonis ſententiã ediſſerunt. Democritus enim primus ait multas & uarias ab uniuerſitate figuras expreſſas deſcendiſſe in hunc mundũ. Plato uero rurſus materiam dicit & exemplum & deum, quos iſti ſequentes, figuras illius & exemplum imagines eorum quæ ſunt ſurſum uocauerunt, per demutationem nominis ſemetipſos inuentores & factores huius mundi imaginariæ fictionis gloriantes. Hoc autẽ quod ex ſubiecta materia dicunt fabricatorem feciſſe mundum, & Anaxagoras, & Empedocles, & Plato primi ante hos dixerunt, ut uidelicet datur intelligi & ipſi matre ſua inſpirati. Quod autem ex neceſſitate unumquodq; in illa ſecedit ex quibus & factum eſſe dicunt, & huius neceſſitatis ſeruum eſſe deum, ita ut non poſſit mortali immortalitatem addere, uel corruptibili incorruptelam donare, ſed ſecedere unumquemque in ſimilem naturæ ſuæ ſubſtantiam, & hij qui ex porticu Stoici appellantur, & uniuerſi quotquot Deum ignorant Poetæ & conſcriptores affirmant: qui eandem habentes infidelitatem, ſpiritalibus quidem ſuam regionem attribuerunt, eam quæ eſt intra pleroma, animalibus autem Choicum, & præter hæc nihil poſſe deum, ſed unumquemq; prædictorum ad ea quæ ſunt eiuſdem ſubſtantiæ ſecedere affirmant. Quod autem ſaluatorem ex omnibus factum eſſe æonibus dicant, omnibus in eum deponẽtibus uelut florem ſuum, non extra Heſiodi Pandoram nouum aliquid afferunt. Quæ enim ille ait de illa, hæc hi de ſaluatore inſinuant, Pandoram introducentes eum, quaſi unuſquiſq; æonum quod haberet optimum, donauerit ei. Ipſam autem edulium & reliquarum operationum indifferentem ſententiam, & quod putent à nemine in totum poſſe coinquinari propter generoſitatem, licet quodq; manducent uel operentur, à Cynicis poſſederunt cum ſint cum eis eiuſdem teſtamenti.

Anaxagoras ἄθεος

Democritus

Epicurus

Plato

Empedocles

Heſiodi Pandora

Et

Et minutiloquium autem & ſublimitatem circa quæſtiones, cum ſit Ariſto telicum, inferre fidei conantur. Quod autem uelint in numeros transferre uniuerſum hoc, à Pythagoricis acceperũt. Primum enim hĳ initiũ omnium numeros ſubſtituerunt, & initium ipſorũ parem, & imparem, ex quibus & ea quæ ſenſibilia & inſenſata ſunt ſubiecerunt. Et altera quidem ſubſtitutio nis initia eſſe, altera autem ſenſationis & ſubſtantiæ, ex quibus prima omnia perfecta dicunt, quemadmodum ſtatuam de æramento & de formatione. Hoc autẽ hĳ hĳs qui ſunt extra pleroma aptauerunt, ſenſationis autem initia dixerunt, in quem ſenſus intelligens eſt eius, quod primũ aſſumptum eſt, quærit quoadusq; defatigata ad unum & indiuiſibile concurrat, & eſſe omnium initium, & ſubſtantiã uniuerſæ generationis Hen, id eſt, unum, ex hoc autem Dyadem & tetradem & pentadem & reliquorum multifariam generationem. Hæc hĳ ad uerbum de plenitudine ſuorum & Bytho dicũt, unde etiã & eas quæ ſunt de uno coniugationes* admittuntur introducere, quæ Marcus uelut ſua iactãs, uelut nouius aliquid uiſus eſt præter reliquos adinueniſſe, Pythagoræ quaternationẽ, uelut geneſim & patrem omnium enarrans. Dicemus autem aduerſus eos, utrum ne hĳ omnes qui prædicti ſunt, cum quibus eadem dicentes arguimini cognouerunt ueritatẽ, aut non cognouerunt. Et ſi quidem cognouerunt, ſuperflua eſt Saluatoris in hunc mundũ deſcenſio, ut quid enim deſcendebat? nunquid ut eam quæ cognoſcebatur ueritas in agnitionem adduceret his, qui cognoſcunt eam in omnibus hominibus? Si autem non cognouerunt, quemadmodum eadem cum hĳs qui ueritatem non cognoſcebant dicentes, ſolos uoſmetipſos eam quæ eſt ſuper omnia cognitio habere gloriamini, quam etiã qui ignorant deum habent. ſecundum antiphraſin ergo ueritatis ignorantiam agnitionem uocant, & bene Paulus ait uocum nouitates falſæ agnitionis. Vere enim falſa agnitio ipſorũ inuenta eſt. Si autem impudenter agentes ſuper hæc dicent, homines quidem non cognouiſſe ueritatem, matrem autem ipſorũ ſemen paternale per tales homines, quemadmodum & per prophetas enunciaſſe myſteria ueritatis, ignorante Demiurgo, Primo quidẽ non talia enarrant, quæ ſunt prædicta, ut non & à quolibet intelligantur. Etenim ipſi homines ſciebant quæ dicebant, & diſcipuli ipſorum, & horum ſucceſſores. Poſt deinde uel mater uel ſemen ſic cognoſcebant & enarrabant ea, quæ erant ueritatis, ueritas autem pater. Saluator ergo ſecundum eos erit mentitus dicẽs, Nemo cognouit patrem niſi filius. Si enim cognitus eſt uel à matre, uel à ſemine eius, ſolutum eſt illud, quod nemo cognouit patrem niſi filius, niſi ſi ſemen ipſorum, uel matrem neminem eſſe dicunt. & usq; hoc quidem per humanas affectiones, & per id quod ſimilia dicant multis ignorantibus deum ueriſimiliter uiſi ſunt abſtrahere quoſdã, attrahentes per ea quæ aſſueti ſunt, in eum qui eſt de omnibus ſermonem uerbi dei, geneſim expo

forte, admitun tur niſi reddidit ὑφίστανται

nentes & ueritatis & uitæ,adhuc etiam ſenſus & dei emiſſiones obſtetrican tes.Quæ autem ex hijs non uerisimiliter & ſine oſtenſione omnia ex omni bus mentiti ſunt.Quemadmodum qui aſſuetas eſcas & ut illiciant præmit tunt,uti capiant aliquod animal,ſenſim blandientes eis per aſſueta pabula, quouſq; accipiant, ſumentes autem ea captiua, alligant amariſſime & du cunt per uim abſtrahentes quocũq; ipſi uoluerint. Sic autem & hij paula tim manſueti diſuadentes per pithanologiam aſſumere prædictam emiſ ſionem, inferunt neq; congruentia neq; opinatas reliquorum emiſſionum ſpecies,ex Logo quidem & Zoe dicentes æonas emiſſos,de Anthropo au tem & eccleſia duodecim,& horum nec oſtenſionem,nec teſtimonia,nec ue riſimilitudinem,nec in totum aliquid talium habentes, fruſtra aũt & prout euenit credi uolunt, ex Logo & Zoe æonis exiſtentibus emiſſum eſſe By thum & mixin,innaſcibilem & unitionem, naturalem & delectamentum, immobilem & contemperamentum,& monogenen & Macariam. De an thropo autem & eccleſia ſimiliter æonis exiſtentibus emiſſum eſſe paracle tum & piſtin,patricon & elpida,metricon & agapen,ænon & ſyneſin,Eccle ſiaſticum & Macarioteta,teleton & Sophiam. Huius autem Sophiæ paſ ſionem & errorem,& quemadmodum periclitata eſt perire propter inquiſi tionem patris, quemadmodũ dicunt,& extra pleroma operoſitatem,& ex qua labe mundi fabricatorem emiſſum docẽt,in eo qui eſt ante hunc liber, ſententias hæreticorum enarrantes,cum omni diligentia expoſuimus.Chri ſtum autem quem poſt genitum his omnibus emiſſum eſſe dicunt, & So tera autem ex hijs qui in labe facti ſunt æonibus habuiſſe ſubſtãtiam. Ne ceſſarie autem nunc nominum iſtorum meminimus, ut ex iſtis ſit manife ſtum abſurdum eorum mendaciũ & confuſio fictæ nominationis. Ipſi au tem detrahunt æonibus ſuis huiuſmodi appellationibus, multis Ethnicis uerisimilia & credibilia adponentibus nomina hijs qui uocãtur duodecim dij ipſorum,quos & ipſos imagines duodecim æonibus eſſe uolunt, imagi nibus multo decentiora & magis potentia per Etymologiam ad intentio nem diuinitatis adducere nomina habentibus.

Quæſtio de omni ſpecie emiſſionis & de pleromatis inconſequentia. Cap. XX

REuertamur autem nos ad prædictam emiſſionum quæſtionem.Et pri mo quidem dicant nobis cauſam huiuſmodi emiſſionis Aeonum, ut nihil tangant eorum quæ ſunt conditionis.Non enim propter cõditionem dicunt facta,ſed conditionem propter illa,& non illa eorum imagines, ſed hæc illorum eſſe dicunt.Quemadmodũ igitur imaginum cauſam reddunt dicentes,mẽſem quidem triginta habere dies, propter triginta æonas quæ ſunt intra pleroma,& quæcunq; talia delirant, Nunc dicant nobis cauſam iſtam Æonum emiſſionis quid quia facta eſt talis,propter quid autem pri ma

ma & Archegonos omniũ octonatio emiſſa eſt, & non quinio, uel trinitas, aut ſeptenatio aut aliquid eorum quæ in alterum numerum confiniuntur. Et quid qui à Logo & Zoë decem emiſſi ſunt æones & non plures aut minus, & rurſus ex Anthropo & eccleſia duodecim, cum poſſent & hæc aut plura aut minus fieri: uniuerſum quoq; pleroma quod utiq; tripartitum eſt in octonationem & decadem & duodecadem, & non alterum quendam præter hos numerum. Et diuiſio autem ipſa, quæ utiq; in tres, & non in quatuor uel quinq;, uel ſex, uel in alterum quendam facta eſt numerum, nihil tangentes eorum numerorum, qui ſunt conditionis: antiquiora enim illa his habere dicunt, & oportet cum ea propriam habere rationem, eam quæ eſt ante conſtitutionem, ſed non eam quæ eſt ſecundum conſtitutionẽ conſentientes ad conſonationem, quam quidem nos de conditione enunciantes aptabilia dicimus. Apta eſt enim hæc rhythmizatio hijs quę facta ſunt, huic rhythmizationi. Illos autem propriam cauſam de hijs quæ anteriora ſunt, & à ſemetipſis perfecta non habentes enunciare, & in ſummam aporiam incidere neceſſe eſt: quæ enim nos de conſtitutione uelut ignorantes interrogãt, ipſi de pleromate è contrario interrogati uel humanas affectiones enarrarent, uel in eum deſcenderẽt ſermonem, qui eſt extra conſonantiam quæ eſt in creatura, impropriè reſpondentes de ſecundis & non ſecundum eos de primis. Non enim de ea quæ eſt ſecundum creaturam conſonantia, nec de humanis affectionibus interrogamus eos, ſed quia utiq; pleroma ipſorum cuius imaginem creaturam eſſe dicunt, octiforme & deciforme & duodeciforme eſt, uane & improuide pleroma eiuſmodi figura effeciſſe patrem ipſorum fatebuntur: & deformitatem circumdabunt patri ſi irrationabiliter aliquid fecit: aut rurſus ſi ſecundum prouidentiam patris dicent ſic emiſſum pleroma, propter creaturam uti bene rhythmiſari ipſam eſſentiam, non propter ſe factum erit pleroma, ſed propter eam quæ ſecundum ſimilitudinem ipſius futura eſſet imago. Quemadmodum quæ de luto eſt, non propter ſemetipſum figuratur ſtatua, ſed propter eam quæ eſt ex æramento, uel auro, uel argento habet fieri: & honoratior creatura erit quàm pleroma, ſi propter illud illa emiſſa eſt.

Quoniam quæ nobis qui ſumus ab eccleſia imputant hij qui ſunt à Valentino, illis rurſum imputant hij qui ſunt à Baſilide, & illis item alij. Cap. XXI

SI autem nulli eorum aſſentire uoluerint, quoniam conuincentur à nobis non habentes reddere cauſam talis emiſſionis pleromatis ipſorum, cogentur concludi uti confiteantur ſuper pleroma alteram quandam eſſe diſpoſitionem magis ſpiritalem & magis dominantem, ſecundum quam deformatum eſt pleroma. Ipſorum enim Demiurgus non à ſemetipſo figurationem creaturæ fabricauit talem, ſed ſecundum illorum quæ ſurſum erant

autem quis & noctium apponat duplicâs prædictas horas, magnam multitudinem octonationum & innumerabilem quandam æonum operoſitatem putans adinueniſſe, aduerſus eum qui eſt ſuper omnia pater omnium ſemetipſum perfectiorem ſuſpicans, eadem omnibus imputabit: quoniam non ſufficiant in altitudinem eius quæ ab ipſo dicebatur multitudo cœlorum uel æonum, ſed deficientes uel in ea quæ ſunt deorſum, uel in medietate perſeuerant eius. Igitur quæ ſunt ſecundum pleroma ipſorum diſpoſitionis & maxime eius quæ eſt ſecundum primam ogdoadem, tantas contradictiones & aporias habentes, inſpiciamus & reliqua propter illorum inſenſationem, & nos de hijs quæ non ſunt quærentes, neceſſarie autem & hoc facientes: quoniam huius credita eſt nobis procuratio, & qui uellemus omnes homines ad agnitionem ueritatis uenire: & quoniam tu ipſe hoc poſtulaueris accipere à nobis multas & uniuerſas euerſionis eorum occaſiones. Quæritur igitur quemadmodum emiſſi ſunt reliqui æones, utrum uniti ei qui emiſerit, quemadmodum à ſole radij, an efficabiliter & pariter uti ſit unuſquiſque eorum ſeparatim & ſuam figurationem habens, quemadmodum ab homine homo, & à pecude pecus, aut ſecundum germinationem, quemadmodum ab arbore rami: & utrum eiuſdem ſubſtantiæ exiſtebant his qui ſe emiſerunt, an ex altera quadam ſubſtantia ſubſtantiam habentes: & utrum in eodem emiſſi ſunt, ut eiuſdem temporis eſſent ſibi, an ſecundum ordinem quendam, ita ut antiquiores quidam ipſorum, alij uero iuniores eſſent: & utrum ſimplices quidā & uniformes, & undiq; ſibi æquales & ſimiles, quemadmodum ſpiritus & lumina emiſſa ſunt, an compoſiti & differentes diſſimiles membris ſuis. ſed ſi quidem efficabiliter & ſecundum ſuam geneſim unuſquiſq; illorum emiſſus eſt ſecundum hominum ſimilitudinem, uel generationes patris erunt eiuſdem ſubſtantiæ ei & ſimiles generatori, uel ſi diſſimiles parebunt, ex altera quadam ſubſtantia confiteri eos eſſe neceſſe eſt. & ſi quidem patris generationes ſimiles emiſſori, impaſſibilia perſeuerabunt ea quæ emiſſa ſunt, quemadmodum & is qui emiſit illa: ſi autem ex altera quadam ſubſtantia quæ eſt capax paſſionum, unde hæc diſſimilis ſubſtantia intra illud quod eſt incorruptelæ pleroma? Adhuc etiam ſecūdum hanc rationem unuſquiſq; eorum ſeparatim diuiſus ab altero intelligeretur, quemadmodum homines, non admixtus, nec unitus alter altero, ſed in figuratione diſcreta & circumſcriptione diffinita & magnitudinis quantitate unuſquiſq; ipſorum deformatus, quæ propria corporis ſunt, & non ſpiritus. Iam igitur non ſpiritale pleroma eſſe dicant, nec ſemetipſos ſpiritales, ſiquidem uelut homines æones ipſorum epulantes ſedent apud patrem, & ipſum tali figuratione exiſtentem, quemadmodum detegunt eum qui ab eo miſſi ſunt.

Oſtenſio quoniam Logos in diminutione non eſt prolatus.
Caput XXIII

SI autem uelut à lumine lumina accenſa ſunt, æones à Logo, Logos autem à Nu & Nus à Bytho, uelut uerbi gratia à facula faculæ, generatione quidem & magnitudine fortaſſe diſtabunt ab inuicem, eiuſdem autem ſubſtātiæ cum ſint cum principe emiſſionis ipſorū, aut omnes impaſſibiles perſeuerāt, aut & pater ipſorum participauit paſſiones: neq; enim quæ poſtea accenſa eſt facula, alterum lumen habebit ꝙ illud quod ante eam fuit. Quapropter & lumina ab ipſo compoſita in unum in principalem unitionem recurrunt, cum fiat unum lumen quod fuit & à principio: quod autem iuuenius eſt & antiquius, neq; in ipſo lumine intelligi poteſt: unum enim lumen eſt totum, nec in ipſis quæ perceperunt lumen faculis, & enim ipſæ ſecundum ſubſtantiam materiæ id temporis habent, una enim & eadem eſt facularum materia: ſed tantum ſecūdum accenſionem, quoniam altera quidem ante tempus illud, altera autem nunc accenſa eſt.

Quomodo ſecundum hæreticos uoluntas patris inuenitur feciſſe ignorantiam & labem. Cap. XXIIII

LAbes igitur eius quæ eſt ſecundum ignorātiam paſſionis, aut uniuerſo ſimiliter pleromati ipſorum proueniet, cum ſint eiuſdem ſubſtantiæ, & erit in ignorantiæ labe, id eſt, ſemetipſum ignorans propator, aut ſimiliter omnia impaſſibilia perſeuerabunt, ea quæ ſunt intra pleroma lumina. Vnde igitur circa iuniorē æonem paſſio, ſi paternum lumen eſt ex quo omnia conſtituta ſunt lumina, quod naturaliter impaſſibile eſt. Quomodo autem & iuuenior aliquis aut ſenior in ipſis æon dici poteſt, cum ſit unum lumen totius pleromatis: & ſi quas ſtellas dicant, eæ nihilominus eadem uniuerſi apparebunt natura participātes. Etenim ſi ſtella in claritate differt, ſed non ſecundum qualitatem, nec ſecundum ſubſtantiam, ſecundum quam paſſibile aliquid uel impaſſibile eſt: ſed aut uniuerſos ex lumine cum ſint paterno, naturaliter impaſſibiles & immutabiles eſſe oportet: aut uniuerſi cum paterno lumine & paſſibiles, & commutationū corruptionis capaces ſunt. Hæc autem eadem ratio ſequetur, & ſi uelut ab arbore ramos dicant à Logo natam eſſe emiſſionem æonum, cum Logos à patre ipſorum generationem habeat: eiuſdem enim ſubſtantiæ omnes inueniuntur cum patre, tantum ſecundum magnitudinem, ſed non ſecundum naturam differentes ab inuicem, & magnitudinem complentes patris, quemadmodum digiti complent manum. Si igitur pater in paſſione & ignorātia, & hij utiq; qui ex eo generati ſunt æones. Si autem impium eſt patri omnium, ignorantiam & paſſionem affingere, quomodo ab eo emiſſum dicunt æonem paſſibilem, & hoc ipſi Sophiæ dei eandem impietatem affigentes, ſemetipſos religioſos eſſe dicent. Si autem quo modo à ſole radios æonas ipſorum emiſſiones

nes habuiſſe dicent, eiuſdem ſubſtantiæ & de eodem omnes cum ſint, aut omnes capaces paſſionis erunt cum eo qui ipſos emiſit, aut omnes impaſſibiles perſeuerabunt. Non enim iam quoſdam impaſsibiles, quoſdam autem paſſibiles poſſunt ex tali emiſſione confiteri. Si igitur omnes impaſsibiles dicunt, ipſi ſuum argumentum diſſoluunt: quomodo enim paſſus eſt minor æon, ſi omnes erunt impaſsibiles? Si autem omnes dicūt participaſſe paſsionis huius, quemadmodū quidam audent dicere, quia à Logo quidem cœpit, deriuatio autem in Sophiam, in Logum huius Nun propatoris paſſionem reuocantes arguentur, & Nun propatoris & ipſum patrem in paſſione fuiſſe confitentes. Non enim ut compoſitum animal quiddam eſt omnium pater præter Nun quemadmodum præoſtendimus, ſed Nus pater, & pater Nus. Neceſſe eſt itaq; & eum qui ex eo eſt Logos, imò magis autem ipſum Nun, cum ſit Logos, perfectum & impaſſibilem eſſe, & eas quæ ex eo ſunt emiſſiones eiuſdem ſubſtantiæ cum ſint, cuius & ipſe, perfectas & impaſſibiles & ſemper ſimiles cū eo perſeuerare, qui eas emiſit. Non igitur iam Logos quaſi tertium ordinem generationis habēs ignorauit patrem, quemadmodum docent hij: hoc enim in hominum quidem generatione fortaſſe putabitur ueriſimilius eſſe, eo quod ſæpe ignorāt ſuos parentes, in Logo autem patris omni modo impoſſibile eſt. Si enim exiſtens in patre cognoſcit hunc in quo eſt, hoc eſt ſemetipſum, nō ignorat & quæ ab hoc ſunt emiſſiones uirtutes eius exiſtentes & ſemper ei aſſiſtentes, ignorabunt eum qui ſe emiſit, quemadmodum nec radij ſolem. Non capit igitur dei Sophiā eam intra pleroma eſt cum ſit, at illi emiſſione ſub paſſione cecidiſſe & talem ignorantiam concepiſſe. Poſſibile eſt autē eam quæ eſt à Valentino ſapientiā, cum ſit de diaboli emiſſione, in omni paſſione fieri, & profundum ignorantiæ fructificare. Vbi enim ipſi teſtimonium perhibent de matre ſua, dicentes eam æonis errantis generationē eſſe, iam non quærere oportet cauſam propter quam filij huiuſmodi matris ignorātiæ ſemper natent profundū. Præter has aūt emiſſiones ego quidem iam nō intelligo alteram poſſe eos dicere, ſed ne ipſi quidem alteram quandam proprietatem emiſſam reddentes aliquando, cogniti ſunt nobis, licet ualde multā de huiuſmodi ſpeciebus quæſtionem habuerimus cum eis: hoc autem ſolum dicunt quoniam emiſſi ſunt unuſquiſq; illorum, & illum tantū cognouiſſe qui ſe emiſit, ignorans aūt eum qui ante illum eſt. Iam non autem cum oſtenſione progrediuntur quemadmodum emiſſi ſunt, aut quomodo capit tale quid ſpiritalibus fieri. quandocunq; enim progreſſi fuerint obligabūtur, & à recta ratione cæcutientes circa ueritatem, in tantum, uti eum qui eſt à Nu propator ipſorum emiſſus ſermo in deminoratione eum emiſſum dicant. Nun enim perfectum à perfecto Bytho progeneratum iam non potuiſſe eam quæ ex eo eſt emiſſionem facere perfectam, ſed obcæcatam circa agnitionem

tionem & magnitudinem patris, & ſaluatorem ſymbolum myſterij huius oſtendiſſe in eo qui à natiuitate cæcus fuit, quoniam ſic cæcus emiſſus eſt à monogene æon, id eſt ignorantia, ignorantiam & cæcitatem cõmentientes uerbo dei ſecundum eos à propatore emiſſionem habenti, admirabiles Sophiſtæ & altitudines inueſtigantes incogniti patris, & ſupercœleſtia ſacramenta enarrantes, in quem cupiũt angeli proſpicere uti diſcant, quoniam à Nu eius patris, qui ſuper omnia eſt emiſſum uerbũ, cæcum emiſſum, id eſt, ignorans patrem, qui ſe emiſit. Et quemadmodum ò uaniſſimi Sophiſtæ Nus patris, imò etiam ipſe pater cum ſit Nus & perfectus in omnibus imperfectum & cæcum æonem emiſit ſuum Logon, cum poſſit ſtatim & agnitionem patris cum eo emittere, quemadmodum Chriſtum poſtgenitum quidem reliquis, perfectum aũt dicitis emiſſum: multo magis igitur qui eſt eo ętate prouectior Logos, ab eodẽ Nu perfectus utiq; emitteretur & non cæcus, nec ille rurſus plus cæcus, q̃ ſi æonas emitteret, quoadusq; Sophia ueſtra ſemper excæcata, tantam malorum enixa eſt ſubſtantiam? & huius malitiæ cauſa eſt pater ueſter: magnitudinem enim & uirtutẽ patris cauſas ignorantiæ eſſe dicitis, Bytho aſſimilantes eũ, & nomen hoc ei adponentes innominabili patri. Si aũt ignorantia malũ, omnia autẽ mala ex ea fluxiſſe definitis, huius aũt cauſam magnitudinem & uirtutem patris dicentes, malorum factorem eum oſtenditis. Id enim quod nõ potuerit cõtemplari magnitudinem eius, cauſam dicitis mali. Sed ſi quidẽ impoſſibile erat patri notũ ſemetipſum ab initio, his quæ ab eo facta ſunt, facere, inexcuſabilis erat, quoniã poterat ignorantiam auferre eorum, qui poſt ſe ſunt. Si aũt poſtea uolens eam quæ ſecundũ progreſſionẽ emiſſionum aucta fuerat ignorantiam, & inſeminatã æonibus auferre, potuit multo magis prius eã quæ non dum erat, ignorantiã uolens non permittere fieri. Quoniã igitur quãdo uoluit agnitus eſt non tantum æonibus, ſed & hijs qui in nouiſſimis temporibus, nõ uolens aũt ab initio agnoſci, ignoratus eſt, cauſa ignorãtiæ ſecundũ uos eſt, uoluntas patris. Si enim præſciebat hæc ſic futura, quare utiq; priuſq; fieret nõ abſcidit ignorantiã ipſorum, quam poſtea, uelut ex pœnitentia curat per miſſionem Chriſti. Qui enim per Chriſtum agnitionem omnibus fecit, multo ante poterat facere per Logon, qui & primogenitus erat monogenus. Vel ſi præſciens uoluit fieri hæc, ſemper perſeuerant ignorantiæ opera, & nunq; prætereunt. Quæ enim ex uoluntate propatoris ueſtri facta ſunt, perſeuerare oportet cum uoluntate eius qui uoluit, uel ſi præterent hæc, cũ his præteriet & uoluntas eius, qui ſubſtantiã eã habere uoluit. Quid enim & diſcẽtes requieuerunt Aeones, & perfectã agnitionẽ perceperunt, quoniã incapabilis eſt & incomprehenſibilis pater. Hanc aũt agnitionem habere potuerunt priuſq̃ in paſſionibus fierent: nõ enim deminorabatur magnitudo patris ab initio, ſciẽtibus hijs quia incapabilis & incomprehenſibilis

henſibilis eſt pater. Si enim propter immenſam magnitudinem ignoraba/
tur, & propter immenſam dilectionem impaſſibiles debebat cõſeruare eos
qui ex ſe nati erant, quoniam nihil prohibebat, ſed magis utile erat ab ini/
tio cognouiſſe eos, quoniam incapabilis & incomprehenſibilis eſt pater.

Quoniam ſophia nunquam in ignorantia & demino
ratione eſt. Cap. XXV

QVomodo autem non uanum eſt, quod etiã Sophiam eius dicunt in
ignorãtia & in deminoratione & in paſſione fuiſſe: hæc enim aliena
ſunt à Sophia & cõtraria, ſed nec affectiones eius ſunt. Vbi enim eſt impro
uidentia, & ignorantia utilitatis, ibi Sophia non eſt. non iã igitur Sophiam
paſſam æonem uocent, ſed aut uocabulũ eius, aut paſſiones prætermittant:
& plenitudinem autem uniuerſam non dicãt ſpiritalem, ſi intra ipſam æon
hic cum eſſet in paſſionibus tantis conuerſatus eſt. Hæc enim ne anima qui
dem fortis, non dicam ſpiritalis ſubſtantia, percipiet. Quomodo autem rur
ſus Enthymeſis eius cum paſſione procedẽs ſeparatim poterat fieri. Enthy
meſis enim eſſe intelligitur aliquem, ipſum aũt ſeorſum nunquã † fecit. ex/ als, fiet
terminatur enim & abſorbetur mala à bona Enthymeſi, quemadmodum
ægrimonium ab incolumitate. quæ enim erat prior Enthymeſis paſſionis
exquirere patrem & magnitudinem eius conſiderare, quid aũt ſuaſa eſt po
ſtea & conualuit, quoniã incomprehenſibilis, & qui inueniri non poſſit eſt
pater: non igitur bonũ erat quod uellet cognoſcere patrem, & propter hoc
eſt & paſſibile, ſed quando ſuaſa eſt quoniam inueſtigabilis eſſet pater &
cõualeſcens, ſed ille ipſe Nus quærebat patrem, ceſſauit ſecundum eos ad/
huc quærere dictus, quoniam incomprehenſibilis eſt pater.

Oſtenſio qnoniam nec Enrhymeſis ſine æone propriam habue
rir ſubſtantiam, nec paſſio ſine Enrhymeſi eſt. Cap. XXVI

QVemadmodũ igitur Enrhymeſis poterat ſeparata concipere paſſio/
nes, quæ & ipſæ affectiones eius erant. Affectio enim erga aliquem
fit, ipſe autem ſeorſum non poteſt eſſe, nec conſtare. Non ſolum autem in/
ſtabile eſt hoc, ſed etiam contrarium ei quod eſt à domino noſtro dictum,
Quærite & inuenietis. dominus enim quærendo & inueniendo patrem,
perfectos conſumat diſcipulos. Is autem qui ſurſum eſt Chriſtus ipſorum
per id quod præcepit æonibus, nõ quærere patrem ſuadens, quoniam etſi
multum laborauerint perfectos eos conſumauit. Et ſic quidem perfectos
aiunt in eo quod dicant inueniſſe Bythum ipſorum, æonas aũt in eo quod
ipſa ſint, quoniã inueſtigabilis eſt qui ab eis inquirebatur. Cum igitur ipſa
Enthymeſis non poſſet ſine æone ſeparatim conſiſtere, adhuc maius infe/
runt mendaciũ, de paſſione eius ſeparatim, rurſus diuidentes eam, & hanc
eſſe ſubſtanriam dicentes materiæ. quaſi non eſſet lumen deus, nec adeſſet
ſermo qui poſſet eos arguere, & euertere nequitiam ipſorum: utique enim
quodcunq;

quodcunq; ſentiebat æon hoc & patiebatur.& quod ſentiebatur,hoc & ſentiebat,& non aliud erat apud eos Enthymeſis eius niſi paſſio, incõprehenſibilem cõprehendere excogitantis,& paſſio Enthymeſis,impoſſibilia enim ſentiebat. Quemadmodũ itaq; poterat affectio & paſſio ab Enthymeſi ſeorſum ſeparari, & ſubſtãtia tantæ materiæ fieri,quãdo & ipſa Enthymeſis paſſio erat,& paſſio Enthymeſis. nec igitur Enthymeſis ſine æone,nec affectiones ſine Enthymeſi ſeparatim habere poſſunt ſubſtantiã, & ſoluta eſt & hic rurſus regula ipſorum.Quemadmodum autẽ & ſoluebatur & patiebatur æon,ſiquidẽ eiuſdem ſubſtantiæ cuius & pleroma erat, pleroma aũt uniuerſum ex patre. quod enim ſimile eſt ſimili nõ diſſoluetur in nihilum, nec perire periclitabitur,ſed magis perſeuerabit & augeſcet.

Quoniam nec diſſolui nec pati æon poterat cum eſſet ſpiritalis & in quæ ſimilia erunt conuerſans. Cap. XXVII

QVemadmodum enim ignis in igne, & ſpiritus in ſpiritu, & aqua in aqua,quæ autem ſunt contraria à contrarijs patiũtur, & uertuntur & exterminantur,ſic & ſi fuiſſet luminis emiſſio,non pateretur, nec periclitaretur in ſimili lumine,ſed magis effulgeſceret & augeſceret, quemadmodum dies à ſole:etenim Bythum imaginem patris ſui eſſe dicunt. Quęcunq; ſunt peregrina & ſibi extranea animalia atq; contraria natura periclitantur & corrumpuntur: quæ autem ſibi aſſumpta ſunt,& cognata nullum patiũtur periculum in ea conuerſantia,ſed & ſalutem & uitam ex eo acquirunt.Si igitur eiuſdem ſubſtantiæ, cuius & uniuerſum pleroma ex eo emiſſum,fuiſſet hic æon,nunquam demutationẽ perciperet, cũm eſſet in ſimilibus & aſſuetis conuerſans, ſpiritalis in ſpiritalibus. timor enim & expaueſcentia & paſſio,& diſſolutio, & alia in his quidem quæ ſunt ſecundum nos & corporalibus fortaſſis fiant à contrarijs: in ſpiritalibus autem & diffuſum habentibus lumen,iam non tales conſequuntur calamitates.ſed mihi uidentur eius paſſionem,qui eſt apud Comicum Menandrum ualde amans & odibilis, æoni ſuo circundediſſe. Magis enim infeliciter amantis cuiuſdam hominis apprehenſionem & mentis conceptionem habuerunt qui hæc finxerunt, quàm ſpiritalis & diuinæ ſubſtantiæ.

Quoniam pacis exquiſitio & inueſtigatio magnitudinis eius nec paſſionem nec Labem ſed tantum perfectiones faciebat in æone. Cap. XXVIII

SVper hæc quoq; & cogitare de quærendo perfectum patrem, & uelle intra eum fieri,& habere eius comprehenſionem,nõ ignorantiam, nec paſſionem poterat inficere & hoc æoni ſpiritali,ſed magis perfectionem & impaſſibilitatem & ueritatẽ.Nec enim ipſi cum ſint homines,excogitantes de eo qui ante ipſos eſt,& uelut iam comprehendentes perfectum, & intra eius conſtituti agnitionem, dicunt ſemetipſos in paſſione conſternationis

nis eſſe,ſed magis in agnitione & apprehenſione ueritatis. Etenim ſaluató-rem quærite & inuenietis, diſcipulis ꝓpter hoc dixiſſe dicunt,ut eum qui ab ipſis per excogitationem fictus eſt,ſuper fabricatorem omnium inenar-rabilem,Bythum quærant,& ſemetipſos perfectos eſſe uolunt, quoniam in quirentes inuenerunt perfectum, cum adhuc ſint in terra: Eum autem qui intra pleroma ſit æonem totum ſpiritalem quærentem propatorem, & in-tra magnitudinem eius conantem fieri, & comprehenſionem paternæ ueri-tatis concupiſcentem habere,in paſſionem dicunt recidiſſe,& paſſionem ta-lem, ut niſi ei occurriſſet uirtuti quæ omnia firmat, diſſolutus fuiſſet in uni-uerſam ſubſtantiam & exterminatus.

Quoniam non capit æonem infra pleroma deſide-rium paſſionis percepiſſe. Cap. XXIX

VÆſana eſt hæc præſumptio,& uere deſtitutorum à ueritate ſenſus hó-minum.quoniam enim æon hic melior eſt,quàm ipſi & uetuſtior,ipſi quoq; confitentur ſecundum ſuam regulam,dicentes ſe eſſe conceptum En thymeſeos eius æonis qui paſſus eſt, ita ut ſit hic æon matris ipſorũ pater, id eſt,auus ipſorum. & poſterioribus quidem nepotibus exquiſitio patris ueritatem & perfectionem & confirmationem, & eliquationem à fluxibi-li materia facit,ſicut dicunt & reconciliationem ad patrem, auo autem ipſo-rum hæc eadem inquiſitio ignorantiam & paſſionem & expaueſcentiam & timorem, & conſternationem infecit, ex quibus & ſubſtantiam materiæ factam dicunt. Exquirere ergo & inueſtigare perfectum patrem,& concu-piſcentiam communicationis cum eo, & unitatis,ſibi quidem ſalutare fieri, æoni autem à quo & genus habent, diſſolutionis & perditionis cauſam fu-iſſe dicentes,quomodo non per omnia incongruum & fatuum & irrationa-bile? & hij qui aſſentiunt uere cæci,cæcis ducatoribus utentes,iuſte & corrũ unt in ſubiacentem ignorantiæ profundum.

Quomodo de ſemine ipſorum ſermo uniuerſus inſta bilis oſtenditur. Cap. XXX

QValis eſt autem & de ſemine ipſorum ſermo, conceptum quidem il-lum ſecundum figurationem eorum,qui ſunt.Ergo ſaluatorem ange lorum à matre informem & ſine ſpecie,& imperfectum,depoſitum autem in Demiurgum neſciente eo,ut per eum in eam animam quæ erat ab eo ſe-minatum,perfectionem & formationem percipiat.Primum quidem eſt di-cere,quoniam imperfecti & infigurati & informes hij ſunt angeli, qui ſunt erga ſaluatorem ipſorum. Siquidem ſecundum illorũ ſpeciem conceptum tale quid generatum eſt, Poſt deinde quod dicant ignoraſſe fabricatorem eam quæ fuit ſeminis in eum demiſſio, & iterũ ea quæ facta eſt per eum in hominem ſeminatio,futile uerbũ & uanum, quod nullo modo oſtẽdi poſ-ſit. Quemadmodũ enim ignorauit illud, ſi ſubſtantiã aliquã & qualitatem

k proptiam

propriam habuiſſet ipſum ſemen, ſi autem ſine ſubſtantia & ſine qualitate & nihil erat, cõſequenter ignorabat illud: quæ enim propriã quandã* monitionem & qualitatẽ uel caliditatis uel uelocitatis, uel dulcedinis habent, uel claritatis cuiuſdam differentiam, nec homines quidem lateãt cum ſint cum hominibus, in tantum abeſt ut fabricatorem huius uniuerſitatis deũ, apud quem iuſte non eſt agnitum ſemen ipſorũ, cum ſint ſine qualitate uniuerſæ utilitatis & ſine ſubſtantia omnis actionis, & in totũ nihil exiſtentes. Et propter hoc mihi uidetur etiam dominus dixiſſe, Omnis ſermo otioſus, quem loquuti fuerint homines, reddent pro eo rationem in die iudicij. Omnes enim quicunq; tales ſunt, otioſos ſermones in aures hominũ immittẽtes, aſſiſtent in iudicio rationem reddituri de hijs quæ uane coniecerunt, & mentiti ſunt aduerſus deum, in tantum ut ſemetipſos dicãt propter ſeminis ſubſtantiã agnoſcere ſpiritale pleroma, in eo homine qui eſt intus demõſtrante eis uerum patrem. Opus enim eſſe animali ſenſibilibus erudimentis.

*notionẽ forte

Quoniam non ignorauit Demiurgus ſeminis depoſitionem in eum. Cap. XXXI

DEmiurgum autem uniuerſum ſemen hoc matre deponente ſuſcipientem in ſemetipſum, omnia omnino ignoraſſe, & nullũ ſenſum eorum quæ erga pleroma ſunt habuiſſe: & ſe quidem ſpiritales eſſe, quoniam particula quædã uniuerſitatis patris in anima ipſorum depoſita eſt, cum ex eadem ſubſtantia habeant animas, ex qua & Demiurgus, ſicut dicunt: hunc autem ſemel uniuerſum ſuſcipientem ſemen à matre, & habentem in ſe, animalem perſeueraſſe, & nihil in totum ſenſiſſe eorũ quæ ſunt ſuperiora, quæ hij ſemetipſos intelligere dum adhuc ſunt in terra gloriantur. Quomodo hoc non ſuper omnem irrationabilitatem eſt? Etenim idipſum ſemen horum quidem animæ agnitionem attribuiſſe & perfectionem, ei autem qui eos fecit deus, ignorantiam attribuiſſe putare, uere uæſanorum eſt, & in totum mente deſtitutorum. Adhuc etiam uaniſſimum eſt, quod dicũt in hac depoſitione figurari illud & augeſcere, & paratum fieri ad ſuſceptionẽ perfectæ rationis: erit enim ei materiæ admixtio, quam ex ignorantiæ labe uolunt habuiſſe ſubſtantiam, aptior & utilior, quàm fuit paternum lumen ipſorum. Siquidem ſecundum illius depoſitionem natum informe & infiguratum fuit: ex hac autem formatione ſpeciem & augmentum & perfectionem aſſumpſit.

Et quoniam ſi in eum depoſitum fuiſſet ſemen, non potuiſſet ignorare ea quæ ſuper eum. Cap. XXXII

SI enim quod eſt à pleromate lumen, cauſa fuit ſpiritali, ut nec formam nec ſpeciem, nec magnitudinem haberet propriam, quæ autem huc eſt deſcenſio, hæc uniuerſa addidit ei, & ad perfectionẽ deduxit, multo optabilior & utilior uidebitur quæ eſt hic conuerſatio, quam & tenebras dicũt,

quàm

quàm fuit paternum lumen ipſorum, Quomodo autem nō ridiculum,ma/ trem quidem ipſorum in materiam periclitatam dicere, uti penè ſuffocare/ tur,& paulominus corrumperetur, niſi uix tunc ſuperextendiſſet & exiliſſet ex ſemetipſa adiumentum percipiens à patre. Semen autem eius in hac ca/ dem materia augeſcere & formari, & aptum ad ſuſceptionem perfecti ſer/ monis expediri,& hoc in diſſimilibus, & in inſuetis ebulliēs, ſicut ipſi dicūt, contrarium eſſe terrenum ſpiritali, & ſpiritale terreno. Quomodo igitur in contrarijs & in inſuetis paruum emiſſum, quemadmodum dicunt,& auge/ ſcere & formari & ad perfectionem peruenire potuit?

Paulominus pro prope/ modum

Quomodo contraria de matre & labis eius conſilia decreue/ runt. Cap. XXXIII

ADhuc etiam & ad hæc quæ dicta ſunt requiretur,utrum ne ſemel eni/ xa ſit mater illorum ſemen, ut uidit angelos,an particulatim. Sed ſi quidem ſimul & ſemel quod exinde conceptum,nunc iam non erit infanti/ le? ſuperflua eſt igitur in eos qui nunc ſunt homines deſcenſio eius. Si au/ tem particulatim, iam non ſecundum figuram eorum, quos uidit angelos fecit conceptionem,ſimul enim eos & ſemel uidens & concipiens, ſemel eni xionem debebat feciſſe,quorum de†ſemel conceperat figuras. Quid autem quod angelos cum ſaluatore ſimul uidens,illorum quidem imagines conce pit,ſaluatoris autem non†quod eſt decorior ſuper illos,an nunquid nō pla/ cuit ei hic,& propter hoc nō concepit eum? Quomodo autem Demiurgus quem pſychicum uocant, propriam ſecundum eos magnitudinem & figu/ ram habens,emiſſus eſt ſecundum ſuam ſubſtantiam perfectus? Quod au/ tem ſpiritale eſt, quod etiam operoſius oportet eſſe quàm animale,imper/ fectum emiſſum eſt,& opus ei fuit uti in animam deſcenderet, ut in ea for/ maretur,& ita perfectum exiſtens,paratum fiat ad ſuſcipiendum†paratum uerbum. Si igitur in terrenis hominibus, & in animalibus formaretur, iam non ſecundum angelorum ſimilitudinem eſt,quos dicunt lumina,ſed ſecun dum eorum qui ſunt hic homines. Non enim angelorum habebit ſimilitu/ dinem & ſpeciem, ſed animarum, in quibus & formatur. Quomodo aqua in uas miſſa, ipſius uaſis habebit formam, etiam ſi gelauerit, eam ſpeciem habebit uaſculi,in quo gelauit,quando ipſæ animæ corporis habebant figu ram,ipſi enim adaptatæ ſunt uaſi, quemadmodum prædiximus. Si igitur & illud ſemen hic coagulatur & formatur,hominis figura erit, ſed non an/ gelorum formam habens. Quomodo igitur ad imagines angelorum illud ſemen eſt,quod ſecūdum ſimilitudinem hominum figuratur. Quid autem cum ſpiritale eſſet,opus ei fuit,ut in carnem deſcenderet:caro enim eget ſpi/ ritali,ſi tamē incipiet ſaluari,ut in eo ſanctificetur & clarificetur & abſorbea tur mortale ab immortali:ſpiritali autem in totum non eſt opus eorum quę ſunt hic.non enim nos illud, ſed illud nos meliores facit.

forte,ſemine

forte qui

al.,perfectum

Oſtenſio quod nec conceptio nec generatio ſeminis fuit.
Caput. XXXIIII

ADhuc autem manifeſtius qui eſt de ſemine ipſorum ſermo arguitur falſus,& à quolibet perſpici poteſt,in eo quod dicant eas animas quæ habuerint à matre ſemen,meliores reliquis fieri. Quapropter & honoratas à Demiurgo,& principes & reges & ſacerdotes ordinatos eſſe.Si enim erat hoc uerũ, primus utiq; Caiphas ſummus ſacerdos & Anna & reliqui ſummi ſacerdotes & legis doctores & principes populi credidiſſent domino,in eam cognationem concurrẽtes, & ante hos etiam Herodes rex. Quoniam autem nec hic,nec ſummi ſacerdotes,nec qui præerant, neq; clari de populo accurrerunt ei, ſed è contrario qui erant in uijs mendici ſedentes ſurdi & cæci, & à reliquis conculcabantur & contemnebantur, quemadmodum & Paulus ait: Videte enim uocationem ueſtram fratres, quoniam non multi ſapientes apud uos,nec nobiles,neq; fortes ſed quę fuerunt contemptibilia mundi, elegit deus. Non itaque erant meliores tales animæ propter ſeminis depoſitionem, neque propter hoc honorificabantur à Demiurgo. Et de eo quidẽ, quod ſit regula ipſorum infirma & inſtabilis, adhuc etiam & uana, ſufficiant quæ dicta ſunt. Nec enim oportet, quod ſolet dici,uniuerſum ebibere mare, eum qui uelit diſcere, quoniam aqua eius ſalſa eſt. Sed quemadmodum ſtatua de luto facta,colorata autem ſuperficie, ut putetur aurea eſſe, quæ ſit lutea, & quicunq; accipiet ex ea particulam qualemcunque,& exhauriens oſtenderit lutum,liberabit eos,qui ueritatem quærunt à falſa opinione.

Prouerbium

Quoniam exſolutionem parabolarum impropriam & inconuenientem fictioni ſuæ faciunt. Cap. XXXV

EOdem modo & nos non modicam partem, ſed ea quæ ſunt maxima continentia regulæ ipſorum reſoluentes capitula, omnibus quotquot non ſeduci ſcientes uolunt, quod eſt nequam & doloſum & ſeductorium & pernicioſum de ſchola eorum qui ſunt à Valentino,& à reliquis hæreticorum quotquot Demiurgum, id eſt, fabricatorem & factorem huius uniuerſitatis ſolum exiſtentem deum male tractant, oſtendimus,diſſolubilem eorum uiam manifeſtantes. Quis enim ſenſum habens & ueritatis uel modicum attingens,ſuſtinebit dicentes, ſuper Demiurgum deum eſſe alterum patrem, & alterum quidem eſſe monogenen, alterum autem uerbum dei quem & in deminoratione emiſſum dicunt, alterum autem Chriſtum, quem & poſteriorem reliquis æonibus cum ſpiritu ſancto factum eſſe dicunt, & alterum ſaluatorem, quem ne à patre quidem uniuerſorum ſed ab hijs qui in deminoratione facti ſunt æonibus collatum, & congeſtum dicunt, & neceſſarie propter deminorationem emiſſum, ut niſi in ignorantia & deminoratione fuiſſent æones ſecundum eos, nec Chriſtus emiſſus fuiſſet

fuiſſet,nec ſpiritus ſanctus, nec horos, nec ſoter, nec angeli aut mater ipſorum,nec ſemen eius,nec reliqua mundi fabricatio, ſed fuiſſent omnia deſerta ac deſtituta tot bonis. Non ſolum itaq; in fabricatorem tantum irreligioſi ſunt, labis eum dicentes fructum, ſed & in Chriſtum & in ſpiritum ſanctum propter labem dicentes eos emiſſos, & ſaluatorem autem † finaliter poſt labem. Quis enim ſuſtinebit reliquum eorum uaniloquium, quod aſtute parabolis adaptare conantes, & ſe & eos qui ſibi credūt in maximam cōuertunt impietatem. Quoniam & parabolas & actus domini improprie & inconſequenter inferunt figmento ſuo,ita oſtendimus. al. ſimiliter

Oſtenſio quoniam in uno anno non præconiauerit dominus poſt baptiſmum, ſed omnem ipſe eam ætatem.

Caput. XXXVI

ILlam enim quam erga duodecimum æonem dicunt accidiſſe paſſionem, conantur oſtendere,quod ſaluatoris paſſio à duodecimo Apoſtolorum facta ſit,& in duodecimo menſe. Vno enim anno uolunt eum poſt baptiſmum prædicaſſe. Sed & in illa quæ profluuium ſanguinis patiebatur manifeſte dicunt oſtenſum:duodecim enim annis paſſa eſt mulier, & tangens fimbriam ſaluatoris, conſequuta eſt ſanitatem ab illa uirtute, quæ egreſſa eſt à ſaluatore,quam præeſſe dicunt: illa enim quæ paſſa eſt uirtus,extenſa & in immenſum effluēs, ita ut periclitaretur & omnem ſubſtantiam diſſolui,cum tetigiſſet primam quaternationem, quæ per fimbriam ſignificatur, ſtetit,& à paſſione ceſſauit. Hoc ergo quod dicunt duodecimi æonis paſſionem per Iudam demonſtrari, quomodo poteſt in ſimilitudinem comparari Iudæ, qui eiectus eſt de numero duodecimo, nec reſtitutus eſt in locum ſuum. Æon enim cuius typum Iudam dicunt eſſe, ſeparata eius Enthymeſi reſtituta eſt, ſiue reuocata: Iudas autem abdicatus & eiectus,& in locum eius Matthias ordinatus eſt, ſecundum quod ſcriptum eſt, & epiſcopatum eius accipiat alius. Debuerunt itaque dicere, duodecimum Æonem eiectum eſſe de pleromate,& in locum eius alium prolatum ſiue emiſſum, ſi tamen in Iuda oſtenditur. Adhuc autem ipſe quidem Æon quod ſit paſſus dicunt, Iudas autem quod ſit proditor. Patiens autem Chriſtus uenit ad paſſionem, & non Iudas, & ipſi confitentur. Quomodo igitur Iudas traditor eius,qui pro noſtra ſalute pati habuit, typus & imago eſſe poterat Æonis,quæ Chriſti paſſio ſimilis eſt paſſioni Æonis, ei quæ in inuiſibilibus facta. Aeon enim paſſus eſt paſſionem diſſolutionis & perditionis, ut periclitaretur ipſe qui patiebatur & corrumpi: Dominus autem noſter Chriſtus paſſus eſt paſſionem ualidam,& quę non cederet,non ſolum ipſe non periclitatus corrumpi,ſed & corruptum hominem firmauit robore ſuo & in corruptionem reuocauit. & Aeon quidem paſſus eſt paſſionem ipſę requirens patrem,& non præualens inuenire: dominus autem paſſus eſt,ut

eos qui errauerunt à patre, ad agnitionem, & iuxta eum adduceret: & illi quidem inquiſitio magnitudinis patris fiebat paſſio perditionis, nobis autem dominus paſſus, agnitionem patris conferens, ſalutem donauit: & illius quidem paſſio fructificauit fructum fœmineum, ſicut dicunt, inualidum & infirmum & informem & inefficacem, iſtius autem paſſio fructificauit fortitudinem & uirtutem. Aſcendens enim in altitudinem dominus per paſſionem, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus, & contulit credētibus in ſe ſuper ſerpentes & ſcorpiones calcare, & ſuper omnem uirtutem inimici, id eſt, principis Apoſtaſiæ. Et dominus quidem per paſſionem mortem deſtruxit, & ſoluit errorem corruptionémque exterminauit, & ignorantiam deſtruxit, uitam autem manifeſtauit eis, oſtendit ueritatem, & incorruptionem donauit.

Quomodo deſtruetur, qui eſt de numeris ipſorum & nominibus ſermo. Caput XXXVII

al. ſuſtinuit ILlorum autem Aeon cum fuiſſet perpeſſus, ignorantiam† ſubſtituit, ſubſtantiam informem peperit, ex qua omnia materialia opera prolata ſunt ſecundum eos, mors, corruptio, error, & hijs ſimilia. Non ergo Iudas duodecimus diſcipulus typus erat paſſi æonis, ſed neque domini noſtri paſſio: per omnia enim diſſimile, & inconueniens inuicem ſibi oſtenſum eſt, non ſolum in hijs quæ prædiximus, ſed ſecundum ipſum numerum: proditor enim Iudas quod ſit duodecimus denominatus Apoſtolus in Euangelio, hic autem Aeon non duodecimus, ſed trigeſimus eſt: non enim duodecim tantum Aeones uoluntate patris prolati ſunt, ſecundum hæc, nec duodecimus ordine emiſſus eſt, in trigeſimo loco annumerantes eum emiſſum. Quo modo ergo duodecimus ordine Iudas, eius qui in trigeſimo ordine eſt Aeon, poteſt eſſe typus & imago? ſi autem Iudam pereuntem imaginem Enthymeſeos eius eſſe dicunt, nec ſic imago ſimilis erit eius quæ ſecundum eum eſt ueritatis. Enthymeſis enim ſeparata ab Aeone ipſa† propterea formata à Chriſto, dehinc prudens facta à ſaluatore, & omnia quæ ſunt extra pleroma operata, ſecundum imaginem eorum, qui ſunt in pleromate in nouiſſimo in pleroma recepta dicitur ab hijs, & ſecundum coniugationes unita ſaluatori eius, qui ex omnibus factus eſt. Iudas autem ſemel eiectus nunquam reuertitur in diſcipulorum numerum, alioquin nunquam alius in locum eius annumeraretur. Et dominus autem dixit de eo: Væ homini, per quem filius hominis tradetur, & melius erat ei, ſi non natus fuiſſet, & filius perditionis dictus eſt ab eo. Si autem non ſeparatæ ab Aeone Enthymeſeos dicunt Iudam eſſe typum, ſed perplexæ ei paſſionis, nec ſic numerus xij. numero trium poſſunt eſſe typus. Hic enim Iudas eiectus eſt, & Matthias pro eo ordinatus. Illic autem Aeon periclitatus diſſolui, & perijſſe dicitur, & Enthymeſis & paſſio: ſeparatim enim Enthymeſim quo

al. poſtea

meſin quoq; paſſione ſecernunt, & faciunt Aeonem quidem reſtitui, Enthymeſin autem formari, paſſionem uero ab hijs ſeparatã eſſe materiam. Tribus itaque exiſtentibus his, Aeone & Enthymeſi & paſſione, Iudas & Matthias duo exiſtentes, nõ poſſunt typus eſſe. Si autem duodecim Apoſtolos dicunt typum eſſe illius ſolius xij Aeonum prolationis, quam homo cum eccleſia protulit, & reliquorum x. Aeonum, qui ut dicũt à uerbo & uita prolati ſunt, dent typum alios x. Apoſtolos. Inenarrabile eſt enim iuniores quidem Aeones, & propter hoc minores oſtendi à ſaluatore per electionem Apoſtolorum: ſeniores autem horum, & ob hoc meliores, nõ iam præoſtendi: cum poſſit ſaluator, ſi tamen Apoſtolos ideo elegit, ut per eos oſtendat Aeonas qui ſunt in pleromate, & alios decem Apoſtolos eligere: & ante hos quoq; alios octo, ut illam principalem & primã oſtendat ogdoadem, per Apoſtolorum numerum typum factum poſſit oſtendere, neq; ſecũda decade. poſt enim duodecim Apoſtolos lxx. alios dominus noſter ante ſe miſiſſe inuenitur, ſeptuaginta autem nec octonario numero neq; denario, nec trigenario typus eſſe poſſunt. Quæ igitur cauſa eſt† iuniores quidem ſicut prædixi Aeones per Apoſtolos oſtẽdi, meliores autem, ex quibus & hij facti ſunt, non iam præfigurari? & duodecim autem Apoſtoli, ſi propter hoc electi ſunt, ut per eos numerus duodecim Aeonũ ſignificet, & ſeptuaginta in typum Aeonum ſeptuaginta electi eſſe debuerunt, non iam triginta numero Aeonas, ſed octoginta & duos factos dicãt. Qui enim ſecundum typum eorum qui in pleromate ſunt æonum electionem facit Apoſtolorum, nunquam aliorum quidem faceret, aliorum uero nõ faceret, ſed per omnes Apoſtolos tentaſſet ſeruare imaginem, & oſtendere typum eorum qui ſunt in pleromate æonum. Sed neq; de Paulo quidem tacendum eſt, ſed exigendum ab hijs in cuius æonis typum Apoſtolus nobis traditus eſt: niſi forte in ſaluatoris compoſiti eorum qui & omniũ collatio ſubſiſtit, quem & omnia nuncupãt, eo quod ſit ex omnibus: de quo & Heſiodus poëta ſplendide ſignificauit, Pandoram, id eſt, omnium munus nominans eum, ob hoc quod ex omnibus optimum munus in eo ſit collatum. In quibus ratio hæc eſt. Hermes, ſicut Græco ſermone exprimitur, ἑρμῆς.i. Mercurius nam illi datũ eſt hoc negociũ apud Heſiodum

Αιμυλίους τὲ λόγους καὶ ἐπίκλοπον ἦθος ἐς αὐτοὺς

Κάτθετο

Vt hoc ipſo latino ſermone dicamus, fraudulentiæ ſiue ſeductionis uerba & ſubinuolantes mores indidit eorum ſenſibus, ad ſeducendum ſtultos hominum, ut credant figmentis eorum. mater enim hoc eſt Leto occulte λητώ commouit eos, unde & Leto nũcupata eſt ſecũdum Græci ſermonis ſignificantiam, quod occulte homines commoueret, neſciente Demiurgo enunciare profunda & inenarrabilia myſteria prurientibus aures. & non ſolum per Heſiodum hoc operata eſt mater eorũ myſterium dici, ſed & Pindari

ab minores

Lyrici ſapienter ualde, ut cælet Demiurgo in Pelope, cuius caro in partes à patre diuiſa eſt, & ab omnibus dijs collecta & allata & compacta, Pandoram hoc modo ſignificauit, ex qua & iſti compuncti eadem ſecundum eos dicentes, eiuſdem generis & ſpiritus ſunt cum illis.

Quoniam ſecundum leges nec imagines, nec figuræ exiſtant plenitudinis ipſorum, ſed nec figuræ eſſe poſſunt: Cap. XXXVIII

QVia autem & trigenarius numerus eorum omnes excedit, ſecundum eos, aliquando quidem paucis, aliquando autem plurimis æonibus ſtatim in pleromate inuentis oſtendimus. Non ergo triginta æones ſunt, nec ob hoc ſaluator triginta annorum exiſtens uenit ad baptiſmum, ut oſtenderet tacitos æones eorum triginta, alioquin ipſum primum erūt diſcernentes & eijcientes de pleromate omnium. Duodecimo autem menſe dicunt eum paſſum, ut ſit anno uno poſt baptiſmum prædicās, & ex propheta tentant hoc ipſum confirmare: ſcriptum eſt enim, uocate annum domini acceptum & diem retributionis: uere cæcutientes, qui profunda Bythi ad inueniſſe ſe dicunt, & non intelligentes ab Eſaia dictum annum domino acceptabilem, nec diem retributionis: neq; enim de die quæ duodecim horarum habet ſpatium dictum eſt in propheta, nec de anno duodecim menſium habente menſuram. Quia enim prophetæ in parabolis & allegorijs, & non ſecundum ſonum ipſarum dictionum pleroma dixerunt, & ipſi confitentur. Dies ergo retributionis dictus eſt, in qua retribuet dominus unicuique ſecundum opera ſua, hoc eſt iudicium. Annus autem domini acceptabilis, tempus hoc, in quo uocantur ab eo hij qui credunt ei, & acceptabiles fiunt deo, hoc eſt, omne ab aduentu eius tempus, uſq; ad conſummationem, in quo ut fructus eos qui ſaluantur acquirit. Sequitur enim ſecundum dictionem prophetæ annum dies retributionis, & erit mentitus propheta, ſi anno tantummodo dominus prædicauit, & de eo dicit. Vbi eſt enim dies retributionis? tranſiuit enim annus, & nondum dies retributionis eſt, ſed adhuc ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos: & perſecutionem quidem patiuntur iuſti, & affliguntur & occiduntur, in abundantia autem ſunt peccatores, & cithara & pſalterio bibunt, opera autem domini non intendunt: debent autem ſecundum dictionem copulari, & ſequens eſſe anno dies retributionis. Dictum eſt enim, uocate annum domini acceptum & diem retributionis. bene itaque intelligitur tempus hoc, in quo uocantur & ſaluantur domino, annus domino acceptus: quem ſubſequitur dies retributionis, id eſt iudicium. & non ſolum autem annus tempus hoc dicitur, ſed & dies nominatur, & à propheta & à Paulo: in quibus & Apoſtolus memor ſcripturæ, in Epiſtola ad Romanos ait, ſicut ſcriptum eſt, propter te morte afficimur tota die,

extimati

extimati ſumus ut oues occiſionis. Nunc autem tota die pro omni hoc tempore dictum eſt, in quo perſequutionem patimur, & ut oues occidimur. Sicut ergo dies hæc non illam quæ in XII horis ſubſtitit, ſignificat, ſed omne tempus in quo patiuntur & interficiuntur propter Chriſtum credentes ei. Ita & illic annus non qui ex XII. menſibus dicitur, ſed omne fidei tempus, in quo audientes prędicationem credunt homines, & acceptabiles Domino fiunt, qui ſe ei copulant.

Quomodo omnis numerus conſtare poteſt ex ſcripturis & typus dici omnis argumenti.

Caput. XXXIX

EST autem ualde admirari, quonam modo profunda dei adinueniſſe ſe dicentes, non ſcrutati ſunt in Euangelijs, quoties ſecundum tempus paſchale dominus poſt baptiſma aſcenderit in Hieruſalem, ſecundum quod moris erat Iudæis, ex omni regione, omni anno, tempore hoc conuenire Hieruſalem, & illic diem feſtum paſchæ celebrare. Et primum quidem ut fecit uinum ex aqua in Cana Galilęæ, aſcendit in diem feſtũ paſchæ. Quoniam & ſcriptum eſt, quia multi crediderunt in eum, uidentes ſigna quæ faciebat, ſicut Ioãnes domini diſcipulus meminit. Dehinc iterum ſubtrahens ſe inuenitur in Samaria, quando & cum Samaritana diſputabat, & filium Centurionis abſens uerbo curauit, dicẽs, uade filius tuus uiuit. Et poſt hæc iterum ſecunda uice aſcendit in diem feſtum paſchæ in Hieruſalem, quãdo paralyticum qui iuxta natatoriam iacebat XXXVIII annos, curauit iubens ut ſurgeret & auferret grabbatum ſuum, & iret: & inde ſecedens trans mare Tyberiadis, ubi & cum multa turba eum fuiſſet ſequuta, de quinq; panibus ſatiauit omnem illam multitudinẽ, & ſuperauerunt XII cophini fragmentorum. Deinde cum Lazarũ ſuſcitaſſet ex mortuis & inſidiæ fierent à phariſæis, ſecedit in Effren ciuitatem, & inde ante ſex dies paſchæ ueniẽs in Bethaniam ſcribitur, & de Bethania aſcendens in Hieroſolymam, & manducans paſcha, & ſequẽti die paſſus. Quoniam autem tria hæc paſchatis tempora non ſunt unus annus, omnis quilibet cõfitebitur. Et ipſum autem menſem in quo paſcha celebratur, in quo & paſſus eſt dominus, non duodecimum ſed primum eſſe, qui omnia ſe ſcire iactant, ſi neſciunt, à Moyſe poſſunt diſcere. Falſa ergo oſtenſa eſt & anni & duodecimi menſis abſolutio dierum, & debent aut abſolutionem ſuam, aut Euangelium reprobare: alioquin quomodo uno anno tantum dominus prædicauit, triginta quidẽ annorum exiſtens cum ueniret ad baptiſmum, deinde magiſtri ætatem perfectam habẽs, uenit Hieruſalem, ita ut ab omnibus iuſte audiretur magiſter: nõ enim aliud uidebatur & aliud erat, ſicut inquiunt qui putatiuũ introducũt, ſed quod erat hoc & uidebatur. Magiſter ergo exiſtẽs, magiſtri quoq; habebat ætatem, nõ reprobans nec ſupergrediens hominem, neq; ſoluens

ſuam legem in ſe humani generis, ſed omnem ætatem ſanctificans per illam quæ ad ipſum erat ſimilitudinem. Omnes enim uenit per ſemetipſum ſaluare, omnes inquam qui per eum renaſcuntur in deum, infantes & paruulos & pueros & iuuenes & ſeniores, Ideo per omnem uenit ætatem, & infantibus infans factus, ſanctificans infantes, in paruulis paruulus, ſanctificans hanc ipſam habentes ætatem, ſimul & exemplum illis pietatis effectus, & iuſtitiæ & ſubiectionis. Iuuenibus iuuenis, exēplum iuuenibus fiens, & ſanctificans domino. Sic & ſenior in ſenioribus, ut ſit perfectus magiſter in omnibus, non ſolum ſecundum expoſitionem ueritatis, ſed ſecundum ætatem ſanctificans ſimul & ſeniores, exemplum ipſis quoque fiens: deinde & uſque ad mortem peruenit, ut ſit primogenitus ex mortuis, ipſe primatum tenens in omnibus, princeps uitæ, prior omnium, & præcedens omnes. Illi autem ut figmentum ſuum, de eo quod eſt ſcriptum, uocare annum domini acceptum, affirment, dicunt uno anno eum prædicaſſe & duodecimo menſe paſſum, contra ſemetipſos obliti ſunt ſoluentes eius omne negotium, & magis neceſſariam, & magis honorabilem ætatem eius auferentes, illam inquam prouectiorem, in qua edocens præerat uniuerſis. Quomodo enim habuit diſcipulos, ſi non docebat, quomodo autem docebat, magiſtri ætatem non habens. ad baptiſmum enim uenit nondum qui triginta annos ſuppleuerat, ſed qui inciperet eſſe tanquam triginta annorum. Ita enim, qui eius annos ſignificauit, Lucas poſuit: Ieſus autem erat quaſi incipiens XXX. annorum cum ueniret ad baptiſmum, & à baptiſmate uno tantum anno prædicauit, complens trigeſimum annum paſſus eſt, adhuc iuuenis exiſtens, & qui nec dum prouectiorem haberet ætatem *forte Cui.* † Quæ autem triginta annorum ætas primæ indolis eſt iuuenis, & extenditur uſque ad quadrageſimum annum, omnis quilibet confitebitur, à quadrageſimo aut quinquageſimo anno declinat iam in ætatem ſeniorem quam habens dominus noſter docebat, ſicut Euangelium & omnes ſeniores teſtantur, qui in Aſia apud Ioannem diſcipulum domini conuenerunt, idipſum tradidiſſe eis Ioannem: permanſit autem cum eis uſque ad Traiani tempora. Quidam autem eorum non ſolum Ioannem, ſed & alios Apoſtolos uiderunt, & hæc eadem ab ipſis audierunt, & teſtantur de huiuſmodi relatione. *Noua opinio de ætate domini*

De diebus, & horis, & menſibus, & uocabulis, & ſyllabis, de amen, & de LXXXXVIIII ouibus, ex quibus una perijt & inuenta eſt. Cap. XI

QVibus magis oportet credi? ne hijs talibus, an Ptolemæo, qui Apoſtolos nunquam uidit, ueſtigium autem apoſtoli ne in ſomnijs quidem aſſequutus eſt? Sed & ipſi autem qui tunc diſputabant cum domino Ieſu Chriſto Iudæi apertiſſime hoc ipſum ſignificauerūt. Quādo enim eis dixit

dixit Dominus, Abraam pater ueſter exultauit ut uideret diem meum,& uidit & gauiſus eſt,reſponderunt ei.Quinquaginta annos nondum habes, & Abraam uidiſti?Hoc autem cōſequenter dicitur ei, qui iam xl annos exceſſit,quinquageſimum aūt annum nondum attigit, non tamen multum à quinquageſimo anno abſtitit.Ei autē qui ſit xxx annorum diceretur utiq;, quadraginta annorū nondum es. Qui uolebant eum mendacē oſtendere, non utiq; in multū extenderēt annos ultra ætatem,quam eum habere conſpiciebant,ſed proxima ætatis dicebant,ſiue reſcientes ex conſcriptione cenſus,ſiue conijcientes ſecundum ætatem, quam uidebant habere eum ſuper quadraginta, ſed ut nō qui eſſet triginta annorū.Irrationabile eſt enim omnino uiginti annos mentiri eos,uolentes eum iuniorem oſtendere temporibus Abrahæ.Quod autem uidebant,hoc & loquebantur, qui autem uidebatur non erat putatiuus,ſed ueritas.Non ergo multum aberat à quinquaginta annis,& ideo dicebant ei, quinquaginta annorum nondum es & Abraham uidiſti?Non ergo anno uno prædicauit,nec duodecimo menſe anni paſſus eſt.Tempus enim à trigeſimo, uſq; quinquageſimum nunq; erit unus annus, niſi ſi apud æones eorum tam magni anni ſunt deputati his, qui apud Bythum in pleromate ex ordine reſident,de quibus & Homerus poeta dixit,& ipſe inſpiratus à matre eorum erroris: οἱ δὲ θεοὶ πὰρ Ζηνὶ καθήμενοι ἠγορόωντο, χρυσέῳ ἐν δαπέδῳ. Quod Latine interpretabimur. Dij autem apud Iouem conſidentes,tractabāt in aureo loco. Sed & de illa muliere,quæ profluuio ſanguinis laborans,tetigit fimbriam ueſtimenti domini, & ſanata eſt,aperta eſt eorum ignorātia. Dicunt enim per eam oſtendi paſſam illam duodecimam uirtutē,& in infinitū defluxam, id eſt,duodecimum æonem, primū quidem quia ſecundū ſectam eorū duodecimus non eſt iſte æon,ſicut oſtendimus,ut aūt ex ſuperfluo eis & hoc detur, xij æonibus exiſtentibus,undecim quidē impaſſibiles perſeueraſſe dicuntur, duodecimus aūt paſſus. Mulier aūt è contrario duodecimo anno ſanata manifeſtum eſt,quoniam xij quidem annis habuit perſeuerantē paſſionem,duodecimo autem ſanata eſt.Si quidem undecim æones in paſſione inſanabili fuiſſe dicerentur,ſanatus autem duodecimus, ſuaſorium erat dicere typum eorum eſſe mulierē,quia aūt hæc undecim quidē annis paſſa eſt,& non eſt ſanata, duodecimo autē anno ſanata eſt,quomodo poteſt eſſe typus duodecimi æonis, ex quibus undecim omnino nihil paſſi ſunt, ſolus autē duodecimus participatus eſt paſſionem. Typus enim & imago ſecundum materiam & ſecundū ſubſtantiā aliquoties a ueritate diuerſus eſt,ſecūdum aūt habitum & lineamentum debet ſeruare ſimilitudinem,& ſimiliter oſtendere per præſentia, illa quæ non ſunt præſentia. Et non ſolum in hac muliere anni infirmitatis deſcripti ſunt, quos coaptari dicunt figmento ſuo,ſed ecce & alia mulier ſimiliter xviij annis infirmata ſanata eſt,de qua dominus ait,

Iliados Δ

Hanc autem filiam Abrahæ quam alligauit ſatanas decem & octo annis, non oportebat ſolui in die ſabbati? ſi ergo illa typus erat duodecimi æonis paſſi, & hæc typus eſſe decimi octaui æonis paſſi debet, ſed nō habēt oſtendere, alioquin prima & principalis eorum ogdoas connumerabitur cōpaſſis æonibus. Sed & alius aūt quidam ſanatur à domino xxxviij annos habens in ſua paſſione, & trigeſimū & octauū paſſum æonem dicant. Si enim, quæ à domino facta ſunt typos eſſe dicunt eorum quæ ſunt in pleromate, typus in omnibus debet ſeruari. Sed neq; eam quæ poſt xviij annos curata eſt, nec cū qui poſt xxxviij annos curatus eſt, poſſunt adaptare ſuo figmento. Inſulſum aūt & incōueniens eſt omnino dicere in quibuſdam quidem ſeruaſſe typum ſaluatorem, in quibuſdam aūt non ſeruaſſe. diſſimilis ergo & mulieris typus, negatio æonum oſtenditur. Adhuc autem & falſum demonſtrat commentum eorum & inſtabile figmentum eorum etiam hoc ipſum, quod per numeros aliquādo quidem, & per ſyllabas nominum, aliquando autem & per ſyllabarum literas, aliquando uero & per numeros qui ſecundū Græcos in literis continētur, tentant inferre probationes, apertiſſime conſternationē, ſiue confuſionem, & inſtabilitatē ſcientiæ eorum & extortum demonſtrat. Ieſus enim nomen alterius linguæ exiſtens, ad Græcorum numerum transferentes, aliquando quidem epiſemon eſſe dicunt, ſex habens literas, aliquando autem plenitudinem ogdoada dat lxxxviij numerum habens. Græcum autem nomen eius quod eſt ſoter, id eſt, ſaluator, quia non conuenit figmento eorum, nec ſecundum numerū, nec ſecundum literas, tacuerunt. Et quidē ſi ex prouidentia patris dominica nomina accepiſſent, per numerū & per literas ſignificantia numerum in pleromate, Soter nomen Græcum exiſtēs, ſecundum Græcitatem, & per has literas & per numeros pleromatis debuit oſtendere myſteriū: ſed nō ita habet quia quidem quinq; ineſt literarum numerus, aut ex quadringentis octo.

Oſtenſio quod nec ſecundum formam pleromatis eorum facta ſint quæ facta ſunt, nec rurſus uarie & prout euenit. Cap. XLI

HÆc autem in nullo communicant pleromati eorum, nō ergo uera eſt illa, quæ ab eis in pleromate dicitur negotiatio. Ieſus autem nomen ſecundum propriam Hebræorum linguam literarū eſt duarum & dimidiæ, ſicut periti eorum dicunt, ſignificans dominum eum qui continet cœlum & terram, quia Ieſus ſecundum antiquam Hebraicam linguam cœlum eſt, terra autem iterum ſura uſſer dicitur. Verbum ergo quod cœlum & terra habet, ipſe eſt Ieſus. Falſa eſt ergo & epiſemi eorum redditio, & numerus eorum euerſus eſt manifeſte. Secundum aūt propriā eorum linguam quinq; literarum eſt Græco uocabulo Soter, Ieſus autem iterum ſecundū Hebraicam linguam duas & dimidiam habet literas Sion. Ruit ergo numerus calculi qui eſt Iudaice lxxxviij, per omnia autem Hebræorum literæ non conueniunt

ueniunt numero Græcorum, quæ maxime deberent antiquiores & firmiores exiſtentes, ſaluare ſupputationem nominum. Ipſæ enim antiquæ & primæ Hebræorum literæ & ſacerdotales nuncupatæ, decem quidem ſunt numero, ſcribuntur autem quæque per quindecim nouiſſima litera copulata primæ. Et ideo quidem quædam ſecundum ſubſequentiam ſcribunt, ſicuti & nos, quædam autem retrorſum à dextra parte in ſiniſtram partem retorquentes literas. Chriſtus autem ſupputationem nominis conuenientem æonis pleromatis eorum habere debuit, qui ad ſtabilitatē & correctionem pleromatis eorum prolatus eſt, ſecūdum quod dicunt. Et pater autem ſimiliter literas & per numerum continere debuit numerum eorum qui ab eo prolati ſunt æonum, ſed & Bythus ſimiliter, nihilominus autem & unigenitus, & maxime aūt ſuper omne† nomen quod dicitur deus, quod & ipſum Hebraice Barneth dicitur, & duas & dimidiam habet literas. [aliâs omnia] Ex hoc ergo quod firmiora nomina ſecundum Hebraicam & Grecitatis linguam, nec ſecundum numerum literarum, nec ſecūdum ſupputationem conueniūt figmento eorum, manifeſta eſt de reliquis impudenter extorta ſupputatio. Et enim ex lege eligentes quæcunq; concurrūt ſectæ corū, numero tentant uiolenter probationes facere. Si autem erat propoſitum matri eorum ſiue ſaluatori per Demiurgum typus eorum quæ ſunt in pleromate oſtendere, in [τύπος, ſic aliquādo Græce pronūciat] ueriotibus & ſanctioribus fieri typus fuiſſent operati, & maxime autem & ipſa arca teſtamenti, per quam & omne tabernaculum teſtimonij compoſitum eſt. Facta eſt autem hæc, longitudo quidē eius cubitis duobus & dimidio, latitudo autem eius uno cubito & dimidio, numerus autem iſte cubitorum in nullo conuenit figmēto eorum, per quam maxime typus oſtendi debuit. Et propitiatorium autem ſimiliter in nullo cōuenit expoſitionibus eorum. Adhuc autem & menſa propoſitionis duobus cubitis longitudo, & unius latitudo, altitudo eius unius cubiti & dimidij. Hæc autem ſancta ſanctorum, per quæ ne una quidem quantitas numeri† ſignificatiuam quaternationis, ſiue octonationis, aut reliquis pleromatis corū continet. [aliâs ſignificantiam] Quid autem candelabrum ſeptem quidem habens calamiſcos, lucernas autem ſeptem: & ſi quidē ſecundum typū factū fuiſſet, calamiſcos octo, totidemq; lucernas habere debuit, ad typū primæ octonationis, quæ præfulget in æonibus, & illuminat omnem plenitudinem, Atria autem decem exiſtentia diligēter numerauerunt, typum ea dicentes decem æonum, pelles autem iam non numerauerunt ſecundum numerum undecim factas, ſed neq; ipſorum atriorum magnitudinem menſi ſunt uiginti & octo cubitorū longitudinem unumquodq; atrium habens. & columnarum lōgitudinem factam decem cubitorum exponunt propter decadem æonum. latitudo autem unius & dimidij cubiti erat uniuſcuiuſq; columnæ, nō iam exponūt, neq; numerum omnium columnarum, neq; ſerrarum earum, quoniam non cōmunicat ar/

gumento eorũ. Quid aũt oleum unctionis, quod omne tabernaculũ ſancti ficauit, fortaſſe latuit ſaluatorẽ, aut dormiente matre eorũ Demiurgus à ſe metipſo dependere præcepit, unde & diſſonat ad pleroma eorum ſmyrnæ quidẽ habens ſiclos quingẽtos, ireos D. cinamomi ccl. calamiſci ccl. & ſuper hæc oleũ, ita ut ex quinq; cõmixtionibus ſubſiſtat. Et incenſum aũt ſimiliter de ſtacte & ungula, & galbano, & hedyoſmo, & thure, quæ in nullo cõmunicare poſſunt, neq; cõmixtionibus, neq; pondere, argumento eorũ. Irrationabile eſt ergo, & omnino ruſticanum in ſublimibus quidem & elegantioribus legis nõ ſeruatos eſſe typos, in cæteris autem ſicubi aliquis numerus cõcurrit cum hijs quæ ipſi dicunt, typũ eſſe aſſeuerare eorũ, quæ ſunt in pleromate, cũ omnis numerus multifarie ſcripturis ſit poſitus. Ita ut poſſit qui uelit non ſolum octonationem & decadem, & duodecada, ſed quemlibet ex ſcripturis conſtituere numerum, & hunc typum eſſe cõmentati à ſe erroris.

onyx. Exodi 30. boni odoris epitheton eſt ἡδύοσμον

Quoniam non poſſit conſtare per numeros ueritas. Cap. XLII

QVia autem hoc uerum eſt, numerus iſte qui quinq; dicitur in nullo communicans argumento eorum, nec concurrens figmento eorũ, nec conueniens eis ad typicã eorũ quæ ſunt in pleromate demõſtrata demonſtrationẽ, ex ſcripturis ſic ſuſcipiet probationem. Soter nomen quinq; literarum, & pater autem habet quinq; literas, ſed & agape nomen ſunt literæ quinq;, & dominus noſter panes quinque benedicens, ſatiauit hominum quinq; milia, ſapientes uirgines à domino ſunt quinq; dictæ, & ſtultæ ſimi liter quinq;. Iterum quinq; uiri cum domino fuiſſe dicuntur quando teſtimonio patris occurrit, ſcilicet Petrus, & Iacobus, & Ioannes, & Moyſes, & Helias, quintus autem ingreſſus dominus ad mortuam puellam ſuſcitauit eam. Nullum enim, inquit, permiſit intrare, niſi Petrum, & Iacobum, & patrem, & matrem puellæ. Ille diues apud inferos habere ſe quinq; fratres di xit, ad quos unũ ire rogat ex mortuis reſurgentẽ. Natatoria piſcina quinq; habebat porticus, unde dominus paralyticum ſanũ in ſuam domũ ire præcepit. Ipſe habitus crucis fines & ſummitates habet quinq;, duos in longitudinem, & duos in latitudine, & unum in medio, ubi requieſcit qui clauis affigitur. Vna quæq; manus noſtra digitos quinq; habet, ſed & ſenſus habemus quinq;, & quæ in noſtris ſunt uiſceribus, in quinq; poſſunt numerari, cor & epar, pulmones, ſplen & renes. Adhuc & etiam totus homo in hũc numerũ poteſt diuidi, caput, pectus, uenter, femora, pedes. Quinq; ętates tran ſit humanum genus, primũ infans, deinde puer, deinde paruulus, & poſt hæc iuuenis, ſic deinde ſenior. In quinq; libris legem populo Moyſes tradi dit. Vnaquæq; tabula quam accepit à deo, præcepta habebat quinq;. Velamen ſanctum ſanctorum cooperiens columnas habebat quinq;. Et holocauſti altare, altitudo eius erat quinq; cubitorum. Sacerdotes in eremo electi ſunt quinq;, ſcilicet Aaron, Nadab, Abiud, Eleazar, & Ithamar: talaris

& Lo

& Logium,& reliqua ſacerdotalis compoſitio de quinq; contexta ſunt, habebat enim aurum,& hyacinthum,& purpuram,& coccinū, & byſſum. Et quinq; reges Amorreorū in ſpeluncis cōcludens Ieſus Naue capita eorum inculcari dedit populo, & alia quoq; multa milia huiuſmodi, & in hoc numero,& in quo quis uoluerit,ſiue ex ſcripturis,ſiue ex ſubiacentibus naturę operibus colligere poteſt, & nō iam ob hoc quinq; æonas eſſe dicimus ſuper Demiurgum,nec quinionē quaſi ut diuinam rem aliquam cōſecramus, nec inſtabilia, nec liramenta per uanum iſtum laborē cōfirmare tentamus, neq; creaturam bene aptatā à deo cogimus male in typos non exiſtentium transferri,& impia & nefaria dogmata introducere,cum detectio,& euerſio ab omnibus ſenſum habētibus poſſit exiſtere. Quis enī cōcedat eis ccclxv tantum dies habere annum, ut ſint duodecim menſes è triginta diebus in typum duodecim æonum,diſſimili & typo exiſtente. Illic enim unuſquiſq; æonum trigeſima pars eſt uniuerſi pleromatis, menſis autem duodecima pars anni ab ipſis eſſe dicitur. Si quidem annus in triginta diuideretur, & menſis in duodecim, coueniens putaretur typus eſſe mendacio eorū. Nunc autem in contrariū eſt.Pleroma quidem eorū in triginta diuiditur, pars aūt eius aliqua in duodecim: hic autem omnis quidem annus in duas diuiditur partes,pars autem eius aliqua in triginta. Inſulſe itaq; ſaluator menſem quidem uniuerſi pleromatis typum fecit fieri,annum autem eius quæ in pleromate eſt duodecadis: magis enim conueniebat annū quidem in triginta diuidere,ſicut & totum pleroma:menſem autem in duodecim, ſicut & ſunt in pleromate eorum æones. Et illi quidē omne pleroma in tres diuidūt,id eſt, octonationem,decadam,& duodecadam. Hic autē annus in quatuor diuiditur,id eſt,uernum, æſtatem,autumnum, & hyemem. Sed neque menſes quos dicunt typum eſſe trigenarij præfinitione triginta habēt dies, ſed alij quidem plures,alij autē minus, eo quod quinq; dies ſuperponantur eis. Et dies autem non ſemper præfinitas duodecim habet horas, ſed à nona uſq; ad quindecimam aſcendit, & iterū à quindecima in nouem deſcendit, non iam propter xxx. æonas facti ſunt menſes xxx. dierum. Alioquin haberēt præfinitas trigenarias dies. Neq; iterū dies horum, ut xij æones per xij horas figurarent,haberent ipſi enim pręfiguratas duodecim horas.adhuc aūt materialia ſiniſtram uocantes, & ex neceſſitate quæ ſunt ſiniſtræ in corruptionem cedere dicētes,& ſaluatorem ueniſſe ad ouem perditam,ut eā transferat ad dextram,id eſt,ad illas quæ ſunt ſaluæ xc & nouem oues,quæ non perierunt,ſed in ouili permanſerūt,ſiniſtræ manus exiſtētes leuamen, non eſſe ſalutis conſentire eos neceſſe eſt,Et hoc quod non ſimiliter eundem numerum habet cogentur ſiniſtræ,id eſt,corruptionis confiteri,& hoc nomen quod Græcę dicitur,Agape,ſecundū Græcorum literas,per quas apud eos ſupputatio ſignatur, xc & iij numerum habens ſimiliter ſiniſtræ manus le- *eſt,libamen*

uamen eſt, & Alethia quoq; ſimiliter ſecundum ſupradictam ratione lxiiij numerum habens in parte materialium ſubſiſtit, & omnia omnino, quæcunq; ſanctorum nomina non adimplent numerum c. ſed ſiniſtræ tantum habent numeros corruptibilia & materialia eſſe confiteri cogentur.

Quæ ſunt, quæ à nobis poſſunt exolui, & quæ ſunt quæ remittuntur deo fabricatori. Caput XLIII

SI quis autem ad hæc dixerit, Quid ergo, an uanum eſt? & ut prouenit & omnium poſitiones ſunt, nec apoſtolorum electio, & domini operatio, & eorum quæ facta ſunt compoſitio. Dicemus eis nō quidem, ſed magna ſapientia ad liquidum apta & ornata, omnia à deo facta ſunt, & antiqua, & quæcūq; in nouis temporibus uerbum eius operatum eſt, & debent ea non numero xx. ſed ſubiacenti copulare argumento, ſiue rationi, neq; de deo inquiſitionem ex numeris, & ſyllabis, & literis accipere. Infirmū eſt enim hoc propter multifarium & uarium eorum, & quod poſſit eſſe argumentū hodie æque commentatum, ab aliquo contraria ueritati ex ipſi ſumere teſtimonia, eo quod multa trāsferri poſſint, ſed ipſos numeros, & ea quæ facta ſunt aptare debet ſubiacenti ueritatis argumento. Non enim regula ex numeris, ſed numeri ex regula, nec deus ex factis, ſed ea quę facta ſūt, ex deo. Omnia enim ex uno & eodem deo: quia autem uaria & multa ſunt quæ facta ſunt, & omnis quidem factura bene aptata, & bene conſonans, quantum autem ſpectat ad unumquodq; eorum, ſunt ſibi inuicem contraria, & non conuenientia, ſicut citharæ ſonus per uniuſcuiuſque diſtantiam conſonantem unam melodiam operatur, ex multis & contrarijs ſonis ſubſiſtens. Debet ergo amator ueri non traduci diſtantia uniuſcuiuſq; ſoni, nec alium quidem huius, alium autē illius artificem ſuſpicari & factorem, neq; alium quidem acutiores, alium autem uaſtiores, alium uero uarietates aptaſſe, ſed unum & ipſum ad totius operis & ſapientiæ demonſtrationem, & iuſtitiæ, & bonitatis, & numeris. Hij uero qui audiunt melodiam, debent laudare & glorificare artificem, & aliorum quidem extēſionem mirari, aliorum autem laxamentū intendere, aliorum uero intra utrunq; temperamentū exaudire, aliorum autem typum conſiderare, & ad quid unumquodq; referat, & eorum cauſam inquirere, nuſquam transferentes regulam, neq; errantes ab artifice, neq; abijcientes fidem, quæ eſt in unum deum, qui fecit omnia, neque blaſphemantes noſtrum conditorem. Si autem & aliquis nō inuenerit cauſam omnium quæ requiruntur, cogitet quia homo eſt, in infinitum minor deo, & qui parte acceperit gratiam, & qui nondum ęqualis uel ſimilis ſit factori, & qui omnium experientiam & cogitationem habere non poſſit, ut deus: ſed in quātum minor eſt ab eo qui factus non eſt, & qui ſemper idem eſt, ille qui hodie factus eſt, & initium facturæ accepit, in tantū ſecundū ſcientiam & ad inueſtigandū cauſas omnium minorem eſſe eo, qui fecit. Non

enim infectus es ô homo,necꝗ ſemper coëxiſtebas deo,ſicut proximū eius uerbū,ſed propter eminētem bonitatem eius, nūc initium facturæ accipiēs ſenſim diſcis à uerbo diſpoſitiones dei,qui te fecit. Ordinem ergo ſerua tuæ ſcientiæ, & ne ut bonorum ignarus ſupertranſcendas ipſum deum.

Oſtenſio,quoniam Demiurgus non ſit ſupergreſſibilis mente, necꝗ ſuper eum alteram diuinitatem eſſe. Cap. XLIIII

NOn enim tranſibilis es.necꝗ ſuper Demiurgum requiras quid ſit,non enim inuenies. indeterminabilis eſt enim artifex tuus.necꝗ tanquam hunc totum menſus ſis, & tanquam qui per omnem eius fabricam ueneris, & omne quod eſt in eo profundum,& altitudinem, & longitudinem conſideraueris,ſuper ipſum alium excogites patrem. non enim excogitabis. ſed contra naturam ſentiēs,eris inſipiens, & ſi in hoc perſeueraueris, incides in inſaniam,ſublimiorē teipſum,melioremꝗ factore tuo exiſtimans, & quod pertranſeas regna eius.

Quid ſit quod à Paulo dictum eſt,ſcientia inflat, dilectio autem ædificat. Cap. XLV

MElius eſt ergo & utilius idiotas & parum ſciētes exiſtere, & per charitatem proximū fieri deo,quàm putare multum ſcire, & multa expertos in ſuum deum blaſphemos inueniri, alterum deum patrem fabricātes: & ideo Paulus clamabat:Scientia inflat,charitas autem ædificat. Non quia ueram ſcientiam de deo culparet, alioquin ſeipſum primum accuſaret: ſed quia ſciebat quoſdam ſub occaſione ſciētię elatos excidere à dilectione dei, & ob hoc opinari ſeipſos eſſe perfectos,imperfectum autem Demiurgum introducentes,abſcidens eorum huiuſmodi ſcientiæ ſupercilium,ait: Sciētia inflat,charitas autem ædificat. Maior autem hac nō eſt alia inflatio,quàm ut opinetur quis ſe meliorem & perfectiorem eſſe eo,qui fecerit & plaſmauerit,& ſpiramen uitæ dederit,& hoc ipſum eſſe præceperit. Melius itaque eſt,ſicuti prædixi,nihil omnino ſcientem quempiam,ne quidem unam cauſam cuiuſlibet eorum quæ facta ſunt,cur factum,& credere deo,& perſeuerare in eius dilectione, quæ hominem uiuificat,nec aliud inquirere ad ſcientiam niſi Ieſum Chriſtum filiū dei,qui pro nobis crucifixus eſt, ꝙ per quæſtionum ſubtilitates & multiloquium in impietatem cadere. Quid enim ſi per hos conatus paululum quis elatus, eo quod dominus dixerit, Quia & capilli capitis ueſtri omnes numerati ſunt, curioſe inquirere uoluerit numerum uniuſcuiuſꝗ capitis capillorum, & cauſam exquirere,per quam hic quidē tantos capillos habeat,nō omnibus ex æquo habentibus,ſed multis milibus ſuper milia aliꝭ atꝗ aliꝭ numeris inuentis,eo quod aliꝭ quidē maiora,aliꝭ autem minora habeant capita,& aliꝭ quidem ſpiſſos capillos ſemper,aliꝭ autem raros, aliꝭ uero & omnino paucos capillos habeāt. Et hiꝭ qui putant ſe numerum inueniſſe capillorum, tentant referre ad teſtimonium

ſuæ ſectæ, quam excogitauerunt. Cur etiam quis ob hoc quod dictum ſit in Euangelio, Nónne duo paſſeres aſſe ueneunt, & unus ex hijs non cadet ſuper terram ſine patris ueſtri uoluntate, enumerare uoluerit captos ubiq; cottidie paſſeres in unaquaque regione, & cauſam requirere, ob quam heri quidem tantos, ac pridem tantos, hodie autem iterum tãti ſint, & adnectat paſſerum numerum ad ſuum argumentum, nónne ſeipſum ſeducit omnino? & eos qui eis acquieſcunt, in magnam inſaniam cogit, ſemper promptis hominibus ut in talibus amplius quid quàm magiſtri eorum putentur inueniſſe. Quid autem ſi quis interroget nos, ſi omnis numerus omniũ quæ ſunt facta & quæ fiunt, fiant à deo, & ſi ſecundum illius prouidẽtiam unuſquiſq; eorum eam quæ ſecundum ſe eſt, accipit quantitatem: nobiſq; conſentientibus & confitentibus, quia nihil omnino horum quæ facta ſunt, & quæ fiunt, & fient, deum fugit, ſed per illius prouidẽtiam unumquodq; eorum & habitum, & ordinem, & numerum, & quantitatem accipere, & accepiſſe propriã, & nihil omnino neq; uano, nec ut prouenit factum aut fieri, ſed cum magna aptatione & conſonantia ſublimi, & eſſe admirabilem rationẽ, & uere diuinã quæ poſſit huiuſmodi & diſcernere, & cauſas proprias enunciare: accipiens à nobis huiuſmodi teſtimonium & conſenſum, pergat adhuc, ut arenã enumeret, & calculos terræ, ſed & fluctus maris, & ſtellas cœli, & cauſas excogitare numeri qui putatur inuentus: nonne in uanum laborans, & delirus hic talis & irrationabilis ab omnibus, qui ſenſum habent iuſte dicetur? Et quo magis præter hos in huiuſmodi quæſtionibus occupatur, & quo plus aliis adinuenire ſe exiſtimat, reliquos imperitos & idiotas, & animales uocãs, eo quod non ſuſcipiant eius tam uanum laborẽ: hoc magis eſt inſanus & ſtupidus, tanq; fulmine percuſſus, in nullo cedens deo, ſed per ſcientiam quam inueniſſe ſe putat, ipſum mutat deum, & iaculatur ſententiam ſuam ſuper magnitudinem factoris.

Quomodo oportet parabolas exolui. Cap. XLVI.

SEnſus autem ſanus, & qui ſine periculo eſt, & religioſus, & amãs uerum, quę quidem dedit in hominum poteſtatem deus, & ſubdidit noſtræ ſcientiæ, hæc prompte meditabitur, & in ipſis proficiet, diuturno ſtudio, facilem ſententiam eorum efficiẽs. Sunt autem hæc quæ ante oculos noſtros occurrũt, & quæcunq; aperte, & ſinę ambiguo ipſis dictionibus poſita ſunt in ſcripturis, & ideo parabolæ debent ambiguis adaptari. Sic enim & qui abſoluit, ſine periculo abſoluit, & parabolæ ab omnibus ſimiliter abſolutionẽ accipiẽt, & à ueritate corpus integrũ, & ſimili aptatione membrorum, & ſine cõcuſſione perſeuerat. Sed quæ nõ aperte dicta ſunt, neq; ante oculos poſita, copulare abſolutionibus parabolarum, quas unuſquiſq; prout uult adinuenit. Sic enim apud nullum erit regula ueritatis, ſed quanti fuerint qui abſoluent parabolas, tantæ uidebuntur & ueritates pugnantes ſe

inuicem & contraria ſibimet dogmata ſtatuentes, ſicut & gentilium philoſophorum quæſtiones. Itaq; ſecūdum hanc rationem homo quidem ſemper inquiret, nunquam autem inueniet, eo quod ipſam inuentionis abiecerit diſciplinam. Et cum uenerit ſponſus, is quis imparatam habet lampadem nulla manifeſti luminis claritate fulgentem, recurrit ad eos, qui abſolutiones parabolarum in tenebris diſtrahunt, relinquens eum qui per manifeſtam prædicationē gratis donat, ab eo petit ingreſſum, & excluditur à thalamo eius. Cum itaq; uniuerſæ ſcripturæ, & propheticæ, & euāgelicæ in aperto & ſine ambiguitate, & ſimiliter ab omnibus audiri poſſint, & ſi non omnes credunt unum & ſolum deum, ad excludendos alios prædicēt omnia feciſſe per uerbū ſuum, ſiue uiſibilia, ſiue inuiſibilia, ſiue cœleſtia, ſiue terrena, ſiue aquatilia, ſiue ſubterranea, ſicut demonſtrauimus ex ipſis ſcripturarum dictionibus. Ipſa autem creatura in qua ſumus, per ea quæ in conſpectum ueniunt hoc ipſum teſtante, unum eſſe qui eam fecerit & regat, ualde hebetes apparebunt, qui ad tam lucidam adapertionem cæcutiunt oculos, & nolunt uidere lumen prædicationis, ſed conſtringunt ſemetipſos, & per tenebroſas parabolarum abſolutiones, unuſquiſque eorum proprium putat inueniſſe deum. Quia enim de cogitatione eorum qui contraria opinantur de patre, nihil aperte, neque ipſa dictione, neque ſine controuerſia in nulla omnino dictum ſit ſcriptura, & ipſi teſtantur dicentes, in abſconſo hæc eadem ſaluatorem docuiſſe non omnes, ſed aliquos diſcipulorum, qui poſſunt capere, & per argumēta & ænigmata, & parabolas ab eo ſignificata intelligentibus. Veniunt autem ad hoc, ut dicant alium quidem eſſe qui prædicatur deus, & alium patrem, qui per parabolas & ænigmata ſignificatur pater. Quia autem parabolæ poſſunt multas recipere abſolutiones, ex ipſis de inquiſitione dei affirmare, derelinquentes quod certum & indubitatum & uerum eſt, ualde præcipitantium ſe in periculum, & irrationabiliū eſſe quis non amantium ueritatem confitebitur. Et nunquid hoc eſt nō in petra firma, & in ualida & in aperto poſita ædificare ſuam domum, ſed in incertum effuſæ arenæ, unde & facilis eſt euerſio huiuſmodi ædificationis.

Quoniam omnem agnitionem non poſſumus habere in hac uita. Cap. XLVII

HAbentes itaq; regulam ipſam ueritatem, & in apertum poſitū de deo teſtimonium, nō debemus per quęſtionū declinātes in alias atq; alias abſolutiones eijcere firmā & ueram de deo ſcientiā: magis autem abſolutionem quęſtionum in hunc characterem dirigentes, exercere quidē conuenit per inquiſitionem myſterij, & depoſitionis exiſtentis dei, augeri aūt in charitate eius, qui tanta propter nos fecit, & facit, nunquam autem excidere ab ea ſuaſione quæ manifeſtiſſime prædicat: quia hic ſolus uere ſit deus & pater, qui & hūc mundū fecit, & hominē plaſmauit, & in ſua creatura donauit

incremẽtum, & de minoribus ſuis ad maiora, quæ apud ipſum ſunt uocās: ſicut infantem quidem in uulua conceptũ educit in lumen ſolis, & triticum poſteaquam in ſtipula corroborauerit, condit in horreum. Vnus autem & idem Demiurgus, qui & uuluam plaſmauit, & ſolem creauit. Et unus idem dominus, qui & ſtipulam eduxit, & triticum augens multiplicauit, & horreum præparauit. Si autem omnium quæ in ſcripturis requiruntur abſolutiones non poſſumus inuenire, alterum tamen deũ, præter eum qui eſt, non requiramus. Impietas enim hæc maxima eſt. Credere autem hæc talia debemus deo, qui & nos fecit, rectiſſime ſcientes, quia ſcripturæ quidem perfectæ ſunt, quippe à uerbo dei & ſpiritu eius dictæ. nos autẽ ſecundum quod minores ſumus, & nouiſſimi à uerbo dei, & ſpiritu eius, ſecundum hoc & ſcientia myſteriorum eius indigemus. & nõ eſt mirum ſi in ſpiritalibus cœleſtibus, & in hijs quæ habẽt reuelari, hoc patimur nos: quãdoquidem etiam eorum quæ ante pedes ſunt, dico autem quę ſunt in hac creatura, quæ & cõteruntur à nobis, & uidentur, & ſunt nobiſcum, multa fugerunt noſtram ſcientiam, & deo hæc ipſa committimus. Oportet enim eum præ omnibus præcellere. Quid enim ſi tentemus exponere cauſam aſcenſionis Nili. Multa quidem dicimus, & fortaſſis ſuaſoria, fortaſſis autem non ſuaſoria, quod autem uerũ eſt & certum & firmum adiacet deo: ſed & uolantium animalium habitatio, eorum quæ ueris tempore adueniunt ad nos, autumni autem tempore ſtatim recedunt, cum in hoc mundo hoc ipſum fiat, fugit noſtram ſcientiam. Quid autem poſſumus exponere de Oceani acceſſu & receſſu, cum conſtet eſſe certã cauſam. Quidúe de his quæ ultra eũ ſunt enunciare, qualia ſint: Vel quid dicere poſſumus, quomodo pluuia, & coruſcationes, & tonitrua, & collectiones nubium, & nebulę, & uentorum emiſſiones, & ſimilia hijs efficiuntur, annunciare quoque & theſauros niuium & grandinis, & eorum quæ hijs proxima ſunt: quæ hæc autem nubium præparatio, aut qui ſtatus nebulæ, quæ autem cauſa eſt, per quam creſcit luna & decreſcit, aut quæ cauſa aquarum diſtantiæ metallorum & lapidum, & hijs ſimilium: in hijs omnibus nos quidem loquaces erimus, requirentes cauſas eorum, qui autem ea facit, ſolus deus ueridicus eſt. Si ergo & in rebus creaturæ quædam quidem eorum adiacent deo, quædam autem & in noſtram uenerunt ſcientiam, quid mali eſt, ſi & eorum quæ in ſcripturis requiruntur, uniuerſis ſcripturis ſpiritalibus exiſtentibus, quædam quidem abſoluamus ſecundum gratiam dei, quædam autem commendemus deo, & non ſolum in hoc ſeculo, ſed & in futuro: ut ſemper quidem deus doceat, homo autem ſemper diſcat, quæ ſunt à deo, ſicut & Apoſtolus dixit: Reliquis & partibus deſtructis, hæc tunc perſeuerare, quæ ſunt fides, ſpes, & charitas. Semper enim fides, quæ eſt ad magiſtrum noſtrum permanet firma, aſſeuerans nobis, quoniam ſolus uere deus, & ut diligamus deum uere ſemper,

πιθανά.

quoniam

quoniã ipſe ſolus pater, & ſperemus ſubinde plus aliquid accipere & diſcere à deo, quia bonus eſt, & diuitias habẽs indeterminabiles, & regnũ ſine fine, & diſciplinã immenſam. Si ergo ſecundũ hunc modum, quem diximus, quædam quidem quæſtionũ deo cõmiſerimus, & fidẽ noſtrã ſeruabimus, & omnis ſcriptura à deo nobis data conſonans nobis inuenietur, & parabolæ hijs, quæ manifeſte dicta ſunt conſonabunt, & manifeſte dicta abſoluent parabolas, & per dictionum multas uoces, unam conſonantem melodiam in nobis ſentiet, laudantẽ hymnis deũ, qui fecit omnia. utputa, ſi quis interroget, Anteq̃ mundum faceret deus, quid agebat? Dicimus, quoniam iſta reſponſio ſubiacet deo, quoniã mũdus hic factus eſt apoteleſtos à deo, temporale initiũ accipiẽs, ſcripturæ nos docent: quid autẽ ante hoc deus ſit operatus, nulla ſcriptura manifeſtat: ſubiacet ergo hæc reſponſio deo, & nõ ita ſtultas, & ſine diſciplina blaſphemas adinuenire uelle prolationes, & per hoc quod putes te inueniſſe materiæ prolationẽ, ipſum deũ qui fecit omnia reprobare. Cogitate enim (ô omnes qui talia adinuenitis) cum ipſe ſolus pater deus dicatur, qui & uere eſt, quem uos Demiurgũ dicitis, ſed & cum ſcripturæ hunc ſolum ſciant deũ, ſed & cum dominus hunc ſolũ confitetur proprium patrẽ, & alterũ neſciat, ſicut ex ipſis eius uerbis oſtẽdimus, quoniam hunc ipſum labis dicitis fructũ & ignorantiæ prolationẽ, & neſcientem qui ſit ſuper eum, & quæcunq; alia dicitis de eo, cõſiderate magnitudinem blaſphemiæ in eum, qui uere eſt deus: grauiter quidem & honeſte uidemini dicere uos in deum credere, hunc alterũ deum, cum minime poſſitis oſtẽdere hunc ipſum in quem credere uos dicitis, Labis fructum, ignorantiæ prolationem pronũciatis. Hæc autem cæcitas & ſtultiloquium inde prouenit uobis, quod nihil deo reſeruetis, ſed & ipſius dei & Ennœæ eius, & uerbi & uitæ, & Chriſti natiuitates, & prolationes annunciare uultis, & has nõ aliunde accipientes, ſed ex affectione hominum, & non intelligitis, quia in homine quidem qui eſt compoſitum animal, capit huiuſmodi dicere, ſicut prædiximus, ſenſum hominis & Ennœan hominis. Et quia ex ſenſu Ennœa, de Ennœa autẽ Enthymeſis, de Enthymeſi autem Logos, quem autem Logon? Aliud enim eſt ſecũdum Græcos Logos, quod eſt principale, eo excogitat aliud organum, per quod emittitur Logos: & aliquando quidem quieſcere & tacere hominẽ, aliquando autem loqui & operari. Deus autẽ cum ſit totus mens, totus ratio, & totus ſpiritus operans, & totus lux, & ſemper idem & ſimiliter exiſtens, ſicut & utile eſt nobis ſapere de deo, & ſicut ex ſcripturis diſcimus, non iam huiuſmodi affectus & diuiſiones decenter erga eum ſubſequentur. Velocitati enim ſenſus hominum, per ſpiritale eius non ſufficit lingua deſeruire, quippe carnalis exiſtens, unde & intus ſuffocatur uerbum noſtrum, & profertur non de ſe ſemel, ſicut conceptum eſt à ſenſu, ſed per partes, ſecundum quod lingua ſubminiſtrare præualet.

Quomodo

Quomodo de emiſſionibus eorum ſermo, compoſitum oſtēdit patrem & non ſimplicem, nec uniformem. Cap. XLVIII

DEus autem totus exiſtens mens, & totus exiſtens Logos, quod cogitat hoc & loquitur, & quod loquitur hoc & cogitat. Cogitatio em̄ eius Logos, & Logos mens, & omnia concludens mens, ipſe eſt pater. Qui ergo dicit mentem dei, & prolationem propriam menti donat, compoſitum eum pronuntiat, tanquam aliud quiddam ſit deus, aliud autem principalis mens exiſtens: ſimiliter autem rurſus & de Logo tertiam prolationem ei à patre donans, unde & ignorat magnitudinem eius: porrò & longe Logon à deo ſeparauit. & propheta quidē ait de eo, Generationem eius quis enarrauit? uos autem generationem eius ex patre diuinantes, & uerbi hominis per linguam factam prolationē transferentes in uerbū dei, iuſte detegimini à uobis ipſis, quod neq; humana, nec diuina noueritis. Irrationabiliter autem inflati, audaciter inenarrabilia dei myſteria ſcire uos dicitis. Quandoquidem & dominus ipſe filius dei, ipſum iudicij diem & horam conceſſit ſcire ſolum patrem, manifeſte dicens, De die autem illa & hora nemo ſcit, neq; filius, niſi pater ſolus. Si igitur ſcientiā diei illius, filius nō erubuit referre ad patrem, ſed dixit quod uerum eſt, neq; nos erubeſcimus quæ ſunt in quæſtionibus maiora ſecundum nos, reſeruare deo. Nemo enim ſuper magiſtrum eſt. Si quis itaq; nobis dixerit, quomodo ergo filius prolatus à patre eſt, dicimus ei, quia prolationem iſtam, ſiue generationē, ſiue nuncupationem, ſiue adapertionem, aut quomodolibet quis nomine uocauerit, generationem eius inenarrabilem exiſtentem nemo nouit, Nō Valentinus, nō Marcion, neq; Saturninus, neque Baſilides, neq; angeli, neque archangeli, nec principes, neq; poteſtates, niſi ſolus qui generauit pater, & qui natus eſt filius. Inenarrabilis itaque generatio eius cum ſit, quicunque nituntur generationes & prolationes enarrare, non ſunt compotes ſui, ea quæ inenarrabilia ſunt enarrare promittentes. Quoniam enim ex cogitatione & ſenſu uerbum emittitur, hoc utiq; omnes ſciunt homines.

Quoniam non eſt ueriſimile uerbum dei tertiam habere à patre emiſſionem. Cap. XLIX

NOn ergo magnum quid inuenerunt, qui emiſſiones excogitauerunt, neque abſconditum myſterium, ſi id quod ab omnibus intelligitur, tranſtulerunt in unigenitum dei uerbum, & quem inenarrabilem & innominabilem uocāt, hunc quaſi ipſum obſtetricauerint primi, & narrationis eius prolationem & generationem enunciant, adſimilantes eum hominum uerbo emiſſionis: hoc autem idem & de ſubſtantiæ materia dicentes non peccauimus, quoniam deus eam protulit. Didicimus enim ex ſcripturis principatum tenere ſuper omnia deum. Vnde autem, uel quemadmodum emiſit eam, neq; ſcriptura aliqua expoſuit, neq; nos † faſtos mori oportet exponi

al. faſtu mō, forte φαντά σμασι

omnibus

omnibus proprijs infinita conijcientes de deo,ſed agnitionem hanc conce-dendam eſſe deo. Similiter autem & cauſam, propter quam cum omnia à deo facta ſint,quædam quidem tranſgreſſa ſint,& abſceſſerunt à dei ſubie-ctione,quædam autem, imò plurima perſeuerauerũt & perſeuerant in ſub-iectione eius qui fecit:& cuius naturæ ſunt,quæ trãſgreſſa ſunt,cuius autem naturæ quæ perſeuerãt, credere oportet deo & uerbo eius, cui & ſolo dixit: Sede à dextris meis, quoaduſque ponam inimicos tuos ſubpedaneum pe-dum tuorum. Nos autem adhuc in terra conuerſantes, nondum adſidẽtes throno eius. Et ſi enim ſpiritus ſaluatoris, qui in eo eſt, ſcrutatur omnia, & altitudines dei,ſed quãtum ad nos diuiſiones gratiarum ſunt, & diuiſiones miniſteriorum,& diuiſiones operationum,& nos ſuper terram quemadmo dum & Paulus ait, Ex parte quidem cognoſcimus, & ex parte propheta-mus,Sicut igitur ex parte cognoſcimus,ſic & de uniuerſis quæſtionibus cõ-cedere oportet ei, qui ex parte nobis præſtat gratiam. Quoniam quidem tranſgreſſoribus ignis æternus præparatus eſt,& dominus manifeſte dixit, & reliquæ demonſtrat ſcripturæ, Et quoniam præſcijt deus hoc futurum, ſimiliter demonſtrant ſcripturæ, quemadmodum & ignem ęternum hijs qui trãſgreſſuri ſunt pręparauit ab initio:ipſam autem cauſam naturę tranſ-gredientium, necꝙ ſcriptura aliqua retulit, nec Apoſtolus dixit, nec domi-nus docuit. Dimittere ita oportet agnitionem hanc deo, quemadmodum & dominus horę & diei,nec in tantum periclitari,uti deo quidem conceda-mus nihil,& ex parte accipientes gratiam, in eo autem conquærimus quæ ſunt ſuper nos, & in quæ attingere nobis non eſt, nec in tantam audaciam uenire uti† pendamus deum,& quæ nondum inuenta ſunt,quaſi iam inue-nerimus per emiſſionum uaniloquium ipſum omnium factorem deum, & de defectione & ignorantia aſſerere ſubſtãtiam habuiſſe,& ſic impium ad-uerſus deum fingere argumentũ. Poſt deinde nullum habent teſtimonium eius figmenti, quod recens ab eis adinuentum eſt,aliquando quidẽ per nu-meros quoſlibet,aliquando aũt per ſyllabas,nonnunꝙ autem & per nomi na.Eſt autem quando & per eas quæ in literis ſunt literas,aliquando autem & per parabolas non recte exolutas, uel per ſuſpiciones quaſdam cõſiſtere conari eam fabuloſam enarrationem quæ ſit ab eis efficiẽtia.Etenim ſi quis exquirat cauſam, propter quam in omnibus pater communicãs filio ſolus ſcire & horam & diem domino manifeſtatus eſt, neque aptabilem magis, neque decentiorem, nec ſine periculo alteram quam hanc inueniat in præ-ſenti, quoniã cũ ſolus uerax magiſter eſt dominus, ut diſcamus per ipſum, ſuper omnia eſſe patrem.etenim pater,ait,maior me eſt, & ſecundum agni-tionem itaꝙ præpoſitus eſſe pater annũtiatus eſt à domino noſtro,ad hoc ut & nos,inquantum in figura huius mundi ſumus,perfectam ſcientiam,& tales quæſtiones concedamus deo,& ne forte quęrentes altitudinem patris

† al. perdamus

inueſti-

inueſtigare, in tantum periculum incidamus, uti quæramus an ſuper deum alter ſit deus. Si autem quis amans contentionem contradictor fuerit hijs quæ à nobis dicta ſunt,& hijs quæ ab Apoſtolo relata ſunt,quoniã ex parte cognoſcimus,& ex parte prophetamus,putet ſe non ex parte, ſed uniuerſaliter uniuerſam cepiſſe eorum quæ ſunt agnitionem, Valentinus aliquis exiſtens,aut Ptolemæus, aut Baſilides, uel aliquis eorũ qui altitudines dei exquiſiſſe ſe dicunt,non in ea quæ inuiſibilia ſunt,uel quę oſtendi non poſſunt,cum inani iactantia decorãs ſemetipſum plus,quàm reliquos ſe agnouiſſe glorietur,ſed cauſas eorum quæ in hoc ſunt mundo,quas nos non noſcimus, ut puta numerum capillorum capitis ſui,& de hijs quæ quotidie capiuntur paſſeres,& de reliquis non prouiſis à nobis,diligenter exquirens & à patre diſcens annunciet nobis, ut ei de maioribus quoq; credamus. Si ea aũt quæ in manibus ſunt, & ante pedes,& in oculis,& terrenis, & præcipue diſpoſitionem capillorum capitis ſui, nondum ſciunt hij qui ſunt perfecti, quemadmodum eas de hijs ſpiritalibus & ſupercœleſtibus, & de hijs quæ ſunt ad deum uana perſuaſione confirmant,credemus? Et tantũ quidem,& de numeris,& de nominibus, & de ſyllabis,& quæſtionibus eorũ quæ ſunt ſuper nos,& de eo quod improprie exponũt parabolas,à nobis ſit dictum, quandoquidem à te plura dici poſſint.

Qgemadmodum pro quo modo.

De natura animæ, quoniam ſecundum illorum ſermonem cum animæ ſeruentur,neceſſe eſt,& corpora participare ſalutem. Cap. LI

REuertamur autem nos ad reliqua quæ ſunt eorum argumentationis.in conſummationem enim dicentes ipſorum matrem intra Pleroma regredi, & recipere ſponſum ſuum ſaluatorem, ſe autem quoniam ſpiritales eſſe dicunt,exſpoliatas animas, & ſpiritus intellectuales factas ſponſos futuros ſpiritalium angelorum. Demiurgum autem quoniam animalem dicunt,in matris locum ceſſurum. Iuſtorum autem animas requieſcere in medietatis loco,pſychice dicentes ſimilia ad ſimilia congregari,ſpiritalia ad ſpiritalia, materialia in materialibus perſeuerare, contraria ſibi diffiniunt animas iam non propter ſubſtantiam, in medietatem ad ſimilia dicentes ſuccedere, ſed propter operationem iuſtorum quidem dicẽtes illuc ſuccedere, impiorum autem remanere in igne. Si enim propter ſubſtantiã omnes ſuccedunt animæ in refrigerium, & in medietate ſunt omnes, ſecundum quod ſunt animæ,cum ſint eiuſdem ſubſtantiæ, & ſuperfluum eſt credere,ſuperflua autem & diſceſſio ſaluatoris. Si autem propter iuſtitiam,iam non propter id quod ſint animæ,ſed quoniam ſunt iuſtæ. Si autem animæ,quæ perituræ eſſent inciperent niſi iuſtæ fuiſſent, iuſtitia potens eſt ſaluare & corpora,quæ utiq; nõ ſaluabit, quæ & ipſi participauerũt iuſtitiæ. Si enim natura & ſubſtantia ſaluat,omnes ſaluabuntur animæ: ſi autẽ iuſtitia & fides, quare non ſaluet ea quæ ſimiliter cum animabus in corruptelã incidere incipiunt

piunt corpora: aut enim impotẽs aut iniuſta apparebit huiuſmodi iuſtitia, ſi quædam quidẽ ſaluat propter ſuam participationẽ, quædam autẽ non.

Oſtenſio quod animæ eorum ſecundum ſuas regulas ſiue argumentum, non poſſunt participare ſalutem. Cap. LII.

QVia enim in corporibus perficiuntur ea quæ ſunt iuſtitiæ, manifeſtũ eſt. aut uniuerſæ itaq; animæ neceſſarie ſuccedent in medietatis locũ & iudicium nuſquam: aut & corpora quæ participauerunt iuſtitiæ cum animabus quæ ſimiliter participauerunt, obtinebũt refrigerij locum. ſiquidem potens eſt iuſtitia illuc transducere ea, quæ participauerunt, & uerus & firmus & integer de reſurrectione corporum ſermo, quem quidem credimus nos, quoniam & mortalia corpora noſtra cuſtodientia iuſtitiam reſuſcitans deus, incorrupta & immortalia faciet. Deus enim melior eſt, quàm natura, habens apud ſemetipſum uelle, quoniam bonus eſt, & poſſe, quoniam potens eſt, & perficere, quoniam diues & perfectus eſt.

Quoniam in nullo poteſt interior illorum homo ſupergredi Demiurgon. Cap. LIII

HIi autem quoniam omnia contraria ſibi dicunt, non omnes animas in medietatem ſuccedere definientes, ſolas quæ ſint iuſtorum: naturaliter enim & ſecundum ſubſtantiam emiſſa eſſe tria genera dicunt à matre: quandoquidem ſit de aporia & tædio & timore, quod eſt materia: alterum aũt de impetu, quod eſt animale: quod autem enixa eſt ſecundũ uiſionem eorum qui circa Chriſtum ſunt angeli, quod eſt ſpiritale. Si igitur illa quæ enixa eſt omni modo intra pleroma ingrediuntur, quoniam ſpiritale eſt: quod eſt autẽ materiale reſidet deorſum, quoniam eſt materiale, & exardeſcente eo qui ineſt ei, igne conſumetur in totum animale, quare non totum in medietatis locum cedet, in quem & Demiurgum mittunt? Quid autẽ eſt illud quod cedet eorum intra pleroma? animas enim in medietatem perſeuerare dicunt, corpora autem quoniam materialem habent ſubſtantiam, in materiam reſoluta ardere ab eo qui in ea eſt ignis. Corpore autẽ ipſorũ corrupto, & anima remanente in medietate, nihil iam relinquetur ex homine, quod intra pleroma cadat. Senſus enim mens & cogitatio & intentio mentis & ea quæ ſunt huiuſmodi non aliud quid præter animam ſunt, ſed ipſius animæ motus & operationes, nullam ſine anima habentes ſubſtantiam. Quid ergo adhuc erit eorum quod ſuccedit in pleroma? & ipſi enim in quantum quidem anima ſunt remanent in medietate, in quantum autem corpus, cum reliqua materia ardebunt: & his ſic ſe habentibus, ſuper Demiurgum ſe aſcendere dicunt inſenſati: & ſecundũ hoc quidẽ ſe meliores pronunciant illo deo, qui cœlos & terram & maria & omnia quæ in eis ſunt fecit, & ornauit. Et ſemet quidem ſpiritales eſſe uolunt inhonorate, cũ ſint carnales propter tantam ſuam impietatẽ. Qui autẽ fecit angelos ſuos ſpiritus,

 & in-

& induitur lumine quemadmodum pallium, & uelut in manu tenet gyrum terræ, atq; inhabitantes eam uelut locuſtæ ſunt deputati.

Quoniam non eſt ueriſimile hos quidem ſpirituales eſſe, Demiurgum autem animalem. Caput LIIII

ET uniuerſæ ſpiritalis ſubſtantiæ Demiurgum & dominum animalem eſſe dicentes, indubitate & uere ſuam oſtendunt inſaniam, & uelut uere de tonitruo percuſſi, ſuper eos qui fabulis referuntur gigantes, extollentes ſententiam aduerſus deum, præſumptione uani & inſtabili gloria tumidi, quibus uniuerſæ terræ Elleborum nõ ſufficit ad expurgãdum, uti euomant tantam ſuam ſtultitiam. Melior enim ex operibus oportet oſtendi: unde igitur ſemetipſos oſtendunt Demiurgo meliores, uti & nos ad impietatem propter neceſſitatem ſermonis deuergamus, dei & inſanorum hominum comparationem facientes, & in argumentationem eorum deſcendentes, ſæpe per propria ipſorum dogmata arguẽtes eos. Sed nobis quidem propitius ſit deus, non enim illi eum comparantes, ſed arguentes & euertentes illorum inſaniã dicimus hæc, ad quos ſtupeſcunt multi inſenſatorum, quaſi plus aliquid ipſa ueritate ab eis poſſent diſcere. Et illud quod ſcriptum eſt, Quærite & inuenietis, ad hoc dictum eſſe interpretantur, uti ſuper Demiurgum ſemetipſos adinueniant maiores: & meliores uocant eſſe ſemetipſos quàm deum: & ſemetipſos ſpiritales, Demiurgum autem animalem: & propter hoc ſuperaſcendere eos ſuper deum, & ſe quidem inter pleroma cedere, deum autem in medietatis loco. Ab operibus itaq; oſtẽdant ſemet ipſos Demiurgo meliores, Non enim in eo quod dicitur, ſed in eo quod eſt, melior oſtendi debet. Quod igitur opus monſtrabũt per ſemetipſos à ſaluatore ſiue à matre ipſorum factum, aut maius aut ſplendidius, aut rationabilius hijs quæ facta ſunt ab hoc, qui hæc omnia diſpoſuit? Quos cœlos firmauerunt? quam terram ſolidauerunt? quas emiſerunt ſtellas? uel quæ luminaria lucidauerunt? quibus autem circulis infrenauerunt ea? uel quas pluuias, uel frigora, uel niues ſecundum tempus & ſecundum unamquamque regionem aptabilia adduxerunt terræ? quem autem calorem & ſiccitatem è contrario appoſuerunt eis? aut quæ flumina abundare fecerunt? quos autem adduxerunt fontes, quibus autem floribus & arboribus adornauerunt eam quæ eſt ſub cœlo, uel quam multitudinem animalium formauerunt, partim quidem rationabilium, partim autem irrationabilium uniuerſorum forma ornatorum? & reliqua omnia quæ per uirtutem dei ſunt conſtituta, & ſapientia eius gubernantur, quis potuit per ſingula enumerare, uel inueſtigare magnitudinem ſapientiæ eius qui fecit dei? Quid autem illa quæ ſuper cœlum, & quæ non prætereunt, quanta ſunt, angeli, throni, dominationes, poteſtates innumerabiles. aduerſus quod igitur unum opus ex hijs ſemetipſos è contrario cõſtituunt? Quid tale oſtendere habent per ſemetipſos

ſemetipſos uel à ſemetipſis factum, quando & ipſi huius factura & plaſmatio ſunt. Siue enim ſaluator, ſiue mater ipſorum (ut propria ipſorum dicamus, per ſua ipſorũ propria mendaces eos arguentes) uſa eſt hæc, ut dicunt, ad faciendam imaginem eorũ quæ intra pleroma ſunt, & contemplationis uniuerſæ quam uidit circa ſaluatorem, tanquam meliori hoc & aptabiliori ad faciendam uoluntatem ſuam per eum uſa eſt: tantorum enim imagines nequaquam per inferiorem ſed per meliorem deformauit.

Oſtenſio quod non ſit animalis Demiurgus. Cap. LV

ERant enim & ipſi tunc, ſicut dicũt, exiſtẽtes conceptio ſpiritalis ſecundũ contemplationem eorum, qui erga Pandoram ſunt ſatellites diſpoſiti. Et hij quidem uacui perſeuerabant nihil per eos perficiente matre, uel per ſaluatorẽ, inutilis conceptio, & ad nihilum apta: nihil enim per eos apparet factum. Qui aũt emiſſus eſt ſecũdum eos deus, inferior ipſis exiſtens, ſecundum argumentationem eorum, animalem enim eum eſſe uolunt, in omnia operator & efficax & aptabilis fuit, uti per eum omnium imagines fierẽt: & non tãtum quæ uidẽtur hæc, ſed inuiſibilia, angeli, archãgeli, dominationes poteſtates & uirtutes per hũc omnia facta ſunt, uidelicet uelut per meliorẽ, & qui poſſit uolũtati deſeruire. Nihil autẽ per hos matrem apparet feciſſe, quemadmodũ & ipſi confitentur, uti iuſte quis æſtimet eos abortum fuiſſe male parientis matris ipſorum. Nõ enim obſtetrices eam obſtetricauerũt, & propterea uelut abortiuũ proiecti ſunt, in nihilũ utiles, ad nullum opus facti matris. Et ſemet meliores uocãt eo per quem tanta & talia facta ſint & diſpoſita, quando & per ſuã argumentationem per quã inferiores multum inueniuntur. Ac uelut duo ferramẽta operaria uel organa duo cum ſint, ex quibus alterũ quidẽ ſemper in manibus & in uſu artifex habet, & per illud faciat quanta uellet & oſtendat artem & ſapientiam ſuam: alterum autẽ uacuũ atq; otioſum perſeueret & ſine operatione, per quod nihil omnino apparet faciẽs artifex, & in nullã actionem eo utens: deinde dicat quis inutile hoc & uacuũ atq; otioſum melius eſſe, & pluris illo quo utitur in opere, per quod & glorificatur ipſe artifex: hic igitur hebes eſſe iuſte arbitrabitur, qui ſit talis, & mentis ſuæ non compos. Si autẽ & hi ſemet ſpiritales & meliores dicentes, & Demiurgum animalem, & propter hoc ſuperaſcendere, & intra pleroma penetrare ad uiros ſuos, ſunt enim fœmina quẽadmodum ipſi cõfitentur: deum aũt inferiorem, & propter hoc manere in medietate, & huius nullam oſtẽſionem afferẽtes. Qui enim melior eſt, ex operibus oſtenditur Omnia enim opera à Demiurgo facta ſunt, per ſemetipſos autem nihil dignum ratione factũ oſtẽdere habẽtes, inſani ſunt ſumma & inſanabili inſania. Si autẽ contenderint dicere, quoniam quæcunq; ſunt quidẽ materialia, ut puta, cœlum, & uniuerſus qui infra eum continetur mũdus, à Demiurgo facta ſunt, Quotquot autẽ ſpiritaliora hijs illa quæ ſunt ſuper cœlũ, utputa

principia,poteſtates,angeli,archangeli,dominationes, & uirtutes per ſpiritalem enixionem, quod ſemetipſos eſſe dicunt, facta ſunt: Primo quidem ex dominicis ſcripturis oſtendimus, omnia quæ prædicta ſunt uiſibilia & inuiſibilia ab uno deo facta. Nõ enim magis idonei hij quàm ſcripturæ, nec relinquentes nos eloquia domini & Moyſen & reliquos prophetas, qui ueritatem præconiauerunt,his credere oportet, ſanum quidẽ nihil dicẽtibus,inſtabilia autẽ delirantibus. Poſt deinde etiam ſi per ipſos ea quæ ſunt ſuper cœlos facta ſunt, dicant nobis quæ ſit inuiſibilium natura, enarrent numerum angelorum & ordinẽ archangelorum,demonſtrent thronorum ſacramenta,& doceãt diuerſitates dominationũ, principatuum & poteſtatũ atque uirtutum.ſed nõ habẽt dicere,nõ ergo per eos facta ſunt. Si aũt à Demiurgo facta ſunt hæc,ſicut & facta ſunt,& ſunt ſpiritalia & ſancta, non eſt ergo animalis hic qui ſpiritalia perficit, & ſoluta eſt illorum magna blaſphemia.

De aſſumptione Apoſtoli uſque ad tertium cœlum,& cum dixit, ſiue in corpore ſiue extra corpus. Caput LVI

QVi enim ſunt in cœlis ſpiritalis conditionis,uniuerſæ clamant ſcripturæ, & Paulus autem teſtimonium perhibet,quoniam ſunt ſpiritalia, uſque ad tertium cœlum raptum ſe eſſe ſignificans,Et rurſum delatum eſſe in paradiſum,& audiuiſſe uerba inenarrabilia,quæ non licet homini loqui. Et quid illi prodeſt aut in paradiſum introitus, aut uſque in tertium cœlum aſſumptio,cum ſint omnia ſub poteſtate Demiurgi,ſi eorum quæ ſuper Demiurgum dicũtur myſteriorum ſpeculator & auditor inciperet fieri, quemadmodum audẽt quidã dicere. Si enim uti eam quæ eſt ſuper Demiurgum diſceret diſpoſitionem, nequaquam in hijs quæ ſunt Demiurgi remanſiſſet,ne ipſa quidem uniuerſa perſpeculatus,reſtabat enim ei adhuc ſecundum illorum ſermonem quartum cœlum, uti adpropinquaret Demiurgo,& ſubiectam ſeptennationem uideret, ſed reciperetur fortaſſe uel uſque ad medietatem,id eſt ad matrẽ,uti ab ea diſceret quæ ſunt intra pleroma.Poterat enim qui eſt intus homo eius, qui & loquebatur in eo inuiſibilis exiſtens, quemadmodum dicunt,non tantum uſque ad tertium cœlum,ſed uſque ad matrem illorum peruenire. Si enim ſe hoc eſt ipſorum hominem ſtatim ſupergredi dicunt Demiurgum, & abire ad matrem, multo magis utique Apoſtoli homini hoc eueniſſet, nec enim prohibuiſſet illum Demiurgus, iam & ipſe ſubiectis ſaluationi dicunt.Si autem prohibuiſſet,nihil profeciſſet,non enim poſſibile eſt eum patris prouidentia fortiorem eſſe, & hæc cum interior homo inuiſibilis etiam à Demiurgo eſſe dicatur. Quoniam autem ille uelut magnum aliquid & præclarum eam quæ fuit uſque ad tertium cœlum aſſumptionem enarrauit, non utique iſti ſuper ſeptimum cœlum aſcendunt, non enim ſunt meliores Apoſtolo.Si ſe ipſos dicant differentiores,ex operibus arguentur,nihil enim ab illis tale iactatum eſt.Et propter hoc adiecit,

ſiue

ſiue in corpore,ſiue extra corpus,deus ſcit:utiq; ne corpus particeps putare/tur eſſe uiſionis eius,quippe quaſi ipſum participaturum eorũ quæ uidiſſet & audiſſet: nec rurſus propter pōdus corporis dicat quis eum amplius non eſſe aſſumptum,ſed ideo uſq; illuc permittatur etiã ſine corpore ſacramẽta perſpicere ſpiritalia, quæ ſunt dei operationes, qui fecit cœlos & terram,& plaſmauit hominem,& poſuit in paradiſo, ſpeculatores fieri eos qui ſimili/ter ut Apoſtolus ualde ſint perfecti in dilectione dei. Et ſpiritalia itaq; hic fecit,quorum uſq; ad tertium cœlum ſpeculator factus eſt Apoſtolus,& in enarrabiles ſermones,quos non licet homini loqui,quoniam ſint ſpiritales, & ipſe hic præſtat dignis, quemadmodum uult, huius enim eſt paradiſus: Et uere eſt ſpiritus dei,ſed non animalis Demiurgus, alioquin nunq̃ ſpirita lia perfeciſſet.Si autem animalis hic,per quem facta ſunt ſpiritalia,referant nobis.Sed neq; enixionem matris ſuæ,quod ſemetipſos dicũt,factum eſſe quid oſtendere habent. Hij enim non tantum aliquid de ſpiritalibus, ſed ne quidem muſcam aut culicem, aut tale aliquid,hijs quæ ſunt contempti/bilia animalia puſilla perficere poſſunt,præter eam rationem quæ ab initio à deo per ſeminum demiſſionem, in hijs quæ ſunt eiuſdem generis natura/liter facta ſunt atq; fiunt animalia. Sed ne quidem à ſola matre factum ali/quid dicunt emiſſum hunc Demiurgum & dominum uniuerſæ operatio/nis: Et eum quidem qui ſit uniuerſæ operationis Demiurgus & dominus animalem eſſe dicunt, ſe autem ſpiritales,qui nullius operationis fabricato/res ſunt aut domini, non ſolum eorum quæ ſunt extra eos, ſed ne quidem †operum ſuorum. Multa deniq; ſæpe ſecundũ corpus patiuntur nolentes, uocantes ſe ſpiritales & meliores Demiurgo. Iuſte igitur à nobis arguentur porrò & longe diuertiſſe à ueritate. Si enim per hunc quæ facta ſunt fecit ſaluator,non inferior ipſis ſed melior eſſe oſtẽditur,quando & horum ipſo rum inuenitur factor: nam & ipſi ſunt ex hijs quæ facta ſunt. Quomodo itaq; conſequens eſt hos quidẽ ſpiritales eſſe, hunc autem ipſum per quem & facti ſunt, animalem ? ſiue, quod & ſolum eſt uerũ,quod & per plurima oſtendimus uelut liquidiſſimis oſtenſionibus, ipſe à ſemetipſo fecit libere, & ex ſua poteſtate, & diſpoſuit & perfecit omnia, & eſt ſubſtantia omnium uoluntas eius: ſolus hic deus inuenitur,qui omnia fecit, ſolus omnipotens, & ſolus pater condens & faciens omnia,& uiſibilia & inuiſibilia,& ſenſibilia & inſenſata,& cœleſtia & terrena,uerbo uirtutis ſuæ: & omnia aptauit & di ſpoſuit ſapientia ſua, & omnia capiens, ſolus autem à nemine capi poteſt, ipſe fabricator,ipſe cõditor,ipſe inuentor,ipſe factor,ipſe dominus omniũ: & neq; præter ipſum,neq; ſuper ipſum, neq; mater quam illi admẽtiuntur, nec deus alter quem Marcion affinxit, nec pleroma xxx æonum,quod ua/num oſtẽſum eſt,neq; Bythus,nec proarche,neq; cœli, nec lumẽ uirginale, nec Æon innominabilis,nec in totum quicq̃ eorum,quę ab hijs & ab omni

†*al. corporum*

bus hæreticis delirantur, Sed ſolus unus deus fabricator, hic eſt qui ſuper omnem principalitatem, & dominationem,& uirtutem,hic pater,hic deus, hic conditor,hic factor,hic fabricator, qui fecit ea per ſemetipſum, hoc eſt, per uerbum & per ſapientiam ſuam cœlum & terram & maria & omnia quæ in eis ſunt. Hic iuſtus, hic bonus, hic eſt qui formauit hominem, qui plantauit paradiſum, qui fabricauit mundum, qui diluuium induxit, qui Noë ſaluauit. Hic deus Abraham & deus Iſaac, & deus Iacob, deus uiuorum,quem & lex annunciat,quem prophetæ præconiant,quem ſpiritus reuelat,quem apoſtoli tradũt,quem eccleſia credidit, hic pater domini noſtri Ieſu Chriſti,per uerbum ſuum,qui eſt filius eius, per eum reuelatur & manifeſtatur omnibus, quibus reuelatur. Cognoſcunt enim eum hĳ quibus reuelauerit filius,ſemper autem coëxiſtens filius patri,olim & ab initio ſemper reuelat patrem & angelis,& archangelis & poteſtatibus & uirtutibus & hominibus,quibus uult reuelare deus.

Quomodo ea quę aduerſus Valentinum dicuntur omnem euertunt hæreſim. Caput LVII

DEſtructis itaque hĳs qui à Valentino ſunt,omnis hæreticorum euerſa eſt multitudo. Quæ enim & quantum aduerſus pleroma ipſorum & ad ea quæ extra ſunt diximus, oſtendentes, quoniam concludetur & circumſcribetur pater uniuerſorum ab eo,quod extra eum eſt, ſi tamen extra eum aliquid ſit, & quoniā neceſſe eſt multos quidem patres, multa autem pleromata, & multas mundorum fabricationes, ab alĳs quidem cœptas, ad alteras autem deficientes eſſe, ſecundum omnem partem, & uniuerſos perſeuerantes in ſuis proprĳs,non curioſe agere de alĳs,in quibus neq; participatio neque communio aliqua eſt eis, & nullum alium omnium eſſe deum, ſed ſolum eſſe omnipotentis appellationem: & aduerſus eos qui ſunt à Marcione,& Simone,& Menandro, uel quicunque alĳ ſunt, qui ſimiliter diuidunt eam quæ ſecundum nos eſt conditionem,à patre,ſimiliter erit ad eos adaptatum. Quanta autem turſus diximus aduerſus eos, qui dicunt, omnia quidem comprehendere patrẽ uniuerſorum, eam autem quæ ſit ſecundum nos conditionem nõ ab eo eſſe factam,ſed à uirtute quadam altera, uel ab angelis ignorantibus propatorem in immenſa magnitudine uniuerſitatis circumſcriptum centri uice,uelut maculam in pallio,oſtendentes,quoniā non eſt ueriſimile alium quendam eam quæ ſecundum nos eſt, conditionem feciſſe,quàm patrem uniuerſorum, & aduerſus eos,qui ſunt à Saturnino & à Baſilide & Carpocrate & reliquos gnoſticorum,qui eadem ſimiliter dicunt, idem dicetur. Quæ autem de prolationibus dicta ſunt & æonibus & deminorationibus, & quemadmodum inſtabilis mater ipſorum, ſimiliter euertit Baſilidem, & omnes qui falſo cognominantur agnitores, alĳs nominibus eadem ſimiliter dicentes, magis autem quàm hĳ

Menander inuentor turpitudinis

qui ea quæ ſunt extra ueritatem transferentes ad characterem ſuæ doctri/
næ, & quæcunque ſunt quæ de numeris diximus, aduerſus omnes, qui in
huiuſmodi ſpeciem deducunt,quæ ſunt ueritatis,dicetur. Et quæcunque di/
cta ſunt de Demiurgo, oſtendentia quod hic ſolus deus, & pater uniuer/
ſorum, & quæcunq; adhuc dicentur in ſequentibus libris, aduerſus omnes
dico hæreticos, eos quidem qui ſunt mitiores eorum & humaniores auer/
tens & confundens, ut non blaſphement ſuum conditorem & factorem
& nutritorem & dominum, neque de labe & ignorantia geneſim eius aſ/
fingere: feroces autem & horribiles & irrationabiles effugabis a te longe,
ne amplius ſuſtineas uerboſitates eorum. Super hæc arguentur qui ſunt à
Simone & Carpocrate, & ſi qui alij uirtutes operari dicuntur, non in uir/
tute dei,neque in ueritate, neq; in beneficijs hominibus facientes ea quæ fa
ciunt,ſed in perniciem & errorem per magicas eluſiones,& uniuerſa fraude
plus lædentes, quàm utilitatem præſtantes hijs, qui credunt eis in eo quod
ſeducant. Nec enim cæcis poſſunt donare uiſum, neque ſurdis auditum,
neque omnes dæmonas effugare, præter eos qui ab ipſis immittuntur, ſi
tamen & hoc faciunt, neque debiles, aut claudos, aut paralyticos curare,
uel alia quadam parte corporis uexatos, quemadmodum ſæpe euenit fieri
ſecundum corporalem infirmitatem,uel eorum quæ à foris accidunt, infir/
mitatum bonas ualetudines reſtaurare: tantum abſunt ab eo ut mortuum
excitent,quemadmodum dominus excitauit & apoſtoli per orationem, &
in fraternitate,ſæpiſſime propter aliquid neceſſarium ea quæ eſt in quoquo
loco eccleſia uniuerſa poſtulante per ieiunium & ſupplicationem multam,
reuerſus eſt ſpiritus mortuo,& donatus eſt homo orationibus ſanctorum,
ut ne quidem credant hoc in totum poſſe fieri, eſſe autem reſurrectionem
à mortuis,agnitionem eius quæ ab eis dicitur ueritatis. Quãdo igitur apud
eos quidem error & ſeductio & magica phantaſia in ſpeculatu hominum
impie fiat, in eccleſia autem miſeratio & miſericordia & fraternitas & ueri/
tas ad opitulationem hominum, non ſolum ſine mercede & gratis imper/
tiatur,ſed & nobis ipſis quæ ſunt noſtra erogantibus pro ſalute hominum,
& ea quibus hij qui curantur indigent ſæpiſſime non habentes,à nobis acci
piunt, uere & per hanc ſpeciem arguuntur à diuina ſubſtantia & benignita
te dei & uirtute ſpiritali in totum extranei, fraude autem uniuerſa & ab in/
ſpiratione apoſtatica, & operatione dæmoniaca, & phantaſmate idolola/
triæ per omnia repleti, præcurſores uere draconis eius, qui per huiuſmodi
phantaſiam abſcedere faciet in cauda tertiam partem ſtellarum, & deijciet
eos in terram:quos ſimiliter atq; illum deuitare oportet, & quanto maiore
phantaſmate operari dicuntur, tanto magis obſeruare eos, quaſi maiorem
nequitiæ ſpiritum perceperint. Quapropter etiam ſi obſeruauerit quis eo/
rum diurnam conuerſationis operationem, inueniet unam & candẽm eſſe

eis cum dęmonijs conuerſationem, & hæc autem quæ eſt erga operationes impia ipſorum ſentētia, quæ dicit, oportere eos in omnibus operibus etiam quibuſlibet malis fieri, ex domini doctrina diſſoluetur, apud quem non ſolum qui mœchatur expellitur, ſed & qui mœchari uult, & non ſolum qui occidit reus erit occiſionis ad damnationem, ſed & qui iraſcitur ſine cauſa fratri ſuo: qui & non ſolum non odire homines, ſed & inimicos diligere iuſſit, & non ſolum nō periurare, ſed nec iurare præcepit, & non ſolum male loqui de proximis, ſed ne quidem racha & fatuum dicere aliquem: ſi quo minus reos eſſe huiuſmodi in ignem gehennæ. & non tantum non percutere, ſed & ipſos percuſſos etiam alteram præſtare maxillam. & non ſolum non abnegare quæ ſunt aliena, ſed etiamſi ſua auferantur illis non expoſtulare: & non ſolum nō lædere proximos, neq; facere quid eis malum, ſed & eos qui male tractentur magnanimes eſſe, & benignitatē exercere erga eos, & orare pro eis, uti pœnitentiam agentes ſaluari poſſint, in nullo imitantes nos reliquorum contumeliam & libidinem & ſuperbiam. Quando igitur ille quem iſti magiſtrum & gloriantur, & cum multo meliorem & fortiorem reliquis animam habuiſſe dicunt, cum magna diligētia quædam quidem iuſſit fieri quaſi bona & egregia, quibuſdam autem abſtinere non ſolum operibus, ſed etiam hijs cogitationibus quæ ad opera ducunt, quaſi malis & nociuis & nequam, quemadmodum magiſtrum dicentes talem fortiorem & meliorem reliquis, deinde quæ ſunt contraria eius doctrinæ manifeſte præcipientes, non confunduntur? Et ſiquidem nihil eſſe mali aut rurſus boni, opinione autem ſola humana quædam quidem iniuſta, quædam autem iuſta putarentur, non utique dixiſſet dogmatizans, id eſt docens, iuſti autem fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum, iniuſtos autem & qui non faciunt opera iuſtitiæ mittit in ignem æternum, ubi uermis ipſorum non morietur, & ignis non extinguetur.

μακροθύμως quod ueteres aliquādo reddunt longanimes, aliquādo magnanimes.

Conuerſio hæreticorum omnium in hijs quibus non communicant cum Valentino. Caput LVIII

ADhuc etiā dicentes oportere eos in omni opere, & in omni cōuerſatione fieri, ut ſi fieri poſſit in una uitæ aduētatione omnia perficiētes, ad perfectum trāſgrediantur, eorum quidē quæ ſunt ad uirtutem pertinētia & laborioſa & glorioſa & artificialia, quæ etiā ab hominibus bona adprobantur, nequaq; inueniuntur conati facere. Si enim oportet per omne opus & per uniuerſam ire operationem, primo quidem oportebat omnes ſe diſcere artes, quæcunq; illę ſiue in ſermonum rationibus ſiue in operibus cōſumantur, ſiue per continentiā edocentur & per laborem & meditationem & perſeuerantiam percipiuntur: utputa omnem ſpeciem Muſicæ & computationis & Geometriæ & Aſtronomię, & uniuerſa quæ in ſermonum rationibus occupantur: adhuc etiam Medicinam uniuerſam, & herbarum ſcientiam,

& eas

& eas quæ ad ſalutem humanam ſunt elaboratæ,& picturam & ſtatuarum fabricationem & ęrariam artem & marmorariam & ſimiles hijs. Ab hijs autem omnem ſpeciem ruſticationis & ueterinariæ & paſtoralis & opificum artes,quæ dicuntur pertranſire uniuerſas artes,& eas quę erga mare uacãt, & corpori ſtudent, & uenatorias, & militares, & regales, & quotquot ſunt, quarum nec decimam milleſimam partem in tota uita ſua elaborantes ediſcere poſſunt. & horum quidem nihil conantur addiſcere,qui in omni dicãt ſemetipſos oportere fieri opere. ad uoluptates autem, & libidines,& turpia facta deuergentes,& à ſemetipſis iudicati cũ ſint ſecundũ doctrinam ſuam: quoniã enim deſunt eis quæ prædicta ſunt omnia, ad correptionem ignis abibunt. Qui quidem Epicuri philoſophiam & Cynicorum indifferẽtiam æmulantes,Ieſum magiſtrum, qui non ſolum à malis operibus auertit ſuos diſcipulos,ſed etiam à ſermonibus & cogitationibus,quemadmodũ oſtendimus, Dicentes autem ſe ex eadem circulatione cum Ieſu habere animas, & ſimiles illis eſſe,aliquãdo autem & meliores, ad opera producti,quæ ille ad utilitatem hominũ & firmitatem fecit, nihil tale nec ſimile neq; ſecũdum aliquid in comparationem quod uenire poſſit,perficere inueniuntur. Sed ſi aliquid faciunt per magicam quẽadmodum diximus operati, fraudulenter ſeducere nitũtur inſenſatos, fructum quidem & utilitatem nullam præſtantes,in quos uirtutes perficere ſe dicunt: adducentes autem pueros inueſtes, & oculos deludentes,& phantaſmata oſtẽdentes ſtatim ceſſantia,& ne quidem ſtillicidio temporis perſeuerantia,non Ieſu domino noſtro,ſed Simoni mago ſimiles oſtenduntur. Et ex hoc autem quod dominus ſurrexit à mortuis in tertia die,firmum eſt,& diſcipulis ſe manifeſtauit, & uidentibus eis receptus eſt in cœlum, quod ipſi morientes & non reſurgentes neq; manifeſtati,quibus arguuntur in nullo ſimiles habentes Ieſu animas. Si autem & dominum per phantaſmata huiuſmodi feciſſe dicunt, ad prophetica reducentes eos,ex ipſis mõſtrabimus,omnia ſic deo,& prædicta eſſe,& facta firmiſſime, & ipſum ſolum eſſe filium dei: quapropter & in illius nomine, qui uere illius ſunt diſcipuli ab ipſo accipientes gratiam,perficiunt ad beneficia reliquorum hominum, quemadmodum unuſquiſque accipit donum ab eo. Alij enim dæmones excludunt,firmiſſime & uere,ut etiam ſæpiſſime credant ipſi qui emundati ſunt à nequiſſimis ſpiritibus,& ſint in eccleſia: alij autem & præſcientiam habent futurorum, & uiſiones & dictiones propheticas. Alij autem laborantes aliqua infirmitate, per manus impoſitionem curant, & ſanos reſtituunt. Iam etiam quemadmodum diximus & mortui reſurrexerunt, & perſeuerauerunt nobiſcum annis multis, & quid autem? Non eſt numerum dicere gratiarum quas per uniuerſum mundum eccleſia à deo accipiens, in nomine Chriſti Ieſu crucifixi ſub Pontio Pilato per ſingulos dies in opitulationem gentium perficit, neque ſeducens aliquem, nec

χάριν dixit beneficium

nec pecuniam ei auferens. Quemadmodum enim gratis accepit à deo, gratis & miniſtrat: nec inuocationibus angelicis faciat aliquid, nec incantationibus, nec aliqua praua curioſitate, ſed munde & pure & manifeſte orationes dirigentes ad dominum, qui omnia fecit, & nomen domini noſtri Ieſu
ad, Ad utilitatem hominum Chriſti in uirtute † ſecundum utilitates hominum, ſed non ad ſeductionem perfecit. Si itaque & nunc nomen domini noſtri Ieſu Chriſti beneficia præſtat & curat, firmiſſime & uere omnes ubique credentes in eum, ſed non Simonis, neque Menandri, nec Carpocratis, nec alterius cuiuſcunque, manifeſtum eſt quoniam homo factus, conuerſatus eſt cum ſuo plaſmate, uere omnia fecit ex uirtute dei, ſecundum placitum patris uniuerſorum, quomodo prophetæ prædixerunt. Quæ autem erant hæc, in hijs quæ ſunt ex propheticis oſtenſionibus narrabuntur.

Oſtenſio quod non tranſeant animæ in alia corpora. Cap. LIX

DE corpore autem in corpus tranſmigrationem ipſorum ſubuertamus ex eo, quod nihil omnino eorũ quæ ante fuerint, meminerint animæ. Si enim ob hoc emittebantur uti in omni erunt operatione, oportebat eas meminiſſe eorum, quæ ante facta ſunt, ut in ea quæ deerant adimplerẽt, & non circa eadẽ ſemper uolutantes continuatim, miſerabiliter laborẽt. Non enim poterat corporis admixtio in totum uniuerſam ipſorum quæ ante habita erant, extinguere memoriam & contemplationem, & maxime adhoc uenietes. Quomodo enim nunc ſoporato & requieſcẽte corpore quæcunque anima ipſa apud ſe uider, & in phantaſmate agit, & horũ plura reminiſcens communicat cum corpore, & eſt quando & poſt plurimum temporis quæcunque per ſomnium quis uidit, uigilans annũciat: Sic utique ſe reminiſceretur, & illorum quæ antequam in hoc corpus ueniret egit. Si enim hoc quod in breuiſſimo tempore uiſum eſt, uel in phantaſmate conceptum eſt, & ab ea ſola per ſomnium, poſtquam commixta ſit corpori & uniuerſum membrum diſperſa commemoratur, multo magis illorum reminiſceretur in quibus temporibus tantis, & uniuerſa præteritæ uitæ ſecula immorata eſt.

Oſtenſio quod non bibant ſecundum Platonem obliuionis poculum. Caput. LX

AD hæc Plato uetus ille adueniens, is qui & primus ſententiam hanc introduxit, cum excuſare non poſſet, obliuionis induxit poculum, putans ſeper hoc aporiam huiuſmodi effugere, oſtenſionem quidem nullam faciens, dogmatice autem reſpondens, quoniam introeũtes animę in hanc uitam, ab eo qui eſt ſuper introitum dæmone, priuſquam in corpora intrent,
ἀπορίαν potãtur obliuione, & latuit ſemetipſum in alteram maiorem incidens aporiam. Si enim obliuionis poculũ potata eſt, poſteaquam ebibitum eſt, omnium factorum obliterare memoriam, hoc ipſum unde ſcis ô Plato, cum ſit nunc in corpore anima tua, quoniã priuſquam in corpus introẽat à dæmone potata eſt

eſt obliuionis medicamẽtum. Si enim dæmonem & poculum & introitum reminiſceris, & reliqua oportet cognoſcas. Si autem illa ignoras, neq; dæmon uerus, neq; artificioſe compoſitum obliuionis poculum.

Oſtenſio quoniam corpus non eſt obliuio. Cap. LXI

ADuerſus autem eos qui dicunt, ipſum corpus eſſe obliuionis medicamentum, occurret hoc. Quomodo igitur quodcunq; per ſemetipſam anima uidet, & in ſomnijs & ſecundum cogitationem, mentis intentionem corpore quieſcente ipſa reminiſcitur, & renunciat proximis. Sed ne quidem ea quæ olim agnita ſunt, aut per oculos, aut per auditum, meminiſſet anima in corpore exiſtens, ſi eſſet corpus obliuio, ſed ſimul atque ab inſpectis abeſſet oculis, auferretur oculus, auferretur utique ea, quæ eſſet de hijs memoria. Ipſa enim obliuione exiſtens, anima nihil aliud cognoſcere poterat niſi ſolum illud quod in præſenti uidebat. Quomodo autem & diuina† ſciret, & meminiſſet ipſorum, exiſtens in corpore, quando ſit (ut aiunt) ipſum corpus obliuio? Sed & prophetæ ipſi cum eſſent in terra, quæcunq; ſpiritaliter ſecundum uiſiones cœleſtium uident uel audiunt, ipſi quoque meminerunt in hominem conuerſi, & reliquis annunciant: & nõ corpus obliuionem efficit animæ eorum quæ ſpiritaliter uiſa ſunt, ſed anima docet corpus, & participat de ſpiritali & facta uiſione. †al. diſceret

Quoniam in corporis communione non amittit ſuas uirtutes anima. Caput LXII

NOn enim eſt fortius corpus q̃ anima, quod quidem ab illa ſpiratur & uiuificatur & augetur & articulatur, ſed anima poſſidet & principatur corpori. Tantum autem impeditur à ſua uelocitate, quãtum corpus participat de eius motione, ſed non amittit ſuam ſcientiam. Corpus enim organo ſimile eſt, Anima autẽ artificis rationem obtinet. Queẽadmodum itaq; artifex uelociter quidem operationem ſecundũ ſe adinuenit, in organo autem tardius illã perficit, propter rei ſubiectæ immobilitatem, & illius mẽtis uelocitas admixta tarditati organi temperatam perficit operationem, Sic & anima participãs ſuo corpori, modicum quidẽ impeditur, admixta uelocitate eius in corporis tarditate, non amittit autẽ in totum ſuas uirtutes: ſed quaſi uitã participãs corporis, ipſa uiuere non ceſſat, ſic & de reliquis ei communicans, neq; ſcientiam ipſorum perdit, neq; memoriam inſpectorum.

Oſtenſio quod unuſquiſq; noſtrum ſuam habeat animam, ſicut & ſuum corpus. Caput LXIII

SI itaque nullius præteritorum meminit, ſed exiſtentium ſcientiam hic percipit, non igitur in alijs corporibus fuit aliquando, neq; egit, quæ ne quidem agnoſcit, neq; nouit, quæ quidem neq; uidit, ſed quemadmodum unuſquiſq; noſtrum ſuum corpus per artẽ dei ſumit, ſic & ſuam habet animam. Neq; enim ſic pauper, neq; indigens deus, ut nõ unicuiq; corpori pro

priam

priam donaret animam, quemadmodũ & proprium characterem. Et ideo adimpleto numero, quẽ ipſe apud ſe ante definit, omnes quicunq; ſunt deſcripti in uitam reſurgent, ſua corpora & ſuas habentes animas, & ſuos ſpiritus, in quibus placuerunt deo. Qui autem pœna ſunt digni, abibunt in eam & ipſi ſuas habentes animas, & ſua corpora, in quibus abſtiterũt à dei al. uoluntate †bonitate: & ceſſabũt utriq; iam generare & generari, & ducere uxorem, & nubere, ut cõmenſurata multitudo ante præfinita deo, generis humani perfectorum compago ſiue aptatio conſeruet patris. Pleniſſime autẽ dominus docuit, nõ ſolum perſeuerare, non de corpore in corpus tranſgredientes animas, ſed & characterem corporis, in quo etiam adaptantur, cuſtodire eundem, & meminiſſe eas operum quæ egerunt hic, & à quibus ceſſauerunt, in enarratione quæ ſcribitur de diuite & de Lazaro eo qui refrigerabatˀ in ſinu Abraæ: in qua ait, diuitem cognoſcere Lazarũ poſt mortem, & Abraham autem ſimiliter, & manere in ſuo ordine unum quenq; ipſorum, & poſtulare mitti ei ad opem ferendam Lazarum, cui ne quidem de menſæ ſuę micis cõmunicabat: & de Abrahæ reſponſo, qui nõ tantum ea quæ ſecundum ſe, ſed & quæ ſecundum diuitem eſſent, ſciebat, & præcipiebat Moyſi aſſentire & prophetis eos, qui non uellent peruenire in illum locum pœnæ, & recipientes præconium eius qui reſurgeret à mortuis.

Quomodo perſeuerant animæ corporis habentes figuras Caput LXIIII

PEr hæc enim manifeſtiſſime declaratum eſt & perſeuerare animas, & non de corpore in corpus tranſire, & habere hominis figuram, ut etiam cognoſcantur, & meminerint eorum quæ ſint hic, & propheticum quoque adeſſe Abrahæ, & dignam habitationem unamquanq; gentem percipere, etiam ante iudicium.

Quomodo animæ cum ſint generabiles in futurum incorruptibiles perſeuerant. Cap. LXV

SI qui autem hoc in loco dicant, non poſſe animas eas, quæ paulo ante eſſe cœperint in multum temporis perſeuerare, ſed oportere eas aut innaſcibiles eſſe, ut ſint immortales: uel ſi generationis initiũ acceperint, cum ipſo corpore mori: diſcant quoniam ſine initio & ſine fine uere & ſemper idem eodem modo ſe habens ſolus eſt deus, qui eſt omniũ dominus: quæ autem ſunt ab illo omnia, quæcunque facta ſunt & fiunt, initium quidem ſuũ accipiunt generationis, & per hoc inferiora ſunt ab eo qui ea fecit, quoniam non ſunt ingenita: perſeuerant autẽ & extenduntur in longitudinem ſeculorum, ſecundum uoluntatem factoris dei, ita ut ſic initio fierent, & poſtea ut ſint eis donat. Quemadmodũ enim cœlum quod eſt ſuper nos firmamentum, & ſol & luna, & reliquæ ſtellæ, & omnia ornamenta ipſorum, cum ante non eſſent, facta ſunt, & multa tempora perſeuerant, ſecundum uolun-

uoluntatem dei,ſic & de animabus,& de ſpiritibus, & omnino de omnibus hijs quæ facta ſunt cogitans quis,minime peccauit,quando omnia quæ facta ſunt initium quidem facturæ ſuæ habeant, perſeuerant autem quoadusq; ea deus & eſſe & perſeuerare uoluerit. Teſtat̃ pro hijs ſententijs etiam propheticus ſpiritus,dicẽs: Quoniam ipſe dixit,& facta ſunt,ipſe mandauit & creata ſunt,ſtatuit ea in ſeculum ſeculi.Et iterum de ſaluando homine,ſic ait: Vitam petijt à te,& tribuiſti ei longitudinẽ dierum in ſeculũ ſeculi,tanq̃ patre omniũ donante,& in ſeculum ſeculi perſeuerantiã hijs qui ſalui fiunt. Non enim ex nobis,neq; ex noſtra natura uita eſt, ſed ſecundum gratiam dei datur. Et ideo qui ſeruauerit datũ uitæ,& gratias egerit ei qui præſtitit, accipiet & in ſeculũ ſeculi longitudinem dierũ. Qui autem abiecerit eam, & ingratus extiterit factori,ob hoc quod factus eſt,& nõ cognouerit eum qui præſtat,ipſe ſe priuat in ſeculũ ſeculi perſeuerãtia. Et ideo dominus dicebat ingratis exiſtẽtibus in eum: Si in modico fideles nõ fuiſtis,quod magnum eſt,quis dabit uobis? ſignificans nobis,quoniã qui in modica temporali uita ingrati extiterũt ei,qui eam præſtitit,iuſte nõ percipient ab eo in ſeculum ſeculi longitudinem dierum. Sicut aũt corpus animale ipſum quidem non eſt anima,participatur autem anima,quoadusq; deus uult:ſic & anima ipſa quidem non eſt uita, participauit autem à deo ſibi præſtitam uitam. unde & propheticus ſermo,Protoplaſtos,ait, factus eſt in animam uiuã, docens nos,quoniam ſecũdum participationem uitæ uiuens facta eſt anima,ita ut ſeparatim quidem anima intelligatur,ſeparatim aũt quæ erga eam eſt uita. Deo itaq; & uitam,& perpetuam perſeuerantiam donante,capit & animas primum nõ exiſtẽtes,dehinc perſeuerare, cum eas deus & eſſe & ſubſiſtere uoluerit. Principari enim debet in omnibus,& dominari uoluntas dei,reliqua autem omnia huic cedere & ſubdita eſſe, & in ſeruitium dedita. Et de factura quidem,& perſeuerantia animæ hucusq; dictum ſit.

Euerſio Baſilidis cœlorum fabricatoris. Cap. LXVI

BAſilides aũt & ipſe ſuper hæc quæ dicta ſunt cogetur dicere ſecundum ſuam regulam,non ſolum ccclxv ſecundum ſucceſſionem alios ab alijs factos, ſed in immenſum quandam & innumerabilem multitudinem cœlorum ſemper factam,& fieri,& futurum ut fiant, & nunquam deficere huiusmodi fabricam cœlorũ,Si enim ex defluxu prioris ſecundũ factũ cœlum ad illius ſpeciẽ,& ad ſecundũ,tertiũ,& ſimiliter omnes reliqui ſubſequentes, & de huius,quod ſecundũ nos eſt,quod & nouiſſimũ uocant,neceſſe eſt ex defluxu aliud factũ ſimile ſibi,& ex illo iterũ aliud:& nunq̃ deficere, neq; defluxus eorum,qui iam facti ſunt,neq; facturas ſeculorum, ſed in immenſum, & non in præfinitum numerum cœlorum incidere.

Oſtenſio quoniam prophetæ non à uarijs dijs fecerint prophetationes,ſed ab uno & eodem, & expoſitio Hebraicorũ nominum

eorum quæ in prophetis poſita ſunt, Cap. LXVII

ET reliqui autem qui falſo nomine gnoſtici dicuntur, qui prophetas ex diuerſis dijs prophetias feciſſe dicunt, facile deſtruentur ex hoc, quod omnes prophetæ unum deum & dominum prædicauerunt, & ipſum factorem cœli & terræ, & omnium quę in eis ſunt, & quod aduentum filij eius ſignificauerint, ſecundum quod ex ipſis demonſtrauimus ſcripturis in libris conſequentibus. Si autem quidem, ſecundum Hebræam linguam diuerſe dictiones poſitas in ſcripturis opponāt, quale eſt Sabaoth, & Eloę, & Adonai, & alia quæcunq; ſunt talia, ex hijs oſtendere laborantes diuerſas uirtutes atq; deos, diſcant quoniam unius & ipſius ſignificationis & nuncupationes ſunt omnia huiuſmodi. Quod enim dicitur Eloæ ſecundū Iudaicam uocem, deum ſignificat & Eloe uerum, & elloeuth, ſecundum Hebraicā linguam hoc quod continet omnia ſignificat. Quod autē ait Adonae aliquando quidem nominabile & admirabile ſignificat, aliquando autē duplicata litera delta cum aſpiratione, utputa addonai præfinientem & ſeparantem terram ab aqua, nec poſteaquam inſurgere in eam. Similiter autem & Sabaoth per ω quidem Græca in ſyllaba nouiſſima ſcribitur, uoluntarium ſignificat, per o autem Græca, ut à Sabaoth primum cœlum manifeſtat. Eodem modo & Iaoth extenſa cum aſpiratione nouiſſima ſyllaba, menſuram præfinitam manifeſtat, cum aūt per o Græca corripitur, utputa Iaoth, eum qui dat fugam malorum ſignificat, & cætera omnia unius eiuſdemq; nuncupationis ſunt, ſicut ſecundum Latinitatem dominus uirtutū, & pater omnium & deus omnipotens, & altiſſimus, & dominus cœlorum, & creator & fabricator, & ſimilia hijs, nō alterius atq; alterius hę ſunt, ſed unius eiuſdēq; nuncupationes, & pronomina, per quæ unus deus & pater oſtenditur, qui continet omnia, & om̄ibus ut ſint præſtans. Quoniā autē dictis noſtris conſonat prædicatio apoſtolorum, & domini magiſterium, & prophetarū annunciatio, & apoſtolorum dictatio, & legiſlationis miniſtratio, unum eundemq; omnium deum patrem laudantium, & nō alium atq; alium, neq; ex diuerſis dijs aut uirtutibus ſubſtantiā habentem, ſed ex uno & eodē patre, omnia qui tamen aptat ſecundum ſubiacentiam, naturam & diſpoſitionem & neq; ab angelis, neq; ab alia quadā uirtute, ſed à ſolo deo patre uiſibilia atq; inuiſibilia, & omnia omnino, quæcunq; facta ſunt, arbitror quidem ſufficienter oſtenſa, & per hæc tanta uno oſtenſo deo patre factore omnium. Sed ne putemur fugere illam, quæ ex ſcripturis dominicis eſt probationem ipſis ſcripturis multo manifeſtius & clarius hoc ipſum prædicantibus, hijs tamen qui non praue intendunt eis, proprium librum qui ſequitur has ſcripturas reddentes, ex ſcripturis diuinis probationes apponemus in medio omnibus amantibus ueritatem.

EXPLICIT LIBER SECVNDVS

Incipiunt

INCIPIVNT CAPITVLA TERTII libri,& primo præfatio quædam.

A Quibus,& quemadmodum Euangelium acceperit eccleſia. 1
Oſtenſio quod neq; ſcripturis,nec traditioni obſequantur hæretici. 2
De Apoſtolorũ traditiõe,uel ab apoſtolis in eccleſijs epiſcoporũ ſucceſſio. 3
Teſtificationes eorũ,qui Apoſtolos uiderunt,de prædicatione ueritatis. 4
Oſtenſio quod & dominus & Apoſtoli in ueritate ediderint doctrinam,& non ſecundum audientium opinionem. 5
Oſtenſio,quod in ſcripturis nemo alius deus nominatur,nec dominus nũcupatur,niſi ſolus uerus deus pater omnium & uerbum eius. 6
Quid ſit,quod à Paulo dicitur, in aliquibus deus mundi huius excæcauit mentes fidelium. 7
Quid eſt mammona. 8
Quã habuerũt de deo*ſcientiã Apoſtoli, qui nobis Euangeliũ tradiderũt. 9 ali ſententiam
Quæ ſunt quæ à magis domino noſtro oblata ſunt munera. 10
Oſtenſio quod neq; plura,nec minus ꝙ quatuor poſſunt eſſe Euangelia. 11
Quæ ſit reliquorum Apoſtolorum doctrina. 12
Aduerſus eos,qui dicũt tantũ Paulũ ex Apoſtolis cognouiſſe ueritatem. 13
De ſequutore Apoſtolorum Luca, quæ ſunt quæ in Euangelio per ſolum Lucam cognouimus. 14
Aduerſus eos qui fruſtrantur Paulum Apoſtolum. 15
Quæ ſit Apoſtolorum ſententia de domino noſtro Ieſu Chriſto. 16
Oſtenſio,quod unus & idem ipſe Ieſus Chriſtus uerbum ſit dei. 17
Aduerſus eos qui dicunt illum putatiue apparuiſſe. 18
De eo qui deſcendit in idipſum ſpiritus. 19
Quæ cauſa fuit,ut uerbum dei caro fieret. 20
Aduerſus eos qui dicunt eum de Ioſeph generatum. 21
Quid ſit quare magnanimus deus fuerit in obedientia hominis. 22
Oſtenſio quoniam pro eo qui ſaluatur in homine factum eſt,ut proijceretur in hunc mundum de paradiſo. 23
Oſtenſio quoniam uerbum dei homo factus eſt. 24
Quid eſt qd' dictũ eſt à Dauid,de fructu uẽtris ponã ſuper ſedem tuã. 25
Quemadmodum interpretatæ ſunt ſcripturæ in Græcum,& quando. 26
Oſtenſio,quoniam ecce uirgo in utero habebit,& non uulua,quemadmodum quidam ſcribunt. 27
Quid eſt illud apud Danielẽ, lapis ſine manib. exciſus impleuit oẽm ter. 28
Quare uirga Moyſi proiecta coluber facta eſt. 29
Oſtenſio quod ſi Ioſeph filius fuiſſet dominus,non rex eſſe potuiſſet. 30
Oſtenſio quoniam per quæ proiectus eſt homo de paradiſo, per hæc iterum intrat in paradiſum. 31

Aduerſus eos qui dicunt nihil de Maria ſumpſiſſe dñm in generationẽ. 32
Quare Lucas à domino inchoans genealogiam in Adam retulit, & quot ab Adam uſq; ad deum ſunt generationes. 33
Oſtenſio quoniam Adam prior ſaluatur à domino. 34
Quare de paradiſo Adam proiecit deus. 35
De Cain qui fratrem ſuum occidit. 36
Quare folia fici circuncinxit ſe Adam. 37
Quid eſt quod à propheta dictum eſt, Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & cætera. 38
Aduerſus Tatiani doctrinam. 39
Aduerſus eos qui ex quacunq; cauſa ſchiſmata faciunt. 40
Oſtenſio quod ſecundum prouidentiam patris regatur hic mundus. 41
Qm̃ neq; iuſtitia ſine bonitate conſtare poſſit, neq; bonitas ſine iuſtitia. 42
Quoniam ſapiens, idem iudex. 43
Oſtenſio quod uerbum dei iuſtum & bonum ſit. 44
Quemadmodum religioſior Plato quàm hæretici oſtendatur. 45
Quemadmodum ſecundum ſuam regulam, qui à Valentino ſunt extra ueritatem oſtenduntur. 46

ARGVMENTVM ERAS. ROTEROD. IN TERTIVM LIBRVM SANCTI IRENAEI

Videtur hoc uir ſanctiſsimus Irenæus ſtudio cauiſſe ne ſcholijs aut argumentis foret opus, adeo diligenter in titulis capitum rei ſummam colligit, & ſingulos libros præloquens recenſet ordine, quæ dixerit libro ſuperiore, proponens quæ proximo dicturus eſt. Si quis tamen de his copioſius auebit cognoſcere, legat quinq; Tertulliani libros aduerſus Marcionem, in quibus Irenæum imitatur. Sunt autem minutula quæ annotauimus, eaq; pauca. capite 38. recitat ex Geneſi, Et ipſe conteret caput tuum, ut ipſe non referatur ad mulierem, ſed ad ſemen mulieris qui eſt Chriſtus. Cap. 21. dicit filium hominis cõmixtum uerbo dei, pio quidem ſenſu, ſed uerbo quod nunc auerſantur theologorum aures quum à permiſcendi miſcendiq; uocabulis non abhorruerit Auguſtinus epiſtola tertia: tametſi quod Auguſtinus dixit durius eſt dicto Irenæi. Ait enim, quomodo deus homini permixtus ſit, Irenæus dicit hominem deo commixtum. Solum autem uniendi uerbum nunc placet ſcholis, quum nulla uox ſit magis impia, niſi benigne interpretemur. Hæc ob eos commemoro, qui miras concitant tragœdias ob uoculas, quarum emphaſim interdum non intelligunt. Eodem in loco ſanctus Irenæus dicit Chriſtum iu[illegible] humanam naturam adoptatum, ut fieret filius dei, uerba eius ſic habent, Eo q[illegible] unus dei eſt, filius hominis factus eſt, commixtus uerbo dei, ut adoptio[illegible]m percipiens fiat filius dei. Cap. 12. referens locũ ex actis apoſtolicis 25. quum [illegible]nat idolothyta, ſanguinem & fornicationem, ſuffocatorum non meminit, & ni fallor, a[illegible] ubi ſic refert Ambroſius. reliqua minutiora ſunt, quàm ut operæpretium ſit commemorare.

Incipit

INCIPIT PRAEFATIO IN TERTIVM
librum Irenæi de quatuor Hæreſibus.

QVIA† dilectiſſime præceperas nobis ut eas quæ à Valentino ſunt ſententias abſconditas, ut ipſi putant, in manifeſtum proderem, & oſtéderem uarietatem ipſorum & ſermonem deſtruentem eos inferrem, aggreſſi ſumus autem nos arguentes eos à Simone patre omniũ hæreticorũ, & doctrinas & ſucceſſiones manifeſtare, & omnibus eis cõtradicere: propter quod cum ſit unius operis traductio eorũ & deſtructio in multis, miſimus tibi libros, ex quibus primus quidem omnium illorum ſententias continet, & conſuetudines, & characteres oſtẽdit conuerſationis eorum. In ſecundo uero deſtructa & euerſa ſunt, quę ab ipſis male docẽtur, & nudata & oſtenſa ſunt talia, qualia & ſunt. In hoc autem tertio ex ſcripturis inferemus oſtenſiones, ut nihil tibi ex hijs quę præceperas, deſit à nobis, ſed & prætereꝙ opinabaris ad arguẽdum & euertendum eos, qui quolibet modo male docent, occaſiones à nobis accipias. Quæ enim eſt in deo charitas, diues & ſine inuidia exiſtẽs, plura donat, quàm poſtulet quis ab ea. Memento igitur eorum, quę diximus in prioribus duobus libris, & hæc illis adiungens, pleniſſimam habebis à nobis aduerſus omnes hæreticos contradictionem, & fiducialiter ac inſtantiſſime reſiſtes eis, pro ſola uera ac uiuifica fide, quam ab apoſtolis eccleſia percepit, & diſtribuit filijs ſuis. Et enim dominus omniũ dedit apoſtolis ſuis poteſtatẽ Euangelij, per quos & ueritatẽ, hoc eſt, dei filij doctrinã cognouimus, qbus & dixit dominus, Qui uos audit, me audit, & qui uos contemnit, me contemnit, & eum qui me miſit.

† al, Tu quidẽ dilectiß.

A QVIBVS ET QVEMADMODVM EVANGELIVM ACCEPERIT ECCLESIA. CAPVT I.

NON enim ꝑ alios diſpoſitionẽ ſalutis noſtræ cognouimus, quàm per eos, per quos Euãgelium peruenit ad nos, quod quidem tunc pręconiauerunt, poſtea uero per dei uoluntatẽ in ſcripturis nobis tradiderunt fundamentum & columnã fidei noſtræ futurũ. Nec eñ fas eſt dicere, quoniã ante prædicauerunt, quàm perfectam haberent agnitionem, ſicut quidam audent dicere, gloriantes emendatores ſe eſſe apoſtolorum. Poſtea eñ quàm ſurrexit dominus noſter à mortuis, & induti ſunt ſuperueniente

ſpiritu ſancto uirtutem ex alto,de omnibus adimpleti ſunt,& habuerũt per fectam agnitionem, exierunt in fines terræ, ea quæ à deo nobis bona ſunt euãgelizantes,& cœleſtem pacem hominibus annunciantes.qui quidem & omnes pariter & ſinguli eorum habentes Euangelium dei,Ita Matthęus in

Euãgeliſtæ Hebræis ipſorum lingua ſcripturã ædidit Euangelij, cum Petrus & Paulus Romæ euangelizarent & fundarent eccleſiam. Poſt uero horum exceſſum Marcus diſcipulus & interpres Petri, & ipſe quæ à Petro annunciata erant, præſcripta nobis tradidit. Poſtea & Ioãnes diſcipulus domini, qui & ſupra pectus eius recumbebat,& ipſe edidit Euangelium Epheſi Aſiæ cõmorans Et omnes iſti unum deum factorem cœli & terræ à lege & prophetis an- nuntiatum,& unum Chriſtum filium dei tradiderunt nobis:quibus ſi quis

αὐτοκατά-κριτος nõ aſſentit, ſpernit quidẽ participes domini, ſpernit aũt & ipſum Chriſtum dominum,ſpernit uero & patrem, & eſt à ſemetipſo damnatus, reſiſtens & repugnãs ſaluti ſuæ,quod faciunt omnes hæretici.

Quod neq; ſcripturis,neq; traditionibus obſequantur hæretici. Ca. II

CVm enim ex ſcripturis arguũtur in accuſationẽ conuertuntur ipſarum ſcripturarum,quaſi non recte habeant, neq; ſint ex autoritate, & quia uarie ſint dictæ,& quia nõ poſſit ex hijs inueniri ueritas ab hijs, qui neſciãt traditionem, Nõ enim per literas traditam illam, ſed per uiuam uocem,ob quam cauſam & Paulum dixiſſe, Sapientiam autem loquimur inter perfe- ctos, ſapientiam autem non mundi huius. Et hanc ſapientiam unuſquiſq; eorum eſſe dicit, quam à ſemetipſo adinuenit fictionem uidelicet, ut digne ſecundum eos ſit ueritas aliquando quidem in Valentino,aliquando aũt in Marcione,aliquãdo in Cerintho,deinde in Baſilide:fuit aũt in illo,q contra diſputat,qui nihil ſalutare loqui potuit, unuſquiſq; ipſorũ omni modo per- uerſus,ſemetipſum regulã ueritatis deprauans,prædicare non confunditur.

Autoritas põtificum Cum aũt ad eam iterum traditionẽ,quæ eſt ab apoſtolis,quæ per ſucceſſio nes presbyterorũ in eccleſijs cuſtodit̃, prouocamus eos, qui aduerſant̃ tra- ditioni,Dicent ſe nõ ſolum presbyteris,ſed etiam apoſtolis exiſtẽtes ſapien tiores,ſynceram inueniſſe ueritatem: apoſtolos autẽ admiſcuiſſe ea quæ ſunt legalia ſaluatoris uerbis;& non ſolũ apoſtolos,ſed ipſum dominum modo quidẽ à Demiurgo,modo aũt à medietate,interdum aũt à ſummitate feciſ- ſe ſermones:& ſe uero indubitate, & incontaminate & ſyncere abſcõditum ſcire myſterium. Quod quidem inpudentiſſime eſt blaſphemare ſuũ facto- rem. Euenit itaq; neq; ſcripturis iam neq; traditioni conſentire eos. Aduer- ſus tales certamen nobis eſt ó dilectiſſime, more ſerpentum lubrici undiq; fingere conantes. Quapropter undiq; reſiſtendum eſt illis, ſi quos ex hijs retuſione confundentes ad conuerſionem ueritatis adducere poſſimus. Ete nim ſi non facile eſt ab errore apprehenſam reſipiſcere animam, ſed non omnimodo impoſſibile eſt errorem effugere appoſita ueritate.

De apo-

De apoſtolorum traditione, uel ab apoſtolis in eccleſijs epi-
ſcoporum ſucceſſione. Caput III

TRaditionem itaq; apoſtolorũ in toto mũdo manifeſtatam in eccleſia adeſt pſpicere omnibus, qui uera uelint†audire, & habemus annume- *al. uidere* rare eos, qui ab apoſtolis inſtituti ſunt epiſcopi in eccleſijs, & ſucceſſores eorum uſq; ad nos, qui nihil tale docuerunt, neq; cognouerunt, quale ab hijs deliratur. Etenim ſi recondita myſteria ſciſſent apoſtoli, quæ ſeorſim, & latenter ab reliquis perfectos docebant, hijs uel maxime traderent ea, quibus etiam ipſas eccleſias committebant: ualde enim perfectos & irreprehenſibiles, in omnibus eos uolebant eſſe, quos & ſucceſſores relinquebant ſuum ipſorum locum magiſterij tradentes, quibus emendate agentibus fieret magna utilitas, lapſis autem ſumma calamitas: Sed quoniam ualde longum eſt, in hoc tali uolumine omniũ eccleſiarum enumerare ſucceſſiones, maximæ & antiquiſſimę, & omnibus cognitæ à glorioſiſſimis duobus apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & conſtitutæ eccleſiæ, eam quam ha- *Romana ecclesia* bet ab apoſtolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem, per ſucceſſiones epiſcoporum peruenientem uſq; ad nos, indicantes confundimus omnes eos, qui quoquo modo uel per ſui placentiam malam, uel uanam gloriam, uel per cæcitatem & malam ſententiã præterquàm oportet colligunt. Ad hanc enim eccleſiam propter potentiorem principalitatem, neceſſe eſt omnem conuenire eccleſiam, hoc eſt, eos qui ſunt undiq; fideles, in qua ſemper ab hijs qui ſunt undiq;, conſeruata eſt ea quæ eſt ab apoſtolis traditio. Fundantes igitur & inſtruentes beati apoſtoli eccleſiam, Lino epiſcopatum adminiſtrandæ eccleſiæ tradiderũt. Huius Lini Paulus in hijs quæ ſunt ad *Linus* Timotheum epiſtolis meminit. Succedit aũt ei Anacletus, poſt eum tertio locõ ab apoſtolis epiſcopatum ſortitur Clemens, qui & uidit ipſos apoſtolos, & contulit cum eis, cum adhuc inſonantẽ prædicationem apoſtolorum & traditionẽ ante oculos haberet. Non ſolus enim, adhuc multi ſupererãt tunc ab apoſtolis docti. Sub hoc igitur Clemente diſſenſione non modica inter eos qui Corinthi eſſent, fratres facta, ſcripſit quę eſt Romę eccleſia potentiſſimas literas Corinthijs, ad pacem eos congregans, & reparans fidem eorum, & annuntians quam in recenti ab apoſtolis receperãt traditionem, annunciantem unum deum omnipotentem, factorem cœli & terræ, plaſmatorem hominis. qui induxit catacly ſmum, & aduocauerit Abrahã, qui eduxerit populũ de terra Ægypti, qui colloquutus ſit Moyſi, qui legem diſpoſuerit, & prophetas miſerit, qui ignem præparauerit diabolo & angelis eius. Hunc patrem domini noſtri Ieſu Chriſti ab eccleſijs annuntiari, ex ipſa ſcriptura qui uelint, diſcere poſſunt, & apoſtolicã eccleſiæ traditionẽ intelligere cum ſit uetuſtior epiſtola hijs, qui nũc falſo docẽt, & alterũ deum ſuper Demiurgũ, & factorem horum omnium quæ ſunt commentiuntur. Huic aũt

Euariſtus Clementi ſuccedit Euariſtus, & Euariſto Alexander, ac deinceps ſextus ab apoſtolis cõſtitutus eſt Sixtus, & ab hoc Teleſphorus, qui etiam glorioſiſſime martyrium fecit, ac deinceps Hygin'us, poſt Pius, poſt quẽ Anicetus. Cum autem ſucceſſiſſet Aniceto Soter, nũc duodecimo loco epiſcopatum ab apoſtolis habet Eleutherius. Hac ordinatione & ſucceſſione, ea quæ eſt ab apoſtolis in eccleſia traditio, & ueritatis pręconatio peruenit uſq; ad nos Et eſt pleniſſima hæc oſtẽſio, unam & candẽ uiuificatricem fidem eſſe, quę in eccleſia ab apoſtolis uſq; nunc ſit conſeruata, & tradita in ueritate. Et Polycarpus Polycarpus aũt nõ ſolum ab apoſtolis edoctus, & conuerſatus cum multis ex eis, qui dominũ noſtrum uiderũt, ſed etiam ab apoſtolis in Aſia, in ea quæ eſt Smyrnis eccleſia conſtitutus epiſcopus, quem & nos uidimus in prima noſtra ætate, multũ enim perſeuerauerat, & ualde ſenex glorioſiſſime & nobiliſſime martyrium faciens exiuit de hac uita. Hic docuit ſemper, quæ ab apoſtolis didicerat, quæ & eccleſiæ tradidit, & ſola ſunt uera. Et teſtimoniũ hĳs perhibẽt quę ſunt in Aſia eccleſiæ omnes, & qui uſq; adhuc ſucceſſerũt Polycarpo, qui uir multo maioris autoritatis teſtis, & fidelioris ueritatis eſt teſtis, quàm Valentinus & Marcion, & reliqui qui ſunt peruerſæ ſententiæ. Is enim eſt qui ſub Aniceto cum adueniſſet in urbem, multos ex hĳs quos prædiximus, hæreticos conuertit in eccleſiam dei, unam & ſolam hanc ueritatem annuncians ab apoſtolis percepiſſe ſe, quã & eccleſię tradidit. Et ſunt qui audierunt eum dicentem, quoniam Ioannes domini diſcipulus in Epheſo iens lauari, cum uidiſſet intus Cerinthum, exilierit de balneo nõ lotus, dicẽs, quod timeat, ne balneum concidat cum intus eſſet Cerinthus inimicus ueritatis. Et ipſe autem Polycarpus, Marcioni aliquando occurrẽti ſibi & dicenti, Cognoſce nos, reſpondit, Cognoſco te primogenitum ſatanæ. Tantũ apoſtoli, & horum diſcipuli habuerunt timorem, ut neq; uerbotenus communicarent alicui eorum, qui adulterauerant ueritatem, quemadmodum & Paulus ait: Hæreticum autem hominem poſt unam correptionem deuita, ſciens quoniam peruerſus eſt qui eſt talis, & à ſemetipſo damnatus. Eſt autem & epiſtola Polycarpi ad Philippenſes ſcripta perfectiſſima, ex qua & characterem fidei eius, & prædicationem ueritatis, qui uolunt & curam habent ſuæ ſalutis, poſſunt diſcere. Sed & quæ eſt Epheſi eccleſia à Paulo quidem fundata, Ioanne autẽ permanẽte apud eos uſq; ad Traiani tempora, teſtis eſt uerus apoſtolorum traditionis.

Teſtificatio eorum, qui apoſtolos uiderunt, de prædicatione ueritatis. Caput IIII

TAntæ igitur oſtẽſiones cum ſint, hæc nõ oportet adhuc quærere apud alios ueritatem, quam facile eſt ab eccleſia ſumere, cum apoſtoli quaſi in depoſitorium diues, pleniſſime in ea cõtulerint omnia, quæ ſint ueritatis, uti omnis quicũq; uelit, ſumat ex ea potũ uitæ. Hęc eſt enim uitæ introitus, omnes

omnes autem reliqui fures ſunt & latrones,propter quod oportet deuitare quidem illos,quę aũt ſunt eccleſiæ,cũ magna diligẽtia diligere & apprehendere ueritatis traditionẽ.Quid ẽm & ſi qui de aliqua modica quæſtione diſceptatio eſſet, nónne oporteret in antiquiſſimas recurrere eccleſias,in quibus apoſtoli conuerſati ſunt, & ab eis de præſenti quæſtione ſumere quod certũ & re liquidũ eſt. Quid aũt ſi neq; apoſtoli quidẽ ſcripturas reliquiſſent nobis,nõne oportebat ordinem ſequi traditionis, quam tradiderũt ijs, quibus cõmittebant eccleſias,cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes Barbarorũ,eorum qui in Chriſtum credunt,ſine charactere uel atramento ſcriptam habentes per ſpiritum in cordibus ſuis ſalutem,& ueterẽ traditionem diligenter cuſtodientes,in unũ deum credentes fabricatorẽ cœli & terræ, & omniũ quæ in eis ſunt,per Chriſtũ Ieſum dei filiũ.Qui ꝓpter eminentiſſimã erga figmentũ ſuũ dilectionẽ, eã quæ eſſet ex uirgine, generationem ſuſtinuit,ipſe per ſe hominẽ adunans deo,& paſſus ſub Pontio Pilato,& reſurgens,& in claritate receptus in gloria,uenturus ſaluator eorũ qui ſaluantur,& iudex eorum qui iudicantur,& mittens in ignem æternum transfiguratores ueritatis,& cõtemptores patris ſui,& aduentus eius.Hãc fidem qui ſine literis crediderunt,quantũ ad ſermonẽ noſtrũ barbari ſunt, Quantum aũt ad ſententiã,& conſuetudinem & conuerſationẽ, ꝓpter fidem, perq; ſapientiſſimi ſunt,& placent deo,cõuerſantes in omni iuſtitia & caſtitate & ſapientia. Quibus ſi aliquis annuntiauerit ea,quæ ab hæreticis adinuenta ſunt,proprio ſermone eorum colloquens,ſtatim concludentes aures,longo longius fugient, ne audire quidem ſuſtinentes blaſphemum colloquium. Sic per illam ueterem apoſtolorũ traditionem, ne in cõceptionem quidem mentis admittunt,quodcunq; eorum portentiloquiũ eſt:neq; enim congregatio fuit apud eos,neq; doctrina inſtituta.Ante Valentinum enim nõ fuerunt qui ſunt à Valentino,neq; ante Marcionem erant, qui ſunt à Marcione,neq; omnino erant aliqui ſenſus maligni,quos ſupra enumerauimus,antequam initiatores & inuentores peruerſitatis eorum fierent. Valentinus enim uenit Romam ſub Hygino, increuit uero ſub Pio,& ꝓrogauit tempus uſq; ad Anicetum.Cerdon aũt qui ante Marcionẽ,& hic ſub Hygino, qui fuit octauus epiſcopus,ſæpe in eccleſiam ueniens, & exomologeſin faciens ſic conſumauit,modo quidẽ latenter docens,modo uero exomologeſin faciens,modo uero ab aliquibus traductus,in hijs quæ docebat male,& abſtentus eſt à religioſorum hominũ conuentu. Marcion aũt illi ſuccedens inualuit ſub Aniceto,decimum locum epiſcopatus continente.Reliqui uero, qui uocantur gnoſtici à Menandro Simonis diſcipulo,quemadmodum oſtendimus,accipiẽtes initia unuſquiſq; eorum, cuius participatus eſt ſententiæ,eius & pater, & antiſtes apparuit.Omnes autẽ hij multo poſterius mediantibus iam eccleſiæ temporibus inſurrexerunt in ſuam Apoſtaſiam.

Oſtenſio quod & dominus & apoſtoli in ueritate ædiderint doctri/ nam,& non ſecundum audientium opinionem. Cap. v

TRaditione igitur quæ eſt ab Apoſtolis,ſic ſe habente in eccleſia,& per/ manente apud nos,reuertamur ad eam quæ eſt ex ſcripturis oſtenſio/ nem,eorum qui & Euangelium cóſcripſerunt apoſtolorum,ex quibus con ſcripſerũt de deo ſententiam, oſtendentes quoniam dominus noſter Ieſus Chriſtus ueritas eſt,& mendacium in eo non eſt, quemadmodum & Da/ uid eam quæ eſt ex uirgine generationem eius, & eam quæ eſt ex mortuis reſurrectionem prophetans ait,Veritas de terra orta eſt.Et apoſtoli autem diſcipuli ueritatis exiſtentes, extra omne mendacium ſunt:non enim com/ municat mendacium ueritati, ſicut non communicant tenebræ luci,ſed præ ſentia alterius excludit alterum. Veritas ergo dominus noſter exiſtẽs,non mentiebatur, & quem ſciebat labis eſſe fructum,non utiq; deum confitere tur,& deum omnium,& ſummũ regem,& patrem ſuum, perfectus imper/ fectum,ſpiritalis animalem,is qui in pleromate eſſet, eum qui extra plero/ ma:neq; diſcipuli eius alium quendam deum nominarent, aut dominũ uo carent,præter eum qui uere deus & dominus omnium:quemadmodum di cunt hĳ qui ſunt uaniſſimi ſophiſtæ, quoniam apoſtoli cum hypocriſi fece runt doctrinam,ſecundum audientium capacitatem,& reſponſiones ſecun dum interrogantium ſuſpiciones,cæcis cæca confabulantes,ſecundum cæci tatem ipſorum,languentibus autem ſecundũ languores ipſorum, & erran/ tibus ſecundũ errorem eorum, & putantibus Demiurgũ ſolum eſſe deum, hunc annunciaſſe. His uero qui innominabilem patrem capiunt per para/ bolas & ænigmata inenarrabile feciſſe myſterium, uti nõ quemadmodum habet ipſa ueritas, ſed & in hypocriſi, & quemadmodum capiebat unuſ/ quiſq; dominum & apoſtolos ædidiſſe magiſterium. Hoc autem non eſt ſanantium nec uiuificantiũ, ſed magis grauantium, & augentium ignoran/ tiam ipſorum:& multo uerior hic lex inuenitur,maledictum dicẽs omnem qui in errorem mittat cæcum in uia. Qui enim ad inuentionem miſſi erant errantium apoſtoli,& ad uiſionem eorum qui non uidebant, & ad medici/ nam languentium, utiq; non ſecundum præſentem opinionem colloque/ bantur eis,ſed ſecundum ueritatis manifeſtationem. Nec enim quilibet ho mines recte facient,ſi cæcos iamiamq; per præcipitium ferri incipientes ad/ hortent̃ inſiſtere illi periculoſiſſimę uiæ,quaſi uere rectæ,& quaſi bene per uenturi ſint.Quis autem medicus uolens curare ægrotum,faciet ſecundum concupiſcentias ægrotãtis,& nõ ſecundũ quod aptum eſt medicinæ? Quo niam aũt dominus medicus uenit eorũ, qui ſe male habent,ipſe teſtificatur dicens:non eſt opus ſanis medicus,ſed male habentibus, Non ueni uocare iuſtos,ſed peccatores ad pœnitentiã.Quomodo ergo qui male habent con firmabuntur?& quomodo peccatores pœnitentiam agent, utrum perſeue/

rantes in eiſdem ipſis? An è contrario magnam commutationem & tranſgreſſionem prioris conuerſationis accipiẽtes, per quam & ægritudinẽ non modicam,& multa peccata ſibimetipſis importauerunt? Ignorantia autem mater horum omnium per agnitionẽ uacuatur, agnitionem uero faciebat dominus ſuis diſcipulis,per quam & curabat laborãtes, & peccatores à peccato cohercebat. Non igitur iam ſecundum priſtinam opinionem loquebatur eis,neq; ſecundum ſuſpicionem interrogantiũ reſpondebat eis,ſed ſecundum doctrinam ſalutarem,& ſine hypocriſi,& ſine acceptatione. Quod etiã ex domini ſermonibus oſtẽditur, qui quidẽ his qui erãt ex circũciſione, oſtendebat filiũ dei eum,qui per prophetas prædictus fuerat Chriſtũ,hoc eſt,ſemetipſum manifeſtabat,qui libertatẽ hominibus reſtaurauerit,& attribuerit incorruptelæ hæreditatẽ. Gentes aũt iterum docebãt apoſtoli,ut relinquerent uana ligna & lapides, quæ ſuſpicabantur eſſe deos,& uerum colerent deum,qui conſtituiſſet & feciſſet omne humanum genus,& per conditionem ſuam aleret & augeret,& conſtabiliter eis eſſe præſtaret, & ut expectarent filium eius Ieſum Chriſtum, qui redemit nos de Apoſtaſia ſanguine ſuo,ad hoc,ut eſſemus & nos populus ſanctificatus,de cœlis deſcẽſurus in uirtute patris, qui & iudicium omnium facturus eſt, & ea quæ à deo ſunt bona donaturus his, qui ſeruauerint præcepta eius. Hic in nouiſſimis temporibus apparens lapis ſummus angularis, in unum collegit & uniuit eos,qui longe,& eos qui prope,hoc eſt, circuncifionem & præputium, dilatans Iaphet, conſtituens eum in domo Sem.

Oſtẽſio quod in ſcripturis nemo alius deus nominatur,nec dominus nuncupatur,niſi ſolus uerus deus pater omnium & uerbum eius. Cap. VI

NEq; igitur dominus, neq; ſpiritus ſanctus, neq; apoſtoli eum qui non eſſet deus definitiue & abſolute deum nominaſſent aliquando,niſi eſſet uerus deus, neq; dominum appellaſſent aliquem ex ſua perſona,niſi qui dominatur omnium deum patrem & filium eius, qui dominiũ accepit à patre ſuo omnis conditionis,quemadmodum habet illud:Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis, Quoàduſq; ponã inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Patrem enim filio collocutum oſtendit, qui & dedit ei hæreditatem gentium, & ſubiecit ei omnes inimicos. Vere igitur cum pater ſit dominus,& filius uere ſit dominus, merito ſpiritus ſanctus domini appellatione ſignauit eos. Et iterum in euerſione Sodomitarũ ſcriptura ait:Et pluit dominus ſuper Sodomam & Gomorram ignem & ſulphur à domino de cœlo. Filiũ enim hic ſignificat,qui & Abrahæ conloquutus ſit,à patre accepiſſe poteſtatem ad iudicandum Sodomitas propter iniquitatem eorum. Similiter habet illud:Sedes tua deus in æternũ, uirga directionis, uirga regni tui, Dilexiſti iuſtitiã,& odiſti iniquitatẽ, propterea unxit te deus, deus tuus. Vtroſq; enim dei appellatione ſignificauit ſpiritus,& eum qui ungitur, filium

filium, & eum qui ungit, id eſt patrem. Et iterum: Deus ſtetit in ſynagoga
deorum, in medio autem deos diſcernit, de patre & filio, & de his qui adop-
tionem perceperunt dicit. Hi autē ſunt eccleſia, hæc enim eſt ſynagoga dei,
quam deus, hoc eſt, filius ipſe per ſemetipſum collegit. De quo iterū dicit,
Deus deorum dominus loquutus eſt, & uocauit terram. Quis deus? de quo
dixit: Deus manifeſte ueniet, deus noſter, & nō ſilebit, hoc eſt filius, qui ſe-
cundum manifeſtationē hominibus aduenit, qui dicit palàm: Apparui his
qui me non quærunt. Quorum autem deorum? quibus dicit: Ego dixi, dĳ
eſtis, & filĳ altiſſimi omnes. Hĳ ſcilicet qui adoptionis gratiam adepti ſunt,
per quam clamamus Abba pater. Nemo igitur alius, quemadmodum præ
dixi, deus nominatur, aut dominus appellatur, niſi qui eſt omnium deus &
dominus, qui & Moyſi dixit: Ego ſum, qui ſum, & ſic dices filĳs Iſraël, Qui
eſt, miſit me ad uos: & huius filius Ieſus Chriſtus dominus noſter, qui filios
dei facit credentes in nomen ſuum, Deſcēdit, inquit, eripere populum hunc:
Ipſe eſt enim qui deſcendit & aſcendit propter ſalutem hominum. Per fi-
lium itaq; qui eſt in patre, & habet in ſe patrem, his quibus eſt manifeſta-
tus, patre teſtimonium præbente filio, & filio annunciante patrem. Quem
admodum & Eſaias ait: Et ego, inquit, teſtis, dicit dominus deus, & puer
quem elegi, uti cognoſcatis, & credatis, & intelligatis quoniam ego ſum.
Cum autem eos, qui non ſunt dĳ nominat, non in totum, quemadmodum
prædixi, ſcriptura oſtendit illos deos, ſed cum aliquo additamento & ſigni-
ficatione, per quam oſtenduntur non eſſe dĳ. Quemadmodum apud Da-
uid, dĳ gentiū idola dæmoniorum, & deos alienos nō ſectabimini. Ex hoc
enim quod dicit dĳ gentium, gentes autem uerbum domini neſciūt, & alie-
nos deos nominans eos, abſtulit quod ſint dĳ. A ſua autem perſona quod
eſt, dicit de ipſis, ſunt enim idola, inquit, dæmoniorum. Et Eſaias, Confun-
dantur omnes qui blaſphemant deum, & ſculpunt inutilia, & ego teſtis, di-
cit dominus. abſtulit quod ſint dĳ, ſolo autem utitur nomine, ad hoc ut ſcia
mus de quo dicit. Hoc autem ipſum & Hieremias: Dĳ, inquit, qui non fece
runt cœlum & terram pereant de terra, quæ eſt ſub cœlo. Ex eo enim quod
perditionem eorum adiecit, oſtendit non eſſe deos eos. Et Helias autē con
uocato uniuerſo Iſraël in Carmelum montē, uolens eos ab idololatria auer
tere, ait eis. Quouſq; claudicabitis uos in ambobus ſuffraginibus, ſi unus
eſt dominus deus, uenite poſt eum. Et iterū ſuper holocauſtum ſic ait ido-
lorum ſacerdotibus. Vos inuocabitis in nomine deorum ueſtrorum, & ego
inuocabo in nomine domini dei mei, & deus qui exaudiet hodie, ipſe eſt
deus. In eo enim quod hæc dicebat propheta, qui quidem apud ipſos puta
bantur dĳ, arguit deos non eſſe. Conuertit autem eos ad eum deum, qui &
credebatur ab eo, & qui uere erat deus, quē & inuocans clamabat: Domine
deus Abrahā, deus Iſaac, deus Iacob exaudi me hodie. Et intelligat omnis

populus

omnis populus hic,quoniam tu es deus Iſrael.Et ego igitur inuoco te domi ne deus Abraam,& deus Iſaac,& deus Iacob qui eſt & Iſrael,pater domini noſtri Ieſu Chriſti,deus qui per multitudinē miſericordiæ tuæ & bene ſen- ſiſti in nobis, ut te cognoſcamus, qui feciſti cœlum & terram & dominaris omnium,qui es ſolus & uerus deus,ſuper quem alius deus non eſt, præter dominum noſtrum Ieſum Chriſtum* dominatione quoq; dominaris ſpi- ritus ſancti,da omni legenti hanc ſcripturam cognoſcere te,quia ſolus deus es,& confirmari in te, & abſiſtere ab omni hæretica, & quæ eſt ſine deo & impia ſententia.Et apoſtolus autē Paulus dicens,Si enim his qui non erant dij ſeruiſtis,nunc cognoſcentes deum,imò cogniti à deo: ſeparauit eos qui non erant,ab eo qui eſt deus.Et iterum de antichriſto dicens,Qui aduerſa- tur & extollit ſe,inquit,ſuper omne quod dicitur deus,uel quod colitur:eos qui ab ignorantibus deum dij dicuntur,ſignificat,id eſt idola. Et enim pa- ter omnium deus dicitur & eſt,& non ſuper hūc extolletur antichriſtus,ſed ſuper eos qui dicuntur quidem, non ſunt autem dij. Quoniam autem hoc uerum eſt,ipſe Paulus ait,Scimus autem quoniam nihil eſt idolum,& quo niam nemo deus niſi unus.Etenim ſi ſunt qui dicuntur dij,ſiue in cœlo ſiue in terra,nobis unus deus pater, ex quo omnia,& nos in illo, & unus domi- nus Ieſus Chriſtus,per quem omnia & nos per ipſum. Dixit enim & ſepa- rauit eos qui dicuntur quidem,non ſunt autē dij,ab uno deo patre,ex quo omnia, & unum dominū Ieſum Chriſtum, ex ſua perſona firmiſſime con- feſſus eſt. Quod autem ſiue in cœlo ſiue in terra, non quemadmodum ex- ponunt hij,dicere eum mundi fabricatorem, ſed ſimile eſt ei quod à Moy- ſe dictum eſt,Non facies tibi omnem ſimilitudinem in deum,quæcunq; in cœlo ſurſum, & quæcunq; in terra deorſum, & quæcunq; in aquis,uel ſub terra.Quæ autem in cœlo ſunt,quæ ſint ipſe exponit.Ne quando,inquit,re ſpiciens in cœlum,& uidēs ſolem & lunam & ſtellas, & omne ornamentum cœli, errans adores ea, & ſeruias eis. Et ipſe autem Moyſes homo dei exi- ſtens,Deus,inquit,datus eſt ante Pharaonem:nō autem uere dominus ap- pellatur,nec deus uocatur à prophetis,ſed fidelis Moyſes famulus & ſeruus dei dicitur à ſpiritu,quod & erat.

ἐυδόκησας — *al. dominatio nem quoq; do minans*

Quid ſit quod à Paulo dicitur in quibus deus mundi huius excæcauit mentes infidelium. Cap. VII

QVod autem dicunt aperte Paulū in ſecunda ad Corinthios dixiſſe in quibus deus ſeculi huius excæcauit mentes infidelium: & alterum quidem deum eſſe ſeculi huius dicunt, alterum uero qui ſit ſuper omnem principatum,& initium & poteſtatem,non ſumus in cauſa,ſi hij qui quæ ſu per deum ſunt myſteria ſcire ſe dicunt,ne quidem legere Paulum ſciunt.Si enim qui ſecundum Pauli conſuetudinē,quemadmodum ex multis & alibi oſtendimus hyperbatis eum utētem,ſic legerit,in quibus deus,deinde ſub-

diſtinguens & modicum diaſtematis faciens ſimul & in unum reliqua legerit, ſeculi huius excæcauit mentes infidelium, inueniet uerum, ut ſit quod dicitur, Deus excæcauit mentes infidelium huius ſeculi. Et hoc per ſubdiſtinctionem oſtenditur. Non enim deum huius ſeculi dicit Paulus, quaſi ſuper illum alterum aliquem ſciens, ſed deum quidem deum confeſſus eſt: Infideles autem ſeculi huius dicit, quoniam uenturum incorruptibile non hæreditabunt ſeculum. Quemadmodum autem deus excæcat mentes infidelium, ex ipſo Paulo oſtendemus, proficiente nobis ſermone, & nõ nunc in multum mutemus mentem noſtram à propoſito. Quoniam autem hyperbatis frequenter utitur Apoſtolus, propter uelocitatem ſermonum ſuorum, & propter impetum qui in ipſo eſt ſpiritus, ex multis quidem alijs eſt inuenire. Sed & in ea quæ eſt ad Galatas, ſic ait, Quid ergo? Lex factorum poſita eſt uſq; quo ueniat ſemen, cui promiſſum eſt, diſpoſitũ per angelos in manu mediatoris. Ordinatio enim ſic eſt. Quid ergo lex factorum? diſpoſita per angelos in manu mediatoris poſita eſt, uſq; dum ueniat ſemen, cui re promiſſum eſt, ut ſit homo interrogans & ſpiritus reſpondens. Et iterum in ſecunda ad Theſſalonicenſes, de antichriſto dicens, ait, Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem dominus Ieſus Chriſtus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet præſentia aduentus ſui, illum cuius eſt aduentus ſecundum operationem ſatanæ, in omni uirtute & ſignis & portẽtis mendacij. Etenim in his ordinatio dictorũ ſic eſt, Et tunc reuelabitur iniquus, cuius eſt aduentus ſecundum operationem ſatanæ, in omni uirtute & ſignis & portentis mendacij, quem dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet præſentia aduentus ſui. Non enim aduentum domini dicit, ſecundum operationem ſatanæ fieri, ſed aduentum iniqui, quem & antichriſtum dicimus. Si ergo non attẽdat aliquis lectioni, & per interualla aſpiratiõis manifeſtet quod dicitur, erunt non tantum incongruentia, ſed & blaſphema legens, quaſi domini aduentus ſecundum operationem fiat ſatanę. Sicut ergo in talibus oportet per lectionem hyperbaton oſtendi, & conſequentem Apoſtoli ſeruare ſenſum: ſic & ibi non deum ſeculi huius legimus, ſed deum quem uere deum dicimus. Incredulos autem & excæcatos ſeculi huius, audiemus, quoniam uenturum uitæ non hæreditabunt ſeculum.

Hyperbatum

Quid eſt Mammona. Cap. VIII

SOluta igitur & hac illorum calumnia, manifeſte oſtenſum eſt, quoniam nunquam prophetæ, neq; apoſtoli alium deum nominauerunt, uel dominum appellauerunt præter uerum & ſolum deum. Multo magis ipſe dominus, qui & Cæſari quidem quæ Cæſaris ſunt reddi iubet, & quę dei ſunt deo, Cæſarem quidẽ Cæſarẽ nominans, deũ uero deum cõfitens. Similiter & illud quod ait, Non poteſtis duobus dominis ſeruire, ipſe interpretatur, dicens, Non poteſtis deo ſeruire & mammonæ, deum quidem confitens

deum

deum,mammonam autem nominans,hoc quod & eſt, non Mammonam dominum uocat dicens, Non poteſtis duobus dominis ſeruire,ſed diſcipulos docet ſeruientes deo nō ſubijci Mammonæ,neq; dominari ab eo. Qui, inquit,facit peccatum ſeruus eſt peccati. Quemadmodum igitur ſeruientes peccato,ſeruos peccati uocat non tamen ipſum peccatum dominum appellat,ſic & eos qui mãmonæ ſeruiũt,ſeruos mãmonæ appellat, nō dominum appellans Mammonam. Mammonas autem eſt ſecundum Iudaicam loquelã,qua & Samaritæ utuntur,cupidus & plus q̃ oportet,habere uolens. Secũndum autem Hebraicam adiunctiue dicitur Mam uel ſignificat guloſum,id eſt,qui non poſſit à gula ſe continere. Secundum hæc igitur quæ ſignificãtur,nō poſſumus deo ſeruire & Mammonæ. Sed & diabolum cum dixiſſet fortem,nō in totum ſed uelut in comparatione noſtra,ſemetipſum in omnia & uere fortem oſtendit dominus dicens, nō aliter aliquem poſſe diripere uaſa fortis, ſi non prius ipſum alliget fortem, & tunc domum eius diripiet. Vaſa autẽ eius & domus nos eramus, cum eſſemus in Apoſtaſia: utebatur enim nobis quemadmodum uolebat, & ſpiritus immundus habitabat in nobis. Non enim aduerſus eũ,qui ſe alligabat & domũ eius diripiebat fortis erat,ſed aduerſus eos,qui in uſu eius erãt homines, quoniã abſcedere fecerat ſententiã eorum à deo,quos eripuit dominus, Queadmodum & Hieremias ait, Redemit dominus Iacob, eripuit eũ de manu Pharaonis eius. Si igitur non ſignificaſſet eum, qui alligat,& diripit eius uaſa, hoc aũt ſolum eum fortem dixiſſet,eſſet fortis inuictus. Sed obiecit obtinentem,tenet enim qui alligat,tenetur aũt qui alligatur, & hoc ſine cõparatione fecit, ut non compararetur domino ſeruuus Apoſtata exiſtens: nō enim tantũ hic, ſed nec quidẽ ex his quę cõſtituta,& in ſubiectione ſunt cõparabitur uerbo dei,per quẽ facta ſunt omnia,qui eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus. Quoniam enim ſiue angeli,ſiue archangeli,ſiue throni,ſiue dominationes ab eo qui ſuper omnes eſt deus,& cõſtituta ſunt,& facta per uerbũ eius, Ioannes quidẽ ſic ſignificauit.cum enim dixiſſet de uerbo dei,quoniam erat in patre adiecit,Omnia per eum facta ſunt, & ſine eo factũ eſt nihil. Dauid quoq; cum laudationes enumeraſſet, nominatim uniuerſa quæcunq; diximus, & cœlos & omnes uirtutes eorũ adiecit, Quoniã ipſe præcepit & creata ſunt, ipſe dixit & facta ſunt. Cui ergo præcepit? uerbo ſcilicet: per quod, inquit, cœli firmati ſunt,& ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum. Quoniam autem ipſe omnia fecit libere,& quemadmodũ uoluit,ait iterum Dauid, Deus autem noſter in cœlis ſurſum & in terra omnia quæcunq; uoluit fecit. Altera autem ſunt,quæ cõſtituta ſunt ab eo qui conſtituit,& quæ facta ſunt ab eo qui fecit. ipſe enim infectus, & ſine initio & ſine fine,& nullius indigẽs,ipſe ſibi ſufficiens,& adhuc reliquis omnibus,ut ſint hoc ipſum præſtans. Quæ uero ab eo ſunt facta,initium ſumpſerunt. Quæcunq; autẽ initium ſumpſe

Mammona

runt percipere,& ſubiecta ſunt & indigent eius qui ſe fecit, neceſſe eſt omni nouti differens uocabulum habeant apud eos,etiam qui uel modicum ſenſum in diſcernendo talia habeant, Ita ut is quidem qui omnia fecerit cum uerbo ſuo,iuſte dicatur deus & dominus ſolus, quæ autem facta ſunt, non iam eiuſdem uocabuli percipibilia eſſe, neque iuſte id uocabulum ſumere debere, quod eſt creatoris.

Quam habuerunt de deo ſententiam,qui Euangelium nobis tradiderunt apoſtoli. Cap. IX

OStenſo igitur hic plane,& adhuc oſtẽdatur manifeſtius neminem alterum dominum uel deum,neq; prophetas neq; apoſtolos,neq; dominum Chriſtum confeſſum eſſe ex ſua perſona,ſed præcipue deum & dominum, prophetis quidẽ & apoſtolis patrem & filium confitentibus, alterum aũt neminem neq; deum nominantibus, neq; dominũ confitentibus. Et ipſo domino patrem tantum deum & dominum eum,qui ſolus eſt deus & dominator omniũ,tradente diſcipulis,ſequi nos oportet,ſiquidẽ illorum ſumus diſcipuli,teſtimonia illorum ita ſe habẽtia. Matthæus enim apoſtolus unum & eundem ſciens deum, qui promiſſionẽ fecerit Abrahæ, facturum ſe ſemen eius quaſi ſtellas cœli,qui per filium ſuum Chriſtum Ieſum à lapidum cultura in ſuam nos agnitionem uocauerit,uti fieret populus, qui non populus,& non dilecta,dilecta,ait Ioannẽ præparantẽ Chriſto uiam, his qui in carnali quidẽ cognatione gloriabãtur, uarium aũt & omni malitia completum ſenſum habebant,eam pœnitentiam quæ à malitia reuocaret,annuntiantem dixiſſe,Progenies uiperarum,quis uobis monſtrauit fugere ab ira uentura? facite ergo fructum dignum pœnitentiæ, & nolite dicere in uobis ipſis,patrem habemus Abraham. Dico enim uobis, quoniam potens eſt deus ex lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.Pœnitentiam igitur eis eam quæ eſſet à malitia,præconabat, ſed non alterum deum annuntiabat,præter eum qui feciſſet promiſſionem Abrahæ,ille præcurſor Chriſti,de quo iterum ait Matthæus,ſimiliter aũt & Lucas,Hic enim eſt qui dictus eſt à domino per prophetam, Vox clamantis in deſerto, parate uiam domino,rectas facite ſemitas dei noſtri. Omnis uallis implebitur,& omnis mons & collis humiliabitur,& erũt tortuoſa in directa, & aſpera in uias planas,& uidebit omnis caro ſalutare dei noſtri. Vnus igitur & idem deus eſt, pater domini noſtri,qui & præcurſorem per prophetas miſſurum ſe promiſit,& ſalutare ſuum,id eſt,uerbũ ſuum uiſibile effecit omni fieri carni,incarnatum & ipſum,ut in omnibus manifeſtus fieret rex eorũ. Etenim ea quæ iudicantur oportebat uidere iudicẽ,& ſcire hunc à quo iudicãtur, & ea quæ gloriam cõſequuntur,oportebat ſcire eum,qui munus gloriæ eis donat.Iterum aũt de angelo dicens Matthæus ait,Angelus domini apparuit Ioſeph in ſomnis.Cuius domini? Ipſe interpretatur,uti adimpleatur quod dictum

eſt

eſt à domino per prophetã, Ex Ægypto uocaui filium meum. Ecce uirgo in utero accipiet & pariet filium, & uocabunt nomen eius Emanuel, quod eſt interpretatum, nobiſcum deus. De hoc qui eſt ex uirgine Emanuel, dixit Dauid. Non auertas faciem Chriſti tui. Iurauit dominus Dauid ueritatem & nõ diſpernet eum, de fructu uentris tui, ponam ſuper ſedem tuam. Et iterum, Notus in Iudæa deus, & factus eſt in pace locus eius, & habitaculum eius in Syon. Vnus igitur & idem deus, qui à prophetis prædicatus eſt, & ab angelo annuntiatus, & huius filius, qui ex fructu uentris Dauid, id eſt, ex Dauid uirgine, & Emanuel, cuius & ſtellam Balaam quidem ſic prophetauit, Orietur ſtella ex Iacob, & ſurget dux in Iſrael.

Quæ ſunt quæ à Magis domino noſtro oblata ſunt munera. Cap. X

MAtthæus aũt Magos ab oriente uenientes ait dixiſſe, Vidimus enim ſtellam eius in oriente, & uenimus adorare eum: deductosq́ à ſtella in domum Iacob ad Emanuel, per ea quæ obtulerunt munera oſtendiſſe, quis erat qui adorabatur, Myrrha quidem, quod ipſe erat, qui pro mortali humano genere moreretur & ſepeliretur. Aurum uero, quoniam rex, cuius regni finis non eſt. Thus uero, quoniam deus qui & notus in Iudæa factus eſt, & manifeſtus eis, qui non quærebant eũ. Adhuc ait in baptiſmate Matthæus, Aperti ſunt ei cœli, & uidit ſpiritum dei, quaſi columbam uenientem ſuper eum. Et ecce uox de cœlo, dicens, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui. Non enim Chriſtus tunc deſcendit in Ieſum, neq; alius quidem Chriſtus, alius uero Ieſus, ſed uerbum dei, qui eſt ſaluator & omnium dominator cœli & terræ, qui eſt Ieſus, quemadmodũ ante oſtendimus: qui & aſſumpſit carnem & unctus eſt à patre ſpiritu, Ieſus Chriſtus factus eſt, ſicut Eſaias ait, Exiet uirga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcẽdet, & requieſcet ſuper eum ſpiritus domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & uirtutis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & implebit eum ſpiritus timoris dei. Non ſecundum gloriam iudicabit, neq; ſecundum loquelam arguet, ſed iudicabit humili iudicio, & arguet glorioſos terræ. Et iterum ipſe Eſaias unctionem eius, & propter quid unctus eſt præſignificans, ait, Spiritus dei ſuper me, quapropter unxit me, euangelizare humilibus miſit me, curare cõminutos corde, præconare captiuis remiſſionẽ, & cæcis uiſionem, uocare annum domini acceptabilem, & diem retributionis, cõſolari omnes *plangentes. Nam ſecundũ id quod uerbũ dei homo erat ex radice Ieſſe & filius Abrahæ, ſecundũ hoc requieſcebat ſpiritus dei ſuper eum, & ungebatur ad euangelizandum humilibus, Secundũ autem quod deus erat, non ſecundum gloriam iudicabat, neq; ſecundum loquelam arguebat: nõ enim opus erat illi, ut quis ei teſtimoniũ diceret de homine, cum ipſe ſciret quid eſſet in homine. Aduocabat autem omnes homines plãgentes, & remiſſionem

*al's, lugentes

nem his qui à peccatis in captiuitatem deducti erant donans, ſoluebat eos à uinculis, de quibus ait Salomon, Reſtibus autem peccatorum ſuorum unuſquiſq; conſtringitur. Spiritus ergo dei deſcendit in eum, eius, qui eum per prophetas promiſerat uncturum ſe eum, ut de abundantia unctionis eius nos percipientes ſaluaremur, & ſic quidem Matthæus.

Oſtenſio quod neq; plura neq; minus quàm quatuor poſſunt eſſe Euangelia. Cap. XI

LVcas autem ſectator & diſcipulus apoſtolorũ, de Zacharia & Heliſabeth, ex quibus ſecundũ repromiſſionẽ dei Ioannes natus eſt, referens ait, Erant aũt iuſti ambo ante deum, incedentes in omnibus mandatis & iuſtitijs domini ſine querela, Et iterum de Zacharia dicẽs. Factum eſt autem cum ſacerdotio fungeretur in ordine uicis ſuæ ante dominum, ſecundũ conſuetudinem ſacerdotij ſorte exiuit, ut incẽſum poneret, & uenit uti ſacrificaret, intrans in templum domini. Qui præeſt in conſpectu domini, ſimpliciter & abſolute & firme deum & dominũ confitens, ex ſua perſona eum qui elegerit Hieruſalem & legislationem ſacerdotij fecerit, cuius eſt & angelus Gabriel. Etenim alterum ſuper hunc neſciebat: ſi enim intellectũ perfectioris alicuius dei & domini præter hunc habuiſſet, non utiq; hunc quem ſciebat labis eſſe fructum, abſolute & in totum dominum & deum cõfiteretur, ſicut ante oſtendimus. Magnus in conſpectu domini, & multos filiorũ Iſrael conuertet ad dominum deum ipſorum, & ipſe præcedet in cõſpectu eius in ſpiritu & uirtute Heliæ, præparare domino plebem perfectam, Cui ergo populũ præparauit, & cuius in cõſpectu domini magnus factus eſt? Vtiq; eius qui dixit, quoniam & plus ꝙ propheta habuit aliquid Ioannes, & nemo in natis mulierum maior eſt Ioanne Baptiſta, qui & populum præparabat ad aduentum domini, cõſeruis prænuntians, & pœnitentiã ipſis præconans, uti remiſſionẽ à domino præſente perciperent, conuerſi ad deum, à quo propter peccata & tranſgreſſionem erãt abalienati. Quemadmodum & Dauid ait, Alienati ſunt peccatores ab utero, errauerunt à uentre. Et propter hoc conuertens eos ad dominum eorum, præparabat domino populum perfectũ, in ſpiritu & uirtute Heliæ. Et iterum de angelo referens ait, In ipſo aũt tempore miſſus eſt angelus Gabriel à deo, qui & dixit uirgini, Noli timere Maria, inueniſti enim gratiã apud deum. & de domino dicit, Hic erit magnus, & filius altiſſimi uocabitur, & dabit ei dominus deus thronum Dauid patris ſui, & regnabit in domo Iacob, & regni eius non erit finis. Quis eſt autem alius qui regnat in domo Iacob ſine intermiſſione in æternum, niſi Chriſtus Ieſus dominus noſter filius dei altiſſimi, qui per legem & prophetas promiſit ſalutare ſuum facturum ſe omni carni uiſibilem, ut fieret filius hominis, ad hoc ut & homo fieret filius dei. Propter quod exultans Maria clamabat pro eccleſia prophetans, Magnificat anima mea dominum

minũ,& exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo. Aſſumpſit enim Iſrael puerum ſuum,reminiſcens miſericordiæ ſuæ, Quemadmodum locutus eſt ad patres noſtros Abrahæ & ſemini eius in æternum. Per hæc igitur tanta monſtrat Euangeliũ, quoniam qui locutus eſt patribus deus,hic eſt qui per Moyſen legiſdationẽ fecit, per quam legiſdationẽ cognouimus, quoniam patribus locutus eſt, hic idem deus ſecundũ magnã bonitatẽ ſuam effudit miſericordiã in nos, in qua miſericordia cõſpexit oriens ex alto,& apparuit his, qui in tenebris & umbra mortis ſedebant, & direxit pedes noſtros in uiam pacis. Quẽadmodũ & Zacharias deſinens mutus eſſe,quod propter infidelitatẽ paſſus fuerat, nouello ſpiritu adimpletus, nouũ dicebat deum. Omnia enim noua aderant uerbo noue diſponente carnalem aduentum, uti eum hominem,qui extra deum ubi erat,aſcriberet deo,propter quod & noue deum colere docebantur. Sed non alium deum,quoniã quidem unus deus qui iuſtificat circunciſionem ex fide,& præputiũ per fidem. Propheta autem Zacharias dicebat, Benedictus dominus deus Iſrael,quia uiſitauit, & fecit redemptionem populo ſuo. Et erexit cornu ſalutis nobis in domo Dauid pueri ſui. Sicut locutus eſt per os ſanctorũ prophetarum ſuorũ, qui à ſeculo ſunt. Salutem ex inimicis noſtris,& ex manu omnium qui oderunt nos. Ad faciendã miſericordiã cum patribus noſtris,& reminiſci teſtamenti ſancti ſui,iuſiurandũ quod iurauit ad Abraham patrem noſtrum,uti det nobis ſine timore ex manu inimicorũ ereptis, ſeruire ſibi in ſanctitate & iuſtitia in conſpectu ſuo omnes dies noſtros. Deinde ad Ioannem dicit. Et tu puer propheta altiſſimi uocaberis, præibis enim ante faciem domini parare uias eius, ad dandum intellectum ſalutis populo eius,in remiſſionẽ peccatorum eorum. Hæc enim eſt ſalutis agnitio,quæ deerat eis, quæ eſt filius dei,quam ſciebat Ioannes dicens, Ecce agnus dei, qui auferet peccatũ mundi: hic erat de quo dicebam, Poſt me ueniet uir,qui ante me factus eſt,quoniam prior me erat. Omnesq́ʒ de plenitudine eius accepimus. Hæc itaq́ʒ ſalutis agnitio, ſed nõ alter deus,nec alter pater,neq́ʒ bythus,neq́ʒ pleroma triginta æonũ,nec mater ogdoados: ſed agnitio ſalutis erat, agnitio filij dei, qui & ſalus & ſaluator & ſalutare uere & dicitur & eſt, Salus quidẽ,ſicut, In ſalutẽ tuam ſuſtinui te domine, Saluator aũt iterũ, Ecce deus meus ſaluator meus,fidens ero in eum, Salutare aũt ſic, Notum fecit deus ſalutare ſuũ in cõſpectu gentiũ. Etenim ſaluator quidẽ quoniã filius & uerbũ dei, Salutare aũt quoniã ſpiritus. Spiritus enim,inquit,faciei noſtræ Chriſtus dominus. Salus aũt,quoniã uerbum caro factũ eſt,& habitauit in nobis. Hãc igitur agnitionem ſalutis ſciebat Ioannes,pœnitentiã agentibus & credentibus in agnum dei,qui tollit peccatũ mũdi. Apparuit,inquit,& paſtoribus angelus domini,annuntiãs gaudiũ eis,quoniã generatus eſt in domo Dauid ſaluator,q̃ eſt Chriſtus dominus: deinde multitudo exercitus cœleſtis laudãtiũ

deum & dicentium, Gloria in excelſis deo, & in terra pax hominibus bonę uoluntatis. Hos angelos falſarij gnoſtici dicunt ab ogdoada ueniſſe, & deſcenſionem ſuperioris Chriſti manifeſtaſſe: ſed corruunt iterũ, dicẽtes eum qui ſurſum ſit Chriſtum & ſaluatorem non natũ eſſe, ſed & poſt baptiſma eius qui ſit de diſpoſitione Ieſu, ſpiritum ſicut columbã in eum deſcendiſſe. Mentiuntur ergo ogdoados angeli ſecundum eos dicentes, quoniam generatus eſt hodie nobis ſaluator, qui eſt Chriſtus dominus in ciuitate Dauid. Neq; enim Chriſtus, neq; ſaluator tũc natus eſt ſecundũ eos, ſed ille qui eſt

al. in quem diſpoſitione Ieſus, qui eſt mundi fabricator, is* inquam, uere poſt baptiſma deſcendiſſe, hoc eſt, poſt triginta annos ſuperni ſaluatoris dicunt. Quid autem in ciuitate Dauid adpoſuerunt, niſi ut eam pollicitationem quæ à deo facta eſt Dauid, quoniã ex fructu uentris eius æternus erit rex, q; adimpleatũr euangelizarent. Etenim fabricator totius uniuerſitatis fecerat promiſſionem Dauid, quemadmodum ipſe ait, Adiutorium noſtrum à domino, qui fecit cœlum & terram. Et iterum, In manu eius omnes fines terræ, & altitudines montiũ ipſius ſunt. Quoniam ipſius eſt mare & ipſe fecit illud, & aridam manus eius formauerũt. Venite adoremus & procidamus ante eum, ploremus in cõſpectu domini qui fecit nos, quia ipſe eſt dominus deus noſter: manifeſte pronuntians ſpiritus ſanctus per Dauid audientibus eum, quoniam erunt qui cõtemnent eũ, qui plaſmauit nos, qui & ſolus eſt deus: propter quod & dicebat, quæ prædicta ſunt ſignificans, quoniam ne enarraueritis, præter hunc, aut ſuper hunc alius non eſt deus, cui magis intendere oporteat religioſos nos & gratos, pręparans in eũ qui fecerit, & conſtituerit, & enuntiat. Quid ergo erit his qui tantum blaſphemiæ aduerſus ſuum factorem adinuenerunt? Hoc idem aũt & angeli. In eo enim quod dicunt, Gloria in excelſis deo, & in terra pax, eum qui ſit altiſſimorum, hoc eſt, ſupercœleſtium factorem, & eorum quæ ſuper terram omniũ cõditorem his ſermonibus glorificauerunt: qui ſuo plaſmati, hoc eſt hominibus ſuam benignitatẽ ſalutis de cœlo miſit. propter quod & paſtores, ait, reuertebantur glorificantes deum in omnibus quæ audierant & uiderant, quẽadmodum & narratum eſt ad eos. Non enim alterum deũ glorificabant Iſraelitæ paſtores, ſed illum qui à lege & prophetis annũtiatus eſt, factorem omnium, quem & glorificant angeli. Si autem alterum quidem angeli, qui erant ab ogdoade glorificabant, alterum uero paſtores, errorem eis & nõ ueritatem detulerunt, & hij iniqui ab ogdoade erant angeli. Adhuc ait Lucas de domino, Cum impleti eſſent dies purgationis impoſuerunt eũ in Hieruſalem, aſtare eum domino, quemadmodũ ſcriptum eſt in lege domini, Quoniam omne maſculinũ adaperiens uuluam, ſanctũ domino uocabit̃. Et ut darent ſacrificium ſecundum quod ſcriptum eſt in lege domini, Par turturum, aut duos pullos columbinos, ex ſua perſona manifeſtiſſime deũ appellãs eum

qui

qui legis dationem fecerit. Et Symeon autem, inquit, benedixit deum, & ait Nunc dimittes ſeruum tuum domine in pace. Quia uiderũt oculi mei ſalutare tuum, Quod paraſti ante faciem omnium populorum, Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam populi tui Iſrael. Et Anna autẽ prophetiſſa, ait, ſimiliter clarificabat deum uidens Chriſtum, & loquebatur de eo omnibus, qui expectabant redemptionem Hieruſalem. Per hæc autẽ omnia uiſus deus demonſtratur, nullam libertatis diſpoſitionem per nouum aduentum filij ſui teſtamentum hominibus aperiens. Quapropter & Marcus interpres & ſectator Petri, initium euangelicæ conſcriptionis fecit ſic, Initium Euangelij Ieſu Chriſti filij dei, quemadmodum dictum eſt in prophetis, Ecce mitto angelum meum, ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam, uox clamãtis in deſerto, parate uiã domini, rectas facite ſemitas ante deum noſtrum, Manifeſte initium Euangelij eſſe dicens, ſanctorũ prophetarum uoces, & eum quem ipſi dominum & deum confeſſi ſunt, hunc patrem domini noſtri Ieſu Chriſti præmõſtrans, qui & promiſit ei angelum ſuum ante faciem eius miſſurum, qui erat Ioãnes, in ſpiritu & uirtute Heliæ clamans in eremo, Parate uiam domini, rectas facite ſemitas ante deum noſtrum. Quoniam quidem non alium & alium prophetæ annunciabant deum, ſed unum & eundem, uarijs autem ſignificationibus & multis appellationibus. Multis enim & diuerſis quẽadmodũ in eo libro, qui ante hunc, oſtẽdimus, & ex ipſis autem prophetis procedente nobis ſermone oſtendemus. In fine autem Euangelij ait Marcus, Et quidem dominus Ieſus, poſtq; locutus eſt eis, receptus eſt in cœlos, & ſedet ad dexterã dei, cõfirmãs quod à propheta dictum eſt, Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis, quoadusq; ponam inimicos tuos ſubpedaneum pedum tuorũ. Sed unus & idem deus & pater eſt, qui à prophetis quidẽ annuntiatus, ab Euãgelio uero traditus, quẽ Chriſtiani colimus & diligimus, & toto corde factorẽ cœli & terræ credimus, & omniũ quæ in eis ſunt. Hanc fidẽ annuntiãs Ioannes domini diſcipulus, uolens per Euãgelij annuntiationẽ auferre eũ, qui à Cerintho inſeminatus erat hominibus errorẽ, & multo prius ab his qui dicuntur Nicolaitæ, qui ſunt uulſio eius, quæ falſo cognominatur ſcientia, ut cõfunderet eos & ſuaderet eos, quoniã unus deus, qui omnia fecit per uerbũ ſuũ, & nõ quẽadmodũ illi dicunt, alterũ quidem fabricatorẽ, alium aũt patrem domini, & alium quidem fabricatoris filium, alterum uero de ſuperioribus Chriſtum, quem & impaſſibilem perſeueraſſe deſcendentẽ in Ieſum filium fabricatoris, & iterũ reuolaſſe in ſuũ pleroma, & initium quidem eſſe monogeni, Logon aũt uerum filium unigeniti, & eam conditionem quæ eſt ſecundũ nos non à primo deo factam, ſed à uirtute aliqua ualde deorſum ſubiecta, & abſciſa ab eorum communicatione, quæ ſunt inuiſibilia, & innominabilia, Omnia igitur talia circũſcribere uolẽs diſcipulus domini, & regulã ueritatis

conſtituere

conſtituere in eccleſia,quia eſt unus deus omnipotens,qui per uerbũ ſuum omnia fecit,& uiſibilia & inuiſibilia,ſignificans quoq;, quoniã per uerbum per quod deus perfecit conditionem , in hoc & ſalutem his qui in conditione ſunt,præſtitit hominibus: ſic inchoauit in ea quæ eſt ſecundum Euangelium doctrina,In principio erat uerbũ, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum:hoc erat in principio apud deum,omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt.In ipſo uita erat, & uita erat lux hominum,& lux in tenebris lucet , & tenebræ eam non comprehenderunt.Omnia,inquit,per ipſum facta ſunt.In omnibus ergo eſt,& hæc quæ ſecundum nos eſt conditio.nõ enim concedetur eis omnia dici,ea quæ ſunt intra pleroma ipſorum:ſi enim & hæc pleroma ipſorum continet, nõ extra eſt tanta iſta cõditio,quemadmodũ oſtendimus in eo libro, qui ante hunc eſt.Si autem extra pleroma ſunt hæc, quod quidem impoſſibile uiſum eſt, non iam eſt omnia pleroma ipſorũ, non eſt ergo extra hæc tanta conditio. Abſtulit aũt à nobis diſſenſiones omnes ipſe Ioannes dicens , in hoc mundo erat,& mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognouit.In ſua propria uenit,& ſui eum nõ receperunt.Secundum autem Marcionem & eos qui ſimiles ſunt ei,neq; mundus per eum factus eſt,neq; in ſua uenit, ſed in aliena . Secundum autem quoſdam gnoſticorum , ab angelis factus eſt iſte mundus,& nõ uerbo dei:ſecundum autem eos qui à Valentino iterum non per eum factus eſt,ſed per Demiurgum.Hic enim operabatur ſimilitudines tales fieri,ad imitationem eorum,quę ſunt ſurſum,quemadmodum dicunt:Demiurgus autem perficiebat fabricationem cõditionis.emiſſum enim dicunt eum à matre dominum & Demiurgum eius diſpoſitionis quæ eſt ſecundum conditionem,per quem hunc mundum factum uolunt: cum Euangelium manifeſte dicat,quoniam per uerbum quod in principio erat apud deum,omnia facta. quod uerbum,inquit,caro factum eſt,& habitauit in nobis.ſecundum autem illos, neq; uerbum caro factum eſt,neq; Chriſtus,neq; qui ex omnibus factus eſt ſaluator.Etenim uerbum & Chriſtum nec adueniſſe in hunc mundum uolunt:ſaluatorem uero non incarnatum,neq; paſſum:deſcendiſſe autem quaſi columbam in eum Ieſum,qui factus eſt ex diſpoſitione,& cum adnuntiaſſet incognitũ patrem,iterũ aſcendiſſe in pleroma . Incarnatũ autem & paſſum quidam quidem eum qui ex diſpoſitione ſit,dicunt Ieſum,quem per Mariam dicunt pertranſiſſe, quaſi aquam per tubum. Alīj uero Demiurgi filium,in quem deſcẽdiſſe eum Ieſum, qui ex diſpotione ſit. Alīj rurſum Ieſum quidem ex Ioſeph & Maria natum dicunt,& in hunc deſcendiſſe Chriſtum,qui de ſuperioribus ſit,ſine carne & impaſſibilem exiſtentem.Secundum aũt nullam ſententiam hæreticorum,uerbum dei caro factũ eſt.Si enim quis regulas ipſorum omnium perſcrutetur , inueniet quoniam ſine carne & impaſſibilis ab omnibus illis

indu-

inducitur dei uerbum,& qui eſt in ſuperioribus Chriſtus. Alij enim putant manifeſtum eum,quemadmodum hominem transfiguratum, neq; autem natum neq; incarnatum dicũt illum. Alij uero neq; figurã eum aſſumpſiſſe hominis,ſed quemadmodum columbam deſcendiſſe in eum Ieſum,qui natus eſſet ex Maria. Omnes igitur illos falſos teſtes oſtendens diſcipulus domini,ait,Et uerbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Et ut non inquiramus cuius dei uerbum caro factum eſt,ipſe inſuper docet, dicens,Fuit homo miſſus à deo,erat ei nomen Ioannes, hic uenit in teſtimonium ut teſtaretur de lumine. Præcurſor igitur Ioãnes qui teſtatur de lumine à deo miſſus eſt, utiq; ab eo cui Gabriel eſt angelus, qui etiam Euangelizauit generationem eius, qui & per prophetas promiſit angelum ſuum miſſurum ante faciem filij ſui,& præparaturum uiam eius,hoc eſt, teſtificaturũ de lumine in ſpiritu & uirtute Heliæ. Helias autem rurſus cuius dei ſeruus & propheta fuit? eius qui fecit cœlum & terram,quemadmodum & ipſe confitetur. A conditore igitur & fabricatore huius mundi miſſus Ioannes, quemadmodũ poterat teſtificari de eo lumine, quod ex his quæ ſunt innominabilia & inuiſibilia deſcenderet? Omnes enim hęretici decreuerunt,Demiurgũ ignorare eam quę ſit ſuper eum uirtutem,cuius teſtis & oſtenſor inuenitur Ioannes. propter hoc dominus pluſquam prophetam dixit eum habuiſſe, reliqui enim omnes prophetæ annuntiauerũt aduentum paterni luminis,concupierunt autem digni eſſe uidere eum,quem prędicabant: Ioannes autem & prænuntiauit ſimiliter ſicut alij, & aduentum uidit & demonſtrauit, & credere in eũ ſuaſit multis, ita ut ipſe & prophetæ & apoſtoli locum habuerit. Hic eſt enim pluſq; propheta,quoniã primo apoſtoli, ſecundo prophetæ, omnia aũt ex uno & eodem ipſo deo. Bonum enim & illud, quod per conditionẽ à deo in uinea factũ eſt,& primo bibitũ eſt uinum: nemo enim illud uituperauit ex hijs qui biberunt, ſed & dominus accepit de eo: melius autẽ quod per uerbum* comprehendi aliter ac ſimpliciter ex aqua ad uſum eorum qui ad nuptias conuocati erant, factum eſt uinum. Quamuis enim poſſit dominus ex nullo ſubiacente eorum, quæ ſunt conditionis, præbere epulantibus uinũ,& eſca complere eſurientes,hoc quidẽ non fecit. Accipiẽs aũt eos qui à terra eſſent panes,& gratias agens,& iterum aquam faciens uinum,ſaturauit eos qui recumbebant,& potauit eos,qui inuitati erant ad nuptias: oſtendens quoniã deus, qui fecit terram, & iuſſit eam fructus facere, & conſtituit aquas & edidit fontes, hic & benedictionem eſcæ, & gratiam potus in nouiſſimis temporibus per filium ſuum donat humano generi,incomprehenſibilis per comprehenſibilem, & inuiſibilis per uiſibilem, cum extra eum non ſit,ſed in ſinu patris exiſtat. Deum enim, inquit,nemo uidit unquã,niſi unigenitus filius dei,qui eſt in ſinu patris,ipſe enarrauit. Patrem enim inuiſibilem exiſtentem,ille qui in ſinu eius eſt filius,omnibus enarrat.

*al. compendialiter

Propter

Propter hoc cognoſcunt eum hi quibus reuelauerit filius,& iterũ pater per filium filij ſui dat agnitionem, his qui diligunt eum. A quo & Nathanael diſcens cognouit,cui & teſtimonium reddidit dominus, quoniã uerus Iſraelita eſt,in quo dolus non eſt, in quo & ait ei, Rabbi tu es filius dei, tu es rex Iſrael. A quo & Petrus edoctus cognouit Chriſtum filium dei uiui dicẽtis, Ecce filius meus dilectiſſimus,in quo bene ſenſi, ponam ſpiritum meum ſuper eum,& iudicium gentibus annuntiabit: non contendet, neq; clamabit, neq; quiſq; audiet uocem eius in plateis: calamum quaſſatum non confringet,& linum fumigans non extinguet,uſq; quo emittat in contentionẽ iudicium,& in nomine eius gentes ſperabunt. Et hæc quidem ſunt principia Euangelij,unum deum fabricatorẽ huius uniuerſitatis eum,qui per prophetas ſit annuntiatus,& qui per Moyſen legis diſpoſitionem fecerit, patrem domini noſtri Ieſu Chriſti annuntiantia,& præter hunc alterum deum neſcientia, neq; alterum patrem. Tanta eſt autem circa Euangelia hæc firmitas,ut & ipſi hæretici teſtimoniũ reddant ei,& ex ipſis egrediẽs unuſquiſq; eorum,conetur ſuam confirmare doctrinam. Ebionei etenim eo Euãgelio quod eſt ſecundum Matthæum ſolo utentes, ex illo ipſo cõuincuntur non recte præſumentes de domino. Marcion autem id quod eſt ſecundum Lucam circuncidens, ex his quæ adhuc ſeruantur penes eum, blaſphemus in ſolum exiſtentem deum oſtenditur. Qui aũt Ieſum ſeparant à Chriſto, & impaſſibilem perſeueraſſe Chriſtũ,paſſum uero Ieſum dicunt,id quod ſecundum Marcum eſt præferentes Euangelium,cum amore ueritatis legentes illud,corrigi poſſunt. Hi aũt qui à Valẽtino ſunt,quod eſt ſecundũ Ioannem pleniſſime utentes,ad oſtenſionem cõiugationum ſuarum, ex ipſo detegentur nihil recte dicentes, quemadmodum oſtendimus in primo libro. Quando ergo hij qui contradicunt nobis teſtimonium perhibeant, & utantur his,firma & uera eſt noſtra de illis oſtenſio. Neq; aũt plura numero q̃ hæc ſunt,neq; rurſus pauciora capit eſſe Euangelia. Quoniã enim quatuor regiones mundi ſunt in quo ſumus,& quatuor principales ſpiritus, & diſſeminata eſt eccleſia ſuper omnẽ terram, columna aũt & firmamentum eccleſiæ eſt Euangeliũ & ſpiritus uitæ, conſequens eſt quatuor habere eam columnas, undiq; flantes incorruptibilitatem, & uiuificantes homines. Ex quibus manifeſtum eſt, quoniam qui eſt omniũ artifex uerbum, qui ſedet ſuper Cherubim & cõtinet omnia, declaratus hominibus dedit nobis quadriforme Euangelium,quod in uno ſpiritu cõtinetur. Quemadmodum & Dauid poſtulans eius aduentũ ait, Qui ſedes ſuper Cherubim appares. etenim Cherubim quadriformia, & formæ ipſorum imagines ſunt diſpoſitionis filij dei. Primum enim animal,inquit, ſimile Leoni,efficabile eius & principale & regale ſignificans. Secundũ uero ſimile uitulo,ſacrificalem & ſacerdotalem ordinationẽ ſignificans. Tertium uero habens faciem quaſi humanam

ἰνδίκτως

Ebioneorum Euangelium

nam, eum qui eſt ſecũdum hominem aduentum eius manifeſte deſcribẽs. Quartũ uero ſimile Aquilę uolitantis, ſpiritus in eccleſiam aduolitantis gratiam manifeſtans. Et euangelia igitur his conſonantia in quibus inſidet dominus Ieſus. Aliud enim illam quæ eſt à patre principalem & efficabilẽ & glorioſam generationem eius enarrat, dicens ſic, In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum, & omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, Propter hoc & omni fiducia plenum eſt Euangelium iſtud, talis eſt enim perſona eius. Id uero quod eſt ſecundum Lucam, quoniam quidẽ ſacerdotalis characteris eſt, Zacharia ſacerdote ſacrificante deo inchoauit, Iam enim ſaginatus parabatur uitulus, qui pro inuentione minoris filij inciperet mactari. Matthæus uero eam quæ eſt ſecundum hominem generationem eius enarrat, Liber dicens generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham. Et iterum, Chriſti aũt generatio ſic erat. Humanæ formæ igitur hoc Euangelium, propter hoc per totum Euangelium humiliter ſentiens & mitis homo ſeparatus eſt. Marcus uero à prophetico ſpiritu ex alto adueniente hominibus initium fecit: Initium, dicẽs, Euangelij quemadmodum ſcriptũ eſt in Eſaia propheta. Volatilem pennatum, imaginem Euangelij monſtrans, propter hoc & compendioſam & præcurrentem annuntiationem fecit. Propheticus enim character eſt hic, & ipſum uerbum dei, illis quidem qui ante Moyſen fuerunt patriarchis ſecũdum diuinitatem & gloriam colloquebantur, His uero qui in lege ſacerdotalem & miniſterialem actum præbebant. Poſt deinde nobis homo factus, munus cœleſtis ſpiritus in omnem miſit terram, protegens nos alis ſuis. Qualis igitur diſpoſitio filij dei, talis & animalium forma, & qualis animalium forma, talis & character Euãgelij. Quadriformia autem animalia, & quadriforme Euangeliũ, & quadriformis diſpoſitio† domini. Et propter hoc quatuor data ſunt teſtamenta humano generi, unum quidem ante cataclyſmum ſub Adam. Secundum uero poſt cataclyſmum ſub Noë. Tertium uero legiſlatio ſub Moyſe. Quartum uero quod renouat hominem, & recapitulat in ſe omnia, quod eſt per Euangelium, eleuans & pennigerans homines in cœleſte regnum. His igitur ſic ſe habẽtibus, uani omnes & indocti, & inſuper audaces, qui fruſtrãtur ſpeciẽ Euangelij, & uel plures quàm dictæ ſunt, uel rurſus pauciores inferunt perſonas Euangelij: quidã ut plures uideantur quàm eſt ueritatis adinueniſſe, quidã uero ut reprobent diſpoſitiones dei. Etenim Marcion totũ reijciens Euangelium, imò uero ſeipſum abſcindens ab Euangelio† pariter gloriatur ſe habere Euangelium, Alij uero ut donum ſpiritus fruſtrentur, quod in nouiſſimis temporibus ſecundum placitum patris effuſum eſt in humanum genus, illã ſpeciẽ non admittunt, quæ eſt ſecũdum Ioannem Euangelium, in qua paracletum ſe miſſurum dominus promiſit, ſimul & Euangelium, & propheticum repellunt ſpiritum. Infelices uero qui

al. dei

al. partem gloriatur ſe habere Euangelij.

p pſeudo

pſeudoprophetæ quidem eſſe uolunt, prophetiæ uero gratiam repellũt ab eccleſia, ſimilia patiẽtes his, qui propter eos qui in hypocriſi ueniũt, etiam à fratrum cõmunicatione ſe abſtinẽt. Datur autem intelligi, quod huiuſmodi neq; apoſtolum Paulum recipiant. In ea enim epiſtola quę eſt ad Corinthios de propheticis chariſmatibus diligenter loquutus eſt, & ſcit uiros & mulieres in eccleſia prophetantes. Per hæc igitur omnia peccantes in ſpiritũ dei, in irremiſſibile incidunt peccatum. Hij uero qui ſunt à Valẽtino iterum exiſtentes extra omnem timorem, ſuas conſcriptiones proferẽtes, plura habere gloriantur, quàm ſint ipſa Euangelia. Siquidem in tantum proceſſerũt audaciæ, uti quod ab hijs non olim conſcriptum eſt, ueritatis Euangelium titulent, in nihilo conueniens apoſtolorum Euangelijs, ut nec Euangelium quidem ſit apud eos ſine blaſphemia: Si enim quod ab eis profertur ueritatis eſt Euangelium, diſſimile eſt autem hoc illis, quę ab apoſtolis nobis tradita ſunt, qui uolunt poſſunt diſcere, quemadmodũ ex ipſis ſcripturis oſtenditur, iam non eſſe id, quod ab apoſtolis traditum eſt ueritatis Euãgelium.
χωρα Quoniam autem ſola uera & firma, & non capit neq; plura præterquã prædicta ſunt, neque pauciora eſſe Euangelia, per tot & tanta oſtendimus. & enim cum omnia compoſita & apta deus fecerit, oportebat & ſpeciẽ Euangelij bene compoſitam, & bene compaginatam eſſe. Examinata igitur ſententia eorum, qui nobis tradiderũt ex ipſis principijs ipſorum, ueniamus & ad reliquos apoſtolos, & perquiramus ſententiam eorum de deo, poſt deinde ipſos domini ſermones audiamus.

Quæ ſit reliquorum apoſtolorum doctrina. Cap: XII

PEtrus igitur apoſtolus poſt reſurrectionem domini, & aſſumptionem in cœlos, uolẽs adimplere duodecim apoſtolorum numerum, & eligere prouidentia alterum, qui electus eſſet à deo, his qui aderãt dixit: Viri fratres, oportebat impleri ſcripturã hanc, quam prædixit ſpiritus ſanctus ore Dauid de Iuda, qui factus eſt dux his, qui apprehenderũt Ieſum, quoniam annumeratus fuit inter nos, fiat habitatio eius deſerta, & non ſit qui inhabitet in ea, & epiſcopatũ eius accipiat alter, Adimpletionem eorũ ex his quæ à Dauid dicta ſunt faciens. Rurſus cum ſpiritus ſanctus deſcendiſſet in diſcipulos, uti omnes prophetarent & loquerentur linguis: & quidam irriderent eos quaſi à muſto ebrios, dixit Petrus, Non ebrios quidẽ eſſe. cũ ſit hora tertia diei, eſſe autẽ hoc quod dictum eſt per prophetam: Erit in nouiſſimis diebus dicit dominus. Effundam de ſpiritu meo in omnem carnem & prophetabunt. Deus igitur qui per prophetã promiſit, miſſurũ ſe ſpiritum ſuum in humanum genus, ipſe & miſit ei, & ipſe deus à Petro annuntiatur ſuam promiſſionẽ adimpleſſe, Viri enim, inquit Petrus, Iſraëlitæ, audite ſermones meos, Ieſum Nazarenum uirum approbatum à deo in uobis, uirtutibus & prodigijs & ſignis quæ fecit per ipſum deus, in medio ueſtrum,

quemadmodum ipſi ſcitis,hũc definito conſilio & pręſcientia dei,traditum per manus iniquorum affigẽtes interfeciſtis,quem deus excitauit ſolutis do loribus inferorũ,quoniam non erat poſſibile teneri cum ab eis,Dauid enim dicit in ipſum,Prouidebam dominum in conſpectu meo ſemper,quoniam à dextris mei eſt ne mouear, propter hoc lætatum eſt cor meum,& exulta/ uit lingua mea,inſuper & caro mea requieſcet in ſpe. Quoniam non derelin ques animam meam in inferno, neq; dabis ſanctum tuũ uidere corruptio/ nẽ. Dehinc rurſum fiducialiter illis dicit de patriarcha Dauid, quoniã mor/ tuus eſt,& ſepultus,& ſepulchrum eius ſit apud eos,uſq; in hunc diem. Pro pheta autem,inquit,cum eſſet, & ſciret, quoniam iureiurando ei iurauit de/ us,de fructu uentris eius ſederet in throno eius,prouidens locutus eſt de re ſurrectione Chriſti,quoniã neq;derelictus eſt apud inferos, neq; caro eius uidit corruptionem. Hunc Ieſum, inquit, excitauit deus, cuius nos omnes ſumus teſtes,qui dextera dei exaltatus,repromiſſionem ſancti ſpiritus acci/ piens à patre effudit donationem hanc, quam uos nunc uidetis & auditis. Non enim Dauid aſcendit in cœlum, dicit autem ipſe, Dixit dominus do/ mino meo,ſede ad dexteram meam, quoaduſq; ponam inimicos tuos ſub pedaneum pedum tuorum. Certiſſime ergo ſciat omnis domus Iſraël,quo niam & dominum eum,& Chriſtum†dixit hunc Ieſum,quem uos crucifixi ſtis.Cum dixiſſent ergo turbæ,quid ergo faciemus? Petrus ad eos ait.Pœ/ nitentiam agite & baptizetur unuſquiſq; ueſtrum in nomine Ieſu in remiſ/ ſionem peccatorum, & accipietis donum ſpiritus ſancti. Sic non alium de/ um, nec aliam plenitudinem annuntiabant apoſtoli, nec alterum quidem paſſum,& reſurgẽtem Chriſtum,alterum uero qui ſurſum uolauerit,& im/ paſſibilis perſeuerauerit, ſed unum & eundem deum patrem, & Chriſtum Ieſum qui à mortuis reſurrexit, & eam quę in eum fidem annũtiabant his, qui nõ credebant in filiũ dei,& ex prophetis cohortabãtur eos,quoniã eum quem promiſit ſe deus miſſurum Chriſtum,miſit Ieſum, quem ipſi crucifi/ xerunt, quem deus excitauit. Rurſum cum Petrus ſimul cum Ioanne uidiſ/ ſet eum, qui à natiuitate claudus erat ante portam templi, quæ dicitur ſpe/ cioſa ſedentem,& petentem eleemoſynam, dixit ei, argẽtum & aurum non eſt mihi,quod autem habeo hoc tibi do. In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge & ambula. Et ſtatim eius confirmati ſunt greſſus,& plantæ,& ambu/ labat,& introiuit cum ipſis in templum,ambulãs & ſaliens & glorificans de um. Multitudine autem uniuerſa collecta ad eos propter inopinatum fa/ ctum,Petrus dixit eis. Viri Iſraëlitę quid miramini in hoc,& nos quid intue mini,quaſi noſtra uirtute fecerimus hunc ambulare, Deus Abraham,deus Iſaac,& deus Iacob, deus patrum noſtrorũ glorificauit filium ſuum, quem uos quidem tradidiſtis in iudicium, & negaſtis ante faciem Pilati,cũ remit/ tere eum uellet. Vos autem ſanctũ & iuſtum aggrauaſtis,& petiſtis uirum

† *al. deus fecit*

P 2 homicidam

homicidam donari uobis,ducem autem uitæ occidiſtis, quem deus excita-
uit à mortuis,cuius nos teſtes ſumus,& in fide nominis eius, hunc quem ui-
detis & ſcitis confirmauit nomen eius,& fides quæ eſt per ipſum,dedit ei in
columitatem coram uobis omnibus. Et nunc fratres ſcio quoniam ſecūdum
ignorantiam feciſtis nequam. Deus autem quæ prædixit ore omnium pro
phetarum pati Chriſtum ſuum,adimpleuit. Pœnitētiam igitur agite & con
uertimini, uti deleantur peccata ueſtra, & ueniant uobis tempora refrigerij
domini, & mittat præparatum uobis Ieſum Chriſtum, quem oportet qui-
dem cœlum ſuſcipere uſq; ad tempora diſpoſitionis omnium,quæ locutus
eſt ei deus,per ſanctos prophetas ſuos. Moyſes quidem dicit ad patres no-
ſtros, quoniam prophetam excitabit uobis dominus deus noſter ex fratri-
bus noſtris,quemadmodum me,ipſum audietis in omnibus quæcunque lo
cutus fuerit ad uos, Erit autem omnis anima, quæcunq; non audierit pro-
phetam illū, peribit de populo: Et omnes à Samuel & deinceps,& omnes
quotquot locuti ſunt annuntiauerūt dies iſtos: Vos eſtis filij prophetarum
& teſtamenti quod deus diſpoſuit ad patres noſtros, dicens ad Abraham.
In ſemine tuo benedicentur omnes tribus terræ. Vobis primum deus exci-
tans filium ſuum miſit benedicentē uos,ut conuertat ſe unuſquiſq; à nequi-
2. tijs ſuis. Manifeſtam ergo præconationem Petrus cum Ioāne præconauit
eis,repromiſſionem quam fecit deus patribus,per Ieſum adimpletam euan
gelizans. Non quidem alterum deum annuntiās,ſed filiū dei,qui & homo
factus eſt & paſſus, in agnitionē adducens Iſraël, & in Ieſu reſurrectionem
quæ à mortuis annuntians, & ſignificans,quoniā omnia quæ prophetæ an
nuntiauerunt de paſſione Chriſti,hæc adimpleuit deus. Propter quod rur-
ſus cōuocatis principibus ſacerdotum,fiducialiter Petrus dixit ad eos. Prin-
cipes populi & ſeniores Iſraelitæ,ſi nos hodie redarguimur à uobis in bene
facto hominis infirmi, in quo hic ſanatus eſt,cognitum ſit omnibus uobis
& omni populo Iſrael,quoniam in nomine Ieſu Chriſti Nazareni,quē uos
crucifixiſtis quē deus excitauit à mortuis,in hoc hic aſtat in cōſpectu ueſtro
ſanus. Hic eſt lapis precioſus reprobatus à uobis ædificantibus, qui factus
eſt in caput anguli. Et nō eſt aliud nomen ſub cœlo, quod datum ſit homi-
nibus, in quo oporteat ſaluari nos. Sic apoſtoli non deum mutabant, ſed
Chriſtum annuntiabant populo eſſe Ieſum,qui crucifixus eſt, quē deus ex
citauit, qui prophetas miſit, idem deus excitauit & ſalutem in eo dedit ho-
minibus. Confuſis igitur & per curationem, annorum enim,inquit ſcriptu-
ra,pluſquàm xl. erat homo,in quo factum eſt ſignum curationis,& per do
ctrinam apoſtolorū & prophetarum expoſitionem, cum remiſiſſent ſum-
mi ſacerdotes Petrum & Ioannem, & reuerſi eſſent ad reliquos coapoſto-
los & diſcipulos domini, id eſt in eccleſiam, & enarraſſent quæ fuerant fa-
cta,& quemadmodum fiducialiter egiſſent in nomine Ieſu: Audientes, in-
quit,to-

quit,tota eccleſia unanimes extulerunt uocem ad deum & dixerunt. Domi-
ne tu es deus qui feciſti cœlum & terram & mare & omnia quæ in eis ſunt,
qui per ſpiritum ſanctum ore Dauid patris noſtri, pueri tui dixiſti. Quare
fremuerunt gentes,& populi meditati ſunt inania? Aſtiterũt reges terræ,&
principes cōgregati ſunt in unum, aduerſus dominũ,& aduerſus Chriſtum
eius. Conuenerunt enim in hac ciuitate aduerſus ſanctũ filium tuum Ieſum
quem unxiſti, Herodes & Pontius Pilatus,cum gentibus & populis Iſraël,
facere quæcunq; manus tua & uoluntas tua prædeſtinauerat fieri. Hæ uo-
ces eccleſiæ, ex qua habuit omnis eccleſia initium. Hæ uoces ciuitatis ma-
gnæ noui teſtamenti ciuium. Hæ uoces apoſtolorum, hæ uoces diſcipu-
lorum domini, eorum qui poſt aſſumptionē domini per ſpiritum & perfe-
cti extiterunt,& inuocauerunt deum,qui fecit cœlum & terram,qui per pro
phetas annuntiatus eſt,& eius filius Ieſus, quem unxit deus,& alterum au-
tem neſcientes. Nō erat ibi tunc Valentinus,nec Marcion,nec reliqui ſui,uel
eorum qui aſſentiũt eis euerſores. Propter quod exaudiuit eos factor omni
um deus: Commotus eſt enim,inquit,locus, in quo erant collecti,& repleti
ſunt omnes ſpiritu ſancto,& loquebãtur uerbum dei cum fiducia,omni uo
lenti credere: uirtute enim magna, inquit, reddebant teſtimonium apoſtoli
reſurrectionis domini Ieſu, dicētes ad eos. Deus patrum noſtrorum excita-
uit Ieſum quem uos apprehendiſtis, & interfeciſtis ſuſpendentes in ligno,
hunc deus principem & ſaluatorem exaltauit gloria ſua, dare pœnitentiam
Iſraël,& remiſſionem peccatorum,& nos in eo teſtes ſumus ſermonum ho
rum,& ſpiritus ſanctus,quem dedit deus credētibus ei. Omni quoq; die,in
quit, in templo & in domo nō ceſſabant, docētes & euãgelizantes Chriſtũ
Ieſum filium dei. Hæc enim erat ſalutis agnitio,quæ perfectos ad deum ef-
ficit eos,qui cognoſcunt filij eius aduentum. Quoniam autem impudentes
quidam eorum dicũt, apud Iudæos præconantes apoſtoli nō poterant al-
terum eis deum annũtiare præter eum, qui creditus fuerat ab ipſis: dicimus
ad eos, quoniam ſi ſecundum olim inſitam opinionem hominibus loque-
bantur apoſtoli,nemo ab his cognouit ueritatem, multo autem prius à do-
mino, etenim ipſum ſic locutum dicunt. Nec hij ergo ipſi ueritatem ſciunt,
ſed ſententia eorum de deo cum eſſet talis,exceperant doctrinam quemad-
modum audire poterant. Secundum hunc igitur ſermonē,apud neminem
erit regula ueritatis,ſed omnes diſcipuli omnibus imputabunt,quoniã quē-
admodum unuſquiſq; ſentiebat, & quemadmodum capiebat,ſic ſermo ad
eum factus eſt. Superfluus autē & inutilis aduentus domini parebit, ſiqui-
dem uenit permiſſurus & ſeruaturus uniuſcuiuſque olim inſitam de deo o-
pinionem. Adhuc etiam & multo durius erat,quem admodum uiderãt Iu-
dei & cruci affixerant,annuntiare hunc eſſe Chriſtum filium dei, æternum
ipſorum regem. Non igitur iam ſecundum priſtinam eorum opinionem

loquebantur ad eos. Qui enim in faciem interfectores eos eſſe domini dicebant, multo magis fiducialiter eum patrem, qui ſuper Demiurgũ eſt & ipſis annuntiarent, & non id quod putabant unuſquiſq;: & multominus erat peccatum, ſi quidem ſuperiorem ſaluatorem, ad quem aſcendere eos oporteret quoniam eſſet impaſſibilis, non affixiſſent cruci. Quemadmodum enim gentibus non ſecundum ſententiam illorum loquebantur, ſed cum fiducia dicebant, quoniam dīj ipſorum non eſſent dīj, ſed idola dæmoniorum: ſimili modo & Iudæis annuntiaſſent, ſi alterum maiorem & perfectiorem ſciſſent patrem, non annuntiantes, neque augentes eorum non ueram de deo opinionem. ethnicorum aũt ſoluentes errorem, & auferentes à ſuis dījs, non utique alterum eis inferebant errorem, ſed auferentes eos qui nõ erant dīj, eum qui ſolus erat deus & uerus pater oſtenderunt. Ex uerbis Petri igitur quæ fecit in Cæſaria ad Cornelium Centurionem, & eos, qui cum eis erant gentiles, quibus primo enarratus eſt ſermo dei, cognoſcendum eſt nobis, quæ annuntiabant apoſtoli, & qualis fuit prædicatio ipſorum, & quam habuerũt de deo ſententiam. Erat enim Cornelius hic religioſus & timens deum cum tota domo ſua, & faciens eleemoſynas multas in populo, & orans deum ſemper. Vidit ergo circa horam nonam diei, angelum dei intrantem ad ſe, & dicentem, eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in recommemorationem in conſpectu dei. Propter quod mitte ad Simonem, qui uocatur Petrus. Petrus autem cum uidiſſet reuelationẽ, in qua reſpondit ad eum cœleſtis uox, Quæ deus emundauit tu ne commune dixeris, hoc ideo, quoniam qui per legem inter munda & immunda diſtinxit deus, hic emundauit gentes per ſanguinem filīj ſui, quem & Cornelius colebat, ad quem Petrus ueniens dixit, in ueritate comperi quoniam non eſt perſonarum acceptor deus, ſed in omni gente, qui timet eum, & operatur iuſtitiam acceptabilis ei eſt, Manifeſte ſignificãs, quoniam quem antea deum timebat Cornelius, quem per legem & prophetas audierat, propter quem & eleemoſynas faciebat, hic in ueritate eſt deus. Deerat autem ei agnitio, propter quod adiecit: Vos ſcitis quod factum eſt uerbum per omnem Iudæam, incipiens enim à Galilæa poſt baptiſmum quidem prædicauit Ioannes Ieſum à Nazareth, quemadmodum unxit eum deus ſpiritu ſancto & uirtute: ipſe circuiuit benefaciens & curans omnes, qui oppreſſi erant à diabolo, quoniam deus erat cum eo. Et nos teſtes ſumus omnium eorum, quæ fecit in regione Iudæorum & in Hieruſalem, quem & interfecerunt ſuſpendentes in ligno: hunc deus excitauit tertia die & dedit eum manifeſtum fieri, non omni populo, ſed teſtibus nobis prædeſtinatis ab eo, qui cum eo & manducauimus & bibimus poſt reſurrectionem à mortuis. Et præcepit nobis annuntiare populo & teſtificari, quoniam ipſe eſt prædeſtinatus à deo iudex uiuorum & mortuorum. Huic omnes prophetę teſtimonium reddunt, remiſſionem peccatorum ac-

cipere per nomen eius omnem credẽtem in eum. Filiũ ergo dei quem igno-
rabant homines, annuntiabant apoſtoli, & aduentum eius, his qui ante in-
ſtructi erant de deo, ſed non alterum deum inferebant. Si enim tale aliquid
ſciret Petrus, libere gẽtibus prædicaſſet alterum quidẽ Iudæorum, alterum
autem Chriſtianorum eſſe deum, qui quidem propter uiſionem angeli cõ-
territi omnes, quæcunq; eis dixiſſet credidiſſent. Ex uerbis autem Petri ma
nifeſtum eſt, quoniam præcognitum quidem eis deum cuſtodiuit, filiũ au-
tem dei Ieſum Chriſtum eſſe teſtificatus eſt ipſis, iudicem uiuorum & mor
tuorum, in quo baptizari eos iuſſit in remiſſionem peccatorum, & non tan-
tum hoc, ſed & Ieſum Chriſtũ eſſe filium dei teſtificatus eſt, qui & unctus
ſpiritu ſancto Ieſus Chriſtus dicitur. Et eſt hic idem ex Maria natus, quem
admodum Petri continet teſtificatio. An nunquid perfectam tũc cognitio-
nem nõdum habebat Petrus, quam poſtea adinuenerunt hij? Imperfectus
igitur ſecundum hos Petrus, imperfecti autem & reliqui apoſtoli, & oporte
bit eos reuiuiſcẽtes horũ fieri diſcipulos, ut & ipſi perfecti fiant. Sed & hoc
quidem ridiculum eſt. Arguuntur uero iſti non quidem apoſtolorum, ſed
ſuæ malæ ſententiæ eſſe diſcipuli. Propter hoc autem & uariæ ſententiæ
ſunt uniuſcuiuſq; eorũ recipientes errorem, quemadmodum capiebat. Eccle
ſia uero per uniuerſum mundum ab apoſtolis firmum habens initium, in
una & eadem de deo, & de filio eius perſeuerat ſententia. Philippus aũt rur-
ſus ſpadoni reginæ Æthiopũ reuertẽti à Hieroſolymis, & legenti Eſaiã pro
phetam ſolus ſoli quẽ annuntiauit? Nonne eũ de quo dixit propheta. Tan
quã ouis ad occiſionem ductus eſt, quemadmodũ agnus ante tondentem ſe
ſine uoce, ſic non aperuit os ſuum. natiuitatẽ eius quis enarrauit? quoniam
tolletur à terra uita eius: hunc eſſe Ieſum & impletam eſſe in eo ſcripturam,
quemadmodum ipſe eunuchus credens, & ſtatim poſtulans baptizari dice
bat, Credo filiũ dei eſſe Ieſum. qui & miſſus eſt in regiones Aethiopiæ, præ
dicaturus hoc quod ipſe crediderat, Deum quidem unũ per prophetas prę
dicatum, huius uero filiũ feciſſe ſecũdum hominem aduentum, & ut ouem
ad uictimam ductum, & reliqua quæcunq; prophetæ dicunt de eo. Paulus
quoq; & ipſe poſteaquam de cœlo locutus eſt ad eum dominus, & oſtẽdit
quoniam ſuum dominum perſequeretur, perſequẽs diſcipulos eius, & miſit
Ananiam ad eum, ut iterũ uideret & baptizaretur: in ſynagogis, ait, in Da-
maſco prædicabat cum omni fiducia Ieſum, quoniã hic eſt Chriſtus filius
dei. Hoc eſt myſterium, quod dicit per reuelationẽ manifeſtatũ ſibi, quoni-
am qui paſſus eſt ſub Pontio Pilato, hic dominus eſt omniũ, & rex & deus
& iudex, ab eo qui eſt omniũ deus accipiens poſtatem, quoniam ſubiectus
factus eſt uſq; ad mortem, mortem autem crucis. Quoniam hoc uerum eſt
Athenienſibus euangelizans in Ariopago, ubi Iudæis nõ aſſiſtentibus, lice-
bat ei cum fiducia uerum prædicare deum, dixit eis. Deus qui fecit mũdum

& omnia quæ in eo ſunt,hic cœli & terræ dominus exiſtens,nō in manufa-
ctis templis inhabitat,nec à manibus humanis tractatur, tanquam alicuius
indigens,cum ipſe omnibus dederit uitam & ſpiritum,& omnia fecerit, qui
fecit ex uno ſanguine omne genus hominum inhabitare ſuper faciem to-
tius terræ,præfiniens tempora, ſecundum determinationem inhabitationis
eorum,quærere illud,quod eſt diuinum,ſi quo modo tractare poſſint illud
aut inuenire, quamuis etiam non longe ſit ab unoquoque noſtrum:in ipſo
enim uiuimus,mouemur,& ſumus, & quemadmodum quidam ſecundum
uos dixerunt,huius enim & genus ſumus. Genus igitur cum ſimus dei,non
oportet nos putare id quod eſt diuinum,ſimile eſſe auro uel argento,uel la-
pidi per artem uel concupiſcentiam hominis deformato. Tempora ergo
ignorantiæ deſpiciens deus,nunc præcepit hominibus omnibus ubiq; pœ-
niteri in ipſum, quoniam conſtituit diem iudicari orbem terræ in iuſtitia,in
uiro Ieſu, in quo ſtatuit fidem, excitans eum à mortuis. Hoc autem in loco
non ſolum factorem mundi deum eis annuntiat non aſſiſtentibus Iudæis,
ſed & quoniam unum genus humanum fecit inhabitare ſuper omnem ter-
ram. Quemadmodū & Moyſes ait,quando diuiſit altiſſimus gentes,quem
admodum diſperſit filios Adam, ſtatuit terminos gentium, ſecundum nu-
merum angelorum dei. Populum autem qui credit deo,iam nō eſſe ſub an
gelorum poteſtate,ſed ſub domini, populus eius Iacob,funiculum hæredi-
tatis eius Iſrael. Et iterum Lyſtris Lyciæ cum eſſet Paulus cum Barnaba, &
à natiuitate claudum in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti ambulare feciſ-
ſet,& cum turba honorare eos uellet quemadmodum deos,propter admi-
rabile factum,ait eis, Nonne ſimiles uobis ſumus homines,euangelizantes
uobis deum uiuum,qui fecit cœlum & terram & mare, & omnia quæ in eis
ſunt? Qui in præteritis temporibus permiſit omnes gentes abire uias ſuas,
quāquam nō ſine teſtimonio ſemetipſum reliquit benefaciēs,de cœlo dans
pluuias & tempora fructifera, adimplens cibo & hilaritate corda noſtra.
Quoniam autem his annuntiationibus eius omnes epiſtolæ conſonant, ex
ipſis epiſtolis oſtendimus apto in loco exponentes Apoſtolum: nobis aūt
conlaborantibus his oſtenſionibus,quæ ex ſcripturis ſunt, & quæ multifa-
μακροθυμία rie dicta ſunt,breuiter & compendioſe annuntiantibus, & tu cum magnani
μακρολογία mitate intende eis,& non longiloquium putare, hoc intelligens, quoniam
oſtenſiones quæ ſunt in ſcripturis,non poſſunt oſtendi, niſi ex ipſis ſcriptu-
ris. Stephanus autem iterum qui electus eſt ab apoſtolis primus diaconus,
qui & primus ex omnibus hominibus ſectatus eſt ueſtigia martyrij do-
mini,propter Chriſti confeſſionem primus interfectus, fiducialiter loquēs
populo, & docens eos dicens. Deus gloriæ uiſus eſt patri noſtro Abrahæ,
& dixit ad eum, Exi de terra tua & de cognatione tua,& ueni in terrā quam
demonſtrabo tibi, & tranſtulit illum in terram hanc, quam nunc & uos in
habitatis

habitatis, & non dedit ei hæreditatem in ea, nec greſſum pedis, ſed promiſit dare ei in poſſeſſionem eam, & ſemini eius poſt eum: Locutus eſt autē ſic deus ad eum, quoniam erit ſemen eius peregrinū in terra aliena, & in ſeruitutem redigentur & uexabuntur annis quadringentis, & gentem cui ſeruient, iudicabo ego dicit dominus. Et poſtea exient & ſeruient mihi in iſto loco, & dedit ei teſtamentum circumciſionis, & ſic generauit Iſaac. Et reliqua autem uerborū eius eundem deū annuntiant, qui fecit cum Ioſeph & cū patriarchis, qui & colloquutus eſt Moyſi, & omnem apoſtolorū doctrinam unum & eundem deum annuntiaſſe, qui tranſtulit Abraham, qui promiſſionem hæreditatis ei fecit, qui teſtamentum circūciſionis apto tempore dedit, qui ex Ægypto uocauit ſemen eius, ſeruatum manifeſte per circumciſionem: in ſigno enim dedit eam, ut non ſimiles eſſent Aegyptijs. Hunc factorem omniū, hunc patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, hunc deū claritatis ex ipſis ſermonibus & actibus apoſtolorum uolentes diſcere poſſunt, & contemplari, quoniam unus hic deus ſuper quem alius non eſt. Si autem erat ſuper hunc alius deus, ex abundanti per comparationem diceremus, hic illo melior eſt. Melior enim ex operibus apparet, quemadmodum & prædiximus, & cum illi nullum patris ſui opus habeant oſtendere, hic ſolus oſtenditur deus. Si quis autem ægrotans circa quæſtiones, ea quæ ab apoſtolis de deo dicta ſunt allegorizanda exiſtimat, prædictos ſermones noſtros diſcutiat, in quibus unum deum conditorem & factorem omnium oſtendimus, & ea quæ ab illis dicuntur deſtruximus & denudauimus, & inueniet conſonantes eos apoſtolorum doctrinæ, & ſic habere quemadmodum docebāt & perſuadebantur, quoniam unus eſt fabricator omnium deus: & cum repulerit à ſententia ſua tātum errorem, & eam quæ eſt aduerſus deum blaſphemiam, & à ſemetipſo inueniet rationem, cognoſcens & eam quæ eſt ſecundum Moyſen legem, & gratiam noui teſtamenti, utraq; apta temporibus, ad utilitatem humani generis ab uno & eodem præſtita deo. Omnes enim qui ſunt malæ ſententiæ, moti ab ea legisdatione, quæ eſt ſecundum Moyſen, diſſimilem eam & contrariam Euāgelij doctrinæ arbitrantes, iam non ſunt conuerſi, uti differentiæ utriuſq; teſtamenti inquirerēt cauſas. Deſerti igitur cum ſint à paterna dilectione, & inflati à ſatana, cōuerſi in Simonis magi doctrinam, abſtiterunt ſententijs ab eo qui eſt deus, & putauerūt quod a ſemetipſis plus inueniſſent quàm apoſtoli, alterum deum adinuenientes. Et apoſtolos quidem adhuc quæ ſunt Iudæorum ſentientes, annuntiaſſe Euangelium, ſe autem ſynceriores & prudentiores apoſtolis eſſe. Vnde & Marcion, & qui ab eo ſunt, ad intercidendas conuerſi ſunt ſcripturas. quaſdam quidem in totum non cognoſcentes, ſecundum Lucam aūt Euangelium & epiſtolas Pauli decurtantes, hæc ſola legitima eſſe dicūt, quæ ipſi minorauerūt. Nos autem etiam ex his, quæ adhuc apud eos cuſtodiuntur,

arguemus

arguemus eos donãte deo, in altera conſcriptione. Reliqui uero omnes falſo ſcientiæ nomine inflati, ſcripturas quidem confitentur, interpretationes uero conuertunt, quemadmodum oſtendimus in primo libro. Et quidẽ hij qui à Marcione, ſtatim blaſphemant fabricatorẽ, dicẽtes eum malorum fabricatorem, propoſitum initij ſui intolerabiliorem habentes, duos naturaliter dicentes Deos, diſtantes inuicem. alterum quidem bonum, alterum autem malum. Hij autem qui ſunt à Valentino nominibus honeſtius utentes & patrem & dominum, & deum hũc qui eſt fabricator oſtendentes, propoſitum ſiue ſectam blaſphemiorem habent, neq; ab aliquo ex his quæ ſunt intra plenitudinem æonibus dicentes eum emiſſum, ſed ab ea labe quæ extra pleroma expulſa. Hæc autem omnia contulit eis ſcripturarum & diſpoſitionis dei ignorantia. Nos autem & cauſam differentiæ teſtamentorum, & rurſum unitatem & cõſonantiam ipſorum, in his quæ deinceps futura ſunt referemus. Quoniam autem & apoſtoli & diſcentes ipſorum ſic docebant, quemadmodum eccleſia prædicat, & ſic docentes perfecti fuerũt, † propter quod euocabãtur ad perfectum. Stephanus hæc docens adhuc cum ſuper terram eſſet, uidi gloriam dei, & Ieſum ad dexteram. Et dixit. Ecce uideo cœlos apertos, & filiũ hominis ſtantem à dextris dei Et hæc dixit & lapidatus eſt, & ſic perfectam doctrinam adimpleuit, per omnia martyrij magiſtrum imitans & poſtulans pro eis qui ſe interficiebant, & dicẽs, Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum. Sic erãt perfecti, qui unum & eundem deum ab initio uſq; ad finem uarijs diſpoſitionibus aſſiſtentem humano generi ſciebant, quemadmodũ ait Oſee propheta: Ego uiſiones impleui, & in manibus prophetarum aſſimilatus ſum. Qui ergo uſq; ad mortem tradiderunt animas propter Euangelium Chriſti, quomodo poterant ſecũdum inſitam opinionem hominibus loqui. Quod ipſum ſi feciſſent nõ paterentur, ſed quoniã contraria his, qui non aſſentiebant ueritati prædicabant, ideo & paſſi ſunt. Manifeſtum eſt ergo quoniam non derelinquebant ueritatem, ſed cum omni fiducia Iudæis & Græcis prædicabãt. Iudæis quidẽ Ieſum, eum qui ab ipſis crucifixus eſt eſſe filium dei, iudicem uiuorum & mortuorum, à patre accepiſſe æternum regnum in Iſrael, quemadmodum oſtendimus: Græcis uero unum deum qui omnia fecit, & huius filium Ieſum Chriſtum annunciantes. manifeſtius autem hoc oſtenditur ex apoſtolorum epiſtola, quam neq; Iudæis, neq; Græcis, ſed ipſis qui ex gentibus in Chriſtum credebant confirmantes fidem ipſorum miſerunt. Cum enim deſcendiſſent quidam à Iudæa in Antiochiam, in qua & primum omnium diſcipuli domini pro fide, quam in Chriſto habebãt, uocati ſunt Chriſtiani, & ſuaderẽt eis qui crediderant in dominum circuncidi, & reliqua ſecundum legis obſeruationem perficere, & aſcendiſſent Paulus & Barnabas Hieroſolymã ad alteros apoſtolos propter hanc quæſtionem, & uniuerſa eccleſia conueniſſet in unum

Propter quod ſæpe uſurpat pro, eo quod

Chriſtiani

Petrus di-

Petrus dixit eis: Viri fratres, uos ſcitis quoniam à diebus antiquis in uobis deus elegit, ut ex ore meo audirẽt gentes uerbum Euangelij & crederent, & cordis inſpector deus teſtimonium perhibuit eis, dans eis ſpiritũ ſanctum, ſicut & nobis, & nihil diſcreuit inter nos & ipſos, emundans per fidem corda illorũ. Nunc igitur quid tentatis deum imponere iugum ſuper ceruicem diſcipulorum, quod neq; patres noſtri, neq; nos ualuimus portare, ſed per gratiã domini noſtri Ieſu Chriſti credimus nos poſſe ſaluari, quomodo & illi. Poſt quem Iacobus dixit: uiri fratres, Simon retulit quemadmodum deus excogitauit accipere ex gentibus populum nomini ſuo, & ſic conueniunt ſermones prophetarum, ſicut ſcriptum eſt, Poſt hæc reuertar, & rędificabo tabernaculum Dauid quod cecidit, & diſturbata eius ædificabo, & erigam illud, uti requirant reliqui hominum dominum, & omnes gentes in quibus inuocatum eſt nomen meum ſuper eos, dicit dominus faciens hæc. Cognitum à ſeculo eſt deo opus eius, propterea ego ſecundũ me iudico, non moleſtari eos, qui ex gentibus conuertuntur ad deum, ſed præcipiẽdum eis, uti abſtineant à uanitatibus Idolorum, & à fornicatione, & à ſanguine, & quæcunq; nolunt ſibi fieri, alijs ne faciãt. Et cum hæc dicta eſſent, & omnes conſenſiſſent, ſcripſerũt eis ſic, Apoſtoli & presbyteri fratres, his qui ſunt in Antiochia, & Syria & Cilicia fratribus ex gentibus ſalutem. Quoniam audiuimus quia ex nobis quidam exeuntes turbauerunt uos ſermonibus, deſtruentes animas ueſtras, quibus non præcepimus, dicentes: Circuncidimini & ſeruate legem, placuit nobis conuenientibus in unum, electos uiros mittere ad uos, cum dilectiſſimis noſtris Barnaba & Paulo, hominibus qui tradiderunt animam ſuam pro nomine domini noſtri Ieſu Chriſti. Miſimus igitur Iudam & Sileam & ipſos per ſermonem annũtiantes noſtram ſententiam. Placuit enim ſancto ſpiritui & nobis, nullum amplius uobis pondus imponere, quàm hæc quæ ſunt neceſſaria, ut abſtineatis ab Idolothytis, & ſanguine, & fornicatione, & quæcũq; nõ uultis fieri uobis, alijs ne faciatis, à quibus cuſtodientes uos ipſos bene agitis, ambulantes in ſpiritu ſancto. Manifeſtũ eſt igitur ex his omnibus, quoniã nõ alterũ patrem eſſe docebãt, ſed libertatis nouũ teſtamentũ dabant his, qui noue in deũ per ſpiritũ ſanctũ credebant. Ipſi autẽ ex eo quod quærerẽt, an oporteret circũcidi adhuc diſcipulos nec ne, manifeſte oſtenderũt nõ habuiſſe ſe alterius dei cõtemplationẽ. Cæterum non talem timorẽ circa primũ habuiſſent teſtamentũ, ut nec cum ipſis quidem conueſci uellent, Nam & Petrus quamuis ad catechizandos eos miſſus eſſet, & tali uiſione cõterritus fuiſſet, cum timore tamen multo locutus eſt ad eos dicẽs: ipſi ſcitis quoniam nõ eſt fas uiro Iudæo cõiungi aut conuenire cũ allophylo, mihi autem deus oſtendit, neminem communem aut immundũ dicere hominem, quapropter ſine cõtradictione ueni: his ſermonibus ſignificans, quoniam non abiſſet ad eos, niſi miſſus fuiſſet: ſic neque baptiſma

que baptiſma facile dediſſet niſi ſpiritu ſancto requieſcente ſuper eos, prophetãtes eos audiſſet, & propter hoc dixit: Nunquis aquam uetare poteſt ad baptizandum hos qui ſpiritum ſanctum acceperũt, quemadmodum & nos, ſuadens ſimul his qui ſecum erant, & ſignificans, quoniam niſi ſpiritus ſanctus ſup eos requieuiſſet, exiſteret qui eos prohiberet à baptiſmate. Hij autem qui circa Iacobum Apoſtoli, gentibus quidem libere agere permittebant, concedẽtes nos ſpiritui dei. Ipſi uero ſcientes eundem eſſe deum, perſeuerabant in priſtinis obſeruationibus, ita ut & Petrus quoq; timens ne culparetur ab ipſis, ante manducãs cum gẽtibus propter uiſionem, & propter ſpiritum ſanctum qui requieuerat ſuper eos, cum tamen aduenĩſſent quidã ab Iacobo, ſeparauit ſe, & non manducauit cum eis: hoc ipſum autem dixit Paulus & Barnabã feciſſe. Sic apoſtoli quos uniuerſi actus, & uniuerſæ doctrinæ dominus teſtes fecit, ubiq; enim ſimul cum eo aſſiſtentes inueniuntur Petrus & Iacobus & Ioannes, religioſe agebãt circa diſpoſitionem legis, quæ eſt ſecundum Moyſen, ab uno & eodem ſignificantes eſſe deo. Quod quidem non feciſſent ſecundũ quæ prædiximus, ſi præter eum qui legis diſpoſitionem fecit, alterum patrem à domino didiciſſent.

Aduerſus eos qui dicunt tantum Paulum ex Apoſtolis cognouiſſe ueritatem. Caput XIII

EOs autem qui dicunt ſolum Paulum ueritatem cognouiſſe, cui per reuelationem manifeſtatum eſt myſterium, ipſe Paulus conuincat eos, dicens, unum & ipſum deum operatum Petro in apoſtolatu circunciſionis, & ſibi in gentes. Ipſius ergo dei Petrus erat apoſtolus, cuius & Paulus. Et quẽ Petrus in circunciſione annuntiabat deum & dei filium, hunc & Paulus in gentes, Neq; enim ut ſolum Paulum ſaluaret uenit dominus noſter, nec ſic pauper deus, ut unum ſolum haberet Apoſtolum, qui diſpoſitionem filij ſui cognoſceret. Et Paulus autem dicens, Quàm ſpecioſi pedes euangelizantium bona, euangelizantium pacem, manifeſtum facit quoniam non unus ſed plures erant, qui ueritatem euangelizabant. Et rurſus in epiſtola quæ eſt ad Corinthios, cum prædixiſſet omnes, qui deum poſt reſurrectionẽ uiderunt intulit: Siue autẽ ego, ſiue illi, ſic annunciamus, & ſic credidiſtis: unã & eandem prædicationem cõfitens omnium eorũ, qui deum uiderunt poſt reſurrectionem à mortuis. Et dominus autem Philippo uolenti patrem uidere reſpondit. Tanto tempore uobiſcum ſum, & me non cognouiſtis? Philippe qui uidet me, uidet & patrem meũ. Quomodo tu dicis, oſtende nobis patrem? ego enim in patre, & pater in me eſt, & amodo cognouiſtis eum, & uidiſtis eum. Quibus ergo dominus teſtimonium dixit, quoniam & cognouerunt in ipſo, & uiderunt patrem, pater autẽ ueritas, hos dicere non cognouiſſe ueritatem, eſt hominũ falſum teſtimonium, & eorum qui alienati ſunt ab. Chriſti à† uera doctrina. Ad quid enim mittebat dominus duodecim apoſtolos ad oues quæ

ad oues quæ perierant domus Iſrael, ſi ueritatem non cognouerunt? Quo/ modo autem & lxx. prædicabant, niſi ipſi prius ueritatem prædicationis co gnouiſſent? Aut quomodo Petrus ignorare potuit, cui dominus teſtimo/ nium dedit, Quoniam caro & ſanguis non reuelauit ei, ſed pater qui in cœ lis eſt? Sicut ergo Paulus apoſtolus nō ab hominibus, neq; per hominem, ſed per Ieſum & deum patrem, filio quidem adducente eos ad patrem, pa/ tre uero reuelante eis filium. Quoniam autem his qui ad apoſtolos uoca/ uerunt eum, de quæſtione acquieuit Paulus, & aſcendit ad eos cum Barna/ ba in Hieroſolymam, non ſine cauſa, ſed ut ab ipſis libertas gentilium con firmaretur, ipſe ait in ea quæ ad Galatas eſt epiſtola. Deinde poſt xiiij an/ nos aſcendi in Hieroſolymam cum Barnaba, aſſumens & Titum. Aſcendi autem ſecundum reuelationem, & contuli cum eis Euangelium quod præ/ dico inter gentes. Et iterum ait: Ad horam ceſſimus ſubiectioni, uti ueritas Euangelij perſeueret apud uos. Si quis igitur diligenter ex actibus apoſto/ lorum ſcrutetur tempus, de quo ſcriptum eſt aſcēdiſſe Hieroſolymam pro/ pter prędictam quæſtionem, inueniet eos qui prędicti ſunt à Paulo annos concurrentes, ſicut eſt conſonans, & uelut eadem tam Pauli annuntiatio, q̃ & Lucæ de apoſtolis teſtificatio.

De ſectatore apoſtolorum Luca, quæ ſunt quæ in Euangelio per ſolum Lucam cognouimus. Cap. XIIII

QVoniam autem is Lucas inſeparabilis fuit à Paulo cooperarius eius in Euāgelio, ipſe facit manifeſtū, non gloriās, ſed ab ipſa productus ueritate. Separatis enim, inquir, à Paulo Barnaba & Ioanne, qui uocabatur Marcus, & cum nauigaſſent Cyprum, nos uenimus in Troadam, & cum ui diſſet Paulus per ſomnium uirum Macedonem dicentē ſibi, ueniens in Ma cedoniam opitulare nobis Paule, ſtatim, ait, quæſiuimus proficiſci in Mace doniam, intelligentes quoniam prouocauit nos dominus euangelizare eis. Nauigantes igitur à Troade, direximus nauem in Samothracem: & dein/ ceps reliquū omnem ipſorum uſq; ad Philippos aduentum diligenter ſigni ficat, & quemadmodum primum ſermonem loquuti ſunt. Sedentes enim, loquuti ſumus mulieribus quæ conuenerant, & quinā crediderunt, & quàm multi. Et iterum ait: Nos autem nauigauimus poſt dies Azymorum à Phi lippis, & uenimus Troadam, ubi & commorati ſumus diebus ſeptem. Et re liqua omnia ex ordine cum Paulo refert, omni diligentia demōſtrans & lo ca, & ciuitates, & quantitatem dierum, quoaduſq; Hieroſolymam aſcende rent, & quæ illic contigerint Paulo, quemadmodū uinctus Romam miſſus eſt, & nomen Centurionis qui ſuſcepit eum, & parare ſe nauigiū, & quem/ admodum naufragiū fecerunt, & in qua liberati ſunt inſula, & quemadmo/ dum humanitatem ibi perceperunt, Paulo curante principem ipſius inſulæ, & quemadmodum inde Puteolos nauigauerunt, & inde Romam peruene

runt,& quanto tempore Romæ commorati ſunt. Omnibus his qui cum a-
deſſet Lucas diligenter conſcripſit ea,uti neq; mendax, neq; elatus depre-
hendi poſſit,eo quod omnia hæc conſtarent, & ſeniorem eum eſſe omnib.
qui nunc aliud docent,neq; ignorare ueritatem. Quoniam non ſolum pro-
ſequutor,ſed & cooperarius fuit apoſtolorum,maxime autem Pauli,Et ipſe
auté Paulus manifeſtauit in epiſtolis,dicens:Demas me dereliquit, & abijt
Theſſalonicam,Creſcens in Galatiam,Titus in Dalmatiam,Lucas eſt me-
cum ſolus. Vnde oſtendit quod ſemper iunctus ei,& inſeparabilis fuerit ab
eo.Et iterum in epiſtola quæ eſt ad Coloſſenſes ait:Salutat uos Lucas me-
dicus dilectus.Si autem Lucas quidem,qui ſemper cum Paulo prædicauit,
& dilectus ab eo dictus,& cum eo euangelizauit, & creditus eſt referre no-
bis Euangelium, nihil aliud ab eo didicit, ſicut ex uerbis eius oſtenſum eſt,
quemadmodum hi, qui nunquam Paulo adiuncti fuerunt, gloriantur ab-
ſcondita & inenarrabilia didiciſſe ſacramenta? Quoniam autem Paulus ſim
pliciter quæ ſciebat,hæc & docebat, non ſolũ eos,qui cum eo erant,uerum
omnes audientes ſe ipſe facit manifeſtum. In Mileto enim conuocatis epi-
ſcopis & presbyteris,qui erãt ab Epheſo,& à reliquis proximis ciuitatibus,
quoniam ipſe feſtinauit Hieroſolymis Pentecoſten agere, multa teſtificãs
eis,& dicens quæ oporteret ei Hieroſolymis euenire,adiecit:Scio quoniam
iam non uidebitis faciem meam,teſtificor igitur uobis hac die,quoniã mun
dus ſum à ſanguine omnium. Non enim ſubtraxi uti non annuntiarem uo-
al. ſentẽtiam bis omnem*ſcientiam dei.Attendite igitur & uobis, & omni gregi, in quo
uos ſpiritus præpoſuit epiſcopos regere eccleſiam domini,quam ſibi conſti
tuit per ſanguinem ſuum. Deinde ſignificãs futuros malos doctores,dixit,
Ego ſcio quoniam aduenient poſt diſceſſum noſtrum lupi graues ad uos,
non parcentes gregi.Et ex uobis ipſis exurgent uiri loquentes peruerſa,uti
conuertãt diſcipulos poſt ſe. Non ſubtraxi,inquit,uti non annuntiarem o-
al. ſententiam mnem*ſcientiã dei uobis.Sic apoſtoli ſimpliciter & nemini inuidentes quæ
didicerant ipſi à domino,hæc omnibus tradebant.Sic igitur & Lucas nemi
ni inuidẽs,ea quę ab eis didicerat,tradidit nobis,ſicut ipſe teſtificatur dicẽs:
quemadmodũ tradiderunt nobis, qui ab initio contemplatores & miniſtri
fuerunt uerbi.Si aũt quis refutet & Lucam quaſi nõ cognouerit ueritatem,
manifeſtus erit proijciens Euangelium, cuius non dignatur eſſe diſcipulus.
Plurima enim & magis neceſſaria Euangelij per hunc cognouimus,ſicut Io
annis generationem & de Zacharia hiſtoriam, & aduentũ angeli ad Ma-
riam,& exclamationem Helizabet, & angelorum ad paſtores deſcenſum,
& ea quæ ab illis dicta ſunt,& Annæ, & Simeonis de Chriſto teſtimoniũ,
& quod duodecim annorum in Hieruſalem relictus ſit, & baptiſmum Io-
annis,& quot annorum dominus baptizatus ſit, & quia in quintodecimo
anno Tyberij Cæſaris. & in magiſterio illud, quod ad diuites dictum eſt:

Væ uo-

Væ uobis diuites, quoniam percipitis conſolationem ueſtram. Et uæ uobis qui ſatiati eſtis, quoniam eſurietis. Et qui ridetis nunc, quia plorabitis. Et uæ uobis cum benedixerint uos homines omnes. Secundum hæc enim facie-baŋt & pſeudoprophetis patres ueſtri. Et omnia huiuſmodi per ſolum Lucam cognouimus, & plurimos actus domini per hunc didicimus, quibus & omnes utuntur. Et multitudinem piſcium quam concluſerunt hij qui cum Petro erant iubente domino, ut mitterent retia. Et illa quæ per xviij. annos paſſa curata fuerat mulier die ſabbatorum. Et de hydropico, quem curauit dominus die ſabbatorum, & quemadmodum diſputauit, quod curauit in hac die. Et quemadmodum docuit diſcipulos primos diſcubitus non appetere. Et quoniam pauperes & debiles uocare oportet, qui non habent retribuere. Et qui pulſauit nocte ſumere panes, & propter inſtantiam importunitatis ſumit: & quomodo apud phariſæum recumbente eo, peccatrix mulier oſculabatur pedes eius, & unguento ungebat, & quæcunque propter eam dixit ad Simonem de duobus debitoribus: & de parabola diuitis illius, qui recluſit quæ ei nata fuerant, cui & dictum eſt, in hac nocte expoſtulabunt animam tuam à te, quæ autem præparaſti, cuius erunt? Similiter autem & diuitis illius qui ueſtiebatur purpura, & iocundabatur nitide, & egenum Lazarum: & eam quam ad diſcentes ſuos dixit reſponſionem, quãdo dixerunt ei, adijce nobis fidem. Et eam quæ ad Zachæum publicanum facta eſt confabulationem. Et de phariſæo & publicano, qui ſimul adorabant in templo. Et de decem leproſis, quos ſimul emundauit in uia. Et quoniam de uicis & plateis claudos & cæcos iuſſit colligi ad nuptias, & parabolam iudicis, qui deum non timebat, quem inſtantia uiduæ fecit, ut uindicaret eam. Et de arbore fici quæ erat in uinea, quæ non faciebat fructum. Et alia multa ſunt, quæ inueniri poſſunt à ſolo Luca dicta eſſe, quibus & Marcion & Valentinus utũtur. Et ſuper hæc omnia poſt reſurrectionem in uia ad diſcipulos quæ loquutus eſt, & quemadmodum cognouerũt eum in fractione panis. Neceſſe eſt igiẽ & reliqua quæ ab eo dicta ſunt, recipere eos, aut & his renuntiare, Non enim conceditur eis ab his qui ſenſum habent, quædam quidẽ recipere ex his quæ à Luca dicta ſunt, quaſi ſint ueritatis, quædam uero refutare quaſi non cognouiſſet ueritatem. Et ſi quidem refutauerint hij qui à Marcione ſunt non habent Euangelium, hoc enim quod eſt ſecundum Lucam, quemadmodum prædiximus decurtantes, gloriantur ſe habere Euangelium, Hij uero qui à Valentino ſunt ceſſabunt à plurimo uaniloquio ſuo: ex hoc enim multas occaſiones ſubtilis eloquij ſui acceperunt, interpretari audentes male, quæ ab hoc bene ſunt dicta, aut & reliqua ſuſcipere cogentur intendentes perfecto Euangelio, & apoſtolorũ doctrinæ oportet eos pœnitentiam agere, ut ſaluari à periculo poſſint.

Aduerſus eos qui fruſtrantur Paulum apoſtolum Cap. XV

EAdem autem dicimus iterum & his qui Paulum apoſtolum nõ cognoſcunt, quoniam aut reliquis uerbis Euãgelij, quæ per ſolum Lucam in noſtram uenerunt agnitionem, renuntiare debent, & nõ uti eis: aut ſi illa recipiunt, omnia habent neceſſitatẽ recipere, etiam eam teſtificationem quæ eſt de Paulo, dicente ipſo, Primum quidem dominum ei de cœlo locutum, Saule, Saule, quid me perſequeris? Ego ſum Ieſus Chriſtus, quem tu perſequeris: deinde Ananiæ de eo dicente: Vade, quoniã uas electionis mihi eſt iſte, ut portet nomen meum in gentibus, & regibus, & filijs Iſrael. Ego enim demonſtrabo ei ex ipſo, quanta oporteat eum pati propter nomẽ meum. Qui igitur nõ recipiunt eum, qui ſit electus à deo ad hoc, ut fiducialiter portet nomen eius, quod ſit miſſus ad quas prædiximus gentes, electionẽ domini contemnunt, & ſeipſos ſegregant ab apoſtolorum conuentu. Neque enim contendere poſſunt Paulum non eſſe apoſtolum, quando in hoc ſit electus: neq; Lucam mendacem eſſe poſſunt oſtendere, ueritatem nobis cum omni diligentia annuntiantem: fortaſſis enim & propter hoc operatus eſt deus plurima Euangelia oſtendi per Lucam, quibus neceſſe * haberent omnes, uti ſequenti teſtificationi eius, quam habet de actibus & doctrina apoſtolorum, omnes ſequentes, & regulam ueritatis inadulteratam habentes, ſaluari poſſint. Igitur teſtificatio eius uera & doctrina apoſtolorum manifeſta & firma, & nihil ſubtrahens, neq; alia quidem in abſcondito, alia uero in manifeſto docentium. Hoc enim fictorum, & praue ſeducentiũ, & hypocritarum eſt molimen, quemadmodum faciũt hij, qui à Valentino ſunt. Hij enim ad multitudinem propter eos, qui ſunt ab eccleſia, quos communes eccleſiaſticos ipſi dicunt, inferunt ſermones, per quos capiunt ſimpliciores, & in delitijs eos ſimulantes noſtrum tractatum ut ſæpius audiãt: qui & queruntur de nobis, quod cum ſimilia nobiſcum ſentiant, ſine cauſa abſtineamus nos à communicatione eorum, & cum eadem dicant, & eandem habeant doctrinã, uocemus illos hæreticos: & cum deiecerint aliquos à fide per quæſtiones quæ fiunt ab eis, necnon contradicentes auditores ſuos fecerint, his ſeparatim inenarrabile plenitudinis ſuæ enarrãt myſterium. Decipiuntur autem omnes, quia quod eſt in uerbis ueriſimile ſe putant poſſe diſcere à ueritate: ſuaſorius enim, & ueriſimilis eſt, exquirens fucos error, ſine fuco aũt eſt ueritas, & propter hoc pueris credita eſt. Et ſi aliquis quidem ex his qui audiunt eos, quærat ſolutiones, uel cõtradicat eis, hunc quaſi non capientẽ ueritatẽ, & non habentẽ de ſuperioribus à matre ſua ſemen affirmantes, in totum nihil dicunt ei, mediarũ partium dicentes eſſe illũ, hoc eſt, Pſychicorum. Si aũt aliquis quaſi paruum ouem deditũ, ſemetipſum ipſis præbeat imitationi illorum, & redemptionem illorum conſequutus eſt, inflatus iſte talis, neque in cœlo, neque in terra putat ſe eſſe, ſed intra pleroma in-

for. hærere ἑπόμενοι αὐτῷ, uidetur imitatus, Latine loquens

ma introiſſe,& complexum iam angelum ſuum,cum inſtitorio & ſupercilio incedit,gallinacei elationem habens.Sunt autem apud eos,qui dicunt oportere bonam conuerſationem aſſequi eum hominem, qui ſit deſuper ueniens,propter hoc & fingunt quodam ſupercilio grauitatem.Plurimi autem & contemptores facti, quaſi iam perfecti, ſine reuerentia & in contemptu uiuentes ſemetipſos ſpiritales uocant, & ſe noſſe iam dicunt eum qui ſit intra pleroma,ipſorum refrigerij locum.

Quæ ſit apoſtolorum ſententia de domino noſtro Ieſu Chriſto Cap. XVI

NOs autem reuertamur ad eundem tractatum.Cum enim declaratum ſit manifeſte,quoniam neminem alium deum uocauerunt, uel dominum nominauerunt, qui ueritatis fuerunt prædicatores,& apoſtoli libertatis,niſi ſolum uerum deum patrem & uerbum eius, qui in omnibus principatum eius habet,manifeſte erit oſtenſum,quod factorem cœli & terræ,& qui loquutus ſit cum Moyſe,& legis diſpoſitionem ei dederit, qui conuocauerit patres,dominum deum confiteri eos,& alterum neminem noſſe.Manifeſta igitur & apoſtolorum, & diſcentium eorum ex uerbis ipſorum, de deo facta eſt ſententia.

Oſtenſio, quoniam unus & idem deus, & ipſe Chriſtus uerbum dei Cap. XVII

QVoniam autem ſunt qui dicunt Ieſum quidem receptaculũ Chriſti fuiſſe,in quem deſuper quaſi columbam deſcẽdiſſe Chriſtũ, & cum indicaſſet innominabilẽ patrem, incõprehenſibiliter & inuiſibiliter intraſſe in pleroma.Non enim ſolum ab hominibus, ſed ne ab his quidẽ,qui in cœlo ſunt poteſtatibus & uirtutibus apprehenſum eum: & eſſe filium quidem Ieſum,patrẽ uero & Chriſti patrẽ deũ. Alij uero putatiue eum paſſum naturaliter impaſſibilem exiſtẽtem.Qui aũt à Valentino ſunt,Ieſum quidem qui ſit ex diſpoſitione,ipſum eſſe qui per Mariam tranſierit,in quem illum de ſuperiori ſaluatorẽ deſcẽdiſſe, quem & Chriſtũ dici, quoniam omnium qui emiſiſſent eũ,haberet uocabula:participaſſe aũt cum eo, qui eſſet ex diſpoſitione,de ſua uirtute & ſuo nomine, ut mors per hunc euacuaretur, cognoſceretur aũt pater,per eum ſaluatorem quidem, qui deſuper deſcendiſſet,quem & ipſum receptaculũ Chriſti,& uniuerſæ plenitudinis eſſe dicunt, lingua quidem unum Chriſtum Ieſum cõfitentes,diuiſi uero ſententia. Etenim hæc eſt ipſorum regula, quemadmodum prædiximus,ut alterum quidem Chriſtum fuiſſe dicant, qui ab unigenito ad correctionẽ plenitudinis præmiſſus eſt. Alterum uero ſaluatorem eſſe ad glorificationẽ patris miſſum. Alterum uero ex diſpoſitione,quem & paſſum dicunt recurrentem in pleroma ſaluatorem,qui Chriſtum portabat.Neceſſe habemus uniuerſam apoſtolorum de domino noſtro Ieſu Chriſto ſententiam habere,& oſten

dere eos non ſolum nihil tale ſenſiſſe de eo, uerum amplius & ſignificaſſe per ſpiritum ſanctum, qui inciperent talia docere ſummiſſi à ſatana, uti quorundam fidem euerterent, & abſtraherent eos à uita.

Aduerſus eos qui dicunt putatiue illum apparuiſſe Cap. XVIII

ET quoniam Ioannes unum & eundem nouit uerbum dei, & hunc eſſe unigenitũ, & hunc incarnatum eſſe pro ſalute noſtra Ieſum Chriſtum dominum noſtrũ, ſufficienter ex ipſius Ioannis ſermone demonſtrauimus. Sed & Matthæus unum & eundem Ieſum Chriſtum cognoſcẽs, eam quæ eſt ſecundum hominem generationem eius ex uirgine exponens, ſicut promiſit deus Dauid, ex fructu uentris eius, & excitaturũ ſe æternum regnum, multo prius Abrahæ eandem faciens promiſſionẽ, ait, Liber generationis Ieſu Chriſti, filij Dauid, filij Abrahã. Dehinc ut liberaret mentẽ noſtram à ſuſpicione, quæ eſt circa Ioſeph, ait: Chriſti autẽ generatio ſic erat, Cum eſſet deſponſata mater eius Ioſeph, priuſquam conuenirent inuenta eſt in utero habẽs de ſpiritu ſancto. Dehinc cum Ioſeph cogitaret dimittere Mariam, quoniã prægnans erat, aſſiſtentẽ ei angelum dei & dicentẽ, Ne timueris aſſumere Mariã coniugem tuã, quod enim habet in utero de ſpiritu ſancto eſt, pariet autẽ filium, & uocabis nomen eius Ieſum. Hic enim ſaluabit populũ ſuum à peccatis ſuis. Hoc autẽ factum eſt, ut adimpleretur quod dictum eſt à domino per prophetam, Ecce uirgo concipiet in utero, & pariet filium, & uocabũt nomen eius Emanuel, quod interpretatum eſt nobiſcum deus, manifeſte ſignificans, & eam promiſſionem quæ fuerat ad patres impletam, ex uirgine natum filiũ dei, & hunc ipſum eſſe ſaluatorẽ Chriſtum, quem prophetæ prædicauerunt, non ſicut ipſi dicũt Ieſum quidem ipſum eſſe, qui ex Maria ſit natus, Chriſtum uero qui deſuper deſcẽdit. Cæterum poterat dicere Matthæus, Ieſu uero generatio ſic erat, ſed prouidẽs ſpiritus ſanctus deprauatores, & præmuniens contra fraudulentiã eorum per Matthæum, ait, Chriſti autem generatio ſic erat: Et quoniã hic eſt Emanuel, ne forte tantum eum hominẽ putaremus, Non enim ex uoluntate carnis, neq; ex uoluntate uiri, ſed ex uoluntate dei, uerbum caro factum eſt: neq; alium quidem Ieſum ſuſpicemur fuiſſe, ſed unũ & eundẽ ſciremus deum eſſe. Hoc ipſum interpretatus eſt Paulus, ſcribens ad Romanos: Paulus apoſtolus Ieſu Chriſti, prædeſtinatus in Euangeliũ, quod promiſit per prophetas ſuos, in ſcripturis ſanctis de filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecũdum carnem. Qui prædeſtinatus eſt filius dei in uirtute per ſpiritum ſanctificationis, ex reſurrectione mortuorum Ieſu Chriſti domini noſtri. Et iterum ad Romanos ſcribens de Iſrael, dicit, Quorum patres, & ex quibus Chriſtus ſecundũ carnem, qui eſt deus ſuper omnes benedictus in ſecula. Et iterum in epiſtola quæ eſt ad Galatas, ait, Cum autẽ uenit plenitudo temporis, miſit deus filium ſuum, natum ex muliere, factũ ſub lege, ut eos qui ſub

lege erant redimeret,ut adoptionem percipiamus: manifeſte ſignificans u/
num quidem deum,qui per prophetas promiſſionē de filio fecerit, unum
aūt Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, qui de ſemine Dauid, ſecundum
eam generationē,quæ eſt ex Maria:hunc deſtinatū filium dei Ieſum Chri/
ſtum in uirtute ſecundum ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectione mor/
tuorum, ut ſit primogenitus mortuorum, quemadmodū & primogenitus
in omni conditione,filius dei, hominis filius factus, ut per eum adoptatio/
nem percipiamus,portāte homine & capiente, & complectente filium dei.
Propter hoc & Marcus ait,Initium Euangelij Ieſu Chriſti filij dei,quemad
modum ſcriptum eſt in prophetis, unum & eundem ſciens filiū dei Ieſum,
qui à prophetis annuntiatus eſt,qui ex fructu uentris Dauid,Emanuel ma
gni conſilij patris nuntius,per quē oriri fecit deus domui Dauid orientem
& iuſtū,& erexit ei cornu ſalutis, & ſuſcitauit teſtimoniū in Iacob,quemad/
modū Dauid cauſas generationis eius diſſerens,ait,Et legē poſuit in Iſrael,
ut cognoſcat generatio altera,filij qui naſcenť ex his, & ipſi exurgētes enar
rabunt filijs ſuis, ut ponant in deum ſpem ſuā, & præcepta eius exquirant.
Et rurſus angelus euangelizans Mariæ ait,Hic erit magnus, & filius altiſſi/
mi uocabitur,& dabit ei dominus thronum Dauid patris ſui,Eum qui ſit fi
lius altiſſimi,hunc eundē & Dauid filiū confitens. Cuius & Dauid diſpoſi/
tionem aduentus per ſpiritum ſanctū cognoſcens, per quam dominus eſt
omnium uiuorū & mortuorum,dominum cōfeſſus eſt ſedentem ad dexte/
ram patris altiſſimi.Et Simeon aūt ille, qui reſponſum accepit à ſpiritu ſan/
cto,nō uiſurum eum mortem,niſi prius uideret Chriſtum Ieſum, hunc*ex
manibus accipiens uirginis*benedixit deum & dixit,Nunc dimittis ſeruum
tuum domine, ſecundum uerbum tuum in pace. Quia uiderunt oculi mei
ſalutare tuum. Quod paraſti ante faciem omnium populorum,Lumen ad
reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Iſrael. Infantem quem in
manibus portabat Ieſum, natum ex Maria, ipſum confitens eſſe Chri/
ſtum filium dei, Lumen omninium, & gloriam ipſius Iſrael & pacem, &
refrigerium eorum,qui in dormitionem ierunt.Iam enim expoliabat homi
nes,auferens ignorantiam ipſorum,ſuam autem agnitionem eis donans,&
diſpartitionem faciens eorum,qui cognoſcebant eum, quemadmodum E/
ſaias,Voca,inquit,nomen eius, uelociter ſpolia diſpartire.Hæc ſunt autem
opera Chriſti.Ipſe igitur erat Chriſtus, quem portans Simeon benedixit
altiſſimū,quem paſtores cum uidiſſent,glorificabāt deum, quem Ioannes,
cum adhuc in uentre matris ſuæ eſſet,& ille in uulua Mariæ, dominum co/
gnoſcens,exultans ſalutabat.Quem Magi uidentes,& adorātes,& afferen
tes munera,quæ prædiximus,& ſubſternentes ſemetipſos æterno regi, per
alteram abierunt uiam,non iam per Aſſyriorum reuertentes uiam.Priuſq̃
enim cognoſceret puer uocare patrem, aut mattem, accipiet uirtutem Da/

al's, ex non habetur

al's, primo genitum

naſci,& ſpolia Samariæ,contra regem Aſſyriorum,occulte quidem,ſed potenter omnia manifeſtans,quoniã occulta manu expugnabat dominus Amalech:propter hoc & pueros eripiebat,qui erãt in domo Dauid,bene ſortiti illo tempore naſci,ut eos præmitteret in ſuum regnum, ipſe infans cum eſſet,infantes hominum martyres parãs propter Chriſtũ,qui in Bethleem natus eſt Iudæ,in ciuitate Dauid interfectos ſecundum ſcripturas. Propter quod & dominus diſcipulis poſt reſurrectionem dicebat,O inſenſati & tardi corde ad credendũ,in omnibus quæ loquuti ſunt prophetæ. Nõne hæc oportebat pati Chriſtum,& introire claritatẽ ſuam.Et iterũ ait eis, Hij ſunt ſermones quos loquutus ſum ad uos,cum adhuc eſſem uobiſcũ,quoniam oportet impleri omnia ſcripta in lege Moyſi & prophetis,& pſalmis de me. Tunc adaperuit eorũ ſenſum,ut intelligerẽt ſcripturas,& dixit ad eos,quoniam ſic ſcriptũ eſt Chriſtum pati,& reſurgere à mortuis,& prædicari in nomine eius remiſſionẽ peccatorum in omnes gentes. Hic aũt eſt qui ex Maria natus eſt. Oportet enim, inquit,filiũ hominis multa pati, & reprobari, & crucifigi,& die tertio reſurgere.Non ergo alterũ filium hominis nouit Euangeliũ,niſi hunc qui ex Maria,qui & paſſus eſt.Sed neq; Chriſtum auolantem ante paſſionem ab Ieſu,ſed hunc qui natus eſt Ieſum Chriſtũ nouit dei filium,& eundem hunc paſſum reſurrexiſſe,quemadmodũ Ioannes domini diſcipulus confirmat dicens:Hęc aũt ſcripta ſunt ut credatis,quoniam Ieſus eſt Chriſtus filius dei,& ut credentes uitam æternã habeatis in nomine eius:prouidens has blaſphemas regulas, quæ diuidunt dominũ, quantum ex ipſis attinet,& ex altera & altera ſubſtantia dicentes eum factũ.Propter quod & in epiſtola ſua ſic teſtificatus eſt nobis, Filioli nouiſſima hora eſt,& quemadmodũ audiſtis,quoniam Antichriſtus uenit, nunc Antichriſti multi facti ſunt,unde cognoſcimus quoniã nouiſſima hora eſt.Ex nobis exierunt,ſed non erant ex nobis:ſi enim fuiſſent ex nobis,permanſiſſent utiq; nobiſcum,ſed ut manifeſtarentur quoniã non ſunt ex nobis. Cognoſcite ergo quoniã omne mendaciũ extraneum eſt,& non eſt de ueritate. Quis eſt mendax,niſi qui negat,quoniã Ieſus non eſt Chriſtus, hic eſt Antichriſtus. Quia aũt omnes qui prædicti ſunt, & ſi lingua quidem confitentur unum Ieſum Chriſtum,ſemetipſos derident,aliud quidẽ ſentientes,aliud uero dicentes. Etenim argumenta illorum uaria, quemadmodũ oſtendimus, alterum quidem paſſum & natum hunc eſſe Chriſtũ annuntiant,& eſſe alterum eorum, Demiurgi aũt qui ſit ex diſpoſitione, uel eum qui ſit ex Ioſeph,quemq; paſſibilem argumentantur,alterũ uero eorum ab inuiſibilib. & inenarrabilibus deſcendiſſe, quem & inuiſibilẽ, & incomprehenſibilẽ, & impaſſibilẽ eſſe confirmãt,errantes à ueritate,eo quod abſiſtat ſententia eorũ ab eo,qui eſt uere deus,neſciẽtes quoniã huius uerbũ unitus,qui ſemper humano generi adeſt unitus,& cõſpatſus ſuo plaſmati ſecundum placitum

patris

patris,& caro factus,ipſe eſt Ieſus Chriſtus dominus noſter, qui & paſſus eſt pro nobis,& ſurrexit propter nos.& rurſus uenturus eſt in gloria patris, ad reſuſcitandam uniuerſam carnem,& ad oſtenſionẽ ſalutis,& regulam iuſti iudicij oſtendere omnibus,qui ſub ipſo facti ſunt. Vnus igitur deus pater,quemadmodum oſtendimus, & unus Chriſtus Ieſus dominus noſter ueniens per uniuerſam diſpoſitionem, & omnia in ſemetipſo recapitulans, in omnibus aũt eſt,& homo plaſmatio dei: & hominem ergo in ſemetipſo recapitulatus eſt,inuiſibilis uiſibilis factus,& incõprehenſibilis factus,comprehenſibilis,& impaſſibilis paſſibilis,& uerbum homo,uniuerſa in ſemetipſum recapitulans,uti ſicut in ſupercœleſtibus,& ſpiritalibus, & inuiſibilibus princeps eſt uerbũ dei:ſic & in uiſibilibus & corporalibus principatum habeat,in ſemetipſum primatũ aſſumens,& apponẽs ſemetipſum caput eccleſiæ, uniuerſa attrahat ad ſemetipſum apto in tẽpore. Nihil enim incompтum atq; intempeſtiuũ ad eum, quomodo nec incongruens eſt apud patrem.Præcognita ſunt enim hæc omnia à patre, perficiuntẽ autẽ à filio,ſicut congruũ & conſequens eſt apto tẽpore.Propter hoc properante Maria ad admirabile uini ſignũ,& ante tempus uolente participare cõpendij poculo, dominus repellens eius intẽpeſtiuã feſtinationẽ dixit:Quid mihi & tibi eſt mulier,nondũ uenit hora mea,expectans eam horã quæ eſt à patre præcognita.Propter hoc cum ſæpe uellent eum homines apprehendere,nemo,inquit,miſit manus ei,nondũ enim uenerat hora apprehẽſionis eius, nec tempus paſſionis,quod præcognitum fuerat à patre, quemadmodũ & Abacuc propheta ait,In eo cum appropinquarint anni cognoſceris,in aduentu temporis oſtẽderis,in eo quod turbetur anima mea in ira miſericordiæ tuæ memoraberis.Sed & Paulus ait.Cum autẽ uenit plenitudo tẽporis,miſit deus filium ſuum.Per quod manifeſtũ eſt,quoniã omnia quæ præcognita erant à patre,ordine,& tempore,& hora prȩcognita & apta perfecit dominus noſter,unus quidẽ & idem exiſtens,diues autẽ & multus. Diuiti enim & multæ uoluntati patris deſeruit,cum ſit ipſe ſaluator eorum qui ſaluantur,& dominus eorũ qui ſunt ſub domino,& deus eorum quæ conſtituta ſunt,& unigenitus patris, & Chriſtus qui prædicatus eſt,& uerbũ dei incarnatus, cum aduenisſet plenitudo temporis,in quo filiũ hominis fieri oportebat filium dei.Igitur omnes extra diſpoſitionẽ ſunt, qui ſub obtentu agnitionis, alterum quidẽ Ieſum intelligunt,alterum aũt Chriſtum, & alterũ unigenitum. Ob hoc aũt rurſum eſſe uerbum, & alterum ſaluatorẽ, quem etiam eorum qui in Demiurgi ratione facti ſunt æones,emiſſionẽ eſſe dicunt,hij qui ſunt erroris diſcipuli:qui à foris quidem oues,per eam enim quã habent extrinſecus loquelam,ſimiles nobis apparent,eadem nobiſcum loquentes,intrinſecus uero lupi.Sententia enim eorum homicidialis,deos quidẽ plures confingens,& patres multos ſimulans,comminuens aũt & per multa diuidens

filiũ dei,quos & dominus nobis cauere prædixit,& diſcipulus eius Ioannes in prędicta epiſtola fugere eos præcepit.Multi ſeductores exierũt in hunc mundũ,qui nõ cõfitentur Ieſum Chriſtũ in carne ueniſſe. Hic eſt ſeductor & antichriſtus,uidete eos,ne perdatis quod operati eſtis.Et rurſus in epiſtola ait:Multi pſeudoprophetæ exierũt de ſeculo,in hoc cognoſcite ſpiritum dei.Omnis ſpiritus qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne ueniſſe,ex deo eſt.Et omnis ſpiritus qui ſoluit Ieſum Chriſtũ,nõ eſt ex deo,ſed ex antichriſto eſt.Hæc aũt ſimilia ſunt illi quod in Euãgelio dictũ eſt,quoniã uerbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Propter quod rurſus in epiſtola clamat:Omnis qui credit,quia Ieſus eſt Chriſtus,ex deo natus eſt,unũ & eundem ſciens Ieſum Chriſtũ,cui apertę ſunt portę cœli,propter carnalem eius aſſumptionẽ,qui etiã in eadem carne, in qua paſſus eſt,ueniet, gloriã reuelans patris. Et Paulus aũt his conſentiens, Romanos alloquens,ait, Multo magis hij qui abundantiam gratiæ & iuſtitiæ accipiunt in uitam, regnabũt per unũ Ieſum Chriſtũ. Neſcit ergo eũ,qui euolauit Chriſtũ ab Ieſu, neq; eum nouit ſaluatorẽ,qui ſurſum eſt,quẽ impaſſibilẽ dicũt. Si enim alter quidem paſſus eſt,alter autẽ impaſſibilis mãſit, & alter quidem natus eſt, alter uero in eũ qui natus eſt deſcendit,& rurſus reliquit eum, non unus,ſed duo monſtrantur: quoniam autẽ unum eum, & qui natus eſt,& qui paſſus eſt, Chriſtum Ieſum nouit apoſtolus,in eadem epiſtola iterum dicit: An ignoratis,quia quotquot baptizati ſumus in Chriſto Ieſu,in morte eius baptizati ſumus, ut quemadmodũ reſurrexit à mortuis, ſic & nos in nouitate uitæ ambulemus.Rurſus aũt ſignificans Chriſtum paſſum, & ipſum eſſe filium dei,qui pro nobis mortuus,& ſanguine ſuo redemit nos, in præfinito tẽpore, ait, ut quid enim Chriſtus cum adhuc eſſemus infirmi ſecundũ tempus pro impijs mortuus eſt.Commendat aũt ſuam dilectionem deus in nobis, quoniam cum adhuc eſſemus peccatores,pro nobis Chriſtus mortuus eſt, multo magis iuſtificati nunc in ſanguine eius ſalui erimus,per ipſum ab ira. Si enim cum eſſemus inimici, reconciliati ſumus deo per mortem filij eius, multo magis reconciliati,ſalui erimus in uita eius.Hunc eundem qui apprehenſus eſt, paſſus eſt, & effudit ſanguinẽ ſuum pro nobis,hunc Chriſtum, hunc filium dei manifeſtiſſime annuntiãs,qui etiam ſurrexit, & aſſumptus eſt in cœlum,quemadmodũ ipſe ait, Simul autem Chriſtus mortuus, imò qui & reſurrexit,qui eſt in dextera dei. Et iterum: Scientes quoniam reſurgens à mortuis iam non moritur. Præuidens enim & ipſe per ſpiritum ſubdiuiſiones malorum magiſtrorũ, & omnem ipſorum occaſionem diſſenſionis uolens abſcindere, ait quæ prædicta ſunt. Si autem ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum à mortuis, habitat in nobis, qui ſuſcitauit Chriſtum à mortuis,uiuificabit & mortalia corpora noſtra:unum quod nõ exclamat ad eos qui uolunt audire:quoniam nolite errare,unus & idem eſt Chriſtus Ieſus filius

lius dei,qui per paſſionem recōciliauit nos deo, & reſurrexit à mortuis,qui eſt in dextera patris,& perfectus in omnibus:qui cum uapularet non repercutiebat,qui cum pateretur,non eſt minatus: & cum tyrānidem pateretur, rogabat patrem,ut ignoſceret his qui ſe crucifixerant. Ipſe enim uere ſaluauit.Ipſe enim uerbū dei,ipſe unigenitus à patre Chriſtus Ieſus deus noſter.

De eo,qui deſcendit in ipſum ſpiritus. Cap. XIX

ETenim potuerunt dicere apoſtoli,Chriſtum deſcendiſſe in Ieſum: aut illum ſuperiorem ſaluatorē,in eum qui ſit diſpoſitionis: aut illū qui eſt ab inuiſibilibus, in eum qui eſt Demiurgi. Sed nihil quidem tale neque ſcierunt,neq; dixerunt,ſi enim ſciſſent, dixiſſent utiq;:quod aūt erat, hoc & dixerunt,ſpiritum dei ſicut columbam deſcendiſſe in eum,hunc ſpiritū, de quo ab Eſaia dictū eſt, Et requieſcet ſup me ſpiritus dei, ſicut prædiximus. Et iterum,Spiritus domini ſuper me, propter quod unxit me. Iſte ſpiritus, de quo ait dominus: Non enim uos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris ueſtri qui loquitur uobis. Et iterum, Poteſtatem regenerationis demandans diſcipulis dicebat eis:Euntes docete omnes gentes,baptizantes eos in nomine patris,& filij,& ſpiritus ſancti.Hunc enim promiſit per prophetas effundere ſe in nouiſſimis tēporibus ſuper ſeruos & ancillas, ut prophetēt, unde & in filiū dei filium hominis factum deſcendit,cum ipſo aſſueſcēs habitare in genere humano, & requieſcere in hominibus, & habitare in plaſmate dei uoluntatē patris operans in ipſis, & renouās eos à uetuſtate in nouitatem Chriſti.Hunc ſpiritum petit Dauid humano generi dicēs:Et ſpiritu principali cōfirma me.Quem & deſcendiſſe Lucas ait,poſt aſcenſum domini ſuper diſcipulos in Pentecoſte, habentem poteſtatē omniū gentium, ad introitū uitæ,& apertionem Noui teſtamenti: unde & omnibus linguis conſpiranter hymnum dicebant deo,ſpiritu ad unitatem redigente diſtantes tribus,& primitias omnium gentium offerente patri, unde & dominus pollicitus eſt mittere ſe paracletū,qui nos aptaret deo. Sicut enim de arido tritico maſſa una fieri non poteſt ſine humore,neq; unus panis:ita nec nos multi unum fieri in Chriſto Ieſu poteramus,ſine aqua,quæ de cœlo eſt.Et ſicut arida terra,ſi non percipiat humorē, non fructificat: ſic & nos lignum aridum exiſtētes primum,nunquā fructificaremus uitam, ſine ſuperna uoluntaria pluuia. Corpora enim noſtra per lauacrū illud quod eſt ad incorruptionem unitatem acceperunt: animæ autē per ſpiritum. unde & utraq; neceſſaria,cum utraq; proficiunt in uitam dei: miſerante domino noſtro Ieſu Chriſto,Samaritanæ præuaricatrici, quæ in uno uiro nō manſit,ſed fornicata eſt in multis impijs,& oſtendēte ei & pollicente aquam uiuam,ut ulterius non ſitiret,neq; occuparetur ad humectationem aquæ laborioſæ,habens in ſe potum ſalientem in uitam æternā:quam dominus accipiens munus à patre,ipſe quoq; his donauit,qui ex ipſo participantur, in uniuerſam

terram

terram mittens ſpiritum ſanctum. Hanc muneris gratiam præuidens Gedeon ille Iſraelita, quem elegit deus, ut ſaluaret populum Iſrael de potentatu alienigenarum, demutauit petitionem è ſuperiori, uellus lanam, in quod tantum primum ros fuerat, quod erat typus populi, ariditatem futuram prophetans: hoc eſt, nō iam habituros eos à deo ſpiritum ſanctum, ſicut Eſaias ait: Et nubibus mandabo, ne pluant ſuper eam. In omni autem terra fieri ros, quod eſt ſpiritus dei, qui deſcendit in dominum, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & uirtutis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, ſpiritus timoris dei: quem ipſum iterum dedit eccleſiæ, in omnem terram mittens de cœlis paracletum, ubi & diabolum, tanquam fulgur, proiectum ait dominus. Quapropter neceſſarius nobis eſt ros dei, ut non comburamur, neque infructuoſi efficiamur, & ubi accuſatorem habemus, illic habeamus & paracletum: commendante domino ſpiritui ſancto ſuum hominem, qui inciderat in latrones, cui ipſe miſertus eſt, & ligauit uulnera eius, dans duodenaria regalia, ut per ſpiritum imaginem & inſcriptionem patris & filij accipientes, fructificemus creditum nobis denarium, multiplicatum domino annumerantes. Spiritu itaque deſcendēte ſuper prædictam diſpoſitionem, & filio dei unigenito, qui & uerbum eſt patris, ueniente plenitudine temporis incarnato, in hominem propter hominem, & omnem ſecundum hominem diſpoſitionem implente Ieſu Chriſto domino noſtro uno & eodem exiſtente, ſicut & ipſe dominus teſtatur, & Apoſtoli confitentur, & prophetæ annuntiant, mendaces oſtenſæ ſunt uniuerſæ doctrinæ eorum, qui octonationes, & quaternationes putatiuas adinuenerunt, & ſubdiuiſiones excogitauerunt: qui ſpiritum quidem interimunt, alium autem Chriſtum, & alium Ieſum intelligunt, & non unum Chriſtum, ſed plures fuiſſe docent: & ſi unitos eos dixerint, iterum oſtendunt eum quidem participaſſe paſſionem, hunc autem impaſſibilē perſeueraſſe, & hunc quidem aſcendiſſe in pleroma, hunc autem in medietate remanſiſſe, & hunc quidem in inuiſibilibus & innominabilibus epulari & oblectari, hunc autem aſſidere Demiurgo euacuantem eum uirtute. Vnde & oportebat & te, & omnes qui intendunt huic ſcripturæ, & ſolliciti ſunt pro ſua ſalute, non quum audiunt forinſecus eorum ſermones ſponte ſuccumbere. ſimilia enim loquentes fidelibus, ſicut prædiximus, non ſolum diſſimilia ſapiunt, ſed & contraria, & per omnia plena blaſphemijs, per quæ interficiunt eos, qui per ſimilitudinem uerborū diſſimile affectionis eorum in ſe attrahunt uenenum. Sicut quis aquæ mixtum gypſum dans pro lacte, ſeducat per ſimilitudinem coloris, ſicut quidā dixit ſuperior nobis, de omnibus qui quolibet modo deprauant quæ ſunt dei, & adulterant ueritatem dei, lacte gypſum male miſcetur.

Gypſum inter uenena numeratur

Quæ cauſæ

Quæ cauſa fuit ut uerbum dei caro fieret. Caput XX

OStenſo manifeſte quod in principio uerbum exiſtẽs apud deum, per quem omnia facta ſunt, qui & ſemper aderat generi humano, hũc no uiſſimis temporibus ſecũdum præfinitũ tempus à patre unitũ ſuo plaſmati paſſibilem hominem factum, excluſa eſt omnis contradictio dicentium: Si ergo tunc natus eſt, nõ erat ante Chriſtus. Oſtẽdimus enim quia non tunc cœpit filius dei exiſtens ſemper apud patrem, ſed quando incarnatus & homo factus, longam hominum expoſitionem in ſeipſo recapitulauit, in compendio nobis ſalutem præſtans, ut quod perdideramus in Adam, id eſt, ſecundum imaginẽ & ſimilitudinẽ eſſe dei, hoc in Chriſto Ieſu reciperemus. Quia enim nõ erat †poſſibile cum hominẽ, qui ſemel uictus fuerat, & eliſus per †obedientiam replaſmare, & obtinere brachium uictoriæ, iterum autem impoſſibile erat, ut ſalutem perciperet, qui ſub peccato ceciderat, utraq; operatus eſt filius, uerbum dei exiſtens, à patre deſcẽdens, diſpenſationem conſummans ſalutis noſtræ, cui credere nos indubitate adhortans, uerum dicit, Ne dixeris in corde tuo, Quis aſcẽdet in cœlum, hoc eſt Chriſtũ deducere, aut quis deſcendit in abyſſum, hoc eſt Chriſtũ à mortuis eliberare. Deinde infert, quoniã ſi confitearis in ore tuo dominum Ieſum, & credideris in corde tuo, quoniã deus illum excitauit à mortuis, ſaluus eris. Et rationem reddidit propter quam cauſam hæc fecit uerbum dei, dicens. In hoc enim Chriſtus & uixit & mortuus eſt, & reſurrexit, ut uiuorum & mortuorum dominetur. Et iterũ ad Corinthios ſcribens ait, Nos autẽ annũtiamus Chriſtum Ieſum crucifixum. & infert, Calix benedictionis quem benedicimus, nónne communicatio ſanguinis eſt Chriſti? Quis eſt autẽ qui communicat nobis de eſcis? utrum is qui ab illis affigitur ſurſum Chriſtus, ſuperextenſus loro, id eſt funi, & formauit eorum matrem, an uero qui ex uirgine eſt Emanuel, qui butyrum & mel manducauit, de quo ait propheta: Et homo eſt, & quis cognoſcit eum? Hic idem à Paulo annuntiabatur. Tradidi enim, inquit, uobis in primis, quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris, ſecũdum ſcripturas, & quoniã ſepultus eſt, & reſurrexit tertia die ſecũdum ſcripturas. Manifeſtum eſt igitur quoniã Paulus alterum Chriſtum neſcit, niſi hunc ſolum, qui & paſſus eſt, & ſepultus eſt, & reſurrexit: qui & natus eſt, quẽ & hominem dixit. Cum enim dixiſſet, Sic autem Chriſtus annuntiatur, quoniam à mortuis reſurrexit, intulit rationẽ reddens incarnationis eius. Quoniam per hominem mors, & per hominẽ reſurrectio mortuorum. & ubiq; in paſſione domini noſtri & humanitate & mortificatione eius, Chriſti uſus eſt nomine, quemadmodũ in illo: Noli eſca tua perdere illum, pro quo Chriſtus mortuus eſt. Et iterum, Nunc autem in Chriſto uos, qui aliquãdo fuiſtis lõge, facti eſtis proximi in ſanguine Chriſti. Et iterum, Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictũ, quoniã ſcriptum

al's, impoßibile

al's, inobedientiam

eſt, Maledictus omnis qui pendet in ligno. Et iterum, Et pereat infirmus in tua ſciētia frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt, ſignificans quoniam non Chriſtus impaſſibilis deſcendit in Ieſum, ſed ipſe Ieſus Chriſtus cum eſſet, paſſus eſt pro nobis, qui diſcubuit & reſurrexit, qui deſcendit & aſcēdit filius dei, filius hominis factus. Quemadmodū & ipſum nomen ſignificat. In Chriſti enim nomine, ſubaudit, qui unxit, & ipſe qui unctus eſt, & ipſa unctio in qua unctus eſt. Et unxit quidē pater, unctus eſt uero filius, in ſpiritu qui eſt unctio, quemadmodum per Eſaiam ait ſermo, Spiritus dei ſuper me, propter quod unxit me, ſignificans & ungentem patrem, & unctum filium, & unctionem qui eſt ſpiritus. Et ipſe autem dominus manifeſtum fecit eum qui eſt paſſus. Cum enim interrogaſſet diſcipulos, Quem me homines dicunt eſſe filium hominis, Petrus cum reſpondiſſet, Tu es Chriſtus filius dei uiui, & cum laudatus eſſet ab eo, Quoniam caro & ſanguis nō reuelauit ei, ſed pater qui eſt in cœlis manifeſtum fecit, quoniam filius hominis, hic eſt Chriſtus filius dei uiui. Ex eo enim, inquit, cœpit demonſtrare diſcentibus, quoniam oportet illum Hieroſolymam ire, & multa pati à ſacerdotibus, & reprobari, & crucifigi, & tertia die reſurgere. Ipſe qui agnitus eſt à Petro Chriſtus, qui eum beatum dixit, quoniam pater ei reuelauit filium dei uiui, dixit ſemetipſum oportere multa pati & crucifigi. Et tunc Petrum increpauit ſecundū opinionem hominum putātium eum eſſe Chriſtum, & paſſionem eius auerſantium, & dixit diſcipulis, Si quis uult poſt me uenire, abneget ſe, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Qui enim uoluerit animam ſuam ſaluam facere, perdet illam, & qui eam perdiderit propter me, inueniet eam. Hæc enim Chriſtus manifeſte dicebat, ipſe exiſtens ſaluator eorum, qui propter ſuam confeſſionem in mortem traderētur, & perderent animas ſuas. Si autem ipſe non erat paſſurus, ſed auolaret à Ieſu, quid & adhortabatur diſcipulos tollere crucem, & ſequi ſe, quam ipſe non tollebat ſecundum ipſos, ſed relinquebat diſpoſitionem paſſionis. Quoniam enim non de agnitione ſuperioris crucis dicit hoc, quemadmodum quidam audent exponere, ſed de paſſione, quam oportebat illum pati, & ipſis diſcipulis eius futurum erat ut paterētur, intulit, Quicunq; enim ſaluabit animam ſuam, perdet eam, & qui perdiderit, inueniet eam. Et quoniam paſſuri erāt diſcipuli eius, propter ea dicebat Iudæis: Ecce mitto ad uos prophetas, & ſapientes, & doctores, & ex his interficietis & crucifigetis. Et diſcipulis dicebat, Ante duces & reges ſtabitis propter me, & ex uobis flagellabunt & interficient, & perſequentur à ciuitate in ciuitatem. Sciebat igitur & eos qui perſequutionem paſſuri erāt, ſciebat & eos, qui flagellari & occidi haberent propter eum, & non altera cruce, ſed paſſione, quā paſſurus eſſet ipſe prior, poſt deinde diſcipuli eius. Erat ergo ſermo eius adhortātis etiam illos, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere,

timentes

timentes autem magis eum qui habet poteſtatem & corpus & animam mittere in gehennã,& ſeruare eas quæ eſſent ad eum confeſſiones. Etenim ipſe confeſſurum ſe promittebat coram patre ſuo eos, qui cõfitentur nomen ſuum coram hominibus,negaturum autem eos,qui negarent eum,& confuſurum qui confunderentur cõtra confeſſionẽ eius. Et cum hæc ita ſe habeant, ad tantam temeritatem progreſſi ſunt quidam, ut etiam martyres ſpernãt, & uituperent eos qui propter domini confeſſionẽ occiduntur, & ſubſtinent omnia à domino prædicta, & ſecundũ hoc conãtur ueſtigia ſequi paſſionis domini paſſibiles martyres facti,quos & concedimus ipſis martyribus. Cũ enim inquiretur ſanguis eorũ & gloriã conſequẽtur,tunc à Chriſto confundentur omnes qui inhonorauerũt eorum martyrium. Et ex hoc autẽ quod dominus in cruce dixerit, Pater dimitte eis,nõ enim ſciunt quid faciunt,longanimitas & patientia & miſericordia & bonitas Chriſti oſtenditur, ut ipſe & pateretur,& ipſe excuſaret eos,qui ſe male tractaſſent. Verbum enim dei quod nobis dixit,Diligite inimicos ueſtros,& orate pro eis qui uos oderũt, ipſe hoc fecit in cruce,in tantum diligens humanum genus,ut etiam pro his qui ſe interficerent,poſtularet. Si quis autem quaſi duorum exiſtentium iudicium de his faciat, inuenietur multo melior & patientior & uere bonus, qui in uulneribus ipſis & plagis,& reliquis,quę in eum commiſerunt beneficus eſt,nec memor eſt in ſe commiſſæ malitiæ,eo, qui auolauit,nec ullam iniuriam, neq; opprobrium paſſus eſt. Hoc autem & illis occurrit, qui dicunt eum putatiue paſſum. Si enim nõ uere paſſus eſt, nulla gratia ei, cum nulla fuerit paſſio,& nos cũ inciperemus uere pati ſeducens uidebitur, adhortans nos uapulare,& alteram præbere maxillam,ſi ipſe illud non prior in ueritate paſſus eſt:& quemadmodum illos ſeduxit,ut uideretur eis ipſe hoc quod non erat, & nos ſeducit adhortans perferre ea,quæ ipſe nõ pertulit. Erimus autẽ & ſuper magiſtrum dum patimur & ſuſtinemus, quæ neq; paſſus eſt, neq; ſuſtinuit magiſter, ſed quoniam ſolus uere magiſter dominus noſter, & bonus uere filius dei, & patiens uerbum dei patris,filius hominis factus. Luctatus eſt enim & uicit: erat enim homo pro patribus certans,& per obaudientiam, inobaudientiam perſoluens: alligauit enim fortem,& ſoluit infirmos,& ſalutem donauit plaſmati ſuo,deſtruẽs peccatum. Eſt enim pijſſimus & miſericors dominus, & amans humanum genus: hærere itaq; fecit & aduniuit quemadmodum prædiximus hominem deo. Si enim homo non uiciſſet inimicum hominis, non iuſte uictus eſſet inimicus. Rurſus autem niſi deus donaſſet ſalutem, non firmiter haberemus eam, & niſi homo † cognitus fuiſſet deo noſtro,nõ potuiſſet particeps fieri incorruptibilitatis. *forte cõiũctus*
Oportuerat enim mediatorem dei & hominum per ſuam ad utroſque domeſticitatem,in amicitiam & concordiam utroſq; reducere,& facere ut deus aſſumeret hominem, & homo ſe dederet deo. Qua enim ratione filiorum

adoptionis eius participes eſſe poſſemus, niſi per filiũ eã quæ eſt ad ipſum, recepiſſemus ab eo communionem, niſi uerbum eius cõmunicaſſet nobis, caro factum. Quapropter & per omnem uenit ætatem, omnibus reſtituens eam, quæ eſt ad deum, communionem. Igitur qui dicunt eum putatiue manifeſtatum, neq; incarnatum, neq; uere hominem factum, adhuc ſub ueteri ſunt damnatione, aduocationem præbentes peccato, non deuicta ſecũdum eos morte, quæ regnauit ab Adam uſq; ad Moyſen, etiam in eos, qui non peccauerũt in ſimilitudinem tranſgreſſionis Adæ. Veniens autem lex quæ data eſt per Moyſen, & teſtificans de peccato, quoniã peccator eſt, regnum quidem eius abſtulit, latronem & non regem eum detegens, & homicidam eum oſtendit, Onerauit autẽ hominem qui habebat peccatum in ſe, reum mortis oſtendens eum. Spiritalis enim cum lex eſſet, manifeſtauit tantummodo peccatum, nõ autem interemit, dominabatur peccatum, ſed homini. Oportebat enim eum, qui inciperet occidere peccatum, & mortis reum redimere hominem, idipſum fieri quod erat ille, id eſt, hominem: Qui à peccato quidẽ in ſeruitium tractus fuerat, à morte uero tenebatur, ut peccatũ ab homine interficeretur, & homo exiret à morte. Quẽadmodũ enim per inobedientiam unius hominis, qui primus de terra rudi plaſmatus eſt, peccatores facti ſunt multi, & amiſerunt uitam: ita oportuit & per obedientiam unius hominis, qui primus de uirgine natus eſt, iuſtificari multos & percipere ſalutem, Si igitur uerbum dei homo factus eſt, quẽadmodum & Moyſes ait, Deus uera opera eius. Si autẽ non factus caro, parebat quaſi caro, non erat uerum opus eius. Quod autẽ parebat, hoc & erat, deus hominis antiquam plaſmationem in ſe recapitulans, ut occideret quidem peccatum, euacuaret autem mortem, & uiuificaret hominem: & propter hoc uera opera eius.

Per legem cognitio peccati

Aduerſus eos qui dicunt eum ex Ioſeph generatum. Cap. XXI

RVrſus autem qui nude tantum hominem eum dicunt ex Ioſeph generatum, perſeuerantes in ſeruitute priſtinæ inobedientiæ moriuntur, nondum commixtum uerbum dei patris, neq; per filium perficientes libertatem, quemadmodum ipſe ait: Si filius uos manumiſerit, uere liberi eritis. Ignorantes autem eum qui ex uirgine eſt Emanuel, priuantur munere eius, quod eſt uita æterna: non recipientes autem uerbum incorruptionis, perſeuerant in carne mortali, & ſunt debitores mortis, antidotum uitæ non accipientes. Ad quos uerbum patris ait, ſuum munus gratiæ narrans. Ego dixi dij eſtis, & filij excelſi omnes, uos autem ſicut homines moriemini. Ad eos indubitate dicit, qui nõ recipiunt munus adoptionis. ſed contemnunt incarnationem puræ generationis, uerbum dei, fraudãtes hominem ab ea aſcenſione, quæ eſt ad dominum, & ingrati exiſtentes uerbo dei, quod incarnatum eſt propter ipſos. Propter hoc enim uerbum dei homo, & qui filius dei eſt, filius hominis factus eſt, cõmixtus uerbo dei, ut adoptionem percipiẽs

fiat

fiat filius dei. Non enim poteramus aliter incorruptelã & immortalitatem
accipere, niſi aduniti fuiſſemus incorruptelæ & immortalitati. Quemadmo-
dum autẽ adunari poſſumus, niſi incorruptela & immortalitas facta fuiſſet
id quod nos, ut† abſolueretur quod erat corruptibile ab incorruptela, & q̃d *forte, abſor-*
erat mortale ab immortalitate, ut filiorũ adoptionem perciperemus, quod *beretur*
per hoc, Generationem eius quis enarrabit? quoniã homo eſt, & quis agno
ſcet eum? Cognoſcit autem illum is, cui pater qui eſt in cœlis reuelauit, ut in
telligat, quoniã is qui non uoluntate carnis, neq; ex uoluntate uiri natus eſt
filius hominis, hic eſt Chriſtus filius dei uiui. Quoniã enim nemo in totum
ex filijs Adæ deus appellatur ſecundum eum, aut dominus nominatur, ex
ſcripturis demonſtrauimus, quoniam ipſe proprie præter omnes qui fuerũt
tunc homines, deus & dominus, & rex æternus & unigenitus & uerbũ incar
natum prædicatũ, & à prophetis & apoſtolis, & ab ipſo ſpiritu adeſt uidere
omnibus, qui uel modicum de ueritate attigerint. Hæc autem non teſtifica-
rentur ſcripturæ de eo, ſi ſimiliter ut omnes homo tantum fuiſſet. Sed quo
niam præclaram præter omnes habuit in ſe eam quæ eſt ab altiſſimo patre
genituram, præclara autẽ functus eſt & ea quæ eſt ex uirgine generatione,
utraq; ſcripturæ diuinæ de eo teſtificantur, & quoniam homo indecorus &
paſſibilis, & ſuper pullum aſinæ aſcendens, aceto & felle potatur, & ſperne-
batur in populo, & uſq; ad mortem deſcendit, & quoniã dominus ſanctus
& mirabilis conſiliarius, & decorus ſpecie, & deus fortis ſuper nubes ueniẽs
uniuerſorum iudex. Omnia de eo ſcripturæ prophetabant. Sicut enim ho-
mo erat ut tentaretur, ſic & uerbum ut glorificaretur, requieſcente quidem
uerbo, ut poſſet tentari & inhonorari & crucifigi & mori, abſorpto autem
homine in eo quod uincit, & ſubſtinet, & reſurgit, & aſſumitur. Hic igitur fi-
lius dei dominus noſter exiſtẽs uerbum patris, & filius hominis, quoniam
ex Maria quę ex hominibus habebat genus, quę & ipſa erat homo, habuit
ſecundum hominem generationem, factus eſt filius hominis. Propter hoc
& ipſe dominus dedit nobis ſignum in profundum, in altitudinem ſurſum,
quod non poſtulauit homo, quia nec ſperauit uirginem prægnantem fieri
poſſe quæ erat uirgo, & parere filium, & hunc partum deũ eſſe nobiſcum,
& deſcendere in ea quæ ſunt deorſum terræ, quærẽtem ouem quæ perierat,
quod quidem erat propriũ ipſius plaſma, & aſcendere in altitudinem offe-
rentem & commendantem patri eum hominem, qui fuerat inuentus, primi
tias reſurrectionis hominis in ſemetipſo faciens. Vt quemadmodum caput
reſurrexit à mortuis, ſic & reliquum corpus omnis hominis, qui inuenitur in
uita, impleto tempore cõdemnationis eius, quæ erat propter inobedientiã,
reſurgat, per cõpagines & cõiunctiones coaleſcẽs & confirmatũ augmẽtum
dei, unoquoq; membrorũ habente propriã & aptam in corpore poſitionẽ:
multæ enim mãſiones apud patrẽ, quoniã & multa membra in corpore.

Quare magnanimus fuit deus in obedientia hominis. Cap. XXII

μακρόθυμος MAgnanimus igitur fuit deus deficiente homine, eamq́; per uerbum eſſe uictoriam reddendam ei præuidẽs. Cum enim perficiebatur uirtus in infirmitate, benignitatem dei & magnificentiſſimam oſtendebat uirtutem. Sicut enim patienter ſubſtinuit abſorberi Ionam à Ceto, non ut abſorberetur, & in totũ periret, ſed ut euomitus magis ſubigeretur deo, & plus glorificaret deum, qui inſperabilem ſalutem ei donaſſet, & firmam pœnitentiam faceret inimicis, ut conuerterentur ad dominum, qui eos liberaret à morte, conterritos ab eo ſigno quod factum erat circa Ionam, quemadmodum ſcriptura de his dicit, Et reuerſi ſunt unuſquiſq; à uia ſua mala, & iniuſtitia quæ erat in manibus eorũ, dicẽtes, Quis ſcit ſi conuertatur deus & auertat iram ſuam à nobis & non peribimus, Sic ab initio fuit patiens deus hominem abſorberi à magno Ceto, qui fuit autor præuaricationis, non ut abſorptus in totum periret, ſed præſtruens & præparans adinuentionem ſalutis, quæ facta eſt à uerbo per ſignum Ionę, his qui eandem cum Iona de deo ſententiam habuerunt, & confeſſi fuerunt, & dixerunt, Seruus domini ego ſum, & dominũ deum cœli ego colo, qui fecit mare & aridam, ut inſeparabilem homo à deo percipiens ſalutem, reſurgat à mortuis, & clarificet deum, & eam quæ à Iona propheta eſt, dicat uocem, Clamaui ad

als, deum † dominum meum in tribulatione mea, & exaudiuit me de uentre inferni: & ſemper permaneat glorificans deum, & ſine intermiſſione gratias referẽs pro ea ſalute, quam conſecutus eſt ab eo, ut non glorietur in conſpectu domini omnis caro, nec unquam de deo contrarium ſenſum accipiat homo, propriam naturaliter arbitrans eam, quæ circa ſe eſſet incorruptelam, & nõ tenens ueritatem, inani ſupercilio iactaretur, quaſi naturaliter ſimilis eſſet deo. Ingratus enim magis eum hoc ei qui eum fecerat percipiẽs, & dilectionem quã habebat deus in homine obfuſcabat, & excæcabat ſenſum ſuum ad non ſentiendum, quod ſit de deo dignum, comparans & æqualem ſe iudicans deo. Hæc ergo fuit magnanimitas dei, ut per omnia pertranſiẽs homo, & morum agnitionem percipiens, dehinc ueniens ad reſurrectionem quæ eſt à mortuis, & experimẽto diſcens, unde liberatus eſt, ſemper gratus exiſtat domino, munus incorruptelæ cõſecutus ab eo, ut plus diligeret eum. Cui enim plus dimittitur, plus diligit. Cognoſcat autem ſemetipſum quo-

als, deum niam mortalis & infirmus eſt, intelligat autem & † dominum quoniam in tantum immortalis & potens eſt, uti & mortali immortalitatem, & temporali æternitatem donet. Intelligat autem & reliquas uirtutes dei omnes in ſemetipſum oſtenſas, per quas edoctus ſentiat de deo, quantus eſt deus, Gloria enim hominis deus, operationes uero dei & omnis ſapientiæ eius & uirtutis receptaculum, homo. Quẽadmodum medicus in his qui ægrotant probatur, ſic & deus in hominibus manifeſtatur. Quapropter & Paulus

ait,

ait, Concluſit autem deus omnia in incredulitate, ut omnium miſereatur, non de ſpiritalibus æonibus dicens hęc, ſed de homine, qui fuit inobediens deo, & proiectus de immortalitate, dehinc miſericordiam conſecutus eſt, per filium dei, eam quæ eſt per ipſum percipiens adoptionem. Hic enim tenens ſine inflatione & iactantia ueram gloriam, de his quæ facta ſunt, & de eo qui fecit, qui eſt potentiſſimus omnium deus, quiq; omnibus ut ſint præſtitit, & manens in dilectione eius, & ſubiectione & gratiarumactione, maiorem ab eo gloriam accipiet prouectus, dum conſimilis fiat eius, qui pro eo mortuus eſt: quoniã & ipſe in ſimilitudine carnis peccati factus eſt, uti condemnaret peccatum, & iam quaſi condemnatum proijceret illud extra carnem: prouocaret autem in ſimilitudinem ſuam hominem, imitatorem eum aſſignans deo, & in paternam imponens regulam ad uidẽdum deum, & capere patrem, donans uerbum dei, quod habitauit in homine, & filius hominis factus eſt, ut aſſueſceret hominem percipere deum, & aſſueſceret deum habitare in homine, ſecundum placitum patris. Propter hoc ergo ſignum ſalutis noſtræ, eum qui ex uirgine Emanuel eſt ipſe dominus, quoniam ipſe dominus erat, qui ſaluabat eos, quia per ſemetipſos non habebant ſaluari: & propter hoc Paulus infirmitatem hominis annũtians, ait, Scio enim quoniam non habitat in carne mea bonum, ſignificans quoniam nõ à nobis, ſed à deo eſt bonum ſalutis noſtræ. Et iterum, Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Deinde infert liberatorem, Gratia Ieſu Chriſti domini noſtri. Hoc autem idem & Eſaias, Confortamini, inquit, manus reſolutæ & genua debilia, adhortamini puſillanimes ſenſu, confortamini ne timeatis: ecce deus noſter iudicium retribuit, & retributurus eſt, ipſe ueniet & ſaluabit nos. Hoc quoniam non à nobis, ſed à dei adiumento habuimus ſaluari.

Oſtenſio quoniam uerbum domini caro factum eſt. Cap. XXIII

RVrſus quoniam neq; homo tantum erit qui ſaluabit nos, neq; ſine carne, ſine carne enim angeli ſunt. Prædicauit enim dicẽs, neq; ſenior, neq; angelus, ſed ipſe dominus ſaluabit eos, quoniã diligit eos, & parcet eis, ipſe liberauit eos. & quoniam hic ipſe homo uerus uiſibilis incipiet eſſe, cum ſit uerbum ſalutare, rurſus Eſaias ait, Ecce Sion ciuitas, ſalutare noſtrum oculi tui uidebunt. & quoniam nõ ſolum homo erat, qui moriebatur pro nobis, Eſaias ait, Et cõmemoratus eſt dominus ſanctus Iſraël mortuorũ ſuorum, quia dormierãt in terra ſepultionis: & deſcẽdit ad eos euãgelizare ſalutem, quæ eſt ab eo, ut ſaluaret eos. Hoc aũt idem & Amos propheta, Ipſe cõuertetur. & miſerebitur noſtri, diſſoluet iniuſtitias noſtras, & proijciet in altitudinem maris peccata noſtra. Et rurſus ſignificans locum aduentus eius, ait, Dominus ex Sion locutus eſt, & ex Hieruſalem dedit uocem ſuam, & quoniam ex ea parte quæ eſt ſecundum Africum hæreditatis Iudæ ueniet filius

dei,qui deus eſt, exquirat & Bethleem ubi natus eſt dominus, in omnem terram emittet laudationes eius,ſicut ait Habacuc propheta,Deus ab Africo ueniet & ſanctus de monte Effrem,Cooperuit cœlum uirtus eius,& laudatione eius plena eſt terra. Ante faciem eius præibit uerbum & progredientur in campis pedes eius.Manifeſte ſignificans quoniã deus,& quoniam in Bethleem aduentus eius, & ex monte Effrem qui eſt ſecũdum Affricum hereditatis,& quoniam homo, Progredietur enim,inquit,in campis pedes eius, hoc autem ſignum proprium hominis. Deus igitur homo factus eſt, & ipſe dominus ſaluabit nos,ipſe dans uirgini ſignum.

Oſtenſio,quia ecce uirgo in utero accipiet, ſed non ecce adoleſcentula ſicut quidam interpretantur. Caput XXIIII

NOn ergo uera eſt quorundã interpretatio, qui ita audent interpretari ſcripturã.Ecce adoleſcentula in uentre habebit,& pariet filium,quemadmodum & Theodotion eſt interpretatus Epheſius,& Aquila Ponticus, utriq; Iudæi proſelyti, quos ſectati Ebionei, ex Ioſeph generatum eum dicunt,tantam diſpoſitionem dei diſſoluentes,quantum ad ipſos eſt,fruſtrantes prophetarum teſtimonium, quod operatus eſt deus. Prophetatum eſt quidem priuſq; in Babylonem fieret populi tranſmigratio, id eſt, anteq; Medi & Perſæ acciperẽt principatum.Interpretatum uero in græco ab ipſis Iudæis multum ante tempora aduẽtus domini noſtri, ut nulla relinquatur ſuſpicio,ne forte morem nobis gerẽtes Iudæi,hæc ita ſint interpretati. Qui quidem ſi cognouiſſent nos futuros & uſuros his teſtimonijs, quæ ſunt ex ſcripturis,nunq; dubitaſſent ipſi comburere ſcripturas, quæ & reliquas omnes manifeſtant participare uitæ, & eos qui gloriãtur domum ſe eſſe Iacob & populum Iſraël,exhæreditari oſtendunt à gratia dei.

Adoleſcẽtula

Quemadmodum interpretatæ ſunt ſcripturæ in Græcam linguam & quando. Caput XXV

PRius enim q; Romani poſſiderẽt regnum ſuum, adhuc Macedonibus Aſiam poſſidẽtibus, Ptolemæus Lagi filius cupiens eam bibliothecam quæ à ſe fabricata eſſet in Alexandria omnium hominum dignis cõſcriptionibus, petijt à Hieroſolymis in Græcum ſermonem interpretatas habere ſcripturas eorum. Illi uero obaudiebant tunc adhuc Macedonibus, eos quos habebant perfectiores ſcripturarum intellectores,& utriuſq; loquelæ lxx. ſeniores miſerunt Ptolemæo,facturos hoc quod ipſe uoluiſſet. Ille aũt experimentum eorũ ſumere uolens, & metuens,ne forte conſentientes eam ueritatẽ quæ eſſet in ſcripturis, abſconderẽt per interpretationem, ſeparans eos abinuicem, iuſſit omnes eandẽ interpretari ſcripturam, & hoc in omnibus libris fecit. Conuenientibus autem ipſis in unum apud Ptolemæum,& comparantibus ſuas interpretationes, Deus glorificatus eſt, & ſcripturæ uere diuinæ creditæ ſunt, omnibus eandem, & hiſdem uerbis, & hiſdem nomi-

nominibus recitantibus ab initio uſq; ad finem, uti & præſentes gentes co/gnoſcerent, quoniam per aſpirationem dei & interpretatæ ſunt ſcripturæ, & nō eſſe mirabile, deum hoc in eis operatum, quādo in ea captiuitate populi quæ facta eſt à Nabuchodonoſor corruptis ſcripturis, & poſt ſeptuaginta annos Iudæis deſcendentibus in regionem ſuā, & poſt deinde temporibus Artaxerxis Perſarum regis inſpirauit Heſdrę ſacerdoti tribus Leui, prophetarum omnes rememorare ſermones, & reſtituere populo eam legem, quæ data eſſet per Moyſen. Cum tanta igitur ueritate & gratia dei interpretatæ ſunt ſcripturæ, ex quibus præparauit & reformauit deus fidē noſtram, quæ in filium eius eſt, & ſeruauit nobis ſimplices ſcripturas in Aegypto, in qua adoleuit & domus Iacob, effugiens famem, quæ fuit in Chanaan, in qua & dominus noſter ſeruatus eſt, effugiens eam perſecutionem, quę erat in Herode. Et hæc earum ſcripturarum interpretatio priuſquam dominus noſter deſcenderet facta ſit, & antequam Chriſtiani oſtēderentur, interpretata ſit. Natus eſt ergo dominus noſter, circa primum & quadrageſimum annum Auguſti imperij, multo autē uetuſtior fuit Ptolemęus, ſub quo interpretatę ſunt ſcripturæ, Vere impudorati & audaces oſtenduntur, qui nunc uolunt aliter interpretationes facere, quando ex ipſis ſcripturis arguantur à nobis, & in fidem aduentus filij dei concludantur. Firma eſt autem, & non ficta, & ſola uera, quæ ſecundum nos eſt, fides, manifeſtam oſtenſionem habens ex his ſcripturis, quæ interpretatæ ſunt illo modo, quo prædiximus, & eccleſiæ annuntiatio ſine interpolatione. Etenim apoſtoli cum ſint his omnibus uetuſtiores, conſonant prædictæ interpretationi, & interpretatio conſonat apoſtolorum traditioni. Etenim Petrus, & Ioannes, & Matthæus, & Paulus, & reliqui deinceps & horum ſectatores prophetica omnia ita annuntiauerunt, quemadmodū ſeniorum interpretatio continet. Vnus enim & idem ſpiritus dei, qui in prophetis quidem præconauit quis & qualis eſſet aduentus domini, in ſenioribus autem interpretatus eſt bene, quæ bene prophetata fuerant. Ipſe & in apoſtolis annuntiauit plenitudinem temporum adoptionis ueniſſe, & proximaſſe regnum cælorum, & inhabitare intra homines credentes in eum qui ex uirgine natus eſt Emanuel.

Oſtenſio quoniam uirgo in utero accipiet, & non adoleſcentula. Caput XXVI

Quemadmodum ipſi teſtificantur, quoniam priuſquam conueniſſet Ioſeph cum Maria, manente igitur ea in uirginitate, inuenta eſt in utero habens de ſpiritu ſancto, & quoniam dixit ei Gabriel angelus, Spiritus ſanctus adueniet in te, & uirtus altiſſimi obumbrabit te, quapropter quod naſcetur ex te ſanctum, uocabitur filius dei, & quoniā angelus in ſomnis dixit ad Ioſeph. Hoc autē factum eſt, ut adimpleretur, quod dictum eſt ab Eſaia propheta, Ecce uirgo concipiet. Seniores autē ſic interpretati ſunt

dixiſſe

dixiſſe Eſaiam. Et adiecit dominus loqui ad Achas, Pete tibi ſignum à domino deo tuo in profundũ inferni, aut in excelſum ſupra. Et dixit Achas, Non petam, & non tentabo dominum. Et dixit, Non puſillum uobis agonem præbere hominibus, & quemadmodum dominus præſtat agonem, propter hoc dominus ipſe donabit uobis ſignum. Ecce uirgo in uentre accipiet, & pariet filium, & uocabis nomẽ eius Emanuel, butyrum & mel manducabit, priuſq̃ cognoſcat aut eligat mala, commutauit bonum uel malum, non conſentiet nequitiæ uti eligat bonum. Diligenter igitur ſignificauit ſpiritus ſanctus, per ea quæ dicta ſunt, generationem eius, quæ ex uirgine, & ſubſtantiam quoniam deus: Emanuel enim nomen hoc ſignificat, & manifeſtat, quoniam homo, in eo quod dicit, Butyrũ & mel manducabit, & in eo quod infantem nominat eum, & priuſq̃ cognoſcat bonum & malum, hæc enim omnia ſunt hominis infantis. Quod autẽ non conſentiet nequitiæ, ut eligat bonum, proprium hoc eſt dei, uti non per hoc quod manducat butyrum & mel, nude ſolummodo eum hominẽ intelligeremus, neq̃ rurſus per nomen Emanuel ſine carne eum deum ſuſpicaremur.

al. deorſum *al. altitudinem ſurſum*

Quid eſt quod dictum eſt ad Dauid, De fructu uentris tui ponam in throno meo. Cap. XXVII

ET in eo quod dicit, Audite domus Dauid, ſignificantis erat, quoniam quẽ promiſit deus Dauid de fructu uentris eius æternum ſuſcitaturum ſe regẽ, hic eſt qui ex uirgine quæ fuit de genere Dauid generatus eſt. Propter hoc enim & de fructu uẽtris eius regem promiſit, quod erat proprium uirginis prægnantis, & non de fructu lumborum eius, nec de fructu renum eius, quod eſt proprium uiri generantis, & mulieris ex uiro conceptionem facientis. Circumſcripſit igitur genitalia uiri in promiſſione ſcriptura, imò uero nec commemoratur, quoniã non ex uolũtate uiri erat, qui naſcebatur. Statuit autẽ & confirmauit fructum uentris, ut generationẽ eius qui erat futurus ex uirgine pronũtiaret, quemadmodum Helizabeth implera ſpiritu ſancto teſtificata eſt, dicens ad Mariam, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui, ſignificãte ſpiritu ſancto audire uolentibus repromiſſionẽ, quam repromiſit deus, de fructu uentris eius ſuſcitare regem, impletam eſſe uirginis, hoc eſt in Mariæ partu. Qui igitur tranſmutant id quod apud Eſaiã, Ecce adoleſcẽtula in uentre cõcipiet, & Ioſeph filium eum uolunt eſſe, illud tranſmutent, quod eſt repromiſſionis, quod apud Dauid poſitũ eſt, ubi promiſit illi deus, de fructu uentris ſuſcitare cornu Chriſti regis. Sed non intellexerunt, cæterum etiã hoc quoq̃ auſi fuiſſent demutare. Quod autẽ dixerit Eſaias, in profundum deorſum, uel in altitudinẽ ſurſum, ſignificantis fuit, quoniã qui deſcendebat, ipſe erat & qui aſcendebat, In eo autẽ quod dixerit, Ipſe dominus dabit ſignum, id quod erat inopinatum generationis eius ſignificabat, quod nec factũ eſſet aliter, niſi deus dominus

omnium

omnium deus ipſe dediſſet ſignum in domo Dauid. Quid enim magnum, aut quod ſignũ fieret in eo, quod adoleſcẽtula cõcipiens ex uiro peperiſſet, quod euenit omnibus quæ pariunt mulieribus? ſed quoniã inopinata ſalus hominibus incipetet fieri, deo adiuuante, inopinatus & partus uirginis fiebat, deo dante ſignum hoc, ſed non homine operante illud.

Quid eſt apud Danielem lapis ſine manibus exciſus. Cap. XXVIII

PRopter hoc & Daniel præuidens eius aduentũ, lapidem ſine manibus abſciſſum aduenifſe in hunc mũdum, hoc eſt enim quod ſine manibus ſignificabat, quod non operantibus humanis manibus, hoc eſt, uirorum illorũ, qui ſolent lapides cædere, in hunc mundũ eius aduẽtus erat, id eſt, non operãte in eum Ioſeph, ſed ſola Maria, cooperãte diſpoſitione. Hic enim lapis à terra & ex uirtute & arte cõſtat dei, propter hoc aũt & Eſaias ait, Sic dicit dominus. Ecce ego mitto in fundamenta Sion lapidẽ precioſum electũ, ſummum angularẽ, honorificum, uti non ex uolũtate uiri, ſed ex uoluntate dei, aduentum eius, qui ſecundum hominem eſt, intelligamus.

Quare uirga Moyſi ſerpens factus eſt. Cap. XXIX

PRopter hoc autẽ & Moyſes oſtẽdens typum, proiecit uirgã in terram, ut ea incarnata omnẽ Ægyptiorum præuaricationem, quæ inſurgebat aduerſus dei diſpoſitionem argueret & abſorberet, & ut ipſi Aegyptij teſtiſicarẽtur quoniã digitus eſt dei, qui ſalutẽ operatur populo, & non Ioſephi filius. Si enim Ioſeph filius eſſet, quẽadmodũ plus poterat q̃ Salomon, aut plus q̃ Iona habere, aut plus eſſe Dauid, cum eſſet ex eadẽ ſeminatione generatus & prole exiſtẽs ipſorum? ut quid autẽ & beatum dicebat Petrum, quod eum cognoſceret eſſet filiũ dei uiui? Super hoc aũt nec rex eſſe poſſet, ſi quidem Ioſeph filius fuiſſet, nec hæres ſecundum Hieremiam.

Oſtenſio quod ſi Ioſeph filius fuiſſet dominus, non rex eſſe potuiſſet. Caput XXX

IOſeph enim Ioachim & Iechoniæ filius oſtenditur, quemadmodum & Matthæus generationem eius exponit: Iechonias autem & qui ab eo omnes abdicati ſunt à regno, Hieremia dicẽte ſic, Viuo ego dicit dominus, ſi factus fuerit Iechonias filius Ioachim rex Iuda, ſignaculũ in manu dextera mea, inde abſtraham eum, & tradam eum in manu quærẽtium animam eius. Et iterum, Inhonoratus eſt Iechonias, quemadmodum uas, quod non eſt opus, quoniam proiectus eſt in terram, quam non ſciebat. Terra audi ſermonem domini, ſcribe uirum hunc abdicatum hominem, quoniam non augebit de ſemine eius ſedens ſuper thronum Dauid princeps in Iuda. Et iterum deus ait, ſuper Ioachim patre eius. Propter hoc ſic dicit dominus ſuper Ioachim patrẽ eius regem Iudææ, nõ enim erit ex eo ſedens ſuper thronum Dauid, & mortificatũ eius erit proiectum in æſtu diei, & in glacie noctis, & reſpiciã ſuper eum, & ſuper filios eius, & inferam ſuper eos, & ſuper inhabi

inhabitãtem Hieruſalem, ſuper terram Iuda omnia mala quæ locutus ſum ſuper eos. Qui ergo eum dicũt ex Ioſeph generatum,& in eo habere ſpem, abdicatos ſe faciũt à regno,ſub maledictione & increpatione decidẽtes,quę erga Iechoniã & in ſemen eius eſt. Propter hoc enim dicta ſunt hæc de Iechonia,ſpũ præſciẽte ea quæ à malis doctoribus dicũtur,uti diſcant,quoniã ex ſemine eius,id eſt ex Ioſeph nõ erit natus, ſed ſecundũ repromiſſionem dei de uentre Dauid ſuſcitatur rex æternus, qui recapitulat omnia in ſe.

Oſtenſio quoniam per quæ proiectus eſt homo de paradiſo,per hæc iterum intrat in paradiſum. Caput XXXI

ET antiquam plaſmationẽ in ſe recapitulatus eſt. Quia queãdmodum per inobedientiam unius hominis introitum peccatum habuit, & per peccatum mors obtinuit: ſic & per obediẽtiam unius hominis iuſtitia intro ducta uitã fructificet his,qui olim mortui erãt,hominibus. Et queãdmodũ protoplaſtus ille Adã de rudi terra,& de adhuc uirgine, nõdum enim pluerat deus & homo nõ erat operatus terrã, habuit ſubſtantiam & plaſmatus eſt manu dei,id eſt uerbo dei: omnia enim per ipſum facta ſunt:& ſumpſit dominus limum à terra,& plaſmauit hominem: Ita recapitulãs in ſe Adam ipſe uerbum exiſtens ex Maria,quę adhuc erat uirgo,recte accipiebat generationem Adæ recapitulationis. Si igitur primus Adam habuit patrem hominem,& ex ſemine uiri natus eſt, merito dicerent & ſecundũ Adam ex Ioſeph eſſe generatum. Si autem ille de terra quidẽ ſumptus eſt, & uerbo dei plaſmatus eſt, oportebat idipſum uerbum recapitulationem Adæ in ſemet ipſum faciẽs,eiuſdem generationis habere ſimilitudinem. Quare igitur non iterum ſumpſit limum deus, ſed ex Maria operatus eſt plaſmationẽ fieri? ut non alia plaſmatio fieret,neq; alia eſſet plaſmatio quæ ſaluaretur,ſed eadem ipſa recapitularetur ſeruata ſimilitudine.

Aduerſus eos qui dicũt eum nihil de Maria accepiſſe. Cap. XXXII

ERrant igitur qui dicunt eum nihil ex uirgine accepiſſe,ut abijciãt carnis hæreditatem,abijciant autem & ſimilitudinem. Si enim ille quidem de terra & manu & artificio dei plaſmationem & ſubſtantiam habuit, hic autem non manu & artificio dei,iam non ſeruauit ſimilitudinem hominis,qui factus eſt ſecundũ imaginem ipſius & ſimilitudinẽ,& inconſtans artificium uidebitur,non habens circa quod oſtendat ſapiẽtiam ſuam. Hoc autem dicere eſt,& putatiue apparuiſſe eum, & tanq̃ hominem cũ non eſſet homo, & factum eum hominem, nihil aſſumentẽ de homine. Si enim non accepit ab homine ſubſtantiam carnis, neq; homo factus eſt, neq; filius hominis: & ſi hoc nõ factus eſt, quod nos eramus,non magnũ faciebat quod paſſus eſt & ſuſcitauit. Nos autem quoniam corpus ſumus de terra acceptum, & anima accipiens à deo ſpiritum,omnis quicunq; confitebitur. Hoc itaq; factum eſt uerbum dei, ſuum plaſma in ſemetipſum recapitulans, & propter

hoc

hoc filium hominis ſe confitetur, & beatificat mites, quoniam ipſi hæredita bunt terram. Et apoſtolus autẽ Paulus, in epiſtola quæ eſt ad Galatas, manifeſte ait: Miſit deus filium ſuum factum de muliere. Et rurſus in ea quæ eſt ad Romanos, de filio autẽ, inquit, eius qui factus eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnem, qui prædeſtinatus eſt filius dei in uirtute, ſecundum ſpiritum ſanctificationis, ex reſurrectione mortuorũ Ieſu Chriſti domini noſtri. Cæterum ſuperuacua eſt in Mariam deſcenſio eius. Quid enim in eam deſcendebat, ſi nihil incipiebat ſumere ab ea? Aut ſi nihil ſumpſiſſet ex Maria, nunquam eas, quæ à terra erant percepiſſet eſcas, per quas id quod à terra ſumptum eſt, nutriretur corpus, nec xl. diebus, quemadmodum Moyſes & Helias ieiunans, eſuriſſet corpus eius ſuam quærens eſcam: ſed nec Ioannes diſcipulus eius de eo ſcribens dixiſſet, Ieſum autem fatigatus in itinere ſedebat: nec Dauid præclamaſſet in eum, Et ſuper dolorem uulnerum meorum appoſuerũt: nec nec lachrymaſſet ſuper Lazarum: nec ſudaſſet globos ſanguinis: nec dixiſſet, quod triſtis eſt anima mea, nec percuſſo latere exijſſet ſanguis & aqua. Hæc enim omnia ſigna carnis, quæ à terra ſumpta eſt, quam in ſe recapitulatus eſt ſuum plaſma ſaluans.

Quare Lucas à domino inchoans genealogiam in Adam retulit, & quot ſint ab Adam uſq; ad dominum generationes Cap. XXXIII

PRopter hoc Lucas genealogiam, quæ eſt à generatione domini noſtri uſq; ad Adam lxxij. generationes habere oſtendit, finem coniungens initio, & ſignificans quoniam ipſe, qui omnes gentes exinde ab Adam diſperſas, & uniuerſas linguas & generationem hominum cum ipſo Adam in ſemetipſo recapitulatus eſt: unde & à Paulo typus futuri dictus eſt ipſe Adam: quoniam futuram circa filium dei humani generis diſpoſitionem in ſemetipſum fabricator omniũ uerbum præformauerat, prædeſtinante deo primum animalem hominem, uidelicet, ut à ſpiritali ſaluaretur. Cum enim præexiſteret ſaluans, oportebat & quod ſaluaretur fieri, uti non uacuum ſit ſaluans. Conſequenter autem & Maria uirgo obaudiens inuenitur dicens, Ecce ancilla domini, fiat mihi ſecundum uerbum tuum. Eua uero inobediens, nõ obaudiuit enim adhuc cum eſſet uirgo, quemadmodum illa uirum quidem habens Adam, uirgo tamen adhuc exiſtens: erant enim utriq; nudi in Paradiſo, & nõ confundebantur, quoniam Paulo atteſtante, facti non intellectum habebant filiorum generationis. Oportebat enim illos primo adoleſcere, dehinc ſic multiplicari. Sicut Eua inobaudiẽs facta & ſibi & uniuerſo generi humano cauſa facta eſt mortis: Sic & Maria habens prædeſtinatum uirum, tamen uirgo obaudiẽs, & ſibi & uniuerſo generi humano cauſa facta eſt ſalutis. Et propter hoc, lex eam quæ deſponſata erat uiro, licet uirgo ſit adhuc, uxorem eius, qui deſponſauerat uocat eam, quæ & Ma

tia in Eua recirculationem ſignificans, quia non aliter quod conligatum eſt ſolueretur, niſi ipſę compagines alligationi reflectantur retrorſus, ut primæ coniugationes ſoluantur per ſecundas, ſecundæ rurſus liberarent primas. Et euenit primam quidem compaginem à ſecunda cõiugatione ſoluere, ſecundam uero conligationem, primum ſolutionis habere locum: & propter hoc dominus dicebat, primos quidē nouiſſimos futuros, & nouiſſimos primos Et propheta aūt hoc idem ſignificat dicens. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij. Primogenitus enim mortuorum natus dominus, & in ſinum ſuum recipiens priſtinos patres, regenerauit eos in uitam dei, Ipſe initium uiuentium factus, quoniam Adam initium morientium factus eſt. Propter hoc & Lucas initium generationis inchoans in Adam retulit, ſignificans quoniā non illi hunc, ſed hic illos in Euangelium uitæ regenerauit. Sic autem & Euæ inobedientiæ nodus ſolutionem accepit per obedientiam Mariæ: quod enim alligauit uirgo Eua per incredulitatem, hoc uirgo Maria ſoluit per fidem. Neceſſe ergo fuit dominum ad perditam ouem uenientem, & tantæ diſpoſitionis recapitulationē facientem, & ſuum plaſma requirentē, illum ipſum hominem ſaluare, qui factus fuerat ſecundum imaginem & ſimilitudinem eius, id eſt, Adam implentem tempora eius condemnationis, quæ facta fuerat propter inobedientiam: quæ pater poſuit in ſua poteſtate, quoniam & omnis diſpoſitio ſalutis, quæ circa hominem fuit ſecundum placitum fiebat patris, uti nō uinceretur deus, neq; infirmaretur ars eius. Si enim qui factus fuerat à deo homo ut uiueret, hic amittens uitam, læſus à ſerpēte qui deprauauerat, iam non reuerteretur ad uitam, ſed in totum proiectus eſſet morti, uictus eſſet deus & ſuperaſſet ſerpentis nequitia uoluntatem dei. Sed quoniam deus inuictus & magnanimus eſt, magnanimem quidem ſe exhibuit ad correctionem hominis & probationem omnium, quemadmodum prædiximus. Per ſecundum autem hominem alligauit fortem. & diripuit eius uaſa & euacuauit mortem, uiuificans eum hominē, qui fuerat mortificatus. Primum enim poſſeſſionis eius uas Adam factus eſt, quem & tenebat ſub ſua poteſtate, hoc eſt præuaricationē inique inferens ei, & per occaſionem immortalitatis mortificationem faciens in eum. Etenim promittens futuros eos tanquam deos, quod ei non eſt omnino poſſibile, mortem fecit in eis. unde & iuſte à deo recaptiuatus, qui hominem captiuum duxerat: ſolutus eſt autem condemnationis uinculis, qui captiuus ductus fuerat homo.

Oſtenſio quoniam Adam prior ſaluatur à domino. Cap. XXXIIII

HIc eſt autem Adam, ſi oportet uerū dicere, primiformis ille homo, de quo ſcriptura ait dixiſſe dominū: Faciamus hominem ad imaginē & ſimilitudinem noſtram: nos autem omnes ex ipſo, propterea quoq; ipſius hęreditauimus appellationem. Cum autem ſaluatur homo, oportet ſaluari eum

uari eum, qui prior formatus eſt homo, quoniam nimis inrationabile eſt, illum quidem qui uehementer ab inimico læſus erat & prior captiuitatem paſſus eſt, dicere non eripi ab eo, qui uicerit inimicum, ereptos uero filios eius, quos in eadem captiuitate generauit. nec uictus quidem adhuc parebat inimicus, ipſis ueteribus ſpolijs manentibus apud eum. Quemadmodum ſi hoſtes expugnauerint quoſdã, & uictos duxerint captiuos, & multo tempore in ſeruitute poſſederint eos, ita ut generent apud eos, & aliquis dolens pro his qui ſerui facti ſunt, eoſdem hoſtes expugnet, non tamen iuſte faciet, ſi filios quidem eorum qui captiui ducti ſunt, liberet de poteſtate eorum, qui in ſeruitutem deduxerant patres eorum, ipſos uero qui captiuitatem ſubſtinuerũt, ſubiectos relinquat inimicis, propter quos & ultionem fecit, conſecutis libertatem filijs, ex cauſa paternæ uindicationis, Sed non relictis ipſis patribus, qui ipſam captiuitatem ſubſtinuerunt: neq; enim infirmus eſt deus, neq; iniuſtus, qui opitulatus eſt homini, & in ſuam libertatem reſtaurauit eum.

Quare de Paradiſo Adam proiecit deus Cap. XXXV

PRopter hoc & initio tranſgreſſionis Adæ, ſicut enarrat ſcriptura, non ipſum maledixit Adam, ſed terram in operibus eius, quemadmodum ex ueteribus quidam ait, Quoniam quidem tranſtulit deus maledictum in terram, ut non perſeueraret in homine. Condemnationem autem tranſgreſſionis accepit homo tedia & terrenum laborem, & manducare panem in ſudore uultus ſui, & cõuerti in terrã ex qua aſſumptus eſt. Similiter autẽ & mulier tedia & labores, & gemitus, & triſtitias partus & ſeruitium, id eſt, ut ſeruiret uiro ſuo, ut neq; maledicti à deo intotum perirent, neq; ſine increpatione perſeuerantes deum contemnerent. Omnis autem maledictio decurrit in ſerpentem, qui ſeduxerat eos. & dixit, inquit, deus ſerpenti: quoniam feciſti hoc, maledictus tu ab omnibus pecoribus & ab omnibus beſtijs terræ. Hoc idem autem & dominus in Euangelio, his qui à ſiniſtris inueniuntur ait, Abite maledicti in ignem æternum, quem præparauit pater meus diabolo & angelis eius, ſignificans, quoniam nõ homini principaliter præparatus eſt æternus ignis, ſed ei qui ſeduxit & offendere fecit hominem, inquam, qui princeps apoſtaſię eſt principi abſceſſionis, & his angelis qui apoſtatæ facti ſunt cum eo, quem quidem iuſte percipiẽt etiam hi, qui ſimiliter illi ſine pœnitentia & ſine egreſſũ in malitię perſeuerant operibus.

De Cain, qui fratrem ſuum occidit Cap. XXXVI

QVemadmodum Cain cum accepiſſet conſiliũ à domino, uti quieſceret in eo, quod non recte diuiſiſſet eam quæ erga fratrem erat cõmunicationem, ſed cum zelo & malitia ſuſpicatus eſt poſſe dominari ei, non ſolum non acquieuit, ſed & adiecit peccatum ſuper peccatum, manifeſtãs ſententiam ſuã per operationem ſuam. Quod enim cogitauit hoc & operatus

eſt dominatus, & interfecit eum, ſubijciente deo iuſtum iniuſto, ut ille quidem per ea quæ paſſus eſt iuſtus oſtendatur, hic uero per ea quæ commiſit detegeretur iniuſtus: & non ſic quidem mitigatus eſt, nec quieuit ſuper factum malū, ſed interrogatus ubi eſſet Abel frater eius, neſcio ait, Nunquid cuſtos fratris mei ſum ego? extendens & multiplicans malum per reſponſionem, Etenim malum eſt occidere fratrem, multo peius ſic audacter & in reuerēter reſpondere omnia ſcienti deo, quaſi poſſit fruſtrari eum, Propter hoc & ipſe maledictionem portauit, quoniam ad ſe peccatum attulit, nō reueritus deum, neq; confuſus in fratricidio.

Quare folia fici circumcinxit ſe Adam. Cap. XXXV

CIrca Adam autem nihil tale factum eſt, ſed omnia in contrarium. Ab altero enim ſeductus ſub occaſione immortalitatis, ſtatim timore corripitur & abſconditur, non quaſi poſſit effugere deum, ſed confuſus quoniam tranſgreſſus præceptum eius, indignus eſt uenire in conſpectum & colloquium dei. Timor autem domini initium intelligentiæ, intellectus uero tranſgreſſionis fecit pœnitentiam. Pœnitentibus autem largitur benignitatem ſuam deus. Etenim per ſuccinctorium in facto oſtendit ſuam pœnitentiam: folijs ficulneis ſemetipſum contegens, exiſtentibus & alijs folijs multis quæ minus corpus eius uexare potuiſſent, condignum tamen inobedientiæ amictum fecit, conterritus timore dei, & retundens petulantem carnis impetum: quoniam indolem & puerilem amiſerat ſenſum, & in cogitationem peiorem uenerat, frenum continentiæ ſibi, & uxori ſuæ circumdedit, timens deum, & aduentum eius expectans, & uelut tale quid ſignificans: quoniam, inquit, eam quam habuit à ſpiritu ſanctitatis ſtolam amiſi per inobedientiam, & nunc cognoſco quoniam ſim dignus tali tegumento, quod delectationem quidem nullam pręſtat, mordet autem & pungit corpus. Et hoc uidelicet ſemper habuiſſet indumentum, humilians ſemetipſum, niſi dominus qui eſt miſericors, tunicas pellicias pro folijs ficulneis induiſſet eos. Propter hoc autem & interrogat eos, uti ad mulierem ueniret accuſatio, & illam rurſus interrogat, uti ad ſerpentem tranſmitteret cauſam. Dixit enim quod fuerat factum, ſerpens ait, ſeduxit me & manducaui. Serpentem uero non interrogauit, ſciebat enim eum principem tranſgreſſionis factum, ſed maledictum primo immiſit in eum, uti ſecunda increpatione ueniret in hominem. Eum enim odiuit deus, qui ſeduxit hominem, ei uero, qui ſeductus eſt, ſenſim paulatimq; miſertus eſt: quapropter & eiecit eum de Paradiſo, & à ligno uitæ longe tranſtulit: non inuidens ei lignum uitæ, quemadmodum quidam dicunt, ſed miſerans eius, ut non perſeueraret ſemper tranſgreſſor, neque immortale eſſet, quod eſſet circa eum, & malum interminabile & inſenſibile. Prohibuit autem eius tranſgreſſionem interponens mortem, & ceſſare faciens peccatum, finem

 inferens

inferens ei per carnis reſolutionem, quæ fieret in terra, uti ceſſans aliquan/do homo uiuere peccato, & moriens ei, inciperet uiuere deõ.

Quid eſt quod à propheta dictum eſt, Supra aſpidem & baſiliſcum ambulabis. Cap. XXXVIII

QVapropter inimicitiam poſuit inter ſerpẽtem & mulierem; & ſemeñ eius, obſeruantes inuicem, illo quidem cui mordetur planta, & potente calcare caput inimici, altero uero mordente, & occidente, & interpediente ingreſſus hominis, quoaduſque uenit ſemen prædeſtinatum calcare caput eius, quod fuit partus Mariæ, de quo ait propheta. Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Significans quià illud quod erigeretur & dilataretur aduerſus hominem peccatum, quod frigidum reddebat eum, euacuaretur cum regnante morte, & cõculcaretur ab eo in nouiſſimis temporibus inſiliens humano generi leõ, hoc eſt, Antichriſtus, & Draconem illum ſerpentem uetuſtum alligans & ſubijciens poteſtati hominis, qui fuerat uictus, ad calcandam omnem eius uirtutem. Victus autem erat Adam ablata ab eo omni uita, & propter hoc uicto rurſus inimico recepit uitam Adam: nouiſſima autem inimica euacuatur mors, quæ primum poſſederat hominem. Quapropter liberato homine, fiet quod ſcriptum eſt. Abſorpta eſt mors in uictoria, ubi eſt mors uictoria tua? ubi eſt mors aculeus tuus? quod non poterat iuſte dici, ſi non ille liberatus fuit, cui primum dominata eſt mors. Illius enim ſalus euacuatio eſt mortis, domino igitur uiuificante hominem, id eſt, Adam, euacuata eſt mors. *Et ipſe conteret caput tuũ*

Aduerſus Tatiani doctrinam. Cap. XXXIX

MEntiuntur ergo omnes qui contradicunt eius ſaluti, ſemper ſeipſos excludentes à uita, eo quod non credant inuentam ouem quæ perierat: ſi aũt illa non eſt inuenta, adhuc poſſidetur in perditione omnis hominis generatio: mendax ergo is, qui prior hanc ſententiam, imò hanc ignorantiam & cæcitatem induxit Tatianus. Connexio quidem factus omniũ hæreticorum, quemadmodum oſtendimus, hoc aũt à ſemetipſo adinuenit, uti nouum aliquid præter reliquos inferens, uacuum loquens, uacuos à fide auditores ſibi præpararet, affectãs magiſter haberi, tentãs & ſubinde uti huiuſmodi à Paulo aſſidue dictis: Quoniã in Adam omnes mõrimur, ignorans aũt, quoniam ubi abundauit peccatũ, ſuperabũdauit gratia. Oſtenſo ergo hoc manifeſte, erubeſcant omnes qui ab eo ſunt, & cõcertante Adam quaſi magnum aliquid lucrentur, ſi ille non ſaluetur, quãto magis nihil proficiant, quemadmodũ & ſerpens nihil profecit* ſuadẽs homini illud, quod eum tranſgreſſorem oſtendit, initium & materiam apoſtaſiæ ſuæ habens hominem, deum aũt nõ uicit. Sic & hi qui contradicunt ſaluti Adæ, nihil proficiũt, niſi hoc quod ſemetipſos hæreticos & apoſtatas faciũt ueritatis, & aduocatos ſe ſerpentis & mortis oſtendunt. *al. diſſuadẽs*

Aduerſus eos qui ex quacunq; cauſa ſchiſma faciunt. Cap. XL

TRaductis igitur omnibus,qui nefandas inferunt ſententias de factore & plaſmatore noſtro,qui & hunc mundum fabricatus eſt,ſuper quem alius deus non eſt,& ipſis oſtenſionibus euerſis his,qui de ſubſtantia domini noſtri,& de diſpoſitione quam fecit propter hominē ſuum falſa docent: Prædicationem uero eccleſiæ undiq; conſtantem, & æqualiter perſeuerantem,teſtimonium habentem à prophetis,& ab apoſtolis,& ab omnibus diſcipulis,quemadmodum oſtendimus per initia,& medietates, & finem, & per uniuerſam dei diſpoſitionem , & eam quæ ſecundum ſalutem hominis eſt,ſolidam operationem,quæ eſt in fide noſtra,quam perceptam ab eccleſia cuſtodimus,& quę ſemper à ſpiritu dei,quaſi in uaſe bono eximiū quoddam depoſitum iuueneſcens & iuueneſcere faciens ipſum uas: in quo enim eccleſiæ creditum eſt dei munus,quemadmodum aſpiratio plaſmationi,ad hoc ut omnia membra percipientia uiuificentur:& in eo diſpoſito eſt communicatio Chriſti,id eſt, ſpiritus ſanctus arra incorruptelæ, & confirmatio fidei noſtræ,& ſcala aſcenſionis ad deū.In eccleſia enim,inquit,poſuit deus apoſtolos,prophetas,doctores,& uniuerſam reliquam operationem ſpiritus,cuius non ſunt participes omnes,qui non concurrunt ad eccleſiam , ſed ſemetipſos fraudant à uita,per ſententiā malam, & operationē peſſimam. Vbi enim eccleſia,ibi & ſpiritus,& ubi ſpiritus dei,illic eccleſia,& omnis gratia,ſpiritus autē ueritas.Quapropter,qui non participant eum,neq; à mammillis matris nutriuntur in uitam,neq; percipiunt de corpore Chriſti procedentem nitidiſſimum fontem:ſed effodiunt ſibi lacus detritos de foſſis terrenis,& de cœno putridam bibunt aquam, effugiētes fidem eccleſiæ,ne traducantur,reijcientes uero ſpiritum ut non erudiantur. Alienati uero à ueritate digne in omni uolutantur errore , fluctuati ab eo , aliter atque aliter per tempora de eiſdem ſentientes , & nunquam ſcientiam ſtabilem habentes, Sophiſtæ uerborum magis uolentes eſſe,quàm diſcipuli ueritatis . Non enim ſunt fundati ſuper uiuam petram, ſed ſuper harenam habentem in ſemetipſa lapides multos:propter hoc multos deos fingunt, & quærere quidem ſemper in excuſatione habent,cæcutiūt enim:inuenire uero nunquam poſſunt,blaſphemant enim fabricatorē,hoc eſt eum, qui eſt uere deus,qui & præſtat inuenire,putantes ſe ſuper deum alterum inueniſſe deum, uel alteram plenitudinē,uel alteram diſpoſitionem. Quapropter & lumen quod eſt à deo non lucet eis,quoniam inhonorauerunt & ſpreuerunt deum,minimum arbitrantes eum:quoniam propter dilectionem ſuam & immenſam benignitatem in agnitionem uenit hominis: agnitionem autem non ſecundum magnitudinem,nec ſecundum ſubſtantiam,nemo enim menſus eſt eam,nec palpauit:ſed ſecundum illud ut ſciremus, quoniam qui fecit & plaſmauit,& inſufflationem uitæ inſufflauit eis, & per conditionem nutrit nos

uerbo

uerbo ſuo confirmans,& ſapientia compingens omnia,hic eſt,qui eſt ſolus uere deus:eum uero qui non eſt,ſomniantes ſuper hunc,ut magnum deum putentut adinueniſſe, quem nemo poſſit cognoſcere humano generi communicantem,nec terrena adminiſtrantem.

Oſtenſio quoniam prouidentia dei regitur hic mundus. Cap. XLI

EPicuri uidelicet inuenientes deum,neq; ſibi neq; alijs aliquid præſtantem,id eſt,nullius prouidentiam habentem. Prouidentiam autem habet deus omnium, propter hoc & conſilium dat: conſilium aũt dans adeſt his,qui morũ prouidentiã habent.Neceſſe eſt igitur ea quę prouidentur & gubernantur,cognoſcere ſuum rectorem: quæ quidẽ non ſunt irrationabilia,neq; uana,ſed habẽt ſenſibilitatẽ perceptam de prouidentia dei.Et propter hoc Ethnicorum quidã, qui minus illecebris ac uoluptatibus ſeruierũt, & nõ intantũ ſuperſtitione idolorũ abducti ſunt, * pro iuſtitia eius moti, licet & tenuiter,tamen cõuerſi ſunt,ut dicerent fabricatorem huius uniuerſitatis patrem omniũ prouidentem,& diſponentem ſecundum nos mundum. *al. , prouidentia dei moti*

Quoniam neq; iuſtitia ſine bonitate conſtare poteſt, neq; bonitas ſine iuſtitia. Cap. XLII

RVrſus ut increpatiuum auferrent à patre,& iudicialẽ, ideo putantes & ſine iracundia,&bonum arbitrantes ſe aduenilſe deum, alterum,quidem iudicare,& alterum quidem ſaluare dixerũt,neſcientes, utrorumq; auferentes ſenſum & iuſtitiam.Si enim iudicialis nõ & bonus ſit,ad dandum quidem his quibus debet,& exprobãdum his, quibus oportet, neq; iuſtus neq; ſapiens uidebitur iudex.Rurſus bonus,ſi hoc tantum ſit bonus, nõ & probator,in quos emittat bonitatem,extra iuſtitiã erit & bonitatẽ, & infirma bonitas eius uidebitur,non omnes ſaluans,ſi non cum iudicio fiat.

Quoniam ſapiens idem & iudex. Cap. XLIII

MArcion igitur ipſe diuidens deum in duo,alterum quidem bonum,& alterum iudicialem dicens,ex utriſq; interimit deum.Hic enim qui iudicialis,ſi non & bonus ſit,non eſt deus, quia deus nõ eſt cui bonitas deſit: & ille rurſus qui bonus,ſi non & iudicialis, idem quod hic patietur,ut auferatur ei, ne ſit deus. Quemadmodum autem & ſapientem dicunt patrem omnium,ſi non iudiciale ei aſſignent? Si enim ſapiens & probator eſt,probatori autem ſubeſt iudiciale, iudiciale autem aſſequitur iuſtitiam, ut iuſte probet iuſtitiam, prouocat iudicium: iudicium autem cum ſit, cum iuſtitia tranſmittet ad ſapientiam. Sapientia igitur præcellet pater ſuper omnem humanam & angelicam ſapientiam, quoniam dominus & iudex iuſtus, & dominator ſuper omnes,Eſt enim & bonus & miſericors & patiẽs,& ſaluat quos oportet:neq; bonum ei deficit iuſti effectum,neq; ſapientia deminoratur:ſaluat enim quos debet ſaluare, & iudicat dignos iudicio: neq; iuſtum immite oſtenditur præeunte licet & præcedente bonitate.

Oſtenſio quod uerbum domini & iuſtum & bonum ſit. Cap. XLIIII

alij, bonitatem

QVi igitur ſolem ſuũ oriri facit omnibus benigne deus, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos, iudicabit eos, qui ex æquo* benignitatem eius percipientes non ſimiliter ſecundum dignationem munerationis eius conuerſati ſunt, ſed in delitijs & luxurijs uerſati ſunt aduerſus beneuolẽtiam eius, adhuc & blaſphemantes eum, qui tanta beneficia in eos fecerit.

Quemadmodum religioſior Plato quàm hæretici, oſtendatur. Cap. XLV

QVibus religioſior Plato oſtenditur, qui eundem deum & iuſtum & bonum confeſſus eſt, habentem poteſtatem omnium, ipſum facientem iudicium, ſic dicens. Et deus quidem quemadmodum & uetus ſermo eſt initium & finem & medietates omnium quæ ſunt habẽs, recte perfecit, ſecundum naturam circumiens, hunc autem conſequitur iuſtitia ultrix in eos, qui deficiunt à lege diuina.

Quemadmodum ſecundum ſuam regulam qui à Valentino ſunt, extra ueritatem oſtendantur. Cap. XLVI

alij, bono
Hirſ. non habet de quoquã

ET iterũ factorẽ & fabricatorẽ huius uniuerſitatis bonũ oſtendit. *Bonũ aũt, inquit, nulla unquã de quoquã naſcitur inuidia: hoc initiũ & cauſam fabricationis mundi cõſtituens bonitatẽ dei, ſed nõ ignorantiã, nec æonem qui errauit, nec de his fructũ, nec matrẽ plorantẽ & lamentantẽ, nec alterum deum uel patrẽ. Iuſte aũt eos mater planget, & taliũ excogitatores & ad inuentores: digna enim cõmentiti ſunt in capita ſua, quoniã mater ipſorũ extra plenitudinẽ eſt, id eſt extra dei agnitionẽ, & collectio eorum aborſio facta eſt informis, & ſine ſpecie: nihil enĩ de ueritate apprehendit, in uacuum & in umbrã decidit. Vacua enim doctrina ipſorũ & intenebrata, & horus eam nõ permiſit introire in pleroma, nõ enim recipit eos ſpiritus in refrigerium. Pater enim ipſorũ ignorantiã regenerans, mortis paſſionẽ in eis operatus eſt. Hæc nõ nos diffamamus, ſed ipſi confirmant, ipſi docent, gloriantur in ipſis, altum ſentiũt de matre, quam ſine patre dicunt genitã, hoc eſt ſine deo fœminã à fœmina, quod eſt ex errantia corruptelã. Nos aũt precamur non perſeuerare eos in fouea, quam ipſi foderunt, ſed ſegregari ab huiuſmodi matre, & exire à Bytho, & abſtinere à uacuo, & umbrã derelinquere, & legitime eos generari, cõuerſos ad eccleſiam dei, & formari Chriſtum in eis, & cognoſcere eos fabricatorem & factorem huius uniuerſitatis, ſolum uerum deum, & dominum omnium. Hęc precamur de illis, utilius eos diligentes, quàm ipſi ſemetipſos putant diligere. Quæ enim eſt à nobis dilectio, cum ſit uera, ſalutaris eſt eis, ſiquidẽ eam recipiant. Eſt enim auſtero medicamini ſimilis, abſumens improbiorẽ ac ſuperfluam uulneris carnem. Elationem enim illorum & inflationem euacuat. Quapropter tentantes, omni uirtute manum porrigere eis non tedebit nos. Prærogauimus autẽ ſuper

per hæc quæ dicta ſunt in ſequenti libro domini ſermones inferre, ſi quos ex his per ipſam Chriſti doctrinam conuincentes, ſuadere poſſimus ceſſare ab eiuſmodi errore, & abſiſtere ab ea blaſphemia, quæ eſt in fabricatorem ipſorum, qui & ſolus eſt deus, & pater domini noſtri Ieſu Chriſti.

Explicit liber tertius. Et incipit liber quartus & primo Index.

Hæ ſunt exprobrationes & euerſiones falſæ agnitionis.
Oſtenſio quoniã dominus unũ deum ſolum, & patrẽ cognoſcebat. 1
Quæſtio de eo quid ſit, confiteor tibi pater domine cœli & terræ. 2
Oſtenſio quod per Moyſen legiſdatio ſermones ſint Chriſti. 3
Expoſitio parabolæ diuitis & pauperis Lazari. 4
Oſtenſio quoniam cœlum & terra tranſient, dominus autem, qui condidit, & manet in æternum, ipſe eſt pater domini noſtri. 5
Quæ cauſa eſt quod cœlum & terra tranſiet. 6
Quare relicta eſt Hieroſolyma. 7
Oſtenſio quod temporalis lex data eſt. 8
Quoniam Chriſtus eſt qui ſuperinducit diem uelut clibanum ardentem. 9
Oſtenſio eundem deum & præſentia & æterna feciſſe. 10
Quemadmodum dnminus eum qui de rubo locutus eſt ad Moyſen, confitetur eſſe deum uiuentium. 11
Quoniam Abraham uidit Chriſtum. 12
Quoniam una & eadem Abrahæ fides, & noſtra. 13
Quid eſt quod nemo cognoſcit patrem niſi filius, & per quot occaſiones reuelat filius patrem. 14
Quemadmodum Abraham à uerbo doctus eſt. 15
Quemadmodum promiſſionem quam promiſit deus Abrahæ Chriſtus perfecit. 16
Quare Iudæi abſceſſerunt à deo. 17
Oſtenſio quoniam Abraham hæreditatem poſſidebit regnũ cœlorum. 18
Quoniam dominus ſabbatis curans ſecundum legem faciebat. 19
Quoniam non contra legem faciebant diſcipuli domini ſabbatis ſpicas legentes. 20
Oſtenſio unius & eiuſdem ſubſtãtiæ eſſe, quæ ſecundum legem ſunt, & ea quæ ſecundum Euangelium, & quemadmodum Nouum teſtamentum prædictum eſt à prophetis. 21
Quid eſt pluſquam templum, & pluſquam Salomon. 22
Quemadmodũ Moyſes aduentum Chriſti ſignificauit, & tempus paſſionis, & locum in quo paſſus eſt. 23

Quoniam

Quoniam & prophetæ & iuſti ante aduentum domini, cognouerunt aduentum eius. 24
Quemadmodum ſeniorum traditio contraria erat legi, quæ data eſt per Moyſen. 25
De Phariſaica lege, quæ ſunt particularia pręcepta, & quæ Catholica. 26
Quemadmodum dominus, quæ de lege comprehendebantur, ſuperextendit diſcipulis, non diſſoluit, & ſecundum quid plus abundat iuſtitia noſtra, quàm ſcribarum & phariſæorum. 27
Quarę fecit hominem deus, & patres elegit, & nos uocauit, & quid præſtat ea quæ eſt ad dominum ſeruitus, & quare talis lex populo data eſt. 28
Quemadmodum in populo priore, & in eccleſia quædam præcepta propter duritiam & indicto audientiam hominum data ſunt. 29
Quare circunciſio data eſt populo, & obſeruatio ſabbatorum, & quam habent recapitulationem. 30
In quo differt Decalogus à reliquis præceptis. 31
Oſtenſio quoniã non propter ſe, nec indigens deus de ſeruitio eorum, Leuiticam præcepit legem: quid enim requirit ab homine deus nullius indigens? 32
Quemadmodũ nomẽ dñi noſtri Ieſu Chriſti propriũ patris oſtenditur. 33
De ſacrificijs, & oblationibus, & qui ſunt, qui in ueritate offerunt. 34
Quorum typum accipiebat populus, quemadmodum per actus prophetæ prophetabant futura. 35
Quemadmodum inueſtigabilis & incomprehenſibilis oſtenditur is, qui hanc quæ ſecundum nos eſt condidit creaturam. 36
Secundum quid notus deus, & quod ipſe pater conditor omnium per ſuas manus formauit hominem. 37
Quemadmodum in Abraham præfigurabatur fides noſtra, & quæ eſt expoſitio eorum, quæ facta ſunt à patribus. 38
Quare lauit pedes diſcipulorũ dominus, & quare diſcumbentibus, & quod ipſe ſimiliter ante omnes deus oſtenditur. 39
De eo quod ait, non uos laboraſtis, alij laborauerunt, & uos in labores eorum introiſtis. 40
Quare Paulus dicit ſe plus quàm omnes laboraſſe. 41
Queadmodũ in circũciſione, & præputio, & fide unus pater oſtenditur. 42
Quid eſt theſaurus abſconditus in agro, & quod ſola eccleſia recte legat ſcripturas. 43
De presbyteris iniuſtis. 44
Quibus doctoribus utẽdũ eſt de his peccatis, quæ ab antiqs geſta ſunt. 45
De tranſgreſſione populi. 46
Oſtenſio qđ unũ & idipſum ſit uerbũ dei diſpoſitor ueterũ & nouorũ. 47

Secundum quid indurauit deus cor Pharaonis & miniſtrorum eius. 48
Quare ſecundum iuſſum dei uaſa ab Ægyptijs ſumpſit populus in exodo & ex ipſis tabernaculum in eremo fabricauit. 49
Quemadmodum una & eadem populi profectio ex Ægypto, & eccleſiæ ex gentibus oſtenditur. 50
Oſtenſio generationis Loth ex filiabus ſuis. 51
Oſtenſio unum & eundem eſſe patrem & non illorum. 52
Quis eſt ſpiritalis diſcipulus, qui iudicat quidem omnes, ipſe autem à nemine iudicatur, & qui ſunt qui iudicantur. 53
Quemadmodum iudicabuntur gentes. 54
Quemadmodum iudicabuntur Iudæi. 55
Oſtenſio quoniam duos aduentus Chriſti prophetæ annuntiauerunt. 56
Quemadmodum iudicabuntur, qui à Marcione ſunt. 57
Quemadmodum iudicabuntur qui ſunt à Valentino, & reliqui gnoſtici. 58
Quemadmodum iudicabuntur Ebionitæ. 59
Quemadmodum iudicabuntur, qui putatiue dicunt deum manifeſtatũ. 60
Quemadmodum iudicabuntur pſeudoprophetæ. 61
Quemadmodum iudicabuntur qui ſchiſmata operantur, & omnes qui ſe ſegregant ab eccleſia. 62
Quemadmodum omnia conſiſtunt ei, qui eſt eccleſiaſticus. 63
Oſtenſio quod eccleſia non tantum perfectam habeat dilectionẽ, ſed quoniam & ſpiritus dei ſuper eam requieſcit, quod ab uno & eodem deo prophetia. 64
Quomodo prophetę omnia prædixerũt, quæcunq; Chriſtus operatus. 65
Quomodo prophetæ membra Chriſti ſunt, & quẽadmodũ unuſquiſq; eorum, ſecundũ quod erat membrũ, ſecundum hoc & prophetauit, & quoniam omnia quæ prophetæ prædixerunt, Chriſtus adimpleuit. 66
Aduerſus eos qui dicunt, quid noui ueniens attulit Chriſtus? 67
Aduerſus eos qui dicunt quædã à ſummitate dixiſſe prophetas, quædam uero à mundi fabricatore. 68
Quemadmodum de his ipſis dictis diſcrepant à ſemetipſis, qui ſunt à Valentino. 69
Oſtenſio de domini ſermonibus confitentis ſe à deo patre miſſum, à quo & prophetæ uenerunt, & patres electi ſunt. 70
Oſtẽſio quod homo liber ſit, & ſuæ poteſtatis, ad hoc, ut ab ſe eligere poſſit meliora & contraria. 71
Oſtenſio quod non natura quidam boni ſunt, quidam uero mali, & quod in hominis electione ſit bonum. 72
Quæ cauſa fuerit, quod non ab initio perfectus factus eſt homo. 73
Et ſecũdũ quid oĩa quæ facta ſunt indigẽt pfecto, & unde eſt indigẽtia. 7[illegible]

Quid eſt quod à Paulo dictum eſt,lac uobis potum dedi,non eſcam 75
Quæ eſt agnitio boni & mali,& quemadmodum homo cum indicto audiens fuiſſet,inualuit deus per dicti audientiã meliorem fieri hominem 76
Quid eſt quod ad Prophetam dictum eſt , ego deus zelans & faciens pacem & condens malum. 77
Oſtenſio quoniam non alius eſt,qui requiem dat pater , alius autem qui ignem præparauit deus 78
Quare angeli,diaboli & filij nequitiæ dicti ſunt. 79
Qui illi & ob quam cauſam progenies uiperarum, quod non obediunt Euangelio. 80

Finis índicis.

PROLOGVS IN QVARTVM LIBRVM. HAE SVNT EXPROBRATIONES & euerſiones falſæ agnitionis.

HVNC † librum dilectiſſime trãſmittens tibi, operis quod eſt de detectione & euerſione falſæ cognitionis, quemadmodum promiſimus, per domini ſermones, ea quæ prædiximus cõfirmauimus, uti & tu ſicut poſtulaſti, undiqꝫ à nobis accipias occaſiones ad cõfutandos omnes hæreticos, & eos omnino retuſos non longius ſinas in erroris procedere profundum, neqꝫ ignorantiæ præfocari pelago, ſed conuertens eos in ueritatis portum facias ſuam percipere ſalutem. Eum autem qui uelit eos conuertere, oportet diligenter ſcire regulas ſiue argumenta ipſorum: nec enim poſſibile eſt alicui curare quoſdam male habentes, qui ignorat paſſionem eorum qui male ualent. Quapropter hij qui ante nos fuerunt, & quidem multo nobis meliores, non tamen ſatis potuerunt contradicere his qui ſunt à Valentino, quia ignorabant regulam ipſorum, quam nos cum omni diligentia in primo libro tibi tradidimus, in quo & oſtendimus doctrinam eorum recapitulationem eſſe omnium hæreticorum. Quapropter in ſecundo tanquam ſpeculum habuimus eos totius euerſionis. qui enim his contradicunt ſecundum quod oportet, contradicunt omnibus qui ſunt malę ſententiæ: & qui hos euertunt, euertunt omnem hæreſim. ſuper omnes eſt enim blaſphema regula ipſorum, quando quidem factorem & fabricatorem, qui eſt unus deus, ſecũdum quod oſtendimus, de labe ſiue defectione eum emiſſum dicunt. Blaſphemant autem & in dominum, abſcindentes & diuidentes Ieſum à Chriſto, & Chriſtum à ſaluatore, & ſaluatorem rurſum à uerbo, & uerbum ab unigenito. Et quemadmodum fabricatorẽ ex labe ſiue defectione emiſſum dicunt, ſic & Chriſtum & ſpiritum ſanctum propter labem emiſſum docuerũt, & ſaluatorem ab his æonibus, qui à labe emiſſi ſunt fructificationem eſſe, ut nil ſit apud eos ſine blaſphemia. In eo igitur qui ante hunc eſt liber, oſtenſa eſt de his omnibus ſententia apoſtolorum. Quoniam non ſolum nihil tale ſenſerunt qui ab initio ſpeculatores, & miniſtri fuerunt uerbi ueritatis, ſed & prædicauerunt nobis fugere huiuſmodi ſententias, ſpiritu prouidentes eos, qui ſeducturi erant ſimpliciores. Quemadmodum enim ſerpens Euam ſeduxit, promittens ei, quod non habebat ipſe: ſic & hij prætendentes maiorem agnitionem, & myſteria inenarrabilia, & promittentes eam, quam dicunt in

ali, quartum librum

tra pleroma eſſe receptionem, in mortem demergunt ſibi credentes, apoſtatas eos cōſtituētes ab eo, qui eos fecit. Et tunc quidem apoſtata angelus per ſerpentem inobedientiam hominum operatus, exiſtimauit latere ſe dominum, quapropter eandem ei formā & appellationem tribuit deus. Nūc autem quoniam nouiſſima ſunt tempora, extenditur malum in homines, non ſolum apoſtatas eos faciens, ſed & blaſphemos in plaſmatorem inſtituit multis machinationibus, id eſt, per omnes hæreticos qui prædicti ſunt. Hij enim omnes, quamuis ex differentibus locis egrediātur, & differentia doceant, in idem tamen blaſphemiæ concurrunt propoſitum, letaliter uulnerantes, docendo in dominum fabricatorem blaſphemiam & nutritorem noſtrum, & derogando ſalutem hominis. Homo eſt autem temperatio animæ & carnis, qui ſecundum ſimilitudinem dei formatus eſt, & per manus eius plaſmatus eſt, hoc eſt, per filium & ſpiritum, quibus & dixit. Faciamus hominem. Hoc ergo propoſitum eſt eius, qui uitæ noſtræ inuidet, incredulos ſuæ ſalutis efficere homines, & blaſphemos in plaſmatorem deum. Quæcunq; enim cum grauitate ſumma dixerint omnes hæretici, in ultimum ad hoc deueniunt, ut blaſphement fabricatorem, & contradicant ſaluti plaſmatis dei, quod quidem eſt caro: propter quam omnem diſpoſitionem feciſſe filium dei multis modis oſtendimus, & manifeſtauimus, neminem alium deum appellari à ſcripturis, niſi patrem omnium, & filium, & eos qui adoptionem habent.

PROLOGI LIBRI QVARTI, FINIS.

Oſtenſio

OSTENSIO QVONIAM

DOMINVS VNVM SOLVM DEVM ET PA/
TREM COGNOSCEBAT. CAP. I.

CVM ſit igitur hoc firmum & conſtans neminem al
terum deum & dominum à ſpiritu prædicatũ, niſi
eum qui dominatur omnium deus cũ uerbo ſuo,
& eos, qui adoptionis ſpiritum accipiunt, hoc eſt,
eos qui credunt in unum & uerum deum, & Chri/
ſtum Ieſum filium dei, ſimiliter & apoſtolos nemi
nem alium à ſemetipſis deum appellaſſe, aut do/
minum†cognouiſſe, multo autem magis dominũ, al's. cognomi/
qui & nobis præcepit neminem patrem confiteri, niſi eum qui eſt in cœlis, naſſe.
qui eſt unus deus, & unus pater: manifeſte falſa oſtenduntur ea, quæ dicũt
circumuentores, & peruerſiſſimi ſophiſtæ, dicentes naturaliter & deũ & pa/
trem eſſe, quem ipſi adinuenerũt, Demiurgum uero naturaliter, neq; deum,
neq; patrem eſſe, ſed uerbotenus dici, eo quod dominetur cõditioni, ſicut di
cunt peruerſi grammatici, excogitantes in deum, & doctrinam quidẽ Chri/
ſti prætermittentes, à ſemetipſis autem falſa diuinantes aduerſus uniuer/
ſam dei diſpoſitionem argumentantur. Etenim æonas ſuos & deos, & pa/
tres, & dominos, adhuc etiam & cœlos uocari dicunt cum matre ſua, quam
& terram & Hieruſalem appellant, multis alijs uocabulis eam cognomi/
nantes. Cui autem non ſit manifeſtum, quoniam ſi dominus multos patres
ſciſſet & deos, non præcepiſſet diſcipulis ſuis unum ſcire deum, & hunc eun
dem ſolum uocari patrẽ: ſed potius diſtinxiſſet qui ſunt uerbotenus dij ab
eo qui ſit uerus, ut non errent ſecundum doctrinam eius, neq; alterum pro
altero audiant. Si autem nobis quidem præcepit unum uocare patrem &
deum, ipſe autem interdum alteros cõfitetur patres, & deos eodem modo,
alia quidem præcipiens uidebitur diſcipulis, alia uero ipſe faciens. Non eſt
autem hoc magiſtri boni, ſed ſeductoris & inuidi. Et apoſtoli autem ſecun/
dum eum tranſgreſſores oſtenduntur præcepti, Demiurgum deum & do/
minum, & patrem confitentes, quemadmodum oſtendimus, ſi non hic ſo/
lus eſt deus & pater. Ieſus ergo trãſgreſſionis autor, & magiſter erit eis, qui
præcepit unum uocari patrem, imponens eis neceſſitatem Demiurgum cõ/
fiteri ſuum patrẽ, quemadmodum oſtenſum eſt.

Quæſtio de eo quid ſit, Confiteor tibi pater domine cœli & terræ. Ca. II

MOyſes igitur recapitulationem uniuerſæ legis, quam acceperat à De/
miurgo, in Deuteronomio faciens, ſic ait, Attẽde cœlum & loquar, &
audiat terra uerba ex ore meo, Rurſum Dauid adiutoriũ ſuum dicens à do/

paſſibilem perſeuerantem,& ſeparatim eum qui paſſus eſt Ieſum. Non eñ à patre accipiunt cognoſcere filium, nec à filio diſcunt patrem, manifeſte & ſine parabolis eum deum, qui eſt uere, docentem.

Oſtenſio,quoniam cœlum quidem & terra tranſiet,dominus aũt qui fecit ea manet in æternum,& ipſe eſt pater domini noſtri. Cap. v

NE,inquit,iuraueritis in totum, neq; in cœlum,quoniã thronus eſt dei, neq; in terrã, quoniã ſcabellum pedũ eius, neq; per Hieruſalem,quoniam ciuitas eſt magni regis.Hęc enim in fabricatorẽ manifeſte dicta ſunt, quemadmodum & Eſaias ait,Cœlum mihi ſedes eſt, terra ſubpedaneũ pedum meorum,& præter hunc alius non eſt deus. Cæterum à domino neq; deus,neq; magnus rex diceretur, huiuſmodi enim nec comparationem,nec ullam recipit ſuperlationem.Qui enim ſuper ſe habet aliquẽ ſuperiorem,& ſub alterius poteſtate eſt,hic neq; deus,neque magnus rex dici poteſt. Sed nec per ironiam quidem hæc dicta eſſe poterunt dicere, cum conuincantur ab ipſis dictis, quoniam in ueritate dicta ſunt. Etenim ueritas erat ipſe qui loquebatur,& uere uindicabat ſuam domum, proijciens ex ea numularios, qui & emebant & uendebant,dicens eis, ſcriptum eſt: Domus mea domus orationis uocabitur,uos aũt feciſtis eam ſpeluncam latronum. Et quam ob cauſam habuit hoc facere & dicere,& domũ ſuam uindicare, ſi alterũ deum annuntiabat? Sed ut oſtenderet tranſgreſſores paternæ legis.Neq; eñ domum incuſabat,neq; legem reprehendebat,quã uenerat adimplere,ſed eos qui non bene utebantur †bono,& eos qui legem tranſgrediebantur arguebat. Et ideo ſcribæ & phariſæi qui cœperunt à temporibus legis cõtemnere deum,nec uerbum eius receperũt, id eſt,non crediderũt Chriſto,de quibus Eſaias ait, Principes tui indictoaudientes, ſunt ſocij furũ,diligẽtes munera, ſectantes retributionẽ,pupillis nõ iudicantes,& iudiciũ uiduarũ nõ attẽdentes. Et Hieremias ſimiliter,Qui præſunt,inquit,populo meo,me neſciebãt, filij enim inſenſati & imprudentes ſunt, ſapientes ſunt in malefaciẽdo,bene autẽ facere non cognouerunt.Quotquot autẽ timebant & ſolliciti erãt circa legẽ eius,ipſi accurrerunt Chriſto, & ſaluati ſunt omnes.Ite enim,inquit diſcipulis,ad oues quæ perierunt domus Iſraël.Et Samaritæ autẽ,inquit,cum manſiſſet dominus apud eos biduo,multo plures crediderunt propter ſermones eius,& mulieri dicebant,Iam non propter tuã loquelã credimus.ipſi audiuimus & ſcimus, quoniã hic eſt uere ſaluator mundi. Et Paulus autem ait,& ſic omnis Iſraël ſaluabitur:ſed & legem pædagogum noſtrũ in Ieſum Chriſtum dixit.Non ergo quorundã infidelitatem legi aſſcribant,nõ enim prohibebat eos credere in filium dei ſed adhortabatur dicens,nõ aliter ſaluari homines ab antiqua ſerpentis plaga, niſi credant in eum, qui ſecũdum ſimilitudinem carnis peccati, in ligno martyrij exaltatur à terra , & omnia trahit ad ſe,& uiuificat mortuos.

al.,domo

Quæ eſt cauſa, quod cœlum & terra tranſient. Cap. VI

QVoniã malignantes dicunt, Si enim cœlum thronus dei eſt, terra ſub pedaneum eius, dictum eſt autem præterire cœlum & terram, hiſq; prætereuntibus oportet etiam hũc deum, qui ſuperſedeat præterire, & ideo non hunc eſſe deum, qui ſit ſuper omnia, Primo quidem neſciũt quid ſit cœlum thronus, & terra ſubpedaneum. Nec enim ſciunt quid ſit deus, ſed putant eum more hominis ſedere & contineri, nõ autem continere, ſed & præteritionem cœli & terræ ignorant. Paulus autem non ignorauit dicens: Præterit enim figura huius mundi. Deinde quæſtionem ipſorum ſoluit Dauid. Figura enim huius mundi prætereunte, nõ ſolum deum ait perſeuerare, ſed & ſeruos eius, in centeſimo primo pſalmo dicens ita, Initio terram tu fundaſti domine, & opera manuum tuarum ſunt cœli. Ipſi peribunt, tu autem perſeuerabis, & omnes ſicut ueſtimentum ueteraſcent, & ſicut cooperimentum mutabis eos, & mutabuntur. Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient. Filij ſeruorum tuorum inhabitabunt, & ſemen eorum in æternum dirigetur. Manifeſte oſtendens quæ ſint quæ præterierunt, & quis eſt, qui ſemper perſeuerat deus cum† ſeruis ſuis. Et Eſaias autem ſimiliter, Alleuate, inquit, oculos ueſtros in cœlum, & attendite in terram deorſum, quoniam cœlum ſicut fumus confirmatum eſt, terra autem ſicut ueſtimentum ueteraſcet, qui autem inhabitant in eis, quemadmodum hæc morientur, ſalutare autem meum in æternum erit. Iuſtitia autem mea non deficiet.

al, ſanctis

Quare relicta eſt Hieroſolyma. Caput VII

ADhuc & de Hieruſalem, & de domino audent dicere, quoniam ſi eſſet magni regis ciuitas, nõ derelinqueretur. Simile autẽ eſt dicere, ſi quis diceret, quoniam ſi eſſet ſtipula† conditio dei, nunquam à frumento derelinqueretur: & ſarmenta uineæ, ſi à deo facta ſunt, nunq; à botris deſtituta abſcinderentur. Quemadmodũ autem hæc non propter ſe principaliter facta ſunt, ſed propter creſcentem in eis fructum, quo maturo facto & ablato derelinquuntur, & è medio auferuntur, quæ iam non ſunt utilia ad fructificationẽ: Sic & Hieroſolyma, quę iugum in ſe ſeruitutis portauerat, in quo domitus eſt homo, qui antea non ſubijciebatur deo, cum mors regnabat, & domitus habilis factus eſt ad libertatem, adueniente fructu libertatis, & aucto & demeſſo, & in horreũ apportatis ab ea hijs qui fructificare poſſunt, & in omni mundo diſſeminatis, quemadmodum Eſaias ait, Filij Iacob germinabunt, & florebit Iſraël, & fructu uentris eius adimplebitur uniuerſa terra. In uniuerſa enim terra fructu diſſeminato merito derelicta eſt, & de medio ablata eſt, quæ aliquando quidem fructificauerat bene: ex ipſa enim ſecundum carnem Chriſtus fructificatus eſt, & apoſtoli, nunc autem iam utilis non eſt ad fructificationem: quæcunq; enim temporale initium habent, neceſſe eſt ea & finem habere temporalem.

al, creatura

Oſtenſio

Oſtenſio,quod temporalis lex data ſit. Cap. VIII

QVoniam igitur à Moyſe lex inchoauit,conſequēter in Ioanne deſiuit, ad impletionem eius aduenerat Chriſtus, & propter hoc lex & prophetæ apud eos uſq; ad Ioannem, & Hieruſalem itaq; inchoans à Dauid, & adimplens tempora ſua legis dationis, finem oportuit habere manifeſtato nouo teſtamento. Omnia enim menſura & ordine deus facit, & nihil non menſum apud eum,quoniam nec incompoſitum. Et bene,qui dixit ipſum immenſum patrem in filio menſuratum. Menſura enim patris filius, quoniam & capit eum. Quoniam autem temporalis erat illorum adminiſtratio,Eſaias ait,Derelinquetur filia Sion ſicut caſa in uinea,& uelut cuſtodiarium in cucumerario, Quando autem hæc derelinquentur, nónne cum fructus aufertur,& derelinquentur folia ſola quæ iam fructificare non poſſunt? Et quid de Hieruſalem dicimus, quandoquidem & figuram mundi uniuerſi oporteat præterire,adueniente tempore præteritionis ipſius, ut fructus quidem in horreum colligatur, paleæ autem derelictæ comburantur. Dies enim domini quaſi clibanus ardens, & erunt ſtipula omnes peccatores,qui faciunt iniuſta,& comburet eos dies ueniens.

Oſtenſio,quoniam Chriſtus eſt qui ſuperinducit diem,uelut clibanum ardentem. Caput IX

QVis eſt autem hic dominus,qui talem importat diem,Ioannes baptizator ſignificat,dicens de Chriſto.Ipſe uos baptizabit in ſpiritu ſancto, & igni, palam habens in manu eius ad emundandum aream ſuam, & fructum cōgregabit in horreum, paleas autē comburet igni inextinguibili. Non ergo alius eſt qui frumentū fecit, & alius qui paleas,ſed unus & idem, & iudicās ea,id eſt,ſeparans. Sed frumētum quidem & paleæ,& animalia irrationabilia exiſtētia,naturaliter talia facta ſunt.Homo uero rationabilis, & ſecundum hoc ſimilis deo, liber in arbitrio factus & ſuæ poteſtatis, ipſe ſibi cauſa eſt,ut aliquando quidem frumētum,aliquando autem palea fiat. Quapropter & iuſte condemnabitur, quoniam rationabilis factus amiſit ueram rationē,& irrationabiliter uiuens, aduerſatus eſt iuſtitiæ dei,tradens ſe omni terreno ſpiritui,& omnibus ſeruiens uoluptatibus. Queādmodum propheta ait, Homo cum in honore eſſet non intellexit,comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. κρίνων Lib.arb.

Oſtenſio,eundem deum & præſentia & æterna feciſſe. Cap X

VNus igitur & idem deus, qui plicat cœlum,quemadmodū librum,& renouat faciem terræ,qui tempora fecit propter hominem,ut matureſcens in eis fructificet immortalitatē,& qui æterna ſupraducit propter ſuam benignitatem, ut oſtendat ſeculis ſuperuenientibus inenarrabiles diuitias benignitatis ſuæ: qui à lege & prophetis annunciatus eſt, quem Chriſtus ſuum patrem cōfeſſus eſt,ipſe eſt autem fabricator, & ipſe qui ſuper omnia æt.tēporalia

eſt deus,quemadmodum Eſaias ait, Ego teſtis,dicit dominus deus,& puer quem elegi, ut cognoſcatis quia ego ſum, & ante me non fuit alius deus, & poſt me nō erit. Ego ſum deus,& ante me nō eſt ſaluator,annuntiaui & ſaluaui. Et iterum,Ego ſum deus primus,& ſuper uentura ego ſum. neq; enim uarie,neq; elate,neq; glorians dicit hæc, ſed quoniam impoſſibile erat ſine deo diſcere deum, per uerbum ſuum docet homines ſcire deum. His igitur qui neſciūt hæc,& propter hoc alterum adueniſſe putant patrem,iuſte quis dicit: Erratis,neſcientes ſcripturas,neq; uirtutem dei.

Quemadmodum dominus eum, qui de rubo locutus eſt ad Moyſen, confitetur eſſe deum uiuentium. Cap. IX

DOminus enim noſter & magiſter in ea reſponſione quam habuit ad Sadducæos,qui dicunt reſurrectionem non eſſe, propter hoc inhonorantes deū,atq; legi detrahentes,& reſurrectionē oſtendit,& deum manifeſtauit,dicens eis.Erratis neſcientes ſcripturas,neq; uirtutem dei: De reſurrectione enim,inquit,mortuorū nō legiſtis quid dictū eſt à deo dicente,Ego ſum deus Abrahā,deus Iſaac,& deus Iacob,& adiecit,Nō eſt mortuorum, ſed uiuentiū:omnes enim ei uiuunt,Per hæc itaq; manifeſtū fecit,quoniam is,qui de rubo locutus eſt Moyſi, & manifeſtauit ſe eſſe deum patrum, hic eſt uiuentium deus. Quis enim eſt uiuorum deus, niſi qui eſt ſuper omnia deus,& ſuper quem alius nō eſt deus,quem & Daniel propheta cum dixiſſet ei Cyrus rex Perſarum,quare non adoras Bel?annuntiauit dicens:Quoniam non colo idola manufacta, ſed uiuum deum, qui conſtituit cœlum & terram, & habet omnis carnis dominationem. Iterū dixit. Dominū deum meū adorabo, quoniā hic eſt deus uiuus. Qui igitur à prophetis adorabatur deus uiuus, hic eſt uiuorū deus, & uerbū eius qui & locutus eſt Moyſi, qui & Sadduceos redarguit,qui & reſurrectionē &†dominum oſtendit. Si enim deus mortuorū non eſt,ſed uiuorum, hic autē dormientiū patrum deus dictus eſt,indubitate uiuunt deo,& non peribūt, cum ſint filij reſurrectionis: reſurrectio autē ipſe dominus eſt,quemadmodum ipſe ait, Ego ſum reſurrectio & uita. Patres autē eius filij, dictum eſt autem à propheta. Pro patribus tuis facti ſunt tibi filij tui. Ipſe igitur Chriſtus cum patre uiuorum eſt deus,qui & locutus eſt Moyſi,qui & patribus manifeſtatus eſt.

† al.,deum

Quoniam Abraham uidit Chriſtum. Cap. XII

ET hoc ipſum docens dicebat Iudæis, Abraham pater ueſter exultauit ut uideret diem meū,& uidit,& gauiſus eſt. Quid enim credidit Abraham deo,& deputatum eſt ei ad iuſtitiā?Primū quidem quoniā ipſe eſt factor cœli & terræ ſolus deus.Deinde autem quoniā faciet ſemen eius,quaſi ſtellas cœli:hoc eſt,quod à Paulo dicitur,quemadmodū luminaria in mundo. Iuſte igitur derelinquens terrenam cognationem omnem, ſequebatur uerbum dei,cum uerbo peregrinans,ut cum uerbo moraretur.

Quoniam

Quoniam una eſt & eadem Abrahæ fides,& noſtra. Cap. XIII

IVſte autem & apoſtoli,ex Abraham genus habẽtes,derelinquentes nauiculam,& patrẽ, ſequebantur uerbum dei. Iuſte autẽ nos eandẽ fidem accipientes, quam habuit Abraham, tollentes crucem quemadmodũ ligna Iſaac,ſequimur eum. In Abrahã em̃ prædidicerat, & aſſuetus fuerat homo ſequi uerbũ dei. Etenim Abrahã prono animo unigenitũ & dilectũ filium ſuum conceſſit ſacrificiũ deo,ut & deus beneplacitũ habeat, pro uniuerſo ſemine eius dilectum & unigenitũ filium ſuũ præſtare ſacrificium in noſtram redemptionẽ. Propheta ergo cum eſſet Abrahã, & uideret in ſpiritu diem aduentus domini,& paſſionis per quem ipſe quoq; & omnes qui ſimiliter, ut ipſe credidit,credunt deo,ſaluari inciperẽt,exultauit uehementer. Non incognitus igitur erat dominus Abrahę,cuius diẽ concupiuit uidere: ſed neq; pater domini: didicerat enim à uerbo domini, & credidit ei. Quapropter & deputatum eſt ei ad iuſtitiã à domino. Fides quæ eſt ad deum,iuſtificat hominem,& propter hoc dicebat.Extendã manum meã ad deum altiſſimum, qui conſtituit cœlũ & terrã. Hæc autẽ omnia conantur euertere illi qui ſunt malę ſentẽtiæ,ob unũ dictum,quod quidẽ apud nos nõ bene intellectũ eſt.

Quid eſt, quod nemo cognoſcit patrem niſi filius, & per quot occaſiones reuelat filius patrem. Caput XIIII

DOminus enim oſtẽdens ſemetipſum diſcipulis,quoniã ipſe eſt uerbũ, qui agnitionẽ patris facit, & exprobans Iudæis putantibus ſe habere deum, cum & fruſtrẽtur uerbum eius, per quem cognoſcitur deus,dicebat, Nemo cognoſcit filium niſi pater,neq; patrẽ quis cognoſcit,niſi filius,& cui uoluerit filius reuelare. Sic & Matthęus poſuit,& Lucas ſimiliter,& Marcus ſecundum idem ipſum. Ioannes enim prӕterit locum hunc. Hij aũt qui peritiores apoſtolis uolunt eſſe,ſic dicebant, Nemo cognouit patrẽ niſi filius, nec filium niſi pater, & cui uoluerit filius reuelare: & interpretantur, quaſi à nullo cognitus ſit uerus deus ante domini aduentum: & eum deum qui à prophetis ſit annuntiatus,dicunt non eſſe patrem Chriſti. Si autẽ Chriſtus tunc inchoauit eſſe, quando & ſecundum hominem aduentum ſuũ egit,& à temporibus Tyberij Cæſaris cõmemoratus eſt pater prouidere hominibus,& nõ ſemper uerbũ eius unà cum plaſmate fuiſſe oſtendebatur, nec tũc quidẽ oportuit alterũ deum annũtiari,ſed cauſas tantæ incuriæ & negligentiæ eius inquiri. Nullam enim oportet quæſtionem talem eſſe,& tantũ inualeſcere,ut & deum quidẽ mutet, & eam quæ eſt erga fabricatorem(qui nos alit ſuam conditionem)fidem noſtram euacuet. Sicut enim in filium fidem noſtram dirigimus,ſic & in patrem dilectionem firmam,& immobilem habere debemus. Et bene Iuſtinus in eo libro qui eſt ad Marcionem ait, Quoniam ipſi quoq; domino non crediſſet alterum deum annunnianti, præter fabricatorem & factorẽ, nutritorẽ noſtrum. Sed quoniam ab uno deo,

qui &

qui & hunc mundū fecit,& nos plaſmauit,& omnia cōtinet, & adminiſtrat,
unigenitus filius uenit ad nos,ſuū plaſma in ſemetipſum recapitulās, firma
eſt mea ad † deum fides,& immobilis erga patrē dilectio,utraq; deo nobis
eſt,cum præbente:neq; enim patrē cognoſcere quis poteſt,niſi uerbo dei,id eſt,niſi
filio reuelante,neq; filium,niſi patris beneplacito. Bonum aūt placitū patris
filius perficit:mittit enim pater,mittitur autem & uenit filius: & patrē quidē
inuiſibilē & interminabilem, quārum ad nos eſt , cognoſcit ſuum ipſius uer
bum,& cum ſit inenarrabilis, ipſe enarrat eum nobis . rurſum autē uerbum
ſuum ſolus cognoſcit pater: utraq; aūt hæc & ſic ſe habere manifeſtauit do-
minus, & propter hoc filius reuelat agnitionē patris per ſuam manifeſtatio
nem. Agnitio enim patris eſt, filij manifeſtatio. Omnia per uerbū manife-
ſtantur. Vt ergo cognoſceremus,quoniā qui aduenit filius,ipſe eſt qui agni
tionē patris facit,credentibus ſibi dicebat diſcipulis. Nemo cognoſcit patrē
niſi filius, neq; filium niſi pater,& quibuſcunq; filius reuelauerit, docens ſe-
metipſum & patrē,ſicut eſt,ut alterū non recipiamus patrem,niſi eum,qui à
filio reuelatur. Hic autem eſt fabricator cœli & terræ,quemadmodū ex ſer-
monibus eius oſtendit:& non is qui à Marcione, uel à Valentino , aut Ba-
ſilide,aut Carpocrate, aut Simone , aut reliquis falſo cognomine gnoſticis
adinuentus eſt falſus pater. Nemo enim illorum filius dei, ſed Chriſtus Ie-
ſus dominus , non aduerſum quem & contrarium exercent diſcipuli. Nam
incognitum deum audentes annuntiare,debēt autem in ſemetipſos audire:
quemadmodū pro πῶς quemadmodum enim ignotus,qui ab ipſis cognoſcitur? Quodcunq; enim
uel à paucis cognoſcitur,non eſt incognitū. Dominus autem non in totum
poſſe cognoſci & patrē & filium dixit. Cæterum ſuperuacuus fuiſſet aduen
tus eius. Quid enim huc ueniebat? an uti diceret nobis,nolite quærere deū,
incognitus eſt enim, & non inuenietis eum , quemadmodum & Chriſtum
æonibus eorū dixiſſe mentiūtur hij qui ſunt à Valentino. Sed hoc quidem
uanū eſt. Edocuit aūt dominus,quoniā deum ſcire nemo poſſit,niſi deo do
cente,hoc eſt, ſine deo non cognoſci deum. Hoc ipſum autē cognoſci eum,
uoluntatem eſſe patris. Cognoſcunt enim eum quibuſcunq; reuelauerit fi-
lius,& ad hoc filius reuelauit patrem , ut per eum omnibus manifeſtetur,&
eos quidem qui credunt ei iuſti,incortuptelā & æternū refrigerium recipiat.
Credere autē ei , eſt facere eius uoluntatem. Eos autem qui non credunt,&
propter hoc fugiunt lumen eius,in tenebris,quas ipſi ſibi elegerunt,iuſte re
cludet. Omnibus igitur reuelauit ſe pater, omnibus uerbum ſuū uiſibile fa-
ciens, & rurſus uerbum omnibus oſtendebat patrem & filiū,cum ab omni-
bus uideretur. Et ideo iuſtū iudicium dei ſuper eos, qui ſimiliter quidē uide
runt,non autem ſimiliter crediderunt. Etenim per ipſam conditionē reuelat
uerbum conditorē deum,& per mundum fabricatorem mundi dominum,
& per plaſma eum qui plaſmauerit artificem , & per filium eum patrem,qui
gene-

generauit filium: & hæc omnes ſimiliter quidem colloquuntur,non autem ſimiliter credunt,ſed per legem & prophetas ſimiliter uerbũ & ſemetipſum & patrem prædicabat. Et audiuit quidem uniuerſus populus ſimiliter, non ſimiliter autẽ omnes crediderunt: & per ipſum uerbum uiſibilem & palpabilem factum, pater oſtẽdebatur, etiam ſi non omnes ſimiliter credebãt ei: ſed omnes uiderunt in filio patrẽ: inuiſibile etenim filij pater, uiſibile autem patris filius, & propter hoc omnes Chriſtũ loquebãtur præſente eo, & deũ nominabant. Sed & dæmones uidentes filium dicebant, Scimus te qui es ſanctus dei, & tentans diabolus uidẽs eum dicebat: Si tu es filius dei, omnibus quidem uidentibus & loquentibus filium & patrem, non aũt omnibus credentibus. Oportebat enim ueritatẽ ab omnibus accipere teſtimonium, & eſſe iudicium in ſalutem quidem credentium, in cõdemnationem autem non credẽtium, ut omnes iuſte iudicentur, & ea quæ eſt in patrem & filium fides, ab omnibus comprobetur, id eſt, ab omnibus confirmetur, ab omnibus accipiens teſtimonium, & à domeſticis, quoniam & amici, & ab extraneis, quoniam & inimici. Illa eſt enim uera & ſine contradictione probatio, quę etiam ab aduerſarijs ipſis ſingula teſtificationis profert, in ipſa quidem manifeſta ſua uiſione conuictis de præſenti negotio, & teſtificantibus, & ſignificantibus, poſtea uero ad inimicitiam erumpentibus & accuſantibus, & uolentibus non eſſe uerum ſuum teſtimonium. Non ergo alius erat, qui cognoſcebatur, & alius qui dicebat, Nemo cognoſcit patrẽ, ſed unus & idẽ, omnia ſubijciente ei patre, & ab omnibus accipiens teſtimonium, quoniam uere homo, & quoniã uere deus, à patre, à ſpiritu, & ab angelis, ab ipſa conditione, ab hominibus, & ab apoſtaticis ſpiritibus, & ab erroneis, & ab inimico, & nouiſſime ab ipſa morte. Omnia autem filius adminiſtrans patri, perficit ab initio uſq; ad finem, & ſine illo nemo poteſt cognoſcere deũ. Agnitio enim patris filius, agnitio autem filij in patre & per filium reuelata: & propter hoc dominus dicebat, Nemo cognoſcit filium niſi pater, neque patrem niſi filius, & quibuſcũq; filius reuelauerit. Reuelauerit enim, nõ ſolum in futurum dictum eſt, quaſi tunc inciperet uerbum manifeſtare patrẽ, cum de Maria natus, ſed communiter per totum tempus poſitũ eſt. Ab initio enim aſſiſtens filius ſuo plaſmati, reuelat omnibus patrem, quibus uult, & quãdo uult, & quemadmodũ uult pater: & propter hoc in omnibus, & per omnia unus deus pater, & unum uerbum & unus filius, & unus ſpiritus, & una fides, & ſalus omnibus credentibus in eum.

Quemadmodum Abraham à uerbo doctus eſt. Cap. XV

ET Abraham ergo à uerbo cognoſcens patrẽ, qui fecit cœlum & terram hunc deum confitebatur: & doctus repræſentatione, quod inter homines homo futurus eſſet filius dei, per cuius aduentum ſemen eius erat futurum, quaſi ſtellæ cœli, concupiuit eam diem uidere, uti & ipſe cõplecteretur

Chriſtum

Chriſtum: & per ſpiritũ prophetiæ eam uidens exultauit. Propter quod & Simeon ex ſermone eius reimplebat gratulationem patriarchæ, & dicebat, Nunc remittis ſeruum tuum domine in pace, quoniam uiderunt oculi mei ſalutare tuum, quod paraſti ante faciem omniũ populorum. Lumen in reuelatione oculorum, & gloriã populi Iſraël. Et angeli autem gratulationem magnam, uigilantibus nocte paſtoribus enuntiauerunt. Sed & Maria ait, Magnificat anima mea dominũ, & exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo: deſcendẽte quidẽ exultatione Abrahæ in eos, qui erãt ex ſemine eius, euigilantes & uidentes Chriſtum, & credentes ei: reciproca aũt rurſus egrediente exultatione à filijs Abraham, qui & cõcupierat diem aduentus Chriſti uidere. Bene igitur dominus noſter teſtimoniũ reddebat ei dicens, Abraham pater ueſter exultauit, ut uideret diem meum, uidit & gauiſus eſt.

Quemadmodum promiſſionem quam promiſit deus Abrahæ Chriſtus perfecit. Caput XVI

NOn enim tantum propter Abraham hoc dixit, ſed ut oſtenderet quoniam omnes qui ab initio cognitum habuerũt dominũ, & aduentum Chriſti prophetauerunt, reuelationem acceperũt ab ipſo filio, qui & nouiſſimis temporibus uiſibilis & paſſibilis factus eſt, & cum humano genere loquutus eſt, uti ex lapidibus excitaret filios Abrahæ, & adimpleret repromiſſionem, quam promiſerat illi deus, ut faceret ſemen eius tãquam ſtellas cœli, quemadmodum ait Ioannes Baptiſta. Potens eſt enim deus ex lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Hoc autem fecit Ieſus, à lapidum religione extrahens nos, & à duris & infructuoſis cogitationibus transferens nos, & ſimilem Abrahæ fidem in nobis conſtituens. Quemadmodum & Paulus teſtificatur, dicens nos eſſe filios Abrahæ ſecundum ſimilitudinem fidei, & repromiſſionẽ hæreditatis. Vnus igitur & idem deus, qui aduocauit Abraham, & repromiſſionẽ ei dedit: hic eſt enim fabricator, qui & per Chriſtum præparat luminaria in mundo, eos, qui ex gentibus credunt. Vos autem, inquit eſtis lumen mundi, hoc eſt, quaſi ſtellæ cœli. Hunc ergo recte oſtendimus à nemine cognoſci, niſi à filio, & quibuſcunq; filius reuelauerit. Reuelat enim omnibus filius, quibus uelit agnoſci pater: & neq; ſine bona uoluntate patris, neq; ſine adminiſtratione filij cognoſcet quiſquã deum. Et propter hoc dicebat diſcipulis dominus, Ego ſum uia, ueritas, & uita. Et nemo uenit ad patrem niſi per me. Si cognouiſtis me, & patrem meum cognoſcitis, & amodo cognouiſtis eum & uidiſtis. Ex quibus manifeſtum eſt, quoniam per filium, id eſt, per uerbum cognoſcitur.

Quare Iudæi abſceſſerunt à deo. Cap. XVII

PRopter hoc Iudæi exceſſerunt à deo, uerbum dei nõ recipientes, ſed putantes per ſeipſum patrem ſine uerbo, id eſt, ſine filio poſſe cognoſcere deum, neſcientes eum qui in figura loquutus eſt humana ad Abraham &

Aaron.

Aaron & ad Moyſen dicentem, Videns uidi uexationem populi mei in Ægypto,& deſcendi liberare eos. Hic enim filius, qui & uerbum dei, ab initio præſtruebat non indigente patre angelis, uti faceret conditionem, & formaret hominem, propter quem & conditio fiebat, neq; rurſus indigente miniſterio ad fabricationem eorum negotiorũ, quæ ſecundum hominem erant, ſed habente copioſum & inenarrabile miniſterium, Miniſtrat enim ei ad omnia ſua progenies, & figuratio ſua, id eſt filius & ſpiritus, uerbum & ſapientia, quibus ſeruiunt & ſubiecti ſunt omnes angeli. Vani igitur ſunt qui propter hoc, quod dictum ſit, Nemo cognoſcit patrẽ niſi filius, alterum introducunt incognitum patrem.

Oſtenſio quoniam Abraham hæreditatem percipit regnum cœlorum. Cap. XVIII

VAnus aũt & Marcion, & qui ab eo, expellentes ab hæreditate Abraham, cui ſpiritus per multos, iam aũt & per Paulum, teſtimoniũ reddidit, Quoniã credidit deo, & deputatũ eſt ei ad iuſtitiã: & dominus primum quidem de lapidibus excitãs filios ei, & faciens ſemen eius quaſi ſtellas cœli, dicens, Quoniam uenient ab oriente & ab occidente, ab aquilone, & auſtro, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob, in regno cœlorũ. Iterum dicens Iudæis, Cum uideritis Abraham, & Iſaac & Iacob, & omnes prophetas in regno dei, uos autem proijci foras. Manifeſtum ergo, quoniam qui contradicunt ſaluti eius, & alterum præter eum qui promiſſionem fecerit Abrahæ formant deum, extra regnum dei ſunt, & exhęredes ſunt ab incorruptela, fruſtrantes & blaſphemantes deum, qui in regnum cœlorum introducit Abraham & ſemen eius quod eſt eccleſia, per Chriſtum Ieſum, cui & adoptio redditur & hæreditas quæ Abrahæ promiſſa eſt.

Quoniã dominus ſabbatis curãs ſecundũ legem faciebat. Cap. XIX

VIndicabat enim ſemen eius dominus, ſoluens à uinculis, & aduocans ad ſalutem, quemadmodum fecit in muliere quæ ab eo curata eſt, manifeſte dicens hijs, qui non ſimilem Abrahæ habebant fidem, Hypocritæ, unuſquiſq; ueſtrum die ſabbatorum bouem ſuum uel aſinum non ſoluit & ducit & adaquat? Hanc autẽ cum ſit filia Abrahæ, quam adligauerat ſatanas XVIII annis, non oportuerat ſoluere ab hoc uinculo in die ſabbatorũ? Manifeſtum eſt igitur, quoniã eos, qui ſimiliter ut Abraham credebant ei, ſoluit & uiuificat, nihil extra legẽ faciens, curãs in die ſabbatorũ. Non enim prohibebat lex curare homines ſabbatis, quę & circũcidebat eos in hac die, & pro populo iubebat miniſteria ſacerdotibus perficere, ſed & mutorum animalium curationem nõ prohibebat, & Siloa etiã ſæpe ſabbatis curauit, & propter hoc aſſidebant ei multi die ſabbatorum. Cõtinere ſe enim iubebat lex ab omni opere ſeruili, id eſt ab omni auaritia, quę per negotiationẽ, & reliquo terreno actu agitatur. Animæ aũt opera quæ fiũt per ſententiam

& ſermones bonos in auxilium eorum qui ptoximi ſunt, adhortabatur fieri, & propter hoc arguebat eos, qui iniuſte exprobrabant ei, quia ſabbatis curabat. Nō enim ſoluebat, ſed implebat legem, ſummi ſacerdotis operam faciens, propitians pro hominibus deum, & emundans leproſos, infirmos curans, & ipſe moriens, uti exiliatus homo exiret de condemnatione, & reuerteretur intrepide ad ſuam hæreditatem.

Quomodo non cōtra legē faciebant diſcipuli domini ſabbatis ſpicas legentes, & quoniam Leuitæ omnes diſcipuli domini. Cap. XX

SEd & eſurientes accipere ſabbatis eſcas, ex hijs quæ adiacebant, nō uetabat lex, metere autem & colligere in horreum uetabat. Et ideo dominus hijs qui incuſabant diſcipulos eius, quoniam uellentes ſpicas mādúcabant, dixit, Non hoc legiſtis, quod fecit Dauid cū eſuriſſet, quemadmodū introiuit in domum dei, & panes ptopoſitionis manducauit, & dedit eis qui cum eo erant, quos nō licebat manducare, niſi ſolis ſacerdotibus? per legis uerba ſuos diſcipulos excuſans, & ſignificās licere ſacerdotibus libere agere. Sacerdos aūt ſcitus fuerat Dauid apud eum, quamuis Saul perſecutionē faceret ei, omnes iuſti ſacerdotalem habent ordinē. Sacerdotes aūt ſunt omnes domini apoſtoli, qui neq; agros neq; domos hęreditant hic, ſed ſemper altari & deo ſeruiunt. De quibus & Moyſes in Deuteronomio, in benedictione Leui ait, Qui dicit patri ſuo, & matri ſuæ, non noui te, & fratres ſuos non agnouit, & filios ſuos abdicauit, cuſtodiuit pręcepta tua, & teſtamentū tuum ſeruauit. Qui aūt ſunt qui dereliquerunt patrem & matrē & omnibus proximis renuntiauerunt propter uerbum dei & teſtamentū eius, niſi diſcipuli domini, de quibus iterum Moyſes, Hæreditas aūt, inquit, nō erit eis, Dominus enim ipſe hæreditas ipſorū. Et iterum, Non erit ſacerdotibus Leuitis in tota tribu Leui pars neq; ſubſtātia cum Iſrael, fructificationes domini ſubſtantia eorum manducabunt eas. Propter hoc & Paulus, nō inquiro, inquit datum, ſed inquiro fructum: diſcipulis, inquit dominus, Leuiticam ſubſtantiam habentibus, licebat eis eſurientibus à ſeminibus accipere eſcā. Dignus enim operarius eſca ſua. & ſacerdotes in templo ſabbatum prophanabant, & rei non erant, quia cum eſſent in templo, non ſecularia, ſed dominica perficiebant, miniſteria legis adimplentes, non aūt prætereuntes legem, quemadmodū is qui à ſemetipſo arida ligna attulit in caſtra dei, iuſte lapidatus eſt. Omnis enim arbor, quæ non facit fructum bonum abſcidetur, & in ignem mittetur, & quicunq; templum dei uiolauerit, uiolabit illum deus.

Oſtenſio unius & eiuſdem ſubſtantiæ eſſe quæ ſecundū legem ſunt, & quę ſecundum Euangelium, & quemadmodum nouum teſtamentum prædicatum eſt à prophetis. Cap. XXI

VNius igitur & eiuſdē ſubſtātiæ ſunt omnia, hoc eſt ab uno & eodem deo, quemadmodū & dominus ait diſcipulis, Propterea omnis ſcriba

doctus

doctus in regno cœlorum, ſimilis eſt homini patrifamilias, qui profert de theſauro ſuo noua & uetera. Non alterũ quidem uetera, alterum quidẽ proferentẽ noua docuit, ſed unum & eundẽ. Paterfamilias enim dominus eſt, qui uniuerſæ domui paternæ dominatur, ſeruis quidem & adhuc indiſciplinatis condignã tradẽs legem, liberis aũt & fide iuſtificatis cõgruentia dans præcepta, filijs adaperiens ſuam hæreditatẽ. Scribas aũt & doctores regni cœlorum, ſuos dicebat diſcipulos, de quibus alibi ait Iudæis, Ecce mitto ad uos ſapiẽtes, & ſcribas, & doctores, & ex eis occidetis, & effugabitis à ciuitate in ciuitatẽ. Ea aũt quæ de theſauro proferunt noua & uetera, ſine cõtradictione duo teſtamenta dicit. Vetus quidẽ quod ante fuerat legiſdatio. Noua aũt quæ ſecundũ Euangeliũ eſt conuerſatio oſtendit, de quã Dauid ait, Cantate domino canticũ nouum. Et Eſaias, Cantate domino hymnum nouum. Initium eius*glorificatur nomen eius, à ſummo terræ uirtutes eius, in inſulis annunciant. Et Hieremias ait, Ecce diſponam, inquit, teſtamentũ nouum, non quemadmodũ diſpoſui patribus ueſtris in monte Oreb. Vtraq; aũt teſtamenta unus & idem paterfamilias produxit, uerbum dei dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui & Abrahæ & Moyſi loquutus eſt, nobis in nouitate reſtituit libertatem, & multiplicauit eam quæ ab ipſo eſt gratiam. *ab, gloriatur*

Quid eſt, pluſq; templum & pluſq; Salomon hic. Cap. XXII

PLus eſt enim, inquit, templo hic. Plus aũt & minus non in hijs dicitur, quæ inter ſe cõmunionem non habent, & ſunt contrariæ naturæ, & pugnant aduerſus ſe, ſed in hijs quæ eiuſdem ſunt ſubſtantiæ, & cõmunicant ſecum, ſolum aũt altitudine & magnitudine differunt: quemadmodũ aqua ab aqua, & lumẽ à lumine, & gratia à gratia. Maior eſt igitur legiſdatio quę in libertatem, quàm quæ data eſt in ſeruitutem: & ideo non in unam gentem, ſed in totum mundum diffuſa eſt. Vnus autem & idem dominus qui pluſq; templum eſt, & pluſq; Salomon, & pluſq; Iona donat hominibus, id eſt, ſuam præſentiam & reſurrectionem à mortuis, ſed non deum immutans, nec alium prædicans patrem, ſed eundem ipſum, qui ſemper habet & plura metiri domeſticis, & proficiente eorum erga deum dilectione, plura & maiora donans, quemadmodũ & dominus diſcipulis dicebat, Quoniam & maiora horum uidebitis. Et Paulus ait, Non quod iam acceperim, aut iuſtificatus ſim, aut iam perfectus ſim, ex parte enim ſcimus, & ex parte prophetamus. Cum autem uenerit quod perfectum eſt, quæ ſunt ex parte deſtruentur. Sicut igitur adueniente perfecto, non alterũ patrem uidebimus, ſed hunc quẽ nunc uidere concupimus, Beati enim mundo corde, quoniam ipſi deum uidebũt: Neq; alium Chriſtum & dei filium expectabimus, ſed hunc qui ex Maria, qui & paſſus eſt, in quem credimus, quem & diligimus. Quemadmodum Eſaias ait, Et dicent in illa die, Ecce dominus deus noſter in quẽ ſperauimus, & exultauimus in ſalute noſtra. Et Petrus ait in epiſtola

ſua, Quem non uidentes diligitis, inquit, in quem nunc non uidentes credi‑
diſtis, gaudebitis gaudio inenarrabili: Neq; alium ſpiritum ſanctũ percipi‑
mus, niſi hunc qui eſt nobiſcum, & qui clamat, Abba pater, & in hijſdem
ipſis cognomentum habebimus, & proficiemus, ut iam nõ per ſpeculum, &
per ænigmata, ſed facie ad faciem fruamur muneribus dei: ſic & nunc plus
templo, & plus Salomone percipientes, quod eſt aduentus filij dei, non alte
rum didicimus deum, præter fabricatorem omnium, qui ab initio nobis de
monſtratus eſt, neq; alterũ Chriſtum dei filium, præter eum qui à prophe‑
tis prædicatus eſt. Nouo enim teſtamẽto cognito & prædicato per prophe
tas, & ille qui illud diſpoſiturus erat ſecundũ placitum patris prædicabatur,
manifeſtatus hominibus quemadmodũ uoluit deus, ut poſſint ſemper pro
ficere credentes in eum, & per teſtamenta maturеſcere per effectum ſalutis.
Vna enim ſalus eſt, unus deus, qui formauit hominem, præcepta autem
multa, & non pauci gradus, qui adducũt hominem ad deum. Terreno qui‑
dem & temporali regi, cum ſit homo, licet aliquoties maiores profectus at‑
tribuere hijs, qui ſunt ſubiecti, Deo autem non licebit cum ſit idem, & ſem‑
per maiorem gratiam præſtare humano generi, & pluribus muneribus aſ‑
ſidue honorare eos qui placent ei. Si autem hoc eſt proficere, alterum ad‑
inuenire patrem, præter eum qui ab initio annuntiatus eſt, & rurſum præter
eum qui putatur ſecundo inuentus eſſe, alterum tertium adinuenire, & eiuſ‑
dem erit profectus & à tertio quartũ, & adhuc rurſum alterum, & alterum:
& ſic ſemper putans proficere, talis ſenſus nunquam in uno ſtabit deo. Ex‑
pulſus enim ab eo qui eſt, & reuerſus retrorſum quæret quidem ſemper, in‑
ueniet autem nunquam deum, ſed ſemper incomprehenſibilitatis profun‑
do natabit, niſi per pœnitentiam conuerſus, unde & abiectus erat reuerta‑
tur, Deum patrem Demiurgum confitens & credens, qui à lege & prophe
tis annuntiatus eſt. qui à Chriſto teſtificatus eſt, quemadmodũ ipſe ait ad
eos, qui accuſabant eius diſcipulos, quaſi non ſeruarent traditionem ſenio‑
rum. Quare uos fruſtramini præceptum diuinum propter traditionem ue‑
ſtram. Dominus enim dixit, Honora patrem & matrem, & qui maledixe‑
rit patri & matri, morte moriatur. Et iterum ſecundo ait, & fruſtrati eſtis ſer
monem dei propter traditionem ueſtram: Manifeſtiſſime dominum & pa
trem confitens Chriſtus eum, qui in lege dixit, Honora patrem & matrem,
ut tibi bene ſit. Verbum enim dei cõfeſſus eſt legis præceptum uerax deus,
& neminem alterum deum appellauit quàm ſuum patrem.

Quemadmodum Moyſes aduentum Chriſti ſignificauit, & tem
pus paſſionis, & locum in quo paſſus eſt. Cap. XXIII

BEne igitur & Ioannes meminit dicentem deum Iudæis, Scrutamini ſcri
pturas, in quibus putatis uos uitam æternam habere, illa ſunt quæ te‑
ſtimonium perhibent de me, & nõ uultis uenire ad me, ut uitam habeatis.
Quomodo

Quomodo igitur teſtabantur de eo ſcripturæ, niſi ab uno & eodem eſſent patre, præſtruentes homines de aduentu filij eius, & prænuntiantes ſalutē, quæ eſt ab eo? Si enim crederetis Moyſi, crederetis & mihi, de me enim ille ſcripſit, ſcilicet quod inſeminatus eſt ubiq; in ſcripturis eius filius dei, aliquādo quidem cum Abraham loquens, aliquando cum eodem comeſurus, aliquando autem Sodomitis inducens iudicium, & rurſus cum uidetur, & in uiam dirigit Iacob, & de rubo loquitur cum Moyſe. Et non eſt numerum dicere, in quibus à Moyſe oſtenditur filius dei, cuius & diē paſſionis non ignorauit, ſed figuratim prænuntiauit eum, Paſcha nominans, & in eadem ipſa quæ ante tantum temporis à Moyſe prædicata eſt, paſſus eſt dominus adimplens paſcha. Non ſolum autem diem deſcripſit, ſed & locum ex extremitate temporum, & ſignum occaſum ſolis, dicens, Non poteritis immolare paſcha in ulla alia ciuitatum tuarum, quam dominus deus tuus dat tibi, niſi in eo loco, quem delegerit dominus deus tuus inuocari nomen ſuū ibi. Immolabis paſcha ueſpere ad occaſum ſolis. Iam autem & manifeſtauerat eius aduentum, dicens, Non deerit princeps in Iuda, neq; dux ex fœmoribus eius, quoaduſq; ueniat cui repoſitum eſt, & ipſe eſt ſpes gentium, alligans ad uitem pullum ſuum, & ad ilicem pullum aſinæ, lauabit in uino ſtolam ſuam, & in ſanguine uuæ palliū ſuum, lætificabuntur oculi eius à uino, & candidi dentes eius tanq; lac. Inquirāt enim hij, qui omnia ſcrutari dicuntur id tempus in quo defecit princeps & dux ex Iudæa, & qui eſt gentium ſpes & qui uitis, & qui pullus eius, & quod indumentum, & qui oculi, & qui dentes, & quod uinum, & unumquodq; ex ocultis exquirant, & inuenient non alium niſi dominum noſtrum Ieſum Chriſtum annuntiatū. Quapropter Moyſes increpans populum, quod ingratus exiſteret, ait, Sic populus fatuus, & non ſapiens hæc domino retribuiſtis. Et rurſus ſignificās, quoniā qui ab initio condidit & fecit eos uerbum, & in nouiſſimis temporibus redimens nos & uiuificans oſtenditur pendens in ligno, & non credent ei, ait enim, Et erit uita tua pendens ante oculos tuos, & non credes uitæ tuæ: & iterum, Nónne hic idem pater tuus poſſidet te, & fecit te, & creauit te?

Quoniam & prophetæ & iuſti ante aduentum domini cognouerunt aduentum eius. Cap. XXIIII

Quoniam autem non ſolum prophetæ & iuſti multi præſcientes per ſpiritum aduentum eius, orauerunt in illud tempus uenire, in quo facie ad faciem uiderent dominū ſuum, & ſermones audirent eius, dominus fecit manifeſtum, dicens diſcipulis, Multi prophetæ & iuſti cupierūt uidere quæ uidetis, & nō uiderunt: & audire quæ auditis, & non audierūt. Quemadmodum igitur concupierunt & audire & uidere, niſi præſciſſent futurum eius aduentum? Quomodo autē præſcire potuerunt, niſi ab ipſo præſcientiam ante accepiſſent? Quomodo autem ſcripturæ teſtificantur de eo, niſi

ab uno & eodem deo omnia ſemper per uerbũ reuelata & oſtenſa fuiſſent
credentibus, aliquando quidem colloquente eo cum ſuo plaſmate, aliquan-
do autem dante legem, aliquando uero exprobrante, aliquãdo uero exhor-
tante, ac deinceps liberante ſeruum ſuum, & adoptãte in filium, & apto tem
pore incorruptibilem hæreditatem præſtante, ad perfectionem hominis.
plaſmauit enim eum in augmentum & incrementum, quemadmodũ & ſcri-
ptura dicit, Creſcite & multiplicamini. Et hoc deus ab homine differt, quo-
niam deus quidem facit, homo autem fit. & quidem qui facit, ſemper idem
eſt: quod aũt fit, & initium & medietatem, & adiectionem, & augmentum
accipere debet. Et deus quidem bene facit, bene autẽ fit homini. Deus qui-
dem perfectus in omnibus, ipſi ſibi æqualis & ſimilis, totus cum ſit lumẽ &
totus mens, homo uero perfectũ percipiens & augmentũ ad deum. Quẽad
modum enim deus ſemper idẽ eſt, ſic & homo in deo intentus, ſemper pro
ficiet ad deum: neq; enim deus ceſſat aliquando in benefaciendo & locuple-
tãdo hominem, neq; homo ceſſat beneficium accipere & ditari à deo: exce-
ptoriũ enim bonitatis & organũ clarificationis eius homo, gratus ei qui ſe
fecit: & iterum exceptoriũ iuſti iudicij eius homo ingratus, & ſpernens plaſ-
matorem, & non ſubiectus uerbo eius, qui plurimum ſemper fructificanti-
bus, & plus habentibus, dominicum argentum daturum ſe pollicitus eſt,
Euge, inquit, ſerue bone & fidelis, quia in modico fidelis fuiſti, ſupra multa
te conſtituam, intra in gaudium domini tui, Ipſe dominus plurimum non
promittens. Sicut ergo nunc fructificantibus plurimũ daturum ſe pollicitus
eſt ſecundum munerationem agnitionis, Ipſe enim dominus perſeuerat &
idem pater reuelatur: Sic ergo & poſterioribus maiorem quã quæ fuit in ue-
teri teſtamento, munerationem gratiæ attribuit, unus & idem dominus per
ſuum aduentum. Et illi qui per famulos audiebant uenturũ regem, medio-
criter gaudebant, ſecundũ quod ſperabãt uenturũ eum: qui aũt præſentem
uiderunt, & libertatem adepti & potiti ſunt eius muneratione, maiorẽ gra-
tiam & abundantiorem exultationem habent gaudentes de regis aduẽtu,
quemadmodũ & Dauid dicit, Anima mea exultabit in domino, Iocunda-
bitur in ſalutari eius. Et propter hoc Hieroſolymam introeunte eo, omnes
qui erant in uia Dauid, in dolore animæ cognouerunt ſuum regem, & ſub-
ſtrauerunt ei ueſtimenta, & ramis uiridibus adornauerunt uiã, cum magna
lætitia & exultatione clamantes & dicentes, Oſanna fili Dauid, benedictus
qui uenit in nomine domini, oſanna in excelſis. Zelãtibus aũt malis diſpen
ſatoribus qui circũueniebant inferiores & dominabantur eorũ, quibus ra-
tio non cõſtabat, & propter hoc nolentibus credere ueniſſe regem, & dicen
tibus ei, Audis quid iſti dicunt? ait dominus, Nunquã legiſtis, Ex ore infan
tium & lactentiũ perfeciſti laudem? id quod à Dauid in filium dei dictum
erat, in ſe factum oſtendens, & ſignificans illos quidem neſcire uirtutem ſcri

pturæ, & diſpoſitionem dei:ſe autem eſſe qui à prophetis annunciatus eſt Chriſtus, cuius nomen in omni terra laudatur, ex ore infatium & lactentium laudem perficientis ſuo patri:quapropter & eleuata eſt magnificentia eius ſuper cœlos. Si ergo idem ipſe adeſt, qui prædicatus eſt à prophetis, dominus noſter Ieſus Chriſtus, & aduentus eius pleniorem gratiam & maiorem munerationem attribuit, hijs qui ſuſceperunt eum, manifeſtum quoniam & pater idem eſt,qui à prophetis annunciatus eſt,& non alterius patris agnitionem fecit ueniens filius, ſed eiuſdem qui ab initio prædicatus eſt,à quo libertatem detulit hijs,qui legitime & prono animo,& toto corde deſeruiunt ei:cōtemptoribus,& non ſubiectis deo, ſed in gloria hominum exteriores mundi huius ſectantibus, quæ in figuram futurorū traditæ erāt, uelut umbræ cuiuſdam deſcriptionem faciente lege, atq; *delirante,de temporalibus æterna, de terrenis cœleſtia, fingentibus pluſquā quæ dicta ſunt ſeſe obſeruare,tanquam diligentiam ſuam etiam ipſi deo præferentibus,intus autem pleni hypocriſi,& cupiditate, & omni malitia,in ſempiternam attulit perditionem,abſcindens eos à uita. *legendū arbitror deliniāte*

Quemadmodum ſeniorum traditio contraria erat legi datæ per Moyſen. Cap. XXV

SEniorum enim ipſorum traditio quam ex lege obſeruare fingebant,contraria erat legi,quæ data eſt per Moyſen.propter hoc & Eſaias ait,Caupones tui miſcent uinum aqua, Oſtendens quod auſtero dei præcepto miſcerent ſeniores aquatam traditionem, id eſt, aggredientes adulterā legem & contrariam legi,ſicut & dominus fecit manifeſtum,dicēs eis, Quare uos tranſgredimini præceptum dei propter traditionem ueſtram? Non ſolum autem per præuaricationē fruſtrati ſunt legem dei,miſcentes uinum aqua, ſed & ſuam legem è contrario ſtatuerunt, quæ uſq; adhuc Phariſaica uocatur.In qua quædam quidem auferunt,quædam uero addunt,quemadmodum uolunt interpretantur, quibus utuntur ſingulariter magiſtri eorum, quas traditiones uolentes iudicare legi dei inſtituenti eos aduentū Chriſti non ſubiecti eſſe uoluerunt,ſed dominum arguebant in ſabbatis curātem, quod quidem ſicut prædiximus lex non prohibebat. Etenim ipſi ſecūdum aliquid curabant,circumcidentes hominem in ſabbato:ſe autem ipſos non redarguebant, per traditionem prædictam & phariſaicam legem tranſgredientes præceptū dei,& præceptum legis nō habentes, id eſt, dilectionem quæ eſt circa deum. Quoniam aūt hoc primum & maximum præceptum eſt, ſequens autem circa proximum,dominus docuit,totam legem & prophetas pendere dicens ex ipſis præceptis. Et ipſe autem aliud maius hoc præcepto non detulit, ſed hoc ipſum renouauit ſuis diſcipulis, iubens eis, Deum diligere ex toto corde, & cæteros quemadmodum ſe. Si autem ab alio deſcendiſſet patre,nunq; ex lege primo & ſummo uſus eſſet præcepto,

ſed utiq; omnimodo eniteretur in aliũ hoc à perfecto patre deferre, & non eo uti quod à deo legis fuiſſet datum. Et Paulus autẽ, Adimpletio, inquit, legis dilectio, & omnibus cæteris euacuatis manere fidẽ, ſpem, dilectionem, maiorem aũt eſſe omnium dilectionẽ, neq; agnitionẽ ſine dilectione, quæ eſt erga deum præſtare aliquid, neq; myſteriorum cõprehenſionem, neq; fidem, neq; prophetiam, ſed omnia uacua & fruſtrata eſſe ſine dilectione: dilectionem uero perficere perfectum hominem, & eum qui diligit deum eſſe perfectum, & in hoc æuo, & in futuro. nunq; enim deſinimus diligẽtes deum, ſed quanto plus eum intuiti fuerimus, tanto plus eum diligimus.

De phariſaica lege, quæ ſunt particularia præcepta & quæ catholica. Cap. XXVI

IN lege igitur, & in Euangelio cum ſit primum & maximum præceptum diligere dominum deum ex toto corde, dehinc ſimile illi, Diligere proximum ſicut teipſum, unus & idem oſtenditur legis & Euãgelij cõditor. Conſummatæ enim uitæ præcepta in utroq; teſtamẽto cum ſint eadẽ, eundem oſtenderunt deum, qui particularia quidẽ præcepta apta utriſq; præceptis, ſed eminentiora, & ſumma, ſine quibus ſaluari nõ poteſt, in utroq; eadem ſuaſit. Quem autẽ non confundat dominus oſtendens non ab altero deo eſſe legem, ſic dicens eis, qui à ſe docebãtur turbæ, & diſcipulis, Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & phariſæi. omnia itaq; quæ dixerint uobis, cuſtodite & facite, ſecundum aũt opera eorum nolite facere. dicunt enim & non faciunt. alligant enim ſarcinas graues, & imponunt ſuper humeros hominum: ipſi aũt nec digito quidẽ uolunt eas mouere. Non ergo eam legem quæ eſt per Moyſen data incuſabat, quã adhuc Saulus Hieroſolymis ſuadebat fieri: ſed illos redarguebat, quod uerba quidem legis enuntiarent, eſſent aũt ſine dilectione, & propter hoc iniuſti in deum & in proximos extiterunt. Quemadmodum ait Eſaias, Populus hic labijs me honorat, cor aũt eorum longe eſt à me, fruſtra aũt colunt me docentes doctrinas, & præcepta hominum. Nõ per Moyſen datam legem dicens præcepta hominum, ſed traditiones presbyterorum ipſorum quas finxerant, quas uindicantes fruſtrabantur legem dei, & propter hoc nec uerbo eius ſubiecti ſunt. Hoc enim eſt quod à Paulo dicitur de iſtis, Ignorantes enim iuſtitiã dei, & ſuam uolentes ſtatuere, iuſtitiæ dei nõ ſunt ſubiecti. finis enim legis Chriſtus ad iuſtitiã omni credenti. Et quomodo finis legis Chriſtus, ſi non initium eius eſſet? Qui enim finẽ intulit, hic & initiũ operatus eſt. Ipſe eſt qui dicit Moyſi, Videns uidi uexationẽ populi mei qui eſt in Ægypto, & deſcendi ut eruam eos, ab initio aſſuetus uerbum dei aſcendere & deſcendere propter ſalutem eorum, qui male haberent. Quoniam autem lex prædocuit hominem ſequi oportere Chriſtum, ipſe facit manifeſtum, ei qui interrogauit eum, quid faciens uitam æternam hæreditaret, ſic reſpondens, Si uis uitã introire

cuſtodi præcepta. Illo autem interrogante, quæ? rurſus dominus, Non mœchaberis, non occides, non furaberis, nõ falſum teſtimonium reddes, honora patrem & matrem, & diliges proximũ tanquam teipſum, uelut gradus proponens præcepta legis, introitus ſequi eum unicum dicẽs omnibus dicebat. Ille aũt cum dixiſſet, omnia feci, & forte nõ fecerat, nam utique non diceretur ei cuſtodi præcepta, arguens dominus cupiditatem eius dixit ei. Si uis perfectus eſſe, uade & uende omnia quæ habes, & diuide pauperibus, & ueni & ſequere me. Apoſtolorum partem promittens eis, qui ſic fecerint, & nõ alterum deum patrem annũtiabat eis, qui ſequebãtur eum, præter eum qui ab initio à lege annũtiatus eſt, nec alium filiũ, nec matrem Enthymeſin æonis qui fuit in paſſione, & in defectione, nec triginta æonum plenitudinẽ, quæ uacua & inconſtans oſtenſa eſt, nec eã fabulã, quæ à reliquis hæreticis ficta eſt, ſed docebat ut facerent præcepta, quæ ab initio præcepit deus, & ut ueterem cupiditatẽ per opera bona ſoluerẽt, & ſequerentur Chriſtũ. Quoniam aũt ea quæ poſſidentur pauperibus diuiſa, ſolutionẽ faciunt præteritæ cupiditatis, Zachæus facit manifeſtũ, Ecce, dicens, dimidium bonorũ meorum do pauperibus, & ſi cuius quid defraudaui, reddo quadruplum.

Quemadmodum dominus quæ de lege comprehendebantur ſuper extendit diſcipulis & non diſſoluit, & ſecundum quid plus abundauit iuſtitia noſtra, quam ſcribarum & phariſæorum. Cap. XXVII

ET quia dominus naturalia legis per quæ homo iuſtificatur, quã etiam à legiſdatione cuſtodiebant, qui fide iuſtificabantur & placebant deo, non diſſoluit, ſed extendit, ſed & impleuit, ex ſermonibus eius oſtenditur. Dictum eſt enim, inquit, antiquis, Non mœchaberis. Ego autem dico uobis, quoniam omnis qui uiderit mulierem ad concupiſcendũ eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Et iterum dictum eſt, Non occides. Ego autem dico uobis, Omnis qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, reus erit iudicio. & dictum eſt, Non periurabis. Ego autem dico uobis, non iurate in totum. Sit autem uobis ſermo, etiam etiam, & non non. Et quæcunque ſunt talia. Omnia enim hæc non contrarietatem & diſſolutionem præteritorum cõtinent, ſicut qui à Marcione ſunt uociferantur, ſed plenitudinem & extenſionem, ſicut ipſe ait, Niſi abundauerit iuſtitia ueſtra pluſquam ſcribarum & phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Quid autem erat plus? Primo quidem non tantum in patrem, ſed & in filium eius iam manifeſtatum credere: hic eſt enim qui in communionem & unitatem deo hominem domino ducit. Poſt deinde non ſolum dicere, ſed & facere. Illi enim dicebant, ſed non faciebant: & non tantum abſtinere à malis operibus, ſed etiam à concupiſcentijs eorum. Hæc aũt non quaſi contraria legi docebat, ſed adimplens legem, & infigens iuſtificationes legis in nobis. Illud autem fuiſſet legi contrariũ, ſi quodcunque lex uetaſſet fieri, idipſum diſcipulis ſuis iuſſiſſet facere.

Et hoc

Et hoc autem quod præcepit, non ſolum uetitis à lege, ſed etiam à concupiſcentijs eorum abſtinere, non cõtrarium eſt, quemadmodum prædiximus, neq; ſoluentis legem, ſed adimplentis, & extendentis, & dilatantis. Etenim lex, quippe ſeruis poſita, per ea quæ foris erant corporalia animam erudiebat, uelut per uinculum attrahens eam ad obedientiam præceptorum, uti diſceret homo ad ſeruiendũ deo. Verbum aũt liberans animã, & per ipſam corpus uoluntarie emundari docuit: quo facto neceſſe fuit auferre quidem uincula ſeruitutis, quibus iam aſſueti erãt, & ſine uinculis eſſe quidem, ſuper extendi uero decreta libertatis, & augeri ſubiectionem, quæ eſt ad regem, ut non retrorſus quis renitens indignus appareat ei qui ſe liberauerit. Eam uero pietatem & obedientiã quæ eſt erga patremfamiliâs, eſt eſſe quidem eandem & ſeruis & liberis, maiorem autem fiduciam habere liberos, quoniam ſit maior & glorioſior operatio libertatis, q̃ ea quæ eſt in ſeruitutem obſequentia. Et propter hoc dominus pro eo quod eſt, Non mœchaberis, nec concupiſcere præcepit, & pro eo quod eſt, Non occides, neq; iraſci quidem, & pro eo quod eſt decimare, omnia quæ ſunt pauperibus diuidere, & non tantum proximos, ſed etiam inimicos diligere, & nõ tantum bonos datores & communicatores eſſe, ſed etiam aduerſus eos qui tollunt noſtra, gratuito donatores. Tollenti enim tibi tunicam, remitte ei & pallium, & ab eo qui tollit tua non repoſcas, & quemadmodum uultis ut faciãt uobis homines, facite eis, ut non quaſi nolentes fraudari cõtriſtemur, ſed quaſi uolentes donauerimus, gaudeamus, gratiam magis præſtantes in proximos, q̃ neceſſitati ſeruiẽtes. Et ſi quis te, inquit, angariauerit mille paſſus, uade cum eo alia duo, uti non quaſi ſeruus ſequaris, ſed quaſi liber præcedas, aptum te omnibus & utilem proximo præſtans, nõ illorum malitiam intuens, ſed tuam bonitatem perficiens, configurans temetipſum patri, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Hæc aũt omnia quemadmodum prædiximus non diſſoluentis erant legem, ſed adimplentis & extendentis, & dilatantis in nobis. Tanquã ſi aliquis dicat, maiorem libertatis operationem, & pleniorem erga libertatem noſtram infixam nobis ſubiectionem, & affectionem. Non enim propter hoc liberabimur, ut ab eo abſcedamus: nec enim poteſt quiſquam extra dominica conſtitutus bona, ſibimetipſi acquirere ſalutis alimenta: ſed ut plus gratiã eius adepti, plus eum diligamus, Quanto autem plus eum dilexerimus, eo magis gloriam accipiemus, cum ſimus ſemper in conſpectu patris. Quia igitur naturalia omnia præcepta communia ſunt nobis & illis, in illis quidem initium & ortum habuerunt, in nobis augmentum & adimpletionem perceperunt. Aſſentire enim deo, & ſequi eius uerbum, & ſuper omnia diligere eum, & proximum ſicut ſeipſum, domo autem hominis proximos, & abſtinere ab omni mala operatione, & quæcunq; talia communia utriſq; ſunt,

unum & eundem oſtendunt deum. Eſt autem dominus noſter uerbum dei qui primo quidem ſeruos attraxit deo, poſtea autem liberauit eos, qui ſub iecti ſunt ei, quemadmodũ ipſe ait diſcipulis, Iam non dico uos ſeruos, quia ſeruus neſcit, quid eius dominus faciat. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæ audiui à patre meo, nota feci uobis. In eo enim quod dicit, Iam non dico uos ſeruos, manifeſtiſſime ſignificauit ſe eſſe, qui primo quidem eam ſeruitutem quæ eſt erga deum, hominibus per legem conſtituerit, poſt deinde libertatẽ eis donauerit. Et in eo quod dicit, Quoniã ſeruus neſcit quid faciat dominus eius, ignorantiam ſeruilis populi manifeſtat per ſuum aduentum. In eo autẽ quod amicos dei dicit ſuos diſcipulos, manifeſte oſtendit, ſe eſſe uerbum dei, quem & Abraham uoluntarie & ſine uinculis propter generoſitatem fidei ſequens, amicus factus eſt dei. Sed neq; Abrahæ amicitiam propter indigentiam aſſumpſit, dei uerbum exiſtens ab initio perfectus, Antequam enim Abraham eſſet, ego ſum, inquit, Sed ut ipſe Abrahæ donaret æternam uitam exiſtens bonus, quoniam amicitia dei immortalitatis eſt condonatrix, hijs qui aggrediuntur eam.

Quare fecit deus hominem, & patres elegit, & nos uocauit, & quid præſtat ea quæ eſt ad deum, ſeruitus, & quare talis lex populo data eſt. Cap. XXVIII

IGitur initio non quaſi indigens deus hominem plaſmauit Adam, ſed ut haberet in quẽ collocaret ſua beneficia. Non ſolũ ante Adam, ſed & ante omnem conditionẽ glorificabat uerbum patrem ſuum manẽs in eo, & ipſe à patre glorificabatur, Quemadmodũ ipſe ait, Pater clarifica me claritate, quam habui apud te priuſquam mũdus fieret. Nec noſtro miniſterio indigens iuſſit ut eum ſequeremur, ſed nobis ipſis attribueret ſalutem. Sequi enim ſaluatorẽ, participare eſt ſalutem, & ſequi lumen, participare eſt lumen: qui autem in lumine ſunt, non ipſi lumen illuminant, ſed illuminantur & illuſtrantur ab eo. Ipſi quidem ei nihil præſtãt, beneficium autem percipientes illuminantur à lumine. Sic & ſeruitus erga deum, deo quidem nihil præſtat, nec opus eſt deo humano obſequio, ipſe autem ſequentibus & ſeruientibus ei uitam & incorruptelam, & gloriam æternam attribuit, beneficium præſtans ſeruientibus ſibi, ob id quod ſeruiunt, & ſequentibus ob id quod ſequuntur, ſed non beneficium ipſo ab eis percipiente. Eſt enim diues, perfectus, & ſine indigẽtia. Propter hoc autem exquirit ab hominibus ſeruitutem, ut quoniã eſt bonus & miſericos, benefaciat eis qui perſeuerant in ſeruitute eius. Quantum enim deus nullius indiget, in tantum homo indiget dei cõmunione. Hæc eſt enim gloria hominis, perſeuerare ac manere in dei ſeruitute, & propter hoc dicebat diſcipulis dominus, Non uos me elegiſtis, ſed ego elegi uos, ſignificans quoniam non ipſi glorificabãt eum ſequentes eum, ſed in eo quod ſequerentur filium dei, glorificabãtur ab eo. Et iterum,

Volo

Volo ut ubi ego ſum, ibi & hij ſint, ut uideant claritatem meam, non uane glorians ſuper hoc, ſed gloriam ſuam participare uolens diſcipulis ſuis; de quibus Eſaias ait, Ab oriente attraham ſemen tuum, & ab occaſu colligam te, & dicam Aquiloni adhuc, & Auſtro, noli prohibere, attrahe filios meos de longinquo, & filias meas à ſummitatibus terræ. Omnes enim quotquot uocati eſtis in nomine meo, in gloria enim mea præparaui, & formaui, & feci eum. hæc ideo, Quoniam ubicunq; eſt cadauer, illic congregabuntur & aquilæ, participātes gloriæ domini, qui & formauit, & adhoc præparauit nos, ut dum ſumus cum eo, participemus gloriæ eius. Sic & deus ab initio hominem quidē plaſmauit propter ſuam munificentiā, Patriarchas uero elegit propter illorum ſalutem, populū uero formabat, docens indocibilem ſequi deum, Prophetas uero præſtruebat in terra, aſſueſcens hominem portare eius ſpiritum, & cōmunionem habere cum deo, ipſe quidē nullius indigēs, hijs uero qui indigentes ſunt eius, ſuam præbens cōmunionem, & hijs qui ei complacebant fabricationē ſalutis ut architectus delinians, & non uidentibus in Ægypto à ſemetipſo dans ducationem, Et hijs qui inquieti erant, in eremo dans aptiſſimā legem, & hijs qui in bonam terram introierūt dignam præbens hæreditatē, & hijs qui cōuertuntur ad patrem, ſaginatū occidens uitulum, & primam ſtolam donans, multis modis cōponens humanum genus ad conſonantiam ſalutis. & propter hoc Ioānes in Apocalypſi ait, Et uox eius quaſi uox aquarum multarū. uere aquæ multæ ſpiritus dei. Quoniam diues & quoniam magnus eſt pater, & per omnes illos trāſiens uerbum ſine inuidia utilitatē præſtabat eis, qui ſubiecti ſibi erant, omni conditioni congruentem & aptam legem cōſcribens. Sic aūt & populo tabernaculi factionem, & ædificationem templi, & Leuitarum electionem, ſacrificia quoq; & oblationes, & monitiones, & reliquam omnem legis ſtatuebat deſeruitionem. Ipſe quidem nullius horum eſt indigens, eſt enim ſemper plenus omnibus bonis, omnemq; odorem ſuauitatis, & omnes ſuaueolētium uaporationes habens in ſe, etiam anteq; Moyſes eſſet: facilem autē ad idola reuerti populum erudiebat per multas aduocationes, præſtruens eos perſeuerare, & ſeruire deo, per ea quæ erant ſecunda ad prima aduocans, hoc eſt, per typica ad uera, & per temporalia ad æterna, & per carnalia ad ſpiritalia, & per terrena ad cœleſtia. Quemadmodum dictum eſt Moyſi, Quoniam facies omnia iuxta typum eorū, quæ uidiſti in mōte. xl. enim diebus diſcebat tenere ſermones dei, & characteres cœleſtes, & imagines ſpiritales, & præfigurationes futurorum, quemadmodū & Paulus ait, Bibebant enim de ſpiritali* petra, petra aūt erat Chriſtus. Rurſum prædictis hijs quæ in lege ſunt, intulit. Omnia aūt hæc in figura ueniebant illis. Scripta ſunt autem ad correctionem noſtram, in quos finis ſeculorum deuenit. Per typos ergo diſcebant timere deū, & perſeuerare in obſequijs eius. Itaq; lex, & diſciplina erat

*al., de ſequenti petra

erat illis, à prophetia futurorum. Nam deus primo quidem per naturalia præcepta, quæ ab initio infixa dedit hominibus, admonens eos, id eſt, per Decalogum, quæ ſi quis non fecerit, non habeat ſalutem, nihil plus ab eis exquiſiuit. Quemadmodum Moyſes in Deuteronomio ait, Hĳ ſermones omnes, qnos loquutus eſt dominus ad omnem ſynagogã filiorum Iſrael in monte, & adiecit, & ſcripſit ea in duabus tabulis lapideis, & dedit mihi propter hoc ut cuſtodirent præcepta, hĳ qui uelint ſequi eum.

Quemadmodum in populo priore, & in eccleſia quędam præcepta propter duritiam & inobedientiam hominum data ſunt. Cap. XXIX

AT ubi conuerſi ſunt in uituli factionem, & reuerſi ſunt animis ſuis in Ægyptum ſerui pro liberis cupientes eſſe, aptam concupiſcentiæ ſuæ acceperunt reliquam ſeruitutem, à deo quidem non abſcidentem, in ſeruitutis autem iugo dominantem eis. Quemadmodũ & Ezechiel propheta cauſas talis legis datæ reddens, ait, Et poſt cõcupiſcentiam cordis ſui erant oculi eorũ, & ego dedi eis præcepta non bona, & iuſtificationes, in quibus non uiuent in eis. Et Lucas autem Stephanum, qui primus in diaconiũ ab apoſtolis electus eſt, & primus occiſus eſt propter Chriſti martyrium, ſic dixiſſe de Moyſe ſcripſit. Ille quidẽ accepit præcepta dei uiui dare uobis, cui noluerunt obedire patres ueſtri, & abiecerũt & conuerſi ſunt corde ſuo in Aegyptũ dicentes ad Aaron, Fac nobis deos qui nos antecedãt. Moyſes enim qui eduxit nos de terra Aegypti, quid ei cõtigerit ignoramus: & uitulum fecerunt in diebus illis, & tulerunt ſacrificia idolo, & lætabantur in factis manuum ſuarum. Conuertit autẽ deus, & tradidit eos ſeruire exercitibus cœli, quemadmodũ ſcriptum eſt in libro prophetarũ, Nunquid ſacrificia & oblationes obtuliſtis mihi annis xl. in eremo domus Iſrael, & accepiſtis tabernaculũ Moloch, & ſtellã dei Rempham, figuras quas feciſtis adorare eas: manifeſte ſignificãs, quoniã non ab altero deo talis illis data lex eſt, ſed ab eodem ipſo apta illorum ſeruituti. Quapropter & in Exodo ad Moyſen dicit, Emittam ante te angelum meum, non enim aſcendam tecum, quoniam populus duræ ceruicis eſt. Et non ſolum aũt hoc, ſed & præcepta quędam à Moyſe poſita eis propter duritiam illorum, & quod nollent eſſe ſubiecti, manifeſtauit dominus, cũ dixiſſet eis: Quare ergo Moyſes præcepit dare libellum repudĳ, & remittere uxorẽ? dicẽs eis, Hæc uobis propter duritiam cordis ueſtri permiſit, ab initio autem non ita factum eſt: Moyſen quidem excuſans, quaſi fidelem ſeruum, unum autem, qui ab initio maſculum & fœminam fecit, deum confitens, illos autem arguens tanquam duros, & non ſubiectos: & propter hoc aptum duritiæ eorũ repudĳ præceptũ à Moyſe acceperunt. Et quid dicimus de ueteri teſtamento hæc? quandoquidem & in nouo Apoſtoli hoc idem facientes inueniuntur propter prædictam cauſam, ſtatim dicente Paulo, Hoc aũt ego dico, non dominus. & iterum, Hoc

x autem

autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum pręceptum. & iterum, De uirginibus aũt præceptũ domini non habeo, conſiliũ aũt do, tanq̃ miſericordiã cõſequutus à domino, ut fidelis eſſem. Sed & alio loco ait: Ne temptet uos ſatanas propter incontinentiã ueſtrã. Si igitur & in nouo teſtamento quædã præcepta ſecundũ ignoſcentiã apoſtoli cõcedentes inueniuntur, propter quorundã incontinentiã, ut non obdurati tales, in totũ deſperantes ſalutẽ ſuã, apoſtatę fiant à deo: nõ oportet mirari, ſi & in ueteri teſtamento idẽ deus tale aliquid uoluit fieri pro utilitate populi, illiciens eos per prædictas obſeruationes, ut per eas ſalutẽ decalogi obſeruantes, munera dent ei, & ab eo nõ reuerterentẽ ad idololatriã, nec apoſtatæ fierẽt à deo, ſed toto corde diſcerent diligere eum. Si autẽ quidã propter inobedientes Iſraelitas & perditos infirmũ dicũt legis doctorẽ, inueniẽt in ea uocatione quæ eſt ſecundũ nos, multos quidẽ uocatos, paucos uero electos, & intrinſecus lupos, foris uero indutos pelles ouiũ, & id quod erat ſemper liberum, & ſuæ poteſtatis in homine ſemper ſeruaſſe deum, & ſuã exhortationẽ, ut iuſte qui nõ obediunt, & qui obedierunt & credunt ei, honorentur incorruptibilitate.

Quare circunciſio data eſt, & obſeruatio ſabbatorum, & quam habent recapitulationem. Cap. XXX

QVoniã aũt & circunciſionẽ non quaſi cõſummatricem iuſtitiæ, ſed in ſigno eã dedit deus, ut cognoſcibile pſeueret genus Abrahæ, ex ipſa ſcriptura diſcimus. Dixit enim, inquit, deus ad Abrahã, Circũcidetur omne maſculinum ueſtrũ, & circumcidetis carnẽ præputij ueſtri, & erit in ſignum teſtamenti inter me & uos. Hoc idem de ſabbatis Ezechiel propheta ait, Et ſabbata mea dedi eis, ut ſint in ſigno inter me & ipſos, ut ſciant quoniã ego ſum dominus, qui ſanctifico uos. Et in Exodo deus ait ad Moyſen, Et ſabbata mea obſeruabitis, erit enim in ſignum apud me uobis in generationes ueſtras. In ſigno ergo data ſunt hæc, non autem ſine ſymbolo erant ſigna, id eſt, ſine argumento, neq̃ ocioſa, tanquam quæ à ſapiente artifice darentur, ſed ſecundum carnem circunciſio, pręfigurabat ſpiritalẽ. Etenim nos, ait Apoſtolus, circunciſi ſumus circunciſione non manu facta. Et propheta ait, Circuncidite duritiam cordis ueſtri. Sabbata autem, perſeuerantiam totius diei erga deum deſeruitionis edocebant. Æſtimati enim ſumus, ait Apoſtolus Paulus, tota die ut oues occiſionis, ſcilicet & conſecrati, & miniſtrantes omni tempore fidei noſtræ, & perſeuerantes ei, & abſtinentes ab omni auaritia, nõ acquirentes nec poſſidentes theſauros in terra. Manifeſtabatur aũt & tanquam de ea quæ facta ſunt requietio dei, hoc eſt, regnum in quo requieſcens homo ille qui perſeuerauerit deo aſſiſtere, participabit de menſa dei. Et quia non per hæc iuſtificabatur homo, ſed in ſigno data ſunt populo, oſtendit quod ipſe Abraham ſine circunciſione, & ſine obſeruatione ſabbatorũ credidit deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiã, & amicus dei uocatus

eſt. Sed

eſt.Sed & Loth ſine circunciſione eductus eſt de Sodomis,percipiens ſalu tem à deo. Item deo placens Noe cum eſſet incircunciſus, accepit menſuras mundi ſecundũ generationes:ſed & Enoch ſine circũciſione placens deo,cũ eſſet homo,dei legatione ad angelos fungebatur, & translatus eſt,& cõſer-uatur uſq; nunc teſtis iuſti iudicij dei, quoniã angeli tranſgreſſi deciderunt in iudiciũ,homo aũt placens,translatus eſt in ſalutẽ.Sed & reliqua aũt om-nis multitudo eorũ,qui ante Abrahã fuerunt,iuſti,& eorũ patriarcharũ,qui ante Moyſen fuerunt,ſine hijs quæ prædicta ſunt,& ſine lege Moyſi iuſti-ficabantur.Quemadmodũ & ipſe Moyſes in Deuteronomio ait ad popu lum,Dominus deus tuus teſtamentũ diſpoſuit in Oreb,& non patribus ue ſtris diſpoſuit dominus teſtamentũ hoc,ſed ad uos. Quare igitur patribus non diſpoſuit teſtamentũ? Quia lex non eſt poſita iuſtis, iuſti aũt patres, uirtutẽ decalogi conſcriptã habentes in cordibus & animabus ſuis, diligen-tes ſcilicet deũ,qui fecit eos, & abſtinentes erga proximũ ab iniuſtitia, pro-pter quod non fuit neceſſe admonere eos correptorijs literis, quia habebãt in ſemetipſis iuſtitiam legis. Cum aũt hæc iuſtitia & dilectio quæ erat erga deũ,ceſſiſſet in obliuionẽ,& extincta eſſet in Ægypto,neceſſario deus pro-pter multam ſuam erga homines beneuolentiã ſemetipſum oſtẽdebat per uocem,& eduxit de Ægypto populũ in uirtute,uti rurſus fieret homo diſci pulus & ſectator dei,& ſubaffligebat indictoaudientes, ut non contemne rent eum,qui ſe fecit,& manna cibauit eos,uti rationalem acciperent eſcam. Quemadmodũ & Moyſes in Deuteronomio ait,Et cibaui te manna,quod non ſciebant patres tui:uti cognoſcas,quoniam non in pane ſolo uiuet ho-mo,ſed & in omni uerbo dei,quod procedit de ore eius,uiuit homo.

In quo differt decalogus à reliquis præceptis. Cap. XXXI

ERga deũ dilectionẽ præſciebat,& eam quę ad proximũ eſt iuſtitiã inſi nuabatur,ut nec iniuſtus,nec indignus ſit deo pręſtruente hominẽ per decalogũ in ſuam amicitiã, & eam quæ circa proximũ eſt concordiã. Quæ quidẽ ipſi ptoderãt homini,nihil tamen indigentiæ deo ab homine,& pro pter hoc ſcriptura ait,Hos ſermones locutus eſt dominus ad omnẽ ſynago gã filiorũ Iſrael in monte,& nihil adiecit.Nihil enim, queãdmodũ prædixi mus indigebat ab eis.& iterũ Moyſes ait,Et nũc Iſrael, quid dominus deus tuus poſtulat à te, niſi timere dominũ deum tuũ,ambulare in omnibus uijs eius,& diligere eum,& ſeruire domino deo tuo,ex tota anima tua.Hæc qui dem glorioſum faciebãt hominẽ,id quod deerat ei implẽtia,id eſt,amicitiã dei.Deo aũt præſtabat nihil,nec enim indigebat deus dilectione hominis. Deerat aũt homini gloria dei, quã nullo modo poterat percipere, niſi per eam obſequentiã,quæ eſt erga deũ.Et propter hoc iterũ Moyſes ait, Elige uitam,ut uiuas tu & ſemen tuũ,Diligete dominũ deũ tuũ, & audire uocem eius, & apprehendere eum. Quoniã hæc eſt uita tua,& longitudo dierũ

tuorum. In quam uitā præſtruens hominem, decalogi quidē uerba, ipſe per ſemetipſum omnibus ſimiliter dominus locutus eſt. Et ideo ſimiliter permanēt apud nos, extenſionē & augmentū, ſed non diſſolutionem accipientia per carnalem eius aduentū. Seruitutis aūt præcepta, ſeparatim per Moyſen præcepit populo, apta illorū eruditioni ſiue caſtigationi. Quemadmodum ipſe Moyſes ait, Et mihi præcepit dominus in tempore illo dicere uobis iuſtificationes & iudicia. Hæc ergo quæ in ſeruitutem & in ſignū data ſunt illis, circūcinxit nouo libertatis teſtamento. Quæ aūt naturalia & liberalia & cōmunia omnium auxit & dilatauit, ſine inuidia largitur, donans hominibus per adoptionē patrem ſcire deum, & diligere eum ex toto corde, & ſine auerſatione ſequi eius uerbū, nō tantū abſtinētes à malis operationibus, ſed etiā à concupiſcentijs earum. Auxit aūt etiam & timorē: filios enim plus timere oportet, q̄ ſeruos, & maiorem dilectionē habere in patrē. Et propter hoc ait dominus, Omnem ſermonē ocioſum quem locuti fuerint homines, reddent pro eo rationem in die iudicij, Et qui uiderit mulierem ad concupiſcendū eam, iam mœchatus eſt eā in corde ſuo: & qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, reus erit iudicio. Vt ſciamus, quoniā non ſolū factorū reddimus rationē deo ut ſerui, ſed etiam ſermonū & cogitationū, tanq̄ qui & libertatis poteſtatē accepermus, in qua magis probatur homo, ſi reuereat' ut timeat, & diligat deum. Et propter hoc Petrus ait, Non uelamentum malitię habere nos libertatem, ſed ad propitiationem & manifeſtationem fidei.

Oſtenſio quoniam non propter ſe, nec indigens deus ſeruitio eorum, Leuiticam præcepit legem: quid etiam requirit ab homine deus, nullius indigens. Cap. XXXII

QVoniā aūt non indigens deus ſeruitute eorū, ſed propter ipſos quaſdam obſeruantias in lege præcepit, pleniſſime prophetæ indicant. Et rurſus, quoniā non indiget deus oblatione hominū, ſed propter ipſum qui offerat hominē, manifeſte dominus docuit, quemadmodū oſtendimus. Si quando enim negligentes eos iuſtitiā, & abſtinentes à dilectione dei uidebat, per ſacrificia aūt, & reliquas typicas obſeruantias putātes propitiari dominū, dicebat eis Samuel quidē ſic, Non uult deus holocauſta & ſacrificia, ſed uult exaudiri uocem ſuā. Ecce auditus bonus ſuper ſacrificiū, & auditus ſuper adipem arietum. Dauid aūt ait, Sacrificiū & oblationē noluiſti, aures autem perfeciſti mihi: holocauſta aūt pro delicto non poſtulaſti. Docens eos quoniā obauditionē uult deus, quæ ſeruat eos, q̄ ſacrificia & holocauſtomata, quæ nihil eis proſunt ad iuſtitiam, & nouum ſimul prophetans teſtamentum. Manifeſtius autē adhuc in quinquageſimo pſalmo de hijs ait. Quoniam ſi uoluiſſes ſacrificiū dediſſem, utiq; holocauſtis non delectaberis. Sacrificiū deo ſpiritus cōtribulatus, cor contritū & humiliatū deus non deſpiciet. Quoniā ergo nihil indiget deus in eo qui eſt ante hūc pſalmo ait,

Non

Non accipiam de domo tua uitulos, nec de gregibus tuis hircos. Quoniam meæ ſunt oēs ueſtræ terræ, iumenta in mōtibus, & boues, cognoui omnia uolatilia cœli, & ſpecies agri mecum eſt. Si eſuriero nō dicam tibi, meus eſt orbis terræ, & plenitudo eius. Nunquid manducabo carnes taurorum, aut ſanguinem hircorū potabo? Deinde ne quis putet, propterea quod iraſcere tur eum recuſare hæc, infert conſilium ei dans. Immola deo ſacrificium lau dis, & redde altiſſimo uota tua, & inuoca me in die tribulationis tuæ, & eri piam te, & glorificabis me. Illa quidē per quæ putabant peccantes propitia ri deū abnuens, & oſtēdens quod ipſe nullius rei indiget: his aūt per quæ iu ſtificatur homo, & appropinquat deo, hortatur & admonet. Hoc idem aūt & Eſaias ait, Quo mihi multitudinē ſacrificiorū ueſtrorum? dicit dominus, Plenus ſum. Et cum abnuiſſet holocauſtomata, & ſacrificiū, & oblatiōes, & adhuc etiam & Neomenias, & ſabbata, & ferias, & reliquā uniuerſam con ſequentē hijs obſeruationē, intulit, ſuadens eis quæ ſalutaria ſunt. Lauami ni, mundi eſtote, auferte nequitias à cordibus ueſtris coram oculis meis, de ſinite à malitijs ueſtris, diſcite bonū facere, exquirite iudiciū, eruite eum qui iniuriam patitur, iudicate pupillo, & iuſtificate uiduā, & uenite diſputemus, dicit dominus. Non enim ſicut mutus homo, ut multi audent dicere, diuer tit eorum ſacrificiū. Sed miſerans eorum cæcitati, & uerum ſacrificiū inſinu ans, quod offerentes propitiabuntur deū, ut ab eo uitam percipiant. Quem admodum alibi ait, Sacrificiū deo cor contribulatū, odor ſuauitatis deo cor clarificans eum qui plaſmauit. Si enim iraſcens abnueret hæc cæcorū ſacrifi cia, tanq̃ qui indigni eſſent conſequi miſericordiā eius, non utiq; eiſdē ipſis ſuaderet, per quæ ſaluari poſſent. Sed quoniā deus miſericors eſt, non abſci dit eos à bono cōſilio. Nam per Hieremiā cum dixiſſet, Quò mihi thus de Saba affertis, & cinanomum de terra longinqua? holocauſtomata, & ſacri ficia ueſtra non delectauerūt me, intulit, Audite ſermonē domini omnis Iu da, hæc dicit dominus deus Iſrael, Dirigite uias ueſtras, & ſtudia ueſtra, & conſtituam uos in loco iſto, nec cōfiſi fueritis uobiſmet in ſermonibus men dacibus. Quoniam in totum non proderunt uobis, dicentes, Templum do mini, templum domini, templū domini eſt. Et iterum ſignificans, quoniam nō propter hoc eduxit eos de Ægypto, ut ſacrificia ei offerrent, ſed ut obli ti idololatriæ Ægyptiorū, audire uocem domini poſſent, quæ erat eis ſalus & gloria, ſic per eundē Hieremiā ait, Hæc dicit dominus, holocauſtomata ueſtra colligite cum ſacrificijs ueſtris, & manducate carnes. Quoniam non ſum locutus ad patres ueſtros, nec de holocauſtomatibus & ſacrificijs præ cepi eis, qua die eduxi eos de Ægypto, ſed ſermonem hunc præcepi eis, di cens, Audite uocem meam, & ero deus ueſter, & uos eritis populus meus, & ambulate in omnibus uijs meis, quæcunq; præcepero uobis, ut bene ſit uobis. & non obaudierunt, nec intenderunt: ſed ambulauerunt in cogitatio

nibus cordis malitiæ ſuæ,& facti ſunt retrorſus, & non ad priora. Et iterum per eundem ipſum dicens,Sed in hoc glorietur qui gloriatur,intelligere & ſcire,quoniam ego ſum dominus,qui facio miſericordiã & iuſtitiam,& iudicium in terra,intulit,Quoniam in hijs uoluntas mea eſt,dicit dominus.Sed nec in ſacrificijs,nec in holocauſtomatibus,nec in oblationibus. Non enim principaliter hæc,ſed ſecundũ conſequentiam, & propter prædictã cauſam habuit populus,ſicut iterũ Eſaias ait, Non obtuliſti mihi oues holocauſtomatis tui,nec in ſacrificijs tuis clarificaſti me, non ſeruiſti mihi in ſacrificijs, nec aliquid laborioſe feciſti in thure,nec mercatus es mihi argẽto incenſum, nec adipem ſacrificiorum tuorum concupiui, ſed in peccatis tuis,& in iniquitatibus tuis ante me ſtetiſti. Super quem igitur,ait, aſpiciã,niſi in humilem & quietũ,& trementẽ ſermones meos.Non enim adipes & carnes pingues auferent à te iniuſtitias tuas:hoc eſt enim ieiunium,quod ego elegi,dicit dominus,Solue omnem nodum iniuſtitiæ,diſſolue cõnexus uiolentorũ commerciorum,dimitte quaſſatos in requiẽ, & omnem conſcriptionẽ iniuſtam conſcinde.Frange eſurienti panem tuum ex animo, & peregrinũ ſine tecto induc in domum tuam.Si uideris nudum,cooperi eum,& domeſticos ſeminis tui ne deſpicias:tunc erumpet matutinũ lumen tuum,& ſanitates tibi cito orientur,& præcedet ante te iuſtitia,& gloria dei circundabit te.Et adhuc te loquente dicam,Ecce adſum.Et Zacharias autem in xij.prophetis,ſignificans eis uoluntatem dei, ait,Hæc dicit dominus omnipotens,Iudicium iuſtum iudicate,pietatem & miſericordiã facite,unuſquiſq; ad fratrem ſuum, Viduam, & orphanum, & proſelytum, & pauperem nolite opprimere, & unuſquiſq; malitiæ fratris ſui non reminiſcatur in corde ſuo. Et iterum, Hij ſunt,inquit,ſermones quos facietis:Loquimini ueritatẽ unuſquiſq; ad proximum ſuum, & iudiciũ pacificum iudicate in portis ueſtris, & unuſquiſq; malitiam fratris ſui nõ recogitet in corde ſuo,& iurationem falſam ne dixeritis.Quoniã hæc omnia odi, dicit dominus omnipotens. Et Dauid autem ſimiliter,Quis eſt,inquit,homo,qui uult uitam,& amat uidere dies bonos? Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum,Declina à malo,& fac bonũ:inquire pacem,& ſequere eam. Ex quibus omnibus manifeſtũ eſt,quia non ſacrificia & holocauſtomata quærebat ab eis deus,ſed fidem,& obedientiam,& iuſtitiam, propter illorum ſalutem. Sicut in Oſee propheta docens deus ſuam uoluntatem , dicebat , Miſericordiam uolo, quàm ſacrificium, & agnitionem dei ſuper holocauſtomata. Sed & dominus noſter eadem monebat eos,dicens,Si enim cognouiſſetis,quid eſt,Miſericordiam uolo quàm ſacrificium, nunq; condemnaretis immerentes: teſtimonium quidem reddens prophetis, quoniam ueritatem prædicabant, illos aũt arguens ſua culpa inſipientes. Sed & ſuis diſcipulis dans cõſilium, primitias deo offerre ex ſuis creaturis,nõ quaſi indigẽti,ſed ut ipſi nec infru-

ctuoſi

ctuoſi nec ingrati ſint, eũ qui ex creatura panis eſt, accepit & gratias egit di/
cens, Hoc eſt meũ corpus. Et calicem ſimiliter, qui eſt ex ea creatura, quę eſt **Eucharistia**
ſecundum nos, ſuum ſanguinẽ confeſſus eſt, & noui teſtamenti nouam do/
cuit oblationẽ, quam eccleſia ab apoſtolis accipiens in uniuerſo mundo of/
fert deo, ei qui alimẽta nobis præſtat primitias ſuorum munerum in nouo
teſtamento, de quo in xij. prophetis Malachias ſic præſignificauit, Non eſt
mihi uoluntas in uobis, dicit dominus omnipotens, & ſacrificium non acci/
piam de manibus ueſtris. Quoniam ab ortu ſolis uſq; ad occaſum nomen
meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incenſum offertur nomini
meo, & ſacrificium purum. Quoniam magnum eſt nomen meum in genti
bus, dicit dominus omnipotens: manifeſtiſſime ſignificans per hæc, quoniã
prior quidem populus ceſſauit offerre deo: omni autem loco ſacrificiũ of/
fertur ei, & hoc purum, nomen autem eius glorificatur in gentibus.

Quemadmodum nomen domini Ieſu Chriſti, proprium patris
oſtenditur. Cap. XXXIII

QVod eſt autem nomẽ, quod in gentibus glorificatur, ꝙ quod eſt do
mini, per quẽ glorificatur pater, & glorificatur homo: & quoniã pro/
prij filij eius eſt, & ab eo factus eſt homo, ſuũ illud uocat. Quẽadmodum
ſi quis rex ipſe filij ſui pingat imaginem, iuſte ſuam illam dicit imaginem ſe
cundum utrunq;, quoniã & filij eius eſt, & quoniã ipſe fecit eam: ſic & Ieſu
Chriſti nomẽ, quod per uniuerſum mundum glorificatur in eccleſia, ſuum
eſſe confitetur pater, & quoniam filij eius eſt, & quoniã ipſe ſcribens id, ad
ſalutem dedit hominum. Quoniam ergo nomen filij proprium patris eſt,
& in deo omnipotente, per Ieſum Chriſtum offert eccleſia, bene ait ſecun/
dum utraq;, & in omni loco incenſum offertur nomini meo, & ſacrificiũ pu
rum. Incenſa autem Ioannes in Apocalypſi, orationes ait eſſe ſanctorum.

De ſacrificijs & oblationibus, & qui ſunt, q in ueritate offerũt. Ca. XXXIIII

IGitur eccleſiæ oblatio, quam dominus docuit offerri in uniuerſo mun/
do, purum ſacrificium reputatum eſt apud deum, & acceptum eſt ei, non
quod indigeat à nobis ſacrificium, ſed quoniam is qui offert, glorificatur
ipſe in eo quod offert, ſi acceptetur munus eius. Per munus enim erga re/
gem & honos, & affectio oſtenditur: quod in omni ſimplicitate & inno/
centia dominus uolens nos offerre prædicauit, dicens, Quum igitur offers
munus tuum ad altare, & recordatus fueris, quoniam frater tuus habet a/
liquid aduerſum te, dimitte munus tuum ante altare, & uade primum re/
conciliari fratri tuo, & tunc reuerſus offer munus tuum. Offerre igitur opor
tet deo primitias eius creaturæ, ſicut & Moyſes ait. Non apparebis ua/
cuus ante conſpectum domini dei tui: ut in quibus gratus extitit homo, in
hijs gratus ei deputatus, eum qui eſt ab eo percipiat honorem. Et genus
oblationum reprobatum eſt, oblationes enim & illic, oblationes autem

& hic. Sacrificia in populo, ſacrificia & in eccleſia. Sed ſpecies immutata eſt tantũ, quippe cũ iam nõ à ſeruis, ſed à liberis offeratur. Vnus enim & idem dominus, proprium autẽ character ſeruilis oblationis, & proprium liberorum, uti & per oblationes oſtẽdatur indiciũ libertatis. Nihil enim ocioſum, nec ſine ſigno, ſiue argumento apud eum. Et propter hoc illi quidẽ decimas ſuorum habebant conſecratas. Qui aũt perceperunt libertatem, omnia quę ſunt ipſorum ad dominicos decernũt uſus, hilariter & libere dantes ea, non quæ ſunt minora, utpote maiorẽ ſpem habẽtes uidua illa & paupera hic totum uictum ſuum mittente in gazophylacium dei. Ab initio enim reſpexit deus ad munera Abel, quoniã cum ſimplicitate & iuſtitia offerebat. Super ſacrificium aũt Cain non reſpexit, quoniã cum zelo & malitia, quæ erat aduerſus fratrem, diuiſionẽ habebat in corde. Quemadmodũ occulta eius arguens deus ait, Nõne ſi recte offeras, recte autẽ non diuidas peccaſti, quieſce, quoniam non ſacrificio placatur deus. Si enim quis ſolummodo ſecundum quod uidetur, munde & recte, & legitime offerre temptauerit, ſecundum ſuam animam non recte diuidat eam quæ eſt ad proximum communionem, neq; timorem habeat dei, non per id quod recte foris oblatum eſt ſacrificiũ, ad ſe ducit deum, intus habens peccatum: nec oblatio talis proderit ei aliquid, ſed ceſſatio mali, quod eſt intus conceptũ, ne per aſſimulatam operationem, magis aũt peccatum ipſum ſibi homicidã faciat hominem. Propter quod & dicebat dominus, Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritę, quoniam ſimiles eſtis monumentis dealbatis. A foris enim ſepulchrum apparet formoſum, intus aũt plenũ eſt oſſibus mortuorũ, & uniuerſa immunditia: ſic & uos à foris quidẽ apparetis hominib. quaſi iuſti, intus aũt plenĩ eſtis malitia & hypocriſi. Cũ à foris enim recte offerre putentur, ſimilẽ zelum Cain habebant in ſemetipſis, propter quod occiderũt iuſtum, prætermittentes conſiliũ uerbi, quemadmodũ & Cain. Illi enim ait, quieſce, & non aſſenſit. Quieſcere aũt quid eſt aliud, quàm deſinere à propoſito impetus? Et hijs ſimilia dicens, Phariſæe, inquit, cæce emunda quod eſt intus calicis, ut fiat & quod foris eſt, mundũ. Et nõ audierunt. Ecce enim, ait Hieremias, non ſunt oculi tui, nec cor tuum bonũ, ſed in cupiditate tua, & ſanguinem iuſtum ut effundas eum, & ad iniuſtitiã, & ad homicidiũ ut facias. Et iterum Eſaias, Feciſtis, inquit, cõcilium non per me, & teſtamenta, nõ per ſpiritum meum. Vt igitur interior eorum uoluntas & cogitatio ad manifeſtũ producta, ſine culpa & malũ non operantẽ oſtendat eſſe deum, cum qui abſconſa manifeſtat, ſed eum qui malũ operetur, cum minime acquieſceret Cain, ait ei, Ad te conuerſio eius, & tu dominaberis eius. Pilato quoq; ſimiliter dicebat, Nullam haberes poteſtatem in me, niſi data tibi fuiſſet deſuper, concedente deo ſemper iuſtum, ut hic quidẽ ex hijs quæ paſſus eſt & ſuſtinuit, probatus recipiatur, qui autẽ malignatus eſt ex hijs quæ egit adiudicatus,

expellatur. Igitur non ſacrificia ſanctificant hominem, non enim indiget ſacrificio deus, ſed conſcientia eius qui offert, ſanctificat ſacrificium pura exiſtens, & præſtat acceptare deum quaſi ab amico. Peccator autẽ, inquit, qui occidit mihi uitulũ, quaſi occidat canem. Quoniam igitur cum ſimplicitate eccleſia offert, iuſte munus eius purum ſacrificium apud deum deputatum eſt. Quemadmodum & Paulus Philippenſibus ait: repletus ſum acceptis ab Epaphrodito, quæ à uobis miſſa ſunt. odorem ſuauitatis, hoſtiam acceptabilem, placentem deo. Oportet enim nos oblationẽ deo facere, & in omnibus gratos inueniri fabricatori deo, in ſententia pura, & fide ſine hypocriſi, in ſpe firma, in dilectione feruenti, primitias earum quæ ſunt eius creaturarum offerentes: & hanc oblationem eccleſia ſola puram offert fabricatori, offerens ei cum gratiarum actione ex creatura eius. Iudæi autẽ iam non offerunt: manus enim eorũ ſanguine plenæ ſunt: nõ enim receperũt uerbũ, per quod offertur deo. Sed neq; omnes hæreticorũ ſynagogæ. Alij eñ alterum præter fabricatorẽ dicentes patrem, ideo quæ ſecundũ nos creaturæ ſunt offerentes ei, cupidum alieni oſtendunt eũ, & aliena concupiſcentem. Qui uero ex defectione & ignorantia & paſſione dicunt facta ea quæ ſunt ſecundum nos, & ignorantiæ & paſſionis & defectionis fructus offerentes, peccant in patrẽ ſuum, contumeliã facientes magis ei, quàm gratias agentes. Quomodo aũt conſtabit eis, eum panẽ in quo gratiæ actæ ſint, corpus eſſe domini ſui, & calicẽ ſanguinis eius, ſi non ipſum fabricatoris mundi filium dicant, id eſt, uerbum eius, per quod lignum fructificat e defluunt fontes, dat primũ quidem fœnum, poſt deinde ſpicam, deinde plenũ triticũ in ſpica. Quomodo aũt rurſus dicunt carnem in corruptionẽ deuenire, & non percipere uitã, quæ à corpore domini & ſanguine alitur? Ergo aut ſententiã mutent, aut abſtineant offerendo quæ prædicta ſunt. Noſtra autem conſonans eſt ſententia Euchariſtiæ, & Euchariſtia rurſus confirmat ſententiam noſtram. Offerimus enim ei, quæ ſunt eius, congruenter cõmunicationẽ & unitatem prædicantes carnis & ſpiritus. Quemadmodũ enim qui eſt à terra panis percipiens uocationem dei, iam non cõmunis panis eſt, ſed Euchariſtia, ex duabus rebus cõſtans, terrena & cœleſti: Sic & corpora noſtra percipientia Euchariſtiã, iam nõ ſunt corruptibilia, ſpem reſurrectionis habentia. Offerimus aũt ei nõ quaſi indigenti, ſed gratias agentes donationi eius, & ſanctificantes creaturã. Quemadmodũ enim deus nõ indiget eorũ quæ à nobis ſunt, ſic nos indigemus offerre aliquid deo. Sicut Salomon ait, Qui miſeretur pauperi, fœneratur deo. Qui enim nullius indigens eſt deus, in ſe aſſumit bonas operationes noſtras, ad hoc ut præſtet nobis retributionem bonorũ ſuorũ. Sicut dominus noſter ait: Venite benedicti patris mei, percipite præparatũ uobis regnũ. Eſuriui eñ, & dediſtis mihi mãducare, ſitiui & potaſtis me, hoſpes fui & collegiſtis me, nudus & cooperuiſtis me, infirmus

Euchariſtia

& uiſitaſtis

& uiſitaſtis me, in carcere & ueniſtis ad me. Sicut igitur non hijs indigens, attamen à nobis propter nos fieri uult, ne ſimus infructuoſi: Ita ad ipſum uerbum dedit populo præceptum faciendarū oblationū, quamuis non indigeret eis, ut diſceret deo ſeruire. Sic & ideo nos quoq; offerre uult munus ad altare frequenter ſine intermiſſione. Eſt ergo altare in cœlis. Illuc enim preces noſtræ, & oblationes noſtræ diriguntur: & ad templū, quemadmodum Ioannes in Apocalypſi ait, & apertum eſt templum dei, & tabernaculum. Ecce enim, inquit, tabernaculum dei, in quo habitabit cum hominibus

Quorum typum accipiebat populus, quemadmodum & prophetabant prophetæ futura. Cap. XXXV

MVnera autem & oblationes, & ſacrificia omnia in typo populus accepit. Quemadmodum oſtenſum eſt Moyſi in monte Sinai ab uno & eodem deo, cuius & nunc in eccleſia glorificatur nomen in omnibus gentibus. Sed terrena quidē quæ ſunt erga nos diſpoſita, congruit typos eſſe eorum, quæ ſunt cœleſtia, ab eodem tamē deo facta. Nec enim aliter poterat aſſimilari ſpiritalium imaginum. Quæ autem ſupercœleſtia & ſpiritalia ſunt, & quantum ad nos ſpectat inuiſibilia & inenarrabilia, typos rurſus alterorum cœleſtium dicere, & alterius pleromatis, & deum alterius patris imaginem eſſe, & errantium eſt à ueritate, & omnimodo ſtultorum & hebetum. Cogentur enim hij tales, quēadmodum ſæpenumero oſtendimus, ſemper typos typorum, & imagines imaginum adinuenire, & nunq̄ figere animum ſuum in uno & uero deo: ſupra enim deum factæ ſunt cogitationes ipſorum, ſupergreſſi cordibus ſuis ipſum magiſtrū, ſuſpitione quidem ſuperelati & ſupergreſſi, ueritate autem declinantes à uero deo.

Quemadmodum inueſtigabilis & incomprehenſibilis oſtenditur is, qui hanc quæ ſecundū nos eſt cōdidit creaturam. Cap. XXXVI

AD quos iuſte quis dicat, quemadmodū ipſe ſermo ſuggeretur. Quatenus ſuper deum extollitis cogitationes ueſtras, inconſiderate elati? Audiſtis mēſos eſſe cœlos in palmo, dicite mihi menſurā, & enarrate multitudinem cœlorum innumerabilem, exponite mihi plenitudinem, latitudinem, & longitudinem, & altitudinem circūmenſurationis, initium & finem, quæ non intelliget cor hominis, & non cōprehendet ea. Vere enim magna ſunt theſaurophylacia cœleſtia, immenſurabilis eſt in corde deus, & incomprehenſibilis in animo, qui cōprehendit terrā pugillo, quis perſpiciat menſuram, & dextræ eius digitum qui cognoſcet? aut manum eius quis intelliget, eam quæ menſurat immenſa, eam quæ tendit menſura ſua menſuram cœlorum, & conſtringit pugillo terram cum abyſſis, quæ in ſe continet latitudinem, & longitudinem, & profundum deorſum, & altitudinē ſupernam uniuerſæ conditionis, quæ uidetur, quæ auditur & intelligitur, & quæ inuiſibilis eſt: & propter hoc ſuper omne initiū & poteſtatē, & dominationem,

& omnē nomen quod nominatur, omnium quæ facta & condita ſunt exiſtens deus, ipſe eſt qui cœlos implet, & perſpicit abyſſos, qui eſt etiam cum unoquoq; noſtrū. Deus enim, inquit, appropinquans ego ſum, & non deus de longinquo. Si abſconditur homo in abſconſis, & ego eum non uidebo? manus enim eius apprehendit omnia: & ipſa eſt quæ cœlos quidem illuminat, etiā quæ ſub cœlo ſunt, & ſcrutatur renes, & corda, & in abſconſis ineſt, & in ſecretis noſtris, & in manifeſto alit & conſeruat nos. Si autē plenitudinem & magnitudinem manus eius nō comprehendit homo, quemadmodum poterit quis intelligere aut cognoſcere in corde tā magnū deū? Quem quaſi iam mēſi ſint, & perſpexerint, & uniuerſum eum decucurrerint, ſuper eum eſſe aliud pleroma æonum cōfingunt, & alterum patrem: ad cœleſtia quidem non ſuſpicientes, uere aūt in profundū Bythum dementiæ deſcendentes: patrē quidem dicentes ſuū finiri, uſq; ad ea quæ ſunt extra pleroma: Demiurgum uero rurſum non attingere uſq; ad pleroma. Et ſic neutrū eorum ponunt eſſe perfectū, & comprehendentē omnia. Deerit enim illi quidem uniuerſa quæ eſt extra pleroma fabricatio, huic aūt quæ eſt intra pleroma fabricatio, & neuter eorū erit omniū deus. Quoniā aūt magnitudinē dei ex hijs quæ ab eo facta ſunt nemo enarrare poteſt, hoc omnibus manifeſtū eſt: & quoniā magnitudo eius non deficit, ſed omnia cōtinet, & peruenit uſq; ad nos, & nobiſcū eſt, omnis quicunq; digne deo ſapit confitebitur.

Secundū quid notus deus, & quod ipſe pater conditor omnium per ſuas manus formauit hominem. Cap. XXXVII.

IGitur ſecundum magnitudinem non eſt cognoſcere deum, Impoſſibile eſt enim menſurari patrem: Secundum autem dilectionem eius, hæc eſt enim quæ nos per uerbum eius ducit ad deum obaudientes ei, ſemper dicimus quoniam eſt tantus deus, & ipſe eſt qui per ſemetipſum cōſtituit, & fecit, & adornauit, & continet omnia, in omnibus autem & nos, & hunc mundum qui eſt ſecundum nos. Et nos igitur cum hijs quæ cōtinentur ab eo, facti ſumus. Et hic eſt de quo ſcriptura ait, Et plaſmauit deus hominē, limum terræ accipiens, & inſufflauit in faciem eius flatum uitæ. Non angeli fecerūt nos, nec nos plaſmauerūt, nec angeli potuerūt imaginē facere dei, nec alius quis, præter uerbū domini, nec uirtus longe abſiſtens à patre uniuerſorum. Nec enim indigebat horū deus ad faciendū, quæ ipſe apud ſe præfinierat fieri, quaſi ipſe ſuas non haberet manus. Adeſt enim ei ſemper uerbum & ſapientia filius, & ſpiritus, per quos, & in quibus omnia libere & ſponte fecit, ad quos & loquitur, dicens, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, ipſe à ſemetipſo ſubſtantiam creaturarum, & exemplum factorum, & figuram in mundo ornamentorū accipiens. Bene ergo ſcriptura dicit: Primo omnium crede, quoniam unus eſt deus, qui omnia conſtituit & cōſummauit, & fecit ex eo quod non erat, ut eſſent omnia, omnium

capax,& qui à nemine capiatur. Bene autē & in prophetis Malachias ait: Nonne unus deus qui conſtituit nos? Nonne pater unus eſt omnium noſtrorum? Conſequenter autem & Apoſtolus ait: Vnus deus, inquit, pater qui ſuper omnes,& in omnibus nobis. Similiter autem & dominus, omnia mihi,inquit,tradita ſunt à patre meo, Manifeſte ab eo qui omnia fecit. Non enim aliena, ſed ſua tradidit ei, In omnibus autem nihil ſubtractum eſt, & propter hoc idem eſt Iudex uiuentium & mortuorum,habens clauem Dauid,aperit,& nemo claudit,claudit,& nemo aperit. Nemo eñ alius poterat nec in cœlo,nec in terra,nec ſub terra aperire paternū librū,nec uidere eum, niſi agnus qui occiſus eſt,& ſanguine ſuo redemit nos: ab eodem,qui omnia uerbo fecit,& ſapientia adornauit accipiens omnium poteſtatem,quando uerbum caro factum eſt, ut quemadmodum in cœlis principatum habuit uerbum dei,ſic & in terra haberet principatū: quoniam homo iuſtus, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius:principatum autem habeat eorum quæ ſunt ſub terra,ipſe primogenitus mortuorū factus: & ut uiderent omnia,quemadmodū prædiximus,ſuum regem,& ut in carnem domini occurrat paterna lux, & à carne eius rutila ueniat in nos, & ſic homo deueniat in incorruptelam,circundatus paterno lumine. Et quoniam uerbum, id eſt, filius ſemper cum patre erat, per multa demonſtrauimus. Quoniam & ſapientia quæ eſt ſpiritus, erat apud deum ante omnem cōſtitutionem,per Salomonem ait: Deus ſapientia fundauit terram,parauit autem cœlum prudentia. Senſu eius abyſſi eruperunt, nubes autem manauerunt ros. Et rurſus, Dominus creauit me principium uiarum ſuarum, in opera ſua ante ſeculum fundauit me,in initio antequā terram faceret,& priuſq̃ procederent fontes aquarum,antequam montes cōfirmarentur, Ante omnes aūt colles genuit me. Et iterum, Cum pararet cœlum eram cum illo, & cum firmos faceret fontes abyſſi, quādo fortia faciebat fundamenta terræ, eram apud eum aptās. Ego eram cui adgaudebat,quotidie aūt delectabar ante faciem eius in omni tempore,cum lætaretur orbe perfecto,& iocundaretur in filijs hominū. Vnus igitur deus,qui uerbo & ſapientia fecit & aptauit omnia,hic eſt aūt Demiurgus, qui & mundum hunc attribuit humano generi, qui ſecundum magnitudinē quidem ignotus eſt omnibus hijs qui ab eo facti ſunt. Nemo enim inueſtigauit altitudinem eius, nec ueterū, nec eorum qui nunc ſunt. Secundum aūt dilectionem cognoſcitur ſemper, per eum per quem conſtituit omnia. Eſt aūt hic uerbū eius dominus noſter Ieſus Chriſtus,qui in nouiſſimis temporibus homo,in hominibus factus eſt, ut finem coniungeret principio,id eſt,hominem deo. Et propterea prophetæ ab eodem uerbo propheticum accipientes chariſma,prædicauerūt eius ſecundū carnem aduentum, per quem cōmixtio & communio dei & hominis ſecundum placitum patris facta eſt, ab initio prænuntiante uerbo dei,

quoniam

quoniam uidebitur deus ab hominibus, & conuerſabitur cum eis ſuper terram, & colloqueretur & adfuturus eſſet, id eſt ab uniuerſo ſuo plaſmate, ſaluans illud, & partibilis ab eo, & liberās nos de manibus omniū odientium nos, tranſgreſſionis ſpiritu, & faciens nos ſeruire ſibi in ſanctitate & iuſtitia omnes dies noſtros, uti cōplexus homo ſpiritum dei, in gloriam cedat patris. Hæc prophetice ſignificabāt prophetæ, ſed non quēadmodū quidam dicunt, inuiſibili patre omnium exiſtente alterum eſſe eum, qui à prophetis uideretur. Hoc autē dicunt, qui in totum quid ſit prophetia neſciunt. Nam prophetia eſt prædicatio futurorum, id eſt, eorū quæ poſt erunt, præſignificatio. Præſignificabant enim prophetæ, quoniam uidebitur deus ab hominibus, quemadmodū & dominus ait, Beati mūdo corde, quoniā ipſi deum uidebunt. Sed ſecundū magnitudinem quidem eius, & mirabilem gloriam nemo uidebit deum, & uiuet, Incapibilis enim pater: ſecundum autem dilectionem & humanitatem, & quod omnia poſſit, etiā hoc cōcedit hĳs qui ſe diligunt, id eſt uidere deum, quod & prophetabāt prophetæ. Quoniā quæ impoſſibilia apud deū. Homo etenim à ſe non uidet deum. Ille autē uolens uidetur ab hominibus, à quibus uult, & quēadmodū uult. Potens eſt enim in omnibus deus, uiſus quidē tunc per ſpiritum prophetiæ, uiſus eſt autem & per filium adoptiue, uidebitur aūt & in regno cœlorum paternaliter, ſpiritu quidē prçparāte hominē in filium dei, filio autē adducente ad patrem, patre autem incorruptelam donāte in æternam uitam, quæ unicuiq; euenit ex eo quod uideat deum. Quemadmodū enim uidētes lumen intra lumen ſunt & claritatē eius recipiunt, Sic & qui uident deum, intra deum ſunt, percipientes eius claritatem. uiuificat aūt eos claritas, percipiunt ergo uitam qui uident deum: & propter hoc incapibilis, uiſibilem ſe & comprehenſibilem, & capacē hominibus præſtat, ut uiuificet percipientes & uidētes ſe. quēadmodū enim magnitudo eius inueſtigabilis eſt, ſic & benignitas eius inenarrabilis, per quam uiſus uitam præſtat ĳs, qui uident eum. Quoniam uiuere ſine uita impoſſibile eſt: ſubſiſtentia uitæ aūt, de participatione euenit: participatio aūt dei, eſt uidere deum, & frui benignitate eius. Homines igitur uidebunt deum, & uiuent per uiſionem, immortales facti, & pertingētes uſq; in deū. Quod ſicut prædixi per prophetas figuraliter manifeſtabatur, quoniam uidebitur deus ab hominibus, qui portāt ſpiritum eius, & ſemper aduentum Chriſti ſuſtinēt. Quemadmodū & in Deuteronomio Moyſes ait: In die iſta uidebimus, quoniam loquetur deus ad hominem, & uiuet. Quidam enim eorum uidebant ſpiritum propheticum, & operationes eius in omnia genera chariſmatum effuſa: alĳ uero aduētum domini, & eam quæ eſt ab initio adminiſtrationem, per quam perfecti, uoluntatē patris quç eſt in cœlis, & quæ eſt in terris: alĳ uero & glorias paternas temporibus aptas, & ipſis qui uidebāt, & qui tunc audiebāt, & omnibus qui deinceps audituri

erant. Sic igitur manifeſtabatur deus, per omnia enim hec deus pater oſten ditur, ſpiritu quidem operante, filio uero adminiſtrãte, patre uero compro bante, homine uero cõſummante ad ſalutem. Quemadmodum & per prophetam Oſee ait, Ego, inquit, uiſiones multiplicaui, & in manibus prophetarum aſſimilatus ſum. Apoſtolus autem idipſum expoſuit, dicens, Diuiſiones autem chariſmatum ſunt, idem autem ſpiritus, & diuiſiones miniſteriorum ſunt, idem dominus, & diuiſiones operationum ſunt, idem autẽ deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuiq; autem datur manifeſtatio ſpiritus ad utilitatem. Sed quoniam qui omnia in omnibus operatur deus eſt, qualis eſt & quantus eſt, inuiſibilis & inenarrabilis eſt omnibus, quæ ab eo facta ſunt, Incognitus autem nequaquam: omnia enim per uerbum eius diſcunt, qui eſt unus deus pater qui continet omnia, & omnibus eſſe præſtat, quemadmodum in Euãgelio ſcriptum eſt, Deum nemo uidit unquam, niſi unigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Enarrat ergo filius ab initio patris, quippe qui ab initio eſt cum patre, qui & uiſiones propheticas, & diuiſiones chariſmatum, & miniſteria ſua, & patris glorificationem cõſequenter & cõpoſite oſtẽderit humano generi apto tempore ad utilitatem. Vbi eſt enim cõſequentia, illic & conſtantia, & ubi eſt conſtãtia, illic & pro tempore, & ubi pro tempore, illic & utilitas, & propterea uerbum diſpenſatum paternæ gratiæ factus eſt ad utilitatem hominum, propter quos fecit tantas diſpoſitiones, hominibus quidem oſtendens deum, deum aũt exhibens homini: & inuiſibilitatem quidem patris cuſtodiens, ne quãdo homo fieret contẽptor dei, & ut ſemper haberet, ad quod proficeret: uiſibilem autem rurſus hominibus per multas diſpoſitiones oſtendens deũ, ne in totum deficiens homo ceſſaret eſſe: Gloria enim dei uiuens homo, Vita aũt hominis, uiſio dei. Si enim quæ eſt per conditionẽ oſtenſio dei uitã præſtat hominibus in terra uiuentibus, multo magis ea quæ eſt per uerbum manifeſtatio patris, uitam preſtat hijs, qui uident deum. Quoniam ergo ſpiritus dei, per prophetas futura ſignificauit, præformans nos, & præaptans ad id, ut ſubditi deo ſimus: futurum autem erat, ut homo per ſancti ſpiritus beneplacitum uideret: neceſſario oportebat eos per quos futura prædicabantur uidere deum, quem ipſi hominibus uidendum intimabant: uti non ſolum dicatur prophetice deus, & dei filius, & filius, & pater, ſed ut uideatur omnibus membris ſanctificatis & edoctis ea quæ ſunt dei, ut præformaretur & præmeditaretur homo applicari in eam gloriam, quæ poſt reuelabitur hijs qui diligunt deum. Non enim ſolum ſermone prophetabant prophetæ, ſed & uiſione, & conuerſatione, & actibus quos faciebant, ſecundum id quod ſuggerebat ſpiritus: ſecundum hanc igitur rationem inuiſibilem uidebant deum. Quemadmodum & Eſaias ait, Regem dominum ſabaoth uidi oculis meis, ſignificans, quoniam uidebit oculis deum homo, & uocem

eius

eius audiet. Secundum hanc igitur rationem, & filium dei hominē uidebāt conuerſatum cum hominibus, id quod futurū erat prophetantes, eum qui nondum aderat, adeſſe dicentes, & impaſſibilem paſſibilem annuntiantes, & cum qui tunc in cœlis, in limū mortis deſcendiſſe, dicentes, Et reliquas autem eius recapitulationis diſpoſitiones, quaſdā quidem per uiſiones uidebant, quaſdam per uerbum annuntiabant, quaſdam uero per operationem typice ſignificabāt, quæ quidem uidenda erant uiſibiliter uidentes, quæ uero audienda erant, ſermone præconantes, quæ uero agenda erant, operatione perficiētes, uniuerſa uero prophetice annūtiantes. Propterea & Moyſes tranſgreſſori quidē legis populo igneum deum eſſe dicebat, igneum à deo diem ſuperduci minitans. His uero qui erga dominum timorem habebāt, dominus deus, dicebat, miſericors, pius, & magnanimus, & magnæ miſerationis, & uerax, & iuſtitiā ſeruās, & miſericordiā in milia, auferēs iniuſtitias, & nequitias, & peccata. Et uerbum quidem loquebatur Moyſi apparens in conſpectu, quemadmodum ſi quis loquatur ad amicū ſuum: Moyſes uero cupiuit manifeſte uidere eum, qui ſecum loquebatur, & dictū eſt ei, Sta in loco alto petræ, & manum meā contegam ſuper te. Quando uero tranſierit claritas mea, tunc uidebis quæ ſunt poſteriora mea, facies autem mea non uidebitur tibi, non enim uidet homo faciem meam, & uiuet: utraq; ſignificans, quoniam & impoſſibile eſt homini uidere deum, & quoniā per ſapientiam dei in nouiſſimis temporibus uidebit deum homo, in altitudine petræ, hoc eſt in eo qui eſt ſecundū hominem eius aduētus: & propter hoc facie ad faciem confabulatus eſt cum eo in altitudine montis, aſſiſtente etiam Helia, quemadmodum Euangelium retulit, reſtituens in fine priſtinam repromiſſionem. Non igitur manifeſte ipſi faciem dei uidebāt prophetæ, ſed diſpoſitiones & myſteria quæ inciperet homo uidere deum. Quemadmodum & Heliæ dicebatur, Exies cras & ſtabis in cōſpectu domini, & ecce dominus tranſiet, & ecce ſpiritus magnus, & fortis qui diſſoluet mōtes, & conteret petras in cōſpectu domini, & non in ſpiritu dominus, & poſt ſpiritum terræmotus, & non in terræmotu dominus, & poſt terræmotū ignis, & non in igne dominus, & poſt ignem uox auræ tenuis. Per hæc enim & per prophetas ualde indignās, propter tranſgreſſionem populi & propter interfectionem prophetarum, docebantur mitius agere, ac ſecundū hominem aduentus domini ſignificabatur futurus, poſt illam legem quæ data eſt per Moyſen, mitis & tranquillus, in quo nec calamum quaſſatum cōfregit, nec linum fumigans extinxit. Oſtendebatur aūt & regni eius mitis & pacifica requietio. Poſt enim ſpiritum qui conterit montes, & poſt terræmotum, & poſt ignem, tranquilla & pacifica regni eius adueniunt tempora, in quibus cum omni trāquillitate ſpiritus dei uiuificat, & auget hominē. Manifeſtius autem adhuc per Ezechielem factum eſt, quoniam ex parte diſpoſitiones

dei,ſed non ipſum uidebant prophetę priores deum. Hic enim dei cum uidiſſet uiſionem, & Cherubim & rotas eorũ, & uniuerſæ progreſſionis eius myſterium cum retuliſſet, & ſimilitudinem quaſi figuram hominis, & illa quidem quæ erant ſuper lumbos eius quaſi figuram electri, quæ autem deorſum quaſi uiſionẽ ignis, & reliquã uniuerſam thronorum uiſionem manifeſtãs, ne quis putaret forte eum in hijs proprie uidiſſe deum, intulit, hæc uiſio ſimilitudinis glorię domini. Igitur ſi neq; Moyſes uidit deum, nec Helias, nec Ezechiel, qui multa de cœleſtibus uiderunt, quæ autem ab hijs uidebantur erant ſimilitudines claritatis domini, & prophetię futurorum, manifeſtum eſt quoniam pater quidem inuiſibilis, de quo & dominus dixit: Deum nemo uidit unquam. Verbum autem eius quemadmodum uolebat ipſe, & ad utilitatem uidentium claritatem monſtrabat patris, & diſpoſitiones exponebat. Quemadmodũ & dominus dixit, Vnigenitus deus qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Et ipſe autem interpretatur patris uerbum, utpote diues & multus exiſtens, non in una figura, nec in uno charactere uidebatur uidentibus eum, ſed ſecundũ diſpenſationum eius cauſas ſiue efficaciam, ſicut in Daniele ſcriptum eſt, Aliquãdo enim cum hijs qui erant circa Ananiam, Azariam, Mizaelem uidebatur, aſſiſtens eis in fornace ignis, & in camino, & liberans eos de igne, Et uiſio, inquit quarti, ſimilis filio dei. Aliquando autem lapis à monte abſciſus ſine manibus, & percutiens temporalia regna, & uentilãs ea, & ipſe replens uniuerſam terrã. Rurſum hic idem uidebitur quaſi filius hominis in nubibus cœli ueniens, & appropinquans ad ueterem dierum, & ſumẽs ab eo uniuerſam poteſtatem & gloriam, & regnum, Et poteſtas, inquit, eius poteſtas æterna, & regnum eius nõ interibit. Sed & Ioannes domini diſcipulus in Apocalypſi ſacerdotalẽ & glorioſum regni eius uidens aduentum, Conuerſus ſum, inquit, uidere uocem quæ loquebatur mecum, & conuerſus uidi ſeptem cãdelabra aurea, & inter candelabra ſimilem filio hominis indutum podere, & adcinctum ad mammas zonam auream. Caput autem eius & capilli quemadmodum lana alba, quomodo nix, & oculi eius ut flãma ignis, & pedes eius ſimiles chalcolibano, quemadmodũ in camino ſuccenſus eſt. Vox eius quaſi uox aquarum, & habẽt ſtellas ſeptem in manu dextera ſua, & de ore eius romphea ex utraq; parte acuta exiebat, & facies eius quemadmodum ſol fulgens in uirtute ſua. In hijs enim aliquid à patre clarum eius ſignificat, ut caput, aliquid uero ſacerdotale, ut poderem: & propter hoc Moyſes ſecundũ typum ueſtiuit pontificem: aliquid uero ad finem, quemadmodũ chalcolibanum in camino ſuccenſum, quod eſt fortitudo fidei, & perſeuerabile orationũ, propter aduenięs in fine temporum ſuccenſionis incendium. Ioanne uero non ſuſtinente uiſionem, Et cecidi enim, inquit, ad pedes eius quaſi mortuus, ut fieret quod ſcriptum eſt, Nemo uidet deum, & uiuet, & uiuificans eum uer-

bum

bum & admonens, quoniam ipſe eſt in cuius pectore recumbebat ad cœnam, interrogans quis eſſet qui inciperet eum tradere, Et dicebat, Ego ſum primus & nouiſſimus, & qui uiuo, & fui mortuus, & ecce uiuo in ſecula ſeculorum, & habeo claues mortis & inferorum. Et poſt hæc in ſecunda uiſione eundem dominũ uidens, Vidi enim, inquit, in medio throni & quatuor animalium, & in medio presbyterorum agnum ſtantem quaſi occiſum, habentem cornua ſeptem, & oculos ſeptem, qui ſunt ſeptẽ ſpiritus dei, dimiſſi in uniuerſam terrã. Et rurſus de eodem ipſo agno, ait, Et ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum uocabatur fidelis, & uerus, & per iuſtitiam iudicat, & pugnat, & oculi eius ſicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen ſcriptum, quod nemo ſcit niſi ipſe, & circumamictus ueſtimentum aſperſum ſanguine, & uocatur nomen eius uerbum dei, & exercitus cœli ſequebatur eum in equis albis, ueſtiti biſſynũ album mundum, & de ore eius procedit romphea acuta, ut in ea percutiat gentes, & ipſe paſcet eos in uirga ferrea, & ipſe calcat lacum uini furoris iræ dei omnipotentis, & habet ſuper ueſtitum, & ſuper femur ſuum nomen ſcriptum, Rex tegum, & dominus dominantium. Sic ſemper uerbum dei uelut lineamenta rerum futurarum habet, & uelut ſpecies diſpoſitionum patris hominibus oſtendebat, docens nos quæ ſunt dei. Non ſolum autem per uiſiones quæ uidebantur, & ſermones qui præconabantur, ſed & in operationibus uiſus eſt prophetis, ut per eos præfiguraret, & prædemonſtraret futura. Propter quod & Oſee propheta accepit uxorem fornicationis, per operationẽ prophetans, quoniam fornicando fornicabitur terra à domino, hoc eſt, qui ſuper terram ſunt homines, & de huiuſmodi hominibus beneplacitum habẽbit deus aſſumere eccleſiam ſanctificandam communicatione filij eius, ſicut & illa ſanctificata eſt communicatione prophetæ. Et propter hoc Paulus ſanctificatam ait infidelem mulierem in uiro fideli. Adhuc etiam filios ſuos nominauit propheta, non miſericordiam conſequuta & non populus, ut quemadmodum Apoſtolus ait, Fiat qui non populus, populus, & non miſericordiam conſequuta, miſericordiam conſequuta, & in loco eliberata, in quo uocabitur non populus, ibi uocabuntur filij dei uiui. Id quod à propheta typice per operationem factum eſt, oſtendit Apoſtolus uere factum in eccleſia, & Chriſto. Sic autẽ & Moyſes Aethiopiſſam accipiebat uxorem, quam ipſe Iſraelitidem fecit, præſignificans quoniam oleaſter inſeritur in oliuam, & participans pinguedinis eius erat. Quoniam enim is qui ſecundum carnem natus eſt Chriſtus, à populo quidem habebat inquiri, ut occideretur, liberari uero in Ægypto, id eſt in gentibus, & ſanctificare eos, qui ibi eſſent infantes, unde & eccleſiã ſibi perfecit: Ægyptus eñ ab initio gentilis, quemadmodum Æthiopiſſa: propter hoc per nuptias Moyſi nuptiæ uerbi oſtendebantur, & per Æthiopiſſam coniugẽ, ea quæ ex gentibus eſt

ecclesia manifestabatur, cui qui detrahunt, & incusant & derident eam, non erunt mundi, Leprosi enim erunt & abijcientur à iustorum castris. Sic autem & Raab fornicaria semetipsam quidem condemnans, quoniam esset gentilis omnium peccatorũ rea, suscepit autem speculatores, qui speculabantur uniuersam terram, & apud se abscondit patrem scilicet & filium & spiritum sanctum. Et cum uniuersa ciuitas, in qua habitabat, concidisset in ruinam, canentibus septem tubicinis in ultimis Raab fornicaria cõseruata est, cum uniuersa domo sua fide signi coccini: sicut & dominus dicebat hijs qui aduentum eius non excipiebant, pharisæi scilicet, & coccini signum nullificant, quod erat pascha, redemptio & exodus populi ex Ægypto, dicens, Publicani & meretrices præcedent uos in regno cœlorum.

Quemadmodum in Abraham præfigurabatur fides nostra, & quæ expositio eorum, quæ facta sunt à patribus. Cap. XXXVIII

QVoniam autem & in Abraham præfigurabatur fides nostra, & quoniã patriarcha nostræ fidei uelut propheta fuit, plenissime Apostolus docuit in epistola ad Galatas, dicens, Qui ergo tribuit uobis spiritum, & operatur uirtutes in uobis, ex operibus legis an ex auditu fidei? Sicut Abraham credidit deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Cognoscite itaq; quoniam qui sunt ex fide, hij filij sunt Abrahæ. Præuidens autem scriptura, quoniam ex fide iustificat gentes deus, prænuntiauit Abrahæ, quoniam benedicẽtur in eo omnes gentes. Itaq; qui ex fide sunt, benedicẽtur cum fideli Abrahã. Ob quæ non solum prophetã cum dixit fidei, sed & patrẽ eorum qui ex gentibus credũt in Christum Iesum, eo quod una & eadem illius & nostra sit fides, illo quidem credẽte futuris quasi iam factis, propter repromissionem dei: nobis quoq; similiter per fidem speculantibus eam quæ est in regno hæreditatem, propter repromissionem dei. Et ea autem quæ circa Isaac non sine significatione sunt. In ea enim epistola quæ est ad Romanos, ait Apostolus, Sed & Rebecca ex uno concubitu habens Isaac, patris nostri à uerbo responsum accepit, ut secundum electionem propositũ dei permaneat, non ex operibus, sed ex uocãte dictum est ei, Duo enim populi in utero tuo, & duæ gentes in uentre tuo, & populus populum superabit, & maior seruiet minori. Ex quibus manifestatum est, non solum prophetationes patriarcharum, sed & partum Rebeccæ prophetiam fuisse duorum populorum, & unum quidem esse maiorem, alterum uero minorem, & alterum quidem sub seruitio, alterum autem liberum, Vnius autem & eiusdem patris unus & idem deus noster, & illorum: qui est absconsorum cognitor, qui scit omnia antequam fiant, & propter hoc dicens, Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Si quis autem & actus qui sunt Iacob addiscat, inueniet eos non inanes, sed plenos dispositionum: & in primis in natiuitate eius, quemadmodum apprehendit calcaneum fratris, & Iacob uocatus est, id est

supplan

ſupplantator,tenens ſed qui non tenetur,ligans pedes,ſed qui non ligatur, luctans & uincẽs,tenens in manu calcaneum aduerſarij, id eſt uictoriã.Ad hoc enim naſcebatur dominus, cuius typum generationis monſtrabat, de quo & Ioannes in Apocalypſi ait,Et exiuit uincens,ut uinceret.Deinde autem primogenita accipiens,quando uituperauit ea frater eius:quemadmodum & iunior populus eum primogenitum Chriſtum accepit,cum eum repulit populus ætate prouectior,dicens,Non habemus regẽ niſi Cæſarem. In Chriſto autem uniuerſa benedictio,& propter hoc benedictiones prioris populi à patre ſubripuit poſterior populus,Quemadmodum Iacob abſtulit benedictionem huius Eſau. Ob quam cauſam fratris patiebatur inſidias,& perſecutiones frater ſuus,ſicut & eccleſia hoc idem à Iudæis patiebatur.Peregre naſcebantur duodecim tribus genus Iſrael, quoniam & Chriſtus peregre incipiebat decaſtylum firmamentum eccleſiæ generare.Variẹ oues quæ fiebant hinc Iacob merces,& Chriſti merces ex uarijs & differentibus gentibus,in unam cohortem fidei conuenientes fiunt homines,quemadmodum pater promiſit ei,Poſtula,dicens,à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam,& poſſeſſionem tuam terminos terræ. Et quoniam multitudines filiorum domini prophetæ fiebant Iacob, neceſſitas omnis fuit ex duabus ſororibus eum filios facere:Quemadmodum Chriſtus ex duabus legibus unius & eiuſdem patris. Similiter autem & ex ancillis, ſignificans quoniam ſecundũ carnem ex liberis & ex ſeruis Chriſtus ſtatuet filios dei, ſimiliter omnibus dans munus ſpiritus uiuificantis nos. Omnia autem ille faciebat propter illam iuniorem,bonos oculos habentem Rachel:quæ præfigurabat eccleſiam,propter quam ſuſtinuit Chriſtus:qui tunc quidem patriarchas ſuos & prophetas præfigurans & prænuntians futura, præexercens ſuam partem diſpoſitionibus dei,& aſſueſcens hęreditatem ſuam obedire deo,& peregrinari in ſeculo,& ſequi uerbum eius,& præfigurare futura,Nihil enim uacuum, neq; ſine ſigno apud eum.

Quare lauit pedes diſcipulorum ſuorum, & quare diſcumbentibus, & quod ipſe ſimiliter ante omnes deus oſtenditur. Cap. XXXIX

IN nouiſſimis autẽ temporibus,cum uenit plenitudo temporis libertatis, ipſum uerbũ per ſeipſum ſordes abluit filiorũ Sion, manibus ſuis lauans pedes diſcipulorum.Hic eſt enim finis humani generis, reædificãtis deum, & uti quemadmodum in initio per primos omnes in ſeruitutem redacti ſumus debito mortis,ſic in ultimo per nouiſſima omnes,q ab initio diſcipuli, emundati & abluti quæ ſunt mortis, in uitã ueniant dei. Qui enim pedes lauit diſcipulorum, totum ſanctificauit corpus, & emundationem adduxit. Quapropter & recumbẽtibus eis miniſtrabat eſcam, ſignificans eos qui in terra recũbebant,quibus uenit miniſtrare uitã.Sicut Hieremias ait,Recommemoratus eſt dominus ſanctus Iſrael mortuorũ ſuorũ,qui pędormierũt

in terra deſſoſſionis,& deſcendit ad eos,uti Euangelizaret eis ſalutare ſuum ad ſaluandum eos.Propter hoc autem & diſcipulorum oculi erant grauati ueniente Chriſto ad paſſioné,& inueniens eos dormientes,primo quidem dimiſit,ſignificans patientiam dei in dormitione hominum.Secundo uero ueniens excitauit eos,& erexit, ſignificãs quoniã paſſio eius expergefactio eſt dormientium diſcipulorũ, propter quos & deſcendit in inferiora terræ, id quod erat inoperatum cõditionis uiſurus oculis,de quibus & dicebat diſcipulis,Multi prophetæ & iuſti cupierũt uidere & audire, quæ uos uidetis & auditis.Non enim propter eos ſolos,qui tẽporibus Tyberij Cæſaris crediderunt ei uenit Chriſtus, nec propter eos ſolos, qui ſunt nunc homines, prouidentiã fecit pater,Sed propter omnes omnino homines,qui ab initio ſecundũ uirtutem ſuã in ſua generatione,& timuerunt,& dilexerunt deum, & iuſte & pie conuerſati ſunt erga proximos, & concupierunt uidere Chriſtum,& audire uocé eius.Quapropter omnes huiuſmodi in ſecũdo aduentu, primo de ſomno excitabit, & eriget tam eos,ꝗ̃ reliquos,qui iudicabuntur,& conſtituet in regnum ſuum.Quoniam quidem unus deus,qui patriarchas quidem direxit in diſpoſitiones ſuas, Iuſtificat autem circũciſionem ex fide,& præputium per fidem.Quemadmodum enim in primis nos præfigurabamur & prænuntiabamur, ſic rurſus in nobis illi deformantur, hoc eſt,in eccleſia,& recipiunt mercedem pro hijs quæ laborauerunt.

Quod ait,Non uos laboraſtis,alij laborauerunt,& uos in labores eorum introiſtis. Cap. XL.

PRopter hoc dicebat dominus diſcipulis,Ecce dico uobis, Attollite oculos ueſtros, uidete regiones,quoniã albę ſunt ad meſſem.Nam meſſor mercedem accipit,& congregat fructum in uitam æternam,uti & qui ſeminat,& qui metit ſimul gaudeat.In hoc eſt ſermo uerus,quoniã alius eſt qui ſeminat,& alius qui metit.Et ego enim præmiſi uos metere, quod uos non laboraſtis,alij laborauerunt & uos in laborem eorum introiſtis. Qui ergo ſunt qui laborauerunt,qui diſpoſitionibus dei deſeruiunt. Manifeſtum eſt quia patriarchæ & prophetæ, qui etiam præfigurauerunt noſtram fidem, & diſſeminauerunt in terram aduentum filij dei, quis & qualis erit, uti qui poſteriores erant futuri homines,habentes timorem dei, facile ſuſceperent aduẽtum Chriſti,inſtructi à prophetis.Et propter hoc Ioſeph cum cognouiſſet quod prægnans eſſet Maria,& cogitabat abſconſe dimittere eam,angelus in ſomnis dixit ad eum,Ne timeas aſſumere Mariam cõiugem tuam, quod enim habet in uentre,ex ſpiritu ſancto eſt. Pariet autem filium,& uocabis nomen eius Ieſum, ipſe enim ſaluabit populum ſuum à peccatis eorum. Et adiecit ſuadens ei, Hoc autem totum factum eſt, ut adimpleretur quod dictum à domino per prophetam dicentem,Ecce uirgo in utero accipiet,& pariet filium,& uocabitur nomen eius Emanuel,per ſermones pro-

phetæ

phetæ ſuadens ei & excuſans Mariam, hanc eandem eſſe oſtendens, quæ ab Eſaia eſſet prænuntiata uirgo, quæ generat Emanuel. Quapropter ſine dubitatione ſuaſus Ioſeph, & Mariam accepit, & in reliqua uniuerſa educatione Chriſti gaudens, obſequium præſtitit, uſq; in Aegyptum ſuſcipiens profectionem, & inde regreſſum & in Nazareth trāſmigrationem. Deniq; qui ignorabāt ſcripturas, & repromiſſionem dei, & diſpoſitionem Chriſti, patrem eum putabant pueri. Propter hoc autem & ipſe dominus in Capharnaum Eſaiæ prophetias legebat, Spiritus domini ſuper me, quapropter unxit me, Euangelizare pauperibus miſit me, curare contribulatos corde, præconare captiuis remiſſionem, & cæcis uiſionem. Semetipſum quoq; oſtendens prænuntiatum per prophetas, dicebat eis, Hodie impleta eſt ſcriptura hæc in auribus ueſtris. Propter hoc Philippus, cum inueniſſet eunuchum reginæ Aethiopum legentē ea quæ ſcripta ſunt, Quemadmodum ouis ad uictimam ductus eſt, quemadmodum agnus in conſpectu tondentis ſine uoce, ſic non aperuit os ſuum, In humilitate iudicium eius ablatum eſt: & reliqua quæcunq; de paſſione eius, & de carnali aduentu, & quemadmodum inhonoratus eſt à non credentibus ei, pertranſiuit propheta, facile ſuaſit ei credere eum eſſe Chriſtū Ieſum, qui ſub Pontio Pilato crucifixus eſt, & paſſus eſt, quæcunq; prædixit propheta, cumq; eſſe filium dei, qui æternam uitam hominibus dat. Et ſtatim ut baptizauit eum, abſceſſit ab eo. Nihil enim aliud deerat ei qui à prophetis fuerat præcatechizatus, non deum patrem, non conuerſationis diſpoſitionem, ſed ſolum aduentū ignorabat filij dei, quem cum breuiter cognouiſſet, agebat iter gaudens, præco futurus in Aethiopia Chriſti aduentus. Quapropter non multum laborauit circa eū Philippus, quia erat in timore dei præaptatus à prophetis. Propter hoc autem & apoſtoli oues colligentes quæ perierant domus Iſrael, de ſcripturis alloquentes eos, oſtendebant Ieſum crucifixū, hunc eſſe Chriſtum filium dei uiui, & magnam multitudinem ſuadebant, quæ tamen habebat timorem ad deum, & una die baptizati ſunt hominum tria milia, & quatuor, & quinq;.

pertrāſiuit dixit, pro breuiter expoſuit

Quare Paulus dicit plus ſe q̄ omnes laboraſſe. Cap. XLI

PRopter hoc & Paulus gentium apoſtolus cum eſſet, Plus eis, inquit, omnibus laboraui. Illis enim facilis catechizatio fuit, uidelicet cum ex ſcripturis haberent oſtēſiones, & qui Moyſen & prophetas audiebāt, & facile recipiebant primogenitum mortuorum, & principem uitæ dei, eum qui per extenſionē manuum diſſoluebat Amalech, & uiuificabat hominem de ſerpentis plaga per fidem, quę erat in eum. Gentes quidē primo catechizabat Apoſtolus, quemadmodū in eo libro, qui ante hunc eſt, oſtendimus, diſcedere ab idolorum ſuperſtitione, & unum deum colere factorē cœli & terrę, & uniuerſæ cōditionis fabricatorem. Eſſe autem huius filium uerbum eius,

per

per quem conſtituit omnia,& hunc in nouiſſimis tempotibus hominem & in hominibus factum reformaſſe quidē humanum genus,deſtruxiſſe quidem & uiciſſe inimicū hominis,& donaſſe ſuo plaſmati aduerſus reluctantem uictoriam.Adhuc autem & ſi non faciebāt, qui erant ex circuncifione, ſermones dei,quod eſſent contemptores,ſed erant præinſtructi,Non mœchari,non furari,non fraudare,& quæcunq; in exterminium proximorum fiunt mala eſſe,& odiri à deo.Quapropter & facile aſſentiebant ab hijs abſtinere,quoniam hæc didicerunt.Gentiles uero & hoc ipſum diſcere oportebat,quoniam huiuſmodi operationes malæ & exterminatoriæ, & inutiles ſunt & damnoſæ,hijs qui operantur eas. Quaptopter plus laborabat, qui in gentes Apoſtolatum acceperat, quàm qui in circumciſione præconabāt filium dei.Illos enim adiuuabant ſcripturæ, quas confirmauit dominus, & adimpleuit,talis ueniens, qualis & prædicabatur. Hic uero peregrina quædam eruditio,& noua doctrina, deos gentium nō ſolum non eſſe deos,ſed idola eſſe dæmoniorum. Eſſe autem unum deum, qui eſt ſuper omnes, & omne nomen quod nominatur, & huius uerbum naturaliter quidem inuiſibile,uiſibilem,palpabilem in hominibus factum,& uſq; ad mortē deſcendiſſe,mortem autem crucis.Et eos qui in eum creduntincoruptibiles & impaſſibiles futuros,& percipere regnum cœlorum,& hæc prædicabātur gentibus ſine ſcripturis.Quaptopter & plus laborabant,qui in gentes prædicabant.Generoſior autem rurſus fides gentium oſtenditur, ſermonē dei aſſequentium,ſine inſtructione ſcripturarum.

Quemadmodum in circumciſione,& in præputio,& in fide unus pater oſtenditur. Cap. XLII

SIc enim oportuerat filios Abrahæ quos illi de lapidibus excitauit deus, & fecit aſſiſtere ei principi & prænuntiatori facto noſtræ fidei:qui & accepit teſtamentum circumciſionis, poſt eam iuſtificationem, quæ fuerat in præputio fidei, ut præfigurarentur in eo utraq; teſtamenta: ut fieret pater omnium,qui ſequuntur uerbū dei,& peregrinationē in hoc ſeculo ſuſtinēt, id eſt eorum qui ex circunciſione,& eorum qui ex præputio fideles ſunt: ſicut & Chriſtus lapis ſummus angularis omnia ſuſtinens,& in unam fidem Abrahæ colligēs eos, qui ex utroq; teſtamento apti ſunt in ædificationem dei. Sed hæc quidem quæ eſt in præputio fides, utpote finem coniungens principio, & prima nouiſſima facta eſt. Et enim ante circunciſionem erat Abraham, & in reliquis iuſtis qui placuerunt deo:ſicut & demōſtrauimus, & rurſus in nouiſſimis temporibus orta eſt in humano genere per domini aduentū. Circunciſio uero & lex operationem media obtinerūt tempora. Hæc & per alia quidē multa, iam uero & per Thamar Iudæ nurum typice oſtenditur.Cum enim concepiſſet geminos,alter eorum prior protulit manum ſuam:& cum obſtetrix putaret eum primogenitum eſſe,coccinum alligauit

gauit ſignum in manu eius. Cum hoc autē factum eſſet, & abſtraxiſſet manum ſuā, prior exiuit frater eius Phares, ſic deinde ſecundus ille, in quo erat coccinum, Zara: clare manifeſtante ſcriptura, cum quidem populū qui habebat coccinum ſignum, id eſt eam fidem quæ eſt in præputio, præoſtenſam quidem primum in patriarchis, poſt deinde ſubtractam, uti naſceretur frater eius: deinde ſic eum qui prior eſſet ſecundo loco natum, qui eſt cognitus per ſignum coccinū quod erat in eo, quod eſt paſſio iuſti, ab initio præfigurata in Abel, & deſcripta à prophetis, perfecta uero in nouiſſimis temporibus in filio dei. Oportebat enim quædā quidem prænuntiari paternaliter à patribus, Quædam aūt præfigurari legaliter à prophetis, Quædam uero deformari, ſecundū deformationem Chriſti, ab hijs qui adoptionem perceperunt. Omnia uero in uno deo oſtendūtur. Cum enim unus eſſet Abraham in ſemetipſo præfigurabat duo teſtamenta, in quibus alij quidem ſeminauerunt, alij uero meſſi ſunt. In hoc enim, inquit, ſermo eſt uerus, quoniam alter quidē eſt qui ſeminat populus, alter qui metet. Vnus autē deus præſtans utriſq; quæ ſunt apta, ſemen quidem ſeminanti, panem uero ad edendum metenti. Quemadmodum alter quidem eſt qui plantat, & alter qui adaquat, unus autem qui dat incrementū deus. Diſſeminauerunt enim ſermonem de Chriſto patriarchæ & prophetæ, demeſſa eſt autem eccleſia, hoc eſt fructum percepit. Propter hoc & ipſi orāt habere tabernaculum in ea, Hieremia dicente, Quis dabit mihi in deſerto habitationē nouiſſimam, uti & qui ſeminat & qui metit ſimul gaudeant in Chriſti regno, qui omnibus adeſt, de quibus ab initio bene ſenſit deus, attribuēs adeſſe eis uerbum ſuum. Si quis igitur intentus legat ſcripturas, inueniet in eiſdem de Chriſto ſermonem, & nouæ uocationis præfigurationem. ιυδίκηα

Quid eſt theſaurus abſconſus in agro, & quod ſola eccleſia recte legat ſcripturas. Cap. XLIII

HIc eſt enim theſaurus abſconſus in agro, id eſt, in iſto mundo. Ager enim mundus, Abſconſus uero in ſcripturis, quoniā per typos & parabolas ſignificabatur. Vnde poterat hoc quod ſecundū hominē eſt intelligi, priuſq; conſummatio eorum, quæ cōſummata ſunt ueniret, quæ eſt aduentus Chriſti. Et propter hoc in Daniele dicebatur, Muni ſermones & ſigna librum uſq; ad tempus cōſummationis, quoaduſq; diſcāt multi, & adimpleatur agnitio. In eo enī cum perficietur diſperſio, cognoſcent omnia hæc. Sed & Hieremias ait, In nouiſſimis diebus intelligent ea. Omnis enim prophetia priuſq; habeat efficaciā, ænigmata & ambiguitas ſunt hominibus. Cum aūt uenerit tempus, & euenit quod prophetatū eſt, tunc prophetiæ habent liquidā & certam expoſitionē. Et propter hoc quidē Iudæis, cū legitur, lex in hoc nunc tempore fabulæ ſimilis eſt. Non enim habēt expoſitionē omnium rerum pertinentem ad aduentum filij dei, qui eſt ſecundū hominem

Chriſtianis

Chriſtianis uero cum legitur, Theſaurus eſt abſconſus in agro, cruce uero Chriſti reuelatus eſt,& explanatus, & ditans ſenſum hominũ,& oſtẽdens ſapientiam dei, & eas quæ ſunt erga hominem diſpoſitiones eius manifeſtans,& Chriſti regnum præformans, & hæreditatem ſanctæ Hieruſalem præeuangelizans & prænuntians, quoniam in tantũ homo diligens deum proficiet,ut etiã uideat deum, & audiat ſermonẽ eius, & ex auditu loquelæ eius in tantum glorificari,uti reliqui non poſſint intendere in faciem gloriæ eius,quemadmodũ dictum eſt à Daniele, Quoniã intelligentes fulgebunt quemadmodum claritas firmamenti, & à multis iuſtis ſicut ſtellæ in ſecula. Et adhuc quemadmodũ igitur oſtendimus ſi quis legat ſcripturas. Etenim dominus ſic diſſeruit diſcipulis poſt reſurrectionem ſuam à mortuis,& ex ipſis ſcripturis oſtendens eis,quoniã oportebat pati Chriſtũ & intrare gloriam ſuã,& in nomine eius remiſſionẽ peccatorũ prędicari in toto mundo. Et erit cõſummatus diſcipulus,& ſimilis patrisfamilias,qui de theſauro ſuo profert noua & uetera. Quapropter eis qui in eccleſia ſunt presbyteris obaudire oportet, hĳs qui ſucceſſionẽ habent ab apoſtolis,ſicut oſtendimus, qui cum epiſcopatus ſucceſſione chariſma ueritatis certum,ſecundum placitum patris acceperunt.Reliquos uero qui abſiſtunt à principali ſucceſſione, & quocunq; loco colliguntur,ſuſpectos habere,uel quaſi hæreticos,& malæ ſententiæ,uel quaſi ſcindentes & elatos,& ſibi placentes,aut rurſus ut hypocritas, quęſtus gratia & uanæ gloriæ hoc operantes.Omnes aũt hĳ decidunt à ueritate.Et hæretici quidẽ alienũ ignẽ afferentes ad altare dei,id eſt, alienas doctrinas,à cœleſti igne comburentur,quemadmodum Nadab & Abiu.Qui uero exurgunt contra ueritatem,& alteros adhortãtur aduerſus eccleſiam dei,remanent apud inferos,uoragine terræ abſorpti,quemadmodum qui circa Chore, Datan, & Abiron. Qui autem ſcindunt & ſeparant unitatem eccleſiæ, eandem quam Hieroboam pœnam percipiunt à deo.

De presbyteris iniuſtis. Cap. XLIIII

QVi uero crediti ſunt quidem à multis eſſe presbyteri,ſeruiunt autem ſuis uoluptatibus,& nõ præponunt timorem dei in cordibus ſuis,ſed contumelĳs agunt reliquos,& principalis conceſſionis tumore elati ſunt, & in abſconſis agunt mala,& dicunt,Nemo nos uidet,redarguentur à uerbo, qui non ſecundum gloriam iudicat,neq; faciẽ attendit,ſed in cor,Et audient quæ ſunt à Daniele propheta uoces,Semen Chanaan & non Iuda,ſpecies ſeduxit te,& concupiſcentia euertit cor tuum, Inueterate dierum malorum, nunc aduenerunt peccata tua,quæ faciebas antea,iudicãs iudicia iniuſta: & innocentes quidem damnabas,dimittebas uero nocentes,dicente domino, Innocentẽ & iuſtum non occides.De quibus dixit dominus,Si autẽ dixerit malus ſeruus in corde ſuo,Tardat dominus meus,& incipiat cædere ſeruos & ancillas, & manducare,& bibere, & inebriari,ueniet dominus ſerui illius

in die qua neſcit,& hora qua non ſperat,& diuidet eum,& partem eius cum infidelibus ponet. Ab omnibus igitur talibus abſiſtere oportet, adhærere uero hijs qui & Apoſtolorũ,ſicut prædiximus,doctrinã cuſtodiunt,& cum presbyterij ordine ſermonẽ ſanum,& conuerſationẽ ſine offenſa præſtant ad infirmationem & correctionẽ reliquorum. Quemadmodum Moyſes, cui tantus ducatus eſt creditus, bona conſcientia fretus, purgabat ſe apud dominum dicens, Non concupiſcens alicuius illorum quid accepi, neq; male feci alicui eorum. Quemadmodum Samuel tot annis iudicãs populum, & ſine ulla elatione ducatum gerens ſuper Iſrael,in fine purgabat ſe dicens, Ego conuerſatus ſum in conſpectu ueſtro à prima ætate mea uſq; nunc,reſpondete mihi in cõſpectu dei & in cõſpectu Chriſti eius,cuius ueſtrũ uitulum accepi,aut aſinũ,aut ſuper quẽ potentatus ſum,aut quẽ oppreſſi,aut ſi de alicuius manu accepi propitiationẽ,uel calciamẽtũ,dicite aduerſus me,& reddam uobis. Cum dixiſſent aũt ad eum. Neq; potentatus es,neq; preſſiſti nos,neq; accepiſti de manu cuiuſquam aliquid:teſtificatus eſt dominum dicens. Teſtis eſt dominus,& teſtis Chriſtus eius,in die hac quoniam non inueniſtis in manu mea nihil. Et dixerunt ei,teſtis. Quemadmodum Paulus Apoſtolus cũ eſſet bonæ conſcientię,dicebat ad Corinthios. Non enim ſumus ſicut plurimi,adulterantes uerbũ dei, ſed ex ſynceritate ſicut ex deo, coram deo in Chriſto loquimur,neminẽ nocuimus, neminem corrupimus, neminẽ circunuenimus. Tales presbyteros nutrit eccleſia,de quibus & propheta ait. Et dabo principes tuos in pace, & epiſcopos tuos in iuſtitia. De quibus & dominus dicebat, Quis igitur erit fidelis actor bonus & ſapiens, quem pręponit dominus ſuper familiam ſuam,ad danda eis cibaria in tempore:beatus ille ſeruus,quem ueniens dominus inuenerit ſic facientem.

Duas negationes unius uice poſuit more Græcorum. βλάπτω σε

Quibus doctoribus utendum eſt,de hijs peccatis, quæ olim facta ſunt, Cap. XLV

VBi igitur tales inueniat aliquis,Paulus docẽs ait. Poſuit deus primo in eccleſia apoſtolos,ſecundo prophetas,tertio doctores. Vbi igitur chariſmata domini poſita ſunt, ibi diſcere oportet ueritatem,apud quos eſt ea quæ eſt ab apoſtolis,eccleſiæ ſucceſſio,& id quod eſt ſanũ,& irreprobabile ſermonis conſtat, Hij enim & eam quæ eſt in unũ deum,qui omnia fecit,ſidem noſtrã cuſtodiunt, & eam quæ eſt in filiũ dei dilectionẽ adaugẽt, qui tãtas diſpoſitiones propter nos fecit,& ſcripturas ſine periculo nobis exponunt,neq; deũ blaſphemãtes,neq; patriarchas exhonorãtes,neq; prophetas contemnentes. Quemadmodũ audiui à quodam presbytero,qui audierat ab hijs,qui apoſtolos uiderant,& ab hijs qui didicerant,ſufficere ueteribus de hijs quę ſine cõſilio ſpiritus egerũt, eam quę ex ſcripturis eſſet correptionẽ. Cum enim non ſit perſonarũ acceptor deus,quæ ſunt non ſecundũ eius placitũ facta, hijs inferebat congruã correptionẽ. Quemadmodũ ſub

Dauid quando perſecutionem quidem patiebatur à Saul,fugiebat,& inimi
cum non ulciſcebatur,& Chriſti aduentũ pſallebat, & ſapientiã inſtruebat,
& omnia ſecundũ conſiliũ faciebat ſpiritus,placebat deo.Quando aũt pro-
pter cõcupiſcẽtiã ipſe ſibi accepit Betſabee Vriæ,dixit ſcriptura de eo.Necꝗ
aũt uiſus eſt ſermo, quẽ fecit Dauid in oculis domini:& mittit ad eũ Nathã
prophetã,oſtendens ei peccatũ eius,ut ipſe dans ſententiã de ſemetipſo, &
ſemetipſum adiudicans,miſericordiã conſequeret & remiſſionẽ à Chriſto.
Miſit enim dominus Nathã ad Dauid,& dixit ei,Duo uiri fuerunt in ciui-
tate una,unus diues & unus pauper:diuiti erant greges ouiũ & boum multi
ualde,& pauperi nihil aliud niſi ouicula una, quã habebat, & nutriebat, &
fuerat cũ eo,& cum filijs eius pariter,& de pane ſuo mãducabat, & calicem
bibebat,& erat ei quaſi filia, Et uenit hoſpes homini diuiti, & pepercit acci-
pere de grege ouicularũ ſuarum,& de gregibus boum ſuorũ,& facere hoſpi
ti conuiuiũ,& accepit ouiculã uiri pauperis, & appoſuit uiro qui uenerat ad
eum.Iratus eſt aũt Dauid ſuper hominẽ illum ualde,& dixit ad Nathã.Vi
uit dominus,quoniã filius mortis eſt homo ille,qui fecit hoc:& ouiculã red
det quadruplũ pro eo quod fecit factum hoc,& pro eo quod non pepercit
pauperi.& ait ad eũ Nathan,Tu es uir, qui feciſti hoc. & deinceps reliqua
exequitur,exprobrãs eũ & enumerans in eũ dei beneficia,& quoniã exacer
bauit dominũ cũ feciſſet hoc, Nõ enim placere deo huiuſmodi operatiões,
ſed iram magnã imminere domui eius.Cõpunctus eſt aũt Dauid ad hæc,
& ait,Peccaui domino,& pſalmũ exomologeſeos pſallebat,aduentũ domi
ni ſuſtinens,qui abluit & emũdauit eum hominẽ,qui peccato fuerat obſtri-
ctus.Similiter aũt & de Salomone cũ perſeueraret,cũ iudicaret recte,& ſa-
pientiã enarraret,& typum ueritatis templũ ædificabat, & glorias expone-
bat dei,& aduenturã pacem gentibus annuntiabat,& Chriſti regnũ præfi-
gurabat, & loquebatur tria milia parabolarũ in aduentũ domini, & quinꝗ
milia canticorum,hymnum dicens domini.Et eam quæ eſt in cõditione ſa-
pientiã dei exponebat phyſiologice de omni herba,& de uolatilibus omni
bus,& de quadrupedibus, & de piſcibus:& dicebat,Si uere deus quem cœ-
li non capiunt ſuper terram habitabit cum hominibus, & placebat deo. Et
omnes eum admirabantur, & omnes reges terræ quærebant faciem eius,
ut audirẽt ſapientiã eius,quã dederat illi deus. Et regina Auſtri à finibus ter
ræ ueniebat ad eũ, ſapientiã quæ in eo erat ſcitura. quã & dominus ait in iu
dicio reſurrecturã cum eorũ natione,qui audiunt ſermones eius,& non cre-
dunt in eum,& adiudicaturam eos: quoniã illa quidem ſubiecta eſt annun
tiatæ ſapientiæ per ſeruum dei: hij uero eam quæ à filio dei dabatur, con-
tempſerũt ſapientiam.Salomon enim ſeruus erat, Chriſtus uero filius dei,
& dominus Salomonis.Cũ ergo ſine offenſa ſeruiret deo,& miniſtraret di
ſpoſitionibus eius,tunc glorificabatur.Cum autẽ uxores accipiebat ab uni-

uerſis gentibus, & permittebat eis erigere idola in Iſrael, dixit ſcriptura de eo. Et rex Salomō erat amator mulierū, & accepit ſibi mulieres alienigenas: & factū eſt in tempore ſenectutis Salomonis, non erat cor eius perfectum cum domino deo ſuo. Et diuerterūt mulieres alienigenæ cor eius poſt deos alienos. Et fecit Salomon malignum in conſpectu domini, non enim abijt poſt dominum, quemadmodū Dauid pater eius. Et iratus eſt dominus in Salomonem, Non enim erat cor eius perfectū in domino, ſecundū cor Dauid patris eius. Sufficienter increpauit eum ſcriptura, ſicut dixit presbyter, ut non glorietur uniuerſa caro in conſpectu domini. Et propter dominum in ea quæ ſunt ſub terra deſcendiſſe, euangelizantem & illis aduentū ſuum, remiſſæ peccatorum exiſtentē hijs, qui credunt in eum. Crediderunt aūt in eum omnes qui ſperabāt in eum, id eſt, qui aduentū eius prænuntiauerunt, & diſpoſitionibus eius ſeruierunt, iuſti, & prophetæ, & patriarchæ: quibus ſimiliter ut nobis remiſit peccata, quæ nō oportet nos imputare hijs, ſi quo minus contemnimus gratiā dei. Quemadmodū enim illi non imputant nobis incōtinētias noſtras, quas operati ſumus priuſquam Chriſtus in nobis manifeſtaretur, Sic & nos non eſt iuſtum imputare ante aduentum Chriſti hijs, qui peccauerunt. Omnes enim homines egent gloria dei, iuſtificantur autem non à ſemetpſis, ſed à domini aduentu, qui intendunt lumen eius. In noſtram autem correptionem conſcriptos eſſe actus eorum, ut ſciremus primum quidem quoniā unus eſt deus noſter & illorū, cui non placeāt peccata, etiamſi à claris fiāt, deinde ut abſtineamus à malis. Si enim hij qui præceſſerūt nos in chariſmatibus ueteres, propter quos nondum filius dei paſſus erat, delinquentes in aliquo, & concupiſcentiæ carnis ſeruientes, tali affecti ſunt ignominia, quid paſſuri ſunt qui nunc ſunt, qui contempſerunt aduentum domini, & deſeruierunt uoluptatibus ſuis? Et illis quidē curatio & remiſſio peccatorum mors domini fuit. Propter eos uero qui nunc peccant, Chriſtus non iā morietur, iam enim mors nō dominabitur eius: Sed ueniet filius in gloria patris exquirens ab actoribus & diſpenſatoribus ſuis pecuniā quā eis credidit, & plurimū ab eis exiget. Non debemus ergo, inquit ille ſenior, ſuperbi eſſe, neq; reprehēdere ueteres, Sed ipſi timere, ne forte poſt agnitionē Chriſti agētes aliquid quod nō placeat deo, remiſſionē ultra nō habeamus delictorū, ſed excludamur à regno eius. Et ideo Paulū dixiſſe: Si enim naturalibus ramis nō pepercit, ne forte nec tibi parcat, qui cū eſſes oleaſter, inſertus es in pinguedinem oliuæ, & ſocius factus es pinguedinis eius. Similiter & plebis præuaricationes uidēs deſcriptas eſſe, nō ꝓpter illos qui tunc tranſgrediebātur, ſed in correptionē noſtrā, & ut ſciremus, unū & eundē deum in quē illi delinquebant, & in quē nunc delinquūt quidam ex hijs, qui credidiſſe dicūtur. Et hoc aūt Apoſtolū in epiſtola, quæ eſt ad Corinthios manifeſtiſſime oſtendiſſe, dicentem. Non enim uolo uos ignorare

fratres, quoniam patres noſtri omnes ſub nube fuerũt,& omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritualẽ manducauerunt,& omnes eundem potũ ſpiritualẽ biberunt: bibebant enim de ſpirituali conſequente petra,Petra autẽ erat Chriſtus. Sed non in pluribus eorum bene ſenſit deus:proſtrati ſunt enim in deſerto.Hæc in figuram noſtri fuerunt,ut non ſimus concupiſcentes malorum, quemadmodum & illi concupierunt,neq; idololatræ ſitis, quemadmodum quidam eorum.Sic enim ſcriptũ eſt.Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. Neq; fornicemur,ſicut quidam ex illis fornicati ſunt, & corruerunt una die uiginti tria milia. Nec tentemus Chriſtum, quemadmodũ quidam eorum tentauerunt,& à ſerpentibus perierunt:neq; murmurauerītis,ſicuti quidam eorum murmurauerunt,& perierunt ab exterminatore.Hæc autem omnia in figura fiebant illis,ſcripta ſunt autem ad correptionem noſtram,in quos finis ſeculorum deuenit.Quapropter qui putat ſe ſtare, uideat ne cadat.

De tranſgreſſione populi. Cap. XLVI

SIne dubitatione igitur,& ſine cõtradictione oſtẽdente Apoſtolo unũ & eundem eſſe deũ,qui & illa iudicauit, & ea quæ nũc ſunt exquirit,& cauſam deſcriptionis eorũ demonſtrante, indocti & audaces,adhuc aũt & imprudentes inueniuntur omnes, qui propter tranſgreſſionẽ eorum qui olim fuerũt,& propter plurimorũ indictoaudientiã alterũ quidẽ aiũt illorũ fuiſſe deum,& hunc eſſe mundi fabricatorem,& eſſe in diminutione:alterum uero à Chriſto traditum patrẽ, & hunc eſſe qui ſit ab uno quoq; eorũ mente conceptus,Non intelligentes,quoniã quemadmodũ ibi in plurimis eorum qui peccauerunt, nõ bene ſenſit deus,ſic & hic ſunt uocati multi,pauci uero electi,Et quemadmodũ ibi iniuſti, & idololatræ,& fornicatores uitã perdiderunt,ſic & hic,Et domino quidẽ prædicante in ignẽ æternum mitti tales, & Apoſtolo dicente, an ignoratis quoniã iniuſti regnũ dei non hæreditabunt? Nolite ſeduci, quia neq; fornicatores,neq; idololatræ, neq; adulteri, neq; molles,neq; maſculorũ cõcubitores,neq; fures,neq; auari,neq; ebrioſi, neq; maledici, neq; raptores regnũ dei hæreditabũt. Et quoniã nõ ad eos, qui extra ſunt dicit,ſed ad nos, ne proijciamur extra regnũ dei, tale aliquid operãtes,intulit,Et hæc quidẽ fuiſtis,ſed abluti eſtis,ſed ſanctificati eſtis,in nomine dñi Ieſu Chriſti,& in ſpiritu dei noſtri.Et queadmodũ illic cõdẽnabanť & proijciebãtur hij,qui male operabãtur,& reliquos exterminabãt: ſimiliter & hic,oculus quoq; effodiť ſcandalizãs, & pes & manus,ne reliquũ corpus pariter pereat.Et habemus præceptũ. Si quis frater nominať fornicator,aut auarus,aut idololatra,aut maledicus,aut ebrioſus,aut rapax,cum huiuſmodi nec cibũ ſumere.Et iterũ ait Apoſtolus. Nemo uos ſeducat inanibus uerbis,propter hoc enim uenit ira dei in filios diffidẽtiæ.Nolite ergo fieri participes eorũ. Et quemadmodũ ibi peccantiũ dãnatio participabat

& reli-

& reliquos,quoniã placebant eis,& una cũ eis cõuerſabãtur: ſic & hic modi cum fermentũ totã maſſam corrũpit. Et queadmodũ ibi aduerſus iniuſtos ira deſcendebat dei,& hic ſimiliter Apoſtolus ait: Reuelabitur enim ira dei de cœlo,ſuper omnẽ impietatẽ & iniuſtitiã eorũ hominũ,qui ueritatẽ in iniuſtitia detinẽt.Et queadmodũ ibi in Aegyptios qui iniuſte puniebãt Iſrael uindicta à deo fiebat,ſic & hic quidẽ,domino dicente: Deus aũt non faciet uindictã electorũ ſuorũ, quicunq; clamant ad eũ die & nocte?Etiã dico uobis,faciet uindictã eorũ cito.Et Apoſtolo in ea quæ eſt ad Theſſalonicẽſes iſta prædicante,Si quidẽ iuſtũ eſt apud deũ retribuere retributionem hijs, qui tribulant uos,& uobis qui tribulamini refrigeriũ nobiſcũ,in reuelatione domini noſtri Ieſu Chriſti de cœlo cum angelis uirtutis eius, & in flamma ignis dare uindictã in eos,qui nõ nouerunt deum,& in eos qui nõ audiunt Euangeliũ domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui etiã pœnas pendẽt interitus æternas à facie domini,& à gloria uirtutis eius, cũ uenerit magnificari in ſanctis ſuis,& admirabilis eſſe omnibus, qui crediderunt in eũ. Cũ ergo hic & illic eadem ſit in uindicando deo iuſtitia dei, & illic quidẽ typice & temporaliter & mediocrius,hic uero uere & ſemper & auſterius, Ignis enim æternus, & quæ à cælo reuelabitur ira dei à facie domini, quemadmodũ & Dauid ait, Vultus autem domini ſuper facientes mala, ut perdat de terra memoriam ipſorum:

Oſtenſio quod unum & idipſum ſit uerbum dei diſpoſitor ueterum & nouorum. Cap. XLVII

VAlde inſenſatos oſtendebat presbyter eos, qui ex hijs quæ acciderũt hijs qui olim deo non obtemperant,tentant alterum patrem introducere,econtrario opponentes quanta deus ad ſaluandos eos qui receperunt eum ueniens feciſſet miſerans eorum: tacentes autẽ de iudicio eius, & quæcunq; prouenient hijs,qui audierunt ſermones eius,& non fecerunt.Et quoniam expediebat eis ſi non eſſent nati. Et quoniam tolerabilius Sodomis & Gomorrhæ erit in iudicio,quàm ciuitati illi, quæ non recepit ſermonem diſcipulorum eius.Quemadmodum enim in Nouo teſtamento ea quę eſt ad deum fides hominum aucta eſt,additamentum accipiens filium dei, ut & homo fieret particeps dei,Ita & diligentia conuerſationis adaucta eſt,cũ non ſolum à malis operibus abſtinere iubemur,ſed etiam ab ipſis malis cogitationibus,& ocioſis dictionibus,& ſermonibus uacuis, & uerbis ſcurrilibus.Sic & pœna eorum,qui non credunt uerbo dei,& contemnunt eius aduentum,& conuertuntur retrorſum,adampliata eſt, non ſolum temporalis ſed æterna facta.Quibuſcunq; enim dixerit dominus,diſcedite à me maledicti in ignem perpetuũ,iſti erunt ſemper damnati.Et quibuſcunq; dixerit, Venite benedicti patris mei,percipite hæreditatẽ regni,quod præparatum eſt uobis in ſempiternũ, hij percipiũt regnũ,& in eo proficiũt ſemper,Cum

ſit unus & idem deus pater & uerbum eius ſemper aſſiſtens humano gene/ri uarijs quidem diſpoſitionibus, & multa operans, & ſaluans ab initio eos qui ſaluantur (Sunt enim qui diligunt deum, & ſecundum ſuum genus ſe/quuntur uerbum dei) & adiudicant eos qui adiudicantur, id eſt, eos qui ob/liuiſcuntur deum, & ſunt blaſphemi & tranſgreſſores eius uerbi. Etenim hij ipſi qui à nobis prædicti ſunt hæretici exciderunt ſibi, accuſantes dominũ, in quem dicunt ſe credere. Quæ enim denotant in deo, qui nunc temporali/ter adiudicauerit incredulos, & percuſſerit Aegyptios, ſaluabit autem obau dientes: eadem nihilominus recurrent in deum, in ſempiternũ quidem ad/iudicantem quos adiudicat, & in ſempiternum dimittentẽ eos, quos dimit/tit: & inuenietur ſecũdũ illorũ uerba maximi peccati cauſa factus hijs, qui in eum miſerunt manus, & pupugerunt eum. Si enim non ita ueniſſet, utiq; il/li domini ſui interfectores facti non fuiſſent: & ſi nõ miſiſſet prophetas ad eos, nõ utiq; occidiſſent eos, & apoſtolos quoq; ſimiliter. His igitur qui im/putant nobis, & dicunt ſi non Aegyptij plagati fuiſſent, & perſequentes Iſ/rael præfocati eſſent in mari, non poterat deus ſaluare populum ſuum, Oc/curret illud, Niſi igit' Iudæi interfectores domini facti fuiſſent, quod quidẽ abſtulit ab eis æternam uitam, & apoſtolos interficientes, & perſequentes eccleſiam in iracundiæ incidiſſent profundum, nos ſaluari non poteramus. Quemadmodũ enim illi per Aegyptiorum, ſic & nos per Iudæorũ cæcita/tem accepimus ſalutem. Si quidẽ mors domini eorum quidẽ qui cruci eum fixerunt, nõ crediderunt eius aduentũ, damnatio eſt, ſaluatio uero eorũ qui credunt in eum. Nam & apoſtolus ait ſecunda ad Corinthios, Quoniam Chriſti ſuauis odor ſumus deo in hijs qui ſaluantur, & in hijs qui pereunt, quibuſdã quidem odor mortis in mortem, quibuſdã uero odor uitæ in ui/tam. Quibus ergo eſt odor mortis in mortẽ, niſi hijs qui nõ credũt, neq; ſub/iecti ſunt uerbo dei? Qui ſunt aũt qui & tunc ſemetipſos morti tradiderũt? hij ſcilicet qui non credunt, neq; ſubiecti ſunt deo. Rurſum aũt qui ſaluati ſunt, & acceperunt hæreditatem? hij ſcilicet qui credunt deo, & eam quę eſt erga illum dilectionẽ cuſtodierunt. Quemadmodum Chaleb Ieſſone, & Ie ſus Naue, & pueri innocentes, qui neq; malitiæ ſenſum habuerũt. Qui ſunt autem qui hic ſaluantur, & accipiunt uitam? Nonne hij qui diligunt deum? & qui pollicitationibus eius credunt, & malitia paruuli effecti ſunt?

Secundum quid indurauit deus cor Pharaonis, & famulorum eius. Cap. XLVIII

SEd & indurauit, inquiũt illi, deus cor Pharaonis, & famulorũ eius. Qui ergo hæc imputant, non intelligunt in Euangelio ubi diſcipulis dicenti/bus domino, Quare in parabolis loqueris eis? Reſpondit dominus, Quo/niam uobis eſt datum cognoſcere myſterium regni cœlorum. Illis autem in parabolis loquor, ut uidentes non uideant, & intelligentes nõ intelligant, ut adim

ut adimpleretur apud eos prophetia Eſaiæ dicens, Incraſſa cor populi huius, & aures eorũ obtura, & oculos eorũ obcæca. Veſtri autem beati oculi, qui uidẽt quæ uos uidetis, & aures ueſtræ quæ audiũt, quę auditis. Vnus enim & idem deus, his quidẽ qui nõ credunt, ſed nullificãt eum, infert cæcitatem, Quemadmodum ſol, qui eſt creatura eius, hijs qui propter aliquam infirmitatem oculorum non poſſunt contemplari lumen eius: hijs autem qui credunt, & ſequuntur eum, pleniorem & maiorem illuminationem mentis præſtat. Secundum hunc igitur ſermonem & Apoſtolus ait in ſecunda ad Corinthios: in quibus deus ſeculi huius, excæcauit mentes infidelium uti non fulgeat illuminatio Euangelij gloriæ Chriſti. Et iterum in ea quæ eſt ad Romanos, Et quemadmodum non probauerunt deum habere in notitia, tradidit illos deus in reprobum ſenſum, facere quæ non conueniunt. In ſecunda autem ad Theſſalonicenſes, manifeſte ait de Antichriſto dicens. Et ideo mittit deus operationes erroris uti credant mendacio & iudicentur omnes, qui non crediderunt ueritati, ſed conſenſerunt iniquitati. Si igitur & nunc, quotquot ſcit non credituros deus, cum ſit omnium præcognitor, tradidit eos infidelitati eorum, & auertit faciem ab huiuſmodi, relinquens eos in tenebris, quas ipſi ſibi elegerunt: quid mirum ſi & tunc nunquam crediturum Pharaonem, cum hijs qui cum eo erant tradidit eos ſuæ infidelitati? Quemadmodum uerbum ait de rubo ad Moyſen. Ego autem ſcio quoniam non dimittit uos Pharao rex Aegypti abire, niſi cum manu ualida. Et qua ratione dominus in parabolis loquebatur, & cæcitatem faciebat Iſrael, ut uidentes nõ uiderent, ſciens incredulitatem eorum: eadem ratione & cor Pharaonis indurabat, ut uidens quoniam digitus dei eſt qui educit populum, non crederet, ſed in infidelitate præcipitaretur pelago, per magicam operationem opinatus fieri exitum eorum, & rubrum mare non ex uirtute dei tranſitum præſtitiſſe populo, ſed naturaliter ſic ſe habere.

Quare ſecundum iuſſum dei uaſa ab Aegyptijs ſumpſit populus in Exodo, & ex ipſis tabernaculum in eremo fabricauit. Ca. XLIX

QVi uero exprobrãt & imputãt quod profecturus populus iuſſu dei, uaſcula omnis generis, & ueſtimẽta acceperit ab Aegyptijs, & ſic abierit, ex quibus tabernaculum factum eſt in eremo, ignotãtes iuſtificationes dei & diſpoſitiones eius, ſemetipſos arguũt, ſicut & presbyter dicebat. Sic enim nos in typica profectione, id eſt, in fide in qua ſumus cõſtituti, per quã de numero gentilium exempti ſumus, nemo poterit ſaluari. Omnes enim nos aut modica aut grandis ſequitur poſſeſſio, quam ex mãmona iniquitatis acquiſiuimus. Vnde enim domus in quibus habitamus, & ueſtimenta quibus induimur, & uaſa quibus utimur, & reliqua omnis ad diurnã uitam noſtrã miſeratio, niſi ex hijs, quæ cũ Ethnici eſſemus de auaritia acquiſiuimus, uel ab Ethnicis parẽtibus, aut cognatis, aut amicis, de iniuſtitia acqui-

rentibus percepimus,ut non dicamus,quia & nunc in fide exiſtentes acqui-
rimus. Quis enim uendit, & non lucrari uult ab eo quod uendit? Quis au-
tem negocians,nõ propterea negociatur,ut inde alatur? Quid autem & hij
qui in regali aula ſunt fideles, nonne ex eis quæ Cæſaris ſunt habent uten-
ſilia, & hijs qui non habent, unuſquiſque eorum ſecundum ſuam uirtutem
præſtat? Aegyptij enim populi erant debitores non ſolum rerum,ſed & ui-
tæ ſuæ propter patriarchæ Ioſeph præcedentem benignitatem. Nobis au-
tem ſecundũ quid debitores ſunt Ethnici,à quibus & lucra, & utilitates per-
cipimus,quæcunque illi cum labore comparant,hijs nos in fide cum ſimus
ſine labore utimur. Adhuc populus peſſimam ſeruitutem ſeruiebat Aegy-
ptijs. Quemadmodum ſcriptura ait, & cum ui poteſtatem exercebant Ae-
gyptij in filios Iſrael, & in odium eis adducebant uitam in operibus duris
luto & latere,& omnibus operibus quæ fiebant in campis, per omnia ope-
ra quibus eos deprimebant cum ui. Et ædificauerunt eis ciuitates munitas
multum laborantes,& augentes eorum ſubſtantias annis multis,& per om
nem modum ſeruitutis,cum illi non ſolum ingrati eſſent aduerſus eos, ue-
rum & uniuerſos eos perdere uellent. Quid igitur iniuſte geſtum eſt, ſi ex
multis pauca ſumpſerunt, & qui potuerunt multas ſubſtãtias ſuas habere,
ſi non ſeruiſſent eis, & diuites abire, pauciſſimam mercedem pro magna
ſeruitute accipientes inopes abierunt? Quemadmodum ſi quis liber abdu-
ctus ab aliquo per uim, & ſeruiens ei annis multis, & augens ſubſtantiam
eius,poſt inde aliquod adminiculum conſecutus, putetur quidem modica
quædam eius habere, re uera autem ex multis laboribus ſuis & ex acquiſi-
tione magna, pauca percipiens diſcedat, & ex hoc ab aliquo imputetur ei,
quaſi non recte fecerit,ipſe magis iniuſtus iudex adparebit ei, qui per uim
in ſeruitium fuerit deductus.Sic ergo ſunt huiuſmodi qui imputant popu-
lo pauca de multis laboribus accipienti ſibi,& ipſis non imputant, qui nul-
lam gratiam ex merito parentum debitam reddiderunt, imò & in grauiſſi-
mam ſeruitutem redigentes, maximam ab eis conſecuti ſunt utilitatem: &
illos quidem non ſignatum aurum & argentum in paucis uaſculis, de ſuis
laboribus quemadmodum prędiximus accipientes,iniuſte feciſſe dicunt,ſe
metipſos autem,dicetur enim quod uerum eſt; licet ridiculum quibuſdam
eſſe uideatur,ex alienis laboribus inſigne aurum, & argentum,& æramen-
tum cum inſcriptione & imagine Cæſaris in zonis ſuis ferentes,iuſte ſe face
re dicunt.Si aũt comparatio fiat noſtra & illorum, qui iuſtius apparebunt
accepiſſe,utrúmne populus ab Aegyptijs,qui erãt per omnia debitores,an
nos à Romanis & reliquis gentibus, & à quibus nihil tale nobis debeatur?
Sed & mũdus pacem habet, ſine timore in uijs ambulamus & nauigamus
quocunq; uoluerimus. Aduerſus igitur huiuſmodi aptus erit ſermo domi-
ni,Hypocrita dicẽs, exime prius trabem de oculo tuo, & tunc perſpicies au
ferre

ferre feſtucam de oculo fratris tui. Etenim ſi is,qui tibi hæc imputat,& gloriatur in ſua ſcientia, ſeparatus eſt à gentilium cœtu, & nihil eſt alienorum apud eum,ſed & ſimpliciter nudus,& nudis pedibus, & ſine domo in montibus cõuerſatur, quemadmodum aliquod ex hijs animalibus,quæ herbis ueſcuntur,ueniam merebitur,ideo quod ignoret neceſſitatis noſtræ conuerſationem. Si autem ab hominibus quæ dicuntur aliena eſſe participatur,& arguit typum eorum,ſemetipſum iniuſtiſſimum oſtendit, retorquens in ſe eiuſmodi accuſationem. Inuenietur enim aliena circũferens, & ea quæ eius non ſunt cõcupiſcens.Et propter hoc dixiſſe dominum: Nolite iudicare,ne iudicemini,in quo enim iudicio iudicabitis,iudicabitur de uobis.Non utiq; ut peccantes non corripiamus, nec ut hijs quæ maleſiunt conſentiamus: Sed ut dei diſpoſitiones non iudicemus iniuſte, cum ille omnia iuſte proſutura prouiderit.Quoniam enim ſciebat nos de noſtra ſubſtantia quam ab alio accipientes haberemus,bene acturos,Qui enim habet,inquit,duas tunicas, det ei qui non habet: & qui habet eſcam ſimiliter faciat. Et, eſuriui enim,& dediſtis mihi manducare,& nudus fui, & ueſtiſtis me. Et, cum facis eleemoſynam, non ſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextra tua.Et reliqua quæcunq; benefacientes iuſtificamur uelut de alienis noſtra redimentes. De alienis autem ita dico,non quaſi mundus alienus ſit à deo, ſed quoniam huiuſmodi dationes ab alijs accipientes habemus, ſimiliter uelut illi ab Ægyptijs,qui non ſciebant deum, & per hæc ipſa erigimus in nobiſmetipſis tabernaculum dei. Cum bene enim facientibus habitat deus, quemadmodum dominus ait: facite uobis amicos de mãmona iniquitatis,ut hij quando fugati fueritis,recipiãt uos in æterna tabernacula. Quæcunq; enim cum eſſemus Ethnici,de iniuſtitia acquiſiuimus,hęc cum crediderimus in dominicas utilitates conuertentes,iuſtificamur.Neceſſarie igitur hæc in typo prę meditabantur,& tabernaculum dei ex hijs fabricatur,illis quidem iuſte accipientibus,quemadmodum oſtendimus, nobis autem præoſtenſis in ipſis qui incęperimus per aliena deo ſeruire.

Quemadmodum una & eadem populi profectio ex Ægypto & eccleſiæ ex gentibus oſtenditur. Cap. L

VNiuerſa enim quæ ex Ægypto profectio fiebat populi, à deo typus & imago fiebat profectionis eccleſiæ,quæ erat futura ex gẽtibus.Propter hoc & in finem educens eum hinc in ſuã hæreditatẽ,quam non Moyſes quidem famulus dei, ſed Ieſus filius dei in hæreditatem dabit. Si quis aũt diligentius intendat hijs,quæ à prophetis dicũtur de fine, & quæcunq; Ioãnes diſcipulus domini uidit in Apocalypſi, inueniet eaſdem plagas uniuerſaliter accipere gentes, quas tunc particulatim accepit Ægyptus. Talia quædam enarrans de antiquis presbyter, reficiebat nos,& dicebat, de hijs quidem delictis de quibus ipſæ ſcripturæ increpant patriarchas & prophetas,nos

tas,nos non oportere exprobrare eis,neq; fieri ſimiles Cham qui irriſit tur-pitudinem patris ſui,& in maledictionem decidit.Sed gratias agere pro il-lis deo,quoniam in aduentu domini noſtri remiſſa ſunt eis peccata: etenim illos dicebat gratias agere,& gloriari in noſtra ſalute. De quibus autem ſcri pturæ non increpant,ſed ſimpliciter ſunt poſitæ, nos non debere fieri accu-ſatores: non enim ſumus diligentiores deo, neq; ſuper magiſtrum poſſu-mus eſſe: ſed typum quærere.Nil enim ocioſum eſt eorum quæcunq; inac-cuſabilia poſita ſunt in ſcripturis.

Oſtenſio generationis Loth ex filiabus ſuis. Cap. LI

QVemadmodum & Loth qui eduxit de Sodomis filias ſuas,quę con ceperunt de patre ſuo,qui reliquit in confinio uxorem ſuam ſtatuam ſalis uſq; in hodiernum diem.Etenim Loth non ex ſua uoluntate, neq; ex ſua concupiſcentia carnali,neq; ſenſum neq; cogitationem huiuſmodi ope-rationis accipiens,ſed conſumauit typum,Quemadmodum ſcriptura dicit, & intrauit maior nata & dormiuit cũ patre ſuo nocte illa,& non ſciuit Loth cum dormiret nocte illa,& cum ſurgeret. Et in minore autem hoc idem, & non ſciuit,inquit,cum dormiſſet ſecum,nec cum ſurrexiſſet. Neſciẽte igitur homine,neq; libidini ſeruiente,diſpenſatio perficiebatur per quam duæ fi-liæ,id eſt,duæ ſynagogæ ab uno & codẽ patre in ſobolem adoptatæ ſigni-ficabantur ſine carnis libidine.Nec enim alter erat aliquis qui ſemen uitale, & filiorũ fructum poſſet dare eis, quemadmodum ſcriptum eſt, Dixit aũt maior ad minorem:pater noſter ſenior eſt,& nemo eſt ſuper terram,qui in tret ad nos,ut oportet omni terræ:ueni potionemus patrem noſtrum uino, & dormiamus cum eo, & ſuſcitemus de patre noſtro ſemen.Illæ quidem fi liæ ſecundum ſimplicitatem & innocentiam putantes uniuerſos homines perijſſe,quemadmodum & Sodomitas, & uniuerſam terram iracundiam dei ſuperueniſſe, dicebant hæc. Quapropter & ipſæ excuſabiles ſunt,arbi-trantes ſe ſolas relictas cum patre ſuo ad conſeruationẽ generis humani,& propter hoc circumueniebant patrem.Per uerba autem earum ſignificaba-tur neminem eſſe alterum,qui poſſit filiorum generationem maiori & mi-nori ſynagogæ præſtare,q̃ patrem noſtrum.Pater autem generis humani uerbum dei eſt.Queadmodum Moyſes oſtendit dicens,Nõne hic ipſe pa ter tuus poſſedit te, & refécit te, & creauit te? Quando igitur hic uitale ſe-men, id eſt,ſpiritum remiſſionis peccatorum per quem uiuificamur effudit in humanum genus, nõne tunc conuerſabatur cum hominibus, & bibebat uinum in terra? Venit, inquit,filius hominis manducans & bibens, & cum recubuiſſet obdormiuit & ſomnum cepit. Quemadmodum ipſe in Dauid dicebat.Ego obdormiui & ſomnum cepi. Et quoniam in noſtra communi-catione & uita hoc agebatur, iterum ait: Et ſomnus meus ſuauis mihi fa-ctus eſt.Totum aũt ſignificatur per Loth, quoniam ſemen patris omnium

id eſt,ſpiritus dei, per quem facta ſunt omnia, cõmixtus & unitus eſt plaſmati ſuo,per quam cõmixtionem duæ ſynagogæ,id eſt,duæ filiæ cõgregationes fructificãtes ex patre filios uiuos uiuo deo. Et cum hæc fierent, uxor remanſerat in Sodomis, iam non caro corruptibilis, ſed ſtatua ſalis ſemper manens,& per naturalia ea quæ ſunt cõſuetudinis hominis oſtendẽs, quoniã & eccleſia quæ eſt ſal terræ,ſubrelicta eſt in cõfinio terræ,patiẽs quæ ſunt humana:& dũ ſæpe auferũtur ab ea mẽbra integra, perſeuerat ſtatua ſalis, quod eſt firmamentũ fidei,firmans & præmittens filios ad patrẽ ipſorum.

Oſtenſio unum & eundem eſſe deum patrem noſtrum & illorum. Cap. LII

HViuſmodi quoq; de duobus teſtamentis,ſenior apoſtolorum diſcipulus diſputabat,ab uno quidem & eodem deo utraq; oſtendens. Nec enim eſſe alterum deum præter eum, qui fecit & plaſmauit nos,nec firmitatem habere ſermonẽ eorum qui dicunt, aut per angelos aut per aliã quamlibet uirtutem,aut ab alio deo factum eſſe hunc mundũ, qui eſt ſecundum nos. Si enim ſemel quis traſmoueatur à factore omnium, & eum concedat ab aliquo altero,aut per alium factam cõditionem,quæ ſit ſecundum nos, multam incongruentiã,& plurimas contradictiones neceſſe eſt incidat huiuſmodi,ad quas nullas dabit rationes, neq; ſecundũ ueriſimile,neq; ſecundum ueritatem. Et propter hoc hij, qui alias doctrinas inferunt, abſcondũt à nobis quam habent ipſi de deo ſententiã,ſcientes caſum & ruinam doctrinæ ſuæ,& timentes ne uicti ſaluari periclitẽtur. Si autem credat quis unum deum,& qui uerbo omnia fecit,quemadmodum ipſe Moyſes ait, dixit deus:fiat lux,& facta eſt lux, Et in Euãgelio legimus: Omnia per ipſum facta ſunt,& ſine ipſo factum eſt nihil, Et apoſtolus Paulus ſimiliter, Vnus dominus,una fides,unum baptiſma,unus deus, & pater qui eſt ſuper omnes, & per omnia,& in omnibus nobis: Hic primo erit tenens caput, ex quo totum corpus compactum & cõnexum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis in menſura uniuſcuiuſq; partis incrementum corporis facit, in ædificationem ſui in charitate. Poſt deinde & omnis ſermo ei conſtabit, ſi & ſcripturã diligenter legerit apud eos,qui in eccleſia ſunt presbyteri,apud quos eſt Apoſtolica doctrina,quemadmodũ demonſtrauimus. Apoſtoli enim omnes duo quidẽ teſtamenta in duobus populis fuiſſe docuerunt, Vnum autem & eundem eſſe deum,qui diſpoſuerit utraq; ad utilitatẽ hominum, ſecundum poſt teſtamenta dabantur, qui incipiebant credere deo, ex ipſa demonſtrauimus apoſtolorum doctrina, in tertio libro. Et quoniam non ocioſe,nec fruſtra ut obuenit,datum eſt prius teſtamentũ: ſed illos quidem quibus dabatur in ſeruitutem dei concurrens ad utilitatẽ eorum: non enim indiget deus ab hominibus ſeruitutem: typum autem cœleſtiũ oſtendens, quoniam nõdum poterat homo per proprium uiſum uidere,quæ ſunt dei;

& ima

& imagines eorum quæ ſunt in eccleſia præfigurans,ut firma ea quæ ſecundum nos eſt,fiat fides:& prophetiam futurorum continens, ut diſceret homo præſcium eſſe omnium deum.

Quis eſt ſpiritalis diſcipulus,qui iudicat quidem omnes,ipſe autem à nemine iudicatur,& qui ſunt qui iudicantur. Cap. LIII

TAlis diſcipulus uere ſpiritalis recipiens ſpiritum dei, qui ab initio in uniuerſis diſpoſitionibus dei affuit hominibus, & futura annunciauit, & præſentia oſtendit,& præterita enarrat,Iudicat quidem omnes,ipſe autem à nemine iudicatur.

Quemadmodum iudicantur gentes. Cap. LIIII

NAm iudicat gentes creaturæ magis quàm creatori ſeruientes,& reprobabili mente uniuerſam ſuam operationem inuanum conſumentes.

Quemadmodum iudicabuntur Iudæi. Cap. LV

IVdicat autem etiam Iudæos,non percipientes uerbum libertatis: & neque uolentes abire liberos:cum habeāt præſentem liberatorem,ſed intempeſtiue extra legem ſeruire ſimulantes,nihil indigente deo: & Chriſti aduentum,quem propter ſalutem hominum fecit,non cognoſcentes.

Oſtenſio quoniā duos aduentus prophetæ annuntiauerunt. Ca. LVI

NEQVE intelligere uolentes, quoniam duos aduentus eius omnes annuntiauerunt prophetæ: unum quidē, in quo homo in plaga factus eſt,ſciens ferre imbecillitatem, in pullo aſini ſedens, & reprobatus lapis æ-dificantibus, & ſicut ouis ad uictimam adductus, & per extenſionem manuum diſſoluens quidem Amalech, congregans autem diſperſos filios à terminis terræ,in ouile patris,& recōmemoratus mortuorū ſuorū, qui ante dormierant,& deſcendens ad eos,uti erueret eos & ſaluaret eos.Secundum aūt,in quo ſuper nubes ueniet, ſuperducens diem quæ eſt ſicut clibanus ardens,& percutiens terrā uerbo oris ſui,& ſpiritu per labia ſua interficiens impios,& uentilabrū in manu habens,& emundās aream ſuam,& triticū quidem in horreum colligens,cōburens autem paleas in igne inextinguibili.

Quemadmodum iudicabuntur qui à Marcione ſunt. Ca. LVII

EXaminabit autem & doctrinam Marcionis, quomodo accipiat duos deos eſſe infinita diſtantia ſeparatos ab inuicem. Vel quemadmodum bonus erit,qui alienos homines abſtrahit ab eo qui fecit,& ad ſuū aduocat regnum,& quare bonitas eius defecit,non omnes ſaluans,& quare circa homines quidem bonus uidetur, in ipſum autem qui fecit homines iniuſtiſſimus,auferens ab eo quæ ſunt eius. Quomodo autem iuſte dominus,ſi alterius patris exiſtit,huius conditionis,quæ eſt ſecundū nos,accipiens panem, ſuum corpus confitebatur, & temperamentum calicis ſui ſanguinem confirmauit. Et quare ſe filium hominis cōfitebatur, ſi non eam quæ ex homine eſt,generationem ſuſtinuiſſet. Quemadmodum autem & peccata nobis dimittere

mittere poterat, quæ nos noſtro debeamus factori & deo. Quomodo autem & cum cato non eſſet, ſed cum parêret quaſi homo, crucifixus eſt, & latere eius puncto, ſanguis exijt & aqua. Quod autem corpus ſepelierunt ſepultores, & quid illud erat quod ſurrexit à mortuis.

Quemadmodum iudicabuntur hij, qui ſunt à Valentino, & cæteri gnoſtici. Cap. LVIII

IVdicabit autem & eos qui ſunt à Valentino omnes, quia lingua quidem confitentur unum deum patrem, & ex hoc omnia, ipſum autem qui fecerit omnia defectionis ſiue labis fructum eſſe dicunt, & unum dominum Ieſum Chriſtum filium dei ſimiliter lingua confitentes, propriam quidem emiſſionem ſententia ſua unigenito donantes, propriam uero & alterã Chriſto, alterã uero ſaluatori: ita ut ſecundum eos dicantur quidem omnia eſſe quaſi unum, unumquenq; autem ipſorum ſeparatim intelligi, & propriam habere emiſſionem, ſecundum ſuam coniugationem. Linguas itaq; eorum uidelicet ſolas in unitatem ceſſiſſe, ſententiá uero eorum & ſenſum, quæ profunda ſunt ſcrutari, decidentem ab unitate, incidere in multiforme dei iudicium, cum de hijs quæ ſibimetipſi adinuenerũt interrogabuntur à Chriſto: quem & poſtea natum quàm pleroma æonum dicunt, & emiſſionem eius poſt diminutionem ſiue defectionẽ, & propter eam paſſionem, quæ facta eſt in Sophia, ſemetipſos obſtetricatos eſſe affirmant. Accuſabit autem eos Homerus proprius ipſorum poeta, à quo eruditi talia inuenerunt, ipſo dicente hęc. Inimicus eſt enim ille mihi, ſimiliter atq; fores inferorũ, qui aliud quidem abſcondit in corde ſuo, aliud autem enarrat.

Quemadmodum iudicabuntur Ebionitæ. Cap. LIX

IVdicabit aũt & uaniloquia prauorũ gnoſticorũ, Simonis eos magi diſcipulos oſtendens. Iudicabit autem & Ebionitas, quomodo poſſunt ſaluari, niſi deus eſt, qui ſalutem illorum ſuper terram operatus eſt. Et quemadmodum homo tranſiet in deum, ſi non deus in hominẽ? Quemadmodum autem relinquet mortis generationem, ſi nõ in nouam generationem mire & inopinate à deo in ſignum autem ſalutis datam, quæ eſt ex uirgine per fidem regenerationem: uel quemadmodũ adoptionem accipient a deo, permanentes in hac geneſi, quæ eſt ſecundum hominem in hoc mundo. Quomodo autem pluſquam Salomon, aut pluſquã Iona habebat, & dominus erat Dauid, qui eiuſdem cum ipſis fuit ſubſtantiæ. Quomodo autem eum qui aduerſus homines fortis erat, qui non ſolum uicit hominem, ſed & detinebat eum ſub ſua poteſtate, deuicit, & eum quidem qui uicerat uicit, eum uero qui uictus fuerat hominẽ dimiſit, niſi ſuperior fuiſſet eo homine, qui fuerat uictus. Melior autem eo homine, qui ſecundum ſimilitudinem dei factus eſt, & præcellentior, quiſnã ſit alius niſi filius dei, ad cuius ſimilitudinẽ, dei factus eſt homo: & propter hoc in finẽ ipſe oſtẽdit ſimilitudinem, filius

dei factus eſt homo, antiquam plaſmationem in ſemetipſum ſuſcipiens, quemadmodum diximus in eo libro, qui eſt ſuperior.

Queādmodū iudicabunt, qui putatiue dicunt dñm apparuiſſe. Ca. LX

IVdicabit aūt & eos qui putatiuū inducunt. Quemadmodū enim ipſi uere ſe putant diſputare, quādo magiſter eorū putatiuus fuit: aut quemadmodum firmū quid poſſunt habere ab eo, ſi putatiuus, & non ueritas erat? Quomodo aūt ipſi ſalutem uere participare poſſunt, ſi ille, in quem credere ſe dicunt, ſemetipſum putatiuum oſtendebat? Putatiuum eſt igitur, & non ueritas, omnia apud eos: & nūc iam quæretur, ne forte cum & ipſi homines non ſint, ſed muta animalia, hominum umbras apud plurimos proferant.

Quemadmodum iudicabuntur pſeudoprophetæ. Cap. LXI

IVdicabit autem & pſeudoprophetas, qui non accepta à deo prophetica gratia, nec deum timentes, ſed aut propter uanam gloriam, aut ad quæſtum aliquem, aut & aliter ſecundum operationem mali ſpiritus fingunt ſe prophetare, mentientes aduerſus deum.

Quemadmodum iudicabuntur qui ſchiſmata operantur, & omnes qui ſe ſegregant ab eccleſia. Cap. LXII

IVdicabit autem & eos qui ſchiſmata operantur, qui ſunt immanes non habentes dei dilectionem: ſuamq; utilitatem potius conſiderantes, quàm unitatem eccleſiæ, propter modicas & quaslibet cauſas magnum & glorioſum corpus Chriſti conſcindunt & diuidunt, & quantum in ipſis eſt interficiunt, pacem loquentes, & bellum operantes, uere liquantes culicem, & camelū tranſglutientes. Nulla enim ab eis tanta poteſt fieri correptio, quanta eſt ſchiſmatis pernicies. Iudicabit autem & omnes eos, qui ſunt extra ueritatem, id eſt, extra eccleſiam: ipſa aūt à nemine iudicatur. Omnia enim ei conſtant, & in unum deum omnipotentem, ex quo omnia, fides integra, & in filium dei Chriſtum Ieſum dominum noſtrum, per quem omnia, & diſpoſitionis eius, per quam factus eſt homo filius dei, ſentētia firma quæ in ſpiritu dei, qui præſtat agnitionē ueritatis, qui diſpoſitiones patris & filij expoſuit, ſecundū quas aderat generi humano, quemadmodum uult pater.

Quemadmodū omnia conſiſtūt ei qui eſt Eccleſiaſticus. Ca. LXIII

AGnitio uera eſt apoſtolorū doctrina, & antiquus eccleſiæ ſtatus, in uniuerſo mundo, & charactere corporis Chriſti, ſecūdum ſucceſſiones epiſcoporum, quibus illi eam quæ in unoquoq; loco eſt eccleſiā tradiderūt, quæ peruenit uſq; ad nos cuſtodita ſine fictione ſcripturarū tractatiōe pleniſſima, neq; ablationē recipiens lectio ſine falſatione, & ſecundū ſcripturas expoſitio legitima, & diligens, & ſine periculo, & ſine blaſphemia, & præcipuum dilectionis munus, quod eſt precioſius quàm agnitio, glorioſius autem quàm prophetia, omnibus autem reliquis chariſmatibus ſupereminens.

Oſtenſio quod eccleſia non tantum perfectam habeat dilectionem,

ſed quoniam & ſpiritus dei ſuper eam requieſcit, & quod ab uno & eodem deo prophetia & ſpiritus. Cap. LXIIII

QVapropter eccleſia omni in loco ob eam quam habet erga deū dilectionem, multitudinē martyrū in omni tempore præmittit ad patrē, reliquis aūt omnibus non tantum non habentibus hanc rem oſtendere apud ſe, ſed neq; quidē neceſſarium eſt dicentibus tale martyriū eſſe eorum, martyrium uerum ſecundum ſententiā eorum: niſi ſi unus aut duo aliquan do per omne tempus ex quo dominus apparuit in terris, cum martyribus noſtris, quaſi & ipſe miſericordiam conſequutus, opprobrium ſimul baiula uit nominis, & cum eis ductus eſt uelut adiectio quædā donata eis. Oppro brium enim eorum, qui perſequutionem patiuntur propter iuſtitiā, & omnes pœnas ſuſtinent & mortificantur propter eam quæ eſt erga deum dile ctionem, & confeſſionē filij eius, ſola eccleſia pure ſuſtinet, ſæpe debilitata, & ſtatim augens mēbra, & integra fiens. Quemadmodū & typus eius quæ fuit illius Loth ſalis figmentū: ſimiliter ut ueteres prophetæ ſuſtinentes per ſecutionē, queādmodū dominus ait, Sic enim perſecuti ſunt prophetas, qui ante uos fuerunt, quoniam noue quidem, ſed idem ſpiritus requieſcens ſuper eam, ab hijs qui non recipiunt uerbum dei perſecutionem patitur.

Quomodo prophetæ omnia prædixerunt, quæcunq; Chriſtus operatus eſt. Cap. LXV

QVod quidē prophetæ cum reliquis quę prophetabāt, & hoc prophe tauerūt, quoniā ſuper quoſcunq; requieuerit ſpiritus dei, & obediue rint uerbo patris, & ſecundū uirtutem ſeruierint ei, perſecutionē patientur, & lapidabuntur, & occidentur. In ſemetipſis enim hæc omnia præfigurabant prophetæ, propter dilectionem dei, & propter uerbum eius.

Quoniā prophetæ mēbra Chriſti ſunt, & queādmodū unuſquiſq; corū ſecundum quod erat membrum, ſecundum hoc & prophetauit, quoniam omnia quæ prophetæ prædixerunt Chriſtus impleuit. Cap. LXVI

CVm enim & ipſi mēbra eſſent Chriſti, unuſquiſq; corū ſecundū quod erat membrū, ſecundū hoc & prophetationē manifeſtabat, omnes & multi unū præformātes, & ea quæ ſunt unius annūtiātes. Quomodo enim per noſtra membra operatio quidē uniuerſi corporis oſtendit̄, figura aūt totius hominis per unū membrū non oſtenditur, ſed per omnia: ſic & pro phetæ omnes quidē unum præfigurabant, unuſquiſq; aūt eorū ſecundum quod erat membrū, ſecundū hoc & diſpoſitionē adimplebat, & eam quę ſe cundū illud membrū erat operationē Chriſti prophetabat. Quidā enim in gloria uidentes eum, glorioſam eius apud patrē à dextris conuerſationē uidebant. Alij ſuper nubes quemadmodū filiū hominis uenientē, & dicentes de eo, Videbunt in quē cōpunxerūt, aduentū eius ſignificabāt, de quo ipſe ait, Putas cū filius hominis uenerit, inueniet fidē ſuper terrā: de quo & Pau

lus ait, *Si* tamen iuſtũ eſt apud deum, retribuere eis qui tribulant nos tribulationem, & uobis qui tribulamini requiẽ nobiſcũ in reuelatione domini Ieſu de cœlo, cum angelis uirtutis dei, & in flãma ignis. Alij uero iudicem dicentes eum, & diem domini tanq̃ clibanum ardentem, qui colligit triticum in horrea, paleas autẽ comburet igni inextinguibili: cõminabantur eis qui increduli erant, de quibus & ipſe dominus ait, Abite maledicti in ignem æternũ, quem præparauit pater meus diabolo, & angelis eius. Et Apoſtolus ſimiliter ait: Qui pœnas dabunt interitus æternas, à facie domini, & à gloria uirtutis eius, cum uenerit glorificari in ſanctis ſuis, & ammirabilis fieri hijs qui credunt in eũ. Et qui dicunt, ſpecioſus forma præ filijs hominũ, & unxit te deus, deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis, & accingere gladiũ tuũ potentiſſime circa femur tuũ, & ſpecie tua & pulchritudine tua, intende pro ſpere, procede, & regna, propter ueritatem, & manſuetudinem, & iuſtitiam: & quæcunq; alia talia ſunt de eo, eam quæ eſt in regno ſpeciem eius & decorem, & exultationem ſupercoruſcãtem & ſupereminentem omnibus qui regenerãtur ſub ipſo, ſignificabãt, ut qui audiunt cõcupiſcerent ibi inueniri, placẽtia facientes deo. Qui iterũ dicentes homo eſt, & quis cognoſcet eum, & ueni ad prophetam, & peperit filium, & uocatur nomẽ eius admirabilis, conſiliarius, deus fortis: & qui eum ex uirgine Emanuel prędicabant: adunitionem uerbi dei ad plaſma eius manifeſtabant, quoniam caro erit, & filius dei filius hominis, purus purã aperiens uuluam eam quæ regenerat homines in deum, quam ipſe puram fecit, & hoc factus quod nos, deus fortis, & inenarrabile habet genus. Et qui dicunt, Dominus in Sion loquutus eſt, & de Hieruſalem dedit uocem ſuam, & notus in Iudæa deus, qui in Iudæa ad uentũ eius ſignificabant. Qui autem rurſus dicunt ab Africo uenire deum, & de monte umbroſo & condenſo, aduentum eius qui eſt ex Bethlehem dicebant, quemadmodum oſtendimus in eo libro, qui eſt ante hunc: Vnde is qui præeſt, & paſcit populum patris ſui, uenit. Qui autem dicũt aduentum eius, quemadmodum ceruus claudus ſaliet, & plana erit lingua mutorum, & aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum audient, & manus reſolutæ, & genua debilia firmabuntur, & reſurgent qui in monumentis mortui ſunt, & Ipſe infirmitates noſtras accipiet, & languores portabit: eas quæ ab eo curationes fiebant annuntiauerunt. Quidam autẽ hominem infirmum & inglorioſum, & ſcientem ferre infirmitatem, & ſedentem ſuper pullum aſini, uenturum Hieroſolymam, & dorſum ſuum ponẽtem ad flagella, & maxillas ſuas ad palmas, & quemadmodum ouem adduci ad uictimam, & aceto & felle potari, & ab amicis quĩ proximi ſunt derelinqui, & extẽdentem manus per totam diem, & ab eis qui eum intuebantur, ſubſannari & maledici, & partiri ueſtimẽta eius, & ſuper ueſtimentum eius mitti ſortem, & in limen mortis deductum, & omnia talia: eum qui ſecundum hominem

eſt ad-

eſt aduētum eius, ſicut intrauit Hieroſolymā, in qua & paſſus & crucifixus ſuſtinuit omnia quæcunq; ſunt prædicta, prophetabant. Alij autem dicentes, Rememoratus dominus ſanctus mortuorum ſuorum, qui prædormierunt in terra limi, & deſcendit ad eos uti erigeret, ad ſaluandū illos: cauſam reddiderunt, propter quam paſſus eſt hæc omnia. Qui autem dixerunt, In illa die dicit dominus, Occidit ſol meridie, & erunt tenebræ ſuper terram in die lucis, & conuertam dies feſtos ueſtros in luctum, & uniuerſa cantica ueſtra in lamentationē: cum occaſum ſolis, qui crucifixo eo fuit ab hora ſexta, manifeſte annuntiauerunt. Et quia poſteaquam hoc factum eſt, hij qui ſecundum legem erant dies feſti eorum & cantica, in luctū & lamentationem eorum conuerterentur, cum inciperent tradi gentibus. Adhuc etiam manifeſtius hoc idem & Hieremias oſtendit, ſic dicens de Hieruſalem, Exinanita eſt quæ parit, teduit anima eius, occidit ſol ei, cum adhuc medius dies eſſet, confuſa eſt, & improperium paſſa eſt, reliquos eorum in gladium dabo in conſpectu inimicorum eorum. Qui autem dixerunt eum dormiſſe, & ſomnum cepiſſe, & reſurrexiſſe, quoniam dominus ſuſcepit eum, præcipientes principibus cœlorū aperire æternas portas, ut introeat rex gloriæ, reſurrectionem eius quæ ex mortuis per patrem & receptionem in cœlos præconauerunt. In eo autē quod dixerunt, A ſummo cœlo egreſſio eius, & occurſus eius uſq; ad ſummum cœli, & non eſt qui ſe abſcondat à calore eius, quoniā illuc aſſumptus eſt, unde & deſcendit, & non eſt qui iuſtū iudicium eius effugiat. Idipſum annuntiabant qui dicebant, Dominus regnauit, iraſcantur populi, qui ſedes ſuper Cherubin, commoueatur terra. Partim quidem eam quæ poſt aſſumptionem eius facta eſt ſuper eos, qui in eum crediderunt iram ab omnibus populis, & motum uniuerſæ terræ aduerſus eccleſiam prophetabant: partim autem ueniente eo de cœlis cum angelis uirtutis eius, cōmoueri uniuerſam terram, quemadmodū ipſe ait, Erit terræmotus magnus, qualis non eſt factus ab initio. Et rurſus in eo cum dicit, Quiſquis iudicatur ex aduerſo adſtet, & quiſquis iuſtificat̃ appropinquet puero dei, Et uæ uobis, quoniam omnes ueteraſcetis ſicut ueſtimētum, & tinea comedet uos, & humiliabitur omnis caro, & exaltabitur dominus ſolus in altiſſimis: ſignificatur quoniā poſt paſſionē, & aſſumptionē, omnes qui contra eum fuerunt, ſub pedibus eius ſubijciet deus, & ipſe ſuper omnes exaltabitur, & nemo qui iuſtificetur, aut comparetur ad eum. Et qui dicunt diſpoſiturum deum teſtamentū nouum hominibus, non quemadmodū diſpoſuit patribus in monte Choreb, & cor nouum, & ſpiritum nouū dare hominibus: & rurſus, Antiqua nolite reputare, ecce facio noua quæ nūc orientur, & ſcietis, & faciam in deſerto uiam, & in terra inaquoſa, flumina ad potandum genus electum populum meū quem acquiſiui, ut uirtutes meas enarret: quæ eſt noui teſtamenti libertas, hanc manifeſte annuntiabant, & nouū

A 3 uinum

uinũ quod in nouos utres mittitur per fidẽ quæ eſt in Chriſto, quã annunciauit ortã in eremo uiã iuſtitiæ, & in terra inaquoſa flumina ſpiritus ſancti, adaquare genus electũ dei, quod acquiſiuit, ut uirtutes eius enarrentur, ſed nõ ut blaſphemarẽt eũ qui hæc fecit deus. Et reliqua omnia, quæcunq; per tantã ſeriẽ ſcripturæ demonſtrauimus prophetas dixiſſe, ſpiritalis uere qui eſt interpretabitur unũquodq; eorũ quæ dicta ſunt, in quẽ dictũ ſit characterẽ diſpoſitionis domini, & integrũ corpus operis filij dei oſtendẽs, ſemper eundẽ deũ ſciẽs, & ſemper eundẽ uerbũ dei cognoſcẽs, etiã ſi nũc nobis manifeſtatus eſt, & ſemper eundẽ ſpiritũ dei cognoſcens, etiã ſi in nouiſſimis tẽporibus noue effuſus eſt in nos, & à cõditione mundi uſq; ad finem in ipſum humanũ genus, ex quo qui credũt deo, & ſequunť uerbũ eius, percipiunt eã quæ ab eo eſt ſalutẽ. Qui uero abſcedũt ab eo, & contẽnunt præcepta eius, & per opera ſua inhonorãt eũ qui ſe fecit, & ſentẽtia ſua blaſphemant eũ qui ſe alit, iuſtiſſimũ aduerſus ſe coaceruant iudiciũ. Hic igitur examinat omnes, ipſe uero à nemine examinatur, neq; patrẽ ſuũ blaſphemans, neq; diſpoſitiones eius fruſtrãs, neq; patres accuſans, neq; prophetas exhonorans, aut ab alio deo dicẽs eos, aut iterũ ex alia & alia ſubſtãtia fuiſſe prophetias. Dicemus aũt aduerſus omnes hæreticos, & primo quidẽ aduerſus eos qui ſunt à Marcione, & aduerſus eos qui ſunt ſimiles illis, ab altero deo dicentes eſſe prophetas. Legite diligẽtius id quod ab apoſtolis eſt Euangeliũ nobis datũ, & legite diligẽtius prophetas, & inuenietis uniuerſam actionem, & omnẽ doctrinã, & omnẽ paſſionẽ domini noſtri prædicatã in ipſis.

Aduerſus eos qui dicunt: quid noui ueniẽs attulit Chriſtus. Ca. LXVII

SI aũt ſubit uos huiuſmodi ſenſus ut dicatis, Quid igiť noui dominus attulit ueniẽs? cognoſcite quoniã omnẽ nouitatẽ attulit, ſemetipſum afferens, qui fuerat annuntiatus. Hoc enim ipſum prędicabatur, quoniam nouitas ueniet innouatura & uiuificatura hominẽ. Regis enim aduẽtus ab hijs quidẽ qui mittuntur ſeruis prænuntiatur propter apparatũ, & expeditionẽ eorũ, qui incipient ſuſcipere ſuũ dominũ. Cum aũt uenit rex, & illi prænuntiato gaudio adimpleti ſunt, qui ſunt ſubiecti, & perceperũt eam, quę eſt ab eo libertatẽ, & participãt uiſionẽ eius, & audierũt ſermones eius, & fruituri ſunt muneribus ab eo, non iam requiretur quid noui attulit rex ſuper eos, qui annuntiauerunt aduentũ eius, apud eos uidelicet qui ſenſum habent: ſemetipſum enim attulit, & ea quæ prædicta ſunt bona, in quæ cõcupiſcebãt angeli intendere, & donauit hominibus. Tunc aũt fuiſſent ſerui mendaces, & nõ à domino miſſi, ſi nõ Chriſtus adueniẽs talis, qualis & prædicabatur, adimpleſſet eorũ ſermones. Quapropter dicebat, Ne putetis quoniã ueni ſoluere legẽ aut prophetas. Nõ ueni ſoluere, ſed adimplere. Amen eñ dico uobis, donec pertranſiet cœlũ & terra, iota unũ, aut unus apex nõ tranſiet à lege & prophetis, quoadusq; omnia fiãt. Omnia enim ipſe adimpleuit ueniens, &

nlens,& adhuc implet in eccleſia uſq; conſummationē, à lege prædictū nouum teſtamentū. Quemadmodū & Paulus apoſtolus eius ait, in ea quę eſt ad Romanos. Nunc aūt ſine lege iuſtitia dei manifeſtata eſt, teſtificata à lege & prophetis. Iuſtus enim ex fide uiuet. Hoc aūt quoniā iuſtus ex fide uiuet, per prophetas prædictū fuerat. Vnde aūt poterant prædicere prophetæ regis aduentū, & eam libertatem quæ ab eo dabatur præeuangelizare, & omnia quæ à Chriſto facta ſunt & ſermone & operatione, & paſſionē eius prænuntiare, & nouū teſtamentū prædicare, ſi ab altero deo propheticā inſpirationē acceperunt, ignorantes inenarrabilē patrem ſecundum uos, & regnum eius, & diſpoſitiones eius, quas filius dei in nouiſſimo dictum. Caſu quodā hæc eueniſſe non poteſtis dicere, tanq; à prophetis quidē de altero quodā dicta, ſimiliter aūt euenerint domino. Omnes enim prophetæ hæc eadem prophetauerunt. Sed neq; alicui ex ueteribus euenerunt: ſi enim eueniſſent alicui ex ueteribus iſta, non utiq; qui poſtea fuerunt prophetaſſent in nouiſſimis temporibus affutura hæc. Adhuc etiā nemo eſt neq; patrum, neq; prophetarū, neq; antiquorū regum, circa quem proprie ac ſpecialiter factū ſit aliquid horum. Nam omnes quidē Chriſti paſſiones prophetauerunt, ipſi aūt ad patiendū ſimiliter, ut ipſa prædicta ſunt dominicæ paſſionis, in nullo altero facta ſunt. Neq; enim ſol medio die occidit aliquo de ueteribus mortuo, neq; ſciſſum eſt uelū templi, neq; terra mota eſt, neq; petrę diſruptæ ſunt, neq; mortui ſurrexerunt, Neq; in tertia die quis illorū ſurrexit, neq; receptus eſt in cœlū, neq; cum aſſumeretur aperti ſunt cœli, neq; in nomen alicuius alterius crediderūt gentes, neq; quis ex eis mortuus & reſurgens aperuit nouū libertatis teſtamentū. Nō igit de altero, ſed de domino, in quem concurrerunt omnia prædicta ſigna, dicebāt prophetæ. Si autem aliquis Iudæis aduocationē præſtās, erectionē templi, quæ poſteaq; in Babylonem tranſmigrauerūt facta eſt ſub Zorobabel, & diſceſſionē populi, quæ facta eſt poſt ſeptuaginta annos, dicat hoc eſſe nouum teſtamentum, cognoſcat quoniam lapideum quidem templum reſtitutū eſt, tunc adhuc enim illa quæ in lapideis tabulis facta fuerat lex ſeruabatur. Nouū autem teſtamentū datum eſt nullū, ſed ea lege quæ per Moyſen data eſt, utebantur uſq; ad aduentū domini: A domini aūt aduentu nouum teſtamentum ad pacem reconcilians, & uiuificatrix lex in uniuerſam exiuit terram, quemadmodum dixerunt prophetæ, Ex Sion enim procedet lex, & uerbum domini de Hieruſalem, & arguet populū multum: & cōcident gladios ſuos in aratra, & lanceas ſuas in falces, & iam nō diſcēt pugnare. Si igitur alia lex, & uerbū exiens ab Hieruſalē tantam pacem fecit apud eas gētes quæ eum receperūt, & per eas arguit imprudentię multū populum, uidetur conſequens de altero dixiſſe prophetas. Si aūt libertatis lex, id eſt, uerbū dei, ab apoſtolis qui ab Hieruſalem exierunt annuntiatum, uniuerſam terram in tantam

Deeſt faciet aut præſtabit

tranſmutationem fecit, q̄ gladios & lanceas bellatorias in aratra fabricauerunt ipſi, & in falces quæ donauit ad metendum frumentum in organa pacifica demutauerunt, & iam neſciunt pugnare, ſed percuſſi & alteram præbent maxillam, non de alio prophetæ dixerunt hæc, ſed de eo qui fecit ea. Hic autem eſt dominus noſter, & in hoc eſt ſermo uerus, quoniam ipſe eſt qui aratrum fecit, & falcem intulit, hoc eſt, hominis primã ſeminationem, quæ fuit ſecundum Adam plaſmatio, & in nouiſſimis temporibus per uerbum collectam fructificationem: & propter hoc quod initium fini coniungebat, utrorumq; dominus exiſtens, in fine quidem aratrum oſtendit lignum copulatum ferro, & ſic eius expurgauit terram, quoniam firmum uerbum adunitum carni & habitu tali confixus emundauit ſylueſtrẽ terram. Initio aũt falcem figurabat per Abel, ſignificabat iuſti generis humanã collectionem. Vide enim, inquit, quemadmodũ iuſtus perit, & nemo intuetur, & uiri iuſti tolluntur, & nemo excipiet corde. Hæc autẽ in Abel quidẽ præmeditabantur, in prophetis uero præconabantur, in domino autẽ perficiebantur, & in nobis autem id ipſum eſt, conſequente corpore ſuum caput.

Aduerſus eos qui dicunt quædam à ſummitate dixiſſe prophetas, quædam uero à mundi fabricatore. Cap. LXVIII

ET aduerſus eos quidem qui ab alio deo prophetas dicunt, ab altero autem dominum patrem noſtrum, talia ſunt apta ſi quo modo tandem quieſcant à tanta irrationabilitate. Propter hoc enim & laboramus eas quæ ſunt ex ſcripturis adhibere oſtẽſiones, ut ipſis ſermonibus cõfutantes eos, quantũ in nobis eſt, cohibeamus eos à grandi blaſphemia, & à multorum deorum dementi fabricatione.

Quemadmodum de eiſdem ipſis dictis diſcrepant à ſemetipſis qui ſunt à Valentino. Cap. LXIX

ADuerſus eos rurſus qui ſunt à Valẽtino, & reliquos falſi nominis gnoſticos, qui aliquando quidem à ſummitate quædam eorum quæ ſunt in ſcripturis poſita dicta dicũt, propter ſemen quod eſt inde, aliquãdo uero à medietate propter matrem prunicam audacem, multa etiam à mundi fabricatore, à quo & miſſi ſunt prophetæ, dicimus ualde irrationabile eſſe in tantum inopiæ deducere patrem uniuerſorũ, quaſi non habuerit ſua inſtrumenta, per quæ pure ea quæ ſunt in pleromate annuntiarentur. Quẽ enim timebat, ut nõ libere & ſine cõmixtione eius ſpiritus qui eſt in diminutione & ignorantia factus, proprie ac ſeparatim ſignificaret uoluntatẽ ſuam? An timebat ne plurimi ſaluarẽtur, quum plures pure audiſſent ea quæ ſunt ueritatis? An rurſus impotẽs erat ipſe ſibi præparare eos, qui aduentũ ſaluatoris prænuntiarent? Si autem cum huc ueniſſet ſaluator ſuos apoſtolos miſit in mundum, pure aduentũ eius annuntiantes, & uoluntatẽ patris docentes, in nullo cõmunicantes neq; gentium, neq; Iudæorum doctrinæ: multo magis

magis in pleromate mittens prædicatores proprios deſtinaſſet, annuntiantes in hunc mundum futurum aduentum eius, in nullo cõmunicantes hijs prophetis qui ſunt à Demiurgo. Si autẽ cum eſſet intra pleroma, uſus eſt hijs prophetis qui erant ſecundum legem, & per eos oſtendit quę ſunt ſua, multo magis cum huc ueniſſet his ipſis uſus fuiſſet magiſtris, & per eos annuntiaſſet nobis Euangeliũ. Iam igitur non Petrum & Paulum, & reliquos apoſtolos dicant annuntiaſſe ueritatẽ, ſed ſcribas & phariſæos, & reliquos per quos lex annũtiabatur. Si aũt ſuos in ſuo aduentu proprios apoſtolos emiſit ſpiritu ueritatis, & non ſpiritu erroris: hoc item ſpiritu uerbum dei. & ſiquidem de principalitate ſpiritus fuit, ſecũdum regulam ipſorum, ſpiritus lucis, & ſpiritus ueritatis, & ſpiritus perfectionis, & ſpiritus agnitionis: is uero qui à Demiurgo fuit ſpiritus ignorãtiæ, & diminutionis, & erroris, & umbræ progenies: quemadmodũ in uno & eodem potuit eſſe perfectio, & diminutio, & ignorantia, error & ueritas, lux & tenebræ. Si autem in prophetis impoſſibile erat hoc ita eſſe, ſed ab uno deo uerbũ domini præconabãt, & aduentum filij eius annuntiabãt: multo magis dominus ipſe nunquam modo quidẽ de principali, modo uero de ſubiecta deminoratione feciſſet ſermones, & agnitionis, & ignorantiæ ſimul factus magiſter. Nec unquam modo quidem mundi fabricatorem, modo autem eum qui ſuper hunc, glorificaret patrem, quemadmodum ipſe ait, Nemo immittit cõmiſſuram ueſtimenti noui in ueſtimentum uetus, nec mittunt uinum nouum in utres ueteres. Igitur aut omni modo & ipſi abſtineant ſe à prophetis, tanquã à ueteribus, & nõ dicant eos ab ea nouitate, quæ ſecundum principalitatem eſt quædam dixiſſe, præmiſſos à Demiurgo: aut rurſus arguentur à domino dicente, nouum uinum non mitti in utres ueteres. Vnde autem ſemen matris ipſorum poterat cognoſcere ea quæ erãt intra pleroma ſacramẽta, & de hijs eloqui, ſiquidem extra pleroma exiſtens mater, peperit hoc ipſum ſemen, quod extra pleroma & extra agnitionem eſſe dicunt, quod eſt ignorantia. Quomodo igitur id quod erat ignorantia ſemen conceptũ agnitionem annuntiare poterat? aut quemadmodũ ipſa mater, ea quæ erant pleromatibus cognoſcebat ſacramenta, informis & infigurata, quaſi abortiuum proiecta foras, & ibi aptata & formata, & ab horo prohibita interius ingredi, & uſq; ad conſummationẽ extra pleroma perſeuerans, id eſt, extra agnitionẽ. Rurſus aũt paſſionẽ domini typum eſſe dicentes extenſionis Chriſti ſuperioris, quam extenſus hora formauit eorum matrẽ, in reliquis arguuntur, iam non habentes ſimilitudinem typum oſtendere. Vbi enim rurſum Chriſtus aceto & felle potatus eſt? aut ubi diuiſa ſunt ueſtimenta eius, aut ubi pũctus eſt, & exiuit ſanguis & aqua? aut ubi guttas ſanguinis ſudauit? & reliqua quæcunque domino acciderunt, de quibus dixerunt prophetæ. Vnde ergo de hijs quæ tunc quidem nondũ euenerant, incipiebant autem

euenire, aut mater aut ſemen eius diuinauit? Adhuc etiam ſuper hæc dicunt quidem à principalitate quædam dicta, confutati ab hijs quæ in ſcripturis de Chriſti aduentu referuntur. Quæ aũt ſint hæc non iam unum ſentiunt, ſed alij alia de hijs ipſis reſpondent. Si quis enim experimentum eorum uolens accipere, ſeparatim interroget quo ſermone eos qui excellentes ſint apud eos, inueniet alium quidem dicentẽ de Propatore, id eſt, de Bytho eſſe id quod interrogetur. Alium uero de initio omniũ, id eſt, de unigenito. Alterum uero de patre omniũ, hoc eſt, uero. Alter rurſus dicet, de uno æone eorum qui ſunt in pleromate æones dici. Alij aũt de Chriſto, & alius de ſaluatore. Qui aũt illorum peritior eſt, poſteaq́ multum tacẽs protexerit, de horo ait dictum eſſe. Alius uero eam quæ eſt intra plenitudinem Sophiam ſignificari. Alius uero illam quæ extra plenitudinem eſt matrem annuntiari. Et alius mundi fabricatorẽ deum dicet. Tantæ ſunt de uno inter eos diuerſitates, de ijſdem ſcripturis uarias habentes ſententias: & uno eodemq́ ſermone lecto, uniuerſi obductis ſupercilijs agitãtes capita, ualde quidem altiſſime ſe habere ſermonem dicunt, non autẽ omnes capere magnitudinem eius intellectus qui ibidem continetur, & propter hoc ſilentium maximam rem eſſe apud ſapientes. Oportet enim eam quæ ſit ſurſum Sigen per id quod eſt apud eos ſilentiũ deformari. Sic autem abeunt omnes, quotquot ſunt tantas de uno geſtantes ſententias, in abſcondito ferentes ſecũ ſua acumina. Cum igitur inter eos conuenerit de hijs quæ in ſcripturis ſunt prædicta, tunc & à nobis confutabuntur. Non enim bene ſentientes, interim tamen ſemetipſos arguunt, de hiſdem uerbis non conſentientes. Nos autem unum & ſolum uerum deum doctorem ſequentes, & regulam ueritatis habentes eius ſermones, de ijſdem ſemper eadẽ dicimus, omnes unum deum ſcientes, factorem huius uniuerſitatis, qui prophetas miſit, qui eduxit populum de terra Aegypti, qui in nouiſſimis temporibus filium ſuum manifeſtauit, uti confunderet incredulos, & exquireret iuſtitiæ fructum.

Oſtenſio de domini ſermonibus confitentis ſe à deo patre miſſum, à quo & prophetæ uenerunt, & patres electi ſunt. Cap. LXX

QVem enim nõ confitetur dominus, neq; ab altero deo dicere prophetas, niſi à patre eius, neq; ab aliqua alia ſubſtãtia, ſed ab uno & eodẽ patre, neq; alium aliquem ea quæ ſunt in hoc mũdo feciſſe, niſi ſuũ patrem docẽs ſic. Homo erat quidam paterfamilias, & plantauit uineam, & ſepem circundedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eam colonis, & peregre profectus eſt. Cum autẽ appropinquaſſet tẽpus fructuũ, miſit ſeruos ſuos ad colonos, ut acciperẽt de fructibus ſuis. Et coloni apprehenſis ſeruis, unum quidem ceciderunt, alium autem lapidauerunt, alium uero occiderunt. Iterum miſit alios ſeruos plures prioribus, & fecerunt eis ſimiliter. Nouiſſime autem miſit eis filium ſuum unicum, dicens, Forte uerebuntur

buntur filium meum. Coloni uero cum uidiſſent filium, dixerunt intra ſe,
Hic eſt hæres, uenite occidamus eum, & habebimus hæreditatẽ eius: & ap-
prehenſum eum eiecerunt extra uineã, & occiderunt. Cum ergo uenerit do
minus uineæ, quid faciet colonis illis? Et dixerunt illi, Malos male perdet, &
uineam ſuam locabit alijs colonis, qui reddent ei fructus temporibus ſuis.
Iterum dicit dominus: Nunquam legiſtis, Lapidem quem reprobauerunt ædi-
ficantes, hic factus eſt in caput anguli. A domino factũ eſt iſtud, & eſt mira
bile in oculis noſtris. Propter quod dico uobis, quoniã auferetur à uobis re
gnum dei, & dabitur genti facienti fructũ eius. Per quæ oſtendit manifeſte
diſcipulis ſuis, unum quidem & eundẽ patrẽfamiliâs, hoc eſt, unum deum
patrẽ, qui per ſeipſum omnia fecit. Varios uero agricolas, quoſdã quidem
cõtumelioſos, & ſuperbos, & infructuoſos, & domini interfectores: quoſdã
uero cum omni obedientia reddentes fructus temporibus ſuis: & eundem
hunc patremfamilias aliquando quidem mittentem ſeruos, aliquando qui
dem filium ſuũ. A quo igitur patre miſſus eſt filius ad eos colonos qui in-
terfecerunt eum, ab hoc & ſerui. Sed filius quidẽ quaſi à patre ueniens prin
cipali autoritate dicebat, Ego autem dico uobis. Serui autem quaſi à domi-
no ſeruiliter, & propter hoc dicebãt, Hæc dicit dominus. Quem igitur illi do
minum præconabant incredulis, hunc Chriſtus tradidit hijs qui obediunt
ſibi. & qui priores, ſiue primum per ſeruilem legiſdationẽ uocauerat deus:
hic poſteriores ſiue poſtea per adoptionẽ aſſumpſit. Plãtauit enim deus ui
neam humani generis, primo quidẽ per plaſmationẽ Adæ, & electionẽ pa
trum: tradidit aũt colonis per eã legisdationẽ, quæ eſt per Moyſen. Sepem
aũt circũdedit, id eſt circunterminauit eorũ culturã, & turrim ædificauit, Hie
ruſalem elegit, & torcular fodit, receptaculũ prophetici ſpiritus præparauit,
& ſic prophetas miſit antequam eſſet in Babylonem trãſmigratio. Et poſt
tranſmigrationem alios iterum plures quam priores expetentes fructus, dicen-
tes illis, Hæc dicit dominus omnipotens, Emundate uias ueſtras, & mores
ueſtros, iudicium iuſtum iudicate, & miſericordiam & miſerationem facite
unuſquiſque ad fratrem ſuum: in uiduam, & orphanum, & proſelytũ, & pau-
perem ne exercueritis potentatum, & unuſquiſque malitiæ fratris ſui ne re-
cordemini in cordibus ueſtris: & iuſiurandum falſum nolite diligere. laua-
mini, mundi eſtote, auferte nequitias à cordibus ueſtris, diſcite benefacere,
exquirite iudicium, defendite uim patientem, iudicate pupillo, & iuſtificate
uiduam, & uenite diſputemus dicit dominus. Et rurſum, Cohibe linguam
tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolũ. Diuerte à malo, & fac bonum,
inquire pacem & perſequere eam. Hæc præconantes prophetæ fructum
petebãt iuſtitiæ. Non credentibus autem illis nouiſſime filium ſuum miſit
dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, quem cum occidiſſent mali coloni, pro
iecerunt extra uineã. Quapropter & tradidit eam dominus deus nõ iam cir
cumuallatam

circumuallatã, ſed expanſam in uniuerſum mundum alijs colonis, reddẽtibus fructus temporibus ſuis, turre electionis exaltata ubiq; & ſpecioſa, ubiq; enim pręclara eſt eccleſia, & ubiq; circunfoſſum torcular, ubiq; enim ſunt qui ſuſcipiunt ſpiritũ. Quoniã enim filiũ dei reprobauerũt, & eiecerunt eũ, cum eum occidiſſent extra uineã, iuſte reprobauit eos deus, & extra uineam exiſtentibus gentibus dedit fructificationẽ culturæ. Quemadmodũ & Hieremias propheta ait, Reprobauit dominus, & abiecit gentẽ facientẽ hæc, quoniam fecerunt filij Iuda malignũ in conſpectu meo, dicit dominus. Similiter autem & Hieremias, Conſtitui ſuper uos exploratores, dicentes, Audite uocem tubæ: & dixerunt, non audiemus, propter hoc audierunt gentes, & qui paſcũt pecora in eis. Vnus ergo & idẽ deus pater qui plantauit uineam, qui populum eduxit, qui prophetas miſit, qui filium ſuũ miſit, qui uineam dedit alijs colonis, hijs qui reddunt fructũ in temporibus ſuis. Et propter hoc dicebat dominus diſcipulis ſuis, bonos operarios nos præparans. Attendite uobis & uigilate ſemper in omni tempore, ne quando grauentur corda ueſtra in crapula & ebrietate, & cogitationibus ſecularibus, & repente adſiſtat ſuper uos dies illa. Superueniet enim quaſi laqueus ſuper omnes ſedentes ſuper faciẽ terræ. Sint igitur lũbi ueſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus ueſtris, & uos ſimiles hominibus expectantibus dominũ ſuũ, quãdo reuertatur à nuptijs. Quomodo enim factũ eſt in diebus Noe, mãducabãt, & bibebant, emebant, & uendebãt, nubebant & nubebant, & non ſcierunt, quoaduſq; intrauit Noe in Arcã, & uenit diluuiũ, & perdidit omnes: Quemadmodũ factũ eſt in diebus Loth, manducabant & bibebant, emebant & uendebant, plantabãt, & ædificabant, qua die exiuit Loth à Sodomis, pluit ignẽ de cœlo, & perdidit omnes: ſic erit & in aduentu filij hominis. Vigilate igitur, quoniam neſcitis, qua die dominus ueſter ueniet. Vnum & eundẽ annuntiãs dominũ, qui in temporibus Noe propter inobedientiã hominũ ſuperduxit diluuiũ, & tẽporibus Loth propter multitudinẽ peccatorũ Sodomitarum pluit ignẽ à cœlo: & in nouiſſimo tempore propter hanc eandem inobedientiã, & ſimilia peccata, ſuperduxit diem iudicij: in quo ait tolerabilius Sodomis & Gomorrhis futurũ q; illi ciuitati & domui, quæ non receperit uerbum apoſtolorũ eius. Et tu aũt Capharnaũ dicebat, nunquid uſq; ad cœlum exaltaberis, uſq; ad inferos deſcendes. Quoniã ſi in Sodomis factæ fuiſſent uirtutes, quæ factæ ſunt in te, manſiſſent uſq; in hodiernũ diẽ. Veruntamen dico uobis, tolerabilius erit Sodomis in die iudicij q; uobis. Vnus & idẽ cũ ſemper ſit uerbũ dei, credentibus quidẽ ei fontem aquæ in uitã æternã dans, infructuoſam uero fici arborẽ areſaciens, & ſtatim: Et temporibus Noe iuſte diluuium inducens, uti extingueret peſſimum genus eorum qui tunc erant hominum, qui iam fructificare deo non poterant, cum angeli tranſgreſſores cõmixti fuiſſent eis, & ut peccata eorum compeſceret,

ſeruare

ſeruare uero Arcæ typum Adę plaſmationē, & temporibus Loth, qui plue rat ſuper Sodomam & Gomorrhā ignem & ſulphur de cœlo, exemplū iu/ ſti iudicij dei, ut cognoſcerēt omnes, quoniā omnis arbor quæ non facit fru ctum excidetur & in ignem mittetur, & in uniuerſali iudicio tolerabilius So domis utens, q̄ hijs, qui uiderūt eius uirtutes quas faciebat, & nō crediderūt in eum, neq; receperūt eius doctrinā. Quemadmodum enim maiorē dedit gratiā per ſuum aduentū hijs, qui crediderunt ei, & faciunt eius uoluntatē, ſic & maiorem in iudicio habere pœnā eos qui nō crediderūt ei ſignificauit, iuſtus exiſtens ſuper omnes æqualiter, & quibus plus dedit, plus ab eis exa cturus: plus aūt non quod alterius patris agnitionem oſtendit, ſicut per tot & tāta oſtendimus, ſed quia maiorē damnationē paternæ gratiæ per ſuum aduentum effudit in humanū genus. Si cui aūt non ſufficiunt quæ prædixi mus, ad credendū ab uno & eodē patre prophetas miſſos eſſe, à quo domi nus noſter miſſus eſt, aperiēs aures cordis ſui, & Chriſtū Ieſum dominum magiſtrū aduocans audiat dicentē eum, Simile eſt regnum cœlorū regi nu/ ptias facienti filio ſuo, & mittenti ſeruos ſuos, ad cōgregandū eos qui uocati fuerūt ad nuptias: & illis nolentibus obedire, iterū ait, & alios ſeruos miſit, dicens, Dicite hijs qui ſunt uocati, Venite, prandium meum paraui, tauri & omnia ſaginata occiſa, & omnia parata ſunt, uenite ad nuptias. Illi aūt abie runt negligentes eum, alij quidē in agrum ſuum, alij aūt ad negociationem ſuā. Reliqui uero arripuerunt ſeruos eius, & alios quidē cōtumelioſe tracta/ uerūt, alios uero occiderunt. Rex aūt cum audiſſet iratus eſt, & mittēs exerci tus ſuos perdidit interfectores illos, & ciuitatē eorum ſuccendit, & dixit ſer/ uis ſuis, Nuptiæ quidē paratæ ſunt, uocati uero non fuerunt digni. Ite igitur ad exitus uiarū, & quotquot inueneritis congregate ad nuptias. Et exeūtes ſerui eius congregauerūt omnes quotquot inuenerūt bonos & malos, & im pletæ ſunt nuptiæ diſcumbentibus. Introiens aūt rex uidere recumbentes, uidit ibi hominem nō ueſtitum ueſte nuptiali, & dicit ei, Amice quomodo ueniſti huc nō habens indumentū nuptiarum? Illo aūt obmuteſcente, dixit rex miniſtris, Tollite eum à pedibus & manibus, & mittite eum in tenebras quæ ſunt exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentiū. Multi enim ſunt uocati, pauci uero electi. Manifeſte enim per hæc uerba ſua oſtendit dn̄s omnia, & quoniā unus rex & dominus omnium pater, de quo & antea dixit, Neq; in Hieroſolyma iures quoniā ciuitas eſt magni regis: Et quoniam ab initio nuptias præparauit, & propter immenſam benignitatē per ſeruos ſuos uo/ cabat priores ad cōuiuium nuptiarum, & ubi illi noluerunt obedire, rurſus alios ſeruos miſit conuocans eos, neq; ſic obedierunt ei, Sed & eos qui uoca tionem annuntiabāt lapidauerūt & occiderūt. Illos quidē perdidit mittens exercitus ſuos & ciuitates illorum ſuccendit: ex omnibus aūt unus, id eſt, ex uniuerſis gētibus ad cōuiuium nuptiarū filij ſui conuocauit, quēadmodum

& per Hieremiam ait, Et miſi ad uos ſeruos meos prophetas dicere, Auerti mini unuſquiſq; à uia nequiſſima & meliora facite opera ueſtra. Et rurſus per eundē, Et miſi, inquit, ad eos omnes ſeruos meos prophetas inter diem & ante lucē, & non obedierunt mihi, neq; intenderunt aures ipſorū: & dicas eis hunc ſermonem, Hoc genus quod non obediuit uocem domini neq; recepit diſciplinam, defecit fides ex ore ipſorū. Qui igitur nos per apoſtolos undiq; uocauit dominus, hic per prophetas uocabat eos qui olim fuerunt, quemadmodū ex ſermonibus domini oſtenditur: & non ab alio autē apoſtoli, etiamſi uarijs gentibus præconabāt, ſed ab uno & eodē, alij quidē dominū annuntiabant, alij aūt patrem euangelizabāt: & alij quidē aduentum prænuntiabant filij dei, alij uero præſentem eum iā hijs qui longe erāt præconabant. Adhuc etiā manifeſtauit oportere eum uocatione & iuſtitiæ operibus adornari, uti requieſcat ſuper uos ſpiritus dei. Hoc eſt enim indumentum nuptiarū, de quo & Apoſtolus ait, Nolumus expoliari ſed ſuperindui uti abſorbeatur mortale ab immortalitate. Qui aūt uocati quidem ſunt ad cœnā dei, & propter malā ſuam conuerſationem non perceperunt ſpiritum ſanctū, proijcientur, inquit, in tenebras exteriores. Manifeſte aūt oſtendēs, quod idē ipſe rex qui cōuocauerit undiq; fideles ad nuptias filij ſui, & incorruptibile cōuiuium donauerit, iubeat mitti in tenebras exteriores eum, qui non habeat indumentum nuptiarum, hoc eſt cōtemptorem. Quemadmodum enim in priore teſtamento non in multis illorum bene ſenſit, ſic & hic multi uocati, pauci uero electi. Nō alius igitur qui iudicat deus, & alius qui conuocat ad ſalutē pater. Nec alius quidē qui æternum lumen donat, alius uero qui iubet in exteriores mitti tenebras eos, qui nō habent indumētum nuptiarum. Sed unus & idem deus pater domini noſtri, à quo & prophetę miſſi ſunt, indignos quidem conuocans propter immenſam benignitatem, eos uero qui cōuocati ſunt inſpiciens, ſi conueniens habeant indumentum, & congruens nuptijs filij ſui. Quoniam nihil inconueniens neq; malum placet ei. Quemadmodum dominus dixit ei qui curatus fuerat, Ecce ſanus factus es, iā noli peccare, ne quid deterius tibi fiat. Qui enim eſt bonus, & iuſtus, & mundus, & immaculatus, neq; malum aliquid, neq; iniuſtum, neq; abominandum in ſuo ſponſali thalamo ſuſtinebit. Eſt autem hic pater domini noſtri, cuius prouidentia conſtant omnia, & iuſſu adminiſtrantur omnia: & gratuito quidem donat in quos oportet, ſecundum autem meritum digniſſime attribuit in ingratos, & non ſentientes benignitatem eius, iuſtiſſimus retributor: & propterea ait, Mittēs exercitus ſuos perdidit interfectores illos & ciuitatem illorum incendit. Exercitus autem eius, inquit, quia omnes homines dei, Domini enim eſt terra, & plenitudo eius, orbis terræ & omnes qui habitant in ea. Et propter hoc Paulus apoſtolus in epiſtola quæ eſt ad Romanos ait, Non enim eſt poteſtas niſi à deo. Quæ autem ſunt à

deo

deo ordinata ſunt. Itaq; qui reſiſtit poteſtati, dei ordinationi reſiſtit. Qui aũt reſiſtunt, damnationẽ ſibi acquirent. Principes enim nõ ſunt timori bo ni operis ſed mali. Vis aũt non timere poteſtatẽ, bonum fac, & habebis lau dem ex ea: dei enim miniſter eſt, tibi ad bonum. Si autẽ male feceris, time. Non enim ſine cauſa gladiũ portat. Dei enim miniſter eſt, uindex in iram ei, qui malũ agit. Ideoq; ſubiecti eſtote non tantũ propter iram, ſed & pro/pter cõſcientiã. Propter hoc enim & tributa penditis, miniſtri enim dei ſunt in hoc ipſum ſeruientes. Sed & dominus igitur & Apoſtoli unum deũ pà/trem annuntiabãt eum qui legisdationẽ fecit, qui miſit prophetas, qui om/nia fecit, & propter hoc ait, Mittens exercitus ſuos. Quoniã omnis homo ſecundũ quod eſt homo, plaſma ipſius eſt, licet ignoret deum ſuum. Omni/bus enim ipſe ut ſint prę̃ſtat, qui ſolem ſuũ oriri facit ſuper malos & bonos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Et non ſolũ per ea quæ prædicta ſunt, ſed & per parabolam duorum filiorũ, quorum iunior luxurioſe cõſumpſit ſub/ſtantiam, uiuens cum fornicarijs, unum & eundẽ docuit patrẽ maiori qui/dem filio ne hedũ quidẽ indulgentem, propter eum aũt qui perierat mino/rem filium ſuum iubentem occidi uitulũ ſaginatum, & primam ei ſtolã do/nantem. Et per parabolam aũt eorum operariorum, qui uarijs temporibus in uineam mittebantur, unus & idem dominus oſtenditur: uocat alios qui/dem ſtantes in initio mundi fabricationis, alios uero poſt hoc, & alios circa medietatẽ temporũ, & alios progreſſis iam temporibus, item alios in fine, ut ſint quidem multi operarij ſecundũ ſua ipſorum tempora, unus aũt qui conuocat eos paterfamilias: Etenim uinea una, quoniam & una iuſtitia: & unus diſpẽſator, unus enim ſpiritus dei qui diſponit omnia: ſimiliter autem & merces una, omnes enim acceperunt ſingulos denarios, imaginem & di/ſcretionem regis, agnitionem filij dei quæ eſt incorruptela. Et propter hoc à nouiſſimis cepit date mercedem, quoniam in nouiſſimis temporibus ma/nifeſtatus, dominus omnibus ſemetipſum repræſentauit. Et publicanus au/tem qui in oratione phariſæum ſuperauit, non quoniã alterum patrem a/dorabat, teſtimoniũ accepit à domino, quod ſit magis iuſtificatus, ſed quo/niam cum magna humilitate ſine extollentia & ſine iactantia exomologe/ſim eidem deo faciebat. Et duorum aũt filiorum parabola, eorum, qui in ui neam mittuntur: quorũ alter quidem contradixit patri, & poſtea pœnite/tur, quando nihil profuit ei pœnitentia, alter autem pollicitus eſt abire ſta/tim, promittens patri, non abijt autem quoniam omnis homo mendax, & uelle quidem in promptu adiacet, non inuenit autẽ perficere: unum & eun/dem oſtendit patrem. Sed & arboris fici parabola, de qua dominus ait, Ecce iam triennium uenio, quærens fructũ in hac arbore fici, & nõ inuenio, Per prophetas aduentum ſuũ ſignificans, per quos uenit aliquotiens exqui tens iuſtitiæ fructũ ab eis, quẽ nõ inuenit, aperte manifeſtauit, & quoniam

cidetur arbor fici,propter prædictam cauſam: & ſine parabola aũt dicebat ad Hieruſalẽ dominus. Hieruſalem Hieruſalem quæ interficis prophetas, & lapidas eos qui mittũtur ad te,quotiẽs uolui colligere filios tuos ſicut gallina pullos ſuos ſub alas, & noluiſti, ecce relinquetur uobis domus ueſtra deſerta.Quod enim per parabolã dictum fuerat, Ecce trienniũ uenio quærens fructũ,& manifeſte iterũ,quoties uolui colligere filios tuos,ſi nõ huius aduentũ qui per prophetas eſt intelligamus,erit mendaciũ.Siquidẽ ſemel, & tunc primũ uenit ad eos, Sed quoniã & patriarchas qui elegit & nos idẽ eſt uerbum dei,& illos ſemper uiſitãs per propheticũ ſpiritũ, & nos qui undiq; conuocati ſumus per ſuum aduentũ, ſuper ea quæ dicta ſunt uere hæc dicebat:Multi ab oriente & occaſu uenient,& recumbẽt cum Abrahã, Iſaac, & Iacob in regno cœlorũ, filij aũt regni ibunt in tenebras exteriores,ibi erit fletus & ſtridor dentiũ.Si igit̃ hij qui p prçconiũ apoſtolorũ eius, ab oriente & occidẽte credẽtes in eũ,cum Abrahã,Iſaac,& Iacob in regno cœlorum recumbent participantes cum eis epulationẽ,unus & idẽ deus oſtẽditur,qui elegit quidem patriarchas,uiſitauit uero populum,gentes uero aduocauit.

Oſtenſio quod homo liber ſit,& ſuæ poteſtatis,ad hoc ut poſſit eligere bona uel contraria. Cap. LXXI

Aliud autẽ quod ait. Quotiens uolui cõgregare filios tuos,& noluiſti, ueterẽ legem libertatis hominis manifeſtauit,quia liberũ eum deus fecit ab initio,habentem ſuam poteſtatem,ſicut & ſuam animã,ad utendum ſentẽtia dei uoluntarie,& non coactũ à deo.Vis enim à deo non fit,ſed bona ſententia adeſt illi ſemper. Et propter hoc conſilium quidẽ bonum dat omnibus.Poſuit autem in homine poteſtatem electionis,quemadmodum & in angelis. Etenim angeli rationabiles,uti hij quidẽ qui obediſſent, iuſte bonum ſint poſſidentes,datum quidẽ à deo,ſeruatũ uero ab ipſis. Qui aũt nõ obedierũt,iuſte nõ inuenientur cũ bonis,& meritã pœnã percipiẽt.Quoniam deus quidẽ dedit benigne bonum,ipſi uero non cuſtodierunt diligenter illud,neq; precioſum arbitrati ſunt, ſed ſupereminentiã bonitatis cõtempſerunt.Abijcientes igitur bonũ & quaſi reſpuentes,merito omnes iuſtum iudicium incident dei,quẽadmodũ & apoſtolus Paulus in epiſtola quæ eſt ad Romanos,teſtificatus eſt dicens ita,An diuitias bonitatis eius,& patientiæ,& longanimitatis contemnis,ignorans quoniã bonitas dei in pœnitentiam te adducit,Secundũ aũt duritiã tuã, & cor impœnitẽs theſaurizas tibi metipſi iram in diem irę & reuelationis iudicij dei. Gloria autem & honor, inquit,omni operanti bonum. Dedit ergo deus bonum, quemadmodum & Apoſtolus teſtificatur in eadem epiſtola,& qui operantur quidem illud, gloriam & honorẽ percipient,quoniã operati ſunt bonũ, cum poſſint non operari illud.Hij autem qui illud non operantur,iudicium iuſtum recipient dei,quoniam non ſunt operati bonum, cum poſſint operari illud.

Oſtenſio

Oſtenſio quod non natura quidam boni ſint, quidam uero ma/li,& quod in hominis electione ſit bonum. Cap. LXXII

SI autem naturaliter quidam boni,quidam uero mali facti fuiſſent,neq; laudabiles eſſent quia boni ſunt,tales enim facti fuerant.Sed neq; illi ui tuperabiles,& ipſi enim tales fuerant inſtituti. Sed quoniã omnes eiuſdem ſunt naturæ, & potentes retinere & operari bonum , & potentes rurſum a/mittere id & non facere,iuſte etiam apud homines ſenſatos,quanto magis apud deum alij quidem laudantur,& dignum percipiunt teſtimonium ele ctionis bonæ & perſeuerantiæ:Alij uero accuſantur, & dignum percipiunt damnum,eo quod iuſtum & bonum reprobauerint.Et ideo prophetæ hor tabantur homines iuſtitiam agere , bonum quoq; operari, ſicut per multa oſtendimus:quia in nobis ſit hoc,& proptet multam negligentiam in obli/uionem inciderimus,& conſilio egeamus bono, propter quod bonus deus præſtabit bonum conſilium perfectis . Propter hoc autem & dominus lu/ceat lumen ueſtrum,dicebat, coram hominibus, ut uideant bona facta ue/ſtra & glorificent patrem ueſtrum qui in cœlis eſt.Et attendite uobis ne for te grauentur corda ueſtra in crapula & ebrietate,& ſollicitudinibus ſeculari bus.Et ſint lumbi ueſtri præcincti,& lucernæ ardentes, & uos ſimiles homi nibus expectantibus dominum ſuum,quando reuertatur à nuptijs,ut cum uenerit & pulſauerit,aperiatis ei. Beatus ſeruus ille quem cum uenerit domi nus eius,inuenerit ita facientem. Et iterum, Seruus qui ſcit uoluntatem do/mini ſui,& non facit,uapulabit multis: &, Quid mihi dicitis domine domi/ne,& non facitis quæ dico:& iterum,Si autem dicat ſeruus in corde ſuo,tar dat dominus meus,& incipiat cædere conſeruos,& manducare,& bibere,& inebriari,ueniet dominus eius in die qua non ſperat,& diuidet eum,& par/tem eius cum hypocritis ponet:& omnia talia quæ liberũ,& ſuæ poteſtatis oſtendunt hominem,& quia conſiliũ inſtruat deus,adhortans nos ad ſub/iectionem ſibi, auertens ab incredulitate , non tamen de uiolentia cogens. Etenim ipſum Euangelium ſi noluerit quis ſequi , licet quidem,non tamen expedit.Inobedientia enim dei,& amiſſio boni eſt quidẽ in hominis pote/ſtate,Leſionem aũt & damnum non quamlibet infert,& propter hoc Pau/lus ait, Omnia licent, ſed non omnia expediunt: & libertatem referens ho/minis,quapropter & omnia licent,non cogente eum deo: & id nõ expedit, oſtendens ut non ad uelamen malitiæ abutamur libertatem,non enim hoc expedit.Et iterum ait,Loquimini ueritatem unuſquiſq; cum proximo ſuo, & omnis ſermo malus de ore ueſtro non exeat, aut turpitudo , aut uanilo/quium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinent , ſed magis gratiarum a/ctio:& Eratis enim aliquando tenebræ,nunc autem lumen in domino,qua ſi filij lucis honeſte ambulate, non in comeſſationibus & ebrietatibus,non in cubilibus & in libidinibus, non in ira & zelo: & hæc quidẽ feciſtis,ſed ab

luti eſtis,ſed ſanctificati eſtis,in nomine domini noſtri.Si igitur non in nobis eſſet facere hæc,aut non facere,quā cauſam habebat apoſtolus,& multo prius ipſe dominus conſilium dare,quędā quidē facere,à quibuſdam uero abſtinere? Sed quoniam liberæ ſententiæ ab initio eſt homo, & liberæ ſententiæ eſt deus,cuius ad ſimilitudinem factus eſt, ſemper conſilium datur ei,continere bonum, quod perficitur ex ea quæ eſt ad deum obedictia. & non tantum in operibus,ſed etiam in fide liberum,& ſuæ poteſtatis arbitrium homini ſeruauit dominus dicens, Secundū fidem tuam fiat tibi,propriam fidem hominis oſtendēs,quoniam ſuam habet ſententiā.Et iterum, Omnia poſſibilia credenti, &,Vade,ſicut credidiſti fiat tibi. Et omnia talia ſuæ poteſtatis ſecundum fidem oſtendunt hominem.Et propter hoc is qui credit ei,habet uitam æternam.Qui autem nō credit filio,non habet uitam æternam,ſed ira dei manebit ſuper ipſum. Secūdum hanc igitur rationem, & ſuum proprium oſtendens dominus, & ſui arbitrij ac ſuæ poteſtatis hominem ſignificans,dicebat ad Hieruſalem. Quotiens uolui congregare filios tuos quemadmodum gallina pullos ſuos ſub alas, & noluiſti, quapropter relinquetur uobis domus ueſtra deſerta.Qui autem hijs contraria dicunt, ipſi impotentem introducunt dominum, ſcilicet quaſi non potuerit perficere hoc quod uoluerit, Aut rurſum ignorātem naturam Choicos,ut ipſi dicunt, & eos qui non poſſunt accipere eius incorruptelam. Sed oportebat,inquit,eum neque angelos tales feciſſe,ut poſſent tranſgredi,neque homines,qui ſtatim ingrati exiſterent in eum,quoniam rationabiles,& examinatores & iudiciales facti ſunt, & non quemadmodum irrationabilia, ſiue inanimalia,quæ ſua uoluntate nihil poſſunt agere, Sed cum neceſſitate, & ui ad bonum trahuntur,in quibus unus ſenſus & unus mos inflexibilis, & ſine iudicio, qui nihil aliud eſſe poſſunt, præter quàm quod facti ſunt. Sic autem nec ſuaue eſſet eis quod eſt bonum, neque precioſa communicatio dei, neque magnopere appetendum bonum quod ſine ſuo proprio motu, & cura & ſtudio proueniſſet, ſed ultro & otioſe inſitum, Ita ut eſſent nullius momenti boni,eo quod natura magis,quàm uoluntate tales extiterint, & ultroneum haberent bonum, ſed non ſecundum electionem:Et propter hoc nec hoc ipſum intelligentes,quoniam pulchrum ſit quod bonum, neque fruentes eo. Quæ enim fruitio boni apud eos qui ignorant? Quæ autem gloria hijs,qui non ſtuduerint illud? Quæ autem corona hijs,qui non eam ut uictores in certamine conſecuti ſunt? Et propter hoc dominus uiolentium dixit regnum cœlorum, & qui uim faciunt,inquit, diripiunt illud. Propter hoc autem & Paulus ait ad Corinthios, Non ſcitis quoniam hij qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed unus accipit brauium: ſic currite ut comprehendatis.Omnis aūt qui agonizat in omnibus continens eſt.Ille quidem ut corruptibilem accipiat coronā, nos autem incorruptam.

Ego au

Ego autem ſic curro,non in incertum, ſic pugno, non quaſi aerem cædens, ſed liuidum facio corpus meum,in ſeruitutem redigo, ne forte alijs prædicans,ipſe reprobus efficiar.Bonus igitur agoniſta,ad incorruptelę agonem adhortatur nos,uti coronemur & precioſam arbitremur coronam,uidelicet quæ per agonem nobis acquiritur,ſed non ultro coalitam.Et quanto per agonem nobis aduenit,tanto eſt precioſior, Quanto autem precioſior, tanto eam ſemper diligamus.Sed neq; ſimiliter diliguntur ea,quæ ultro adueniunt,quàm illa quæ cum multa ſollicitudine adinueniuntur. Quoniam igitur pro nobis erat plus diligere deum, cum agone hoc nobis adinuenire,& dominus docuit,& Apoſtolus tradidit.Et aliàs autē eſſet uidelicet noſtrum inſenſatum bonum, quod eſſet inexercitatum. Sed & uidere non tantum nobis eſſet deſiderabile,niſi cognouiſſemus quantum eſſet malum non uidere. Et bene ualere autem male ualentis experientia honorabilius efficit, & lucem tenebrarum comparatio, & uitam mortis. Sic & cœleſte regnum honorabilius eſt hijs qui cognouerunt terrenum. Quanto autem honorabilius,tanto magis diligimus illud.Et ſi plus illud dilexerimus, clariores erimus apud deum.Pro nobis igitur omnia hæc ſuſtinuit dominus,uti per omnia eruditi in omnibus futurū ſimus cauti, & perſeueremus in omni eius dilectione rationabiliter edocti diligere deum: deo quidem magnanimitatem præſtante in apoſtaſia hominis, homine autē erudito per eam,quemadmodum & propheta ait, Emendabit te abſceſſio tua:præfiniente deo omnia ad hominis perfectionem,& ad ædificationem, & manifeſtationem diſpoſitionū,uti & bonitas oſtendatur,& iuſtitia perficiatur,& eccleſia ad figuram imaginis filij eius coaptetur, & tandem aliquando maturus fiat homo,in tantis matureſcens ad uidendum & capiendum deum.

Quæ cauſa fuerit,quod non ab initio perfectus factus eſt homo. Cap. LXXIII

SI hoc dicat aliquis. Quid enim? Non poterat ab initio deus perfectum feciſſe hominem? Sciat quoniam deus quidem, cum ſemper ſit idem, & innatus, quantum ad ipſum eſt,omnia poſſibilia ei. Quæ autem facta ſunt ab eo,ſecundum quod poſtea facturæ initium habuerunt, ſecundum hoc & minora eſſe oportuit eo qui ſe fecerit. Nec enim poterāt infecta eſſe, quæ nuper facta ſunt: propter quod autem non ſunt infecta,propter hoc & ideo deficiunt à perfecto.

Et ſecundum quid omnia quæ facta ſunt indigent perfecto,& unde eſt indigentia. Cap. LXXIIII

SEcundum enim quod ſunt poſteriora,ſecundū hoc & infantilia,& ſecundum quod infantilia,ſecundum hoc & inſueta, & inexercitata ad perfectam diſciplinā. Queādmodū enim mater poteſt præſtare perfectā eſcam infanti,ille aūt adhuc nō poteſt robuſtiorē ſe percipere eſcā: ſic & deus ipſe

quidẽ potens fuit homini præſtare perfectionẽ ab initio, homo aũt impotẽs percipere illam,infans enim fuit.Et propter hoc dominus noſter, in nouiſſimis temporibus recapitulans in ſeipſo omnia, uenit ad nos,nõ quomodo ipſe poterat,ſed quomodo illũ nos uidere poteramus.Ipſe eñ in ſua inenarrabili gloria ad nos uenire poterat,ſed nos magnitudinem gloriæ ſuæ portare non poteramus,Et propter hoc quaſi infantibus ille qui erat panis perfectus patris,lac nobis ſemetipſum præſtitit,quod erat ſecundum hominem eius aduentus,ut quaſi à mammilla carnis eius enutriti,& per talem lactationem aſſueti manducare & bibere uerbum dei,& eum qui eſt immortalitatis panis,qui eſt ſpiritus patris, in nobis ipſis eum cõtinere poſſimus.

Quid eſt quod à Paulo dictũ eſt,lac uobis potũ dedi,nõ eſcã. Ca.LXXV

ET propter hoc Paulus ad Corinthios ait, Lac uobis,potum dedi, non eſcam,nondum enim poteratis eſcam percipere:Id eſt,cum quidem aduentum domini, quem ſecundum hominem didiciſtis, nondum aũt patris ſpiritus requieſcit ſuper uos propter ueſtrã infirmitatẽ. Vbi enim ſunt zelus & diſcordia,ait,in uobis & diſſenſiones,nõne carnales eſtis?& ſecundũ hominẽ ambulatis?Hoc eſt, quoniã nondũ ſpiritus patris erat cum ipſis,propter imperfectionẽ eorum,& infirmitatẽ conuerſationis.Quemadmodum igitur apoſtolus quidẽ poterat dare eſcam,quibuſcunq; enim imponebant apoſtoli manum,accipiebant ſpiritũ ſanctum, qui eſt eſca uitæ: illi aũt non poterant percipere illud, quoniã infirmum adhuc & inexercitabilẽ ſenſum erga deum conuerſationis habebãt:Sic & initio deus quidẽ potens fuit dare perfectionẽ homini,ille aũt nunc nuper factus,non poterat illud accipere,uel accipiens capere,uel capiens cõtinere. Et propter hoc coinfantiatum eſt homini uerbũ dei,cũ eſſet perfectus,nõ propter ſe,ſed propter hominis infantiã,ſic capax effectus,quemadmodũ homo illum capere potuit.Non igitur circa deum impoſſibile & indigens,ſed circa eum, qui nunc nuper factus eſt homo,quoniã non perfectus erat, Circa deum aũt uirtus ſimul,& ſapientia, & bonitas oſtendit. Virtus quidẽ & bonitas in eo,quod ea quæ nondum erant,uoluntarie conſtituerit & fecerit,Sapientia uero in eo,quod apta & conſonantia quæ ſunt fecerit.Quædam autem propter immenſam eius benignitatem augmentum accipientia,& in multum temporis perſeuerantia infecti gloriam referunt deo, ſine inuidia donanti quod bonum eſt, Secundũ enim id,quod facta ſunt non ſunt infecta,ſecundũ id uero, quod perſeuerant longis æonibus uirtutem infecti aſſument,deo gratuito donante eis ſempiternam perſeuerationem. Et ſic principalitatem quidem habebit in omnibus deus, Quoniam & ſolus infectus,& prior omniũ, & omnibus ut ſint, ipſe eſt cauſa: Reliqua uero omnia in ſubiectione manent dei, Subiectio autem dei, incorruptelæ perſeuerantia eſt, Incorruptela autem gloria infecti.Per hanc igitur ordinationem,& huiuſmodi conuenientiã, & talis

talis factus,& plaſmatus homo ſecũdum imaginem,& ſimilitudinem conſtituitur infecti dei,patre quidẽ bene ſentiente, filio uero miniſtrante & formante,ſpiritu uero nutriẽte & augente,homine uero paulatim proficiente, & perueniente ad perfectũ,id eſt proximũ infecto fieri,Perfectus enim eſt infectus,hic autem eſt deus.Oportuerat autem hominem primo fieri,& factum augeri,& auctũ corroborari, & corroboratũ multiplicari, & multiplicatum conualeſcere,conualeſcentem uero glorificari,& glorificatum uidere ſuum dominũ.Deus enim eſt,qui habet uideri. Viſio autem dei efficax eſt incorruptelæ,Incorruptela uero proximũ faciet eſſe deo.Irrationabiles igitur omni modo, qui nõ expectant tempus augmẽti,& ſuæ naturæ infirmitatem aſcribũt deo.Neq; enim deum,neq; ſemetipſos ſcientes, inſatiabiles & ingrati,nolentes primo eſſe hoc quod & facti ſunt, homines paſſionum capaces,ſed ſupergradientes legem humani generis,& antequam fiant homines,iam uolunt ſimiles eſſe factori deo,& nullã eſſe differẽtiã infecti dei, & nunc facti hominis, qui plus irrationales ſunt, q̃ muta animalia. Hæc enim nõ imputãt deo, quoniã non homines fecit ea,ſed unumquodq; eo quod factum eſt,quoniã eſt,gratias agit. Nos enim imputamus ei quoniã non ab initio dij facti ſumus, ſed primo quidem homines, tũc demum dij, quamuis deus ſecundum ſimplicitatẽ bonitatis ſuę hoc fecerit,ne quis eum putet inuidioſum aut imprę ſtantem.Ego,inquit,dixi dij eſtis,& filij excelſi omnes,Nobis autem poteſtatẽ diuinitatis baiulare non ſuſtinentibus: Vos autem,inquit,ſicut homines moriemini: Vtraq; referens, & illud quod eſt benignum ſuæ donationis, & infirmitatem noſtram, & quod eſſemus noſtræ poteſtatis.Secundum enim benignitatem ſuam bene dedit bonum,& ſimiles ſibi ſuæ poteſtatis homines fecit: ſecundum autem prouidentiã ſciuit hominum infirmitatem, & quæ uentura eſſent ex ea,ſecundum autẽ dilectionem & uirtutem uinci factæ naturæ ſubſtantiam.Oportuerat autem primo naturã apparere, poſt deinde uinci & abſorbi mortale ab immortalitate,& corruptibile ab incorruptibilitate,& fieri hominem ſecundum imaginem & ſimilitudinem dei,agnitione accepta boni & mali.

Quæ eſt agnitio boni & mali,& quemadmodũ homo cum indicto audiens fuiſſet inualuit deus per dictiaudientiam meliorem fieri hominem. Cap. LXXVI

AGnitionem autem accepit homo boni & mali. Bonum eſt autem obedite deo,& credere ei,& cuſtodire eius præceptũ,& hoc eſt uita hominis:quemadmodum nõ obedire deo malum,& hoc eſt mors eius. Magnanimitatem igitur præſtante deo cognouit homo & bonum obedientiæ, & malũ inobedientiæ, uti oculum mentis utrorumq; accipiens experimentũ, electionem meliorũ cum iudicio faciat, & nunq̃ ſegnis,neq; negligens præcepti fiat dei, & id quod aufert ab eo uitam, id eſt, non obedire deo, ſciens

quoniam

quoniã bonum eſt, ut cũ omni intentione diligenter cuſtodiat. Propter hoc etiã duplices habuit ſenſus, utrorumque agnitionẽ habentes, ut electionẽ meliorum cũ diſciplina faciat. Diſciplinam autem boni quemadmodũ habere potuiſſet, ignorans quod eſt contrarium: firmior eſt enim indubitata ſubiacentium apprehenſio, quam ea quæ eſt ex ſuſpicione coniectura. Quemadmodum enim lingua per guſtũ accipit experimentũ dulcis & amari, & oculus per uiſionẽ diſcernit quod eſt nigrum ab albo, & auris per auditũ differentias ſonorũ ſcit: Sic & mens per utrorumque experimentũ diſciplinã boni accipiens, firmior ad conſeruationẽ eius efficitur, obediens deo, Inobedientiã quidẽ primum reſpuens per pœnitentiã, quoniam amarũ & malum eſt, deinde ex cõprehenſione diſcens, quale ſit quod contrariũ eſt bono & dulcedini, ne tenet quidẽ unquam inobedientiã guſtare dei. Si autem utrorumque eorum cognitionẽ, & duplices ſenſus cognitionis quis defugiat, latenter ſemetipſum occidit hominẽ. Quẽadmodũ igitur erit deus, qui nondũ factus eſt homo, quomodo aũt perfectus nuper effectus? Quomodo autem immortalis, qui in natura mortali non obediuit factori? Oportet enim te quidem primo ordinẽ hominis cuſtodire; tunc deinde participare gloriæ dei. Non enim tu deum facis, ſed deus te facit. Si ergo opera dei es, manum artificis tui expecta, opportune omnia facientẽ, opportune autem quantum ad te adtinet qui efficeris, præſta ei aũt cor tuum molle & tractabile, & cuſtodi figuram qua te figurauit artifex, habens in ſemetipſo humorem, ne induratus amittas ueſtigia digitorum eius. Cuſtodiens autẽ compaginationem aſcendes ad perfectum, ab artificio enim dei abſcondetur quod eſt in te lutum, fabricabit ſubſtantiam in te, manus eius liniet te ab intus & à foris auro puro, & argento, & in tantum ornabit te, ut & ipſe rex concupiſcat ſpeciem tuam. Si uero ſtatim obduratus reſpuas artẽ eius, & ingratus exiſtas in eum, quoniam homo factus es, ingratus deo factus ſimul & artem eius & uitam amiſiſti, Facere enim proprium eſt benignitatis dei, fieri aũt proprium eſt hominis naturæ. Si igitur tradideris ei quod eſt tuum, id eſt, fidẽ in eum & ſubiectionem, percipies eius artem, & eris perfectum opus dei. Si autem non credideris ei, & fugeris manus eius, erit cauſa imperfectionis in te, qui non obediſti, ſed non in illo qui uocauit. Ille enim miſit qui uocarent ad nuptias, qui autem non obedierunt ei, ſemetipſos priuauerunt regia cœna. Sed ille qui non conſequitur eam, ſibimet ſuæ imperfectionis eſt cauſa. Nec enim lumen deficit propter eos, qui ſemetipſos excæcauerunt. Sed illo perſeuerante quale & eſt, excæcati per ſuam culpam in caligine conſtituuntur: neque lumen cum magna neceſſitate ſubijciet ſibi quenquam, neque deus cogit eũ qui nolit continere eius artẽ. Qui igitur abſtiterunt à paterno lumine, & trãſgreſſi ſunt legem libertatis, per ſuam abſtiterunt culpam, liberi arbitrij & ſuæ poteſtatis facti. Deus autem omnia præſciens, utriſque apras

præpara

pręparauit habitationes,eis quidē qui inquirunt lumen incorruptibilitatis, & ad id recurrunt,benigne donans hoc quod cōcupiſcunt lumen,alijs uero id contēnentibus & auertentibus ſe ab eo,& id fugientibus, & quaſi ſemet/ipſos excęcantibus,cōgruentes lumini aduerſantibus præparauit tenebras, & his qui fugiunt ei eſſe ſubiecti, conuenientē ſubdidit pœnam.Subiectio autem dei requietio eſt æterna,ut hij qui fugiunt lumen,dignum fugæ ſuæ habeant locum,& qui fugiunt æternam requiem, congruentē fugæ ſuæ ha beant habitationem.Cum autem apud deum omnia ſint bona,qui ex ſua ſententia fugiunt deum , ſemetipſos ab omnibus fraudant bonis. Fraudati autem omnibus erga deum bonis,conſequēter in dei iuſtum iudicium inci/dent.Qui enim fugiunt requiem,iuſte in pœna cōuerſabuntur:& qui fuge/runt lumen, iuſte inhabitabūt tenebras.Quemadmodū autem in hoc tem/porali lumine qui fugiunt illud, ipſos ſe tenebris mancipant , ita ut ipſi ſibi cauſa fiant,quod deſtituuntur à lumine,& inhabitāt tenebras,& nō lumen cauſa eſt huiuſmodi conuerſationis,quemadmodum prędiximus:Sic ætec num dei qui fugiunt lumen,quod continet in ſe omnia bona,ipſi ſibi cauſa ſunt ut æternas inhabitent tenebras, deſtituti omnibus bonis, ſibimetipſi cauſa huiuſmodi habitationis facti. Vnus igitur & idē deus pater, qui qui/dem concupiſcentibus eius communicationem,& perſeuerantibus in ſubie/ctione eius, quę ſunt apud ſe præparata bona : principi autem abſceſſionis diabolo, & qui cum eo abſceſſerunt angelis, æternum ignem præparans,in quem mittuntur,inquit dominus,illi,qui in ſiniſtra ſeparati ſunt.

Quid eſt quod à propheta dictum eſt, Ego deus zelans,faciens pacem & condens mala. Cap. LXXVII

ET hoc quod à propheta dictū eſt,Ego deus zelans,faciens pacē,& con dens mala,in eos quidē qui pœnitentiā agent,& conuertuntur ad eum faciēs pacē,& amicitiā,& unitatē cōponens. Super eos uero qui pœnitentiā nō agunt,ſed fugiunt eius lumen,ignē æternū,& exteriores tenebras prępa rans,quæ quidem ſunt mala hijs qui incidunt in ea,ſed bona ex iuſtitia dei.

Oſtenſio quoniam non alius eſt,qui requiem dat pater,alius qui ignem præparat deus,ſed unus & idem. Cap. LXXVIII

SI autem alius quidem eſſet qui requiem donat pater,& alius qui ignem præparauit deus,fuiſſent æque differentes & filij, Alius quidē in patris regnum mittens,alius uero in æternum ignem.Sed quoniam unus & idem d ominus,ſeparari demonſtrauit in iudicio omne genus humanum, quem/a dmodū paſtor ſegregat oues ab hædis,& alijs quidē dicit, Venite benedi/cti patris mei,percipite regnum,quod paratū eſt uobis:alijs uero,Diſcedite à me maledicti in ignem æternnm , quem præparauit pater meus diabolo & angelis eius : unus & idem pater manifeſtiſſime oſtēditur, faciens pacem & cōdens mala,præparans utriſq; quæ ſunt apta,quemadmodū & unus iu

dex

dex utroſq; in aptum mittens locum, quemadmodum & in zizaniorum & tritici parabola manifeſtauit dominus, dicens, Quẽadmodum colliguntur zizania & in ignem mittuntur, ſic erit in conſummatione ſeculi, mittet filius hominis angelos ſuos, & colligẽt de regno eius omnia ſcãdala, & eos qui faciunt iniquitatẽ, & mittẽt eos in clibanum ignis; illic erit fletus & ſtridor dentium. Tunc iuſti fulgebũt ſicut ſol in regno patris ipſorũ. Qui ergo regnum præparauit iuſtis pater, in quod aſſumpſit filius eius dignos, mittẽt hij qui à filio hominis miſſi ſunt angeli, ſecundũ iuſſum dei. Hic enim in agro ſuo bonum ſemen ſeminauit. Ager autẽ, inquit, ſeculum eſt. Cum autẽ dormirent homines uenit inimicus, & ſuperſeminauit zizania inter frumentũ & abijt. Ex tunc em̃ apoſtata eſt angelus hic & inimicus, ex quo zelauit plaſma dei, & inimicũ illũ deo facere aggreſſus eſt. Quapropter & deus eũ quidẽ qui à ſemetipſo zizaniam abſconſe ſeminauit, id eſt tranſgreſſionẽ, quam ipſe intulit, ſeparauit à ſua cõuerſatione, Eum aũt qui negligenter quidem ſed male accepit inobedientiam, hominem miſeratus eſt, & retorſit inimicitiã per quam inimicum deo facere uoluit, in ipſum inimicitiarũ autorem, auferens quidem ſuam quæ erat aduerſus hominem inimicitiam, retorquens autem illam, & mittens illam in ſerpentem, Quemadmodũ & ſcriptura ait dixiſſe ſerpenti dominum, & inimicitiam ponam inter te & mulierẽ, & inter ſemen tuum & inter ſemen mulieris, Ipſe tuum calcabit caput, & obſeruabis calcaneum eius: Et inimicitiam hãc dominus in ſemetipſum recapitulauit, de muliere factus homo, & calcans eius caput, quemadmodũ in eo qui ante hunc eſt libro oſtendimus. Quoniã angelos quoſdã dixit diabolos, quibus æternus ignis pręparatus eſt, Et rurſus in zizanijs ait, Zizania ſunt filij maligni, neceſſarium eſt dicere, quoniam omnes qui ſunt abſceſſionis aſſcripſit illi, qui princeps eſt huius tranſgreſſionis: ſed non ille quidem natura aut angelos, aut homines fecit. Nihil enim in totum diabolus inuenitur feciſſe, uidelicet cum & ipſe creatura ſit dei, quemadmodũ reliqui angeli. Omnia enim fecit deus, quemadmodũ & Dauid ait, de omnibus huiuſmodi, Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe præcepit & creata ſunt.

Quare angeli, diaboli & filij nequitiæ dicti ſunt. Cap. LXXIX

CVm igitur à deo omnia facta ſint, & diabolus ſibimetipſi, & reliquis factus eſt abſceſſionis cauſa, iuſte ſcriptura eos qui in abſceſſione perſeuerant ſemper filios diaboli, & angelos dixit maligni. Filius enim, quẽadmodũ & quidã ante nos dixit, dupliciter intelligitur, Alius quidẽ ſecundum naturã, eo quod natus ſit filius, Alius aũt ſecundũ id quod factũ eſt reputatur filius, licet ſit differentia inter natum & factum. Quoniã ille quidẽ ex eo natus eſt, ille aũt ab ipſo factus eſt, ſiue ſecundũ conditionẽ, ſiue ſecundum doctrinæ magiſteriũ. Qui enim ab aliquo edoctus eſt uerbo, filius docẽtis dicitur, & ille eius pater. Secundũ igitur naturã, quæ eſt ſecundũ cõditionẽ,

ut ita

ut ita dicam, omnes filij dei ſumus, propter quod à deo omnes facti ſumus. Secundum autẽ dictoaudientiam, & doctrinam, non omnes filij dei ſunt, ſed qui credunt & faciunt eius uoluntatem. Qui autẽ non credunt, & nõ faciunt eius uoluntatem, filij & angeli ſunt diaboli, ſecundum id quod opera diaboli faciunt. Quoniam aũt ita ſe habet hoc, in Eſaia dixit, Filios genui & exaltaui, ipſi aũt me ſpreuerunt. Et iterum quæ dicit, filios alienos eos, ita, Filij alieni mentiti ſunt mihi: ſecundum naturã filij ſunt, propter hoc quod ab eo facti ſunt, ſecundum autem opera non ſunt filij.

Quid illi, & ob quam cauſam, Progenies uiperarum, qui non obediunt Euangelio. Cap. LXXX

Quemadmodum enim in hominibus indictoaudientes patribus filij abdicati, natura quidẽ filij eorũ ſunt, lege uero alienati ſunt, nõ enim hæredes fiunt naturaliũ parentũ: eodẽ modo apud deũ qui nõ obediũt ei, abdicati ab eo deſierunt filij eius eſſe, unde nec hæreditatem eius percipere poſſunt, quemadmodũ Dauid ait, Alienati ſunt peccatores ab utero, ira eis ſecundum ſimilitudinẽ ſerpentis. Et propter hoc quos ſciebat hominũ eſſe progeniem, dixit ſic, progeniem uiperarum, ſecundum ſimilitudinẽ horum animaliũ, in uarietate ambulãtes, & lædẽtes reliquos. Attẽdite enim, inquit, à fermẽto phariſæorũ, & ſadducæorum. Sed & de Herode dicens, Dicite, inquit, uulpi huic, nequam aſtutiã eius & dolum ſignificans. Quapropter Dauid propheta ait, Homo in honore poſitus, aſſimilatus eſt iumentis. Et iterum Hieremias ait, Equi furentes circa fœminas facti ſunt, unuſquiſq; ad uxorem proximi ſui hinniebat. Et Eſaias in Iudæa præconãs, & cum Iſrael diſputans, principes Sodomorũ, & populum Gomorrhæ dicebat eos. Similes enim Sodomitis tranſgreſſione, & eadẽ quæ illi fecerunt peccata, eſſe apud eos ſignificãs, propter ſimilẽ operationẽ eodẽ uocabulo uocans eos, & quia nõ natura eſſent ſic facti à deo, ſed qui poſſent & iuſte agere, idẽ dicebat, conſiliũ eis dans, Lauamini, mũdi eſtote, auferte nequitias ab animis ueſtris, ante oculos meos, quieſcite ab iniquitatibus ueſtris. Scilicet quoniã ijdem ipſi cum tranſgrederentur & peccarẽt, eandẽ quam Sodomitæ perceperunt obiurgationem. Cum enim conuerterentur, & pœnitentiã agerent, & quieſcerent à malitia, filij poterãt eſſe dei, & hæreditatem conſequi incorruptelæ quæ ab eo præſtatur. Secundũ hanc igitur rationem, angelos diaboli, & filios dixit maligni, qui diabolo credunt, & ea quæ ſunt eius, agunt. Qui quidẽ ab initio omnes ab uno deo facti ſunt, Verum quando credũt, & ſubiecti eſſe deo perſeuerant, & doctrinam eius cuſtodiunt, filij ſunt dei: Cum autem abſceſſerunt, & trãſgreſſi fuerunt, diabolo aſſcribuntur principi, & qui primo ſibi, tunc & reliquis cauſa abſceſſionis factus eſt. Quoniam autem multi quidem domini ſermones, unum autẽ & eundem omnes annuntiant patrem factorem mundi huius, oportebat & nos propter eos quſ

Indictoaudientes una dictio eſt, pro inobedientes

in multis erroribus cõtinentur, per multa cõfutare, ſi quo modo poſſent per multa confutati ad ueritatẽ conuerti & ſaluari. Neceſſarium eſt aũt, conſcriptioni huic cõſequenti, poſt domini ſermones ſubiungere Pauli quoq; doctrinã, & examinare ſententiã eius, & Apoſtolũ exponere, & quæcunq; ab hæreticis in totũ non intelligẽtibus quæ à Paulo dicta ſunt, alias acceperũt interpretationes, explanare, & dementiã inſenſationis eorũ oſtẽdere. Et ab eodẽ Paulo, ex quo nobis quæſtiones inferũt, manifeſtare illos quidẽ mendaces, Apoſtolum uero prædicatorẽ eſſe ueritatis, & omnia cõſonantia ueritatis præconio docuiſſe, unũ deum patrẽ eum, qui locutus ſit ad Abraham, qui legiſdationẽ fecerit, qui prophetas premiſerit: qui nouiſſimis tẽporibus filium ſuũ miſerit, ſalutẽ ſuo plaſmati donãs, quod eſt carnis ſubſtãtia. Reliquos igitur ſermones domini quos quidẽ nõ per parabolas, ſed ſimpliciter ipſis dictionibus docuit de patre, & expoſitionẽ epiſtolarũ beati Pauli apoſtoli in alio libro diſponẽtes, integrũ tibi opus exprobrationis & euerſionis falſo cognominatæ agnitionis preſtãte deo preueniemus, & nos ipſos & te ad contradictionem omnium hæreticorum in quinq; exercentes libris.

Quarti libri Irenæi finis.

ARGVMENTVM IN QVINTVM LIBRVM PER ERASMVM ROTERODAMVM

IN hoc quinto libro quum multa ſcripturarũ loca diligenter explicentur, quędã tamẽ inſunt, quę niſi quis cõmode interpretetur, nõ ſatis cõgruere uidẽtur cũ his dogmatibus, quæ hoc tẽpore preſcribit eccleſia. Probat enim Iuſtini martyris ſententiã, qui dixerit ſatanam nuſq; auſum dicere blaſphemiam aduerſus deũ, priuſq; aduenißet in terras dominus, eo quod nõdum cognoſceret damnationẽ ſuã. In altero loco uidetur ſentire animas exutas corpore, nõ ſtatim frui glorificãte uiſione dei, ſed abditas ſeruari in diẽ reſurrectionis, De purgatorio nulla mẽtio, quin potius uidetur duplicem ſentire reſurrectionem, primũ animarum, mox corporũ: ſic enim loquitur in calce operis, Quum enim dominus in medio umbræ mortis abierit, ubi animæ mortuorũ erãt, poſt deinde corporaliter reſurrexit, & poſt reſurrectionem aſſumptus eſt, manifeſtum eſt, quia & diſcipulorum eius, propter quos & hæc operatus eſt dominus, animæ abibunt in inuiſibilem locum definitum eis à deo, & ibi uſq; ad reſurrectionẽ commorabuntur, ſuſtinentes reſurrectionẽ: poſt recipiẽtes corpora & perfecte reſurgẽtes, hoc eſt corporaliter, quemadmodũ dominus reſurrexit, ſic uenient ad conſpectũ dei. Hactenus Irenæus. in quibus, quũ ait, Poſt recipiẽtes corpora, & perfecte reſurgẽtes, ſubindicat aliquam animarum reſurrectionem imperfectam ante recepta corpora. Rurſum quũ ait, Sic uenient ante conſpectũ dei, ſignificat animas nõ recipi in gloriam cœleſtem ante reſurrectionẽ corporum: in quo errore

fuiſſe

fuiſſe uidetur Ioannes pótifex Romanus,eius nominis uigeſimus, coactus opera Theologorum Pariſiorum ad palinodiam, coram Galliarum rege Philippo, non ſine buccina, quod indicat Ioannes Gerſon in ſermone de paſcha. Quin & Hieronymus alicubi teſtatur eum ſenſiſſe cum Chiliaſtis, quum alias,tum enarrans Ezechielis cap. 36. Sed in huiuſmodi multis ueteres illi cum candore,nonnunquã & cum uenia legendi ſunt, quod hæc tum temporis nondum in quæſtionem uenerant, aut ſi uenerant, nondum excuſſis ſcripturis eccleſia ſuper his ſuam ſententiam clara uoce pronunciarat. In prima quidẽ præfatione dubitabamus, utrum græce ſcripſiſſet Irenæus an latine, nec adhuc certum aliquid habemus, Niſi quod Hieronymus, eo loco quem modo citaui,teſtatur eum fuiſſe Græcum,quanq̃ & hic dubitare licet,utrum natione Græcum dixerit,an ſcriptorẽ græcum. Sed apparet illum de ſcriptura ſenſiſſe,quum illum copulat cum Apollinare, quem conſtat græce ſcripſiſſe. Verba Hieronymi ſic habent, Quod & multi noſtrorum & præcipue Tertulliani liber,qui inſcribitur,de ſpe fidelium,& Lactantij inſtitutionũ uolumen ſeptimum pollicetur,& Victorini Pictabionenſis epiſcopi crebræ expoſitiones,& nuper Seuerus noſter in dialogo,cui Gallo nomen impoſuit:Et,ut græcos nominem,& primum extremumq́ coniungam,Irenæus & Apollinaris.Hæc Hieronymus.Adiuuant hanc opinionẽ tituli librorum græci. Tantum obſtrepit, quod uerſus aliquot græcos admixtos uidemus illius libris, quod ab autore fit uſitate, ab interprete non item: tum quod nullus indicauit interpretis nomen. Bene uale lector.

D. IRENAEI EPISCOPI
LVGDVNENSIS LIBER QVINTVS

TRADVCTIS diligentiſſime omnibus hæreticis, in quatuor libris, qui ſunt tibi ante hunc à nobis æditi, & doctrinis ipſorum manifeſtatis, euerſis quoq; hijs,qui irreligioſas adinuenerũt ſententias, aliquid quidẽ ex propria uniuſcuiuſq; illorum doctrina,quam in ſuis cõſcriptis reliquerunt, aliquid aũt & ratione, uniuerſis oſtenſionibus procedẽte, & ueritate oſtenſa & manifeſtato præconio eccleſiæ,quod prophetæ quidẽ præconizauerunt,quemadmodũ demonſtrauimus,perfecit aũt Chriſtus,apoſtoli uero tradiderunt,à quibus eccleſia accipiens,per uniuerſum mundũ ſola bene cuſtodiens,tradidit filijs ſuis:Quæſtionibusq; omnibus ſolutis,quæ ab hereticis nobis proponebãtur,& apoſtolorum doctrina explanata, & manifeſtatis pluribus,quæ à domino per parabolas & dicta ſunt & facta,In hoc libro quinto,qui eſt de traductione

operis uniuerſi,& euerſione falſò cognominatæ agnitionis,& reliqs doctrinis domini noſtri, & ex apoſtolicis epiſtolis conabimur oſtẽſiones facere, quẽmadmodũ poſtulaſti à nobis obedientibus tuo præcepto:quoniã & in adminiſtratione ſermonis poſiti ſumus, & omni modo elaboramus ſecundum noſtram uirtutẽ plurima tibi quidẽ in ſubſidiũ præſtare aduerſus contradictiones hæreticorũ,errantes aũt retrahere, & cõuertere ad eccleſiã dei, Neophytorum quoq; ſenſum cõfirmare, ut ſtabilẽ cuſtodiãt fidem,quam bene cuſtoditã ab eccleſia acceperunt, ut nullo modo tranſuertãtur ab hijs, qui male docere eos,& abducere à ueritate conantur.oportebit aũt te oẽsq; lecturos hanc ſcripturam, impenſius legere ea quæ à nobis prædicta ſunt, ut & argumenta ipſa ſcias, aduerſus quæ cõtradictiones facimus. Sic enim & legitime eis cõtradices,& de pręparato accipis aduerſus eos contradictiones,illorum quidẽ ſentẽtias per cœleſtem fidem uelut ſtercora abijciens, ſolum aũt uerum & firmũ magiſtrum ſequens uerbum dei Ieſum Chriſtum dominum noſtrũ:qui propter immenſam ſuam dilectionẽ factus eſt quod ſumus nos,uti nos perficeret eſſe,quod eſt ipſe.Non enim aliter nos diſcere poteramus quæ ſunt dei,niſi magiſter noſter uerbũ exiſtens, homo factus fuiſſet. Neq; enim alius poterat enarrare nobis quę ſunt patris,niſi propriũ ipſius uerbum. Quis enim alius cognouit ſenſum domini? Aut quis alius eius cõſiliarius factus eſt? Neq; rurſus nos aliter diſcere poteramus,niſi magiſtrum uidentes,& per auditum noſtrum uocem eius percipientes,uti imitatores quidẽ operum,factores autẽ ſermonum eius facti,communionem habeamus cũ ipſo,à perfecto & eo qui eſt ante omnẽ conditionẽ augmentum accipiẽtes:qui nunc nuper facti ſumus,à ſolo optimo & bono,& ab eo qui habet donationem incorruptibilitatis,in eam quæ eſt ad eum ſimilitudinem facti. Prædeſtinati quidẽ ut eſſemus qui nõdum eramus,ſecundum præſcientiam patris,facti aũt initiũ facturæ accepimus in præcognitis temporibus,ſecundũ miniſtrationẽ uerbi,qui eſt perfectus in omnibus,quoniã uerbum potens,& homo uerus, ſanguine ſuo rationabiliter redimens nos, redemptionem ſemetipſum dedit pro hijs, qui in captiuitatem ducti ſunt. Et quoniã iniuſte dominabatur nobis Apoſtaſia, & cũ natura eſſemus dei omnipotẽtes, alienauit nos contra naturã,ſuos proprios faciens diſcipulos, potens in omnibus dei uerbũ,& nõ deficiens in ſua iuſtiria, iuſte etiã aduerſus ipſam conuerſus eſt Apoſtaſiam, ea quæ ſunt ſua redimens ab ea: non cum ui,quemadmodũ illa initio dominabatur noſtri,ea quæ non erant ſua inſatiabiliter rapiens, ſed ſecundũ ſuadelam: quemadmodũ decebat deum ſuadentem,& nõ uim inferentẽ accipere quæ uellet,ut neq; quod eſt iuſtum confringeretur, neq; antiqua plaſmatio dei deperiret. Suo igitur ſanguine redimente nos domino,& dante animam ſuã pro noſtra anima,& carnem ſuam pro noſtris carnibus,& effundente ſpiritum patris in adunitionem & commu

communionem dei & hominum,ad homines quidem deponēte deum per ſpiritum,ad deum autem rurſus imponēte hominem per ſuam incarnatio‑nem,& firme,& uere in aduētu ſuo donante nobis incorruptelam,per com‑munionem quæ eſt ad deum,perierunt omnes hæreticorū doctrinæ. Vani enim ſunt qui putatiue dicunt eum apparuiſſe: non enim putatiue hæc,ſed in ſubſtantia ueritatis fiebant. Si autem cum homo nō eſſet,apparebat ho‑mo,neq; quod erat uere, perſeuerauit ſpiritus dei, Quoniam inuiſibilis eſt ſpiritus. Neq; ueritas quædam erat in eo. Non enim illud erat,quod uide‑batur. Prædiximus autē quoniā Abraham & reliqui prophetæ,prophetice uidebant eum, id quod futurum erat per uiſionem prophetantes. Si igitur nunc & talis apparuit,non exiſtens quod uidebatur,quædā prophetica ui‑ſio facta eſt hominibus,& oportet alium expectare aduentum eius,in quo talis erit,qualis tunc uiſus eſt prophetice. Oſtendimus aūt quoniā idem eſt, putatiue dicere eū uiſum,& nihil ex Maria accepiſſe. Neq; enim eſſet uere ſanguinem & carnem habens,per quam nos redemit, niſi antiquā plaſma‑tionem Adæ in ſemetipſum recapitulaſſet. Vani igitur qui & à Valentino ſunt hoc dogmatizantes,uti excludant ſalutem carnis,& reprobent plaſma tionem dei. Vani aūt & Ebionei,unitionem dei & hominis per fidem non recipientes in ſuam animā, ſed in ueteri generationis perſeuerantes fermen to,neq; intelligere uolentes, quoniam ſpiritus ſanctus aduenit in Mariam, & uirtus altiſſimi obumbrauit eam,quapropter & quod generatum eſt,ſan ctū eſt, & filius altiſſimi dei patris omniū: qui operatus eſt incarnationem eius,& nouam oſtendit generationem. uti quemadmodum per priorem ge nerationem mortem hæreditauimus,ſic per generationem hanc hæredita‑remus uitam. Reprobant itaq; hij cōmixtionem uini cœleſtis, & ſola aqua ſecularis uolunt eſſe,non recipientes deum ad commixtionem ſuam: perſe‑uerant autem in eo qui uictus eſt Adam, & proiectus eſt de paradiſo: non contemplātes, quoniam quemadmodum ab initio plaſmationis noſtræ in Adam,ea quæ fuit à deo inſpiratio uitæ, unita plaſmati animauit hominē, & animal rationabile oſtēdit: ſic in fine uerbum patris,& ſpiritus dei,aduni tus antiquæ ſubſtantiæ plaſmationis Adæ, uiuentē & perfectum efficit ho minem, capientem perfectum patrem, ut quemadmodum in animali om‑nes mortui ſumus, ſic in ſpirituali omnes uiuificemur. Non enim effugit ali quando Adā manus dei,ad quas pater loquens, dicit, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Et propter hoc in fine non ex uo‑luntate carnis,neq; ex uolūtate uiri,ſed ex placito patris manus eius uiuum perfecerunt hominem, uti fiat Adam ſecundū imaginem & ſimilitudinem dei. Vani aūt & qui in aliena dicunt deum ueniſſe, uelut aliena concupiſcen tem,uti eum hominem qui ab altero factus eſſet exhiberet ei deo,qui neq; feciſſet,neq; condidiſſet,ſed & qui deſolatus eſſet ab initio à propria homi

num fabricatione. Non ergo iuſtus aduentus eius, qui ſecundū eos aduenit in aliena, neq; uere redemit nos ſanguine ſuo, ſi non uere homo factus eſt, reſtaurans ſuo plaſmati, quod dictū eſt, In principio factum eſſe hominem ſecundum imaginem & ſimilitudinem dei, non aliena in dolo diripiens, ſed ſua propria iuſte & benigne aſſumens. Quantum attinet quidem ad apoſtaſiam, iuſte ſuo ſanguine redimens nos ab ea, quātum autem ad nos, qui redempti ſumus, benigne. Nihil enim illi ante dedimus, neq; deſiderat aliquid à nobis, quaſi indigens. Nos autem indigemus eius quæ eſt ad eum communionis. Et propterea benigne effudit ſemetipſum, ut nos colligeret in ſinu patris. Vani autem omnimodo, qui uniuerſam diſpoſitionē dei contemnunt, & carnis ſalutem negant, & regenerationē eius ſpernunt, dicentes Euchariſtia non eam capacem eſſe incorruptibilitatis. Sic autem ſecundū hæc uidelicet, nec dominus ſanguine ſuo redemit nos, neq; calix euchariſtiæ communicatio ſanguinis eius, neq; panis quem frangimus cōmunicatio corporis eius eſt. Sanguis enim nō eſt, niſi à uenis & carnibus, & à reliqua quæ eſt ſecundum hominem ſubſtantia, qua uere factū uerbum dei, ſanguine ſuo redemit nos. Quemadmodum & Apoſtolus eius ait, In quo habemus redemptionem, per ſanguinem eius, & remiſſionem peccatorum. Et quoniā membra eius ſumus, & per creaturam nutrimur. Creaturam autem ipſe nobis præſtat, ſolem ſuum oriri faciens, & pluens quemadmodum uult. eum calicem qui eſt creatura, ſuum corpus cō firmauit, ex quo noſtra auget corpora. Quādo ergo & mixtus calix, & factus panis percipit uerbum dei, fit euchariſtia ſanguinis & corporis Chriſti, ex quibus augetur & conſiſtit carnis noſtræ ſubſtātia. Quomodo carnem negant capacem eſſe donationis dei, qui eſt uita æterna, quæ ſanguine & corpore Chriſti nutritur, & membrū eius, quemadmodum & apoſtolus ait, in ea quæ eſt ad Epheſios epiſtola, Quoniam membra ſumus corporis eius, de carne eius, & de oſſibus eius: non de ſpiritali aliquo, & inuiſibili homine dicēs hæc, Spiritus enim neq; oſſa, neq; carnes habet: ſed de ea diſpoſitione quæ eſt ſecundū hominem, quæ ex carnibus, & neruis, & oſſibus conſiſtit, quæ de calice, qui eſt ſanguis eius nutritur, & de pane qui eſt corpus eius augetur. Et quemadmodum lignum uitis depoſitum in terra, ſuo fructificat tempore, & granum tritici decidens in terram, & diſſolutum multiplex ſurgit, per ſpiritū dei, qui continet omnia, quæ deinde per ſapientiā in uſum hominibus ueniunt, & ſanguis Chriſti: ſic & noſtra corpora ex ea nutrita & repoſita in terrā, & reſoluta in ea reſurgent in ſuo tempore, uerbo dei reſurrectionem eis donante, in gloriā dei patris. Qui huic mortali immortalitatem circundat, & corruptibili incorruptelam gratuito donat: quoniam uirtus dei in infirmitate perficitur: ut nō quaſi ex nobiſipſis habentes uitā, inflemur aliquādo & extollamur aduerſus deum, ingratam mentem accipientes, experimento autem diſcentes, quoniam ex

illius

illius magnitudine, & non ex noſtra natura habemus in æternum perſeue/rantiam:neq; ab ea quæ eſt circa deum gloria,ſicuti eſt fruſtremur aliquando,neq; noſtram naturam ignoremus:ſed ut ſciamus,& quid deus poteſt, & quid homo beneficij accipit, & non erremus aliquando à uera compre/henſione eorum quæ ſunt,& quemadmodum ſunt, id eſt dei & hominis. Et nunquid forte quemadmodũ prædiximus, propter hoc paſſus eſt deus fieri in nobis reſolutionem,ut per omnia eruditi,in omnibus ſimus diligen/tes, neq; deum,neq; noſmetipſos ignorantes. Manifeſtiſſime autem Apo/ſtolus oſtendit, quoniam traditus eſt ſuæ infirmitati homo, ne elatus ali/quando excideret à ueritate,in ſecunda quæ eſt ad Corinthios dicens,Et ut ſublimitate reuelationum nõ ſuperextollar, datus eſt mihi ſtimulus carnis, angelus ſatanæ,uti me colaphizet,Et ſuper hoc ter dominum rogaui,ut ab/ſiſtat à me, & dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea, Nam uirtus in infirmita/te perficitur.Libenter enim gloriabor in infirmitatibus meis,ut inhabitet in me uirtus Chriſti.Quid ergo? dicet enim aliquis,Voluit ergo dominus A/poſtolum ſuum ſic colaphizari? & talem ſuſtinere infirmitatem? Etiam dicit uerbum,Virtus enim in infirmitate perficitur, meliorem efficiens hunc, qui per ſuam infirmitatẽ cognoſcit uirtutem dei. Quemadmodũ enim didiciſſet homo,quoniam ipſe quidem infirmus, & natura mortalis, Deus au/tem immortalis & potens, niſi id quod eſt in utroq; didiciſſet experimen/to? Suam enim infirmitatem diſcere per ſuſtinentiam, nihil eſt malum:magis autem & bonum eſt non oberrare in natura ſua. Extolli autem aduer/ſus deum, & præſumptionem ſuæ gloriæ aſſumere, ingratum reddens hominem, multum mali inferebat ei, ut ueritatem ſimul & dilectionem auferret ab eo eam, quæ eſt ad deum qui fecit eum. Vtrorumq; autem experientia ueram quæ eſt de deo & homine agnitionem indidit ei, & auxit eius er/ga deum dilectionem. Vbi autem augmentum eſt dilectionis, ibi maior gloria dei uirtute perficitur,hijs qui diligunt eũ. Refutant igitur potentiam dei,& non contemplantur quod eſt uerum, qui infirmitatem intuentur carnis, uirtutem autem eius qui ſuſcitat eam à mortuis,non contemplantur. Si enim mortale non uiuificat, & corruptibile non reuocat ad incorruptelam, iam non potens eſt deus. Sed quoniam potens eſt in hijs omnibus, de initio noſtro contemplari debemus, Quoniam ſumpſit deus limum de terra, & formauit hominem. & quidem multo difficilius, & incredibilius eſt, ex non exiſtẽtibus oſſibus,& neruis,& uenis,& reliqua diſpoſitione quę eſt ſecundum hominẽ facere ad hoc ut ſit,& quidẽ animalem & rationabilem facere hominẽ: q; quod factum eſt, & deinde ſolutum eſt in terram, propter cauſas quas p̃diximus, rurſus redintegrare:licet in illa ceſſerit,unde & initio eum qui non erat fecit ut eſſet,quando uoluit:multo magis eos qui iam fuerunt,rurſus reſtituet uolens,in eam quæ ab eo datur uitam. Inuenietur aũt

perceptrix & capax caro uirtutis dei, quæ ab initio percepit artẽ dei, & aliud quidem factum eſt oculus uidens, aliud auris audiens, aliud manus palpans & operans, aliud nerui undiq; condenſi, & continentes membra, aliud arteriæ & uenæ, ſanguinis & ſpiritus tranſitoria. Aliud uero in uiſcera diuerſa. Aliud ſanguis, copulatio animæ & corporis. Quid enim? Non eſt numerum dicere uniuerſæ fabricationis, quæ eſt ſecundũ membra hominis, quæ non ex alia facta eſt, ſed ex magna ſapientia dei. Quæ autem ſapientia participant deum, participãt & uirtutem eius. Non igitur exors caro ſapientiæ & uirtutis. Nam uirtus eius quæ uitam præſtat in infirmitate perficitur, id eſt in carne. Dicant autem nobis qui dicunt non eſſe capacem carnem, illius uitæ quæ datur à deo, utrum uiuentes nunc, & participantes uitam dicant hæc, an in totum uitæ quidem habentes nihil, mortuos autem ſemetipſos in præſenti confitebuntur. Et ſi quidem mortui, quomodo & mouentur, & loquuntur, & reliqua faciunt, quæ non mortuorũ ſed uiuorum ſunt opera? Si autem uiuunt nunc, & totum illorum corpus participat uitæ, quo modo audent dicere non eſſe carnem participatricem uitæ, cõfitentes habere ſe uitam in præſenti? Simile eſt quemadmodũ ſi quis ſpongiam aquæ plenam tenens uel faculam ignis, non poſſe participare aquæ dicat ſpongiam, neq; faculam igni. Eo modo & hi uiuere ſe dicentes, & in ſuis membris exultantes, poſtea ſibimetipſis contrarij exiſtentes, dicunt non eſſe membra ipſorum percapabilia uitæ. Si autẽ hæc quæ eſt temporalis uita, cum ſit multo infirmior, quàm illa æterna uita, tamen tantum potens eſt, ut uiuificet noſtra membra mortalia, cur illa quæ eſt æterna uita, non uiuificabit eam carnem quæ iam meditata, & aſſueſcit portare uitã? Quoniam aũt participatrix uitæ ſit caro, ad hoc quod uiuet oſtenditur: uiuit enim in quantum deus uult uiuere. quoniam autem & deus potens eſt præſtare uitam nobis qui uiuimus, & dominus itaq; cum ſit potens uiuificare plaſma ſuum, & caro cum poſſit uiuificari, quid ſupereſt quod prohibeat eam percipere incorruptelam, quæ eſt longa & ſine fine à deo attributa uita? Latent autẽ ſemetipſos, qui alterum affingunt patrem, & bonum eum uocãt, infirmum & inutilem & negligentem inferentes eum, ut non dicamus quoniam liuidum & inuidum in eo quod dicant non uiuificari ab eo noſtra corpora. Cum enim dicant ea quæ omnibus ſunt manifeſta, quoniã perſeuerant immortalia, utputa ſpiritus & anima, & quæ ſunt alia, quoniam uiuificantur à patre, illud aũt quod non aliàs uiuificatur, niſi illi deus præſtet uitam, de reliquo aut impotentem & infirmum oſtendit patrem ipſorum, aut inuidum & liuidum. Demiurgo enim & hic uiuificante mortalia corpora noſtra, & reſurrectionẽ eis per prophetas promittente, quemadmodũ oſtendimus, quis potentior & fortior & uere bonus oſtenditur? Vtrum Demiurgus, qui totũ uiuificat hominem, an falſo cognominatus ipſorũ pater? Qui equidẽ quæ ſunt natura

immortalia, quibus aũt opus eſt ab eo adiutorio ut uiuant,non uiuificans benigne,relinquens illa negligenter in mortem. Vtrũ ergo & hijs uitã pater ipſorũ cum non poſſit,non præſtat,an cum poſſit? Si quidẽ cum nõ poſſit, non iam potens eſt neq; perfectus ſuper Demiurgum. Demiurgus enim præſtat,quemadmodum adeſt uidere,quod ille non poteſt præſtare.Si autem cum poſſit pręſtare,non præſtat,iam nõ bonus oſtenditur,ſed inuidus & malignus pater.Si autẽ & cauſam aliquam dixerint,per quam non uiuificat corpora pater ipſorum, ipſam cauſam maiorẽ neceſſe eſt apparere quàm patrem,obtinentẽ benignitatẽ eius:& infirmabitur benignitas eius,propter cauſam eam, quæ ab ipſis dicitur.Quoniã autẽ poſſunt corpora percipere uitã,omnibus uidere eſt. Viuunt enim inquantũ ea deus uult uiuere,& iam non poſſunt dicere,quod minime ualeant uitã capere.Si igitur propter neceſſitatẽ, & cauſam aliã quandã non uiuificantur, quæ poſſunt participare uitã, erit neceſſitati & cauſæ ſeruiens pater ipſorum, & non iam liber & ſuæ poteſtatis in ſententia. Quoniã autẽ multo tempore perſeuerabãt corpora in quantum placuit deo bene habere,legant ſcripturas,& inuenient eos qui ante nos fuerũt,ſeptingentos & octingentos,& noningentos annos ſupergreſſos:& conſequebãtur corpora ipſorum,longinquitatem dierum,& participabãt uitã,in quantũ ea deus uiuere uolebat.Quid aũt de illis dicemus? Quoniã quidem Enoch placens deo in quo placuit corpore translatus eſt, translationem iuſtorũ præmonſtrans.Et Helias ſicut erat in plaſmatis ſubſtãtia aſſumptus eſt,aſſumptionem patrũ prophetans:& nihil impedit eos corpus in trãslatione,& aſſumptione eorũ. Per illas enim manus, per quas in initio plaſmati ſunt,per ipſas & aſſumptionem & translationem acceperunt. Aſſuetæ enim erant in Adã manus dei coaptare, & tenere, & baiulare ſuũ plaſma, & ferre & ponere,ubi ipſæ uellent. Vbi ergo primus poſitus eſt homo ſcilicet in paradiſo,quemadmodum ſcriptura dicit,Et plantauit deus paradiſum in Edem contra orientẽ, & poſuit ibi hominem quẽ plaſmauit, & inde proiectus eſt in hunc mundum non obediens. Quapropter dicunt presbyteri,qui ſunt apoſtolorum diſcipuli,eos qui trãslati ſunt,illuc translatos eſſe,Iuſtis enim hominibus & ſpiritum habentibus præparatus eſt paradiſus, in quem & Paulus apoſtolus aſportatus audiuit ſermones inenarrabiles,quãtum ad nos in præſenti:& ibi manere eos qui translati ſunt uſq; ad conſummationẽ conſpicãtes incorruptelam. Si autem quis impoſſibile extimet tantis temporibus permanere homines, & Heliam non in carne aſſumptum,conſumptam autem carnem eius in igneo curru, intendat quoniam Ionas quidem in profundum proiectus eſt,& in uentrem Ceti abſorptus,ſaluus iterum exputus eſt terræ,iuſſu dei. Ananias etiam,& Azarias, & Mizael miſſi in caminum ignis ſeptuplum exardentem,neq; nociti ſunt aliquid,neque odor ignis inuentus eſt in eis. Quæ igitur affuit illis manus

dei,& inopinata,& impoſſibilia naturæ hominũ in eis perficiens,Quid mi-
rum ſi in hijs qui trãſlati ſunt effecit aliquid inopinatũ, deſeruiẽs uoluntati
patris?Hæc aũt eſt filius dei,quemadmodũ ſcriptura ait dixiſſe Nabucho-
donoſor regem,Nõne tres uiros miſimus in caminũ,& ecce ego uideo qua
tuor deambulantes in medio ignis, & quartus ſimilis filio dei. Neq; igitur
natura alicuius eorũ quæ facta ſunt,neq; infirmitas carnis fortior erit ſuper
uoluntatem dei.Non enim deus hijs quę facta ſunt & ſubiecta ſunt deo,&
omnia ſeruiũt uolũtati eius.Quapropter & dominus ait,Quæ impoſſibilia
ſunt apud homines, poſſibilia ſunt apud deum.Quemadmodũ igitur hijs
qui nunc ſunt hominibus ignorantibus diſpoſitionem dei incredibile & im
poſſibile uideretur tantos annos aliquẽ hominẽ poſſe uiuere,& uixerũt hij
qui ante nos fuerunt, & uiuunt qui tranſlati ſunt ad exemplũ longitudinis
dierũ,& de uentre Ceti,& de camino ignis ſaluos exiſſe,& tamen exierunt
educti uelut manu dei,ad oſtenſionẽ uirtutis eius:Sic & nunc quamuis qui
dam ignorantes uirtutẽ & promiſſionẽ dei contradicant ſuæ ſaluti,impoſſi
bile exiſtimantes poſſe deum ſuſcitantem corpora in ſempiternum perſeue
rationem eis donare, non tamen incredulitas talium euacuauit fidem dei.
Glorificabitur autẽ deus in ſuo plaſmate,conforme illud & conſequens ſuo
puero adaptans.Per manus enim patris,id eſt,per filium & ſpiritum fit ho
mo ſecundũ ſimilitudinem dei,ſed non pars hominis. Anima autẽ & ſpiri-
tus pars hominis eſſe poſſunt,homo aũt nequaquam:perfectus autem ho
mo,cõmixtio & adunitio eſt animę aſſumentis ſpiritum patris,& admixtæ
in carne quæ eſt plaſmata ſecundũ imaginẽ dei. Propter quod & Apoſto-
lus ait,Sapientiã loquimur inter perfectos,Perfectos dicens eos,qui perce-
perunt ſpiritum dei, & omnibus linguis loquuntur per ſpiritum dei,quem-
admodũ & ipſe loquebatur. Quemadmodũ & multos audiuimus fratres
in eccleſia prophetica habẽtes chariſmata, & per ſpiritum uniuerſis linguis
loquentes,& abſconſa hominum in manifeſtum producẽtes ad utilitatem,
& myſteria dei enarrantes,quos & ſpirituales Apoſtolus uocat,ſecundum
participationẽ ſpiritus exiſtẽtes ſpirituales, ſed nõ ſecũdũ defraudationem
& interceptionẽ carnis, & nude hoc ipſum ſolum. Si enim ſubſtantiã tollat
aliquis carnis,id eſt plaſmatis,& nude idipſum ſolũ ſpiritum intelligat,iam
non ſpiritualis homo eſt quod eſt tale,ſed ſpiritus hominis aut ſpiritus dei.
Cum aũt ſpiritus hic cõmixtus animæ unitur plaſmati,propter effuſionem
ſpiritus ſpiritalis & perfectus homo factus eſt,& hic eſt qui ſecundũ imagi
nem & ſimilitudinẽ factus eſt dei.Si autẽ defuerit animæ ſpiritus,animalis
eſt uere,qui eſt talis,& carnalis derelictus imperfectus erit, imaginẽ quidẽ
habens in plaſmate,ſimilitudinẽ uero non aſſumens per ſpiritum.Sicut aũt
hic imperfectus eſt,ſic iterũ ſi quis tollat imaginem, & ſpernat plaſma,iam
non hominem intelligere poteſt,ſed & partem aliquã hominis,queãdmo-
dum

dum prędiximus,uel aliud aliquid pręter hominem.Neq; enim plaſmatio carnis ipſa ſecundum ſe homo perfectus eſt,ſed corpus hominis & pars hominis.Neq; enim & anima ipſa ſecundum ſe homo, ſed anima hominis & pars hominis. Neque ſpiritus homo, ſpiritus enim & non homo uocatur. Commixtio autem & unitio horum omnium,perfectum hominem efficit. Et propter hoc Apoſtolus ſeipſum exponens, explanauit perfectã & ſpiritalem ſalutem hominis, in prima ad Theſſalonicenſes,dicens, Deus autem pacis ſanctificet uos perfectos,ut integer ueſter ſpiritus,& anima,& corpus ſine querela in aduentum domini Ieſu Chriſti ſeruetur. Et quam utiq; cauſam habebat hijs tribus,id eſt animæ & corporis,& ſpiritui integrã & perfectam perſeuerationem precari in aduentu domini,niſi reintegrationem & adunitionẽ trium, unam & eandẽ ipſorum ſciebat ſalutem? Propter quod & perfectos ait eos,qui tria ſine querela exhibent domino. Perfecti igitur, qui & ſpiritum in ſe perſeuerantem habent dei, & animas, & corpora ſine querela ſeruauerint,id eſt illã quæ ad deum eſt fidem ſeruãtes, & eam quæ ad proximum eſt cuſtodientes. Vnde & templũ dei plaſma eſſe ait,Neſcitis,dicens, quoniam templum dei eſtis, & ſpiritus dei habitat in uobis? Si quis templum dei uiolauerit,diſperdet illum deus. Templum enim dei ſanctum eſt,quod eſtis uos: manifeſte templum corpus dicens in quo habitat ſpiritus. Quemadmodum & dominus de eo ait,Soluite hoc templum,& in tribus diebus excitabo illud. Hoc autem,inquit, dicebat de corpore ſuo. Et non tantum templum, ſed & templum Chriſti ſcit corpora noſtra,ad Corinthios dicens,Neſcitis quoniã corpora ueſtra membra Chriſti ſunt? Tollens ergo membra Chriſti, faciã membra meretricis? Non de alio quodam homine ſpiritali dicens hæc,non enim ille complectitur meretricem,ſed corpus noſtrũ,id eſt, carø quæ cum ſanctimonia perſeuerat & munditia,membra dixit eſſe Chriſti. Quando autem complectitur meretricem, membra fieri meretricis,& propter hoc dixit, Si quis templum dei uiolauerit, diſperdet illum deus. Templum igitur dei in quo ſpiritus inhabitat patris,& membra Chriſti nõ participare ſalutẽ,ſed in perditionẽ redigi dicere,quomodo non maximæ eſt blaſphemiæ? Quomodo autẽ corpora noſtra,non ex ſua ſubſtantia,ſed ex dei uirtute ſuſcitantur,Corinthijs dicit,Corpus autẽ non fornicationi,ſed domino,& dominus corpori, Deus autẽ qui & dominum ſuſcitauit,& nos ſuſcitabit per uirtutem ſuam. Quomodo igitur Chriſtus in carnis ſubſtantia ſurrexit,& oſtendit diſcipulis figuram clauorum, & apertionem lateris,hæc autẽ ſunt indicia carnis eius quę ſurrexit à mortuis,ſic & nos,inquit,ſuſcitabit per uirtutem ſuam. Et iterum ad Romanos ait, Si autem ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtũ à mortuis, uiuificabit & mortalia corpora noſtra, Quæ ſunt ergo mortalia corpora? nunquid nam animæ? Sed incorruptibiles animæ quantum ad comparationem mortalium

corporum

corporum. Inſufflauit enim in faciẽ hominis deus flatum uitæ,& factus eſt in animã uiuentem,flatus aũt uitæ incorporalis eſt. Sed ne mortalem quidem poſſunt dicere hominẽ ipſum flatu uita eius exiſtente. Sed neq; ſpiritum poſſunt dicere mortale corpus. Quid igitur ſupereſt dicere mortale corpus,niſi plaſma, id eſt caro de qua & ſermo eſt ei, quomodo uiuificabit eã deus. Hæc enim eſt quæ moritur & ſoluitur, ſed non anima,neq; ſpiritus. Mori enim eſt uitalẽ amittere habilitatem, & ſine ſpiramine in poſterum, & inanimalẽ & immobilẽ fieri, & deperire in illa, ex quibus & initium ſubſtantiæ habuit. Hoc aũt neq; animæ euenit, flatus eſt enim uitæ:neq; ſpiritui,incompoſitus eſt enim & ſimplex ſpiritus,qui reſolui non poteſt,& ipſe uita eſt eorum qui percipiunt illum. Supereſt igitur ut circa carnem mors oſtẽdatur,quæ poſteaq; exierit anima,ſine ſpiratione & inanimale efficitur, & paulatim reſoluitur in terrã,ex qua ſumpta eſt. Hæc igitur mortalis,hæc autẽ eſt,de qua etiam dicit, Viuificabit & mortalia corpora noſtra. Et propter hoc ait de ea in prima ad Corinthios, Sic & reſurrectio mortuorum ſeminatur in corruptione,ſurget in incorruptionem. Etenim tu,ait,quod ſeminas nõ uiuificatur,niſi prius moriatur. Quid eſt autem quod ut granum tritici ſeminatur & putrit in terra,niſi corpora, quæ in terra ponũtur,in qua & ſemina iactantur: & propter hoc dixit, Seminatur in ignobilitate,ſurgit in gloria. Quid enim ignobilius carne mortua, uel quid iterum glorioſius ſurgente ea,& percipiente incorruptelam? Seminatur in infirmitate, ſurgit in uirtute:in infirmitate ſua, quoniam cum ſit terra,in terram uadit: uirtute autem dei, qui eam ſuſcitat à mortuis. ſeminatur corpus animale, & ſurgit corpus ſpirituale: Indubitate docuit,quoniam neq; de anima,neque de ſpiritu ſermo eſt ei, ſed de mortificatis corporibus. Hæc ſunt enim corpora animalia,id eſt,participantia animæ,quam cum amiſerint, mortificãtur. Deinde per ſpiritum ſurgentia fiunt corpora ſpiritualia, uti per ſpiritum ſemper permanentem habeant uitam. Nunc enim,inquit, ex parte prophetamus,tũc autem facie ad faciem. Hoc eſt,quod & à Petro dictum eſt, Quem cum non uideritis diligite, in quem nunc quoque non uidentes, credentes autem, exultabitis gaudio inenarrabili. Facies enim noſtra uidebit faciem dei uiui, & gaudebit gaudio inenarrabili, uidelicet, cum ſuum uideat gaudium. Nunc autẽ partem aliquam ſpiritus eius ſumimus, ad perfectionem & præparationem incorruptelæ, paulatim aſſueſcentes capere,& portare deũ: quod & pignus dixit apoſtolus, hoc eſt, partẽ eius honoris qui à deo nobis promiſſus eſt,in epiſtola quæ ad Epheſios eſt,dicens, In quo & uos audito uerbo ueritatis Euangelio ſalutis ueſtræ, in quo credentes ſignati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto,qui eſt pignus hæreditatis ueſtræ. Si ergo pignus hoc habitans in nobis,iam ſpirituales effecit,& abſorbetur mortale ab immortalitate: Vos enim,ait,non eſtis in carne, ſed in ſpiritu, ſiquidem

ſpiritus

ſpiritus dei habitat in uobis. Hoc autē non ſecundum iacturam carnis,ſed ſecundum communionem ſpiritus fit. Non enim erant ſine carne, quibus ſcribebat, ſed qui aſſumpſerant ſpiritum dei, in quo clamamus abba pater. Si igitur nunc pignus habentes clamamus abba pater,quid fiet quando re/ſurgentes facie ad faciē uidebimus eum? quando omnia membra affluētet exultationis hymnū protulerint,glorificātia eum qui ſuſcitauerit ea ex mortuis,& æternam uitam donauerit. Si enim pignus complectens hominē in ſemetipſum,iam facit dicere, Abba pater, quid faciet uniuerſa ſpiritus gra/tia,quæ hominibus dabitur à deo? Similes nos ei, efficiet enim hominē ſe/cundum imaginem & ſimilitudinem dei. Qui ergo pignus ſpiritus habent, & non concupiſcentijs carnis ſeruiūt,ſed ſubijciunt ſemetipſos ſpiritui,& ra/tionabiliter cōuerſantur in omnibus,iuſte Apoſtolus ſpirituales uocat,quo niam ſpiritus dei habitat in ipſis. Incorporales autem ſpiritus non erunt homines ſpirituales,ſed ſubſtātia noſtra,id eſt,animæ & carnis adunitio adſū mens ſpiritū dei,ſpiritualem hominē perficit. Eos aūt qui abijciunt quidem ſpiritus conſilium,carnis autem uoluptatibus ſeruiunt,& inrationabiliter ui uunt,& ineffrenati deijciuntur in ſua deſideria, quippe nullam habentes a/ſpirationem diuini ſpiritus,ſed porcorum & canum more uiuunt, hos iuſte Apoſtolus carnales uocat,quia nihil aliud quàm carnalia ſentiunt. Et pro/phetæ autem propter hanc eandē cauſam irrationabilibus animalibus aſſimilant eos, propter irrationabilem conuerſationē ipſorum, dicentes, Equi furentes ad fœminas facti ſunt, unuſquiſq; ipſorū hinniens ad uxorē pro/ximi ſui. Et rurſus, Homo cum in honore eſſet,aſſimilatus eſt iumentis,hoc quia ſecundū ſuam cauſam aſſimilatus eſt iumentis,irrationabilē æmulans uitam. Sed & nos in conſuetudine huiuſmodi homines iumenta & pecora inrationabilia dicimus. Prædixit autē figuraliter omnia hæc lex de animali/bus,delinians hominē. Quęcunq; duplicem ungulam habent & ruminant, mundū nuntians. Quæcunq; autem aut utrunq; uel alterum horum nō habent,uelut immunda ſegregans. Qui ſunt ergo mūdi? qui in patrē & filium per fidem firmiter faciunt,hæc eſt enim firmitas eorū quæ duplici ſunt un/gula: & eloquia dei meditantur die ac nocte,uti operibus bonis adotnētur, hæc eſt enim ruminantiū uirtus. Immunda aūt quæ neq; duplicē ungulam habent,neq; ruminant,hoc eſt,qui neq; in deum fidē habent,neq; eloquia eius meditantur. Hæc autem ethnicorum eſt abominatio. Quæ autē rumi/nant quidem,non habent aūt ungulam duplicem,& ipſa immūda. Hæc Iu/dæorum eſt imaginalis deſcriptio,qui quidem eloquia dei in ore habentes, ſtabilitatē autem radicis ſuæ nō infigunt in patre & in filio. Propter hoc aūt & lubricū eſt genus ipſorum. Etenim quæ ſunt unius ungulæ animalia fa/cile labuntur,firmiora autem ſunt,quæ duplicem ungulā habent,ſuccedentibus inuicem ungulis fiſſis ſecundū iter, & altera ungula ſubbaiulat aliam.

Immunda aũt ſimiliter quæ duplicem ungulã habent,non autẽ ruminant, Hæc eſt aũt omniũ uidelicet hæreticorũ oſtenſio,& eorũ qui non meditantur eloquia dei,neq; operibus iuſtitiæ adornantur, quibus & dominus ait, Quid mihi dicitis domine domine,& non facitis quę dico uobis.Qui enim ſunt tales in patrẽ quidẽ & filium dicunt ſe credere,nunq; autẽ meditantur eloquia dei,quemadmodum oportet,neq; iuſtitiæ operibus ſunt adornati. ſed quemadmodũ prædiximus, porcorũ & canum aſſumpſerunt uitã, immunditiæ & gulæ & reliquæ incuriæ ſemetipſos tradentes.Iuſte igitur tales omnes,qui propter ſuã incredulitatẽ & luxuriã non adipiſcuntur diuinum ſpiritũ,& uarijs characteribus eijciunt ſe uiuificans uerbum,& in ſuis concupiſcentijs inrationabiliter ambulant,Apoſtolus quidem carnales & animales uocauit,prophetæ autẽ iumenta & feras dixerunt, cõſuetudo autem pecora & inrationabiles interpretata eſt, lex aũt immũdos enuntiauit.Hoc autem eſt quod & in alijs ab Apoſtolo dicitur, Quoniam caro & ſanguis regnũ dei hæreditare non poſſunt. Id eſt, quod ab hominibus hæreticis profertur, in amentiam ſuam, & quæ oſtendere conantur non ſaluari plaſmationem dei: non conſpicientes, quia ſunt tria, ex quibus (quemadmodum oſtendimus)perfectus homo cõſtat,carne,anima,& ſpiritu,& altero quidẽ ſaluante & figurante,qui eſt ſpiritus,altero quod unitur & formatur,quod eſt caro. Id uero quod inter hæc eſt duo, eſt anima, quæ aliquando quidem ſubſequens eleuatur ab eo, aliquando autem conſentiens carni decidit in terrenas concupiſcentias. Quotquot ergo id quod ſaluat, & format in uitam,non habent, hij conſequenter erunt,& uocabũtur,caro & ſanguis, quippe qui non habent ſpiritum dei in ſe. Propter hoc autem & mortui tales dicti ſunt à domino, Sinite eñ,inquit,mortuos, ſepelire mortuos ſuos: quoniam non habent ſpiritũ uiuificantẽ hominem. Quotquot aũt timent deum,& credunt in aduentũ filij eius, & per fidem conſtituunt in cordibus ſuis ſpiritũ dei, hij tales iuſte homines dicentur,& mũdi, & ſpirituales,& uiuentes deo,quia habent ſpiritum patris qui emũdat hominem,& ſubleuat in uitam dei.Sicut enim caro infirma,ſic & ſpiritus promptus à domino teſtimonium accepit. Hic eſt potens perficere, quæcunq; in promptu habet. Si igitur hoc quod eſt promptũ ſpiritus,admiſceat aliquis uelut ſtimulũ infirmitati carnis, neceſſe eſt omnimodo, ut id qđ eſt forte ſuperet infirmũ, ita ut abſorbeatur infirmitas carnis à fortitudine ſpiritus: & eſſe eũ qui ſit talis,non iam carnalem ſed ſpiritualem, propter ſpiritus cõmunionem. Sic igitur martyres teſtantur,& contemnunt mortẽ,nõ ſecundũ infirmitatẽ carnis,ſed ſecũdum quod promptus eſt ſpiritus.Infirmitas enim carnis abſorpta,potentẽ oſtendit ſpiritum.Spiritus aũt rurſus abſorbens infirmitatem, hæreditate poſſedit carnem in ſe, & ex utriſq; factus eſt uiuens homo. Viuens quidem propter participationẽ ſpiritus, homo autẽ propter ſubſtantiam

tiam carnis. Igitur caro ſine ſpiritu dei mortua eſt, non habens uitã, regnum dei poſſidere non poteſt, ſanguis inrationalis uelut aqua effuſa in terrã. Et propter hoc ait, qualis terrenus, tales & terreni. Vbi autẽ ſpiritus patris, ibi homo uiuẽs, ſanguis rationalis ad ultionem à deo cuſtoditus, caro à ſpiritu poſſeſſa, oblita quidem ſui, qualitatẽ aũt ſpiritus aſſumens, conformis facta eſt uerbo dei. Et propterea ait. Sicut portauimus imaginem eius qui de terra eſt, portemus & imaginẽ eius qui de cœlo eſt. Quid eſt ergo terrenum? Plaſma. Quid aũt cœleſte? Spiritus. Sicut igitur, ait, ſine ſpiritu cœleſti conuerſati ſumus aliquando in uetuſtate carnis, non obedientes deo: ſic nunc accipientes ſpiritum, in nouitate uitæ ambulemus, obedientes deo. Quoniam igitur ſine ſpiritu dei ſaluari non poſſumus, adhortatur Apoſtolus nos per fidem & caſtam conuerſationem conuerſari ſpiritum dei, ut non ſine participatione ſancti ſpiritus facti, amittamus regnum cœlorũ. Et clamauit, non poſſe carnem ſolam & ſanguinem regnum dei poſſidere. Si enim oportet uerũ dicere, nõ poſſidet, ſed poſſidetur caro: ſicut & dominus ait, Beati mites, quoniam ipſi hæreditate poſſidebunt terram. Quaſi hæreditate poſſideatur terra in regno. Vnde & ſubſtantia carnis noſtræ eſt: & ideo mundũ templũ eſſe uult, ut delectetur ſpiritus dei in eo, quemadmodũ ſponſus ad ſpõſam. Sicut igitur ſponſa aſſumere ſponſum nõ poteſt, aſſumi aũt à ſponſo poteſt, cum uenerit & acceperit eam ſponſus: Sic & caro hæc, ſecundum ſeipſam, id eſt, ſola, regnum dei hæreditate poſſidere non poteſt. Hæreditate aũt poſſideri in regno à ſpiritu poteſt. hæreditate enim poſſidet, qui uiuificat ea quæ ſunt mortua. & aliud quidẽ eſt hæreditate poſſidere, aliud aũt hæreditate poſſideri. Ille enim dominatur & præeſt, & diſponit ea quæ hæreditate poſſidet, quemadmodũ ipſe uelit. Illa uero ſubiecta ſunt & obediunt, & dominãtur ab eo, & ſub dominio ſunt eius qui poſſidet. Quid igitur eſt quod uiuit? Scilicet ſpiritus dei. Quæ ſunt autem quæ ſunt mortua? ſcilicet membra hominis, quæ & corrumpuntur in terra. Hæc autẽ poſſidentur à ſpiritu tranſlata in regnum cœlorũ. Propter hoc autem & Chriſtus mortuus eſt, uti teſtamentũ Euãgelij apertũ, & uniuerſo mundo lectũ, primum quidẽ liberos faceret ſeruos ſuos, poſt deinde hæredes eos conſtitueret eorum quæ eſſent eius, hæreditate poſſidente ſpiritu, quemadmodũ demonſtrauimus. Hæreditate enim poſſidet ille, qui uiuit, hæreditate autem acquiritur caro: ut non amittẽtes eum qui nos poſſidet ſpiritũ, amittamus uitam, adhortans nos Apoſtolus ad ſpiritus communicationem ſecundum rationem quæ prædicta ſunt, dixit, Quoniam caro & ſanguis regnum dei poſſidere non poſſunt: uelut ſi dicat, Nolite errare, quoniam niſi uerbum dei inhabitauerit, & ſpiritus patris fuerit in uobis, uane autem, & pro ut euenit, conuerſati fueritis, quaſi hoc tantum caro & ſanguis exiſtentes, regnum dei poſſidere non poteritis. Hoc ideo uti non gratificantes carni reſpuamus inſertionem ἐντυχῶν

ſertionem ſpiritus. Tu autem oleaſter ait, cum eſſes, inſertus es in bonam oliuam, & ſocius pinguedinis oliuæ factus es. Quemadmodũ igitur oleaſter inſerta, ſi permanſerit in eo quod ante fuerit oleaſter, exciditur: ſi aũt tenuerit inſertionẽ, & tranſmutetur in bonam oliuam, fit fructifera quaſi in Paradiſo regis plantata: Sic & homines ſi quidem per fidem profecerint in melius, & aſſumpſerint ſpiritũ dei, & illius fructificationẽ germinauerint, erunt ſpirituales, tanquam in paradiſo dei plantati. Si aũt reſpuerint ſpiritum, & perſeuerauerint in eo quod fuerant ante, magis carnis eſſe uolentes, quàm ſpiritus, iuſtiſſime in eiuſmodi dicitur, quoniam caro & ſanguis regnum dei non poſſident. Tanquam ſi quis dicat, quoniam oleaſter non aſſumitur in paradiſum dei. Mirabiliter igitur apoſtolus naturam oſtendit noſtram, & uniuerſam diſpoſitionem dei in eo ſermone, qui eſt de carne & ſanguine, & oleaſtro. Quemadmodũ enim oliua neglecta tempore quodam in deſertum relicta, & ſylueſtria fructificans ſecundũ ſe oleaſter fit: uel rurſus oleaſter diligentiã percipiens, & inſerta in priſtinam naturæ recurrit fructificationẽ: Sic & homines in negligentia conſtituti, & concupiſcentias carnis tanquam ſylueſtria fructificãtes, ſecundum ſuã cauſam infructuoſi iuſtitia conſtituuntur. In eo autem quod dormiant homines, inſeminat inimicus materiã zizaniæ, & propter hoc dominus diſcipulis ſuis uigilare præcepit. Et rurſus qui infructuoſi ſunt iuſtitia, & uelut ſentibus obuoluti homines, ſi diligentiam percipiant, & uelut inſertionẽ accipientes uerbũ dei, in priſtinã ueniunt hominis naturã eam, qua ſecundũ imaginem & ſimilitudinem factus eſt dei. Sed quemadmodũ oleaſter inſerta, ſubſtantiam quidem ligni non amittit, qualitatẽ aũt fructus immutat, & aliud percipit uocabulũ, iam non oleaſter, ſed fructifica oliua exiſtens & dicitur: Sic & homo per fidem inſertus, & aſſumens ſpiritum dei, ſubſtantiam quidem carnis non amittit, qualitatem autem fructus operum immutat, & aliud accipit uocabulum, ſignificans illam quæ in melius eſt tranſmutationem, iam nõ caro & ſanguis, ſed homo ſpiritalis exiſtens & dicitur. Quemadmodum autem rurſus oleaſter ſi non participat inſertionem, perſeuerat inutilis ſuo domino, per ſuam ſylueſtrem qualitatem, & quaſi infructuoſum lignum exciditur, & in ignem mittitur: Sic & homo non aſſumens per fidem ſpiritus inſertionem, perſeuerat hoc eſſe quod erat ante, caro & ſanguis regnum dei non poſſidens. Bene igitur apoſtolus ait, Caro & ſanguis regnum dei poſſidere non poſſunt, & qui in carne ſunt, deo placere non poſſunt, nõ ſubſtantiam reijciens carnis, ſed infuſionem ſpiritus attrahens. Et propter hoc ait, Oportet mortale illud induere incorruptelam: & iterum ait, Vos autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu. Siquidem ſpiritus dei habitat in uobis. Manifeſtius autem illud adhuc oſtendit dicens, Corpus quidem mortuum propter peccatum, ſpiritus autem uita propter iuſtitiam. Si autem ſpiritus eius, qui ſuſcitauit

Ieſum

Ieſum à mortuis,habitat in uobis,qui ſuſcitauit Chriſtum à mortuis,uiuifi cabit & mortalia corpora ueſtra propter inhabitantem ſpiritum eius in uo bis.Et rurſus in epiſtola quæ eſt ad Romanos ait,Si enim ſecundũ carnem uiuitis,incipietis mori: non conuerſationẽ quæ eſt in carne repellens ab eis, etenim ipſe in carne cum eſſet ſcribebat eis: ſed concupiſcentias abſcidens carnis eas,quæ mortificãt hominẽ.& propter hoc intulit,Si aũt ſpiritu ope ra carnis mortificaueritis, uiuetis. Quicunq; enim ducuntur ſpiritu dei, hij ſunt filij dei.Et ipſas autẽ operas manifeſtauit quas dicit carnales,quæ ſint, præuidens calumniã infidelium,& ipſe ſemetipſum exponens,ne relinque- retur quæſtio hijs,qui infideliter tractant de eo,in epiſtola quæ eſt ad Ga- latas,dicens,Manifeſta aũt ſunt opera carnis,quæ ſunt, Adulteria, fornica- tiones,immunditia,luxuria,idololatria, ueneficia,inimicitiæ, contentiones, zeli,ira,æmulationes,animoſitates,iritationes,diſſenſiões,hæreſes,inuidiæ, ebrietates,comeſſationes,& hijs ſimilia,quæ prędico uobis,quẽadmodum & prædixi,quoniam qui talia agunt,regnum dei non poſſidebunt.Manife ſtius prædicans hijs qui audiunt,quid eſt,caro & ſanguis regnum dei poſſi dere non poſſunt. Qui enim illa agunt, uere ſecundum carnem ambulan- tes, uiuere deo non poſſunt. Et iterum ſpirituales actus intulit uiuificantes hominem,id eſt,inſertionem ſpiritus dicens,Fructus autem ſpiritus eſt,cha ritas,gaudium,pax,patientia,bonitas,benignitas,fides,lenitas,continentia, caſtitas,aduerſus hæc nõ eſt lex.Sicut igitur qui in melius profecerit, & fru- ctum operatus fuerit ſpiritus,omni modo ſaluatur, propter ſpiritus cõmu- nionem:Sic is qui remanſerit in prædictis carnis operationibus,carnalis ue re deputatus, quod non aſſumat ſpiritum dei, regnum non poterit poſſide re cœlorum.Quemadmodũ rurſus ipſe apoſtolus teſtificatur, An neſcitis, dicens Corinthijs,quoniam iniuſti regnum dei non hæreditabunt? Nolite errare, ait, neq; fornicarij,neq; idololatræ, neq; adulteri, neq; molles, neq; maſculorum concubitores,neq; fures,neq; auari,neq; ebrioſi, neq; maledi- ci,neq; rapaces regnum dei poſſidebunt.Et hæc ait, quidam fuiſtis,ſed ab- luti eſtis, ſed ſanctificati eſtis in nomine domini Ieſu Chriſti, & in ſpiritu dei noſtri. Manifeſtiſſime oſtendit, per quæ perit homo,ſi perſeuerauerit ſecundum carnem uiuere,& per quæ rurſus ſaluatur.Ea autem quę ſaluant, ait eſſe nomen domini noſtri Ieſu Chriſti,& ſpiritum dei noſtri. Quoniam igitur iſtic numerauit eas,quæ ſunt ſine ſpiritu,carnis operationes,quę ſunt mortiferæ conſequenter hijs quæ prædicta ſunt ab eo, in fine epiſtolæ ad ſummam exclamauit,Sicut portauimus imaginem eius qui de limo eſt, ita portemus & imaginem eius qui de cœlis eſt.Hoc enim dico fratres,quo niam caro & ſanguis regnũ dei poſſidere non poſſunt.Hoc aũt quod ait,Si cut portauimus imaginem eius qui de limo eſt, ſimile illi dicto eſt: Et hæc quidã fuiſtis,ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis in nomine dñi noſtri Ieſu

Chriſti,& in ſpiritu dei noſtri. Quādo igitur portauimus imaginē eius qui eſt de limo? Scilicet quādo hæ quæ prædictæ ſunt carnis operationes, perficiebantur in nobis. Quando aūt iterum imaginē cœleſtis? ſcilicet quando ait, Abluti eſtis credentes in nomine domini, & accipientes eius ſpiritū. Abluti aūt ſumus non ſubſtantiā corporis, neq; imaginē plaſmatis, ſed priſtinam uanitatis cōuerſationē. In quibus igitur periebamus membris, operantes ea quæ ſunt corruptelæ, in iiſdē ipſis uiuificamur, operātes ea quæ ſunt ſpiritus. Quemadmodū enim corruptelæ eſt capax caro, ſic & incorruptelę, & quemadmodū mortis, ſic & uitæ. Hæc aūt inuicem cedunt, & utraq; non permanent in idipſum: ſed expellitur alterū ab altero, & præſente altero, interit alterum. Si igitur mors poſſidens hominē, expulit ab eo uitam, & mortuum oſtendit, multo magis uita poſſidens hominē expellit mortem, & uiuentem hominē reſtituet deo. Si enim mors mortificauit, quare uita adueniens non uiuificat hominē? Quemadmodū Eſaias ait, Deuorauit mors potens. Et rurſus, Deus abſtulit omnē lachrymam ab omni facie. Expulſa eſt aūt priſtina uita, quoniā non per ſpiritū, ſed per afflatū fuerat data. Aliud enim eſt afflatus uitæ, qui & animalē efficit hominē: & aliud ſpiritus uiuificans, qui & ſpiritalē efficit eum. Et ideo Eſaias ait, Sic dicit dominus qui fecit cœlum & finxit illud, qui firmauit terrā, & quæ in ea ſunt, & dedit afflatum populo qui ſuper eam eſt, & ſpiritum hiis qui calcant illam. Afflatum quidē cōmuniter omni qui ſuper terram eſt populo dicēs datum, ſpiritum autem proprie hiis, qui conculcant terrenas concupiſcentias. Propter quod rurſus ipſe Eſaias diſtinguens ea quę prædicta ſunt, ait, Spiritus enim à me exiet, & flatum omnem ego feci, Spiritum quidē proprie in deo deputans, quem in nouiſſimis temporibus effudit per adoptionem filiorum in genus humanum. Afflatum aūt cōmuniter in conditione & factura oſtendens illum. Aliud aūt eſt quod factum eſt ab eo qui fecit. Afflatus igitur temporalis, ſpiritus aūt ſempiternus. Et afflatus quidem auctus ad modicum, & tempore aliquo manens, deinde abiit, ſine ſpiramento relinquens illud in quo fuit ante. Spiritus autem circundans intus & foris hominem, quippe ſemper perſeuerans, nunq; relinquens eum. Sed non primo quidē ſpiritale eſt, ait Apoſtolus, hæc tanquā ad nos homines dicens, ſed primo quidem animale eſt, deinde quod ſpiritale eſt, ſecundum rationem. Oportuerat aūt primo plaſmari hominem, & plaſmatum accipere animam, deinde ſic communionem ſpiritus recipere. Quapropter & primus Adam factus eſt à domino in animam uiuentem, Secundus aūt in ſpiritum uiuificantē. Sicut igitur qui in animā uiuentē factus eſt deuertens in peius perdidit uitam: ſic rurſus idem ipſe in melius recurrens, aſſumens uiuificantem ſpiritum, inueniet uitam. Non enim aliud eſt quod moritur, & aliud quod uiuificatur. Quemadmodū neq; aliud quod perit, & aliud quod inuenitur, ſed illā quæ perierat ouem

rat ouem inuenit dominus exquirens. Quid ergo erat quod moriebatur? utiq; carnis ſubſtantia,quæ amiſerat afflatum uitæ & ſine ſpiramento mortua facta eſt.Hanc itaq; dominus uenit uiuificaturus, uti quemadmodũ in Adam omnes morimur,quoniam animales,in ſpiritu uiuamus,quoniã ſpirituales,deponentes non plaſma dei,ſed concupiſcentias carnis,& aſſumentes ſpiritum ſanctum,ſicut Apoſtolus in epiſtola ad Coloſſenſes ait,Mortificate itaq; membra ueſtra quæ ſunt ſuper terram. Quæ ſunt autem hæc, ipſe expoſuit,Fornicationẽ,immunditiã, paſſionem, cõcupiſcentiã malam, & auaritiam quæ eſt idololatria.Horum depoſitionem Apoſtolus præconatur, & eos qui talia perpetrant uelut carnem & ſanguinem tantum exiſtentes, non poſſe ait regnum cœlorum poſſidere. Anima enim ipſorũ declinans in peius,& in terrenas concupiſcentias deſcendens, eiuſdem cuius & illa ſunt participauit appellationis: quæ deponere nos iubens ait rurſus in eadem epiſtola. Expoliantes uos ueterem hominẽ cum operibus eius.Hoc aũt dicebat non ueterem amouens plaſmationẽ: Alioquin oportebat noſmetipſos interficientes ſeparari ab ea quæ eſt iſtic cõuerſatione.Sed & ipſe Apoſtolus ille exiſtens,qui in uulua plaſmatus erat,& de utero exierat,ſcribebat nobis,& uiuere in carne fructus operis confeſſus eſt, in epiſtola quæ eſt ad Philippenſes dicẽs,Fructus aũt operis ſpiritus,eſt carnis ſalus. Quis enim alius apparens fructus eius eſt qui nõ apparet ſpiritus,quàm maturã efficere carnẽ,& capacẽ incorruptelæ. Si igitur uiuere in carne hic mihi fructus operis eſt,non utiq; ſubſtantiam contemnebat carnis in eo quod diceret,ſpoliantes uos ueterem hominem cum operibus eius, ſed ſpoliationem priſtinæ noſtræ conuerſationis manifeſtauit,eam quæ ueteraſcit,& corrumpitur,& propter hoc intulit. Et induentes nouum hominem eum qui renouatur in agnitionem,ſecundum imaginem eius,qui creauit eum.In eo ergo quod ait,qui renouatur in agnitionẽ,demõſtrabat,quoniã ipſe ille qui ignorans erat ante homo,id eſt,ignorãs deum,per eam quæ in eum eſt agnitionem renouatur. Agnitio enim dei renouat hominem. Et in eo quod dicat ſecundum imaginem conditoris, recapitulationem manifeſtauit eius hominis,qui in initio ſecundũ imaginem factus eſt dei. Quoniam aũt idem ipſe erat Apoſtolus, qui ex utero generatus fuerat, hoc eſt, antiqua carnis ſubſtantia,ipſe in epiſtola ad Galatas dixit,Quum autem placuit deo,qui me ex utero matris meæ ſegregauit,& uocauit per gratiã ſuam, reuelare filium ſuum in me, ut euangelizarem eum in gentibus. Non alius erat qui natus fuerat ex utero,ſicut prædiximus, & alius qui euangelizabat filium dei:ſed idem ille qui ante ignorabat, & perſequebatur eccleſiam, reuelatione ei de cœlo facta,colloquente cum eo domino,quemadmodum in tertio libro oſtendimus, euangelizabat filium dei Chriſtum Ieſum,qui ſub Pontio Pilato crucifixus eſt, præterita ignorantia exterminata à poſteriore agnitione.

Quemadmodum cæci, quos curauit dominus, cæcitatem quidem amiſerũt, perfectam aũt ſuſceperunt ſubſtantiã oculorum, & ijſdẽ ipſis quibus ante non uidebant oculis, recipiebant uiſionẽ, caligine à uiſione tantũ extermina ta, ſeruata aũt ſubſtãtia oculorũ, ut per quos non uiderãt oculos, per eos rur ſus uidentes gratias agerent ei, qui rurſus uiſum eis redintegrauit. Et qui ari dam curauit manũ, & omnes omnino quos curauit, nõ ea quæ ab initio ex utero ædita fuerant membra mutauerunt, ſed eadẽ ipſa ſalua recipiebant. Fabricator enim uniuerſorũ dei uerbũ, qui & ab initio plaſmauit hominem, à malitia inueniens labefactatũ ſuum plaſma omnimodo curauit, hoc qui‑ dem & ſecundũ unumquodq; membrũ, ſicut & in ſuo plaſmate eſt: hoc aũt & ſemel totũ ſanũ & integrũ reintegrauit hominẽ, perfectũ eum ſibi prępa rans ad reſurrectionẽ. Quã enim cauſam habebat carnis membra curare, & reſtituere in priſtinũ characterẽ, ſi non habebãt ſaluari, quæ ab illo curata fuerãt? Si enim tẽporalis erat ab eo utilitas, nihil grãde præſtitit hijs, qui ab eo curati ſunt. Aut quomodo nõ eſſe capacẽ carnẽ uitæ, quæ eſt ab eo, quę percipit curationẽ ab eo? Vita enim per curationẽ, incorruptela aũt per uitã efficitur. Qui igitur curationẽ cõfert, hic & uitã, & qui uitã, hic & incorrupte lam circundat plaſmati ſuo. Dicant enim nobis hij qui cõtraria dicũt, id eſt, qui cõtradicunt ſuæ ſaluti, ſummi ſacerdotis mortua filia, & uiduæ filius qui circa portã mortuus efferebatur, & Lazarus qui in monumẽto quartã ha‑ bebat diẽ, in quibus reſurrexerint corporibus. In ijſdẽ ipſis ſcilicet in quibus & mortui fuerant. Si enim non in ijſdem ipſis, uidelicet nec ijdem ipſi qui mortui erant reſurrexerũt. Sed enim apprehendit, ait, dominus manũ mor tui & dixit ei, Iuuenis tibi dico, ſurge: & ſedit mortuus, & iuſſit ei dare man‑ ducare, & dedit eum matri ſuæ. Et Lazarum uocauit uoce magna dicẽs, La zare ueni foras, & exiuit, inquit, mortuus, colligatus pedes & manus inſtitis: hoc ſymbolũ eius hominis qui inligatus fuerat in peccatis. Et propter hoc ait dominus, ſoluite illũ, & dimittite eum abire. Sicut igitur qui curati ſunt, in hijs quæ ante paſſa fuerunt membra, curati ſunt, & mortui ijſdem ſurre‑ xerunt corporibus, mẽbris & corporibus ipſorũ percipiẽtibus curationem, & eam uitã quæ dabatur à domino, per tẽporalia præformãte æterna, & o‑ ſtendente, quoniã ipſe eſt, qui curationẽ plaſmati ſuo & uitã præſtare po‑ teſt, uti ei de reſurrectione quoq; credatur ſermo: ſic & in fine in nouiſſima tuba clamante domino reſurrecturi ſunt mortui, quemadmodum ipſe ait, Veniet hora in qua omnes mortui qui in monumentis ſunt audient uocem filij hominis, & exient qui bona fecerũt in reſurrectionem uitæ, & qui mala in reſurrectionẽ iudicij. Vani igitur & uere infelices qui ſic manifeſta & cla‑ ra nolunt intelligere, ſed fugiunt lumen ueritatis, ſecundum tragicos ſemet‑ ipſos excæcantes. Et quemadmodum in palæſtra inſueti concertantes alijs unam quamlibet partem corporis totis complectentes manibus, per illud

quod

quod detinent cadunt, & cadentes putant ſe uincere, eo quod contentioſe teneant illud, quod primum apprehenderunt membrum, ſuper hoc autem quod ceciderunt, & deriſui habentur. Sic autem & hæretici, caro & ſanguis regnum dei poſſidere non poſſunt, duas dictiones tollentes à Paulo, neq́ ſenſum Apoſtoli perſpexerunt, neq́ uirtutem dictionũ ſcrutati ſunt. Nude aũt ipſas dictiones tenentes, circa eas moriuntur, uniuerſam diſpoſitionem dei, quantum in ipſis eſt euertentes. Si enim proprie de carne hoc dictum dicent, & non de carnalibus operationibus, quemadmodum demonſtrabimus, ipſum ſibi contrarium Apoſtolum dicentem oſtendent, ſtatim in eadem epiſtola demonſtratiue de carne ſic dicentem. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptelã, & mortale hoc induere immortalitatẽ. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatẽ, tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt, Abſorpta eſt mors in uictoria, ubi eſt mors aculeus tuus? Vbi eſt mors uictoria tua? Hæc autẽ iuſte dicentur tunc, quando mortalis hæc, & corruptibilis caro, circa quam & mors eſt, quæ & quodã dominio mortis preſſa eſt, in uitam conſcendens induerit incorruptelam & immortalitatẽ. Tunc enim uere erit uicta mors, quando ea quæ continetur ab ea caro, exierit de dominio eius. Et rurſus ad Philipenſes ait, Noſtra autem cõuerſatio in cœlis eſt. Vnde & ſaluatorem expectamus dominum Ieſum, qui transfigurauit corpus humilitatis noſtræ cõforme corpori gloriæ ſuæ, ita ut poſſit ſecundum operationem uirtutis ſuæ. Quid igitur eſt humilitatis corpus, quod transfigurauit dominus conformatum corpori gloriæ ſuæ? Manifeſtum eſt, quoniam corpus quod eſt caro, quod & humiliatur cadens in terra, transfiguratio autem eius, quoniam cum ſit mortalis & corruptibilis, immortalis fit & incorruptibilis, non ſecundum propriam ſubſtantiam, ſed ſecundum domini operationem, qui poteſt mortali immortalitatẽ, & corruptibili circundare incorruptibilitatẽ. Et propter hoc ait in ſecunda ad Corinthios, ut abſorbeatur mortale à uita, qui aũt perficit nos in hoc ipſum deus, qui dedit nobis pignus ſpiritus: manifeſtiſſime hoc de carne dicẽs. Nec enim anima immortalis, neq́ ſpiritus abſorbetur à mortali uita, quãdo & caro nõ mortua, ſed uiua & incorrupta perſeuerauerit, hymnũ dicens deo, qui in hocipſum perficit nos. Vt ergo in hoc perficiamur, bene Corinthijs ait, Glorificate deum in corpore ueſtro. Deus incorruptibilitatis eſt effector. Quoniã aũt non de alio quodam corpore, ſed de corpore carnis dicit hoc, manifeſte & indubitate, & ſine ulla ambiguitate Corinthijs ait, Sẽper mortificationem Ieſu in corpore noſtro manifeſtemus. Semper enĩ qui uiuimus in mortem tradimur per Ieſum, ut & uita Ieſu manifeſtetur in carne mortali noſtra. Et quoniã ſpiritus complectitur carnẽ, in eadem epiſtola ait. Quoniã eſtis epiſtola Chriſti miniſtrata à nobis, inſcripta non atramẽto, ſed ſpiritu dei uiui, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus. Si ergo nunc corda

carnalia capacia ſpiritus fiunt,quid mirum ſi in reſurrectione eam quę à ſpiritu datur capiunt uitam:de qua reſurrectione Apoſtolus ad Philippenſes ait,Conformis morti eius ſi quo modo occurram ad reſurrectionē quæ eſt à mortuis. In qua igitur alia mortali carne intelligi poteſt uita manifeſtari, niſi in hac ſubſtantia quæ & mortificatur,propter eam quæ eſt ad deū confeſſionem. Quemadmodū ipſe dixit, Si ſecundùm hominem cum beſtijs Epheſi pugnaui,quid mihi prodeſt,ſi mortui non reſurgunt? Si enim mortui non reſurgunt,neq; Chriſtus reſurrexit.Si aūt Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra,inanis eſt & fides ueſtra,inuenimur aūt & falſi teſtes dei,quoniam teſtificamur quod ſuſcitauit Chriſtum,quem non ſuſcitauit.Si enim mortui non reſurgunt,neq; Chriſtus reſurrexit.Si autē Chriſtus non reſurrexit,inanis eſt fides ueſtra, quoniam adhuc eſtis in peccatis ueſtris,Ergo & qui dormierunt in Chriſto,perierunt.Si in uita hac in Chriſto ſperantes ſumus tantum, miſerabiliores omnibus ſumus hominibus. Nunc autem Chriſtus reſurrexit à mortuis,primitiæ dormientiū:quoniam enim per hominem mors,& per hominem reſurrectio mortuorum.In hijs igitur omnibus,quemadmodum prædiximus, aut cōtraria ſentientem ſibimetipſi Apoſtolum dicent, quantum ad illud, caro & ſanguis regnum dei poſſidere non poſſunt: aut iterum malignas & extortas cogentur omnium dictorum facere expoſitiones,ad tranſuertendam & immutandam ſententiam dictorum.Quid enim dicere habebunt ſanum,ſi conabuntur aliter interpretari hoc quod ſcribit:Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptelam,& mortale hoc induere immortalitatē: &, ut uita Ieſu manifeſtetur in carne mortali noſtra, & reliqua omnia, in quibus Apoſtolus manifeſte & clare reſurrectionē & incorruptelā carnis prędicat.Cogenť itaq; hæc tanta male interpretari,qui unum nolunt bene intelligere. Quoniam aūt non aduerſus ipſam ſubſtantiā carnis & ſanguinis dixit apoſtolus,nō poſſidere eam regnum dei, ubiq; idē Apoſtolus in domino Ieſu Chriſto uſus eſt carnis & ſanguinis nomine,aliquid quidē,uti hominē eius ſtatueret:etenim ſemetipſum filiū dicebat hominis.Aliquid aūt uti ſalutem carnis noſtræ confirmaret.Si enim non haberet caro ſaluari,nequaq; uerbū dei caro factum eſſet.Et ſi non haberet ſanguis iuſtorum inquiri,nequaquā ſanguinem habuiſſet dominus.Sed quoniam ab initio uocalis eſt ſanguis,Deus ad Cain dixit,cum occidiſſet fratrem ſuum, Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me. Et quoniā haberet exquiri ſanguis ipſorū,dixit ad eos qui circa Noe erant, Etenim ſanguinem animarū ueſtrarum,exquiram illum de manu omnium beſtiarum. Iterum, Qui effundet ſanguinem hominis, ſanguis pro ſanguine eius effundetur.Similiter autem & dominus hijs qui habebant eius ſanguinem effundere dicebat.Exquiretur omnis ſanguis iuſtus,qui effunditur ſuper terram, à ſanguine Abel iuſti, uſq; ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ

rachiæ,quem occidiſtis inter templũ & altare: etiã dico uobis,ueniẽt omnia iſta ſuper generationẽ iſtam.Recapitulationẽ effuſionis ſanguinis ab initio omniũ iuſtorum & prophetarũ in ſemetipſum futurã indicans, & exquiſitionem ſanguinis ipſorum per ſemetipſum. Non aũt exquireretur hoc,niſi & ſaluari haberet: nec in ſemetipſo recapitulatus eſſet hæc dominus, niſi & ipſe caro & ſanguis.ſecundũ principalẽ plaſmationẽ factus fuiſſet,ſaluãs in ſemetipſo in fine,illud quod perierat in principio in Adam.Si autem ob alteram quandam diſpoſitionẽ dominus incarnatus eſt, & ex altera ſubſtantia carnem attulit,non ergo in ſemetipſo recapitulatus eſt hominẽ, adhuc etiã nec caro quidẽ dici poteſt.Caro enim uere primæ plaſmationis è limo factę ſucceſſio. Si autẽ ex alia ſubſtãtia habere eum oportuit materiam,ab initio ex altera ſubſtãtiæ parte operatus fuiſſet fieri conſperſionẽ eius.Nũc autem quod fuit qui perierat homo,hoc ſalutare factũ eſt uerbum, per ſemetipſum eam quæ eſſet ad eum cõmunionem,& exquiſitionẽ ſalutis eius efficiens.Quod autẽ perierat,ſanguinem & carnem habebat,Limum enim de terra accipiens dominus plaſmauit hominẽ, & propter hunc omnis diſpoſitio aduentus domini.Habuit ergo & ipſe carnem & ſanguinẽ,non alteram quandam,ſed illam principalẽ patris plaſmationẽ in ſe recapitulans, exquirẽs quod perierat.Et propter hoc Apoſtolus in epiſtola ad Coloſſenſes ait. Et uos cum eſſetis aliquando alienati, & inimici cogitationis eius in operibus malis,nunc autem reconciliati in corpore carnis eius, per mortem eius,exhibere uos ſanctos & caſtos & ſine crimine in conſpectu eius.In corpore ait,reconciliati carnis eius, id eſt,quia iuſta caro reconciliauit eam carnem quæ in peccato detinebatur,& in amicitiã adduxit deo. Si quis igitur ſecundum hoc alteram dicit domini carnem à noſtra carne, quoniam illa quidem non peccauit, neq; inuentus eſt dolus in anima eius,nos autẽ peccatores, recte dicit. Si autem alteram ſubſtantiam carnis domino affingit, iam non conſtabit illi recõciliationis ſermo. Reconciliatur enim illud quod fuit aliquando inimicitia. Si autem ex altera ſubſtantia carnem attulit dominus,iam non illud reconciliatũ eſt deo, quod per tranſgreſſionẽ factum fuerat inimicum.Nunc autem per eam quæ eſt ad ſe communicationem,reconciliauit dominus hominẽ deo patri, reconcilians nos ſibi per corpus carnis ſuæ,& ſanguine ſuo redimens nos, quemadmodũ Apoſtolus Epheſijs ait,In quo habuimus redemptionem per ſanguinẽ eius,remiſſionẽ peccatorum.Et rurſus eiſdem, Vos,inquit,qui aliquando eratis longe, facti eſtis iuxta,in ſanguine Chriſti.Et iterum,Inimicitias in carne ſua,legem præceptorum decretis euacuans:& in omni autem epiſtola manifeſte teſtatur Apoſtolus,quoniam per carnem domini noſtri, & ſanguinẽ eius nos ſaluati ſumus.Si igitur caro & ſanguis ſunt,quę faciũt nobis uitã,non proprie de carne dictũ eſt & ſanguine,nõ poſſe ea poſſidere regnũ dei. Sed de prædictis

τῇ διανοίᾳ Græce ſermo eſt ambiguus

carnalibus

carnalibus actibus,qui ad peccatum tranſuertentes hominē,priuantes eum uita.Et propterea in epiſtola ad Romanos ait,Non ergo regnet peccatum in corpore mortali ueſtro ad obediendū ei: neq; exhibeatis membra ueſtra arma iniuſtitiæ peccato,ſed exhibete uoſmetipſos deo, uelut à mortuis uiuentes,& membra ueſtra arma iuſtitiæ deo.Quibus igitur membris ſeruiebamus peccato,& fructificabamus morti,ijſdem ipſis membris ſeruire nos uult iuſtitiæ,ut fructificemus uitæ.Memor igitur dilectiſſime,quoniā carne domini redemptus es,& ſanguine eius,& tenens caput, ex quo uniuerſum corpus eccleſiæ compaginatū augeſcit,hoc eſt,carnalem aduentum filij dei, & deum confitens & hominem eum firmiter excipiens, utens etiam hijs oſtenſionibus quæ ſunt ex ſcripturis,facile euertis, quemadmodum demonſtrauimus, omnes eas quæ poſtea afflictæ ſunt hæreticorū ſententias.Quoniam aūt is qui ab initio cōdidit hominē,poſt reſolutionem eius in terram, promiſit eis ſecundam generationem,Eſaias quidem ſic ait,Reſurgēt mortui,& ſurgent qui in monumentis ſunt,& lætabuntur qui ſunt in terra. Ros enim quod à te eſt,ſanitas eſt ejus. Et iterum:Ego uos aduocabo, & in Hieruſalem aduocabimini,& uidebitis,& gratulabitur cor ueſtrum, & oſſa ueſtra quaſi herba oriuntur, & cognoſcetur manus domini hijs qui colunt eū. Et Ezechiel autem ait ſic, Et facta eſt ſuper me manus domini,& duxit me in ſpiritu dominus,& poſuit me in medio campi,& hic erat plenus oſſibus, & circūduxit me ſuper ea in gyrum,& ecce multa ſuper faciem campi arida ualde,& dixit ad me,Fili hominis,ſi uiuūt oſſa hæc? & dixi,Domine,tu ſcis qui feciſti hæc.& dixit ad me,prophetare ſuper oſſa hæc, & dices eis, Oſſa arida audite ſermonē domini.Hæc dicit dominus oſſibus hijs,Ecce ego ſuperduco ſuper uos ſpiritū uitæ, & dabo ſuper uos cutem, & dabo ſpiritum meum in uos,& uiuetis,& cognoſcetis quia ego ſum dominus. Et prophetaui ſicut præcepit mihi dominus. Et factum eſt cum prophetarem, & ecce terræmotus,& adducebantur oſſa unumquodq; ad compaginem ſuam,& uidi,& ecce ſuper ea nerui, & carnes naſcebātur,& aſcendebant ſuper ea cutes deſuper,& ſpiritus non erat in eis,& dixit ad me,Ad ſpiritum propheta fili hominis,& dic ſpiritui, Hæc dicit dominus, A quatuor ſpiritibus ueniet inſufflatio in mortuos iſtos, & uiuant. Et prophetaui quemadmodū præcepit mihi dominus. & intrauit in ea ſpiritus, & uixerunt, & ſteterunt ſupra pedes ſuos collectio multa ualde. Et rurſus ait,Hęc dicit dominus,Ecce ego aperiam monumenta ueſtra,& educam uos de monumētis ueſtris,& inducam uos in terrā Iſrael,& cognoſcetis quia ego ſum dominus,cum aperiam ego ſepulchra ueſtra,& reducam de ſepulchris populū meum, & dabo ſpiritum meum in uos,& uiuetis,& ponam uos in terram ueſtram,& cognoſcetis quia ego dominus locutus ſum,& faciā,dixit dominus.Demiurgo itaq; & hic uiuificante corpora ueſtra mortua,quemadmodum uidere adeſt, &

reſurrectionem eis repromittente,& de ſepulchris & monumẽtis ſuſcitatio/
nem & incorruptelam donante:ſecundum enim lignum uitæ,ait,dies ipſo/
rum erunt.Hic ſolus deus oſtenditur qui hæc facit,& ipſe bonus pater beni
gne uitam donans,hijs qui ex ſe non habebant uitam. Et propter hoc ma/
nifeſtiſſime dominus oſtendit ſe,& patrem quidẽ ſuis diſcipulis, ne ſcilicet
quærerent alterũ deum,præter eum qui plaſmauerit hominẽ, & afflatũ ui/
tæ donauerit ei,neq; in tantam inſaniã procederent,uti ſuper Demiurgum
alterum affingerent patrem. Et ideo reliquos quidem omnes quibuſcunq;
propter tranſgreſſionem eorum eueniebant languores, curabat ſermone,
quibus & dicebat,Ecce ſanus factus es,iã noli peccare,ne quid tibi deterius
fiat, manifeſtans.quoniam propter inobedientiæ peccatũ ſubſequuti ſunt
languores hominibus. Ei aũt qui cæcus fuerat à natiuitate,iam non per ſer/
monem,ſed per operationem præſtitit uiſum, non uane,neq; prout euenit
hoc faciens,ſed ut oſtenderet manum dei,eam quæ ab initio plaſmauit ho
minem.Et propterea interrogantibus eum diſcipulis,qua ex cauſa cæcus na
tus eſſet,utrum ne ſua an parentũ culpa,ait, Neq; hic peccauit, neq; parẽtes
eius,ſed ut manifeſtarentur opera dei in ipſo.Opera autẽ dei plaſmatio eſt
hominis.Hanc enim operationẽ fecit,quemadmodũ ſcriptura ait, Et ſum/
pſit dominus limum de terra, & plaſmauit hominẽ. quapropter dominus
expuit in terrã,& fecit lutũ,& ſuperliniuit illud oculis, oſtendens antiquam
plaſmationem,quemadmodum facta eſt, & manum dei oſtendẽs hijs qui
intelligere poſſunt,per quã è limo plaſmatus eſt homo.Quod eñ in ueteri
plaſmate prætermiſit artifex, uerbum hoc manifeſte adimpleuit:uti mani/
feſtarentur opera dei in ipſo , nec iam alteram requireremus manum , per
quam plaſmatus eſt homo, neq; alterũ patrem:ſciẽtes quoniã quæ plaſma
uit nos initio, & plaſmat in uẽtre manus dei,hæc in nouiſſimis temporibus
perditos exquiſiuit nos,ſuam lucrifaciẽs & ſuper humeros aſſumens ouem
perditam,& cum gratulatione in cohortem reſtituens uitæ.Qui aũt in uen/
tre plaſmat nos uerbum dei, ait Hieremiæ, Priuſq; plaſmarem te in utero,
noui te,& priuſq; progredereris de uulua ſanctificaui te,& pphetã in gen/
tibus dedi te. Sed & Paulus ſimiliter ait, Quãdo aũt complacuit ei,qui me
ſegregauit ex utero matris meæ,uti euangelizarẽ eũ in gẽtibus.Cũ ergo in
uentre à uerbo plaſmemur,idipſum uerbum ei qui à natiuitate cæcus fuerat
formauit uiſionem, eum qui in abſcondito plaſmator noſter eſt,manifeſte
oſtendẽs,quoniã ipſum uerbũ manifeſtũ hominibus factum fuerat,& an/
tiquam plaſmationẽ Adę differẽs,& quomodo factus eſt,per quã plaſma
tus eſt manum,ex parte totum oſtendẽs. Qui enim uiſionem formauit do
minus,hic eſt qui uniuerſum hominem plaſmauit,uoluntati patris deſerui/
ens.Et quoniam in illa plaſmatione, quæ ſecundũ hominẽ eſt,in tranſgreſ/
ſione factus eſt homo,indigebat lauacro regeneratiõis,poſtq; liniuit lutũ,

ſuper oculos eius,dixit ei. Vade in Siloam & lauare, ſimul & plaſmationẽ, & eam quæ eſt ſuper lauacrum regenerationẽ reſtituens ei. Et propter hoc lotus uenit uidens,ut & ſuũ cognoſceret plaſmatorẽ, & diſceret homo eum qui donauit ei uitã. Excidunt itaq; & hij qui à Valentino ſunt,dicentes non ex hac terra plaſmatum eſſe hominem, ſed à fluida materia, & effuſa. Ex qua enim terra deus ei formauit oculos, ex hac manifeſtũ eſt quoniã & ab initio plaſmatus eſt homo. Non enim conſequens erat aliunde quidem oculos,aliunde autem reliquum corpus plaſmatum eſſe. Quemadmodũ nec cõſequẽs eſt alterũ quidẽ corpus,alterum uero plaſmaſſe oculos. Sed idem ipſe qui ab initio plaſmauit Adam, cũ quo & loquebatur pater, Faciamus hominem ſecundũ imaginem & ſimilitudinem noſtram, in nouiſſimis temporibus ſemetipſum manifeſtans hominibus,ei qui ab Adam cæcus fuerat formauit uiſionem. Et propter hoc ſcriptura ſignificãs quod futurum erat, ait,abſcondito Adam propter inobedientiã,Dominum ueniſſe ueſpere ad eum,& dixiſſe, Vbi es? hoc eſt,quoniam in nouiſſimis temporibus idipſum uenit uerbum dei aduocare hominẽ, recõmemorãs in eo opera ſua, in quibus degens abſcõditus fuerat domino. Quemadmodũ ueſpere locutus eſt exquirens illum deus, ſic & in nouiſſimis temporibus per eandẽ uocem uiſitauit exquirens genus eius. Et quoniam ex hac quæ ſecundũ nos eſt terra, plaſmatio fuit Adæ,ſcriptura dicit dixiſſe deũ, Et in ſudore uultus tui manducabis panem tuum,quoadusq; cõuertaris in terram,ex qua ſumptus es. Si igitur in aliquam alteram terram reuertuntur poſt mortem corpora noſtra,cõſequens eſt ea inde & ſubſtantiã habere. Si uero in hanc ipſam,manifeſtum eſt,quoniam ex hac plaſmatio ei facta eſt,quomodo & dominus fecit manifeſtum ex eadem oculos formans. Et manu itaq; reliqua oſtenſa dei,per quam plaſmatus eſt quidẽ Adam,plaſmati autem ſumus & nos,& cum ſit unus & idẽ pater, cuius uox ab initio uſq; ad finem adeſt plaſmati ſuo,& ſubſtantiam plaſmatis noſtri per Euangelium oſtendens manifeſte, iam non oportet quærere alium patrem præter hunc,neq; aliã ſubſtantiam plaſmationis noſtræ præter prædictam,& oſtenſam à domino. Neq; alteram manum dei præter hanc quæ ab initio uſq; ad finem conformat nos, & coaptat uitam,& adeſt plaſmati ſuo, & perficit illud ſecundũ imaginem & ſimilitudinem ſuam dei. Tunc autem hoc uerbum oſtenſum eſt,quando homo uerbum dei factum eſt, ſemetipſum homini & hominẽ ſibimetipſi aſſimilans, ut per eam quæ eſt ad filium ſimilitudinẽ, precioſus homo fiat patri. In præteritis enim temporibus dicebatur quidẽ ſecundum imaginem dei factum eſſe hominem,nõ autem oſtendebatur. Adhuc enim inuiſibile erat uerbum,cuius ſecundũ imaginem homo fuerat, propter hoc autem & ſimilitudinẽ facile amiſit. Quando autẽ caro uerbum dei factum eſt,utraq; confirmauit: & imaginem enim oſtendit ueram, ipſe hoc fiens quod erat

imago eius,& ſimilitudinem firmans reſtituit, conſimilē faciens hominem inuiſibili patri,per uiſibile uerbum. Et non ſolum aūt per ea quæ prædicta ſunt & patrē & ſemetipſum manifeſtauit dominus, ſed etiā per ipſam paſſionem. Diſſoluens enim eam quæ ab initio in ligno facta fuerat, hominis inobedientiā,obediens factus eſt uſq; ad mortem, mortem aūt crucis,eam quæ in ligno fuerat inobedientiam ſanans. Non aūt per eandem ueniſſet exoluere eam quæ fuerat erga plaſmatorem noſtrum inobedientiam,ſi alterum annuntiabat patrem:quoniam aūt per hæc per quæ nō obediuimus deo,& non credidimus eius uerbo, per hæc eadem obedientiā introduxit, & eā quæ eſſet erga uerbū eius oſtenſionē, per quæ manifeſte ipſum oſtendit deum:quem in primo quidē Adam offendimus,nō facientes eius præceptum, in ſecundo aūt Adam reconciliati ſumus,obedientes uſq; ad mortem facti. Neq; enim alteri cuidā eramus debitores,ſed illi cuius præceptū transgreſſi fueramus à principio. Eſt autē hic Demiurgus,qui ſecundū dilectionem quidē pater eſt,ſecundum aūt uirtutem dominus, ſecundū autem ſapientiam factor & plaſmator noſter, cuius & præceptum trāſgredientes, inimici facti ſumus eius. Et propter hoc in nouiſſimis temporibus in amicitiam conſtituit nos dominus per ſuam incarnationē mediator dei & hominum factus,propitians quidē pro nobis patrem,in quem peccaueramus,& noſtram inobedientiam conſolatus: nobis aūt donans eam quæ eſt ad factorem noſtrum conuerſationē & ſubiectionem. Quapropter in oratione dicere nos docuit,Et remitte nobis debita noſtra, utiq; quoniā hic eſt pater noſter,cuius eramus debitores,trāſgreſſi eius præceptum. Quis aūt eſt hic? Vtrum ne incognitus aliquis, & nulli nunq; præceptum dans pater? An uero qui à ſcripturis prædicatur deus,cui & debitores eramus, tranſgreſſi eius præceptum? Datum eſt aūt præceptum homini per uerbum. Audiuit enim Adam,ait, uocem domini dei. Bene igitur uerbum eius ad hominem dicit, remittuntur tibi peccata,idem ille in quem peccaueramus in initio,remiſſionem peccatorum in fine donās. Aut ſi alterius quidē tranſgreſſi ſumus præceptum,alius autem erat,qui dicit,remittuntur tibi peccata tua,neq; bonus, neq; uerax,neq; iuſtus eſt huiuſmodi. Quomodo enim bonus qui non ex ſuis donat? aut quomodo iuſtus, qui aliena rapit? Quomodo autem recte remiſſa ſunt peccata, niſi ille ipſe in quē peccauimus donauit remiſſionem, per uiſcera miſericordiæ dei,in quibus uiſitauit nos per filium ſuum? Quapropter & curato paralytico,uidentes,inquit,populi,clarificauerunt deum, qui dedit poteſtatem talem hominibus. Quem igitur deum clarificauerunt circumſtantes populi, nunquid nam ab hæreticis inuentum incognitum patrem? Et quomodo eum qui in totum non cognoſcebatur ab eis, glorificabant? Manifeſtum eſt ergo,quoniam eum qui in lege à prophetis prædicatus eſt deus,glorificabāt Iſraelitæ,qui & eſt pater domini noſtri,& propter

hoc docebat homines in ſenſu per ea ſigna quæ faciebat dare gloriam deo. Si autem ab altero quidem patre ipſe ueniſſet,alterum autem patrem glorificabant homines,uidentes eius uirtutes, ingratos eos in eum patrem qui miſerat curationem,efficiebat. Sed quoniã ab eo,à quo deus unigenitus filius uenerat ad ſalutẽ hominũ, & incredulos per eas quas faciebat uirtutes prouocabat dare gloriam patri, & non recipientibus aduentum filij eius,& propter hoc nõ credentibus quæ ab eo fiat remiſſionẽ phariſæis,dicebat,ut ſciatis quoniã poteſtatẽ habet filius hominis remittere peccata. Et hoc cum dixiſſet iuſſit paralyticũ hominẽ tollere grabbatum ſuper quem iacebat & ire in domum ſuã:propter hoc quidẽ efficit,cõfundens incredulos,& ſignificãs quoniã ipſe eſt uox dei per quam accepit homo præcepta,quæ ſupergreſſus eſt,& factus eſt peccator:ex peccatis enim paralyſis ſubſequuta eſt. Peccata igitur remittens,hominẽ quidem curauit, ſemetipſum aũt manifeſte oſtendit quis eſſet.Si eñ nemo poteſt remittere peccata niſi ſolus deus, remittebat aũt hæc dominus, & curabat homines, manifeſtũ eſt, q̃niã ipſe erat uerbũ dei,filius hominis factus, à patre poteſtatẽ accipiens,quomodo homo,& quomodo deus: & quomodo homo compaſſus eſt nobis, tanq̃ deus miſereatur noſtri,& remittat nobis debita noſtra, quæ factori noſtro debemus deo. Et propter hoc Dauid prædixit,Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates,& quorũ tecta ſunt peccata.Beatus homo cui nõ imputauit dominus peccatũ:eam quæ per aduentũ eius eſt remiſſionẽ præmonſtrãs,per quam deleuit chirographũ,debita noſtra,& affixit illud cruci:uti quẽadmodum per lignũ facti ſumus debitores deo,per lignũ accipiamus noſtri debiti remiſſionẽ.Hoc & per alios quidẽ multos,iã aũt & per Heliſæũ prophetam ſignificanter oſtenſum eſt. Cũ enim qui cum illo erãt conciderẽt ligna ad fabricationẽ tabernaculi ; & ferrũ excuſſum de ſecuri cecidiſſet in Iordanem,& nõ inueniretur ab ipſis: ueniens Heliſæus ad ipſum locũ, cum didiciſſet quid eſſet factũ, lignum in aquã miſit.hoc aũt cum feciſſet ſupernatauit ferrũ ſecuris,& de ſuperficie aquæ ſumpſerunt illud,qui ante amiſerant: per operationẽ oſtendente propheta,quod firmum uerbũ dei,quod per lignum negligẽter amiſeramus,nec inueniebamus,recepturi eſſemus iterum per ligni diſpoſitionẽ. Quoniam aũt ſecuris ſimilis eſt uerbo dei, Ioannes Baptiſta ait de eo,Iam aũt ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Et Hieremias ſimiliter ait,Verbum domini quemadmodũ bipennis cædẽs petram. Hoc ergo uerbum abſconditũ à nobis per lignũ, manifeſtauit quemadmodum prædiximus ligni diſpoſitio.Quoniã per lignum iterum manifeſtum omnibus factũ eſt, oſtendens altitudinẽ & longitudinẽ & latitudinẽ in ſe, & quemadmodũ dixit quidam de ſenioribus per extenſionẽ manuũ duos populos ad unum deum congregans.Duæ quidem manus,quia & duo populi diſperſi in fines terræ:unum autẽ medium caput, quoniã & unus deus

ſuper omnes & in omnibus nobis. Et talem uel tantam diſpoſitionem non per alienas, ſed per ſuas efficiebat cõditiones, neq; per ea quæ ex ignorãtia & labe facta ſunt, ſed per ea quę ex ſapiẽtia & uirtute patris eius ſubſtãtiam habuerunt. Neq; enim iniquus ut aliena concupiſcat, neq; indigens, ut non per ſua propria ſuis proprijs efficiat uitam, ſua utens conditione ad hominis ſalutem. Neq; enim portaſſet illum conditio, ſi ignorantiæ & labis eſſet emiſſio. Quoniam enim ipſum uerbum dei incarnatũ ſuſpenſum eſt ſuper lignum per multa oſtendimus. Et ipſi aũt hæretici crucifixum confitentur. Quomodo igitur ignorantiæ & labis emiſſio, eũ qui cõtineat uniuerſorum agnitionem, & ſit uerus & perfectus, portare potuit? Aut quomodo ea quæ abſconſa eſt à patre, & multum ſepatata conditio, portauit eius uerbum? Si aũt & ab angelis hæc facta eſt, ſiue ignorantibus eum qui ſuper omnia eſt deus, ſiue ſcientibus, cum dixerit dominus, Quoniã ego in patre, & pater in me eſt, quomodo patrem & filium ſimul fabricatio angelorũ portare ſuſtinuit? Quomodo aũt ea quæ extra pleroma eſt conditio, cepit eum qui continet uniuerſum pleroma? Cum igitur hæc omnia impoſſibilia ſint, & comprobationem non habeant, illud ſolum uerum eſt eccleſiæ præconiũ, quoniam propria conditio, quæ ex uirtute & arte & ſapientia dei ſubſtitit, portauit eum, quæ quidem ſecundum inuiſibilitatẽ à patre portatur, ſecundum uiſibile autẽ è contrario portat eius uerbum: & hoc eſt uerum. Pater enim conditionem ſimul & uerbum ſuum portans, & uerbum portatum à patre præſtat ſpiritum omnibus, quemadmodum uult pater, Quibuſdã quidem ſecundum conditionem, quod eſt cõditionis, quod eſt factum: quibuſdam autem ſecundum adoptionem quod eſt ex deo, quod eſt generatio. & ſic unus deus pater oſtenditur, qui eſt ſuper omnia, & per omnia, & in omnibus. Super omnia quidem pater & ipſe eſt caput Chriſti: per omnia autem uerbum, & ipſe eſt caput eccleſiæ: in omnibus autem nobis ſpiritus, & ipſe eſt aqua uiua, quam præſtat dominus in ſe recte credentibus, & diligentibus ſe, & ſcientibus, quia unus pater qui eſt ſuper omnia, & in omnibus nobis. Teſtimonium perhibet hijs & Ioãnes domini diſcipulus in Euangelio, dicens, In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum: hoc erat in principio apud deum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Deinde de ipſo uerbo dixit, In hoc mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mũdus eum nõ cognouit, In ſua propria uenit, & ſui eum nõ receperunt. Quotquot aũt receperunt eũ dedit illis poteſtatem filios dei fieri, hijs qui credunt in nomine eius. Et iterũ ſignificans eius ſecundũ hominem diſpenſationẽ dixit, Et uerbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Et iterum intulit, Et uidimus gloriã eius, gloriam quaſi unigeniti à patre, plenum gratia & ueritate. Manifeſte oſtendẽs audire uolentibus, id eſt aures habentibus, quoniam unus deus pater ſuper omnes,

& unum uerbum dei per quod omnes, per quem omnia facta ſunt: & quoniam hic mundus proprius ipſius,& per ipſum factus eſt, uoluntate patris, & nõ per angelos, neq; per apoſtaſiam,& defectionem,& ignorantiã, neq; per uirtutem aliquã prunici, quam & matrẽ appellãt quidã, neq; per alium quendã mundi factorem ignorantẽ patrem. Mundi enim factor uere uerbum dei eſt. Hic aũt eſt dominus noſter, qui in nouiſſimis temporibus homo factus eſt, in hoc mũdo exiſtens,& ſecundũ inuiſibilitatẽ continet quæ facta ſunt omnia & uniuerſa conditione infixus, quoniã uerbum dei gubernans,& diſponẽs omnia,& propter hoc in ſua inuiſibiliter ponit. Et caro factum eſt uerbum,& pependit ſuper lignũ, uti uniuerſa in ſemetipſum recapitularetur. Et ſui proprij illum non receperunt homines, quemadmodũ uti uniuerſa manifeſtauit in populo, Et erit uita tua pendens ante oculos tuos, & non credes uitæ tuæ. Qui igitur non receperunt illum, non acceperunt uitam. Quotquot autẽ receperunt illum, dedit illis poteſtatem filios dei fieri, Ipſe eſt enim qui uniuerſam poteſtatem habet à patre, quoniã uerbum dei & homo uerus, inuiſibilibus quidem principãs, rationabiliter & ſenſibiliter legem ſtatuẽs, uniuerſa quæq; in ſuo perſeuerare ordine, Super uiſibilia autem,& humana regnans manifeſte,& omnibus dignũ ſuperducens iuſtum iudicium. Quemadmodũ & Dauid manifeſte ſignificans, ait, Deus noſter manifeſte ueniet,& non tacebit Deinde & quod ab eo ſuperinducitur iudicium, manifeſtauit dicens, Ignis in conſpectu ſuo ardebit,& in circuitu eius tempeſtas ualida, Aduocauit cœlum de ſurſum, & terram diſcernere populum ſuum. Manifeſte itaque in ſua propria ueniente domino, & ſua propria eum baiulante conditione quæ baiulatur ab ipſo, & recapitulationem eius quæ in ligno fuit inobedientiæ, per eam quæ in ligno eſt obedientiam faciente,& ſeductione illa ſoluta, qua ſeducta eſt male, illa quæ iam uiro deſtinata erat uirgo Eua, per ueritatem euangelizata eſt bene ab angelo iam ſub uiro uirgo Maria. Quemadmodũ enim illa per angelicum ſermonem ſeducta eſt, ut effugeret deum præuaricata uerbum eius, Ita & hæc per angelicum ſermonẽ euangelizata eſt, ut portaret deum, obediens eius uerbo. Et ſicut illa ſeducta eſt ut effugeret deum, Sic hæc ſuaſa eſt obedire deo, uti uirginis Euæ uirgo Maria fieret aduocata. Et quemadmodũ aſtrictum eſt morti genus humanum per uirginem, ſoluatur per uirginem, æqua lance diſpoſita uirginalis inobedientiæ, per uirginalem obedientiam. Adhuc enim protoplaſti peccatum per correptionem primogeniti emẽdationem accipiens,& ſerpentis prudentia deuicta in columbæ ſimplicitate, uinculis autem illis reſolutis, per quæ alligati eramus morti, Indocti omnes hęretici & ignorantes diſpoſitiones dei,& inſcij eius quæ eſt ſecundum hominem diſpenſationis, quippe cæcutientes circa ueritatem ipſi ſuæ contradicunt ſaluti. Alij quidem alterum introducentes præter Demiurgum patrem. Alij autem ab

angelis

angelis quibuſdam dicentes factum eſſe mundum,& ſubſtantiam eius. Alij quidem porrò & longe ſeparatum ab eo qui eſt ſecundum ipſos patre à ſemetipſo fuiſſe, & eſſe ex ſe natum. Alij autem in hijs quæ continentur à patre de labe & ignorantia ſubſtantiam habuiſſe. Alij autem manifeſtum aduentum domini contemnunt,& incarnationem eius non recipientes. Alij autem rurſus ignorantes uirginis diſpenſationem,ex Ioſeph dicunt eum generatum. Et quidam quidem neq; animam ſuam,neq; corpus recipere poſſe dicunt æternam uitam,ſed tantum hominem interiorem. Eſſe autē hunc eum qui in eis ſit ſenſus uolunt,quem & ſolum aſcendere ad perfectum decernunt. ὁ νοῦς Alij autem anima ſaluata non participari corpus ipſorum eam quæ eſt à deo ſalutem, quemadmodum in primo diximus libro, in quo & argumenta eorum omnium enarrauimus, & inualidum ipſorum,& inconſtabile in ſecundo oſtendimus.

OMnes enim hij ualde poſteriores ſunt quàm epiſcopi,quibus apoſtoli tradiderunt eccleſias,& hoc in tertio libro cum omni diligētia manifeſtauimus. Neceſſitatem ergo habent prædicti hæretici, quoniā ſint cæci ad ueritatem, alteram & alteram ambulare exorbitātes uiam : & propter hoc incōſonanter & incōſequenter diſperſa ſunt ueſtigia doctrinæ ipſorū. Eorum autē qui ab eccleſia ſunt ſemita circumiens mundum uniuerſum,quippe firmam habens ab apoſtolis traditionem, & uidere nobis donans omnium unam & eandem eſſe fidem,omnibus unum & eundem deum patrem recipientibus,& eandem donationē ſpiritus ſcientibus,& eadem meditantibus præcepta,& eandem figuram quæ eſt erga eccleſiā ordinationis cuſtodientibus,& eundem expectantibus aduentum domini,& eandem ſalutem totius hominis,id eſt animæ & corporis ſubſtinentibus,& eccleſiæ quidē prædicatio uera & firma, apud quam una & eadē ſalutis uia in uniuerſo mūdo oſtenditur. Huic enim creditum eſt lumen dei,& ꝑpter hoc ſapientia dei, per quam ſaluat homines in exitu canitur, In plateis autē fiducialiter agit, in ſummis muris prædicatur, In portis autem ciuitatis conſtanter loquitur. Vbiq; enim eccleſia prædicat ueritatē,& hæc eſt ἑπτάμυχος lucerna Chriſti baiulans lumen. id eſt, ſeptē calìculos habēs Qui ergo relinquunt præconium eccleſiæ,imperitiā ſanctorum presbyterorum arguunt, non cōtemplantes quanto pluris ſit idiota religioſus,à blaſphemo & impudente ſophiſta. Tales ſunt aūt omnes hęretici,& qui ſe plus aliquid præter ueritatem inuenire putant, ſequentes ea, quę ꝑdicta ſunt uarie,& multiformiter, & imbecille facientes iter,de ijſdem non ſemper eaſdem ſententias habentes,uelut cæci à cæcis circunducuntur, iuſte cadent in ſublatentem ignorantiæ foueā,ſemper quærentes,& nunquàm uerum inuenientes. Fugere igitur oportet ſententias ipſorum, & intentius obſeruare ne coniurgemur ab ipſis,confugere aūt ad eccleſiam,& eius ſinu educari,& dominicis ſcripturis enutriri. Plātata eſt enim eccleſiæ paradiſus

in hoc mundo. Ab omni ergo ligno paradiſi eſcas manducabis, ait ſpiritus dei, id eſt, ab omni ſcriptura dominica māducate. Super elato aūt ſenſu, ne māducaueritis, neq; tetigeritis uniuerſam hæreticā diſſenſionem. Ipſi enim confitētur ſemetipſos agnitionē habere boni, & mali, & ſuper deū qui fecit eos, iaculātur ſenſus ſuos impios. Supra igitur ſentiunt q̄ eſt mēſura ſenſationis. Quapropter & apoſtolus ait, Nō plus ſapere q̄ oporteat, ſed ſapere ad prudentiā: ut non illorū manducātes agnitionem, eā quæ plus q̄ oportet ſapit, proijciamur de paradiſo uitæ. In quē dominus inducit eos qui obediūt præconio eius, recapitulās in ſe omnia quę in cœlis & quę in terra ſunt, & quæ in cœlis ſpiritualia ſunt, quæ aūt in terris ſecundū hominē eſt diſpoſitio. Hæc igitur in ſemetipſo recapitulatus eſt, adunans hominē ſpiritui, & ſpiritum collocās in homine, ipſe caput ſpiritus factus eſt, & ſpiritum dans eſſe hominis caput: per illum enim uidemus, & audimus, & loquimur.

OMnia ergo recapitulans recapitulatus eſt, & aduerſum inimicum noſtrum bellum prouocans, & elidens eum qui initio in Adam captiuos duxerat nos, & calcans eius caput, quemadmodum habet in Geneſi dixiſſe ſerpēti deum, Et inimicitiā ponam inter te & inter mulierem, & inter ſemen tuū, & ſemen eius: ipſe tuū obſeruabit caput, & tu obſeruabis eius calcaneū. Ex eo enim qui ex muliere uirgine habebat naſci ſecundum multitudinem Adam præconabatur obſeruās caput ſerpētis, id eſt ſemen, de quo ait Apoſtolus in epiſtola ad Galatas, Legē factorum poſitā, donec ueniret ſemen, cui promiſſum eſt. Manifeſtius aūt adhuc in eadē oſtendit epiſtola, dicens, Cum aūt uenit plenitudo temporis, miſit deus filiū ſuum, factū de muliere. Neq; enim iuſte uictus fuiſſet inimicus, niſi ex muliere homo eſſet, qui uicit eum. Per mulierem enim homini dominatus eſt ab initio, ſemetipſum contrarium ſtatuēs homini. Propter hoc & dominus ſemetipſum filium hominis confitetur, principalē hominem illū, ex quo ea quæ ſecundū mulierē eſt plaſmatio facta, in ſemetipſo recapitulās: uti quemadmodū per hominem uictum deſcendit in mortē genus noſtrum, ſic iterum per hominem uictorem aſcendamus in uitam. Et quemadmodū accepit palmam mors per hominem aduerſus nos, ſic iterū nos aduerſus mortem per hominem accipiamus palmam. Non aūt dominus antiquā illam & primam aduerſus ſerpentem inimicitiā in ſemetipſo recapitulatus fuiſſet, adimplens promiſſionem Demiurgi, & perficiens pręceptū eius, ſi ab alio ueniſſet patre: ſed quoniam unus & idē eſt, qui ab initio plaſmauit nos, & in fine filium ſuū miſit, præceptum eius perfecit dominus, factus ex muliere, & deſtruēs aduerſarium noſtrum, & perficiens hominem ſecundum imaginē & ſimilitudinem ſuam. Et propter hoc non aliunde eū deſtruxit, niſi ex dictionibus legis, & patris præcepto adiutore eius, ad deſtructionem & traductionem apoſtatæ angeli. Primo quidē diebus xl. ieiunans, ſimiliter ut Moyſes & Helias, poſtea

eſurijt

eſuriit,ut hominē eum uerum & firmum intelligamus.proprium enī eſt ho
minis ieiunãtis eſurire.Deinde aũt ut haberet aduerſarius ubi congrederet,
Quoniã enim in principio per eſcam nõ eſurientē hominē ſeduxit tranſgre
di præceptum dei,in fine eſurientem non potuit diſſuadere eam quæ à deo
eſſet ſuſtinere eſcã.Tentante enim eo & dicēte,Si filius dei es,dic ut lapides
iſti panes fiant: Dominus autem per præceptum legis repulit eum, dicens.
Scriptum eſt , Non in pane tantum uiuet homo.Ad illud quidē quod ait,
Si filius dei es,tacuit.Excæcauit aũt eum hominis confeſſione,& per pater-
nam ditionē primum impetũ euacuauit.Quę ergo fuit in paradiſo repletio
hominis per duplicē guſtationē,diſſoluta eſt per eam quæ fuit in hoc mun
do indigentiam.Ille aũt legaliter exploſus, tentabat & ipſe per mendacium
rurſus legitime facere cõgreſſionē. in altiſſimũ enim tēpli pinnaculũ ducens
eũm,dixit,Si filius dei es,mitte te deorſum.Scriptum eſt enim,Quoniã an-
gelis ſuis deus mandauit de te,& in manibus tollent te,ne forte offendas ad
lapidem pedem tuum : mendaciũ abſcondens per ſcripturam , quod faciũt
omnes hæretici . Illud enim ꝙ angelis ſuis mandauit de eo , ſcriptum erat:
mitte te deorſum,de eo nulla dicebat ſcriptura,ſed à ſemetipſo hanc ſuaſio-
nem diabolus afferebat.Dominus itaq; legitime cõfutauit eũ,dicens, Item
ſcriptũ eſt,Non tentabis dominũ deum tum.Per eam uocē quæ eſt in lege
oſtendens,id quidē quod eſt ſecundum hominē,quoniã non debet homo
tentare deum. Quantũ aũt ad illum,quoniam in eo homine qui uidebatur
non tentaret dominũ deum ſuũ.Elatio itaq; ſenſus quæ fuit in ſerpente,diſ-
ſoluta eſt pet eã quę fuit in homine humilitas:& bis iã uictus erat de ſcriptu
ra diabolus, cum eſt traductus cõtraria præcepto dei ſuadēs, & ſecundum
ſententiã ſuã dei hoſtis oſtēſus.Qui magne cõfutatus,& quaſi ſemetipſum
colligens,uniuerſam quam habebat uirtutem in mendaciũ ordinans,tertio
oſtendit ei ſeculi regna omnia,& gloriam ipſorum,dicens,quemadmodum
meminit Lucas,Hæc omnia tibi dabo,quoniam mihi tradita ſunt,& cui uo
lo do ea,ſi procidēs adoraueris me.Dominus itaq; traducēs eum qui eſſet,
Vade,inquit,ſatanas:ſcriptum eſt enim, Dominũ deum tuum adorabis,&
illi ſoli ſeruies. Denudans eum per hoc nomen,& ſe oſtendens qui erat.Sa
tana enim uerbum Hebraice apoſtatam ſignificat . Et tertio itaq; uincens
eum,in reliquum repulit à ſemetipſo,quaſi legitime uictum,& ſoluta eſt ea
quæ fuerat in Adam pręcepti dei præuaricatio,per præceptum legis,quod
ſeruauit filius hominis,nõ tranſgrediēs præceptũ dei. Quis ergo dominus
deus,cui teſtimonium perhibet,quem nemo tentauit,& quem omnes ado-
rare oportet,& ipſi ſoli ſeruire? Omnimodo ille eſt ſine dubio qui & legem
dedit deus.Hæc enim in lege prædicta fuerant, & per legis ſententiã oſten
dit dominus,quoniam lex quidem à patre uerbum deum annuntiat:Apo-
ſtata aũt dei angelus,per illam deſtruitur uocem traductus qui ſit,& uictus,

à filio hominis ſeruante dei præceptum. Quoniam enim initio homini ſua‑ſit tranſgredi pręceptū factoris, & ideo eū habuit in ſua poteſtate, poteſtas autem eius eſt tranſgreſſio & apoſtaſia, & hijs colligauit hominem, per ho‑minem ipſum iterum oportebat uictum eum cōtrario colligari ijſdem uin‑culis quibus alligauit hominem, ut homo ſolutus reuertatur ad ſuum domi num, illa uincula relinquēs, per quæ ipſe fuerat alligatus, id eſt tranſgreſſio‑nem. Illius enim colligatio, ſolutio facta eſt hominis, quoniā non poteſt ali‑quis intrare in domum fortis, & uaſa eius diripere, niſi primū ipſum fortem alligauerit. Contrario ergo in ſermone eius qui omnia fecit dei, traducens eum dominus, & ſubijciens per præceptum, præceptum autem dei lex, fugi tiuum eum, & legis tranſgreſſorem & apoſtatam dei oſtendens, poſtea iam per uerbum conſtanter eum colligauit, quaſi ſuū fugitiuum, & diripuit eius uaſa, id eſt eos qui ab eo detinebantur homines, quibus ipſe iniuſte utcba‑tur. Et captiuus quidē ductus eſt iuſte is, qui hominem iniuſte captiuū du‑xerat: qui aūt ante captiuus ductus fuerat homo, extractus eſt à poſſeſſoris poteſtate, ſecundum miſericordiā dei patris: qui miſeratus eſt plaſmati ſuo, & dedit ſalutem ei per uerbum, id eſt per Chriſtum redintegrans: ut expe‑rimento diſcat homo, quoniā non à ſemetipſo, ſed donatione dei accepit in corruptelā. Sic igitur manifeſte oſtendēte domino, quoniā dominus uerus, & unus deus, qui à lege declaratus fuerat. quē enim lex præconauerat deū, hunc ſpiritus oſtendit patrem, cui & ſeruire ſoli oportet diſcipulos Chriſti: & per eas quæ ſunt in lege ſententias aduerſariū noſtrum euacuante, lex aūt Demiurgum laudare deum, & ipſi ſoli ſeruire iubet nobis: iam non oportet quærere alium patrem præter hunc aut ſuper hunc, quoniā unus deus qui iuſtificat circunciſionem ex fide & pręputium per fidem. Si enim alius quis erat ſuper hunc perfectus pater, nequaquam per huius ſermones & præcepta deſtruxiſſet ſatanam. Nec enim ignorantia per alterā poteſt diſſolui igno‑rantiam, quemadmodū neque per labem labes euacuari. Si igitur lex ex igno rantia & labe eſt, quomodo ſententiæ quæ in ea ſunt, diabolicam ignoran‑tiam abſoluere poterant & fortem uincere? Neque enim à minori, neque ab æ‑quali fortis uinci poteſt, ſed ab eo qui plus poteſt. Plus aūt poteſt ſuper om nia uerbum dei, qui in lege quidem uociferatur, Audi Iſrael, dominus deus tuus, deus unus eſt, &, diliges dominū deum tuū ex tota anima tua, & hunc adorabis, & huic ſeruies. In euangelio aūt per has eaſdem ſententias deſtru ens apoſtaſiā, & patris uoce deuicit fortem, & legis præceptū ſuas ſentētias confitetur, dicens, Non tentabis dominū deum tuū. Nec enim per alienam ſed per propriā patris ſui ſententiā deſtruxit aduerſarium, & fortem uicit. Nos aūt ſolutos per ipſum præceptum docuit, eſurientes quidem ſuſtinere eam quæ à deo datur eſcam, in ſublimitate aūt poſitos uniuerſi chriſmatis, uel operibus iuſtitię cōfidētes, uel miniſtrationis ſupereminētia adornatos,

nequaquam

nequaꝗ̃ extolli,neq; tentare deũ,ſed humilia ſentire, & præ manu habere, Non tentabis dominum deum tuum,quemadmodũ & Apoſtolus docuit, Non alta,ait,ſentientes,ſed humilibus cõſentientes. Nec diuitijs,nec gloria mundi,neq; præſenti phantaſia capi,Scire autem quoniã dominum deum tuum adorare oportet,ipſi ſoli ſeruire,& nõ credere ei,qui falſo promiſit ea quæ nõ ſunt ſua,dicens,Hæc omnia tibi dabo,ſi procidens adoraueris me. Ipſe enim cõfitetur,quoniã adorare eum,& uoluntatem eius facere,cadere eſt à gloria dei.Et quid aut ſuaue,aut bonum participare poteſt qui cecidit? Aut quid aliud ſperare & expectare poteſt,qui talis eſt,niſi mortẽ?Ei enim qui cecidit,proxima mors eſt.Deinde nec illa itaq; quę promiſit præſtabit: quomodo enim præſtabit ei qui cecidit?Deinde quoniam dominatur hominibus,& ei ipſi deus, & nolente patre noſtro qui eſt in cœlis,neq; paſſer cadet in terrã.Illud igitur quod ait,hæc mihi tradita ſunt, & cui uolo do ea, ut in ſuperbiam elatus ait.Neq; enim conditio ſub eius poteſtate eſt,quandoquidem & ipſe unus de creaturis eſt. Neq; ipſe hominum regnum attribuet hominibus,ſed ſecundum ordinationem dei patris,& cætera quæq;,& quæ ſunt erga homines diſponuntur. Dominus aũt ait, Quoniã diabolus mendax eſt ab initio,& in ueritate non ſtetit. Si itaque mendax eſt,& non ſtans in ueritate,uidelicet nõ uerum dicebat,quoniam hæc omnia mihi tradita ſunt,& cui uolo,do ea,ſed mendaciũ loquens. Aſſuetus enim erat iam ad ſeductionem hominum mentiri aduerſus deum.Ab initio enim homini eſcam multam cum deus dediſſet, ex una autem tãtum arbore præcepiſſet ne mãducaret,quemadmodum ſcriptura dicit dixiſſe deum ad Adam, Ab omni ligno quod eſt in paradiſo eſcã manducabis,à ligno aũt cognoſcendi bonum & malum non manducabitis, qua autẽ die manducaueritis,morte moriemini,Ille aũt mentiens aduerſus deum tentauit hominẽ,quemadmodum ſcriptura dicit dixiſſe ſerpentem mulieri, Quid itaque dixit deus? Ne manducaueritis ab omni ligno paradiſi. Et cum illa traduxiſſet mendaciũ, & ſimpliciter retuliſſet præceptũ,in eo quod diceret,ab omni ligno paradiſi manducabitis,à fructu autẽ ligni quod eſt in medio paradiſo,dixit deus,ex eo non manducabitis, neq; tetigeritis,ne moriamini: cũ didiciſſet à muliere præceptum dei,aſtutia uſus decepit eam denuo per falſiloquiũ,dicẽs,Non morte moriemini.Sciebat enim deus,quoniã qua die mãducaueritis ex eo, aperiẽtur oculi ueſtri,& eritis ſicut dij, ſciẽtes bonũ & malũ. Primo quidem in dei paradiſo diſputat de deo,quaſi abſente eo, magnitudinẽ enim ignorabat dei: poſt deinde ab ipſa diſcens dixiſſe dominũ, morituros eos ſi guſtaſſent de prædicto ligno,tertio mendaciũ loquens dixit,Non morte moriemini.Sed quoniã deus uerax eſt,mendax autẽ ſerpens, de effectu oſtenſum eſt, morte ſubſecuta eos qui manducauerũt:ſimul enim cũ eſca & mortem adſcierunt,quoniam inobedientes manducabant.Inobedientia autem

dei

dei morte infert, propter hoc ex eo traditi ſunt ei, debitores mortis effecti. In ipſa itaq; die mortui ſunt, in qua manducauerunt, & debitores facti ſunt mortis, quoniã cõditionis dies unus, Factus eſt enim, inquit, ueſpere & mane dies unus. In ipſa aũt hac die manducauerunt, in ipſa aũt & mortui ſunt. Secundum aũt circulum & curſum dierum, ſecundũ quem alia quidem prima, alia autem ſecunda, & alia tertia uocatur, ſi quis uelit diligenter diſcere qua die ex ſeptem mortuus eſt Adã, inueniet ex domini diſpoſitione. Recapitulans enim uniuerſum hominem in ſe ab initio uſq; ad finem, recapitulatus eſt & mortem eius. manifeſtum eſt itaq; quoniã in illa die mortem ſuſtinuit dominus, obediens patri, in qua mortuus eſt Adam, inobediens deo, In qua aũt mortuus eſt, in ipſa & manducauit. Dixit enim deus, In qua die manducabitis ex eo, morte moriemini. Hunc itaq; diem recapitulans in ſemetipſum dominus, uenit ad paſſionẽ pridie ante ſabbatum, quæ eſt ſexta conditionis dies, in qua homo plaſmatus eſt, ſecundã plaſmationem eam quæ eſt à morte, per ſuã paſſionem donans. Quidam aũt rurſus in milleſimum annum reuocãt mortem Adæ. Quoniã enim dies domini ſicut mille anni, non ſuperpoſuit aũt mille annos, ſed intra eos mortuus eſt, tranſgreſſionis adimplens ſententiam. Siue ergo ſecundum inobedientiam quæ eſt mors, ſiue quod exinde traditi ſint, & facti ſunt debitores mortis, ſiue ſecundum unum & eundẽ diem, in quo mãducauerunt & mortui ſunt, quoniam una conditionis dies, ſiue ſecundũ hunc circulum dierũ, quia in ipſa mortui in qua & manducauerunt, hoc eſt paraſceue, quæ dicitur cœna pura, id eſt, ſexta feria, quã & dominus oſtẽdit paſſus in ea, ſiue ſecundũ quod nõ ſit ſuperegreſſus mille annos, ſed in ipſis mortuus ſit: ſecundũ omnia ergo quæ ſignificantur, deus quidẽ uerax, mortui enim ſunt qui guſtauerunt de ligno, ſerpens autem mendax oſtenſus eſt, & homicida, ſicut dominus ait de eo. Quoniã ab initio homicida eſt, & in ueritate non ſtetit. Sicut ergo in principio mentitus eſt, ita & in fine mentiebatur, dicens, Non enim ipſe determinauit huius ſeculi regna, ſed deus. Regis enim cor in manu dei. Et per Salomonem aũt ait uerbũ, Per me reges regnant, & poteſtates tenent iuſtitiam. Per me principes exaltãtur, & tyrãni terræ. Et Paulus apoſtolus hoc ipſum ait, Omnibus poteſtatibus ſublimioribus ſubiecti eſtote, nõ eſt enim poteſtas niſi à deo. Quæ aũt ſunt, à deo diſpoſitæ ſunt. Et iterũ de ipſis ait, Non enim ſine cauſa gladium portat, dei enim miniſter eſt, uindex in iram ei qui male operatur. Quoniã hæc aũt non de angelicis poteſtatibus, nec de inuiſibilibus principibus dixit, quomodo quidam audẽt exponere, ſed de hijs, quæ ſunt ſecundum homines poteſtates, ait, Propter hæc enim & tributa præſtatis, miniſtri enim dei ſunt in hoc ipſum ſeruientes. Hoc aũt & dominus confirmauit nõ faciens quidẽ quod à diabolo ſuadebatur, tributorum aũt exactoribus iubens pro ſe, & pro Petro dare tributũ. Quoniã miniſtri

ſexto ab orbe cõdito die peccauit Adam

dei ſunt

dei ſunt,in hoc ipſum deſeruientes. Quoniã enim abſiſtens à deo homo,in tantum efferauit,ut etiam conſanguineum, hoſtem ſibi putaret,& in omni inquietudine, & homicidio, & auaritia ſine timore uerſaretur, impoſuit illi deus humanũ timorem,non enim cognoſcebant timorẽ domini,ut poteſtati hominũ ſubiecti,& lege eorũ aſtricti aliquid aſſequantur iuſtitiæ,& moderentur ad inuicẽ in manifeſto propoſitũ gladiũ timentes,ſicut apoſtolus ait:Nõ enim ſine cauſa gladiũ portat, dei enim miniſter eſt,uindex in iram ei,qui male operatur.Et propter hoc & ipſi magiſtratus indumentũ iuſtitię leges habentes,quęcunq; iuſte & legitime fecerint,de hijs nõ interrogabuntur,neq; pœnas dabũt.Quæcũq; aũt ad euerſionẽ iuſti inique & impie contra legẽ & more Tyrãnico exercuerunt,in hijs & peribunt iuſto iudicio dei, ad omnes æqualiter perueniẽte,& in nullo deficiente.Ad utilitatẽ ergo gentilium terrenũ regnum poſitũ eſt à deo, ſed non à diabolo, qui nunq̃ omnino quietus eſt,imò qui nec ipſas quidẽ gentes uult in trãquillo agere,ut timentes regnũ humanũ,non ſe alterutrũ homines uice piſciũ conſumãt,ſed per legum poſitiones repercutiant multiplicẽ gentilium iniuſtitiã. Et ſecundum hoc miniſtri dei ſunt,qui tributa exigunt à nobis,in hoc ipſum ſeruientes quæ ſunt poteſtates, à deo ordinatæ ſunt.Manifeſtũ eſt,quoniam mentitur diabolus dicens,Mihi tradita ſunt, & cui uolo,do ea,Cuius enim iuſſu homines naſcuntur, huius iuſſu & reges conſtituuntur, apti hijs qui in illo tempore ab ipſis regnãtur. Quidã enim illorũ ad correctionẽ & utilitatem ſubiectorũ dantur,& conſeruationẽ iuſtitiæ.Quidam aũt ad timorẽ,& pœnam,& increpationẽ. Quidam aũt ad illuſionẽ & contumeliã, & ſuperbiã, quemadmodum & digni ſunt dei iuſto iudicio,ſicut prædiximus,in omnibus æqualiter ſuperueniente.Diabolus autẽ quippe Apoſtata exiſtens angelus,hoc tantũ poteſt,quod egit in principio, ſeducere & abſtrahere mentem hominis ad tranſgredienda præcepta dei, & paulatim obſcrare corda eorum conatur ſeruire ei, ad obliuiſcendũ quidem uerum deum,ipſum aũt quaſi deum adorare. Quemadmodum aũt ſi quis apoſtata regionem aliquam hoſtiliter capiens,perturbet eos, qui in ea ſunt, ut regis gloriam ſibi uindicet apud ignorantes, quod apoſtata & latro ſit, Sic etiam diabolus cum ſit unus ex angelis hijs,qui ſuper ſpiritum aeris præpoſiti ſunt,quemadmodum Paulus apoſtolus in ea quæ eſt ad Epheſios manifeſtauit,inuidens homini,apoſtata à diuina factus eſt lege.Inuidia eñ aliena eſt à deo. Et quoniam per hominem traducta eſt apoſtaſia eius, & examinatio ſententiæ eius homo factus eſt, adhuc magis magiſq; ſemetipſum cõtrarium conſtituit homini, inuidens uitæ eius, & in ſua poteſtate apoſtatica uolens concludere eũ. Omniũ aũt artifex uerbũ dei per hominẽ uincens eũ,& apoſtatã oſtendens,è cõtrario ſubiecit eũ homini.Ecce,dicẽs, do uobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones,& ſuper omnem uirtutem inimi

ei,ut quemadmodũ dominatus eſt homini per apoſtaſiam, ſic iterũ per hominem recurrentem ad deum euacuetur apoſtaſia eius. Et non tantum per ea quæ dicta ſunt, ſed & per ea quæ erũt ſub Antichriſto oſtenditur, quoniã exiſtens apoſtata & latro,quaſi deus uult adorari,& cũ ſit ſeruus,regem ſe uult præconari.Ille enim omnẽ ſuſcipiens diaboli uirtutẽ,ueniet non quaſi rex iuſtus,nec quaſi in ſubiectione dei legitimus:ſed impius & iniuſtus,& ſine lege quaſi apoſtata, & iniquus & homicida quaſi latro,diabolicã apoſtaſiam in ſe recapitulans, & idola quidẽ ſeponens ad ſuadendũ quod ipſe ſit deus,ſe aũt extollens unum idolũ, habens in ſemetipſum reliquorũ idolorum uariũ errorẽ,ut hĳ qui per multas dominationes adorant diabolum, hĳ per hoc unũ idolũ ſeruiant ipſi:de quo apoſtolus in epiſtola quæ eſt ad Theſſalonicenſes ſecunda ait ſic, Quoniã niſi uenerit abſceſſio primum, & reuelatus fuerit homo peccati,filius perditionis,qui aduerſatur & extollit ſe ſuper omne quod dicitur deus,aut colitur:ita ut in templo dei ſedeat,oſtendens ſemetipſum tanquã ſit deus. Manifeſte igitur apoſtolus oſtendit aduentum eius,& quoniã extollitur ſuper omne quod dicitur deus, uel quod colitur ſuper omne idolum.Hĳ enim ſunt qui dicuntur quidem ab hominibus,non ſunt autem,dĳ.Et quoniam ipſe ſe tyrãnico more conabitur oſtendere deũ: ſuper hæc aũt manifeſtauit & illud quod à nobis per multa oſtenſum eſt,quoniam Hieroſolymis templum per diſpoſitionẽ ueri dei factum eſt.Ipſe enim apoſtolus ex ſua perſona diffinitiue templum illud dixit dei. Oſtendimus aũt & in tertio libro, nullũ ab apoſtolis ex ſua perſona deum appellari, niſi eum qui uere ſit deus, patrem domini noſtri, cuius iuſſu hoc quod eſt in Hieroſolymis factum eſt templum,ob eas cauſas quæ à nobis dictæ ſunt:in quo aduerſarius ſedebit,tentãs ſemetipſum Chriſtum oſtendere,ſicut & dominus ait,Cum autem uideritis abominationem deſolationis,quæ dicta per Danielem prophetam, ſtantem in loco ſancto,qui legit intelligat.Tunc qui in Iudæa ſunt fugiant in montes,& qui in tecto eſt,non deſcendat tollere quicquam de domo.Erit enim tunc preſſura magna,qualis non eſt facta ab initio ſeculi uſq; nunc, ſed neq; fiet. Daniel autem nouiſſimi regni finem reſpiciẽs,id eſt nouiſſimos decem reges,in quos diuideretur regnum illorum, ſuper quos filius perditionis ueniet, cornua dicit decem naſci beſtiæ,& alterum cornu puſillum naſci in medio ipſorum, & tria cornua de prioribus eradicare à facie eius.Et ecce,inquit,oculi quaſi oculi hominis in cornu hoc,& os loquens magna,& aſpectus eius maior reliquis uidebatur, & cornu illud faciebat bellum aduerſus ſanctos, & ualebat aduerſus eos,quoaduſq; uenit uetuſtus dierum, & iudiciũ dedit ſanctus altiſſimi dei & tempus præuenit,& regnũ obtinuerũt ſancti.Poſtea in exolutione uiſionum dictum eſt ei.Beſtia quarta,regnum quartũ erit in terra,quod eminebit ſuper reliqua regna & manducabit omnẽ terram,& conculcabit eam,

& conci

& concidet,de decem cornibus eius,decē reges exurgent:& poſt eos ſurget alius,qui ſuperabit alios omnes,qui ante eū fuerunt,& reges tres deminorabit,& uerba aduerſus altiſſimū deum loquetur,& ſanctos altiſſimi dei conteret, & cogitabit demutare tēpora & legem: & dabitur in manu eius uſque ad tempus temporum & dimidiū tempus,hoc eſt triennium & ſex menſes, in quibus ueniens regnabit ſuper terram.De quo iterū & apoſtolus Paulus in ſecunda ad Theſſalonicenſes ſimul & cauſam aduentus eius annuntians ſic ait,Et tunc reuelabitur iniquus, quē dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui,& deſtruet præſentia aduentus ſui, cuius eſt aduentus ſecundū operationem Satanæ,in omni uirtute,& ſignis,& portentis mendaciorū,& omni ſeductione malitiæ pereuntibus, pro eo quod dilectionem ueritatis nō receperunt,ut ſalui fierent.Et ideo mittit eis deus operationē erroris,ut credant mendacio,ut iudicentur omnes,qui non crediderunt ueritati, ſed conſenſerunt iniquitati.Et dominus aūt hoc idem non credentibus ſibi dicebat,Ego ueni in nomine patris mei,& non recepiſtis me. Cū alius aūt uenerit in nomine ſuo illum recipietis,aliū dicens Antichriſtū, quoniam alienus eſt à domino:& ipſe eſt iniquus iudex,qui à domino dictus eſt, quoniā deum non timebat,neque hominē reuerebatur,ad quē fugit uidua oblita dei,id eſt,terrena Hieruſalem,ad ulciſcendū de inimico,quod & faciet in tempore regni ſui:transferet regnū in eam, & in templo dei ſedebit, ſeducens eos qui adorant eum quaſi ipſe ſit Chriſtus. Quapropter ait Daniel iterū, & ſanctum deſolabitur.Et datū eſt in ſacrificiū peccatū, & proiecta eſt in terra iuſtitia, & fecit,& proſpere ceſſit. Gabriel angelus exoluēs eius uiſionē de hoc ipſo dicebat. Et in nouiſſimo regni ipſorum exurget rex improbus facie ualde, & intelligens quæſtiones,& ualida uirtus eius,& ammirabilis,& corrumpit, & diriget,& faciet,& exterminabit fortes.& populū ſanctum,& iugum torquis eius.dirigetur dolus in manu eius,in corde ſuo exaltabitur,& dolo diſperdet multos,& ad perditionē multorum ſtabit,& quomodo una manu conteret.Deinde & tempus tyrānidis eius ſignificat, in quo tempore fugabuntur ſancti,qui purū ſacrificiū offerunt deo. Et in dimidio hebdomadis, ait, tolletur ſacrificiū & leuatio,& in tēplo abominatio deſolationis & uſque ad conſummationē tēporis conſummatio dabitur ſuper deſolationē.Dimidium aūt hebdomadis, tres ſunt anni,& mēſes ſex:ex quibus omnibus nō tantū quæ ſunt Apoſtaſiæ manifeſtantur, & quæ ſunt eius qui in ſe recapitulatur omnē diabolicū errorē,ſed & quoniā unus & idem pater deus qui à prophetis annuntiatus eſt,à Chriſto aūt manifeſtatus.Si enim quæ à Daniele propheta ſunt dicta de fine dominus cōprobauit,Cū uideritis dicens, abominationē deſolationis,quæ dicta eſt per Danielem prophetā:Danieli aūt angelus Gabriel exolutionē uiſionū fecit, Hic aūt eſt archangelus Demiurgi, & hic idem Mariæ euangelizauit manifeſtum aduentum,& incar-

nationẽ Chriſti: Vnus & idem deus manifeſtiſſime oſtenditur, qui prophe
tas miſit, & filium pręmiſit, & nos uocauit in agnitionẽ ſuã. Manifeſtius ad/
huc etiã de nouiſſimo tempore, & de hijs qui ſunt in eo decem regibus, in
quos diuidetur quod nunc regnat imperiũ, ſignificauit Ioannes domini di/
ſcipulus in Apocalypſi, ediſſerẽs quæ fuerint decẽ cornua quæ à Daniele ui/
ſa ſunt, dicens, ſic dictũ eſſe ſibi, Decẽ cornua quæ uidiſti decem reges ſunt,
qui regnũ non acceperũt, ſed poteſtatẽ quaſi reges una hora accipiẽt. Cum
beſtia hij unam ſententiã habent, & uirtutẽ & poteſtatem ſuã beſtiæ dant.
Hij cum agno pugnabunt, & agnus uincet eos, quoniã dominus domino/
rũ eſt, & rex regũ. Manifeſtũ eſt itaq; quoniã ex hijs tres interficiet ille qui
uenturus eſt, & reliqui ſubijciuntᷓ ei, & ipſe octauus in eis, & uaſtabũt Baby
lonem, & cõburent eã igni, & dabunt regnum ſuũ beſtiæ, & effugabunt ec/
cleſiã. Poſt deinde ab aduentu domini noſtri deſtruentur. Quoniã enim o/
portet diuidi regnũ, & ſic deperire ſicut dominus ait, Omne regnũ diuiſum
in ſe deſolabiᷓ, & omnis ciuitas uel domus diuiſa in ſe non ſtabit: Diuidi igi
tur & regnũ & ciuitatẽ & domũ oportet in decẽ, & propterea iam partitio/
nem, & diuiſionẽ præfigurauit & diligenter Daniel finem quarti regni digi
tos ait pedũ eſſe imaginis, quæ à Nabuchodonoſor uiſa eſt, in quos uenit
lapis ſine manibus præciſus, & quemadmodũ ipſe ait, Pedis pars quidẽ ali/
qua ferrea, & pars aliqua fictilis, quoaduſq; abſciſus eſt lapis ſine manibus,
& percuſſit imaginẽ in pedes ferreos, & fictiles, & cõminuet eos uſq; ad fi/
nem. Poſt deinde in exolutione ait, Et quoniã uidiſti pedes, & digitos par/
tem quidẽ fictilem, partẽ aũt ferreã, regnũ diuiſum erit, & radix ferrea erit
in eo, quẽadmodũ uidiſti ferrũ cõmixtũ teſtæ, & digiti pedũ pars quidem
aliqua ferrea, pars aũt aliqua fictilis. Ergo decẽ digiti pedũ, hij ſunt decem
reges in quibus diuiditur regnũ, ex quibus quidã quidẽ fortes & agiles, ſiue
efficaces, alij aũt pigri & inutiles erũt, & non cõſentient quemadmodũ Da/
niel ait, Pars regni erit fortis, & ab ipſa parte erit minuta, quoniã uidiſti fer/
rum cõmixtum teſtæ, cõmixtiones erunt in ſemine hominũ, & non erũt ad/
iuncti inuicẽ, quemadmodũ ferrum non cõmiſcetur cum teſta. Et quoniam
finis fiet, inquit. Et in diebus regum illorũ excitabit deus cœli regnũ, quod
in æternũ non corrũpetur, & regnũ eius alteri populo nõ relinquetur. Com
minuet & uentilabit omnia regna, & ipſum exaltabitur in æternũ. Quẽad/
modum uidiſti, quoniã de monte præciſus eſt lapis ſine manibus, & cõmi/
nuit teſtã, ferrum & æramentũ & argentum & aurũ. Deus magnus ſignifi/
cauit regi quæ futura ſunt poſt hæc, & uerum eſt ſomniũ, & fidelis interpre
tatio eius. Si ergo deus magnus ſignificauit per Danielẽ futura, & per filiũ
cõfirmauit, & Chriſtus eſt lapis qui præciſus eſt ſine manibus, qui deſtruet
temporalia regna, & æternũ inducit, quæ eſt iuſtorũ reſurrectio, Reſuſcita/
bit, ait, deus cœli regnum, quod in æternum nunq̃ corrumpetur: Cõfutati

reſi

reſipiſcant qui Demiurgum reſpuunt, & non conſentiunt ab eo patre præ-
miſſos prophetas, à quo & dominus uenit, ſed aſſeuerant ex differentibus uirtutibus factas eſſe prophetias. Quæ enim à Demiurgo prædicta ſunt ſimiliter per omnes prophetas, hęc Chriſtus in fine perfecit, miniſtrãs patris ſui uoluntati, & adimplens ſecundum humanũ genus diſpoſitiones. Qui ergo blaſphemãt Demiurgũ, uel ipſis uerbis & manifeſte quemadmodũ qui à Marcione ſunt, uel ſecundum euerſionẽ ſententię qui à Valentino ſunt, & omnes qui falſo dicũtur eſſe gnoſtici, organa ſatanæ ab omnibus deum colentibus cognoſcantur eſſe, per quos ſatanas nunc & non ante auſus eſt maledicere deo, qui ignem æternum præparauit omni apoſtaſiæ. Nam ipſe per ſemetipſum nude non audebat blaſphemare ſuum dominũ, quemadmodum & initio per ſerpentẽ ſeduxit hominem, quaſi latens deum. Bene Iuſtinus dixit, quoniam anre domini aduentum, nunq̃ auſus eſt ſatanas blaſphemare deum, quippe nondum ſciens ſuam damnationẽ. Quoniam & in parabolis, & allegorijs, & prophetis de eo ſic dictum eſt. Poſt autem aduentum domini ex ſermonibus Chriſti & apoſtolorum eius diſcens manifeſte, quoniam ignis æternus ei præparatus eſt ex ſua uoluntate abſcedenti à deo, & omnibus qui ſine pœnitentia perſeuerant in apoſtaſia, per huiuſmodi homines blaſphemat eum deum, qui iudiciũ importet: qua ſententia condemnatus & peccatũ ſuæ apoſtaſiæ cõditori ſuo imputat, & non ſuæ uoluntati & ſententiæ: quemadmodũ & qui ſupergrediuntur leges & poſtea pœnas dant, queruntur de legiſlatoribus, ſed non de ſemetipſis. Sic autem & diabolico ſpiritu pleni innumeras accuſationes inferũt factori noſtro, cũ & ſpiritũ uitæ nobis donauerit, & legem omnibus aptam poſuerit, & nolunt iuſtum eſſe iudicium dei. Quapropter & alterum quendam excogitant patrem, neq; curantem neq; prouidentem eorum quæ ſunt erga nos aut etiam conſentientem omnibus peccatis. Si enim non iudicat pater, aut non pertinet ad eum, aut conſentit hijs, quæ fiunt omnibus, & non iudicat, omnes in æquo erunt: Si in eodem dinumerabũtur ſtatu, ſuperuacuus ergo erit aduentus Chriſti, & contrarius in eo quod non iudicet.

VEnit enim diuidere hominem aduerſus patrem ſuum, & filiam aduerſus matrem, & nurum aduerſus ſocrũ, & cum duo ſint in eodem lecto, unum aſſumere, & alterum relinquere, ad finẽ iubere meſſoribus colligere primũ zizania, & faſciculos alligare, & comburere igni inextinguibili, triticum aũt colligere in horreũ: & agnos quidem uocare in pręparatũ regnum, hædos autem in æternum ignem mittere, qui præparatus eſt à patre eius, diabolo & angelis eius. Et quid enim uerbum uenit in ruinam & in reſurrectionem multorum, In ruinam quidem non credentium ei, quibus & maiorem damnationem quàm Sodomorũ & Gomorrhæ in iudicio cõminatus, In reſurrectionem autem credentium, & facientium uoluntatem patris

eius qui eſt in cœlis.Si ergo aduentus filij ſuper omnes quidem ſimiliter ad uenit,iudicialis autem & diſcretor credentium,& nõ credentium,quoniam ex ſua ſententia credentes faciunt eius uoluntatem, & ex ſua ſententia in dictoaudientes nõ accedunt ad eius doctrinam:manifeſtum quoniam & pa/ter eius omnes quidem ſimiliter fecit propriam ſententiam unumquemq; habentem & ſenſum ſimiliter:reſpicit autem omnia, & prouidet omnibus, ſolem ſuum oriri faciens ſuper bonos & malos,& pluens ſuper iuſtos & in/iuſtos.Et quicunq; erga eum cuſtodiunt dilectionẽ ſuam,hijs præſtat communionem, Cõmunio autem dei uita,& lumen, & fruitio eorum quæ ſunt apud eum bonorum. Quicunq; aũt abſiſtunt ſecundum ſententiam ſuam ab eo, hijs eam quæ electa eſt ab ipſis ſeparationem inducit.Separatio aũt dei mors, & ſeparatio lucis tenebræ, & ſeparatio dei amiſſio omnium quæ ſunt apud deum bonorum. Qui ergo per apoſtaſiam amiſerunt quæ præ/dicta ſunt,quippe deſolati ab omnibus bonis, in omni pœna cõuerſantur, Deo quidem principaliter non à ſemetipſo eos puniente, proſequente aũt eos pœna, quoniam ſunt deſolati ab omni bono. Æterna autem & ſine fi/ne ſunt à deo bona,& propter hoc & amiſſio eorum æterna & ſine fine eſt. Quemadmodum in immenſo lumine qui excæcauerunt ſemetipſos,uel ab alijs excæcati ſunt,ſemper priuati ſunt iucunditate luminis,nõ quod lumen pœnam ei inferat cæcitatis,ſed quod ipſa cæcitas ſuperinducat eis calamitatem.Et propter hoc dominus dicebat:Qui credit in me,nõ iudicatur,id eſt, non ſeparatur à deo,adunitus eſt enim per fidem deo,Qui autem non cre/dit,ait,iam iudicatus eſt, quoniam non crediderit in nomine unigeniti filij. dei, id eſt, ſeparauit ſemetipſum à deo uoluntaria ſententia. Hoc eſt enim iudicium, quoniam lumen uenit in hunc mundum, & dilexerunt homines magis tenebras ꝗ̃ lucem.Omnis enim qui male agit,odit lucem,& non ueniet ad lumen,ne traducantur opera eius. Qui autem facit ueritatem uenit ad lumen,ut manifeſtentur opera eius,quoniam in deo eſt operatus.Quo/niam igitur in hoc mundo quidam quidem accurrunt lumini, & per fidem uniunt ſe deo,alij autem abſiſtunt à lumine,& ſeparant ſeipſos à deo:

VEnit uerbum dei omnibus aptam habitationẽ inferens,his quidẽ qui in lumine ſunt ut fruantur eo, & hijs quæ in eo ſunt bonis:hijs autem qui in tenebris ſunt,ut participet eis calamitas quæ in eis eſt.& propter hoc ait,hos quidem qui ſunt ad dexteram uocari in regnum patris:illos autem qui ſunt à ſiniſtra in æternum ignem miſſurũ. Semetipſos enim omnibus priuauerunt bonis,& ideo apoſtolus ait,Pro eo quod dilectionem dei non receperunt ut ſalui fierent, & ideo mittet eis deus operationẽ erroris,ut cre/dant mẽdacio,ut iudicẽtur omnes qui nõ crediderũt ueritati,ſed cõſenſerũt iniquitati.Illo enim ueniẽte & ſua ſententia apoſtaſiam recapitulante in ſemetipſum:& ſua uoluntate & arbitrio operante quæcunq; operabitur:& in

templo

templo dei ſedente ut ſicut Chriſtum adorent illum qui ſeducuntur ab illo, quapropter & iuſte in ſtagnũ projcientur ignis. Deo aũt ſecundum ſuam prouidentiã præſciente omnia, & apto tempore eum qui talis futurus erat immittente ut credãt falſo,& iudicentur omnes qui nõ crediderunt ueritati, ſed conſenſerunt iniquitati. Cuius aduentũ Ioannes in Apocalypſi ſignificauit ita,Et beſtia quam uiderã ſimilis erat pardo, & pedes eius quaſi urſi, os eius quaſi os Leonis,& dedit ei Draco uirtutẽ ſuã,& thronũ ſuum,& poteſtatem magnã, & unum ex capitibus eius quaſi occiſum in mortẽ,& plaga mortis eius curata eſt,& admirata eſt uniuerſa terra poſt beſtiã,& adorauerunt Draconẽ,quoniã dedit poteſtatem beſtiæ,& adorauerunt beſtiã,dicentes,quis ſimilis beſtiæ illi.& quis poteſt regnare cum ipſa, & datũ eſt ei os loquẽs magna & blaſphemiã,& data eſt ei poteſtas menſibus xl.& duo & aperuit os ſuũ blaſphemũ aduerſus deum blaſphemare nomen eius & tabernaculum eius,& eos qui in cœlo habitant,& data eſt ei poteſtas ſuper omnẽ tribum,& populum,& linguã,& gentem,& adorauerũt eam omnes qui habitant ſuper terrã, cuius non eſt ſcriptũ nomen in libro uitæ agni occiſi à conſtitutione mundi.Si quis habet aures,audiat. Si quis in captiuitatem duxerit,& in captiuitatẽ ibit.Si quis gladio occiderit,oportet eũ in gladio occidi.Hic eſt ſubſtinentia & fides ſanctorũ. Poſt deinde & de armigero eius,quem & pſeudoprophetã uocat,loquebatur,inquit,quaſi Draco,& poteſtatẽ primæ beſtiæ omnem faciebat in conſpectu eius: & facit terrã & qui habitant in ea, ut adorent beſtiam primã cuius & curata eſt plaga mortis eius,& faciat ſigna magna, & ut ignem faciat de cœlo deſcendere in terram in conſpectu hominũ,& ſeducit inhabitantes ſuper terrã.Hoc ne quis eum diuina uirtute putet ſigna facere,ſed magica operatione.Et non eſt mirandum ſi dæmonijs & apoſtaticis ſpiritibus miniſtrãtibus ei,per eos faciat ſigna in quibus ſeducat habitantes ſuper terrã.Et imaginem,ait,iubebit fieri beſtiæ, & ſpiritum dabit imagini, uti & loquatur imago, & eos qui non adorauerint eam faciet occidi. Et characterem aũt ait in fronte & in manu dextra faciet dari,ne poſſit aliquis emere uel uendere, niſi qui habet characterem nominis beſtiæ uel numerũ nominis eius,& eſſe numerũ ſexcentos ſexaginta ſex,quod eſt,ſexies centeni,& deni ſexies,& ſingulares ſex.In recapitulationẽ uniuerſæ apoſtaſiæ eius quæ facta eſt in ſex millibus annorum. Quotquot enim diebus hic factus eſt mundus, tot & millenis annis cõſummatur. Et propter hoc ait ſcriptura geneſeos.Et cõſummata ſunt cœlum & terra,& omnis ornatus eorum.Et conſummauit deus in die ſexto omnia opera ſua quæ fecit,& requieuit in die ſeptimo ab omnibus operibus ſuis quæ fecit.Hoc autẽ eſt & antefactorũ narratio, quemadmodum facta ſunt,& futurorum prophetia.Eſt enim dies domini quaſi mille anni.In ſex autem diebus conſummata ſunt quæ facta ſunt,Manifeſtum eſt,quoniam

cõſummatio ipſorũ ſextus milleſimus annus eſt. Et propter hoc in omni tẽpore plaſmatus in initio homo per manus dei, id eſt, filij & ſpiritus, fit ſecundum imaginẽ & ſimilitudinẽ dei, paleis quidẽ abiectis, quæ ſunt apoſtaſia, frumẽto aũt in horreũ aſſumpto, quod eſt, hij qui ad deum fide fructificãt: & propterea tribulatio neceſſaria eſt hijs qui ſaluãtur quodãmodo contriti, attenuati & conſparſi per patientiã uerbo dei, & igniti apti ſint ad cõuiuium regis: Quemadmodũ quidam de noſtris dixit, propter martyrium in deum adiudicatus ad beſtias. Quoniã frumentũ ſum Chriſti, & per dentes beſtiarum molor, ut mũdus panis dei inueniar. Cauſam aũt reddidimus in hijs qui ſunt ante hũc libris, propter quos paſſus deus hæc ita fieri, oſtendimus quoniã omnia quæ ſunt talia, pro eo qui ſaluatur homine facta ſunt, illud quod eſt ſui arbitrij, & ſuæ poteſtatis maturãs ad immortalitatẽ, & aptabiliorẽ cũ ad æternã ſubiectionẽ deo præparãs. Et propter hoc cõditio inſumitur homini: nõ enim homo propter illã, ſed cõditio facta eſt propter hominẽ. Gẽtes aũt & ipſæ nõ alleuauerũt oculos ad cœlũ, neq; gratias egerunt factori ſuo, neq; lumẽ ueritatis uidere uoluerũt, ſed ſicut mures cęci abſconditi in profundo, Inſipientia eius te ſermo ut ſtillicidiũ de cado, & ſicut momentũ ſtateræ, & ſicut nihil deputauit, in tantũ utiles & aptibiles iuſtis, quantũ utilitatis præſtat ſtipula ad tritici augmentũ, & paleas eius in uſtionem ad operationem auri. Et propterea cum in fine repente hinc eccleſia aſſumitur, Erit, inquit, tribulatio qualis nõ eſt facta neq; fiet, Nouiſſimus enim agon iuſtorũ in quo uincentes coronãtur incorruptelã. Et propter hoc in beſtia ueniente recapitulatio fit uniuerſæ iniquitatis, & omnis doli, ut in ea confluens & concluſa omnis uirtus apoſtatica in caminũ mittatur ignis. Congruenter aũt & nomen eius habebit numerũ, Sexcẽtos ſexaginta ſex, recapitulans in ſemetipſo omnẽ quæ fuit ante diluuiũ malitiæ cõmixtionẽ, quæ facta eſt angelica apoſtaſia: Noe enim fuit annorũ ſexcentorum, & diluuium aduenit terræ delens in reſurrectionẽ terræ propter nequiſſimã generationẽ quæ fuit tẽporibus Noe. Recapitulans aũt & omnẽ qui fuit à diluuio errorẽ cõmentatorẽ Idolorũ, & prophetarũ interfectionẽ, & ſuccenſionem iuſtorũ. Illa enim quæ fuit à Nabuchodonoſor inſtituta imago, altitudinẽ quidẽ habuit cubitorũ ſexaginta, latitudinẽ autẽ ſex propter quæ & Ananias, & Azarias & Miſael nõ adorãtes eam in caminũ miſſi ſunt ignis per id quod eis euenit prophetãtes eã, quæ in finẽ futura eſt iuſtorũ ſucceſſio, Vniuerſa enim imago illa præfiguratio fuit huius aduẽtus, ab omnibus omnino hominibus ipſum ſolũ decernẽs adorari. Sexcẽti itaq; anni Noe, ſub quo fuit diluuiũ, propter apoſtaſiã, & numerus cubitorũ imaginis, propter quã iuſti in caminũ ignis miſſi ſunt, numerũ nominis ſignificat illius in quẽ recapitulatur ſex milliũ annorũ omnis apoſtaſia, & iniuſtitia, & nequitia, & pſeudoprophetia, & dolus, propter quæ & diluuiũ ſuperueniet ignis.

Ignatius

Eſaie. 40

Hꝭs

Hijs autem ſic ſe habentibus,& in omnibus antiquis & probatiſſimis & ueteribus ſcripturis numero hoc poſito, & teſtimoniũ perhibentibus hijs qui facie ad faciem Ioannẽ uiderunt, & ratione docẽtibus,quoniã numerus nominis beſtiæ ſecundũ Græcorum computationẽ per literas quæ in eo ſunt, ſexcentos habebit,& ſexaginta,& ſex,hoc eſt, decadas æquales hecatontaſin,& hecatontadas æquales monaſin:Numerus enim qui digitos ſex ſimiliter cuſtoditus recapitulationes oſtendit uniuerſæ apoſtaſiæ eius quæ initio,& quæ medijs temporibus,& quę in fine erit:Ignoro quomodo errauerunt quidam ſequẽtes idiotiſmũ, & medium fruſtrantes numerũ nominis, quinquaginta numeros deducẽtes, pro ſex decadis unam decadẽ uolentes eſſe, Hoc aũt arbitror ſcriptorũ peccatum fuiſſe, ut ſolet fieri,quoniã & per literas numeri ponuntur,facile literam græcam, quæ ſexaginta nuntiat numerum,in iota græcorũ literam expanſam. (ι decem & ſexaginta) Poſt deinde quidã ſine exquiſitione hoc acceperunt.Alij quidẽ ſimpliciter & idiotice uſurpauerunt denarium numerũ, Quidã aũt & per ignorantiã auſi ſunt & nomina exquirere, habentia falſum erroris numerũ.Sed hijs quidẽ qui ſimpliciter, & ſine malitia hoc fecerũt,arbitramur ueniã dari à deo, Quotquot aũt ſecundũ inanẽ gloriã ſtatuũt nomina, cõtinentia falſum numerũ, & quod à ſe fuerit adinuentũ nomẽ definierint eſſe illius qui uenturus eſt, nõ ſine damno tales exient,quippe qui & ſemetipſos,& credentes ſibi ſeduxerũt.Et primũ quidem damnũ eſt excidere à ueritate,& quod non ſit arbitrari: poſt deinde apponenti uel auferẽti de ſcriptura pœnã non modicã fore,in quam incidere neceſſe eſt eum qui ſit talis.Subſequetur aũt & aliud nõ quodlibet periculum eis,qui falſo præſumũt ſcire nomẽ eius. Si enim aliud quidẽ hij putãt,aliud aũt ille habẽs adueniet, facile ſeducẽtur ab eo, quaſi nec dũ adſit ille quem caueri cõuenit.Oportet itaq; tales diſcere,& ad uerũ recurrere nominis numerum,ut nõ in pſeudoprophetarũ loco deputentur,Sed ſcientes firmum numerũ qui à ſcriptura annuntiatus eſt,id eſt, ſexcentorũ ſexaginta ſex,ſuſtineant primum quidẽ diuiſionem regni in decem:poſt deinde illis regnantibus,& incipientibus corrigere ſua negotia,& augere ſuũ regnũ,qui de improuiſo aduenerit regnũ ſibi uindicans,& terrebit prędictos,habẽs nomen continens prædictũ numerum,hunc uere cognoſcere eſſe abominationem deſolationis.Hoc & apoſtolus ait,Cum dixerint pax & munitio,tunc ſubitaneus illis ſuperueniet interitus. Hieremias aũt nõ ſolum ſubitaneum eius aduentũ,ſed & tribum ex qua ueniet manifeſtauit dicens: Ex Dan audiuimus uocem uelocitatis equorum eius, à uoce hinnitus decurſiõis equorum eius cõmouebitur tota terra,& ueniet & manducabit terrã & plenitudinem eius,& ciuitatem & qui inhabitant in ea: & propter hoc non annumeratur tribus hæc in Apocalypſi cum hijs quæ ſaluantur.Certius ergo & ſine periculo eſt ſuſtinere adimpletionem prophetiæ,q̃ ſuſpicari,& diuinari nomi-

na quælibet, quando multa nomina inueniri poſſunt habentia prædictum numerũ. Et nihilominus quidẽ etit hæc eadẽ quæſtio. Si enim multa ſunt quæ inueniũtur nomina habẽtia numerũ hunc, quod ex ipſis portabit qui ueniet quæritur. Quoniã aũt nõ propter inopiã nominũ habentiũ numerũ nominis eius dicimus hæc, ſed propter timorẽ erga deum, & zelũ ueritatis: euan enim nomẽ habet numerũ de quo quęrit, ſed nihil de eo affirmamus, Sed & Latinos nomen ſexcentorũ ſexaginta ſex numerũ, & ualde ueriſimi le eſt, quoniã ueriſſimũ regnum hoc habet uocabulũ. Latini enim ſunt qui nunc regnãt, ſed nõ in hoc nos gloriabimur. Sed & Tetan prima ſyllaba per duas Græcas uocales ε & ι ſcripta omniũ nominũ quæ apud nos inueniuntur magis fide dignũ eſt. Etenim prædictũ numerũ haber in ſe, & literarum etiã ſex ſingulis ſyllabis ex ternis literis conſtantibus, & uetus & ſemotum: neq; eorũ regũ qui ſecundũ nos ſunt, aliquis uocatus eſt Titan. Nãq; eorũ quę publice adorantur idolorũ apud Græcos, & barbaros habet uocabulũ: & diuinũ putatur apud multos eſſe hoc nomẽ, ut etiã ſol Titan uocetur, ab hijs qui nunc tenent: & oſtentationẽ quandam continet ultionis, & uindictã inferentis, quod ille ſimulat ſe male tractatos uindicare. Tale aũt & antiquũ, & fide dignũ, & regale, magis aũt & tyrannicũ nomen. Cũ igitur tantũ ſuaſionũ habeat hoc nomen Titan, tamen habet ueriſimilitudinẽ ut ex multis colligamus ne forte Titan uocetur qui ueniet: nos tamen nõ periclitabimur in eo, nec aſſeuerantes pronũtiabimus, hoc cũ nomen habiturũ, ſcientes quoniã ſi oporteret manifeſte præſenti tẽpore præconari nomen eius, per ipſum utiq; ęditũ fuiſſet, qui & Apocalypſim uiderat. Neq; ẽm ante multũ temporis uiſum eſt, ſed penè ſub noſtro ſeculo, ad finẽ Domitiani imperij. Hunc aũt numerũ nominis oſtendit, ut caueamus illum uenientẽ, ſcientes quis eſt. Nomen aũt eius tacuit, quoniã dignũ non eſt præconari à ſpiritu ſancto. Si enim præconatũ ab eo fuiſſet, fortaſſis & in multũ permaneret, Nunc aũt quoniã fuit, & non eſt, & aſcendit abyſſo, & in perditionem uadit, quaſi qui non ſit, ſic nec nomẽ eius præconatum eſt: eius enim quod non eſt nomen non præconatur. Cum autem uaſtauerit Antichriſtus hic omnia in hoc mũdo, regnans annis tribus & mẽſibus ſex, & ſederit in templo Hieroſolymis, tũc ueniet dominus de cœlis in nubibus in gloria patris, illum quidẽ & obedientes ei in ſtagnũ ignis mittens, adducens autem iuſtis regni tempora, hoc eſt requietionẽ ſeptimam diem ſanctificatam & reſtituens Abrahæ promiſſionẽ hæreditatis: in quo regno ait dominus multos ab oriente & occidente ueniẽtes recumbere cum Abrahã Iſaac & Iacob, Quoniam aũt quidã ex hijs qui putantur recte credidiſſe, ſupergrediuntur ordinem promotionis iuſtorũ, & modos meditationis ad incorruptelã ignorãt, hæreticos ſenſus in ſe habentes. Hæretici enim deſpicientes plaſmationem dei, & non ſuſcipientes ſalutem carnis ſuæ. Contemnentes autem & repro-

Τεταν

miſſi-

miſſionem dei,& totum ſupergredientes deum ſenſu,ſimul atq; mortui fuerint,dicũt ſe ſupergredi cœlum,& Demiurgũ, & ire ad matrem,uel ad eum qui ab ipſis affingitur patrem. Qui ergo uniuerſam reprobant reſurrectionem,& quantũ in ipſis eſt auferunt eam de medio, quid mirũ eſt,ſi nec ordinẽ reſurrectionis ſciunt,nolentes intelligere,quoniã ſi hęc ita eſſent quemadmodum dicunt,ipſe utiq; dominus in quem ſe dicunt credere,non in tertia die feciſſet reſurrectionẽ,ſed ſuper crucem expirans confeſtim utiq; abiiſſet ſurſum relinquens corpus terræ.Nunc aũt tribus diebus cõuerſatus eſt ubi erant mortui,quemadmodum prophetia ait de eo: Cõmemoratus eſt dominus ſanctorum mortuorũ ſuorum,eorum qui ante dormierunt in terram ſtipulationis,& deſcendit ad eos, extrahere eos, & ſaluare eos. Et ipſe autem dominus:Quemadmodum,ait, Ionas in uentre ceti tres dies,& tres noctes manſit,ſic erit filius hominis in corde terræ.Sed & apoſtolus ait:Aſcendit aũt quid eſt,niſi quia & deſcendit in inferiora terræ? Hoc & Dauid in eum prophetans dixit,Et eripuiſti animã meam ex inferno inferiori. Reſurgens autem tertia die,& Mariæ quæ ſe prima uidit, & adorauit,dicebat: Noli me tangere,nondum enim aſcendi ad patrem meum,ſed uade ad diſcipulos,& dices eis,Aſcendo ad patrem meum,& patrem ueſtrum.Si ergo dominus legẽ mortuorũ ſeruauit,ut fieret primogenitus à mortuis,& commoratus uſq; in tertiã diem in inferioribus terræ, poſt deinde ſurgẽs in carne,ut etiam figuras clauorum oſtenderet diſcipulis,ſic aſcendit ad patrem: quomodo nõ confundẽtur,qui dicunt inferos quidem eſſe hunc mundum qui ſit ſecundũ nos, interiorem autem hominem ipſorum derelinquentem hic corpus,in ſupercœleſtem aſcendere locum.Cum enim dominus in medio umbræ mortis abierit,ubi animæ mortuorũ erant, poſt deinde corporaliter reſurrexit,& poſt reſurrectionem aſſumptus eſt: manifeſtũ eſt,quia & diſcipulorum eius,propter quos & hæc operatus eſt dominus,animę abibunt in inuiſibilẽ locum,definitum eis à deo, Et ibi uſq; ad reſurrectionem commorabuntur, ſuſtinentes reſurrectionem: poſt recipientes corpora & perfecte reſurgentes,hoc eſt corporaliter,quemadmodum & dominus reſurrexit,ſic uenient ad cõſpectum dei. Nemo eſt enim diſcipulus ſuper magiſtrum:perfectus aũt omnis erit,ſicut magiſter eius. Quomodo ergo magiſter noſter non ſtatim euolans abiit, ſed ſuſtinens definitum à patre reſurrectionis ſuæ tempus,quod & per Ionam manifeſtum eſt,poſt triduum reſurgens aſſumptus eſt, Sic & nos ſuſtinere debemus definitum à deo reſurrectionis noſtræ tempus, prææannuntiatum à prophetis,& ſic reſurgentes aſſumi,quotquot dominus hoc dignos habuerit.

Finis quinti lib. D. Irenæi, aduerſus hæreſes.

INDEX RERVM IN QVINQVE Irenæi lib. cognitu dignarum. Recenſentur autem non ſolum orthodoxorum ſententiæ, ſed etiam hæreticorum dogmata.

Numerus faciem paginæ indicat.
Literæ p. principium m. medium. f. finem.

ABraæ ſemen ſicut ſtellæ, nõ ſecundũ numerum tantum ſed etiam claritatem 212.f
Abraæ fides & noſtra eadem 213.p
Abraam pater fidelium, tam ex præputio quàm ex circunciſione 250.p
Abraam in ſemetipſo præfigurabat duo teſtamenta 251.m
Abraam uidiſſe diem domini 106.f
Abraæ promiſſio facta de ſemine multiplicando, refertur ad filios eius ſecundùm ſimilitudinem fidei 216.m
Abraæ ſalus aſſeritur 217.p
Abraxas Baſilidis deus 46.m
Ablutio uera quæ 306.p
Achamoth 9.p. 41.m
Adam ueſpere à domino uocatus quid ſignificat 314.f
Adam cur ſubmotus à ligno uitæ 196.f
Adæ & Chriſti generatio ſimilis 192.m
Adæ ſalus aſſeritur 195.p
Aduerſus eos qui dicunt, quid noui ueniens attulit Chriſtus 270.m
Aegypti triplex laus 189.p
Aegyptios ſaluatos 49.f
Aeonum generatio 33.m
Aeones quo pacto emiſſi, quæritur 91.m
Aeones epulãtes apud patrem ſedere 91.f
Aeones à quaternatione progreſſos 31.f
Agnitionem omnium in hac uita haberi non poſſe 115.f
Agnitio boni & mali quæ 285.f
Alexander Euariſto ſucceſſit 140.p
Alij laborauerunt, & uos in laborẽ eorum introiſtis. Hæc uerba explicat 248.m
Aliud baptiſma habeo baptizari. &c. (40.p
Altare & templum in cœlis 238.p
Anacletus ſucceſſor Lini 139.m
Anaxagoras ἄθεος 86.p
Anaximander 85.f
Angeli infiniti circa factorem cœli 65.p
Angelos à ſolo deo creatos 65.p
Animæ ſoli eſſe ſalutem, & non corpori 45.f
Animam unicuique noſtrum ſuam eſſe uti & corpus unicuiq; ſuum 131.f
Anima inter ſpiritum & carnem media et nunc illum, nunc hanc ſubſequẽs 304.f
Animarum diſcrimina 14.p
Animalia in lege munda & immũda quid ſignificant 302.p
Anicetus 140.p
Anima & ſpiritus immortales 300.p
Animalia quadriformia, quadriforme Euangelium ſignificant 157.m
Annus domini quid 104.f
Annum domini uocare acceptũ, & diem retrib. &c. Quomodo intelligit 140.m
Animas non trãſire in alia corpora 130.m
Animas ſecundum Platonem non bibere obliuionis poculum 130.f
Animæ naturæ ſecundũ hæreticos 120.m
Animam in corpore non amittere ſuã ſcientiam, nec memoriam inſpectorum, ſed uelocitatem 131.m
Anni diuiſio 111.m
Anima carnalis aliquãdo caro appellatur (307.m
Antichriſti nomen 335.m
Antichriſtus copioſe prædicitur. 327. & deinceps uſq; 335.f
Antiphanis Theogonia 85.p
Apocryphorum multitudinem & perperum ſcripturarum adferunt 38.f
Apocalypſis Ioanni adſcribitur 49.p
Apologus 77.f
Apoſtolorum de deo ſententia 148.p
Apoſtolos non deum mutaſſe, ſed Ieſum eſſe Chriſtum annuntiaſſe 160.f
Apoſtolorum traditio 139.p
Apoſtoli ſunt ſacerdotes 218.m
Aratri & falcis mentio in prophetia dominum Ieſum deſignabat 272.p
Arbitrium non in operibus tantum, ſed & in fide liberum 283.p
Arenã numerare & calculos terræ 114.m
Ariſtotelici Valentiniani 87.p
Aue à Ioanne prohibitum dici hæreticis, facie 34.f
Aue dicere hæreticis, eſt communicare operibus eorum 34.f
Autoritas pontificum 138.m

Azazel ſatanas, pater Marci 33.m

P

BAptiſmi & redemptionis diſcrimen facie 39.f
Baptiſmus in morte Chriſti 178.m
Baſilides qui ccclxv. cœlos ab inuicem factos enuntiauit, confutatur 90.m
Baſilides doctrinam ſuam in immenſum extendit 45.p
Baſilidis ſententiæ de ccclxv. cœlis, euerſio 133.f
Barbelon æonem eſſe nunquam ſeneſcentem 51.p
Blaſphemiæ hæreticorum 258.p

C

CAecus natiuitate cur à domino operatione potius quàm ſermone illuminatus, non ſine myſterio 313.f
Cadmus 32.m
Caim ſaluatum 49.f
Caim & Iudam Caini uenerantur 57.m
Calarbaſeorum doctrina 24.m
Carnis reſurrectio aſſeritur ualidis argumentis, & autoritate ſcripturarum 299 & deinceps uſq; 312
Carnales qui 301.m
Caro & ſanguis regnum dei hæreditare non poſſunt, quid ſit 302.m
Caro & ſanguis in domino Ieſu ab Apoſtolo nominat duabus de cauſis 310.m
Caro facilius uitam recipit, quàm accipit 296.m
Caro & ſanguis regnum dei non apprehendunt, quomodo torquent 56.f
Carpocratis doctrina 46.f
Carpocratis diſcipulorũ arrogantia 47.p
Cento ex uerſibus Homericis contextus facie 19.p
Cerdonis hæreſis de patre 49.p
Cerinthi doctrina 48.m
Chã imitantur, qui patriarchis & prophetis eorum delicta exprobrant 261.p
Charitas ſummum præceptum & adimpletio legis 224.m
Chriſtum ſpiritalem nõ fuiſſe paſſum, ſed alium animalem 13.p
Chriſtum per Mariam tranſiſſe tantum, facie 13.p.& 32.p
Χριστὸς ſeptem literarum nomen 31.p
Chriſtus octo literarum eſt nomen 31.m
Chriſtum non eſſe paſſum, ſed Simonem quendam Cyrenæum 45.m
Chriſtus νοῦς patris 45.m
Chriſtum deſcendiſſe in Ieſum poſt baptiſma 48.m
Chriſtum cognoſci, deum ignorari 49.m
Chriſtus filius primi hominis 50.f
Chriſtum ſedere ad dexteram patris ſaldaboth 57.p
Chriſtus non fuiſſet emiſſus (ſecundum hæreticos) nec ſpiritus ſ. niſi in ignorantia & deminutione fuiſſent ëones 101.p
Chriſtus quare paſſus 102.p
Chriſtum diutius uno anno poſt baptiſma prædicaſſe 105.f
Chriſtum per omnem ætatem ueniſſe facie 106.p
Chriſtus teſtimonium habuit à domeſticis & aduerſarijs 215.p
Chriſtum non deſcendiſſe in Ieſum, nec diſtingui ab eo 149.m
Chriſtus filius hominis factus, ut homo fieret filius dei 150.f
Chriſtiani 166.f
Chriſtum uere & non putatiue apparuiſſe 174.p
Chriſti uocabulum interpretatur 182.p
Chriſtus ex Maria corporis ſubſtantiam accepit 192.f
Chriſtus cur feria ſexta paſſus 324.f
Chriſtus initium & finis legis 224.f
Chriſtum putatiue non apparuiſſe 295.m
Chriſtũ carnẽ ex Maria ſumpſiſſe 295.m
Chriſtus iudex 211. f.& 321.p
Circuncſio & ſabbata ſigna erãt, & quid ſignificabant 230.f
Clemens ſucceſſor Anacleti, Apoſtolos uidit. Corinthi orta diſſenſio ſub Clemente facie 139.f
Cœlos æones dicunt 39.p
Cœlum & terra cur tranſeant 210.p
Cogitationes dei, non quomodo cogitationes hominum 82.m
Coitus indifferens 50.f
Conſcientia pura ſanctificat ſacrificium non ſacrificium hominem 237.p
Contemptores martyrum 183.p
Confeſſio peccati 26.p

G Corne-

Cornelius Centurio 162.p
Corpus totum redintegrat deus, qui ſingula membra reſtituit 308.m
Corpus obliuionem non inducere animæ 130.m
Corpus cur dei templum 299.m
Corpora noſtra membra Chriſti 299.f
Creatio corporis difficilior, quàm à morte reſuſcitatio 295.f
Crucis extenſio quid ſignificat 316.f
Crucifixum etiam hæretici confitentur, facie 317.p
Cum es cum aduerſario tuo in uia, da operam, &c. quomodo torquent 47.m
Cur uerbum caro factum 181.p
Cur homo lapſus ſit & ſeruatus 186.p
Cynici 86.f

D

Dauid delictum 254.m
Debitorum chirographum affixum cruci & deletum 319.p
Duodecadem ipſorum ſignificare uolunt quæcunq; 12. numerum recipiunt 17.f
Decadem ſignificari per decem gentes, facie 37.m
Decalogus ad omnes pertinet, reliqua præcepta peculiarius ad Iudæos 232.p
De die illa & hora, &c. Quomodo intelligendum 118.m
De fructu uentris quid ſit 190.m
Δημιοῦργος fabricator mundi 7.f
Demiurgum non eſſe animalem 122.p
Demiurgus ſolus deus 240.f
Democritus 86.p
De harena reſticulas nectere 76.f
Delectus dierum & ciborum 12.p
Deum quidem unum dicunt hæretici ſed per ſententiam malam immutant 42.p
Deum Iudæorum unum ex angelis 44.f
Deum à prophetis prædicatũ iuſtum eſſe Chriſtum uero bonum 49.m
Deum qui à prophetis annuntiatus non eſſe patrẽ dñi noſtri Ieſu Chriſti 49.p
Deum omnia continere 64.p
Dei proprium nullius indigere 66.p
Deus potuit eſſe inuiſibilis angelis, ignotus nequaquam 71.m
Deum à ſemetipſo non ſeparari 82.m
Deus idem factor æternorum & temporalium 211.f
Deo commendanda, quæ abſoluere non poſſumus 116.f
Deus melior natura, habens in ſe uelle & perficere 121.p
Deum alterum Iudæis, alterum Chriſtianis prædicatum dicunt, & quomodo refellitur 161.f
Deum eſſe iudicem 199.f
Deus ethnicis agnitus 199.p
Dei filius iuſte non per uim recipit hominem, quem iniuſte occupauerat Apoſtaſia 293.f
Deum incomprehenſibilem eſſe, ut qui comprehendat omnia 238.f
Deum eſſe opificem hominis probat 239.f
Deum ſecundum dilectionem cognoſci per filium 239.f
Deus quibus modis uideatur 242.m
Dies igneus 243.p
Deus idem iudicat & ueterum peccata & noſtra, ſed noſtra auſterius 256.p
Deus pater & uerbum eius, unus & idem ſemper adſiſtit humano generi 258.p
Deus idẽ incredulos indurat & excæcat, credentes uero illuminat 259.p
Deum in propria ueniſſe 294.p
Diabolus mundialium quæſtionum inuentor 35.p
Diabolum non dominari creaturis 322.f
Diabolus quomodo protoplaſtum ſeduxerit ibid. f
Dies retributionis quis 104.m
Dij omnes electi 144.p
Diſcipulorum Marci arrogantia 26.m
Diſcipuli dñi ſabbatũ nõ uiolauerũt 218.p
Diſpoſitiones dei, etiã in ſpeciẽ iniuſtæ, à nobis non iudicandæ 261.f
Dixit dominus domino meo, quomodo interpretatum 143.f
Doctoribus quibus utendum 253.f
Doctrinas hæreticorum detectas facile euerti 58.m
Dominus quoties poſt baptiſma, ſecundum tempus paſchale aſcẽderit in Hieruſalem 105.f
Duplex aduentus à prophetis annuntiatus 264.m

E

Ebionitarum doctrina 48.f
Ebionitæ circũcidunt, & in Iudaicis con-

l conſuetudinibus perſeuerant 48.f
Ebionitæ ſolo Euangelio quod eſt ſecundum Matthæum utuntur 48.f
Ebionitæ Paulũ apoſtatã eſſe docent 48.f
Ebionei ſolo Euangelio Matthæi utuntur, facie 156.m
Ebioneorum doctrinam damnat 293.m
Ebionitarum erroris examen 265.m
Ecce uirgo, non ecce adoleſcentula apud proph. 189.f
Eccleſia 319.f
Eccleſiæ fides qualis & à quibus eam acceperit. 19. f. per totum caput
Eccleſijs omnibus una & eadẽ fides 20.f
Eccleſia à quibus Euangelium acceperit facie 137.f
Eccleſia imitatur dominũ in paſſionibus conſequente corpore ſuũ caput 272.m
Eccleſia ſpiritus ſancti domiciliũ 267.m
Eccleſia ſemen Abrahæ 217.m
Eccleſiaſticæ doctrinæ conſiſtentia. 266.f & 274.f
Ego dixi dij eſtis, &c. ad quos dictũ 144.p
Ego autem dico uobis & hæc dicit dominus, differentia harum uocum 275.m
Eleemoſina 225.m
Electorũ raritas nunc ęque ac olim 256.m
Elleborum nõ omnibus ſufficere, uti euomant ſtultitiam ſuam 122.p
Elementis quatuor peruerſe ſuas opiniones ſtabiliunt 35.m
Eleutherus epiſcopatũ habuit Irenæi tempore 140.p
Emiſſiones æonum non eſſe triginta 78.f
Empedocles 86.m
Emiſſiones hominibus magis cõueniunt quàm deo 83.m
Enoch dei legatus 231.p
Enoch & Helias in corpore in paradiſo manent 297.f
Epicurus 86.p
Epiſemon 29.f
Epiſcopi ab apoſtolis in eccleſijs ordinati & ſucceſſores eorum 139.p
Error putatiue dominũ apparuiſſe dicentium iudicatur 266.p
Error ab alio deo prophetas dicentium, ab alio dominum noſtrum, damnatur facie 272.p
Eſaiam mentitum, ſi tantummodo uno anno dominus prædicauit 104.f
Erraticam uirtutem extra deum eſſe putant 63.f
Euangeliſtæ 138.p
Euariſtus ſucceſſit Clementi 140.p
Euangelia quatuor tantum eſſe oſtendit facie 156.f
Euangelium columna & firmamẽtum eccleſiæ 156.f
Euangelij firmitas & autoritas quanta facie 156.m
Euangelium Lucæ in quibus magis cæteris abundet 171.p
Euangelium pacificum ſecũdum prophetiam 271.f
Euchariſtia 235.p. 257.f
Extra fabricatorem cœli & terræ nullum pleroma, aut deus 64.m
Extra plenitudinem dei nihil 63.p
Exomologeſis 26.m
Ex ore infantium, &c. Quomodo à uero ſenſu alienent 30.m
Ex parte cognoſcimus et ex parte prophetamus. &c. quare dictum 119.p
Ezechielis uiſio 244.p

F

Fabricatio mundi ſoli deo aſcribenda facie 67.p
Fides in ſpiritum ſanctum 20.p
Fides gentium quo difficilior, eo generoſior 25.m
Fides in Chriſtum facilior ex auditu Moyſi & prophetarum 249.f
Figura apud Moyſen eorum, qui per aliena deo ſeruiunt 261.m
Filius manifeſtauit patrem etiam Abrahæ & reliquis patribus 215.f
Filius dei loquitur, ad Abraam, Aaron & Moyſen 216.f
Filius iudicij diem, ſolum patrem conceſſit ſcire 118.m
Filius quomodo prolatus à patre neminẽ ſcire, ne angelos quidem 118.m
Filius quibus ſcripturæ locis ſignificatur, facie 143.f
Filius deus uarie uiſus 244.m
Filius uocatus à ſpiritu ſancto deus facie 143.f
Filius in patre, & habet in ſe patrem facie 144.p

Fides noſtra in Abraam præfigurata, facie 246.m
Filius duplex ſecundũ naturam & ſecundum obedientiam 289.p
Finis mundi quando 332.p
Flatus uitæ apud Moyſen, id eſt, anima facie 300.p
Forma baptiſmi 40.p

G

GAllinacei elatio 175.p
Gedeon figura qd ſignauerit 180.p
Gentes omnes ſaluari à domino 49.f
Gentes Iudæis inuiſæ 188.m
Gentium examinatio 184.m
Gloria ſanctorum 187.p
Gnoſtica hæreſis 21.f
Gnoſtici qui 48.m
Gnoſticorum genera quæ 52.m
Gnoſticorum ſententiæ 52.m
Gratis acceptum gratis dandum 130.p

H

HÆreticorũ inter ſe diſſenſio 274.m
Hæretici ridentur 26.m
Hæreticum hominem poſt unam correptionem deuita 140.f
Hæretici celant ſua dogmata, quæ ſe tutari poſſe diffidunt 264.p
Hæretici ſimilia loquuntur fidelibus diſſimilia & contraria ſapiunt 180.f
Hæretici organa ſatanæ 206.p
Hæreticorum uniuerſa doctrina breuiter perſtringitur & damnatur 319.p
Hæretici ſophiſtæ impudentes ſanctis imperitiam obijciebant 320.m
Hæreticorum argumenta cognoſcenda lectuo ſcripta Irenæi 292.m
Helena 43.p
Heliæ uiſio quid ſignificabat 243.f
Heliſæi figura explicatur 316.f
Heracleon imitator Valentini 68.p
Heſdras inſpiratus, memoriter reſtituit ſacram ſcripturam 189.p
Heſiodi Pandora 86.f
Hieroſolyma quare relicta 210.m
Hominẽ nemo potuit docere ea quæ ſunt dei niſi Chriſtus, nec homo potuit diſcere, niſi ex eo incarnato 292.m
Homini quid cogitãdum, ſi nequeat inuenire cauſam eorum, quę fecit deus 113.p
Homo cur factus 239.m
Hominem dicunt aliquãdo 6. die aliquando 8. die factum 37.p
Hominum tria genera, ſpirituale, animale & terrenum 14.p
Homo cur non ab initio perfectus factus ſit facie 284.m
Hominis corpus ſecundum argumentum uarias accipere appellationes 81.f
Homo prędeſtinatus ab æterno, factus autem præcognito tempore 292.f
Homini diabolus ſubijcitur 325.f
Homo lapſus & inſtauratus ut agnita ſua infirmitate & dei beneficio gratus perſeueret & non extollatur 297.p
Homo perfectionis non capax, niſi ſe uerbum dei ſubmiſiſſet humana natura adſumpta 285.m
Homerus 85.f
Homericus Iupiter per neceſſitatem dedit facie 70.m
Humanum genus per inobedientiam lapſum, per obedientiã reſtituitur 192.p
Hyginus nonus ſucceſſor apoſtolorũ 49.p
Hyginius 140.p
Hyperbatum 145.f
Hyperbatis Paulum eſſe uſum 146.p
Hyſteram fabricatorem cœli & terræ 57.f

I

IAcob figuræ explicantur 246.f
Iacobi ſermones adprobantes Petri ſententiam 166.p
Iaioth 7.f
Ialdaboth, Summum deum 53.f
Iao 40.f. & 53.f
Iaoth quid 134.m
Idem deus præmiorum largitor, & ſupplciorum exactor 188.m
Idiotas eſſe præſtare, quàm ſcientes & inflatos 113.m
Iechonias & poſteritas eius ex oraculo te gno priuatur 191.f
ΙΗΣΟΥΣ ſex literarum nomen 191.p
Ieſum Ioſeph eſſe filium 46.f
Ieſus inſigne nomen 28.f
Ieſus quibus litteris apud Hebræos conſtet, & Quid ſignificet 108.f
Ieſum non ex uirgine natum 48.m
Ieſu generatio 31.f
Ieſum inenarrabilem habere geneſim facie 31.p

Ieſus

Ieſus in ludo literario 38.f
Ieſus cur cum Moyſe colloquutus 243.m
Ieſum in corpore non reſurrexiſſe 56.f
Ieſus diuinitatem ſuam ſanato paralytico oſtendit 316.f
Ieſum eſſe uerbum dei 18. m
Ieſu actus aliquot quid ſignificent 250.p
Ieſum à uarijs æonibus emiſſum 22.p
Ieſum paſſum, Chriſtũ uero nequaquam, facie 47.f
Ignatij dictum 333.p
Ignorãtia ſcripturarum quid pariat 166.p
Imago & ſimilitudo dei differunt 298.f
Imago Adæ & imago Chriſti 306.m
Infantes & paruulos, qui renaſcuntur in deum ſaluari 106.p
Inobedientiæ malum 286.p
In principio erat uerbum, quomodo deprauent 16.f
In principio erat uerbum,&c. Quomodo opponitur omnibus hæreticis 154.p
In principio creauit deus cœlũ,&c. Quomodo deprauent 36.m
In quibus deus ſeculi huius excecauit mẽtes, &c. Quomodo torquent, & quomodo legendum 145.f
In ſchiſmata 298.p
Inſtaurationem templi ſub Zorobabele non eſſe nouum teſtamentum 271.f
Ioannem exilijſſe de balneo, quum uidiſſet Cerinthum 140. m
Ioannis Apoſtoli uiſio quid ſignificabat, facie 247.f
Iocus Irenæi 8.p
Ionæ è uentre Ceti ſeruati miraculum, facie 217.f
Ira dei grauior ſuper peccantes poſt agnitionem Chriſti 255.p.& 276.f
Irenæus infacundus 2.p
Iſaac typus quid ſignificauerit 246.p
Iſrael me nõ cognouit,&c. Quomodo deprauatum 38.m
Iudã non fuiſſe typum paſſi Aeonis, facie
Iudæorũ oblationes ingratæ 235.f (102.m
Iudæis lectio legis fabulæ ſimilis 251.f
Iudæi cur deſciuerint à deo 216.f
Iudæorum examinatio 264.m
Iuſtini dictum 213.f
Iuſtitiam ſine bonitate non conſtare, neq; bonitatem ſine iuſtitia 199.m
Iuſtini martyris ſententia 329.m
Iuſtitiam noſtram abundare plus quàm ſcribarum & phariſ. quid ſit 225. m
Iuſti omnes ſunt ſacerdotes 218. m
Iuſti & iniuſti reſurgent 42.p
Iuſtos cum Ieſus deſcendit ad inferos, non eſſe ſaluatos 49.f

L

LActe gypſum male miſcetur, dictum in hæreticos 180.f
Lapis ſine manibus exciſus, apud Danielem quid 191.m
Lapſus hominis erudit eum 284.m
Legis myſteria & figuras in ſuum transferunt figmentum 33.m
Legem temporalem eſſe datam 211.p
Lernæa hydra 57.p
Lex ſeruorum, & euangelica libertas filiorum 226.p
Lex per Chriſtũ impleta & extenſa 226.p
Lex non eſt poſita iuſtis 231.p
Liberum arbitr. aſſeritur 211.f.& 286.m
Liberum arbitrium aſſeritur lib. 4. cap. 71 & 72. per totum
Liberum arbitriũ negantes impotentem introducũt dominum, aut ignorantem natura terrenos 283.m
Liberi arbitrij commoda 283.m
Liberum arbitrium ſimilitudo dei in homine 283.p
Per lignũ inducta mors, & per lignũ uita
Lignum paradiſi interdictum, hæ (315.m
reticorum doctrina 320.p
Linguam uelocitatem ſenſus hominum non adſequi 117.f
Lunam xxx. Aeones ſignificare 35.f
Lino traditum epiſcopatum ab Apoſtolis facie 140.p
Literis & ſyllabis nihil ꝓbari poſſe 108.m
Literarum Græcarum myſteria prodigioſa facie 33.f
Loth inceſtum excuſatur 262.p
Loth figuræ explicatio 262.f
Lucam plura cæteris, & magis neceſſaria ſcripſiſſe 170.p

M

MAgi quæ munera contulerint dño, & qđ ꝑ munera illa ſignific. 149.m

Maledicti qui 195.f
Malis cur in iuſtos poteſtas data ſit 236.f
Malum natura nihil 48.p
Mammona quid 146.p
Mare uniuerſum non ebibendum ei qui uelit ſcire aquã eius ſalſam eſſe 100.m
Mariæ obedientia uitam induxit, ſicut Euæ inobedientia mortem 318.f
Mariæ & Euæ collatio 194.p
Marcellina Romæ ſub Aniceto multos exterminauit 48.p
Marcion ſcripturarum circunciſor 48.f
Marcionis Euangelium 156.m
Marcionis dogmatum deſtructio 64.p
Marcionis doctrinæ examen 264.f
Marcionis doctrina 49.m
Marcion ſe apoſtolis ueraciorem eſſe ſua ſit diſcipulis ſuis 49.m
Marcus per dæmonẽ paredrum prophetauit, et alios quoq; prophetare fecit 25.p
Marcũ ſpiritũ propheticũ uendidiſſe pecunia & corporum copulatione 25.f
Marcus interpres & ſectator Petri 153.p
Marci impoſtura in Euchariſtia 24.f
Marcus mulierum, præſertim purpuratarum ſeductor 25.m
Marci probationes literis & ſyllabis conſiſtunt 27.m. per totum caput
Marci magicæ periti doctrina 24.m
Martyrij gratia eccleſiæ peculiaris 267.f
Matthæum Hebraice ſcripſiſſe 138.p
Menãder Samarites genere Simonis ſucceſſor 44.p
Menander inuentor turpitudinis 126.f
Menandri ſententia & operationes 44.p
Mendax quis 176.f
Miſericordia dei in nos effuſa 151.p
Morbi propter peccatum inobedientiæ, facie 303.f
Mors domini alijs damnatio, alijs ſalus, facie 258.f
Mortis definitio 300.m
Mortui quare, & quomodo ab apoſtolis ſuſcitati 127.m
Mortui qui dicti à domino 302.f
Mortuos ad finem defunctionis redimunt & quaſi baptizant 41.p
Moyſi legẽ ſermones eſſe Chriſti 208.m
Moyſi uxor Aethiopiſſa quid portendit, facie 245.f
Moyſi uiſio quid ſignificabat 244.m
Moyſes Chriſti paſſionis tempus & locũ ſignificauit 221.p
Moyſes presbyteri innocentis exemplar facie 253.m
Moyſi uirga typus Chriſti 191.m
Mulierem quæ perdidit dragmam, ad ſua dogmata rapiunt 33.f
Mulier impoſtura Marci ꝓphetauit 25.m
Multi iuſti præſciuerunt aduentum domini, facie 321.f
Mundum non ab angelis eſſe fabricatum oſtendit 64.m
Mundũ ab angelis ingenito patre inferioribus factum docuit Carpocrates 46.f
Mundum ab angelis factum Menander affirmat 44.p
Mundum à ſeptem angelis factum, Saturninus affirmat 44.m
Myſterium inuiſibile non perfici uiſibilibus & corruptibilibus creaturis 41.p

N

NEgocia mala & bona ſola humana opinione dici 47.m
Nemo uidebit deum & uiuet quomodo peruerſe exponunt 38.m
Nicolaitarum opera & doctrina 48.f
Nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, quur deus pater ſuum dicat 235.m
Non eſt intelligens aut requirens, &c. facie 38.m
Non eſt in eis ueritas, neque agnitio dei, quomodo torquent 38.m
Non ſcitis quoniã in hijs quæ patris, &c. Quomodo detortum 39.p
Noningentis annis amplius corpora uolente deo uixiſſe, cum cõſtet perpetuo uictura 297.f
Nouum teſtamentum quantum præcellat ueteri 219.m
Noua opinio de ætate domini 106.f
Nun à Ialdaboth natum, in figura ſerpentis contortum 53.f
Nuptias multas qui induxerunt 50.f
Nuptias damnauit Marcion & Saturninus, facie 50.f

O

OBedientia potior ſacrificijs 133.p
Obedientia neceſſaria 286.m

Oblationes hæreticorum caſſæ 23.m
Oblatio uera quę 236.p
Oblationẽ ſignificari per hominem 36.f
Octonationem quidã oſtendunt, eo quod
homo octaua die factus ſit 37.p
Octonationem & coniugationes à Ioan-
ne non inductas 14.f
Offerre aliquid deo nos indigemus, non
deus oblatione 23.f
Ogdoadis ſolutio 80.f
Omne quod manifeſtatur lumen eſt quo
modo torquent ad ſtabilienda ſua do-
gmata 17.p
Omnia licent, ſed non omnia expediunt
Pauli dictum, ad Lib. arb. refert 281.f
Omnis ſermo otioſus quem loq. &c. in
quos recte dictum 98.p
Ophitæ à ſerpente nomen habent quem
colunt pro Chriſto 57.f
Operum dei rationem neminẽ ſcire 116.m
Opifex mundi quis 263.p
Opinio de lxx. interpretibus, diſcrepans à
Hieronymo 188.f
Opobalſamo unguntur baptizati 40.f
Ordinatio circa humanũ genus 285.p
Oſee per operationem quid prophetauit,
facie 274.f

P

Pandora quid 103.f
Parabola fici explicatur 282
Parabola eius q̧ in latrones incidit 180.p
Parabolę diuitis, & Lazari expoſitio fa-
cie 208.m
Parabola regis nuptias faciẽtis filio, quid
ſignificat 277.m
Parabola uineæ & colonorum homicida-
rum explicatur 274.f
Parabola operariorum uarijs horis in ui-
neam miſſorum explicatur 279.m
Paſſionem domini non eſſe typum exten
ſionis ſuperioris Chriſti 273.f
Patrem æternum ipſum eſſe patrem Chri
ſti facie 209.p
Pater Valẽtinianorũ uanus oſtẽdit facie
Pater omnia per uerbũ fecit 41.f (322.f
Pater maior me eſt 119.m
Pater dei inuiſibilis 244.f
Pater per filiũ filij ſui dat agnitionem 155.f
Pater omnium ſolus deus in ſcripturis no
minatur & uerbum eius 143.m
Patrem omnibus incognitum conãtur in-
ducere 35.p
Patris uoluntatem nõn feciſſe ignoranti-
am & labem 92.m
Patriarchæ & prophetæ ſeminauerunt
quod metit eccleſia 251.m
Paulus in Paradiſum aſportatus audiuit
ſermones inenarrabiles 297.f
Paulus quomodo plus omnibus laboraue
rit 249.f
Paulominus pro propemodum 99.p
Pauli locus de carne & ſanguine & olea-
ſtro enarratur 304.f
Paulus à quibus reijcitur 48.f
Pauli ſumptio uſque ad tertium cœlum,
facie 124.m
Pauli exemplum 251.m
Paulum negantes fuiſſe Apoſtolum con-
uincit 172.p
Paulum tãtum ueritatẽ cognouiſſe 168.m
Pauli dictum, lac uobis potum dedi non
eſcam, quid eſt 284.p
Peccantibus conſentientes participes da-
mnationis eorum 256.f
Peccata ueterum ſcripta ad noſtram cor-
reptionem 250.p
Peccata priſcorum in ſcripturis memora-
ta, facie 254.p
Pecunia tua tecum ſit in perditionem di-
xit Petrus Simoni mago 42.f
Perfecti qui & ſpirituales, ſecundum ima
ginem & ſimilitudinem dei facti 298.f
Per legem cognitio peccati 184.m
Perfectione omnia indigent, 283.f
Petri doctrina et ſermões ad Iudęos 158.m
Petri ſermones in Cæſaria ad Cornelium
facie 162.p
Petrum & Paulum Romæ fundaſſe eccle
ſiam 138.p
Pharao exemplum infidelis & indurati, fa
cie 258.f
Phariſaica lex 224.p
Pius 140.p
Plato religioſior hæreticis 200.p
Plato 86.m
Pleroma omnium deus 63.f
Pleroma triginta æonũ nõ conſtare facie
Pœnitentia 73.m (196.m

Pœna trāſgreſſionis primi pr̨ecepti 195.m
Polycarpus martyr ab Irenæo uiſus 140.p
Polycarpum ad Philippenſes epiſtolam ſcripſiſſe 140.f
Populi profectio ex Aegypto typus eccleſiæ ex gentibus 261.f
Populo quod ab Aegyptijs uaſa abſtulerat patrocinatur 259.f
Portenta uerborum 40.m
Præcepta particularia & catolica 224.p
Præcepta propter inobedientiam datam facie 229.p
Presbyteri falſi 252.m
Principibus obediendum 279.p
Prophetarum oracula in neminem præter Ieſum Chriſtum competere 271.m
Prophetæ q̄bus modis deū uiderint 241.f
Prophetas à deo patre mundi conditore, à quo & dominum, miſſos ex ipſius domini ſermonibus oſtenditur lib. 4. capite 70. per totum
Prophetæ à uerbo propheticum chariſma acceperunt 240.f
Prophetæ omnia prædixerunt, quæcunq; Chriſtus operatus eſt 267.m
Prophetas non eodem ſpiritu prophetaſſe 133.m
Prophetia, Ecce uirgo concipiet, &c. explicatur 189.f
Prophetæ, ꝓphetabāt plurib. modis 242.f
Prophetiæ definitio 241.p
Prophetæ cum membra eſſent Chriſti, unuſquiſq; eorum ſecundum quod erat membrum, ſecundum hoc & prophetauit 267.f
Prophetas oēs non à uarijs dijs, ſed adflatu ſpiritus unū deum prophetaſſe 133.f
Prophetiæ nouum teſtamentum prædicentes 218.f
Prunicos 53.p
Pſeudoprophetæ quomodo iudicantur. facie 266.m
Ptolæmei ſectatorum opiniones de Bytho, facie 23.m
Ptolæmeus hæreſim à Valentino delineatam auxit 2.p

Q

QVare homo lapſus miſericordiā cōſecutus ſit, diabolus uero nō 228.m
Quare de paradiſo Adam proiecit deus, facie 195.m
Quare Lucas à domino inchoans genealogiam in Adam retulit 193.m
Quæſtiones quædā deo cōmittendæ 116.f
Quæſtio, non quæſtione, nec ambiguitas ambiguitate ſoluitur 76.f
Quemadmodum pro quomodo 120.m
Quid mihi et tibi mulier, q̄re dictū 177.m
Qui iraſcitur ſine cauſa fratri ſuo 128.p
Quinquaginta annos nondū habes, &c. Quare dictum 107.p
Quinque quoties in ſcripturis inuenire eſt, facie 110.m
Quod dicitur deus, id eſt, idolum 326.m
Quot ſint ab Adam uſq; ad dominum generationes 193.m

R

RAab meretricis figura 246.p
Ratio nō ſolum factorum, ſed etiam ſermonis & cogitationum à Chriſtianis exigitur 232.m
Reconciliatio non conſiſtit, ſi alia ſubſtantia carnis in domino fingatur 311.m
Redemptionē oportere ſpiritalē eſſe 41.p
Regenerationē neceſſariam dicunt, aliter non poſſe pleroma introire 39.f
Reges, principes, ac poteſtates à deo eſſe facie 325.p
Reges uarios dari, aptos ſubditis 325.p
Regula ueritatis 41.f
Reſurrectionem negantes ſub blaſphemi facie 299.f
Reſurrectionis exempla 299.p
Reſurrectionem carnis negantes, impotentem introducunt deum 295.f
Ridicula de creatione animarum & elementorum 7.f
Riſu dignos qui magnitudinem & diſpoſitiones dei per A. & B. enuntiāt 34.m
Romana eccleſia 139.m

S

SAbbatū à domino non uiolatū 217.f
Sacerdotum hæreditas ac ſubſtantia ſolus dominus 218.m
Sacrificium quo deus delectatur 233.p
Sanguis iuſtorum uindicatur 311.m
Saluatorē ex omnibus ęonibus factū 86.f
Saluatorē putatiue hoīem uiſū, facie 44.f

Saluan/

Saluantia hominem quæ 305.f
Saluator à quibus generatus, & quibus nominibus uocatus 24.p
Samuel boni presbyteri exemplar 253.p
Sanctorum animas non ſtatim ab obitu frui glorifica dei uiſione 336.m
Saturninus unum patrem incognitum oſtendit 45.p
Saul triginta diebus abſconſus quomodo ad ſe rapiant 38.p
Scandala ſubmouenda 257.p
Schiſmatici quomodo iudicantur 266.p
Scientia inflat, charitas autem &c. quid ſit facie 113.m
Scripturæ oſtenſiones, non niſi ſcriptura oſtendi poſſe 164.f
Scripturam nõ manifeſtaſſe, quid deus operatus ſit ante mundi creationẽ 117.p
Scripturam non retuliſſe cauſam naturæ tranſgredientium 119.p
Scripturæ ab hæreticis detortæ 14.f
Scripturæ quæ 4. aut 8. numerum conſtituunt, propter quaternationem & octonationem ipſum dicuntur factæ 37.m
Secundi opinio & in quibus à Valentino diſcrepat 22.m
Secundus unus ſectatorum Valentini facie 22.m
Selene Simonis ſcortum 43.p
Seniorum traditio contraria erat legi latæ per Moyſen 225.m
Sententiæ uariæ de Bytho 23.m
Sententiæ homicidiales quibus ſunt 177.f
Septuaginta longe præferuntur reliquis interpretibus 188.f
Seth. ex terra plaſmatus 37.m
Sexto ab orbe cõdito die peccauit Adam facie 324.p
Signa ueri corporis humani in Chriſto facie 193.p
Sige generationem xxiiij, literarum elementis conſtare 30.f
Simon magus 42.m
Simon pater omnium hæreticorum 137.p
Similitudo dei quando in homine perfecta 314.f
Similitudo contra deprauate utentes ſcripturis ſacris 14.m
Simonianorum opiniones 51.p
Simonis Samaritani diſcipuli ſiunt quicunque adulterant ueritatem 50.f
Simile 309.m
Sixtus ſextus ab apoſt. conſtitutus 140.p
Sodomitas ſaluatos 49.f
Solomonis peccatum 255.p
Solam eccleſiam recte legere ſcripturas facie 251.m
Solem duodecadem manifeſtare 35.f
Solem factum quarta die propter quaternationis numerum dicunt 37.p
Sophiam nunquam in ignorantia fuiſſe, facie 95.p
Spirituales 12.m
Spiritum ſanctum à primo angelo qui aſtat monogeni emiſſum 52.p
Spiritales ſola fide ſine opibus ſaluari 11.f
Spiritu ſancto effuſo in eccleſiam Chriſti ſanguine redemptã, uanæ ſunt omnes hæreticorum doctrinæ 293.p
Spiritus & afflatus differunt 306.m
Spiritualis iudicat omnes, ipſe à nemine iudicatur 264.p
Spiritus dei idem in prophetis, qui in eccleſia 271.p
Spiritus ſ. pignus promiſſionis 301.p
Spiritus anima corpus in homine perfecto, facie 299.f
Spiritus comparatur aquæ 179.f
Spiritus fructus quis 307.f
Spiritalis prophetias interpretatur 270.p
Spiritus ſanctus nos aptat deo, idem Chriſtianos inter ſeſe unit 179.m
Syllabis & literis quidam ſtabilierunt ſuam argumẽtationẽ f. 27. p. per totum caput
Stephani uerba ad Iudæos 164.
Stoici 86.m
Super demiurgum deum, nõ eſſe alterum patrem 100.f
Super deum nulla plenitudo, aut poteſtas aut alius deus 63.p
Supputatio in digitis 34.m

T

Tatiani hæretici doctrina 50.f
Tatiani error 197.f
Tatianus Iuſtini martyris auditor 50.f
Teleſphorus martyrium fecit 140.p
Terra plaſmatum hominem negantium error damnatur 214.m

Terra

Terra maledicta non Adam 10.m
Teſtamentum Euangelia 304.p
Teſtamentum uetus & nouum eiuſdem ſubſtantiæ 218.f
Teſtimonia quę ex ſcripturis peruerſe ad ſe trahunt 36.p
Teſtamenta quatuor humano generi data facie 157.f
Theſaurus abſconſus in agro quid 251.f
Thales uniuerſorum generationem & initium aquam eſſe dixit 250.f
Thamar figura quid oſtendit 250.f
Triacontadis ſolutio 80.f
Triacontadem quomodo oſtendunt 36.f
Tres pueri ex incendio miraculoſe ſeruati facie 297.f

V

Valentini portentuoſa dogmata per totum caput 21.f
Valentinianorum error de triplici prophetia ex differentibus uirtutibus confutatur lib.4.cap. 69. per totum
Valentinianorum Euangelium 156.m
Valentiniani quomodo brutis magis irrationales 285.p
Valentinianorum doctrinæ examē 265.p
Valentinianos ab ethnicis ſua dogmata accepiſſe 85.p
Valentinianorum deus Epicuri deo ſimilis facie 330.m
Valentiniani quomodo torquent ſcripturas ad confirmationem ſuorum dogmatum 5.f
Valentini prodigioſa uocabula cum portentoſis opinionibus, 2 per totū caput.
Valentiniani in quibus dogmatibus diſſentiunt inter ſeſe 22.m.& 23.p
Valentini & aliorum dogmatū detectio & euerſio 62.f
Valentini expoſitionum euerſio 18.p
Verbum & ſilentium in eodem pleromate eſſe non poſſunt 177.m
Verbum dei tertiam habere à patre emiſſionem, figmentum eſſe 118.f
Verbum caro factum eſt, Quomodo intelligendum 18.m
Verbum dei quantum glorificet hominem 252.p
Veritatis ignorantiam agnitionem uocari 87.f
Veritas numeris non conſtat 110.m
Veteris teſtamenti uſus 263.f
Veteribus prophetis ac patriarchis nō imputanda peccata eorum 255.m
Victoria Chriſti de aduerſario noſtro 321.f.& 322.& 323.
Vindex deus electorum ſuorum 257.m
Viſio dei, cauſa immortalitatis 241.m
Vita priſtina cur morti ceſſerit 306.p
Vita potentior quàm mors 306.p
Vita æterna potentior uiuificare carnem quàm temporalis 296.f
Viuere ſecundum carnem quid 305.m
Vnus deus demiurgus pater domini Ieſu 315.f.& deinceps uſq; 319.p
Vnus deus condidit omnia uerbo & ſapientia, hoc eſt, per filium & ſpiritum ſancie 240.m
Vnum deum factorem omnium credere caput eſt doctrinæ Chriſtianæ 263.m
Vnus qui omnia continet 64.f
Vtriuſq; teſtamēti unus & idem deus autor 263.m
Vulua pro utero 175.f
Vxorem cuiuſdam diaconi corruptam à Marco mago 26.p
Vxores communes 12.p

Z

Zodiaco circulo duodecadam oſtēdi 35.f

Finis Indicis.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z A B C D E F G.

Omnes ſunt terniones

BASILEAE IN OFFICINA FROBENIANA PER HIERONYMVM FROBENIVM ET NICOLAVM EPISCOPIVM AN. M D XXXIIII. MENSE MARTIO

FRO BEN.

VA1 1532586

163
g
2